

Svetlana GOROBIEVSCHI

Absolventă a Universității Tehnice a Moldovei la specialitatea Economie și management.

Și-a început cariera profesională în calitate de economist superior în cadrul S.A. «VITANTA». După activitatea de producție se încadrează la studiile de doctorat la UTM, în 1983 susține teza de doctor în economie, în 1986 obține titlul didactic de conferențiar universitar.

S-a manifestat în domeniul pedagogic, activând în calitate de conferențiar universitar la

Universitatea Tehnică a Moldovei, de șef catedră “Management Public” la Academia de Administrare Publică pe lângă Președintele Republicii Moldova, de șef catedră și prodecan la Universitatea Liberă Internațională a Moldovei.

Pe parcursul activității profesionale a beneficiat de mai multe stagii la universitățile din: Moscova, Sankt Petersburg, Kaliningrad, Kiev, Talin, Sibiu, Galați, Iași, Constanța, Tokyo, Osaka, Kyoto, Varșovia, Istanbul ș.a.

Are o bogată practică pedagogică în predarea Bazelor antreprenoriatului, Managementului general, Managementului de producție, Managementului resurselor umane, Psihologiei manageriale etc.

A participat în calitate de expert național în multe proiecte internaționale în domeniul managementului, marketingului, organizării micilor afaceri, finanțelor publice, administrației publice ș.a., finanțate de Fundația SOROS, Fundația EURASIA, SIPU-Internațional, Banca Mondială și PNUD din Republica Moldova. A publicat în țară și peste hotare cca 250 de lucrări științifice și metodice în domeniul economiei și managementului. Printre cele mai importante lucrări editate în calitate de coautor sunt: “Organizarea și gestionarea businessului propriu” (Chișinău: Tehnica-Info, 2004), “Managementul relațiilor economice internaționale” (Chișinău: ULIM, 2001); monografia “Rolul corporațiilor transnaționale în procesele de integrare” (Chișinău-București: ULIM, IRIM, 2008), și în calitate de autor: “Antreprenoriatul – aspecte fundamentale manageriale” (Chișinău: Tehnica-Info, 2009), Ghidul didactico-practic “Cum să reușim în afaceri?” (Chișinău: Pontos; 2008) și “Tehnici de recrutare și selectare a personalului” (UTM, 2004).

Are susținuți 5 doctori în științe la specialitățile “Economie mondială, Relații Economice Internaționale” și “Economie și management”.

E-mail: gsvetic@gmail.com

CONCEPTE ȘI ABORDĂRI METODOLOGICE
DE EVALUARE ȘI CREȘTERE A CALITĂȚII VIETII

Svetlana GOROBIEVSCHI

UNIVERSITATEA TEHNICĂ A MOLDOVEI

Svetlana GOROBIEVSCHI

CONCEPTE ȘI ABORDĂRI METODOLOGICE DE EVALUARE ȘI CREȘTERE A CALITĂȚII VIETII

Chișinău

Editura “TEHNICA-INFO”

UNIVERSITATEA TEHNICĂ A MOLDOVEI

Svetlana GOROBIEVSCHI

**CONCEPTE ȘI ABORDĂRI
METODOLOGICE DE EVALUARE ȘI
CREȘTERE A CALITĂȚII VIETII**

MONOGRAFIE

Editura "TEHNICA-INFO"
Chișinău – 2014.

C.Z.U.: 338.1
G 72

Svetlana Gorobievski Concepte și abordări metodologice de evaluare și creștere a calității vieții. Chișinău, Editura “TEHNICA-INFO”, 2014, – 400 p.

Discutată și aprobată în cadrul ședinței Senatului Universității Tehnice din Moldova,
(proces verbal Nr.4 din 27 noiembrie 2012)

Discutată și aprobată în cadrul ședinței catedrelor Teorie Economică și Marketing,
Economie și Management Industrial (proces verbal Nr.3 din 24 octombrie 2012)

RECENZENȚI:

L. BUGAIAN, doctor habilitat în economie,
profesor universitar, Vicerector cu activitate de doctorat și masterat,
Universitatea Tehnică a Moldovei

A. COTELNIC, doctor habilitat în economie,
profesor universitar, Prim-Vicerector al Academiei de Studii
Economice a Moldovei

Tehnoredactarea textului: R. NEMERENCO

DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAȚIONALE A CĂRȚII

Gorobievski, Svetlana

Concepte și abordări metodologice de evaluare și creștere a calității vieții : / Svetlana
Gorobievski : Univ. Tehn. A Moldovei – Ch : Editura “Tehnica-Info”, 2013. – 400p.

100 ex.

ISBN 978-9975-63-346-8

338.1

G 72

CUVÂNT ÎNAINTE

Lucrarea de față este consacrată cercetării problemelor ce țin de Calitatea Vieții, elementele ce compun acest concept complex, căutarea unor soluții de măsurare a nivelului Calității Vieții și de creștere a nivelului acesteia.

În condițiile actuale de stabilizare a relațiilor de piață și democratizare a societății, problema analizei și cercetării obiective a Calității Vieții(CV) în ansamblu, devine din ce în ce mai actuală.

Problemele ce intervin pornesc chiar de la accețiunea noțiunii “Calitatea Vieții”, care este concept complex, cu multiple laturi și se referă la caracterul mai mult sau mai puțin “bun” sau de “satisfăcător” al vieții oamenilor. Deși, folosit în viața de zi cu zi, până la moment nu întrunește o definiție unanimă a specialiștilor, este folosit în numeroase discipline precum literatură, filosofie, geografie, științele mediului, medicină, economie, advertising, psihologie, sociologie. Autorul în prezenta monografie vine cu analiza conceptului dat în evoluție, înaintând și propria viziune asupra acestui subiect.

Autorul susține, că paradigma ce caracterizează cercetările de Calității Vieții, indiferent de se realizează din perspectivă interdisciplinară (sociologie, economie, psihologie, ecologie, medicină etc.), sau aceste cercetări sunt axate pe un anumit demers disciplinar, se referă la punerea în relație a condițiilor de existență cu percepțiile și evaluările oamenilor, cu stările lor de spirit, de satisfacție/insatisfacție, fericire/ frustrare.

În monografie se diferențiază *conceptul de creștere economică* și cel de *dezvoltare umană*. *Principala deosebire, consideră autorul, constă în faptul, că primul se concentrează în exclusivitate asupra extinderii unei singure posibilități – cea de a obține venituri, pe când cel de al doilea - presupune consolidarea tuturor posibilităților – fie economice, sociale, culturale, psihologice sau politice.*

Conceptul dezvoltării umane este legat într-un mod compatibil și complementar de drepturile omului. Dacă dezvoltarea umană vizează extinderea posibilităților și libertăților de care beneficiază membrii unei comunități, drepturile omului reprezintă o condiție vitală de perfecționare a structurilor sociale ce asigură aceste posibilități și libertăți. Alte domenii de alegere, cărora oamenii, de asemenea, le atribuie o valoare înaltă, constituie participarea la viața socială, securitatea, guvernarea responsabilă și sustenabilitatea.

Ca o evaluare generală, putem susține că nivelul calității vieții în Republica Moldova este unul modest, cu atât mai mult fiind valabilă această afirmație pentru indicatorii condițiilor de viață, începând cu standardul economic, de la indicatorii macroeconomici ai nivelului de trai la veniturile gospodăriilor și până la indicatori de tipul speranța de viață la naștere.

În știința economică și sociologică conceptul de Calitate a Vieții are un rol important, dezvăluind o nouă ipostază a elementului uman în contextul schimbărilor economice și sociale. În acest sens se distinge atât necesitatea perfecționării condițiilor obiective de viață în perspectiva necesităților umane, cât și perfecționarea stilurilor și modurilor de viață, care urmează să conducă spre maximizarea calității vieții în condițiile existente.

Autorul propune utilizarea sistemului complex de indicatori ai Calității Vieții, bazat pe necesitățile și posibilitățile societății în general și a individului în particular, care permite de a evalua atât în mod obiectiv, cât și subiectiv nivelul bunăstării societății și a populației, a reflecta necesitățile vitale ale omului și posibilitățile lui de satisfacere a acestora, tendințele și factorii de influență asupra nivelului de trai, stilului și standardului de viață.

Tematica lucrării este divizată în câteva părți. În prima parte se conțin abordări conceptuale ale Calității Vieții ca categorie social-economică.

A doua parte se referă la studierea metodologiei evaluării dezvoltării umane la nivel global și impactul ei asupra Calității Vieții ca categorie socio-economică; metodologiei de evaluare a Calității Vieții la nivel regional, prin exemplul UE și au fost determinate similitudinile și diferențele acestora întru asigurarea continuității și comparabilității Calității Vieții în dinamică.

A treia parte redă creșterea economică și impactul ei asupra dezvoltării umane în Republica Moldova; bunăstarea și diferența socială a populației Republicii Moldova ca una din principalele componente ale Calității Vieții.

Partea a patra conține elaborarea metodologiei de evaluare a Calității Vieții pentru țările în tranziție, reieșind din realizarea necesităților umane; selectarea și argumentarea indicatorilor de evaluare a Calității Vieții pe grupe de necesități umane. Cu acest scop a fost utilizată tehnica managerială Petri în simularea animată a proceselor de management ale Calității Vieții în condițiile Republicii Moldova, a fost evaluată Calitatea Vieții la nivel regional, din zona Centrul și Sudul Republicii Moldova, utilizând metoda de Sondaj public.

Studiul de față prezintă o nouă direcție de cercetare pentru știința economică autohtonă, aspectele de cercetare fundamental abordate completează cunoștințele asupra conceptului Calității Vieții, cât și asupra unor indicatori cantitativi și calitativi de evaluare a acestuia la nivel macrostructural și regional.

În așa mod, monografia în cauză poate fi utilă tuturor specialiștilor interesați de acest domeniu, precum studenților și doctoranzilor, care se ocupă cu cercetările în domeniul resurselor umane și se recomandă spre editare.

**Profesor universitar, doctor habilitat
Prim-prorector pentru studii, ASEM**

Ala COTELNIC

CUPRINS

INTRODUCERE	6
1. ABORDĂRI CONCEPTUALE ALE CALITĂȚII VIEȚII DE PE POZIȚII SOCIO-ECONOMICE.....	10
1.1. Evoluția conceptelor Calității Vieții percepute ca o categorie socio-economică.....	10
1.2. Libertatea economică – condiție primordială de dezvoltare umană și creștere a Calității Vieții.....	36
1.3. Interdependențele libertății economice, nivelului de trai și Calității Vieții	56
2. METODOLOGII DE EVALUARE A CALITĂȚII VIEȚII ÎN CONTEXT GLOBAL ȘI REGIONAL.....	74
2.1. Evoluția metodologiei de evaluare a Calității Vieții la nivel global	74
2.2. Metodologia evaluării Calității Vieții în țările Uniunii Europene	111
2.3. Interconexiunea evaluării Calității Vieții la nivel global și regional ..	148
3. ELABORAREA ȘI APLICAREA VECTORULUI CREȘTERII CALITĂȚII VIEȚII LUI LA NIVEL NAȚIONAL	158
3.1. Creșterea economică și impactul ei asupra Calității Vieții în Republica Moldova.....	158
3.2. Evaluarea nivelului de trai și impactul lui asupra Calității Vieții în Republica Moldova	194
3.3. Elaborarea vectorului creșterii Calității Vieții la nivel național	217
4. ELABORAREA ȘI IMPLEMENTAREA METODOLOGIEI DE EVALUARE A INDICELUI CALITĂȚII VIEȚII LA NIVEL NAȚIONAL	244
4.1. Elaborarea metodologiei de evaluare a indicelui Calității Vieții la nivel național	244
4.2. Modelarea proceselor de creștere a Calității Vieții și determinarea indicelui Calității Vieții la nivel național prin Rețelele Petri Hibride.	276
4.3. Evaluarea Calității Vieții la nivel regional în Republica Moldova prin metoda sondajului public.....	291
CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI.....	317
BIBLIOGRAFIE.....	325
ABREVIERI.....	346
ANEXE	348

INTRODUCERE

Obiectivele cuprinse în Declarația Mileniului, adoptată de Adunarea Generală ONU (New York, septembrie 2000), care vizează lupta împotriva sărăciei, foametei, bolilor, analfabetismului, degradării mediului și discriminării femeilor, deși au caracter strategic, se regăsesc în paleta largă a indicatorilor ce caracterizează dezvoltarea umană. De fapt, aceste obiective sunt cele ale dezvoltării umane, abordate din perspectiva durabilității. În cadrul Adunării Generale a Națiunilor Unite din septembrie 2000, cunoscută și ca Summitul Mileniului, a fost analizată starea dezvoltării umane în diversitatea aspectelor sale și a fost adoptat un set de opt obiective, cu etape și termene-limită pentru realizarea lor. Rolul central în coordonarea eforturilor depuse la toate nivelele pentru realizarea obiectivelor Mileniului îi revine Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD).

Nu mai puțin importantă devine problema dezvoltării umane pentru R.Moldova. Procesul de tranziție prin care a trecut R.Moldova în ultimii 20 de ani a creat atât oportunități, cât și provocări pentru cetățenii republicii. Dar aceste oportunități adesea au implicat și costuri sociale enorme, ale căror efecte pot fi resimțite și astăzi.

Raportul Fondului Monetar Internațional (FMI) din 2010 relatează că R.Moldova continuă să rămână în categoria țărilor sărace. Astfel, conform datelor statistice ale FMI din anul 2010, R.Moldova ocupă doar poziția 142 din 190 de țări în lume după valoarea PIB-ului per capita (5.357 dolari SUA la Paritatea Puterii de Cumpărare), comparativ cu anul 2009, când ea a deținut poziția 123 din 175 de țări. Spre exemplu, economiile țărilor cu care R.Moldova s-ar putea compara – Slovenia (2 mln.locuitori), în raportul sus-menționat ocupă poziția 75 în lume; Letonia (mai mult de 2 mln.locuitori) – poziția 91; Lituania (3,6 mln.locuitori) – poziția 83; Bosnia și Herțegovina (3,9 mln.locuitori) dispun de un venit pe locuitor cu mult mai mare și dețin poziția 104.

Concomitent, anual, PNUD prezintă Raportul Global al Dezvoltării Umane (RGDU), în care prin **Indicele Dezvoltării Umane** (IDU) este

reflectată situația dezvoltării umane la nivel global. Conform RGDU-2012, în 2012 R.Moldova ocupă locul **113 din 187 de țări** după valoarea UDU (0,660), comparativ cu 2011 fiind în descreștere cu două poziții, când ocupa locul **111** din cele **187** de țări ale lumii (IDU fiind 0,659). Acest fapt confirmă dependența dezvoltării umane de insuccesele economice, provocate de criza financiară mondială, care a afectat mai multe țări ale lumii, inclusiv și R.Moldova.

Între anii 2000-2011, IDU al R.Moldova a crescut relativ puțin, ceea ce confirmă și majorarea acestuia doar cu 11 la sută sau o creștere anuală de aproximativ 0,7 la sută. În categoria țărilor înalt dezvoltate, pentru care IDU este mai mare decât în R.Moldova, au fost incluse Slovenia, Slovacia, Letonia, Lituania, Ucraina, Kazahstan, România, Serbia, Belarus, Rusia și Bulgaria.

Din considerentele expuse mai sus, considerăm oportun efectuarea cercetărilor ale științei economice direcționate spre determinarea gradului de echitate a societății umane, axate pe eficiență și transformare rapidă a dezvoltării potențialului uman în condițiile de piață, care este singura cale pe care se poate merge în vederea dezvoltării atât a societății, în general, cât și a economiei, în special. Mai mult ca atât, fără o dezvoltare per ansamblu a societății umane nu poate avea loc nici o dezvoltare economică durabilă.

În baza cercetărilor efectuate autorul ajunge la concluzia că IDU, determinat de PNUD prin componentele sale principale (*speranța de viață la naștere; rata de alfabetizare; rata de școlaritate; PIB pe locuitor la PPC-\$*) și ajustat la inegalitate (*prin Indicele Inegalității Gender, Indicele Multidimensional al Sărăciei și Indicele Gini*), în general, permite caracterizarea evoluției dezvoltării umane și compararea experienței diferitelor țări sau regiuni în domeniul progresului economic și social, evidențiind prioritățile politicilor economico-sociale pe domenii și arii regionale. Dar această informație se publică cu întârziere și în dinamică este slab comparabilă pentru una și aceeași țară (din cauza completării permanente a IDU).

IDU, calculat de PNUD, tinde permanent spre extinderea ariilor de exprimare și ar putea fi considerat ca indicator de evaluare a Calității Vieții (CV) unui popor, competitivității țării respective pe arena mondială, doar cu

condiția asigurării legăturii acestuia cu evaluarea relevantă a dezvoltării umane la nivel național. Deoarece, actualmente încă nu s-a ajuns la aceasta, devine actuală problema evaluării și creșterii CV la nivel național ca indicator al dezvoltării umane.

Problemele CV pentru R.Moldova sunt extrem de importante din mai multe considerente:

1. Fenomenul specific de îmbătrânire a populației afectează astăzi toate statele europene, inclusiv R.Moldova. Consecințele sunt cu atât mai grave, cu cât nivelul de dezvoltare este mai slab: susținerea financiară a fondurilor de pensii este cu atât mai dificilă, cu cât veniturile curente sunt mai mici. Ponderea mare a muncii la negru face ca contribuțiile firmelor și salariaților să fie reduse în raport cu necesitățile societății. Prognoza demografică a țării demonstrează că în deceniile următoare va avea loc creșterea rapidă a ponderii populației vârstnice, care va proveni din totalitatea generațiilor numeroase, născute în perioada 1970-1990. Generațiile puțin numeroase, născute după 1990, vor deține, după anii 2020-2030, poziția centrală atât în populația de la care vor proveni viitorii copii, cât și în populația economic activă.

2. Față de statele europene dezvoltate, în R.Moldova se manifestă un element de specificitate: îmbătrânirea se datorează, pe lângă cauzele naturale, și fenomenului de emigrație, care afectează cu precădere grupele tinere de vârstă ale populației active. **R.Moldova se situează pe locul 5 în topul țărilor lumii după volumul remitențelor față de PIB.** Este singura țară din lume, în care remitențele au ajuns până la 35% din PIB – sume mai mari decât toate salariile Bugetului de Stat și toate exporturile anuale (www.bnm.md).

3. Menționăm că în societatea modernă nu numărul populației determină dezvoltarea

socio-economică durabilă, ci calitatea ei (nivelul de studii, durata medie a vieții, valorificarea resurselor umane etc.). De aceea, măsurile destinate reducerii consecințelor fenomenelor demografice negative trebuie să se bazeze pe relansarea economică. Însă, creșterea economică a Republicii Moldova în anii 2000-2011 a fost una neuniformă, ceea ce a provocat stagnarea nivelului de trai și a dezvoltării factorului uman, confirmând valorile IDU în această

perioadă.

4. Actualmente, în spațiul european și în R.Moldova nu există o privire unică de ansamblu asupra categoriei CV. Recunoscută parțial ca o categorie socio-economică UE evaluează țările la capitolul CV, dar nu toate țările UE au acceptat această metodologie. Între timp, devine tot mai evidentă absența unor evaluări obiective și comparabile ale CV ca factor de convergență pentru țările noi aderate (România, Bulgaria).

5. Deseori se făceau confuzii între cele două concepte existente în lume privind *nivelul de trai* și *calitatea vieții*. Deși, la prima vedere par a fi analoge, sunt, totuși, diferite datorită sferei de cuprindere. *Nivelul de trai* reprezintă ansamblul condițiilor economice și noneconomice, sociale, culturale și politice pe care societatea le creează membrilor săi, dar și capacitatea, aptitudinile indivizilor de a-și satisface cât mai bine nevoile prin venitul lor. *Nivelul de trai* are un caracter obiectiv, aspectele definiției ale acestuia sunt legate de nivelul și evoluția veniturilor; nivelul și evoluția prețurilor bunurilor și serviciilor ce alcătuiesc consumul populației. *Calitatea vieții*, însă, este expresia globală a tuturor condițiilor și activităților din care se compune viața: calitatea mediului natural, calitatea habitatului, calitatea muncii, calitatea vieții de familie, calitatea timpului liber, calitatea educației, calitatea sănătății, calitatea participării la viața socială, calitatea serviciilor economice și sociale, calitatea mediului social etc. Astfel, *calitatea vieții* are un caracter complex și include în sine atât valoarea obiectivă, cât și cea subiectivă.

Factorii enumerați au determinat scopul și structura cercetării, care a constat în elaborarea noului concept al CV și punerea lui în aplicarea abordărilor metodologice și aplicative ale instrumentelor manageriale de evaluare și creștere a CV la nivel național și regional.

Monografia poate fi utilă pentru tinerii cercetători, doctoranzi, masteranzi și funcționari publici din cadrul structurii guvernamentale, care se preocupă cu cercetarea problemelor sociale.

1. ABORDĂRI CONCEPTUALE ALE CALITĂȚII VIEȚII DE PE POZIȚII SOCIO-ECONOMICE

Bogăția oricărui stat o constituie, în primul rând, poporul acestuia. Experții Băncii Mondiale, în baza sintezei informației la nivel global, au ajuns la următoarea concluzie: bogăția națiunii o constituie în medie 64 % valoarea capitalului uman, 20% - factorul natural, iar 16% - factorul fizic. Dezvoltarea economiei a oricărei țări este privită ca mijloc de dezvoltare a potențialului uman.

Existența statului, ca o structură economică și politică, este determinată de măsura în care acesta satisface nevoile cetățenilor săi și asigură o corelație dintre nivelul dezvoltării economice și creșterea a Calității Vieții (CV). Ca o condiție importantă pentru asigurarea gradului de dezvoltare a civilizației umane, CV reprezintă una din categoriile importante ale sistemului socio-economic din orice țară. Cercetarea acestei categorii presupune, mai întâi, o evidențiere cât mai amplă a conceptelor referitor la CV și formarea conceptului adecvat al acesteia la etapa contemporană.

1.1. Evoluția conceptelor Calității Vieții percepute ca o categorie socio-economică

Existența statului, ca structură economică și politică, este determinată de măsura în care acesta satisface nevoile cetățenilor săi (inclusiv cele economice și sociale) și care asigură o corelație dintre nivelul dezvoltării economice și creșterea calității vieții (CV).

Ca o condiție importantă pentru asigurarea gradului de dezvoltare a civilizației umane, CV reprezintă una din categoriile importante ale sistemului socio-economic din orice țară. Analiza și studierea acestei categorii presupune, mai întâi, o evidențiere cât mai amplă a conceptelor referitor la CV.

Pentru determinarea conceptului CV, autorul propune să se cerceteze de pe poziții istorico-dialectice aportul savanților din diferite domenii în această direcție.

Începuturile științei economice au fost în mod semnificativ motivate de nevoia de a studia evaluarea șanselor ca oamenii să ducă o viață mai bună.

Ideile conceptului CV, pentru prima dată, au fost fundamentate în cercetările savanților **Gregory King, Fracois Quesnay, Antoine-Laurent Lavoisier, Joseph-Louis Lagrange, Alfred Marshall** și alții. Aceștia au analizat unele componente ale CV, fără a-i da o definiție concretă¹.

Un aport important în problema studiată revine savantului **A.Marshall**, autor al teoriei de compromis. În una din cele mai importante lucrări ale sale, **“Principiile științei Economice” (1890)**, autorul vine cu demersul său teoretic ce se referă la rolul statului în reglarea bunăstării poporului. Recunoscând diferențierea populației în societate după venituri, el menționează că “Statul poate influența bunăstarea socială și prin instrumente fiscale – impozite și subvenții. Utilizarea lor trebuie să fie determinată de raportul dintre veniturile/cheltuielile publice, de la aplicarea lor și modificarea surplusului consumatorului. Spre exemplu, taxarea prețurilor va majora bunăstarea socială doar dacă suma impozitului colectat va depăși reducerea surplusului consumatorului în urma majorării prețurilor. Subvențiile plătite producătorilor, care determină reducerea prețurilor, vor majora bunăstarea socială doar în cazul dacă sporirea surplusului consumatorului va depăși cheltuielile publice de acordare a acestor subvenții”².

Unul din principalele postulate importante ale lui A.Marshall este că, pe măsura creșterii consumului, utilitatea sau valoarea bunurilor scade, menționând că acesta nu se referă la bunurile intelectuale: cu cât omul este mai setos de cunoștințe, cu atât el mai mult cunoaște, cu atât el devine mai productiv; nici la mijloacele de producție, deoarece cu cât mai mult capital este utilizat în procesul de producție, cu atât acesta devine mai perfect.

Deci, A.Marshall a fost unul dintre primii savanți economiști, care a recunoscut rolul deosebit al factorului uman în asigurarea creșterii economice.

Incontestabil, postulatul lui A.Marshall și-a găsit recunoașterea în teoriile macroeconomice. Interesul față de categoria CV este unul vechi, și

¹ LITTLE, T.D.; LINDENBERGER, U. & NESSELROADE, J. R. (1999). On selecting indicators for multivariate measurement and modeling with latent variables: When "good" indicators are bad and "bad" indicators are good. *Psychological Methods*, 4, 192-211.

² MARCHAL, A. *Principiile științei Economice*. Un volum introductiv. Ediția VII. Londra: Macmillan. 1998. p.49.

reprezentanți ai diferitelor generații de economiști, filozofi, sociologi, medici etc. au căutat să explice esența sa din diferite puncte de vedere. Astfel, **E.Mayo (1930)** a creat un model bazat pe premisele sociale. El considera că oamenii pot fi motivați prin nevoi de ordin social, tocmai de aceea forța socială a membrilor unui grup este mai importantă decât controlul eficient prin intermediul managementului. Acest model face parte din cele patru concepții privitoare la comportamentul individual și organizațional al ființei umane medii, exprimate de **Edgar H.Schein**, în studiul lui privind gândirea behavioristă³.

Considerăm că activitatea economică, în orice timpuri și împrejurări istorice, reprezenta străduința primordială a oamenilor, grija de a-și asigura existența și perpetuarea speciei, satisfacerea unor nevoi vitale de hrană, adăpost, îmbrăcăminte etc. Odată satisfăcute, aceste nevoi creează premise pentru trecerea la satisfacerea celorlalte nevoi: culturale, spirituale, politice etc., ale indivizilor și comunității în ansamblul ei. Iată de ce economia este domeniul vital și permanent al societății, activitatea economică fiind implicată direct sau indirect în satisfacerea nevoilor societății, reprezentând fundamentul general în viața tuturor oamenilor.

Asemenea argumente se luau în vedere, când se încerca să se schițeze un tablou de ansamblu al evoluției economiei umane, ajungând la ideea că tranziția în economie este permanentă; *apreciată în sensul transformării, ea nu se poate încheia, iar orice înțelegere simplistă, insuficient de precisă a încheierii tranziției este contraproductivă*. Tranziția se dovedește a fi forma permanentă de evoluție umană, iar costurile tranziției prin viață interesează pe fiecare individ și comunitatea socială, în ansamblul ei.

Conceptul CV ca atare a fost lansat în anii '60 ai secolului XX de către savanții nord-americani, care considerau că orice creștere economică nu trebuie să constituie un scop în sine, ci un mijloc pentru crearea condițiilor mai bune de trai, pentru satisfacerea nevoilor unei anumite colectivități umane. În această perioadă se inițiază mișcarea pentru realizarea Indicatorilor Sociali și, anume,

³ SCHEIN, E. Organization Psychology-3.Ed.Englewood Cliffs, Prentice Hall,Inc., 2008. p.23.

are loc aplicarea unor programe guvernamentale (educaționale, sociale și de mediu) și utilizarea unor indicatori de măsurare a eficacității de creștere a CV.

În a doua jumătate a sec.XX, CV a fost definită ca fiind un standard de viață bună în noua societate de consum: deținerea de aparatură modernă, automobile și case. Timpul liber, economiile pentru vacanțe și activitățile recreative au fost adăugate mai târziu. În 1960 Comisia președintelui american **Dwight D.Eisenhower** a extins conceptul CV prin includerea educației, sănătății și bunăstării, economiei și creșterii industriale, precum și apărarea lumii libere⁴, cu care autorul în totul este de acord.

Conceptul CV a fost definit pentru prima dată de sociologul **A.Schlesinger** și de economistul **J.K.Galbraith**, ambii americani (1967).

A.Schlesinger a tratat categoria CV de pe poziții socio-psihologice, pe când profesorul american **J.K.Galbraith**, în cea mai recentă lucrare a sa “**The Good Society – The Humane Agenda**”(1996) sau „**Societatea perfectă**” (1997), - a generat conceptul CV, în legătură cu necesitatea omului de recunoaștere a dominației scopurilor economice și a nu permite acestora să dețină un monopol neadecvat asupra vieții în detrimentul altor scopuri: „*ceea ce contează nu este cantitatea bunurilor noastre, ci calitatea vieții*”⁵.

J.K.Galbraith susține că nu există șanse pentru o societate perfectă și realizabilă atât timp cât nu există o definiție clară a ei. Cea mai dificilă problemă o constituie definirea realizabilului. El menționa că în orice societate există factori precum natura umană, gândirea, istoria care constrâng realitatea. Astfel, identificarea unei societăți bune trebuie să aibă în vedere structura instituțională și trăsăturile umane care nu pot fi înlăturate. Unele dintre caracteristicile societății perfecte sunt: libertatea individuală, bunăstarea, egalitatea rasială și etnică. Autorul punctează importanta banilor, afirmând că lipsa acută a lor este cea care neagă cel mai mult libertățile individuale. Sărăcii sunt marginalizați în favoarea celor bogați, deoarece doar cei avuți ajung la putere, iar interesul personal este acceptat în detrimentul dorinței de schimbare la nivel social. J.K.Galbraith considera că această tendință trebuie înlăturată,

⁴ IONESCU, C. Introducere în istoria gândirii economice. București: Economica, 2003, p.19.

⁵ GALBRAITH, J. Societatea perfectă. București: Politică, 1997, p.11.

pentru că stă în calea prosperării ⁶. Prin aceasta, J.K.Galbraith pentru prima dată gândirea economică a apropiat aspectul economic de cel social al CV.

Ulterior, conceptul CV a fost dezvoltat de viitorologul **B. de Jouvenel**, care urmărea creșterea economică în ritm ascendent ca factor al bunăstării. Țările dezvoltate, pe de o parte, se confruntau cu problema direcționării masei de resurse materiale de care dispuneau pentru asigurarea unei vieți de calitate, iar, pe de altă parte - cu consecințele negative ale sistemului economic, precum sărăcia, degradarea mediului înconjurător etc. În acest context, politicile CV erau un fel de măsuri corective ale sistemului economico-social. În analizele timpurii ale CV, conceptul se referă, în același timp, atât la bunăstarea individuală, cât și la calitatea societății.

Astfel, **B. de Jouvenel**, prin CV exprima condițiile de existență a factorului uman, fiind luat în cont efectul global al facilităților, avantajelor pe care progresul social îl pune la dispoziția indivizilor, în cadrul unei societăți determinate. Mai exact, CV era percepută ca „totalitatea posibilităților oferite individului de către societate de a-și amenaja existența, de a dispune produsele și de a folosi serviciile pentru a amenaja existența sa individuală după trebuințele, cerințele și dorințele proprii”⁷.

În viziunea noastră, ne-ar părea destul de simplist a readuce CV unui individ numai la factorii mediului extern sau nivelului de trai, fără de a lua în valoare rolul individului în asigurarea CV.

Expresia “Calitatea vieții” a început să fie folosită în cercurile politice. Astfel, într-un discurs al președintelui Statelor Unite, **Lyndon B.Johnson, din 1967**, s-a subliniat că obiectivele pe care le urmărește un președinte de țară nu pot fi măsurate în termeni bancari, ci în termenii CV. Din acel moment, “înalta societate” nu mai este preocupată de cantitatea bunurilor, ci de CV.

Deseori se făceau similitudini între nivelul de trai și CV. Cele două concepte, deși, la prima vedere, se confundau, totuși, sunt diferite, datorită ferei de cuprindere⁸.

⁶ Idem, p.14.

⁷ JOUVENAL, Bertrand. Essais sur le mieux vivre. Paris: Futurilles, by SEDEIS, 1968, p.108.

⁸ IONESCU, C. Introducere în istoria gândirii economice. București: Economica, 2003. p.47-57.

Este important de menționat că în societățile dezvoltate, conceptul CV a fost analizat și dezvoltat pornind de la faptul că abundența materială nu putea reprezenta totul pentru ca oamenii să fie mulțumiți de tipul lor de viață. Acest fapt impune evaluări mai ample ale problemelor de viață ale lor.

Conceptul CV, precum și cercetările sistematice desfășurate în acest domeniu au contribuit la apariția științelor social-economice doar de câteva decenii. Până la identificarea și definirea clară a conceptului, economiștii, sociologii și alți specialiști au făcut cercetări ale CV fără a denumi cu adevărat conceptul. La început s-a dovedit a fi de o profunzime științifică doar noțiunea socială a CV, care aborda în mod sintetizator problemele existenței și dezvoltării omului - de la cele demografice, economice, sociale, sanitare, juridice, politice, ale drepturilor omului la cele ecologice, culturale și psihosociale.

Astfel, în sec. al XX-lea, s-au format două modalități de apreciere a CV: *obiectivă* și *subiectivă*. *Aprecierea obiectivă* se baza pe indicatorii statistici furnizați de instituțiile de stat și organizațiile neguvernamentale; acești indicatori ofereau o evaluare globală cu un caracter general a nivelului CV. *Aprecierea subiectivă* a CV încearcă să identifice elementele cele mai importante în stabilirea standardului de viață al individului. Aceste măsurări erau mai mult personale, din moment ce ele se bazau pe aprecierile oamenilor asupra calității propriilor vieți.

Dacă aprecierea obiectivă aborda CV la nivelul societății, luată în ansamblul său, aprecierea subiectivă cobora la nivelul individului sau al colectivităților cu un anumit specific (geografic, cultural, al standardului de viață). Modul în care putea fi măsurat nivelul CV deriva din raporturile între anumite dimensiuni ale existenței umane. În această privință părerile specialiștilor din lume diferă foarte mult.

Modelul Bortwick-Duffy (1992) opera cu 4 dimensiuni esențiale ale CV: *mediul rezidențial; relațiile interpersonale; influența comunității și stabilitatea vieții* (fig. 1).

În viziunea noastră, acest model este unul din primele abordări ale CV sub aspectul vieții sociale și al relațiilor interumane, fiind mai puțin luată în

considerație latura economică și aportul individului în asigurarea sa cu o viață bună.

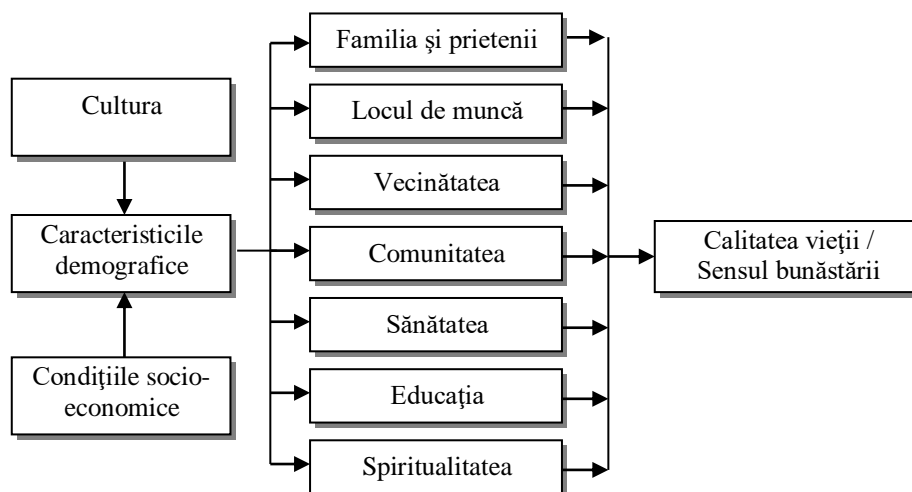

Fig. 1. Conceptul CV propus de cercetătorii Universității din Oklahoma

(BORTWICK-DUFFY, S.A. (1992). Quality of life and quality of care in mental retardation. In L.Rowitz (Ed.) Mental retardation in the year (2000), New-York, Springer, p.52-56)

Grupul de experți sub conducerea lui **Hansen Bruno** a elaborat conceptul european, în care CV se studia numai de pe pozițiile fiziologică și socială, cea economică ne fiind luată în considerație⁹.

În anii 1998-2002, grupul experților Comisiei UE pentru elaborarea Standardelor privind CV a identificat 4 planuri majore, care, în viziunea lor, contribuie la creșterea CV unei persoane: relațiile individului cu mediul; prezența și participarea sa la acțiunile comunitare; opțiunile, preferințele și perspectivele personale; nutriția și sănătatea. Grupul de experți sub conducerea lui **Hansen Bruno** a elaborat conceptul european, în care CV se studia numai de pe pozițiile fiziologică și socială, cea economică ne fiind luată în considerație.

Bruno Hansen, membru al Comisiei Europene pentru Științele Vieții, Directorul General XII, în cadrul Programelor realizate de UE în această direcție, consideră că îmbunătățirea CV se poate realiza acționând în

⁹ HANSEN, Bruno. Quality of Life and Management of Living Resources. Fifth Framework. București: Economică, 2002, p.48.

următoarele 4 direcții: *nutriție, sănătate, ocupație și mediu* (fig. 2).

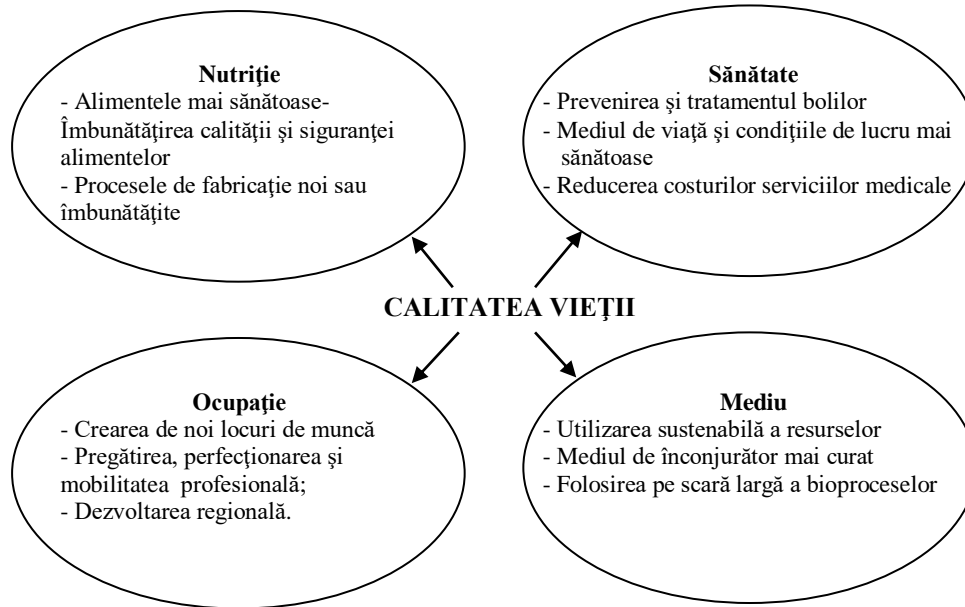

Fig. 2. Calitatea Vieții percepută ca o categorie socio-psihologică

Sursa: HANSEN, Bruno. *Quality of Life and Management of Living Resources. Fifth Framework*. București: Economică, 2002, p.48.

În același timp, o echipă de cercetători ai **Universității din Toronto** au identificat 3 dimensiuni majore ale CV: *existența, apartenența și acțiunile umane*. Așa, în perioada 1994-2001 aici s-a desfășurat un proiect de cercetare a CV, la care au participat cei mai vestiți profesori ai Universității din Toronto: **Dennis Rafael, Renwick Rebecca**, manager de proiect fiind **Ivan Brown. Ted Myerscough** a fost responsabilă de gestionarea datelor și difuzarea lor pentru analiza CV persoanelor cu handicap. Deci, CV a fost studiată prin prisma influenței factorilor endogeni (cu caracter psihologic și fiziologic) asupra persoanelor cu dezabilități¹⁰. Dimensiunea factorilor endogeni a fost divizată în 3 subdomenii, și anume: cea a *existenței fizice, psihică și spirituală*. *Existența fizică* caracterizează aspectele vieții legate de nutriție, sănătate fizică, igienă personală, aspect fizic, vestimentația și înfățișarea exterioară a omului.

¹⁰ BROWN, Ivan; DENNIS, Raphael, and REBECCA, Renwick. *Quality of Life and Life Changes for Adults with developmental Disabilities in Ontario*. Toronto: Centre for Health Pomotion. 1999. 135 p.

Existența psihică abordează sănătatea psihică a individului, percepțiile, sentimentele și starea sa sufletească, evaluările legate de propria persoană. *Existența spirituală* reflectă valorile personale, normele individuale de conduită și convingerile spirituale, care în majoritatea cazurilor pot fi asociate cu religiile actuale.

Apartenența este o dimensiune ce include comuniunea individului cu mediul său de viață și are, la rândul său, 3 subdomenii. *Apartenența fizică* cuprindea conexiunile pe care individul le are cu mediul său de viață, format, de regulă, din locuință, locul de muncă, școală, vecinătate, comunitate. *Apartenența socială* include legăturile cu mediul social și abordă acceptarea individului în intimitatea altor persoane, relațiile cu familia, prietenii, colegii de muncă, colaboratorii și vecinii. *Apartenența comunitară* reprezenta accesul pe care individul îl are la resursele ce stau, de obicei, la dispoziția membrilor comunității, cum sunt serviciile sociale, de sănătate sau de ocupare a forței de muncă, activitățile educaționale, culturale sau recreative.

Acțiunile umane se referă la activitățile susținute de individ, ce au drept scop îndeplinirea speranțelor (dorințelor) personale. Acțiunile practice descriau o serie de activități zilnice, cum ar fi activitățile domestice, munca prestată, activitățile școlare, cele legate de sănătate sau de nevoile sociale. Activitățile din timpul liber includ activitățile care contribuiau la relaxarea (odihna) și reducerea stresului.

În viziunea noastră, din punctul de vedere al persoanelor cu dezabilități sau cu probleme de sănătate, conceptul existențial de evaluare a CV a fost formulat corect.

Modelul R.Schalock (1996), autor de origine american, în aprecierea CV prevedea 8 dimensiuni principale:

- *bunăstarea spirituală* (siguranța, spiritualitatea, fericirea etc.);
- *relațiile interpersonale* (intimitatea, afecțiunea, familia etc.);
- *bunăstarea materială* (proprietatea, securitatea financiară, posesiunile etc.);
- *dezvoltarea personală* (educația, calificarea, competența etc.);
- *bunăstarea fizică* (nutriția, sănătatea, modalitățile de recreere etc.);
- *autodeterminarea* (autonomia, opțiunile, controlul personal etc.);

- *apartenența socială* (acceptarea, statutul și rolul social); drepturile (la intimitate etc.).

La elaborarea *modelului R.Schalock* au fost preocupați specialiști din diferite domenii, care încercau să determine indicatorii obiectivi și subiectivi de măsurare a CV. Tot mai frecvent apăreau opinii care vedeau CV ca funcție a libertății, drepturilor omului și fericirii lui. Dar, deoarece fericirea este o valoare subiectivă și e greu de măsurat, reprezentanții acestei opinii au dat prioritate altor indicatori de evaluare a CV. În timp, s-a demonstrat că fericirea, cum nu ar fi evaluată, nu crește neapărat corespunzător cu confortul de viață, care rezultă din majorarea venitului. Ca urmare, concluzia finală a conceptului *R.Schalock* a fost că bunăstarea ar trebui să fie luată în cont pentru măsurarea fericirii sau satisfacției cu viața ¹¹.

Din cele expuse, se poate menționa că opiniile descrise în vizorul diferitelor școli au apreciat CV strâns legat de *mediul social*, în care persoanele își duc existența. Fiecare țară are un stil propriu de viață și, de aceea, există o largă varietate de tendințe în interesul comunității globale. Din fericire, unele dintre ele sunt comune colectivităților, aparținând grupului de țări industrializate și pot servi drept bază pentru o serie de evaluări privind cerințele consumatorilor de produse și servicii, de tehnică electronică și de uz casnic.

Crizele petroliere din anii 1973 și 1979 au influențat apariția celor mai multe opinii ale criticilor creșterii economice. În această perioadă, cercetările privind CV reprezintă un domeniu preferențial de activitate care reunește specialiști din sfera științelor economice și sociale. Explicația constă nu numai în interesul practic, politic al acestei probleme, ci și în statutul ontologic al CV și al conceptului corespunzător în cadrul realității sociale și al științelor acesteia. Așa, cunoscutul savant american **J.Schumpeter [1939]**, fondator al teoriei antreprenoriale, vedea sensul întregii activități sociale în asigurarea existenței oamenilor. Ca ultima finalitate a funcționării organismului social,

¹¹ SCHALOCK, R. L. Reconsidering the conceptualization and measurement of quality of life. In R.Schalock (Ed.), Quality of life. Volume I: Conceptualization and measurement. Washington, DC: American Association on Mental Retardation. 1996, p.123-139.

CV ocupă o poziție privilegiată în cadrul societății. De aici provine caracterul sintetic al acesteia; astfel se explică de ce după ea se orientează și se corelează toate celelalte aspecte ale sistemului social. “CV este ca o monedă în care se oglindește fidel întregul univers social”¹².

În anii '80 ai secolului al XX-lea au existat discuții intense și numeroase investigații referitoare la CV. În această perioadă conceptul s-a “individualizat”. CV a început să fie din ce în ce mai des conceptualizată prin “bunăstarea individuală”, care este determinată nu numai de condițiile obiective de viață bună, dar și de “bunăstarea subiectivă”: CV se studiază prin ochii trăitorului. Cercetarea prin anchete sociologice devine o metodă favorită, deoarece permite combinarea caracteristicilor obiective și subiective ale situației reale la nivel individual¹³.

Cu toate acestea, dezvoltarea economică a societății a urmat o nouă cale, care a provocat discuțiile despre bunăstare și CV. În cercetările efectuate de **W.Zapf [2000]** apare din nou legătura dintre bunăstarea populației sau “starea națiunii” și CV, care au constituit un pas înainte în direcția cercetării categoriei CV. Constatarea că progresul economic nu duce în mod automat la bunăstarea generală și la eliminarea sărăciei a fost unul din motivele, care au condus la apariția unei direcții de cercetare atât de cultivate în prezent, cum este CV.

Un alt impuls pentru acest gen de cercetări a venit din direcția ecologiei, perturbările suferite de mediul ambiant, ca efect al industrializării și urbanizării necontrolate, având consecințe dramatice asupra CV. Problemele de conținut ale CV jucau un rol important în cadrul concepției originale, conform căreia bunăstarea individuală și calitatea societății se influențau reciproc și erau interdependente. Potrivit studiului realizat de **W.Zapf**, există, totuși, câteva aspecte care s-au modificat față de perioada anilor '70¹⁴:

1. Conceptul CV și al bunăstării, în contextul economiei concurențiale, nu mai erau orientate către modul socialist de viață;

¹² SCHUMPETER, J. *Business Cycles*. New York and London: McGraw Hill. 1939, p.12.

¹³ GALBRAITH, J. *Știința economică și interesul public*. București: Ed.Politică, 1982, p.11.

¹⁴ ZAPF, W. *Social Reporting in the 1970's and in the 1990's*, „Social Indicators Research”, vol.51, No.1, 2000, p.22-35.

2. Conceptul CV devenise unul răspândit și nu mai era construit în baza contradicțiilor, de exemplu, „cantitate versus calitate” sau „economie versus ecologie”;

3. Au dispărut speranțele și iluziile legate de o societate în care se utilizează o planificare și un control riguros pentru asigurarea CV;

4. Economia centralizată nu mai constituia modelul proeminent, au prins contur diferite alte sisteme de administrare: piața, statul, asociațiile, familiile și grupurile sociale mici.

Paralel cu conceptele CV și bunăstării, a apărut și conceptul „dezvoltării umane”, care a devenit un program global promovat de Națiunile Unite; „calitatea persoanelor” și „condițiile de trai” sunt concepte prin care se dorește extinderea noțiunii subiective de prosperitate, respectiv de bunăstare. „Excluderea” constituie o nouă perspectivă în cercetarea inegalităților. „Capitalul social” descrie resursele sociale ale solidarității. „Pluralismul bunăstării” sau „amestecul de prosperități” se referă la potențialul inovativ al stării de bunăstare.

În acest context, dezvoltarea susținută era versiunea modernizată a creșterii calitative, care pornea de la ideea că este necesară o creștere națională și internațională, ce trebuie să fie ajustată astfel, încât să nu periclitizeze condițiile de viață ale generațiilor viitoare. Conceptele competiționale și concurențiale ale economiei devin tot mai actuale în evaluarea CV.

Bazele conceptului *dezvoltării umane* au fost puse odată cu Rapoartele Globale Anuale ale Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltarea Umană (PNUD). Primul raport a fost lansat în 1990. Potrivit definiției formulate aici dezvoltarea umană „este un proces care contribuie la lărgirea gamei de posibilități care se acordă fiecărei persoane”¹⁵.

În prezent, dezvoltarea umană constituie cel mai ambițios și mai de anvergură concept de bunăstare. Ideea de bază este de a dezvolta opțiunile individuale, a CV oamenilor. Această noțiune țintește dincolo de dezvoltarea resurselor umane și de programele de stat privind bunăstarea, care consideră oamenii mai mult simpli receptori decât actori ai realizărilor. Teoretic,

¹⁵ Raport Național al Dezvoltării Umane, 2003-2005. Chișinău: PNUD, 2006, p.7.

dezvoltarea umană implică productivitate, egalitate, sustenabilitate, precum și autoritate. În mod empiric, toate națiunile lumii sunt clasificate după Indicele Dezvoltării Umane (IDU). În prezent, IDU este unul dintre indicatorii cei mai larg utilizați ai dezvoltării umane. Este folosit, în special, la nivel global pentru comparații internaționale și regionale. IDU este calculat ca o medie simplă a indicilor. Educației, Speranței de Viață și PIB. Rapoartele Globale ale Dezvoltării Umane și IDU sunt, în pofida criticilor, rezultatul a două cerințe de bază ale raportărilor sociale, anume ale comparațiilor internaționale și prezentării unui indicator integral care cuprinde o informație relevantă despre dezvoltarea umană, care este ceva mai mult decât Produsul Național Brut (PIB).

La nivel micro, conceptul „dezvoltării personale” are un scop similar, și anume de a combina condițiile de trai și bunăstarea obiectivă cu capacitățile active de creștere a resurselor umane. Macroperspectiva este în conexiune cu macroperspectiva atât timp, cât dezvoltările personale depind de condițiile de trai pe care le poate oferi societatea. Acest concept subliniază perspective importante ale încrederii în instituții și în viitor și percepția securității, fără de care și condițiile de trai acceptabile nu pot fi transformate în bunăstări subiective stabile.

În condițiile integrării, problema „*excluderilor*” atrage atenția asupra celor mai actuale probleme ale CV și asupra celei mai moderne forme de inegalitate din cadrul Uniunii Europene: „Nu numai distanța, dar și excluderea din viața socială: nu numai excluderi, marginalizări din cauza sărăciei și a șomajului, dar și excluderi prin discriminări și refuzul accesului la posibilitățile oferite de viață” [H.Silver,1994]. Excluderea distruge solidaritatea, spiritul just, cinstit al competiției, drepturile politice ale participării și integrării într-o societate. Solidaritatea și integrarea pot fi păstrate, extinse sau recâștigate cu atât mai bine, cu cât „capitalul social” este mai mare și mai bun: cu alte cuvinte, cu cât setul de norme și valori, sistemele de dezvoltare personală și conexiunile sociale sunt mai puternice¹⁶.

¹⁶ LITTLE, T.D.; LINDENBERGER, U. & NESSELROADE, J. R. (1999). On selecting indicators for multivariate measurement and modeling with latent variables: When “good” indicators are bad and “bad” indicators are good. *Psychological Methods*, 4, p.192.

R.Putnam [1995] menționa că în timp ce capitalul social crește, crește competența de a rezolva mult mai bine problemele sociale: „Angajamentele civile și contactele sociale adecvate produc rezultate pozitive – școli mai bune, o dezvoltare economică mai rapidă, o rată a criminalității mai scăzută, o administrare mult mai eficientă”¹⁷.

În opinia lui **A.Evers [1996]**, contribuțiile la „pluralismul bunăstării” sau la „mixul de bunăstare” se concentrează asupra unei probleme proeminente, și anume criza instituțională și financiară a statului bunăstării și a sistemului asigurărilor sociale¹⁸. Ideea de bază este că securitatea socială nu mai poate fi garantată numai de către piață și stat, iar resursele societății civile trebuie să fie activate. Prin combinarea rezultatelor acestor instituții, printr-un „portofoliu de economii” [**R.Rose, 1996**], suprasolicitarea unora poate fi prevenită. Exemplul cel mai practic este sistemul pensiilor persoanelor vârstnice, care mizează pe câțiva piloni. De exemplu, în completarea pensiilor publice pot veni planurile de pensii ale companiilor și asigurările de viață private. Nu mai sunt propagate sistemele de pensii construite pe principiul solidarității, dar se pune accentul pe diversificarea acestora¹⁹.

Este greu să nu cazii de acord cu aceste argumente. Pentru a surprinde diferențele dintre conceptele existente, autorul încearcă să le diferențieze.

Plecând de la versiunile opiniilor existente, autorul definește *nivelul de trai drept ansamblul condițiilor economice și noneconomice, sociale, culturale și politice, pe care societatea le creează membrilor săi, dar și capacitatea, aptitudinile indivizilor de a-și satisface cât mai bine nevoile, pornind de la venitul lor. Aspectele defînitorii ale nivelului de trai sunt legate de: nivelul și evoluția veniturilor; al prețurilor bunurilor și serviciilor ce alcătuiesc consumul populației; nivelul și structura consumului de bunuri și servicii; condițiile de muncă și petrecerea timpului liber; condițiile de trai; starea de sănătate și accesul la serviciile de asigurare, educație, cultură, artă etc.*

¹⁷ Idem, p.193.

¹⁸ LITTLE, T.D., LINDENBERGER, U. & NESSELROADE, J. R. (1999). On selecting indicators for multivariate measurement and modeling with latent variables: When "good" indicators are bad and "bad" indicators are good. *Psychological Methods*, 4, p.194.

¹⁹ Idem, p.195-196.

Nivelul de trai are un caracter obiectiv, deoarece se poate realiza numai în anumiți parametri. Pe măsură ce a evoluat știința și tehnica, parametrii luați în considerare (mediul natural, cadrul social, educația, sănătatea, cadrul politic, economic etc.) au suferit o serie de modificări, conferindu-i, în acest sens, conceptului nivelului de trai un caracter social-istoric. Astfel, odată cu evoluția umanității, s-au modificat condițiile de viață, aspirațiile și nevoile oamenilor. Dacă acum câteva decenii, anumite condiții erau considerate ca fiind normale, s-ar putea ca astăzi, aceleași condiții să nu mai poată fi calificate normale.

Sintetizând cele expuse, autorul menționează ca aria CV este definită drept valoarea pentru om a vieții sale, modul și măsura în care condițiile vieții oferă omului posibilitatea satisfacerii multiplelor sale necesități, gradul în care viața este satisfăcătoare pentru el.

Nu există o definiție universală acceptată a CV, în special datorită faptului că conceptul se află la intersecția dintre științele umaniste și cele economice. Semnificația expresiei „CV” poate varia considerabil în funcție de natura studiului.

Informația expusă vine în contradicție cu definiția **Dicționarului Dex explicativ al limbii române on-line (2004-2012)** care oferă următoarea definiție CV: „Calitatea vieții este o categorie sociologică, desemnând totalitatea posibilităților oferite individului de către societate în vederea organizării existenței sale după cerințele și dorințele proprii” [www.ro.wikipedia.org].

În general, CV era privită ca fiind rezultatul interacțiunii unui număr de factori (de sănătate, sociali, economici, de mediu) care afectează dezvoltarea umană și pe cea socială a individului și a societății în moduri deseori necunoscute. Într-un anumit sens, CV era definită în măsura în care, într-o anumită societate sau regiune, se îndeplineau condițiile psihologice și fiziologice care induc sentimentul de satisfacție ²⁰.

În viziunea noastră, CV, fiind variabilă și măsurabilă, se referă atât la partea subiectivă, cât și la cea obiectivă a studiului. Din acest punct de vedere,

²⁰ BURCU, A.; VASIU, A. Managementul Calității Vieții și condiției umane. Fundamentele consilierii. București: Mega, 2004, p.128.

*analiza CV prezintă aspecte atât psihologice, cât și legate de mediu, implicând o evaluare psihologică, făcută de un individ sau un grup, a satisfacției date de condițiile de trai și stilul de viață.*²¹.

Studiul CV implică luarea în considerație a necesităților umane, a speranțelor și valorilor lor. Într-un studiu publicat în dicționarul **Wish** (Wikipedia) se menționează că dacă se analizează definițiile cele mai utilizate ale CV, se observă similarități între acestea. Toate definițiile includ o situație proiectată de unul sau mai mulți rezidenți ai unei regiuni, care este translată pe mai multe grade de satisfacție [<http://en.wikipedia.org/>, 12.03.2012].

Organizația Mondială a Sănătății (OMS) definește CV în contextul percepției indivizilor a poziției lor în viață în planul cultural și de valori în care ei trăiesc și în relaționare cu scopurile, așteptările, standardele și preocupările acestora. Este un concept larg, care este afectat într-un mod complex de starea de sănătate a individului, cea psihologică, credințele personale, legăturile sociale și trăsăturile cele mai proeminente ale mediului de viață.

Preocuparea savanților de problemele CV trece în Europa, unde în cele mai avansate state, precum Germania, Suedia sau Olanda, apar primele rapoarte sociale, colecții organizate de indicatori, publicate în volume în care sunt incluse analize comparative ale nivelurilor și tendințelor realizate de sociologi și statisticieni privind monitorizarea și dezvoltarea atât a aspectelor obiective, cât și a celor subiective ale CV. Astfel, la sfârșitul anilor '70 se formează școlile de cercetare sociologică în Europa de Est, în special în țările: Ungaria, România și Rusia.

Începând cu anii '70 ai secolului XX o deosebită contribuție la dezvoltarea conceptului CV revine **școlii rusești**, și, anume, savanților din cadrul Vserosiiskogo Ţentra Izucenia Obscestvennogo Mnenia (BIŢIOM) și Vserosiiskogo Ţentra Urovnea Gizni (Moscova): **I.Levada, J.Bestujev-Lada, N.Rimașevskaia, V.Bobcow, N.Grigorieva, V.Maier, V.Rutgaizer, A.Subbeto, L.Zubova, T.Zaslavskaia**, precum și reprezentanților filialei din Novosibirsc: **G.Prudenschii și A.Aganbeghean**, care au studiat problemele

²¹ GOROBIEVSCHI, S. *Concepte manageriale privind Calitatea Vieții*. ANALE ale Universității „Spiru Haret”, Seria Economie, vol. III, nr.8, 2008, p.121-132.

evaluării și diferenței CV în diferite țări și zone geografice. Acestor savanți le aparțin primele cercetări în spațiul postsovietic ale aspectelor metodologice de evaluare a «coșului de consum», studierii problemelor de excluziune socială, inechității în distribuirea veniturilor, modelării economico-matematice a incertitudinii creșterii economice, evaluării CV la nivel național, regional și argumentării necesității perfecționării evaluării CV la nivel global.

Savantul rus **A.Subetto**, reprezentant al Vserosiiskogo Ţentra Izucenia Obscestvennogo Mnenia, menționa că CV reprezintă o sinteză a necesităților materiale și spiritual-creative ale vieții omului, a nivelului de punere în aplicare a competențelor, intelectului, sentimentului creativ de viață ale omului. CV nu poate fi redusă doar la standardul de realizare a necesităților materiale, cu toate că acestea joacă un rol important în viața individului. „CV este o categorie de caracter complex și contradictoriu, un sistem de caracteristici spirituale, inteligente, fizice, sociale și culturale, științifice, educaționale, de mediu și demografic, ce caracterizează viața unui individ, unei familii, națiuni și societăți umane în ansamblu. Această categorie socio-economică îmbină în sine atât laturile individuale, cât și sociale ale vieții, relevă diversitatea nevoilor și abilităților personale, capacităților individului de a le completa, dezvolta armonios prin creativitatea sa”²².

Școlii rusești îi revine aportul la elaborarea metodologiei de identificare a diferențierii păturilor sociale în funcție de venituri, a autoaprecierii etc., și, în special, elaborării conceptului teoretic al clasei de mijloc a societății umane și indicatorilor de evaluare a acesteia²³.

În perioada anilor ’70-80 termenul CV a fost preluat și de alte țări socialiste, **România** fiind printre primele care l-au adaptat. Cercetările realizate până în anul 1990 conțineau o bază metodologică temeinică, care trebuia folosită pentru realizarea unei cunoașteri profunde, în detaliu, a CV a

²² СУБЕТТО, А.И. Управление качеством жизни и выживаемость человечества. Журнал «Стандарты и качество», №.1, Москва, 1998, с.18.

²³ БОБКОВ, В.Н.; ГУЛЮГИНА, А.А.; ЗУБРИЛИН, Ю.В. Основные показатели доходов и уровня жизни населения по федеральным округам Российской Федерации в 2009 году. Ежеквартальный научно-практический журнал ВЦУЖ «Мониторинг доходов и уровня жизни населения», №.4, Москва, 2009, с. 26-47 (97).

poporului român. Astfel, în cadrul Direcției Centrale de Statistică (DCS), în 1974, a fost elaborată o lucrare intitulată „Principii metodologice de alcătuire a indicatorilor sociali”, iar în 1977 a fost finalizat studiul metodologic “Sistemul de indicatori ai Calității Vieții”, care conținea peste 200 de indicatori grupați pe șapte domenii, sistem care a fost ulterior îmbunătățit.

Institutul de Cercetare a Calității Vieții (ICCV), întemeiat în România de membrul corespondent al Academiei Române, **Cătălin Zamfir**, doctor în sociologie, profesor universitar, începând cu anii 70-'80, studiază multilateral problematica CV, care a devenit cunoscută ca o încercare de a lua în considerare cât mai mult nevoile și aspirațiile populației. Astfel, s-au desprins trei mari funcții ale tematicii de cercetare a CV²⁴:

- definirea mai detaliată a obiectivelor dezvoltării social-economice;
- evaluarea eficienței dezvoltării umane și determinarea impactului ei asupra CV;
- aprecierea CV ca instrument de evaluare a progresului social.

Rezultatul acestei perioade s-a exprimat într-o serie de cercetări, printre care sunt menționăm cele coordonate de **C.Zamfir, N.Lotreanu și I.Rebedeu**. Problema CV și a stilurilor de viață a avut o semnificație complet diferită în România comparativ cu cea existentă în societatea anilor 70'-80'. Tematica CV din start s-a bucurat de un interes larg, mai mult ideologic și politic, decât științific. Cercetarea oferea un mod de a discuta și promova avantajele regimului comunist prin prisma criteriului final, al bunăstării populației²⁵.

Cu democratizarea societății românești și trecerea la economia de piață s-a schimbat și rolul factorului uman în societate. Rolul pe care îl putea juca, în prezent, capitalul uman în procesul dezvoltării devine mult mai accentuat. Acest lucru derivă din gradul diferit de implicare și valorificare a capacității oamenilor, orientați spre creșterea bunăstării pentru generațiile prezente și viitoare și spre o calitate mai bună a vieții.

²⁴ ZAMFIR, C.; STOICA, L. O nouă provocare: dezvoltarea socială. Iași: Polirom, 2006, p.30-35.

²⁵ Idem, 242 p.

ZAMFIR, C.; STĂNESCU, S. (coord.). Enciclopedia dezvoltării sociale. Iași: Polirom, 2007.

Actualmente, ICCV a devenit un centru sociologic național al României, care *promovează noua paradigmă a rolului factorului uman în cadrul sistemelor sociale*: nu numai ca membru al sistemelor sociale, integrat, modelat și controlat de logica acestora, dar și ca principalul obiectiv al tuturor activităților sociale. Dezvoltarea cea mai spectaculoasă a tematicii ICCV, în această direcție, s-a produs în sfera indicatorilor de evaluare a CV. Spre sfârșitul secolului al XX-lea **C.Zamfir**, împreună cu colegii săi **I.Marginean**, **G.Socol**, **A.Bălașa** [1991], au menționat două motive bine argumentate, care au determinat actualitatea acestor cercetări. *În primul rând*, ei au concluzionat că progresul economic nu duce în mod automat la bunăstarea generală și la eliminarea sărăciei, respectiv, un segment al populației continuă să trăiască în condiții de viață precare. *În al doilea rând*, un impuls pentru cercetarea CV a venit din direcția ecologiei, perturbațiile suferite de mediul ambiant, ca efect al industrializării și urbanizării societății umane²⁶.

Printre studiile de importanță din România, în cadrul ICCV, trebuie menționată cercetarea „Diagnoza Calității Vieții” (1990). De asemenea, în cadrul Institutului Național de Statistică al României există o preocupare continuă în ceea ce privește perfecționarea metodologiei de culegere a informațiilor primare, de prelucrare și prezentare sistematică a indicatorilor sociali, precum și alinierea metodologiilor existente la cerințele Uniunii Europene și dezvoltarea sistemului de sondaje publice în conformitate cu aquis-ul comunitar.

În perioada actuală, conceptul CV este folosit nu numai de economiști, sociologi sau politologi, dar a devenit o „monedă de schimb” în dezbaterile publice. Având în vedere contextul politic și economic actual, în special aderarea de perspectivă a Republicii Moldova la Uniunea Europeană și recunoașterea resurselor umane drept capital uman, asigurarea creșterii CV devine o prerogativă pentru atingerea rapidă a unui standard de viață la un nivel acceptabil de civilizație și definit în context concurențial.

În masele largi ale populației, conceptul CV este asimilat de conceptul

²⁶ ZAMFIR, C., STOICA, L. O nouă provocare: dezvoltarea socială. Iași: Polirom, 2006. 242 p.
ZAMFIR, C., STĂNESCU, S. (coord.). Enciclopedia dezvoltării sociale. Iași: Polirom, 2007.

popular „fericire umană” [L.Begu, 1999]. Fericirea se referă la o stare-afect, care reflectă sentimente de împlinire, satisfacție, de plinătate, pe când CV vizează condițiile care produc și contribuie la dezvoltarea stării de fericire ²⁷.

În lucrarea „Compendiu de macroeconomie” [Băcescu, 1997], CV este definită printr-o viziune mai largită, fiind percepută ca „totalitatea condițiilor vieții umane, care asigură integritatea vieții biologice, satisfacerea cerințelor de ordin economico-social, de nivel de trai material și cultural, de viață spirituală, care permit echilibrul continuu al omului...”²⁸.

Într-o explicare mai profundă a CV, se presupune abordarea conceptului conform următoarelor arii de investigație: *calitatea mediului înconjurător*, care este caracterizată printr-o relație permanentă și normală între om și mediul natural; *calitatea mediului social*, care trebuie să asigure condiții stabile de viață materială, ocuparea deplină a forței de muncă, asigurarea timpului liber, relațiile umane firești, activitatea politică, morală și spirituală nestingherită; *calitatea mediului familial*, prin realizarea integrării complexe a familiei ca unitate demografică, economică și de consum; *calitatea mediului de muncă*, condiții care să permită posibilitatea împlinirii idealurilor profesionale sau sociale.

Pentru că are o finalitate practică, cea de a indica oamenilor sau colectivităților ce trebuie făcut pentru a îmbunătăți condițiile de trai, *conceptul CV are un caracter evaluator*. Pe lângă condițiile de viață, percepute ca situații obiective ale vieții, CV include și criterii de evaluare subiectivă a satisfacției cu viața, definește **I.Mărginean, A. Bălașa** în lucrarea sa „**Calitatea vieții în România**”, 2005: „CV cuprinde ansamblul condițiilor de viață fizice, economice, sociale, culturale, politice, de sănătate etc. în care oamenii trăiesc, conținutul și natura activităților pe care le desfășoară individul, caracteristicile relațiilor și proceselor sociale la care participă, bunurile și serviciile la care are acces, modelele de consum adoptate, modul și stilul de viață, evaluarea gradului de obținere a rezultatelor în viața sa ce corespund

²⁷ MĂRGINEAN, I.; BĂLAȘA A.(coord.).Calitatea vieții în România”. București:Expert, 2005, p.32.

²⁸ Idem, p.35.

așteptărilor populației, care provoacă stările subiective de satisfacție, insatisfacție, fericire, frustrare etc.”²⁹.

În opinia noastră, putem fi de acord cu așa o definiție a CV doar parțial, căci ea oglindește latura obiectivă a acesteia și exprimă, practic, gradul de satisfacție a individului cu viața în funcție de factorii mediului exterior, dar aceasta definiție nu ia în cont factorul subiectiv – gradul de realizare a nevoilor umane privind CV.

Este important de menționat că anume școala română a fost printre primele în spațiul european care a recunoscut caracterul interdisciplinar al categoriei CV și aceasta a format paradigma CV de pe poziții socio-economice, pe parcursul istorico-dialectic de dezvoltare a conceptelor expuse de savanți din diferite domenii: filozofic, religios, psihologic, sociologic și economic.

Simultan cu școala românească se dezvoltă și cea rusească în direcția perfecționării conceptului CV, care, pornind cercetarea CV de pe poziții filozofice și social-psihologice, a ajuns la recunoașterea caracterului socio-economic al acesteia.

Aspectele socio-economice cu impact asupra CV au fost cercetate și în Republica Moldova, în special, de membrul corespondent al AȘM, **A.Timuș**, dr.hab., prof.univ., „legenda științei socio-umane moldave”, care și-a înființat școala sa de cercetare în direcția menționată. În anii de tranziție, **A.Timuș** împreună cu discipolii săi din cadrul AȘM, a efectuat un șir de cercetări ale dezvoltării proceselor economice și sociale, schimbărilor orientărilor valorice, structurii sociale și mobilității diferitelor grupuri sociale în condițiile economiei de piață. Ca soluție, s-a evidențiat necesitatea imperioasă a dezvoltării capitalului uman, considerat drept izvorul necesar de sporire a potențialului economic și social al țării. În cercetările efectuate și publicate în cele 25 de monografii științifice s-au abordat problemele numeroaselor mecanisme de perfecționare a conducerii țării, managementului instituțional, de stimulare și cointeresare a populației privind activizarea capacităților sale

²⁹ Mărginean I., Bălașa A.(coord.).Calitatea vieții în România”. București:Expert, 2005, p.51.

intelectuale³⁰.

O contribuție importantă la cercetările nivelului de trai, inclusiv la capitolele veniturilor și cheltuielilor populației din a R.Moldova, analizei dinamicii prețurilor la produsele de consum, determinarea coșului minim de consum național, impactului nivelului de asigurări sociale asupra nivelului de trai a pensionarilor și copiilor, stabilirea standardelor de viață pentru populația moldavă etc. a fost adus de către cercetătorii **Institutului de Economie, Finanțe și Statistică al AȘM**, în frunte cu conferențiarul, **dr.A.Rojco**³¹.

Interesantă este investigația sociologică a dlui **T.Danii**, dr.hab., prof. univ., referitoare la CV, care a determinat și a atenuat contradicția acută în R.Moldova dintre necesitatea vitală a îmbunătățirii CV populației (creșterea veniturilor și a consumului, accesul la locuință, ocrotirea sănătății, asigurarea cu loc de muncă, securitatea personală etc.) și posibilitățile reale ale statului în ameliorarea situației create pentru majoritatea cetățenilor săi³².

Spre sfârșitul sec. al XX-lea termenul CV se refera la descrierea și evaluarea naturii condițiilor de viață ale oamenilor dintr-o anumită țară sau regiune. CV era formată din *factori exogeni*, precum tehnologia producției, infrastructura, legăturile cu alte grupuri sau țări, instituții ale societății, mediul natural, dar și din *factori endogeni*, care includeau interacțiuni în cadrul societății și valori ale unei persoane sau societăți. Efectul acestor factori nu era în mod necesar constant în timp; de exemplu, în urmă cu un secol problemelor de mediu li se acorda o atenție relativ scăzută, în timp ce astăzi ecologia reprezintă una din preocupările principale ale oamenilor.

³⁰ TIMUȘ, A. Interesele, binele omului – problema-cheie a reformelor sinteze sociologice. Ch.: Paragon, 2006. 273 p.

³¹ ROJCO, A.; GORELOVA, E. Influența prețurilor asupra bunăstării populației prin prisma indicatorilor statistici. Chișinău: Centrul de Investigații Strategice și Reforme, 2010.37p.

ROJCO, A.; HRISTIUC, L.; LEVIȚCHI, O.; STREMENOVSKAIA, O.; VINOGRADOVA, Z. Prestațiile sociale și impactul lor asupra reducerii sărăciei în R.Moldova. Chișinău: Comp.ed.”Inei”, AȘM și IEFS, 2011. 156 p.

³² DANII, T. Calitatea Vieții populației Republicii Moldova în perioada de tranziție: probleme și tendințe sociale (analiză și evaluare sociologică). Teza de dr. hab. în sociologie. Chișinău: AȘM, 2004. 292 p.

Ca individualități, oamenii asimilează creator valorile culturale și sociale oferite de mediul în care trăiesc, conferindu-le o anumită nuanță personală. Participând la viața socială, ei se manifestă ca personalități cu concepții proprii despre lume, cu aspirații și idealuri pe care doresc să le realizeze. În acest fel, componentele materiale a existenței, legate de statutul biologic, natural al omului, i se adaugă dimensiunea spirituală, care decurge din calitatea acestuia de ființă socială ce întruchiează și promovează valori. Ținând seama de aceste aspecte, atunci când se realizează o analiză a CV, pentru că imaginea să nu fie incompletă sau unilaterală, trebuie avute în vedere ambele dimensiuni.

Definițiile analizate anterior referitor la CV duc la recunoașterea caracterului complex, social-economic al CV, sau aceasta din urmă este percepută ca o *categorie cu caracter interdisciplinar, variabil și multidimensional*, care provoacă necesitatea de evaluare a acesteia. Evaluarea valorică a CV devine o problemă vitală în condițiile economiei de piață și competitivitate a țărilor pe arena mondială.

Analizând și sintetizând evoluția opiniilor științifice cu privire la dezvoltarea categoriei CV și bazându-ne pe legea filozofică a unicității formei și conținutului acesteia, autorul distinge 4 perioade evolutive de dezvoltare și 4 metode de evaluare al CV (fig. 3):

- **Perioada 1, a economiei neorganizate și nereglate, când s-a dezvoltat metoda comparativ-subiectivă a CV.** În această perioadă, nivelul de trai era determinat de starea financiară a oamenilor liberi. Sursa bunăstării presupunea doar venitul care satisfacea nevoile umane. Există o abordare subiectivă a CV, deoarece persista imposibilitatea de măsurare și comparare a acesteia la nivel interpersonal.

- **Perioada 2, perioada timpurie a economiei centralizate.**

În această perioadă prețurile erau plafonate, iar veniturile garantate, deoarece aceasta a cunoscut deficitul în produse și servicii; aici s-a dezvoltat metoda cantitativă de evaluare a CV. În această perioadă statul monitoriza repartizarea resurselor materiale și financiare pentru stabilizarea bunăstării și a asigurarea egalității populației în realizarea drepturilor sale, indiferent de abilități. Se propaga conceptul egalității în venituri, studii, în posibilități de

dezvoltare personală etc., deci și starea financiară era, practic, cam aceeași la toți.

Fig. 3. Etapele dialectico-istorice de dezvoltare a conceptelor și metodelor de evaluare a CV

(Elaborată de autor)

- *Perioada 3, perioada matură a economiei centralizate.*

Grație fenomenului de convergență a două sisteme economice, dezvoltarea economiei de piață în țările avansate a influențat regimul socialist în perioada matură și atunci bunăstarea devine condiția de bază, care determină CV individului. Aici se permite comparația veniturilor persoanelor fizice cu venitul național al țării. În această perioadă se utilizează metoda complexă de evaluare a CV, răspândită și caracteristică ariei întregului spațiu fostei URSS, inclusiv al Republicii Moldova.

▪ **Perioada 4, a economiei de piață.**

Economia de piață promovează libera concurență a tuturor factorilor de producție și a diferitelor produse și servicii finale. În această perioadă, în centrul relațiilor de producție se află Omul, iar dezvoltarea și punerea în aplicare a capacităților acestuia determină gradul de competitivitate a întreprinderilor. Astfel, CV angajaților devine factor de competitivitate a întreprinderilor. În condițiile economiei de piață se utilizează *metoda sistemico-calitativă*.

Țările dezvoltate ale Europei de Vest și majoritatea țărilor lumii n-au activat în condițiile economiei centralizate, de aceea acestea au trecut doar prin trei etape de dezvoltare a relațiilor economice și a conceptelor științifice și metodelor de evaluare a CV.

În concluzie, se poate menționa că perfecționarea multilaterală a resurselor de muncă, a sistemului și procesului de educație, formarea și perfecționarea acestora corespunzător exigențelor ce decurg din coordonatele actuale ale dezvoltării economice constituie o opțiune fundamentală și un imperativ major al strategiei de consolidare a economiei de piață.

Geneza și evoluția economiei constau într-un proces permanent de valorificare, realizat de om în mod conștient, așadar, economia este formă reală a acțiunii umane. Ea a apărut și s-a dezvoltat prin om și pentru el, având întotdeauna un *caracter uman*. Economia umană nu este un concept actual, ea are o istorie îndelungată și a evoluat pe parcurs. Conținutul și transformarea continuă a economiei reflectă modalitatea în care indivizii reușesc să coreleze *nevoile lor nelimitate, în permanentă diversificare, cu resursele rare, dar cu întrebuințări alternative*. În funcție de resursele relativ limitate, oamenii

acționează rațional pentru a alege varianta cea mai potrivită a activității economice în condiții determinate de timp și spațiu. Relațiile „nevoi-resurse” sunt permanente, manifestându-se la nivel de individ și societate prin satisfacții sau insatisfacții umane, prin inegalități, decalaje, salturi sau stabilitate relativă etc.

Fiecare om se află în tranziție prin viață, înregistrând în mod permanent bucurii sau amărăciuni. *Economia, fiind formă reală a acțiunii umane, este însăși în transformare sau tranziție continuă.* Viața economică constituie o luptă neîncetată a omului cu principiile realității, imposibilului și incertitudinii, cu limitele libertății, pentru a le transforma în elemente certe, posibile și cunoscute ale vieții de zi cu zi, pe care să le pună în serviciul îndeplinirii scopurilor propuse. „Adevărata problemă constă în aceea că în viața reală, în mod normal, nu avem de ales între situații riscante și situații certe, ci între grade de risc și diferite rezultate posibile”³³.

În această luptă cu limitele schimbărilor provocate de permanenta tranziție, omul și, în general, colectivitatea umană învață să se adapteze la mediul natural în care trăiește, formându-și un *mediu de viață specific* în care acționează, producându-și și cele necesare existenței.

„În istoria omenirii progresul libertății nu este un progres înregistrat doar în combaterea limitelor exterioare, ci, în primul rând, în cel al disputei cu limitele pe care ni le-a impus natura din noi și care le reprezintă lupta de-o viață a fiecăruia cu el însuși”³⁴.

Astfel, rezultă că în procesul democratizării societății umane acțiunii umane îi revin două grupe de responsabilități:

1) *individuală*, în care se răsfrânge libertatea de alegere a schimbării modului de trai;

2) *socială*, în care se reflectă libertatea fiecăruia de a acționa asupra libertăților de selectare a celor ce se intercondiționează, prin caracterul social al acțiunii umane. Aceste două responsabilități trebuie să fie compatibile în timp și orientate în spațiu.

³³ Giarini O., Stahel W. Limitele certitudinii. București: Edimpress – Comro, 1996, p.256.

³⁴ Liiceanu G. Despre limită. București: Humanitas, 1997, p.69.

Desigur, există multiple criterii de apreciere a genurilor de activități umane. În condițiile unor resurse relativ limitate, activitățile umane, prin care se urmărește să se răspundă la întrebările *ce, cât, cum și pentru cine* să se producă, sunt cunoscute ca *activități economice*. În cadrul acestora se rezolvă problemele fundamentale legate de volumul, structura și calitatea bunurilor ce trebuie produse, posibilitățile prezente și viitoare de a produce - de *cine, unde, când și cu ce costuri* - precum și de modul, în care va avea loc distribuția și utilizarea finală a bunurilor produse, de asigurarea compatibilității mediului de producție cu cel natural.

Prin intermediul activității economice se produc acele utilități de care oamenii au nevoie pentru satisfacerea necesităților vitale. Deoarece satisfacerea necesităților de viață ale oamenilor este un proces continuu, producția care răspunde acestor exigențe se perfectează permanent.

Bazându-se pe conceptele existente științifice (filozofice, sociopsihologice, economice, politice etc.) ale dezvoltării continue a factorului uman ca rezultat al proceselor economice și importanța lor deosebită în relațiile de producție, CV este recunoscută de autor drept categorie socio-economică.

Autorul cercetării definește CV ca fiind *categorie socio-economică, care oglindește gradul de satisfacție a individului cu viața, în funcție de satisfacerea nevoilor umane prin realizarea rolului său social, dezvoltarea relațiilor interpersonale și de familie, precum și de nivelul bunăstării, acordat de societatea umană în care activează și se dezvoltă acesta.*

1.2. Libertatea economică – condiție primordială de dezvoltare umană și creștere a Calității Vieții

Cum s-a menționat în subcapitolul 1.1, libertatea economică este condiția esențială a dezvoltării, fapt demonstrat de economiștii clasici și neoclasici (A.Smith, J.-B.Say, Mises, F.A.Hayek³⁵, M.Friedman³⁶, J.North etc.) și acceptat de economiștii contemporani. În opinia majoritară (Stiglitz Joseph

³⁵ Blanoschi A. *Doctrina economice*. Chișinău: AAP, 2004, 241 p.

³⁶ Friedman M., Friedman Rose D. *Capitalism and Freedom*. Chicago, 1982. 224 p.

E.³⁷, Amartya Sen, Jean-Paul Fitoussi), există libertate economică deplină atunci când cetățenii unei țări sunt liberi să muncească, să producă, să consume și să investească după bunul plac.

Unele maxime ale savanților cu renume mondial cu privire la esența libertății economice și rolului acesteia în economia deschisă sunt prezentate în tabelul 1.

Tabelul 1

Maxime ale savanților cu renume mondial despre esența Libertății economice

Nr d/o	Maxime ale savanților cu renume mondial pe marginea esenței libertății economice	Savanții
1	Fiți hotărâți să nu mai serviți și veți fi liber!	Etienne de La Boetie
2	Guvernul este în esență imoral.	Terbert Spencer
3	Soluția guvernului la o problemă este, de obicei, la fel de proastă ca problema însăși.	Milton Friedman
4	Cu cât statul “planifică” mai mult, cu atât îi este mai greu individului să plănuiască.	Friedrich Hayek
5	Guvernul nu este o vacă pe care să o paști în rai și s-o mulgi pe pământ.	Ludwig Erhard
6	Problema întotdeauna este aceeași: guvernul sau piața. Altă soluție nu există.	Ludwig von Mises
7	Orice om este proprietarul propriei persoane. El și numai el are dreptul asupra persoanei sale.	John Locke
8	Legea este ceva ce trebuie descoperit mai degrabă decât ceva ce trebuie decretat.	Bruno Leoni
9	Puterea corupe, iar puterea absolută corupe în mod absolut.	Lord Acton
10	Oamenii sunt animale care fac negoț, nici un alt animal nu face acest lucru.	Adam Smith
11	Cel mai bun guvern este cel ce guvernează cel mai puțin, deoarece poporul său se disciplinează singur.	Thomas Jefferson
12	Conceptul de drepturi nu are sens decât cel cu drepturi la proprietate.	Murray N. Rothbard
13	Acolo unde nu există drepturi, nu există nici datorii.	Benjamin Constant

³⁷Stiglitz Joseph E., Amartya Sen, Jean-Paul Fitoussi (ed.). *Draft Summary*. Paris: Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress, 2009. 350 p.

14	Banii nu sunt o invenție a statului.	Carl Menger
15	Nu sunt popoare bogate și popoare sărace, ci sunt state bine conduse și state prost conduse.	Peter Drucker

(Elaborat de autor în baza informației Centrului pentru Economie și Libertate, <http://www.ecol.ro>)

O ilustrare a ideii generale de până acum ne este oferită de Indicele Libertății Economice (ILE) – performanța economică este cu atât mai bună, cu cât nivelul intervenției statului este mai scăzut și setul de politici sănătoase este practicat pe perioade mai lungi de timp. Indicele reprezintă o încercare de măsurare a libertății economice în lume.

Organizația independentă **Freedom House**, cu sediul la New York, este o organizație nonguvernamentală care monitorizează progresul în democratizarea a 29 de țări și regiuni din Europa Centrală și de Est, precum și din Eurasia. Experții respectivi au definit libertatea economică drept existența unor instituții care au misiunea să protejeze libertatea de bază a individului de a-și urmări interesele economice, aducând un aport și prosperității generale a societății. Această libertate este lipsită de orice constrângere din partea statului, al cărui rol este cel de protector.

Fundația “The Heritage Foundation” împreună cu “Wall Street Journal” au creat *Indicele de Libertate Economică (ILE)* în 1995, pe baza teoriilor economice ale lui Adam Smith privind avuția națiunilor, realizând anual un studiu și publicând valorile ILE în lume [<http://www.heritage.org/>].

“The Heritage Foundation” și “Wall Street Journal” au propus să se determine **gradul de libertate economică** după următoarele zece criterii: *libertatea afacerilor; libertatea comerțului; libertatea fiscală; libertatea monetară; libertatea investițională; libertatea financiară; libertatea pieței muncii; garantarea deplină a dreptului de proprietate; gradul de corupție; gradul de intervenție a statului în libertățile omului.*

Fiecare din cele zece criterii este evaluat în baza mai multor indicatori macroeconomici, publicați de diferite organisme internaționale și institute independente, iar rezultatul este prezentat printr-o „notă” cuprinsă între 0 (presiune maximă) și 100 (libertate maximă). Valoarea ILE este apreciată ca

media aritmetică a celor zece „note“, obținute pe componentele sus-menționate. Punctele forte ale acestui indice sunt: identifică în mod corect libertatea economică drept variabilă fundamentală de care depinde dezvoltarea economică, cu atât mai mult că această libertate ține de posibilitatea nestingherită a proprietarilor de resurse de a le utiliza conform planurilor proprii atâta timp, cât nu afectează violent activitățile altor proprietari.

Valorile ILE 2010 ne documentează cu economia globală, care actualmente este angajată în marea confruntare dintre guverne și piețele libere. Lupta pentru libertate este o luptă fără sfârșit. Valorile ILE 2010 sunt încurajatoare, pentru că acestea sunt în creștere, ceea ce înseamnă că politicile guvernamentale sunt orientate spre creșterea libertăților individuale și promovarea, concurenței libere a economiilor naționale. După doi ani de declin, nivelul mediu de libertate economică este din nou în creștere cu aproximativ o treime dintr-un punct. Această noutate este deosebit de elocventă, deoarece creșterea actuală a libertății economice este determinată, în principal, de alegerile politice în cadrul multor economii în plină evoluție și în curs de dezvoltare, care au aderat la lumea liberă de curând [<http://www.heritage.org/>].

Țările cu cea mai mare libertate economică de pe mapamond sunt Hong Kong, Singapore, Australia, SUA, Noua Zeelandă, Marea Britanie și Irlanda. Pe continentul european, în afara Marii Britanii și Irlandei, se mai enumeră printre economiile libere Estonia, Danemarca, Olanda, Finlanda, Belgia, Germania, Suedia (tab. 2).

Este lesne de observant că între libertatea economică și prosperitatea unei țări există o legătură directă. Raportul “Heritage Foundation” și „Wall Street Journal” demonstrează că sărăcia nu este o fatalitate, că bogăția nu ține de miracol și nu e rezervată doar unor privilegiați.

Este lesne de observant că între libertatea economică și prosperitatea unei țări există o legătură directă. Raportul “Heritage Foundation” și “Wall Street Journal” demonstrează că sărăcia nu este o fatalitate, că bogăția nu ține de miracol și nu e rezervată doar unor privilegiați.

Astfel, fostele colonii subdezvoltate ajung să depășească fostele

metropole, iar ritmul de creștere a veniturilor este, în prezent, mult mai rapid decât în trecut. În timp ce Statele Unite și Marea Britanie au avut nevoie de jumătate de secol (XIX) pentru a trece de la un venit de 2.000 dolari la unul de 4.000 lunar per locuitor, țările din zone diferite precum Bulgaria, Iordania, Portugalia, Puerto Rico sau Taiwan au obținut același rezultat în mai puțin de două decenii, spre sfârșitul secolului XX. Dacă libertatea economică s-ar extinde, posibil că în secolul XXI, prin ridicarea nivelului de trai, s-ar reduce și disparitățile dintre țări.

Tabelul 2**Rating-ul libertății economice a primelor 10 țări din lume (2004-2010)**

Ratingul	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
1	Hong Kong	Hong Kong	Hong Kong	Hong Kong	Hong Kong	Hong Kong	Hong Kong
2	Singapore	Singapore	Singapore	Singapore	Singapore	Singapore	Singapore
3	Irlanada	Irlanada	Irlanada	Australia	Australia	Australia	Noua Zeelandă
4	Luxemburg	Luxemburg	Luxemburg	Irlanda	Irlanda	Irlanda	Elveția
5	Islanda	Islanda	Islanda	Noua Zeelandă	Noua Zeelandă	Noua Zeelandă	Australia
6	Regatul Unit	Regatul Unit	Regatul Unit	Statele Unite	Statele Unite	Statele Unite	Canada
7	Estonia	Estonia	Estonia	Canada	Canada	Canada	Bahrain
8	Danemarca	Danemarca	Danemarca	Danemarca	Danemarca	Danemarca	Mauriția
9	Noua Zeelandă	Noua Zeelandă	Noua Zeelandă	Elveția	Elveția	Elveția	Finlanda
10	Statele Unite	Statele Unite	Statele Unite	Regatul Unit	Regatul Unit	Regatul Unit	Chili

(Elaborat de autor în baza Economic Freedom of the World: 2012 Annual Report)

Indivizii care trăiesc în cele mai libere economii se bucură de un venit mediu anual de circa *24 mii de dolari*, în timp ce acei care trăiesc în țările plasate la sfârșitul clasamentului obțin un venit mediu anual sub *trei mii de dolari*. În ceea ce privește veniturile celor 10% din cei mai săraci cetățeni, în țările plasate în grupa celei mai mari libertăți economice, acestea constituie circa *nouă mii și cinci sute de dolari* anual. În grupul țărilor cu cel mai mic

ILE, veniturile medii anuale ale celei mai sărace categorii de populație sunt de 728 de dolari anual. Este vorba despre cetățenii unor țări cum sunt Coreea de Nord, Cuba, Libia.

Desigur, în opinia noastră, acest lucru nu înseamnă neapărat că în toate țările mai libere din punct de vedere economic se trăiește mai bine, ci doar că perspectivele lor de dezvoltare sunt mai bune. Cu alte cuvinte, liberalizarea economiei nu conduce la o creștere instantanee a nivelului de trai, fiindcă efectele sale se manifestă în timp. Dar cu cât acest proces începe mai târziu, cu atât recuperarea decalajelor economico-sociale durează mai mult³⁸.

Unele țări bogate au, în prezent, o libertate economică mai redusă, ceea ce face iluzia periculoasă că restrângerea libertății economice nu are consecințe nedorite. Realitatea este, însă,

că ele înregistrează o creștere economică mai redusă, ceea ce face să fie ajunse din urmă de țările mai libere din punct de vedere economic.

În primul grup cu „*libertate maximă economică*” au intrat statele care au marcat peste 80 de puncte ale ILE. În 2010 comparativ cu 2009 componența grupului era format din următoarele țări: Hong Kong, Singapore, Noua Zeelandă, Australia, Canada, Bahrain, Mauriția, Finlanda și Chili. Criza economică din anii 2009-2010 a afectat mult economiile lumii, inclusiv economiile europene, de aceea în perioada dată din topul țărilor a dispărut Regatul Unit, au diminuat pozițiile Irlandei de la 4 la 12, ale Germaniei - de la 23 la 31 etc., dar a progresat poziția Elveției - de la 9 la 4, României - de la 63 la 36, Poloniei - de la 68 la 48, Italiei – de la 87 la 83 etc. (tab. 2).

În categoria țărilor cu „*libertate economică evidențiată*” au fost incluse 36 de țări, care au obținut 70-80 de puncte. Printre acestea sunt: Luxemburg (poziția 32), Estonia (14), Regatul Unit (12), Kuwait (19), Japonia (20), Lituania (24), Georgia (29), Germania (31), Spania (31), Republica Slovacă (33), etc. Pe ultimele poziții ale acestui grup de țări se află Armenia (35) și România (36), Oman(34), Coreea de Sud (37), Polonia (48), Bulgaria (45),

³⁸ Gorobievski S. *Libertatea economică – condiție primordială de satisfacție a nevoilor umane*. ANALE ULIM, Dir. publ.: A.Galben; coord. șt.: Gh.Postică; red.resp.: P.Roșca, Seria Economie, Chișinău, 2010, Vol.10., p.110-121.

Portugalia(60), Letonia (61), Ungaria (64), Islanda (65), Latvia (61), Ungaria (64), Arabia Saudită (65), Mongolia (69).

Totuși, marea majoritate a țărilor din “Rating-Index of Economic Freedom 2010” au ocupat locul lor tradițional, poziția de mijloc, cu 60-70 de puncte acumulate în total. Aceste state au obținut categoria definită ca „*libertate moderată*”, în care au fost incluse 34 de țări ale lumii, printre care: Turcia (75), Kazahstan (70), Tunisia (80), Grecia (81), Italia (83), Croatia (84), **Republica Moldova** (85), Cârgâzstan (88), Honduras (90), Egipt (99), Slovenia (92), Rusia (95), Serbia (102), Brazilia (105), China (107) ș.a.

Dacă în clasamentul libertăților economice „Index of Economic Freedom 2009” R.Moldova a ocupat poziția 120 din 183 de țări ale lumii, acumulând în total 55,7 puncte; în 2010 poziția acesteia a diminuat și a devenit 85 din 144 de țări, acumulând 67,5 puncte; în 2011 R.Moldova a ocupat iar poziția 120 din 183 de țări (anexa 3 și fig.6).

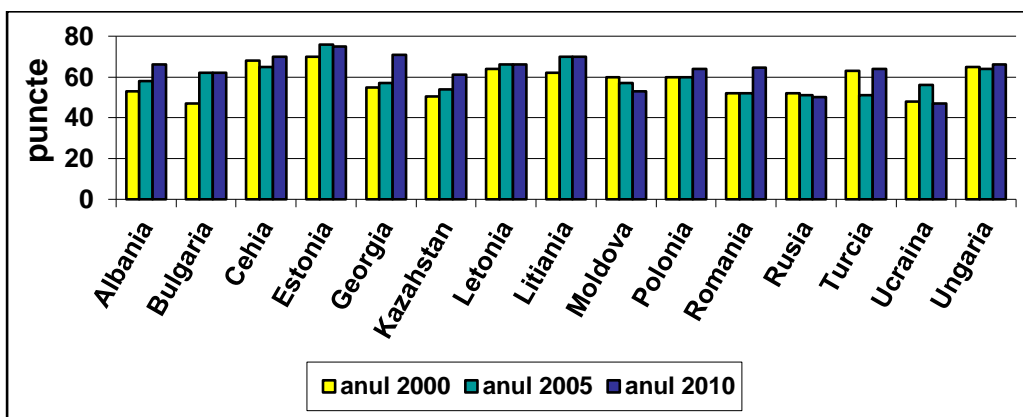

Fig. 6. Indicele Libertății Economice a R.Moldova în context european 2000-2010
(Elaborată de autor)

Astfel, Republica Moldova după valoarea ILE s-a plasat în grupul trei al țărilor la nivel mondial, „*cu libertate moderată*“. Poziția Republicii Moldova după valoarea ILE a diminuat și între țările europene în perioada 2000-2010 și este oglindită în figura 6, de unde se vede că în ultima perioadă valorile ILE ale Republicii Moldova au fost în descreștere.

Dacă în 2009 Rusia s-a cotate în categoria de țări „*economic nelibere*”sau

cu „*cel mai mare grad de nelibertate*”, în 2010 ea s-a plasat printre țările cu „*libertate moderată*”.

După cum denotă studiul anual “Heritage Foundation”, Rusia și-a îmbunătățit performanțele sale pe cele patru criterii din zece, în principal în categoria de comerț liber, demonstrând o creștere mai semnificativă și obținând 50,3 puncte. Cele mai multe puncte ea, ca și în 2009, le-a obținut în categoria de “libertate fiscală”(78,9 puncte). Economia Rusiei este puternic dependentă de exporturile resurselor naturale, în special de petrol și gaze, care, pe fundalul ridicat al prețurilor la materiile prime la nivel mondial, a contribuit la creșterea economică și formarea clasei de mijloc a țării. Cu toate acestea, o dependență excesivă a economiei de sectorul energetic provoacă reducerea competitivității țării³⁹.

În grupul de țări cu “*libertate economică limitată*” au fost incluse 67 de țări ale lumii cu 50-60 de puncte acumulate în total în valoarea ILE, printre care figurează Pakistan (111), India (111), Iran (111), Azerbaidjan (116), Siria (119), Ucraina (122), India (123), China (132), Mauritania (132), Angola (140), Venezuela (144), Vietnam (145); Uzbekistan (148) etc.

Experții internaționali, participanți la elaborarea Raportului “Heritage Foundation 2010”, susțin că, în general, în lume libertatea economică s-a extins. Totodată, ei accentuează că statele aflate în primele 25% din top demonstrează ritmuri de creștere economică mai mari – până la 2,3% anual față de 0,5% ale statelor aflate între cele 25% de la sfârșitul clasamentului. De asemenea, veniturile per locuitor în statele cu libertatea economică mai mare, de regulă, sunt de circa zece ori mai mari decât cele în statele mai puțin libere economic. Condițiile libertăților politice și drepturilor personale mai largi se reflectă și în speranța de viață a populației. Astfel, în țările cu libertatea economică mai mare - și durată medie a vieții este mai mare, constituind 79 de ani față de media 58 de ani în țările cu libertatea economică redusă. În medie, aceasta este cu douăzeci de ani mai mare în țările cu un mare grad de libertate economică.

Fundația “Heritage” menționează o diminuare a punctelor acumulate la

³⁹ “The Heritage Foudation” 2010, Annual Report, <http://www.heritage.org//index/ranking>.

cinci din zece componente ale libertății economice evaluate în republică. Ratingul R.Moldova este puțin mai mare decât Indicele mediu global în comerț, în libertatea antreprenorialului și fiscală. În ultimii trei ani țara a obținut în aceste domenii o creștere economică stabilă de 5%. Conform ILE al Fundației “Heritage”, la majoritatea capitolelor de libertate economică R.Moldova rămâne în urmă⁴⁰. Acest decalaj a fost provocat parțial de creșterea lentă a economiei, iar mai mult din cauza progreselor în această direcție a celorlalte state, care au evoluat mai bine, determinând poziționarea finală a țării noastre pe arena mondială, figura 7.

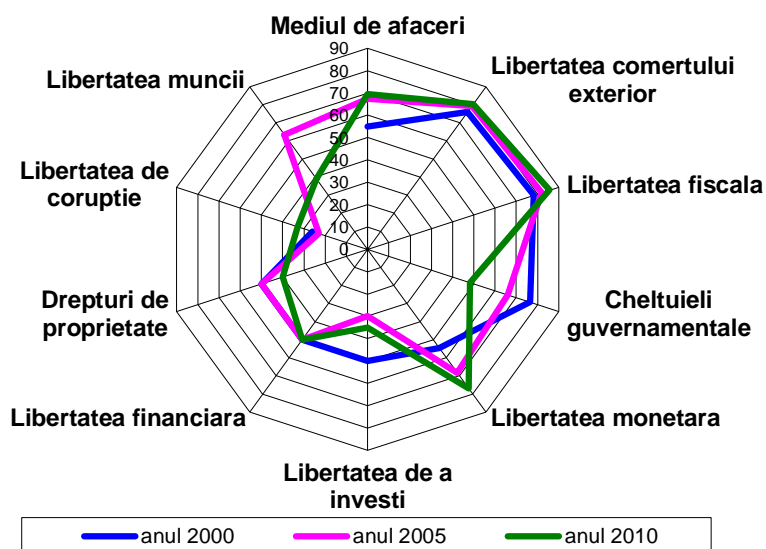

Fig. 7. Libertatea economică în R.Moldova pe componente, 2000-2010 (puncte)
(Elaborată de autor)

În tabelul 3 se atentează dinamica ILE în Republica Moldova pe componente pentru perioada 2001-2010. O anumită ameliorare a mediului de afaceri în R.Moldova a avut loc în anii 2001-2010, pe când în majoritatea domeniilor componente ale ILE s-a menționat o stagnare.

Deci, schimbările fiscale radicale efectuate în 2008-2009 au majorat

⁴⁰ Idem.

ratingul R.Moldova la capitolul ILE⁴¹, pe când reducerea ponderii componentelor drepturilor de proprietate, libertății muncii, înregistrate în perioada 2000-2010, au redus în total valorile ILE ale țării noastre, ceea ce a afectat poziția ei pe scară mondială (fig. 7 și tab.3).

Tabelul 3**Dinamica libertății economice în R.Moldova pe componente (2001-2010)⁴²**

Componentele libertății economice, puncte	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
1. Libertatea muncii	-	-	-	64,8	63,4	64,4	60,6	45,1	42,7	39
2. Absența corupției	26	31	21	24	23	29	32	28	29	33
3. Dreptul de proprietate	50	50	50	50	50	50	50	40	40	40
4. Libertatea financiară	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50
5. Libertatea investițională	50	50	30	30	30	30	30	30	30	35
6. Libertatea monetară	54,7	63,4	71,3	70	68,4	68	67,6	67,6	67,5	77
7. Intervenția guvernamentală	76,5	78,6	74,2	74,2	66,1	62,8	56,9	51,3	43	48,1
8. Libertatea fiscală	78,2	81,3	81,5	84,5	81,9	85,6	83,0	85,3	85,1	85,6
9. Libertatea comerțului	76	80,4	80,4	77,2	79,4	79,4	79,2	81,6	79,9	80,2
10. Libertatea afacerilor	55	55	55	55	67,4	68,1	69,3	70,1	70,2	69,5
Indicele libertății economice	54,9	57,4	60,0	57,1	57,0	58,3	59,2	58,4	53,7	55,7

(Elaborat de autor în baza Index of Economic Freedom, Heritage Foundation, 2010)

Libertatea muncii – 39,0% (2010). Codul muncii al Republicii Moldova, în special articolele 5 și 6 prevăd neîngrădirea dreptului la muncă și libertatea cetățenilor în selectarea muncii. Legislația muncii reglementează relațiile de muncă ale salariaților angajați la întreprinderile, instituțiile și organizațiile de pe teritoriul țării, indiferent de tipul de proprietate și forma de gospodărire, inclusiv relațiile de muncă din gospodăriile țărănești. Din 1995 R.Moldova este membru al Organizației Internaționale a Muncii, care

⁴¹ Gorobievski S. Libertatea economică – condiție primordială de satisfacție a nevoilor umane. ANALE ULIM, Dir. publ.: A.Galben; coord. șt.: Gh.Postică; red.resp.: P.Roșca, Seria Economie, Ch., 2010, Vol.10., p.110-121.

⁴² Indicele Libertății Economice se calculează ca media valorică a componentelor acestuia.

actualmente întrunește peste 200 de țări. Ea a ratificat cerințele convențiilor internaționale ale drepturilor la muncă, care sunt un model pentru reglementarea relațiilor de muncă pentru toate țările referitor la angajați și angajatori, inclusiv pentru țara noastră, punctând restricții privind numărul de ore săptămânale de muncă. Dar, fără a ține cont de aceste eforturi, în procesul de realizare a politicilor de personal domină nu principiile de competență, abilități personale etc.; ci, din contra, recrutarea, selectarea și promovarea personalului continuă să se execute doar după principiile de rudenie și lobby.

Absența corupției - 33%(2010). Corupția, din păcate, pentru R.Moldova a devenit un fenomen destul de răspândit. Comparativ cu alte state din regiune nivelul corupției în R.Moldova este unul sporit. Conform datelor statistice pentru 2009, R.Moldova a avut un scor al controlului corupției de - 0,74, la o scară de la - 2,5 la 2,5 (valorile mai înalte corespund unui nivel și mai înalt de control al corupției) și, la nivel regional, era la sfârșitul clasamentului alături de Belarus, Rusia și Ucraina. Este necesar de menționat că în perioada 2000-2010 țara noastră a înregistrat progrese modeste în combaterea corupției. Plățile neoficiale către reprezentanții instituțiilor publice reprezintă o normalitate pentru activitatea agenților economici naționali. Astfel, conform *Enterprise Survey*, o pătrime din firmele chestionate au declarat ca au efectuat plăți neoficiale către reprezentanții autorităților publice [<http://enterprisesurveys.org>].

Deși se întreprind activ metode de combatere a corupției (de exemplu, la 22 februarie 2008, Parlamentul R.Moldova a adoptat Legea cu privire la Codul de conduită a funcționarului public, care a intrat în vigoare la 01.01.2009; în 2009 Corporația “Provocările Mileniului” a oferit 24,7 mln. dolari USD, Consiliul Europei – peste 3,5 mln. euro, UNDP – 400 mii dolari USD în calitate de investiții pentru diminuarea fenomenului de corupție din țară, scopul major al acestora fiind să contribuie la prevenirea și eliminarea corupției din administrația publică, crearea unui climat de încredere al cetățenilor în autoritatea publică etc., doar în 2010 se înregistrează o creștere a libertății economice la acest capitol doar cu 4 puncte.

Libertatea financiară - 50% (2010). Sistemul financiar al R.Moldova pe

parcursul anilor 90 a fost în curs de restructurare și de consolidare. Sistemul financiar-bancar din republică implementează noul Regulament de standarde internaționale. În țară există 15 bănci comerciale, inclusiv două sucursale bancare străine. Cinci bănci dețin 66 la sută din active. Guvernul deține acțiuni în cadrul a două bănci, dar și-a anunțat intenția de a vinde pachetul majoritar de acțiuni Băncii de Economii, una dintre cele mai mari bănci din republică. Capitalul străin bancar este în continuă creștere. Pe piața asigurărilor sociale activează 26 de operatori de asigurare. Două companii asigură funcția de control a mai mult de 45 la sută din primele de asigurări.

Drepturile de proprietate - 40% (2010). Judiciar aceste drepturi au fost îmbunătățite, dar încă mai sunt influențate de calitatea executivă. Întârzierile la plățile salariului fac dificilă problema independenței judecătorilor de influența din exterior și libertatea de corupție. R.Moldova aderă la acordurile internaționale cu privire la drepturile de proprietate intelectuală, deși aplicarea legislației privind drepturile acestea este încă uneori slabă.

În același context, trebuie menționat că sistemul judecătoresc din țară este caracterizat ca fiind extrem de inefficient: deciziile instanțelor se iau într-o perioadă lungă de timp, corupția este prezentă, iar exproprierea e posibilă [www.heritage.org/index/Property-Rights]

Libertatea investițională - 35% (2010). Guvernul a elaborat un set de măsuri menite să determine potențialii investitori în RM. Actualmente, investitorii străini beneficiază de aceleași drepturi ca și investitorii locali. Cerințele unice sunt ca investițiile străine să nu intre în conflict cu securitatea națională a țării, legislația anti-monopol, cu normele de protecție a mediului ambiant, sănătatea și ordinea publică.

O altă problemă cu care se confruntă oamenii de afaceri din R.Moldova este sistemul judiciar părtinitor. În acest sens, există opinii precum că dacă întreprinzătorii nu cred în imparțialitatea sistemului judiciar, ei nu vor fi dispuși să investească.

Conform “Raportului de competitivitate globală 2010-2011”, la compartimentul independența justiției, R.Moldova este plasată pe poziția 130 din 139 de state. De asemenea, mai mulți investitori consideră că justiția din

R.Moldova este nesigură pentru ei, dat fiind faptul că instanțele de judecată ar proteja doar instituțiile de stat. Concluzia principală trasă din această situație constă în faptul că sistemul judiciar este “o ancoră” pentru restul economiei, iar R.Moldova este țara cu cel mai redus număr de întreprinzători care au încredere în sistem.

Ca și în cazul altor țări din CSI, cota relativ înaltă a Investițiilor Străine Directe (ISD) în PIB-ul național este explicată mai curând de volumul redus al PIB-ului, decât de volumul nominal al ISD. ISD per capita pentru Republica Moldova sunt foarte mici comparativ cu țările UE și mai mici comparativ cu țările CSI.

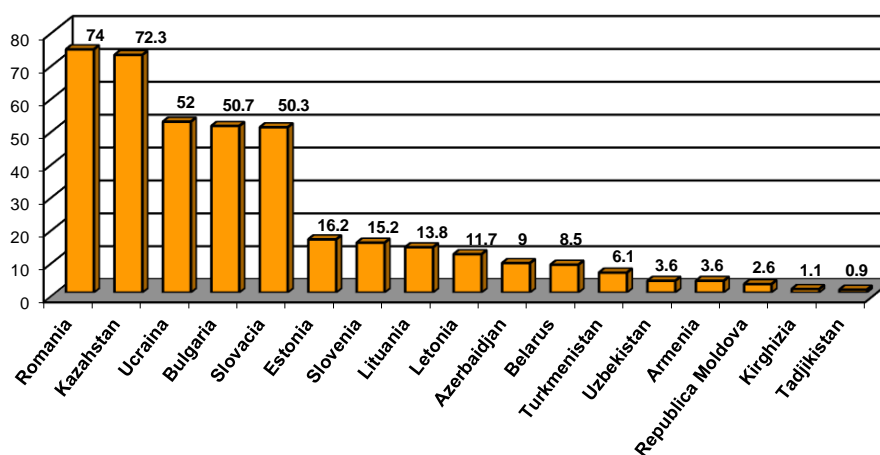

Fig. 8. Stocul de ISD raportat la PIB în 2010, %

(Elaborată de autor în baza <http://unctadstat.unctad.org/ReportFolders/reportFolders.aspx>)

Această situație este confirmată și de comparația stocului de capital acumulat în perioada respectivă. În consecință, volumul cumulat al ISD în R.Moldova este, practic, cel mai mic, în comparație cu țările analizate și plasează țara la sfârșitul clasamentului (fig. 8).

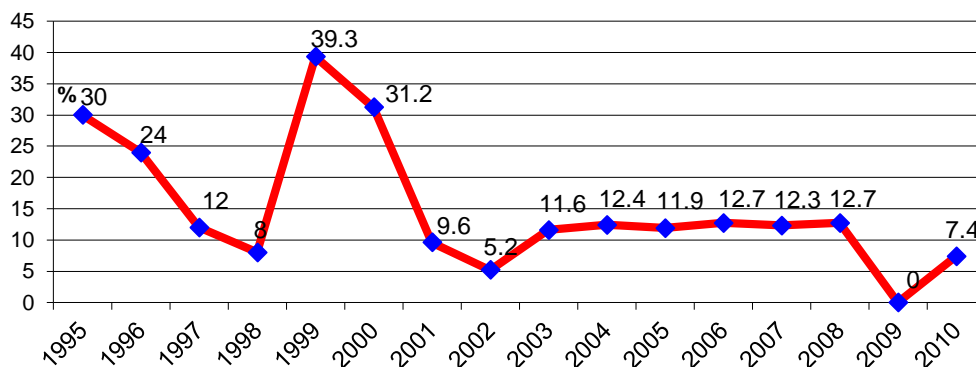

Fig. 9. Evoluția inflației în Republica Moldova, 1995-2010, %

(Elaborată de autor în baza <http://www.statistica.md/category.php?l=ro&idc=191&>)

Libertatea monetară - 77,0% (2010). Pe parcursul existenței R.Moldova ca stat independent inflația a fost o provocare majoră pentru economia țării. Deosebit de intens, acest flagel economic s-a manifestat în faza prematură de independență. Odată cu introducerea leului situația s-a ameliorat, iar din 2001 evoluția prețurilor s-a stabilizat și nu a depășit nivelul de 13%.

În Republica Moldova, o influență importantă asupra prețurilor o au diferiți factori endogeni ce reflectă deficiențele structurale ale economiei, cum ar fi: productivitatea scăzută în sectoarele economiei naționale, activitatea ineficientă a întreprinderilor de stat sau lipsa unui spațiu concurențial adecvat etc. Dar cel mai mult modifică prețurile factorii exogeni. Printre aceștia putem menționa: variația prețurilor la energie sau fenomenele climaterice nefavorabile, care afectează oferta de produse agricole. Totodată, fiind o economie deschisă, factorii exogeni au o influență considerabilă asupra inflației. Conform estimărilor Băncii Naționale a Moldovei (BNM) *modificarea valorii bunurilor importate cu 10% contribuie la creșterea nivelului prețurilor cu 5%, iar deprecierea cursului real efectiv de schimb cu 10% contribuie la majorarea inflației cu 0,7%.*

În acest context, BNM poate influența inflația prin intervenții pe piața valutară, modificând cursul de schimb valutar. Prognoza BNM pe termen mediu este următoarea: în cazul absenței unor șocuri, cum ar fi condițiile climaterice nefavorabile sau majorările de prețuri la resursele energetice,

inflația își va urma trendul descrescător. Pentru 2013 nivelul inflației se așteaptă la nivelul de 5,0% (nivelul planificat al inflației de 4% plus un procent abatere).

Intervenția guvernamentală - 48,1% (2010). Un rol important în elaborarea și implementarea reformelor economice revine calității guvernării, în special stabilității și eficienței activității instituțiilor statului. Activitățile instituțiilor statale își găsesc reflecție în cheltuielile guvernamentale totale. În 2010 cheltuielile guvernamentale s-au egalat cu 48,1% din PIB, ceea ce a fost cu 5,1% mai mult decât în 2009. Această creștere a fost provocată de alegerile în autoritățile Administrației Publice Centrale (APC) din 2010.

Una din cele mai vizibile cauze a reducerii ratingului țării la acest capitol este reducerea tempourilor de privatizare. Guvernul își menține dreptul considerabil de proprietate în companiile cele mai importante ca MoldTelecom și MoldElectrică. Legea cu privire la privatizare a expirat la începutul anului 2007, iar o nouă lege încă nu a fost promulgată.

De asemenea, Guvernul își asumă responsabilitatea pentru elaborarea unui set coerent de politici publice și măsuri de ajustare, corelate cu politica creditar-monetară și fiscal-bugetară, care să asigure stoparea declinului economic în condițiile de criză, relansarea creșterii economiei, crearea unui mediu investițional atractiv, asigurarea evoluției favorabile a economiei și pieței muncii, creșterea nivelului de trai și a CV cetățenilor.

Evoluția comparativă a indicatorilor privind eficiența reformei regulatorii în Republica Moldova și Georgia, conform raportului “Doing Business 2011” (anexa 3, fig.A3.1-A3.5).

Libertatea fiscală – 85,6% (2010). Succese remarcabile se observă în sistemul fiscal al Republica Moldova odată cu adoptarea setului de reguli privind liberalizarea economiei. Înlăturarea taxelor pentru agenții economici prin reducerea impozitului reinvestit în activitățile antreprenoriale la cota 0%, precum și reducerea la două praguri de impozitare a salariilor, constituie o politică de succes a statului. De asemenea, Inspectoratul Fiscal Principal de Stat (IFPS), întru realizarea Planului Preliminar de Țară al R.Moldova în cadrul Programului SUA „Provocările Mileniului”, pe parcursul a anilor 2008-

2010 a întreprins următoarele⁴³:

- ✓ a instituit în cadrul IFPS un centru informațional unic de asistență pentru contribuabili;
- ✓ a elaborat și a adoptat Legea privind medierea fiscală, a creat Institutul Medierii Fiscale, dotându-l cu echipament administrativ și tehnică computațională;
- ✓ a creat și a implementat sistemul informațional integrat și mecanismul de prezentare, în formă electronică a dărilor de seama către Serviciului Fiscal de Stat;
- ✓ a implementat mecanismul de autodeservire a contribuabililor la distanță prin intermediul rețelelor globale Internet [<http://www.fisc.md>].

Legislația fiscală națională în vigoare prevede un șir de facilități privind investițiile la plată: a) impozitul pe venit; b) taxa pe valoare adăugată (TVA); c) accizele; d) taxe vamale. Ratele de impozitare din Republica Moldova s-au redus treptat pe parcursul anilor. Rata de impozitare pe venit s-a redus de la de 20 la 18 sută. Alte taxe includ: TVA, o taxă de publicitate, precum și o taxă de vehicul. Aplicarea ratei reduse de impozitare a mărit veniturile fiscale globale, care în 2009 au constituit 32,8 %, iar în 2010 -74,2 % din PIB.

Libertatea afacerilor - 69,5% (2010). Libertatea totală de a iniția desfășurarea unei afaceri este relativ bine protejată de mediul de reglementare a R.Moldova. Inițierea unei afaceri în medie are o durată de 3 zile, în comparație cu media mondială de 30 de zile. Obținerea unei licențe de afaceri durează mai mult decât media mondială, unde procedura are 19 etape și durează 43 zile. Închiderea unei afaceri este relativ simplă.

Guvernul României la fel și-a propus să simplifice procedurile administrative pentru derularea unei afaceri, astfel încât durata medie de înființare a unei firme să scadă de la 10 zile, în prezent, la maximum trei zile, conform recomandării UE, a declarat premierul Emil Boc în comunicatul de presă din 11 decembrie 2011 [<http://www.wall-street.ro>].

Poziția Republicii Moldova la capitolul “Lansarea afacerii” și “Lichidarea

⁴³ Gorobievski S. Restructurarea sistemului economico – financiar în contextul reformelor Administrației Publice Centrale. SYMPOSIA Professorum, ULIM, 2007, p.14-19.

afacerii” în clasamentul internațional “Doing Business” din 2011 (183 țări) este indicată în anexa 3, fig. 4-5.

Una dintre sarcinile primordiale ale Guvernului în această direcție este atragerea investițiilor și crearea unui climat antreprenorial favorabil pentru investitorii atât străini, cât și autohtoni. Se iau măsuri necesare pentru stimularea activității de întreprinzător și ameliorarea climatului investițional, accentuându-se amplasarea geografică a țării, forța de muncă calificată, solurile fertile și includerea republicii în cadrul zonelor de comerț liber cu țările CSI și cele din Sud-Estul Europei. Atractivitatea investițională a R.Moldova e determinată și de faptul că din iunie 2001 țara este membru al OMC și al Pactului de Stabilitate. A fost încheiat Acordul de Parteneriat și Cooperare cu Uniunea Europeană (UE). Republica mai are acces pe piețe prin intermediul Sistemului General de Preferințe (GSP+) cu UE, Elveția, Japonia etc. Astfel, UE a acordat acces liber, fără aplicarea taxelor vamale pe piețele sale interne, a 7200 grupe de produse⁴⁴.

Actele legislative adoptate în ultima perioadă (Legea cu privire la investițiile în activitatea de întreprinzător, Legea cu privire la organizațiile de microfinanțare, Legea cu privire la documentul electronic și semnătura digitală, Legea cu privire la comerțul electronic, Legea cu privire la leasing), precum și noile proiecte de legi elaborate în domeniul economiei au un singur scop: asigurarea unei politici economice a statului – echilibrată și previzibilă – simplificarea creării și funcționării întreprinderilor, precum și stimularea noilor investiții.

„Investițiile străine se confruntă cu piedici serioase, care variază de la ineficiența birocratică până la limitarea directă. În majoritatea raioanelor există o corupție substanțială, iar impozitele cresc”, menționează “The Wall Street Journal”.

În 2012 Cartea Înregistrării de Stat, fiind inclusă în Programul de E-guvernare, a realizat proiectul de înregistrare a afacerilor pe parcursul a trei

⁴⁴ Concepția de dezvoltare a antreprenoriatului inovațional în Republica Moldova pentru aa.2011-2020. Chișinău: Academia de Științe a Moldovei; Institutul de Economie, Finanțe și Statistică. 15 p.

zile în regim on-line.

Sunt atractive pentru proiectele industriale și zonele economice libere, care oferă un șir de facilități fiscale și vamale, precum și garanții de stat rezidenților săi. Actualmente, volumul investițiilor în zonele economice libere a depășit 76 mil. dolari SUA. De asemenea, este atractiv pentru investitori portul internațional liber „Giurgiulești”, care la moment se află în proces de finalizare a construcției⁴⁵.

Libertatea comerțului – 80,2% (2010). Chiar dacă am înregistrat creșterea exportului, deficitul comercial rămâne o problemă pentru R.Moldova. În fond, exporturile noastre cu greu obțin reușite semnificative.

Sunt câteva cauze importante care determină performanța redusă a exporturilor naționale:

- mediul economic național nefavorabil, care deloc nu stimulează exporturile;

- evoluțiile din ramurile prioritare ale economiei naționale, agricultura și industria, sunt modeste, respectiv capacitatea acestora de a asigura exportul este redusă. În perioada ultimilor cinci ani, producția agricolă a scăzut anual în medie cu 0,1%, producția industrială - cu 4,6%, iar în ramurile în care avem cel mai mare grad de specializare, cum ar fi fabricarea vinului și articolelor de îmbrăcăminte, s-a înregistrat o diminuare de 14,3% și, respectiv, de 4,2%;

- în condițiile invadării pieței interne cu produse din import, a început să se reducă treptat gradul de specializare în produse tradiționale ca băuturi, fructe și legume, tutun și produse de tutungerie, confecții, iar pentru producerea cărnii și lactatelor, precum și produselor din acestea, s-a înregistrat o pierdere a specializării. Mai complicată devine confruntarea concurenței pe piețele străine. Majorarea nefavorabilă a prețurilor de import la sursele energetice va cauza majorări de prețuri la produsele finale. Economia rămâne deosebit de vulnerabilă la importul de resurse energetice, în special, a gazelor. Astfel, o mărire anuală a

⁴⁵ Gorobievski S., Gribincea A. Managementul zonelor economice libere: viziune comparată – cu posibilități de aplicare în cadrul euroregiunilor. Euroregiunile: prezent și viitor. Iași, Academia Română – Filiala “ Iași” Institutul de cercetări economice și sociale “Gh. Zane”, 2005, p.171-184.

tarifelor medii locale la gaze de 10-15 % generează o inflație între 2,3-5,2%. Calculele autorităților publice din țară arată că majorarea valorii bunurilor de import cu 10%, generează o sporire a inflației cu 5%⁴⁶.

În ultimii 10 ani s-au înregistrat și anumite succese: reducerea gradului de concentrare a exportului pe produse, diversificarea piețelor de export în special datorită reorientării graduale a relațiilor comerciale spre UE, precum și creșterea gradului de similaritate cu exporturile țărilor cu un nivel mai înalt de dezvoltare.

Totuși, aceste tendințe pozitive nu sunt determinate de unele modificări calitative. Reorientarea treptată spre piețele occidentale s-a produs, mai cu seamă, din contul exportului de materii prime (produse agricole, piei brute etc.) și a produselor prelucrate cu valoare adăugată scăzută (articole de confecții tricotate și altele (produse în regim lohn), încălțăminte etc.). Concurența pe aceste piețe este tot mai aspră, în condițiile în care se atestă o sporire a gradului de similaritate cu structura exporturilor moldovenești, mai cu seamă pentru produsele agroalimentare.

Un pas care va stimula comerțul exterior, dar va crea și premise pentru reformarea instituțiilor, precum și pentru îmbunătățirea generală a mediului de afaceri este inițierea negocierilor privind semnarea Acordului de Liber Schimb (ALS), aprofundat și cuprinzător cu Uniunea Europeană. Pe lângă reducerea bilaterală a tarifelor vamale pentru asigurarea liberei circulații a mărfurilor între R.Moldova și UE, acordul presupune și ajustarea standardelor naționale la cele europene pe mai multe segmente: cerințe fito-sanitare pentru mărfuri, servicii și investiții; aspecte legate de concurență, achiziții publice etc. Pe termen scurt, ALS prezintă un risc pentru anumite sectoare ale economiei, de exemplu, sectorul agro-alimentar, însă, pe termen lung, efectele pozitive asociate ALS privind necesitatea de a promova reforme structurale vor prevala asupra influențelor nefaste. La moment, Republica Moldova este slab pregătită pentru semnarea unui astfel de acord, căci multe domenii nu ar putea face față concurenței pe piața europeană. În acest sens, în cadrul negocierilor

⁴⁶ Concepția de dezvoltare a antreprenoriatului inovațional în R.Moldova pentru aa.2011-2020. Chișinău: Academia de Științe a Moldovei; Institutul de Economie, Finanțe și Statistică, p.5.

R.Moldova ar trebui să insiste asupra unei treceri graduale la un regim liberalizat de comerț, ceea ce ar permite amortizarea posibilelor efecte negative. De altfel, nici Uniunea Europeană nu va cădea de acord să semneze un Acord de Comerț Liber aprofundat până nu vor fi efectuate reformele de bună guvernare, prevăzute în Planul de acțiuni privind implementarea recomandărilor Comisiei Europene pentru instituirea Zonei de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător dintre R.Moldova și UE⁴⁷.

Analiza ratingurilor acordate Republicii Moldova dovedește că progrese promițătoare pot fi obținute doar prin argumentarea, promovarea și asigurarea informațională, logistică, financiară, instituțională a implementării legilor, programelor și strategiilor social-economice. Mai multe reforme structurale efectuate până în prezent au fost, într-o măsură mai mare sau mai mică, sub monitorizarea FMI și a BM, care au acordat mai multe credite republicii.

Pe de altă parte, creșterea economică este dependentă și de volumul sporit de remitențe, care alimentează cererea internă și mărește consumul, respectiv, importurile și deficitul comercial, pe fundalul concurenței puternice a mărfurilor străine. Totuși, cele două temeri majore – deficitul comercial și concurența puternică a produselor străine, ce ar condiționa reducerea activității economice – sunt mai degrabă concluzii teoretice bazate pe analize eronate.

Există țări și teritorii care au procedat la o liberalizare deplină și care, în loc de declin economic și deficite în balanța de plăți, au atins performanțe economice înalte (Hong Kong, Estonia etc.). Principala cauză a deficitelor comerciale cronice o reprezintă combinația “inflație internă – control al cursului de schimb (subevaluarea monedelor străine prin intervențiile Băncii Naționale a Moldovei) – împrumuturi externe”.

Literatura de specialitate recunoaște relația directă dintre libertatea economică și creșterea economică. Existența aranjamentului instituțional favorabil încurajării activităților antreprenoriale de succes, protejarea drepturilor de proprietate, libertatea schimbului, reducerea dimensiunii guvernului apar tot mai frecvent drept premize ale creșterii economice.

⁴⁷ Strategia Națională de Dezvoltare a Republicii Moldova 2012- 2020. Ch.: Guvernul R.Moldova, 2010, p.9-10.

Evidențele empirice susțin cele afirmate anterior per ansamblul țărilor analizate. Evoluțiile cele mai elocvente pot fi constatate în cazul țărilor ex-socialiste, precum România, Bulgaria și Ungaria. Relația dintre *libertate economică și prosperitate* devine și mai evidentă atunci când se analizează împreună ILE și venitul național pe locuitor. Utilizarea acestuia ca indicator al prosperității economice este mai potrivită decât folosirea PIB per capita. Astfel, Singapore, țara cu cel mai ridicat ILE, înregistrează și cel mai ridicat nivel al PIB-ului pe locuitor (anexa 4).

Libertatea economică este strâns corelată de venitul mediu pe cap de locuitor, venitul celor 10% ale celor mai săraci cetățeni dintr-o țară, speranța de viață, educația, mortalitatea infantilă, accesul la resursele de apă și corupția. În cadrul **Economic Freedom of the WORLD Annual Report, 2010**, autorul **Haan Jakob** a demonstrat dependența, conform investigațiilor efectuate asupra a 151 de țări ale lumii pe parcursul anilor 1990-2009⁴⁸:

- țările cu libertate economică mai mare au substanțial mai mari venituri pe cap de locuitor;
- economiile acestor țări tind să crească mai rapid;
- cota veniturilor obținute de către cele mai sărace 10% din populație nu este legată de libertatea economică;
- veniturile obținute de către cele mai sărace 10% din populația lumii sunt mult mai mari în țările cu o mai mare libertate economică;
- în țările cu libertatea economică înaltă speranța de viață a populației este cu circa 20 ani mai mare decât în țările cu libertatea economică redusă;
- cu cât este mai înaltă libertatea economică, cu atât mai puține regulamente, impozite și tarife utilizează regimul de guvernare, deci este mai redus și Indicele de Percepere a Corupției;
- oamenii, care locuiesc în țările cu libertate economică mai mare, au o satisfacție mai mare cu viața: realizarea drepturilor politice și a libertăților civile se înfăptuiesc cu libertatea economică.

1.3. Interdependențele libertății economice, nivelului de trai și Calității

⁴⁸ Economic Freedom of the WORLD Annual Report-2011, www.freetheworld.com/release.html

Vieții

În condițiile economiei de piață, o atenție deosebită trebuie să se acorde managementului resurselor umane în contextul creșterii CV. Astăzi, mai multe întreprinderi ale țărilor în tranziție se confruntă cu un deficit de forță de muncă calitativă, ceea ce este provocat de migrația populației, mai ales, în regiunile rurale, nivelul scăzut de trai al cetățenilor, motivația slabă a angajaților etc.

Actualmente economia Republicii Moldova nu face excepții la acest capitol. Odată cu tranziția la economia de piață, problemele resurselor umane se înaintează pe prim plan. Din păcate, marea majoritate a unităților economice consideră, prin tradiție, că lucrul cu personalul se reduce la recrutarea și selecția forței de muncă: odată ce am reușit să găsim oameni convenabili, ei vor îndeplini lucrul necesar. În realitate, însă, recrutarea personalului nu reprezintă decât un prim pas în managementul personalului.

Mulți conducători ai unităților economice încearcă să sporească eficiența reducând costurile, în special cele cu personalul: salarii, trening-uri etc. Se constată că prețul scăzut al forței de muncă a încetat să mai fie un factor de competitivitate și că eficiența se poate spori prin creșterea rezultatelor, prin investiții în oameni, nu numai în mașini și tehnologie, dar și prin dezvoltarea personalului. În timp ce o parte considerabilă a resurselor unei organizații este reprezentată de mijloacele fixe, a căror valoare se micșorează în timp prin amortizare, valoarea resurselor umane are capacitatea să crească odată cu anii. Iată de ce, pentru prosperarea unităților economice, precum și pentru binele angajaților, conducerea trebuie să acorde o importanță aparte dezvoltării resurselor umane, să asigure actualizarea continuă a cunoștințelor acestora în scopul menținerii unor înalte performanțe.

Conform opiniilor savanților din România și R.Moldova **Bălașa A., Burduș E., Burloiu P., Căprărescu G., Cojuhari A., Livițchi O., Mărginean I., Munteanu T.; Nicolescu Ov., Postolachi V., Timuș A., Zbârciog V.** ș.a., americanilor **Cenzo D., Drucker P., Kermally S., Mathis R., Robbins A., Schein E., Stephen P.** ș.a., factorul-cheie al succesului unei investiții în cadrul întreprinderii îl reprezintă omul și efortul managerial trebuie direcționat în acest sens. Activitatea managerilor în această direcție presupune, în primul rând, alocarea fondurilor necesare acestei achiziții prin cooperare,

înțelegând contribuția directă a managerilor la planificarea strategică a factorului uman. Ei nu vor sprijini și nu vor coopera decât dacă înțeleg metodele utilizate și sesizează importanța aplicării lor. Aceasta se poate obține prin aprofundarea cunoștințelor managerilor în domeniul resurselor umane.

Noi suntem de acord cu această opinie și recomandăm selecția cu grijă a personalului local, accentul punându-se mai mult pe aptitudine și calitățile personale, decât pe experiență în domeniu care poate să nu existe⁴⁹.

Oficialitățile R.Moldova declară pretutindeni că în procesul tranziției se conduc de modelul economic social-orientat. Atunci apare întrebarea, cum să se realizeze, practic, o economie mai sănătoasă și mai dreaptă, fără a se trece prin alte „convulsii” sociale ca șomaj, inflație, deficit bugetar, impozite insuportabile și probleme în balanța de plăți internaționale?

M. Friedman, laureat al Premiului Nobel, referindu-se la probleme de bază, atât la cele ce țin de teorie, cât și de practică, ajunge la concluzia că mijloacele de politică economică, sau reformele sunt mai eficace, adică „mai adecvate scopului”⁵⁰. M.Friedman a rămas un apărător al libertăților umane concretizate în economia de piață particulară, dar a ignorat și ignoră realizarea idealului de justiție socială și stabilitate, derivată din sistemul de echilibru general durabil. Fără aceste două ultime idealuri realizate în practică, libertățile umane pentru cei mai mulți sunt neîmplinite sau sunt rezervate anumitor clase sociale prea mult, iar pentru altele - prea puțin, adică apare o stare de dezechilibru social.

Modul de gândire al lui M.Friedman poate fi expus mai simplu: de când există omenirea se dorește să se realizeze o bunăstare materială de lungă durată pentru toți cetățenii. Conceptul lui s-a aplicat în mai multe țări ale lumii, în mod specific în Chile, Argentina, Brazilia, Israel și, în mod tacit și parțial, în SUA și Anglia. Rezultatul peste tot a fost falimentar⁵¹.

Semnele timpului au demonstrat că doctrina revoluționară a lui **C.Marx** a căzut, fără îndoială, dar nu și doctrina lui ca știință pură, ideologie bazată pe

⁴⁹ Gorobievschi S., Juncu C. Omul - componenta factorilor productivi. Revista AAP „Administrarea Publică”, Nr.3-4, 2008, p.117-125.

⁵⁰ Friedman M., **Friedman Rose D.** Capitalism and Freedom. Chicago, 1982, p.170.

⁵¹ Idem, p.171-172.

revoluție și dictatură.

Marele filozof antic **Aristotel**, în opera sa “Politica” spunea: „Adevărata fericire a vieții unui om stă în libera dezvoltare a talentelor sale”, ceea ce se potrivește cu cuvintele lui Goethe din “Wilhelm Meister”:”Cine e născut cu un talent, pentru un talent, își găsește în aceasta cea mai frumoasă existență”⁵².

Un grup de reprezentanți ai școlii neoliberale, dintre care se desprinde **F.A.Hayek**, laureat ai Premiului Nobel pentru economie, adept al ideilor formate la Școala Vieneză de sorginte neoliberală, s-a manifestat pe marginea rolului statului în economie și în viața personală a fiecărui individ. El era convins că în atenția cercetătorilor trebuie să stea individul activ în cadrul unui stat de drept, care are rolul de a asigura o serie de servicii publice. Acesta este adeptul unui stat activ în limite strict determinate de lege. Care sunt aceste domenii? În concepția sa acestea sunt: crearea cadrului juridic pentru desfășurarea concurenței dintre agenții economici; prestarea de servicii necesare societății, dar pentru care agenții economici nu obțin nici un profit corespunzător, serviciile din care fac parte ordinea publică, respectiv apărarea națională. În acest sens, el afirma: “Un sistem concurențial real are nevoie, ca oricare alt sistem, de un cadru legal conceput în mod inteligent și adaptat în mod continuu. Chiar și cele mai esențiale condiții ale funcționării lui corecte, prevenirii fraudei și amăgirii (inclusiv exploatarea ignoranței) oferă un obiect însemnat și încă nici pe departe deplin realizat al activității legislative”⁵³.

Deoarece statul recurge la comandă și la reglementări care impun folosirea aparatului represiv, autorul își pune legitim întrebarea: care este raportul dintre libertatea pe care o propovăduiește F.A.Hayek și existența statului? El afirmă că există deplină compatibilitate între libertate și statul de drept. În opinia autorului, într-adevăr, nu există nici o incompatibilitate între libertate, ordinea în societate și aplicarea legii.

Oamenii, – consideră autorul lucrării date - sunt liberi să-și determine comportamentul, dar prin regulile de conduită care se formează treptat, ei ajung la conformitate datorită faptului că prin motivație intrinsecă se ajunge la generalizarea acestora sub formă de valori. Deci, în acest mod nu se încalcă

⁵² Blanoschi A. Doctrina economice. Chișinău: AAP, 2004, p.46-47.

⁵³ Blanoschi A. Doctrina economice. Chișinău: AAP, 2004, p.168-169.

libertatea individuală a persoanelor.

„Voi credeți în sensul vostru, noi nu credem în nimic”, - a spus genialul **M.Eminescu**. O sută de ani mai târziu spusele lui nu numai că s-au dovedit a fi juste, dar au devenit și o piatră de hotar între două lumi științifice, între două metode de cercetare și concepere atât a lumii fizice, cât și a celei sociale, economice, monetare și financiare, ca să lăsăm la o parte artele și estetica⁵⁴.

Majoritatea gânditorilor clasici, atât în economie și științe sociale, cât și în științele fizice, au văzut și au judecat lumea în care au trăit prin prisma unității, a armoniei, într-un cuvânt, prin echilibrul general stabil. În economie a dominat gândirea lui Adam Smith și, pe culme, cea a lui Leon Walras, cel care a formulat cel dintâi Legea de Echilibru General în Economie, acestea fiind un fel de a vedea problemele societății în contextul determinist.

Toți gânditorii moderni, atât în economie și științele sociale, cât și în științele fizice, sesizează și consideră lumea în care trăim prin prisma diversității conflictului, deci, prin dezechilibru. În economie domină gândirea lui **J.M.Keyness**, **P.Samuelson**, **M.Friedman** și alții. Este vorba de a vedea universul economic în termeni de conflicte sociale și economice, adică în instabilitate economică și financiară. Acesta este un alt mod de a vedea problemele și anume e vorba de filozofia indeterministă⁵⁵.

Utilizarea amplă și accelerată a roadelor evoluției tehnico-științifică în toate domeniile și sectoarele economiei, fără nici o excepție, în viața de toate zilele a oamenilor, este una din cea mai importante trăsături caracteristice epocii pe care o parcurgem. De aceea, în strădania de a sesiza noul, poate fi mai util să încercăm să recurgem la deservirea unor aspecte tipice, să avansăm unele idei despre ceea ce am putea să utilizăm mai eficient în modificările respective, să urmărim dialectica evoluțiilor contradictorii, factorii ce își pun amprenta asupra tendințelor la nivel național și global, modul paradoxal în care se îmbină și alternează tendințele de protecționism cu cele de cooperare și aprofundare a interdependențelor economice dintre state, transformările recente survenite în diviziunea internațională a muncii, iar pe baza acestora să putem prevedea derularea viitoarelor evenimente economice mondiale.

⁵⁴ Idem, p.53.

⁵⁵ Blanovschi A. Docrine economice. Chișinău: AAP, 2004, p.140-142.

Observarea, mai mult sau mai puțin sistematică, a crizei economice mondiale, a modului cum se propagă efectele acesteia de la un sector de activitate la altul și de la o țară la alta, în diferite etape de desfășurare, nu poate conduce la sesizarea unei anumite ordini și a unui ritm în succesiunea fenomenelor mai ușor și mai direct perceptibile, care ar putea folosi – cel puțin parțial, la fundamentarea unor decizii economice privitoare la încadrarea în diviziunea internațională a muncii.

Dacă am urmări geneza și evoluția economiei umane, am observa că valorile au fost create întotdeauna de om, pentru om și că singura ființă, așa cum apreciază mulți cercetători, înzestrată cu rațiune este creatoarea a tot ce dăinuiește astăzi pe pământ. Este greu să ne imaginăm existența vieții fără această verigă importantă din circuitul naturii⁵⁶.

Dacă avem în vedere transformările profunde, generate de procesul științifico-tehnic și ecologic, extinderea bogăției sociale concomitent cu cea a sărăciei, substituirea muncii brute cu informația sau cunoașterea și înțelegerea, amplificarea metodelor de fabricație sofisticate, dependente în mare măsură de computere și informații, accentuarea crizei problemelor globale ale omenirii - acestea toate constituie motive de reflecție și analiză atentă a mișcării actuale a economiei Republicii Moldova, a proiectării viitorului de perspectivă.

Apariția unor noi sisteme de activitate economică subminează pilonii vechiului sistem economic, transformând viața individului, ambianța familială, afacerile, politica, morala, națiunea-stat și însăși esența economiei, plasând economia în pragul celei mai profunde schimbări, și, anume pe trendul unei economii durabile.

Poziția autorului în peisajul vechilor sisteme economice impune reamintirea conținutului acestora, care este expusă în subcap.1.1. Interesul față de categoria "Calitatea Vieții" este unul vechi și reprezentanți ai diferitelor generații de economiști și filozofi, sociologi, medici etc. au căutat să explice esența sa din diferite puncte de vedere.

Să nu uităm că, așa cum aprecia distinsul **Nicholas Georgescu-Roegen (1982)**, „*Există un mit economic...dacă omul ca individ este muritor, specia*

⁵⁶ Apostol P. Calitatea vieții și explorarea viitorului. București: Politică, 1975, p.8-9.

omenească este însă nemuritoare”⁵⁷.

În concluzie, se poate relata că perfecționarea multilaterală a resurselor de muncă, a sistemului și procesului de educație, formarea și ameliorarea acestora corespunzător exigențelor ce decurg din coordonatele actuale ale dezvoltării economice, constituie o opțiune fundamentală și un imperativ major al strategiei de consolidare a economiei de piață în Republica Moldova.

Interpretând ipotezele expuse, concludem că baza nenumăratelor necesități ale individului o reprezintă motivarea, aceasta rezidă de fapt în corelarea satisfacerii nevoilor și intereselor personalului cu realizarea obiectivelor și sarcinilor atribuite. Motivarea, în funcție de modul de condiționare a satisfacțiilor angajaților, de rezultatele obținute, este pozitivă sau negativă.

Motivarea pozitivă se bazează pe amplificarea satisfacțiilor personalului de la participarea la procesul muncii, ca urmare a realizării sarcinilor atribuite, în condițiile în care nivelul sarcinilor obligatorii de realizat este accesibil majorității executanților.

Motivarea negativă se bazează pe amenințarea personalului cu reducerea satisfacțiilor, dacă nu realizează întocmai obiectivele și sarcinile repartizate, al căror nivel este foarte ridicat, inaccesibil în condițiile date unei părți impunătoare a executanților.

În prezent, în firme se folosește cu prioritate motivarea pozitivă, întrucât, la același volum de resurse financiare utilizate pentru motivare o parte sensibil mai mare a personalului obține satisfacții de la participarea la procesul muncii și climatul de muncă este superior, deci, implicit, rezultatele economice sunt mai mari.

A. Maslow a publicat extrem de multe lucrări pe întreaga durată a vieții sale profesionale. A efectuat numeroase studii asupra primatelor, însă, după obținerea doctoratului, și-a focalizat cercetările asupra motivațiilor comportamentului uman. În 1943 a publicat lucrarea intitulată “A Theory of Numan Motivation” („Teoria motivațiilor umane”), în care a expus teoria nevoilor, cunoscută sub numele “ierarhia nevoilor după Maslow”. Teoria este valabilă și astăzi, cu numai câteva modificări, servind la înțelegerea

⁵⁷ Georgescu-Roegen N. Encyclopedia of Economics, 1982, p.44.

motivațiilor umane, și reprezintă fundamentul studiului acestora, oferind specialiștilor în domeniu posibilitatea de a afla care sunt stimulentele și motivațiile acțiunilor umane.

După părerea lui, suntem cu toții motivați de anumite nevoi. Acestea sunt înăscute. Cercetătorul le prezintă sub forma unei piramide cu cinci niveluri, împărțindu-le în cinci categorii: *nevoi fiziologice, nevoi de securitate, nevoi umane de afiliere la grup, nevoi de apreciere și stimă, nevoi de împlinire și auto-realizare*⁵⁸.

Nevoile sunt structurate sub forma unei ierarhii și au rolul de factori motivaționali. Poziția în cadrul ierarhiei depinde de gradul de urgență și de prioritățile individuale. Un om extrem de flămând, care se simte în pericol din acest motiv, nu este interesat de nimic altceva în afară de hrană. Visează mâncare, își aduce aminte de mâncare, se gândește la mâncare, mâncarea îl emoționează, nu percepe nimic altceva, nu vrea nimic altceva... Pentru omul afectat de o foame cronică, dusă la extrem, utopia poate fi definită drept un loc de unde se găsește mâncare din belșug. El pretinde că, dacă i se va garanta mâncarea pentru tot restul vieții sale, va fi pe deplin fericit și nu își va mai dori niciodată altceva. Are tendința de a defini viața în termeni referitori la hrană. Orice altceva va fi considerat lipsit de importanță... Se poate spune, fără a greși cu nimic, că un astfel de om trăiește numai pentru pâine... Dar ce se întâmplă cu dorințele omului nostru, când are pâine din belșug și stomacul întotdeauna este plin? Apare imediat o altă necesitate (mai „elevată”), care îi va domina organismul mai mult decât foamea fiziologică.

Nevoile fiziologice. Dintre acestea fac parte nevoia de aer, de hrană, de apă, de adăpost, de căldură și de sex. Sunt necesități comune tuturor oamenilor și trebuie să fie preîntâmpinate. Dacă nu sunt satisfăcute, lipsește motivația de a trece pe un nivel superior al ierarhiei. Cele mai multe dintre acțiunile individuale se vor limita la satisfacerea acestor necesități. Într-o serie de țări sărace există numeroase exemple de oameni care se străduie să și le satisfacă. *Ansamblul lor reprezintă bunăstarea individuală.*

⁵⁸ Maslow A. A Theory of Human Motivation. New-York: Psychological Review, 1943, vol.50, p.370-375.

Nevoile de securitate. Nevoile fiziologice, odată satisfăcute, devin predominante necesităților de securitate. Acestea reflectă independența față de pericolele din planul fizic. La nivel individual, aceste necesități se referă la dorința de a trăi într-un mediu cât mai sigur, de a avea un loc de muncă garantat, de a face economii pentru pensie etc.

Nevoile de afiliere și de afecțiune. Nevoile de acest tip se referă la dorința de a se încadra într-un grup, în familie, într-o organizație, în cadrul unor relații etc.

Sunt necesități focalizate asupra aspectelor sociale din mediul de lucru și din afara acestuia. Orice personalitate nu poate să existe fără aprecierea societății, fiecare se consideră parte componentă a societății umane, produsul și componenta importantă, membru al relațiilor sociale în cadrul anumitor grupuri.

Organizațiile asigură manifestarea diferitelor activități comune: pauze pentru cafea, planifică excursii, întâlniri sociale etc., pentru a corela satisfacerea acestor necesități cu mediul de lucru. Relațiile interumane iau naștere în situațiile apărute în timpul activității, ca o consecință a aceluiași necesități.

În afara organizațiilor, simțim nevoia de a lega prietenii, de a ne înscrie într-un club sau de a ne afilia la o grupare socială, nevoia de a iubi și de a fi iubiți. Nevoia de dragoste nu este unul și același lucru cu nevoia de sex. Satisfacerea dorințelor sexuale intră în categoria necesităților fiziologice. Dragostea implică o relație bazată pe afecțiune.

Dacă luăm în considerare situația expatriaților și a imigranților, vom considera că aceștia își alcătuiesc propriile asociații în țări „străine”, atât pentru a-și satisface nevoia de a te simți în siguranță, cât și pentru a-și satisface „necesitățile de afiliere”, cu mult mai importante. Au propriile lor cluburi, propriile cartiere etc.

Nevoile de apreciere. Este vorba despre nevoia de a avea o părere bună despre propria persoană. Oricine își dorește să exceleze în profesia sa. Vrea să se simtă încrezător în propriile forțe, corespunzător și capabil. Dacă, într-o anumită situație apărută la locul de muncă, nu se vine în întâmpinarea acestor

necesități, oamenii își pierd încrederea în ei înșiși și capătă un sentiment de inferioritate. Dacă le spuneți cu regularitate angajaților Dvs. că nu sunt buni de nimic, ajung să nu mai fie într-adevăr de niciun folos, pentru că - își pierd încrederea în propriile forțe și respectul de sine.

Dorința de a fi prețuit și respectat constituie un aspect al necesității de apreciere.

Nevoile de autoîmplinire. Chiar și atunci când toate aceste nevoi sunt realizate, ne putem aștepta adesea să apară noi nemulțumiri și neliniști, cu excepția cazului în care oamenii desfășoară o activitate care li se potrivește. „Un muzician trebuie să compună, un pictor trebuie să picteze, un poet trebuie să scrie, dacă fiecare dintre ei vrea să se simtă fericit în ultima instanță. Un om trebuie să fie ceea ce este capabil să fie. Putem numi acest aspect necesitate de autoîmplinire”⁵⁹.

Această categorie de nevoi reflectă dorința de a ne atinge potențialul maxim uman. E un impuls complex care se manifestă în forme ce diferă de la un om la altul. E important să percepem că aceste tendințe caracterizează toți indivizii, dar reușesc să le realizeze numai anumite persoane. Nevoile de realizare personală și de autoîmplinire se suplinesc la oamenii care se sacrifică anumitei activități, precum personalitățile notorii, ca: Leonardo Da Vinci, Abraham Lincoln, Mahatra Ghandi, Albert Einstein și altele. Aceștia sunt definiți de următoarele caracteristici:

- au o percepere clară a realității;
- se concentrează asupra problemelor și văd în fiecare dintre ele o provocare ce impune descoperirea unei soluții;
- sunt unici și prețuiesc independența;
- simt că scopurile adoptate nu justifică întotdeauna mijloacele folosite;
- dau dovadă de compasiune și omenie;
- preferă relațiile personale intime;
- acceptă oamenii așa cum sunt, mai degrabă decât cum le-ar plăcea lor;
- au un mod de gândire original și creativ.

⁵⁹ Maslow A. A. Theory of Numan Motivation. New-Iork: Psychological Review, 1943, vol.50, p.377-396.

Reieșind din cele expuse, noi ne conducem de ipoteza că activitatea vitală a omului se reflectă prin realizarea în societate a funcțiilor și faptelor sale, care îl caracterizează pe fiecare în parte din punct de vedere calitativ, astfel putem constata că calitatea vieții individului depinde în ce măsură acesta își realizează nevoile individuale.

Nevoile umane caracterizează necesitățile angajaților, care mai apoi trezesc la fiecare individ și anumite interese, care sunt cunoscute drept necesități bine determinate, prioritar selectate spre realizare. Dacă nevoile sunt tratate ca necesități sacrale, apoi interesele pot fi tratate ca cauze din care un individ depune eforturi/acțiuni în viața sa, iar valorile vitale ale individului pot fi recunoscute ca motive ale acțiunilor depuse.

Fiecare individ este un produs social, iar fiecare societate are și ea necesitățile, interesele și valorile sale și acestea, deseori, se află în permanentă contradicție cu cele ale individului. Dar niciodată societatea umană nu a diferențiat necesitățile umane după prioritate, de fiecare dată fiind unele sau altele prioritare în funcție de situația social-economică și demografică a țării.

Partea majoritară a savanților din lume (reprezentanți ai școlilor americane și europene **Hansen Bruno, Kornai János, Mărginean I.; Ranis G.; Stewart F.; Ramirez A.; Schalock R. L.**) recunosc că nivelul de trai poate fi tratat drept gradul de realizare a necesităților umane, care, în final, este dependent de capacitatea de cumpărare a populației [206; 208; 210; 217; 219; 223].

Astfel tratată, CV exprimă nu numai gradul de satisfacere a nevoilor, ci și a intereselor, și a valorilor în toate sferele: materială, socială și spirituală ale activităților umane.

În anii '70 ai secolului XX, când s-a format conceptul teoretic de creștere economică într-o țară sau alta, s-a dovedit că aceasta nu este garantul dezvoltării sociale și demografice a țării respective, iar CV a devenit o direcție prioritară de cercetare științifică. Utilizarea largă a acestei categorii a fost motivată de recunoașterea faptului, că progresul social mai mult este legat de fenomenele sociale complexe, de nivelul de organizare și diferențiere a societății umane, precum și de mecanismele de reglare a acestora la nivel

individual și mai puțin depind de creșterea economică⁶⁰.

Actualele cercetări științifice din țările Uniunii Europene în această direcție se efectuează sub aspect obiectiv și subiectiv: studierea condițiilor obiective de dezvoltare a societății umane și a factorilor subiectivi, exprimați prin gradul de satisfacție a vieții la indivizi.

Îndeosebi, CV în țările Europei de Vest continuă să rămână o direcție actuală de cercetare prin studierea modelului de percepere a acesteia, deoarece legăturile compuse dintre factorii obiectivi și subiectivi de dezvoltare a societății umane nu dovedesc legături directe, care la prima vedere trebuie să existe dintre oamenii cu condiții bune de viață și gradul lor de satisfacție, comparativ cu persoanele cu condiții de viață mai vulnerabile. Acest model confirmă că o evaluare relevantă a CV o putem obține și din studierea opiniilor subiective ale populației.

În funcție de această ipoteză, menționăm nu numai caracterul economic al CV ca o categorie științifică. El pornește de la ipoteza că CV și nivelul de trai sunt categorii care se completează una pe alta. Precum nivelul de trai influențează CV, așa și CV influențează nivelul de trai, deoarece acesta din urmă caracterizează starea de spirit a populației, care se reflectă, respectiv, prin comportamentul ei în diferite domenii. Încă 30 de ani în urmă, actualul membru-corespondent al Academiei de Științe din Rusia, **N.Rimașevscaia** menționa că “Nivelul de trai, modul de viață și Calitatea Vieții – sunt caracteristici ale mecanismului social, care se află pe diferite suprafețe, ce parțial se intersectă, dar niciodată nu se contrazic. În același timp, trebuie menționat că aceste caracteristici nu pot fi recunoscute deloc ca destul de relevante în evaluarea diferitor laturi ale Calității Vieții”⁶¹.

În opinia noastră, pentru evaluarea integrală a CV ar fi bine de ținut cont de indicatorii economici menționați și caracteristicile demografice ale populației respective. Suntem de acord cu opinia savantului demograf rus

⁶⁰ Kornai János. *Inovație și dinamism: despre interacțiunea dintre sistemele economice și progresul tehnic*. Revista “OEconomica”, nr.2/2010, București, 2010, p.3-44.

⁶¹ Римашевская Н.М. Качество человеческого потенциала в условиях инновационной экономики. Материалы Международной конференции «Качество человеческого потенциала», 22-23 октября 2009, г. Москва: ИСЭПН РАН, с.18.

A.Vișnevschii, care consideră necesar de a completa indicatorii sus-menționați cu elemente ce caracterizează potențialul uman și demografic, nivelul veniturilor și cel de studii al populației, scopurile și valorile lui dominante⁶².

Considerăm că dezvoltarea societății umane în aspect social-economic este un proces foarte complex și multidimensional orientat spre creșterea eficienței factorului uman în societate, exprimat prin sporirea nivelului de trai și CV populației, schimbarea nivelului de trai și a CV față de perioadele precedente, evaluarea situației momente a anumitor pături sociale față de nivelul de trai și CV altor pături sociale. Astfel, considerăm că modelul societății umane în variantă sistemică oglindește interdependențele dintre nivelul de trai, satisfacția nevoilor populației Terrei și CV, indiferent de țara de origine, figura 10.

Laturile triunghiului exprimă caracteristicile care leagă vârful triunghiului cu baza. Latura stângă a triunghiului caracterizează nivelul de trai în funcție de venituri. Latura dreaptă indică legăturile dintre valorile umane (modul de viață) și comportamentul dominant al individului. Baza triunghiului interpretează elementele principale motivaționale ale activității socio-economice a populației. Liniile punctate prezintă nivelele CV pentru diferite grupuri de populație. Latura stângă a figurii caracterizează interdependențele nivelului de trai al populației cu valorile dominante realizate, inclusiv motivele comportamentelor economice. Gradul de realizare a nevoilor și valorile realizate ale individului în societate exprimă CV acestuia.

⁶² Вишнеvский А.Г. Человеческий потенциал: опыт комплексного подхода. Москва: Эд/УРСС. 1999, с.169.

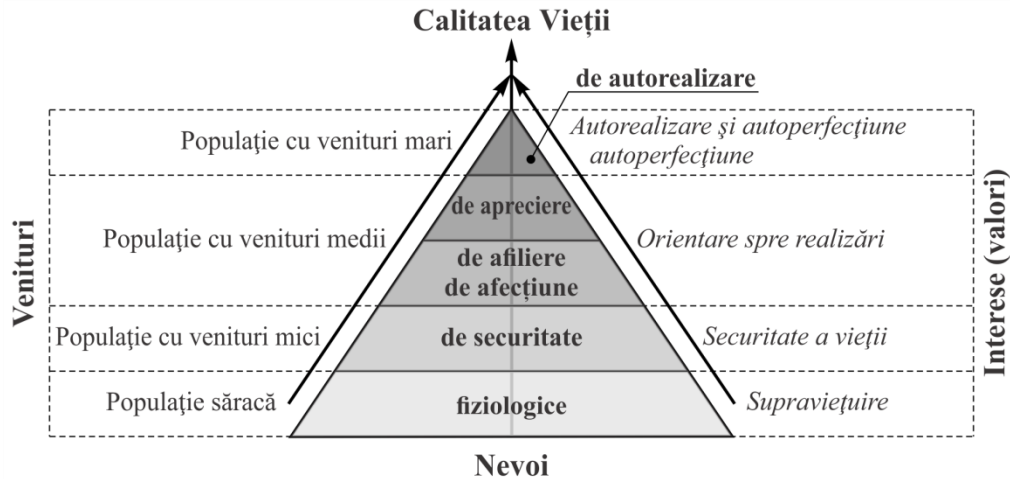

Fig. 10. Modelul interdependențelor nivelului de trai, satisfacției nevoilor umane și CV

(Elaborată de autor în baza noului concept al CV)

În triunghiul prezentat în figura 10 sunt demonstrate interconexiunile dintre categoriile:

venituri → **nevoi** → **interese (valori)** → **CV (satisfacție cu viața)**

Oamenii care trăiesc în sărăcie sau într-un mediu periculos nu își fac griji în privința autoîmplinirii, nu sunt preocupați de această necesitate. Se concentrează asupra necesităților fiziologice și, mult mai important, asupra celor de securitate.

Suntem de acord cu viziunea lui **Fred J. Carvell** care relevă că „Nevoia de autoîmplinire poate impune constrângeri mai puternice decât oricare altele. Din acest motiv, o persoană poate fi nemulțumită de propriile performanțe, deși alții le găsesc demne de laudă. Așadar, altele necesități fundamentale, impulsul către atingerea realizării personale poate ascunde o capcană. În cazurile extreme, se poate ajunge la o obsesie ce conduce la autodistrugerea psihică sau chiar fizică. În cazul unei voințe mai puțin ferme, persoana respectivă se transformă într-un colaborator dificil pe o durată care se poate prelungi. Asta conduce frecvent la o atitudine egocentrică, pe care ceilalți o găsesc alarmantă sau supărătoare. Dorința de realizare personală se poate manifesta prin comportamente ce merg de la perfecționism până la setea de

putere”⁶³.

Astfel, utilizând piramida nevoilor lui **A.Maslow și noul concept al CV**, conchidem că nevoile prioritare a păturilor sărace, în majoritatea cazurilor, sunt orientate spre existență sau supraviețuire; a păturilor cu veniturile mici – spre realizarea nevoilor de securitate; a păturilor cu veniturile medii – spre realizări spirituale; a păturilor cu venituri mari – spre autorealizare totală sau autoperfecțiune. Deoarece *Legea satisfacerii nevoilor umane* prevede dezvoltarea continuă a acestora, oricum, nu se întâmplă vreo-dată ca la o personalitate toate nevoile să fie satisfăcute pe deplin. După părerea lui A.Maslow, toate aceste necesități sunt dispuse într-o ierarhie a „preponderenței”, care rezidă în urgența impulsului.

Versiunea originală propusă de noi este orientată spre explicarea legăturilor dintre nivelul de trai, gradul de realizare a nevoilor umane și CV. Conceptul propus aderă la opinia savantului român **Ov.Nicolescu**. Autorul descrie evoluția nevoilor umane și situația momentului, din care reiese că cea mai înaltă și durabilă formă de satisfacție a persoanei este momentul de realizare a nevoilor de autorealizare. Anume aici și atunci se realizează cel mai înalt grad al satisfacției cu viața și se provoacă cea mai profundă și îndelungată formă de autorealizare/fericire, figura 11.

În viziunea noastră, dezvoltarea umană se află într-o relație strânsă nu numai cu drepturile omului și nivelul de trai, dar și cu siguranța umană, egalitatea genurilor, durabilitatea mediului și cu Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului (ODM). Dezvoltarea umană este în legătură strânsă cu drepturile omului, pentru că au un numitor comun – libertatea economică. Dezvoltarea umană, pe de o parte, prin faptul că extinde capacitățile și oportunitățile umane, sporește libertatea alegerii. Pe de altă parte, drepturile omului protejează această libertate de a alege. Așadar, dezvoltarea umană și drepturile omului se consolidează reciproc (anexa 5).

⁶³ Fred J.Carvell. *Numan Relations in Business*.New-Iork: The Macmillan Company,1970, p.71.

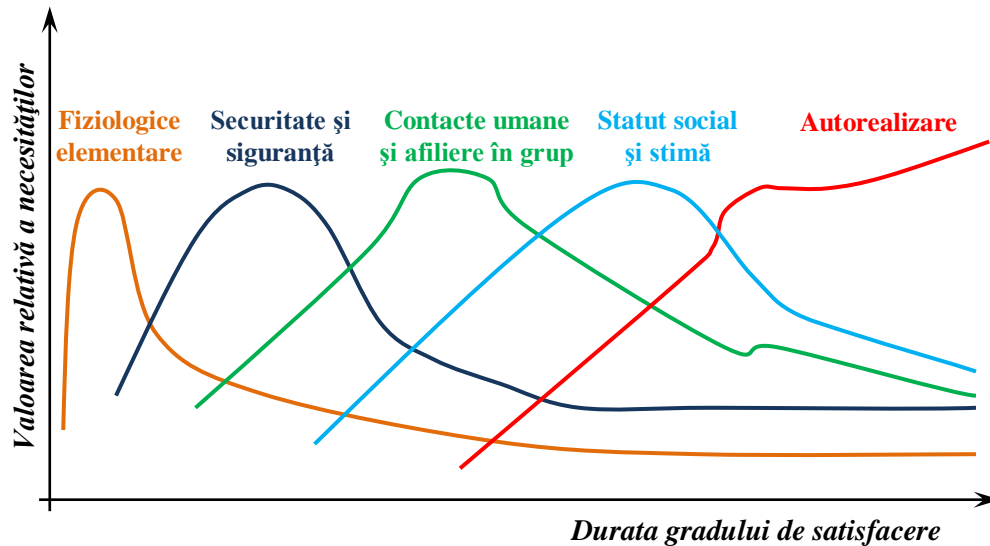

Fig. 11. Evoluția nevoilor umane în raport cu satisfacerea lor
(Nicolăescu Ov. Management. București: Didactică și Pedagogică, 1992, p.17)

Informația din tabelul 4 confirmă, că Republica Moldova s-a angajat cu deplină responsabilitate să realizeze ODM și să asigure o dezvoltare umană durabilă, să reducă sărăcia, să asigure protecția mediului, buna guvernare, democrația și apărarea drepturilor omului printr-o coordonare mai eficientă a politicilor sale economice și sociale.

Considerăm că indicatorii de evaluare a nivelului de trai și a CV se află în relații „cauză-efect” și includ în sine toată gama comportamentului biologic, economic și social al individului în societate, inclusiv capacitățile acestuia de a duce o viață de familie, capacitatea de a se îngriji pe sine, familia sa și asigurarea continuității sale. Anume din aceste considerente indicatorii utilizați în evaluarea dezvoltării umane pot servi și pentru evaluarea CV.

Dacă nivelul de trai caracterizează toate condițiile sociale, economice, politice, ecologice, etc. ce se oferă individului pentru dezvoltarea și existența acestuia într-un stat sau altul, CV include pe lângă acestea și capacitățile subiective ale individului în atingerea performanțelor respective și gradul de satisfacție cu acestea.

Tabelul 4

Dezvoltarea Umană și Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului (ODM)

Dezvoltarea umană						
Dimensiunile de sporire directă a capacităților umane			Dimensiunile contextuale			
O viață lungă și sănătoasă	Cunoștințe	Standard decent de viață	Participare	Durabilitatea mediului	Securitatea umană	Inegalitatea de gen
ODM 4,5,6	ODM 2	ODM 1		ODM 7		ODM 3
Mortalitatea copiilor; Mortalitatea maternă; HIV/SIDA.	Educație primară; universală; sărăcie extremă în funcție de venituri.	Sărăcie extremă în funcție de venituri; Foamete.		Durabilitatea mediului		Inegalitatea de gen în educația primară

(Elaborată în baza RNDU în Moldova, 2009-2010, p.15)

Rezumând aspectele studiate ale esenței CV, formulăm următoarele concluzii:

1. Concepțiile savanților referitor la esența CV s-au format pe parcursul ultimilor 100 de ani. Acestea s-au dezvoltat dialectic și aveau la baza lor diferite viziuni. Aspectul psihologic al CV a fost lansat în anii '60 ai secolului XX de către savanții nord-americani, care considerau că orice creștere economică nu trebuie să constituie un scop în sine, ci trebuie să fie un mijloc pentru crearea condițiilor mai bune de trai și satisfacerea nevoilor umane.
2. Evoluția concepțiilor științifice și metodelor de evaluare a Calității Vieții a decurs simultan cu evoluția dezvoltării umane. Spre exemplu, în economia centralizată statul influența repartizarea resurselor materiale și regla nivelul bunăstării. Metoda de evaluare a CV în această perioadă era de caracter cantitativ. În perioada economiei de piață apare conceptul bunăstării, care prevede întregul set de condiții ce determină CV individului.
3. În sec. XXI apare noua viziune a CV, care prevede CV ca factor al dezvoltării umane. Aceasta viziune ne-a ajutat să percepem CV drept categorie socio-economică, care oglindește gradul de satisfacție a

individului în funcție de realizarea nevoilor umane, exprimate prin exercitarea rolului său social, prin relațiile de producție, interpersonale și de familie, precum și satisfacția prin nivelul bunăstării, acordat de societatea umană pentru dezvoltarea sa.

4. Criteriile de evaluare a dezvoltării umane pot fi recunoscute drept indicatori de evaluare a nivelului de trai și a CV, în același timp. Indicatorii de evaluare a nivelului de trai și CV se află în relații „cauză-efect” și includ în sine toată gama comportamentului biologic, economic și social a individului, inclusiv capacitățile acestuia de a duce o viață de familie, de a se îngriji pe sine și familia sa și să-și asigure continuitatea.
5. Libertatea economică a cetățenilor este o condiție care reflectă posibilitățile societății de realizare a nevoilor umane, iar, în final, a posibilităților de autorealizare a fiecărui individ. Aceasta asigură condiții pentru creșterea performanțelor unei economii, dar nivelul libertății nu este influențat, în mod direct, de procesul de creștere. Astfel, nu toate țările care înregistrează o creștere economică încurajează extinderea libertății economice.
6. Aspectele definitorii ale nivelului de trai sunt legate de nivelul și evoluția veniturilor; nivelul și evoluția prețurilor bunurilor și serviciilor ce alcătuiesc consumul populației; nivelul și structura consumului de bunuri și servicii; condițiile de muncă și agrement; condițiile de locuit; starea de sănătate și accesul la serviciile respective.
7. Nevoile și interesele păturilor sărace sunt orientate mai mult spre existență sau supraviețuire, iar a păturilor medii – spre securitate și realizări spirituale, iar ale păturilor cu venituri mari – spre autorealizare sau autoperfecțiune totală.
8. Condițiile libertăților economice și realizarea drepturilor personale au un impact profund și asupra speranței medii de viață a populației. Statistica internațională dovedește că în țările cu o libertate economică mai mare, și durată medie a speranței de viață este mai mare, aproximativ, cu douăzeci de ani decât în țările cu gradul redus al libertății economice.

2. METODOLOGII DE EVALUARE A CALITĂȚII VIEȚII ÎN CONTEXT GLOBAL ȘI REGIONAL

Din anul 1990, Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare promovează dezvoltarea umană ca o paradigmă de alternativă în raport cu concepția economică clasică a dezvoltării. Utilizând Rapoartele Globale privind Dezvoltarea Umană (13 la număr), precum și Rapoartele Naționale cu privire la Dezvoltarea Umană (până în prezent – peste 400 de rapoarte naționale și subnaționale din peste 130 de țări), PNUD consideră știința umană drept centrul și obiectivul dezvoltării.

În fiecare an, Rapoartele privind Dezvoltarea Umană fac recomandări eficiente atât la nivel național, cât și internațional. La nivel național, recomandările vizează prioritățile politicilor de dezvoltare umană, necesitatea de a stabili un nou parteneriat între stat și piață, promovarea noilor forme de alianță între guverne, instituții ale societății civile, comunități și indivizi. Rapoartele naționale, regionale și globale cu privire la dezvoltarea umană au jucat un rol-cheie în promovarea dezvoltării umane⁶⁴.

2.1. Evoluția metodologiei de evaluare a Calității Vieții la nivel global

Cercetând procesul de dezvoltare a metodologiilor de evaluare a CV la nivel global din poziții evolutive, considerăm oportun evidențierea a trei perioade.

Prima perioadă cuprinde anii 1990–2005, caracterizându-se prin elaborarea și utilizarea Indicelui Dezvoltării Umane în calitate de indicator obiectiv al CV la nivel global (tab.5).

Apariția indicatorului IDU ține de anii '80, când în activitatea cercetătorilor în mijlocul atenției se afla problema privitoare la măsurarea performanței economice și sociale a diferitelor state. A fost perioada când s-a lansat conceptul CV, al cărui rol era tocmai acela de a permite depășirea

⁶⁴ Human Development Report 2011. 20th Anniversary Edition. Published for the United Nations Development Programme (UNDP). New York: Copyright, 2011. 178p.

World Bank. 2010. World Development Indicators. Retrieved July 22, 2010.

Freedom House Report, 2009, 2010, 2011. <http://www.freedomhouse.org>

perspectivei unidimensionale care echivala progresul cu sporirea la infinit a producției materiale. CV urmărea depășirea indicatorilor tradiționali privitori la producție și consum, pentru a lua în considerare și factori precum educația, cultura, timpul liber, speranța de viață etc. Deși, dezbateră și cele mai multe contribuții pe această temă veneau din țările occidentale.

Prin urmare, sunt câteva decenii de când economiștii, sociologii, psihologii conlucrează la elaborarea unor indicatori care să reflecte mai bine decât statistica PIB progresele privind CV. Au fost chiar inventate "formule ale fericirii", care combină diverse măsuri obiective ale bunăstării cu cele ale percepției subiective a indivizilor referitoare la situația lor.

În tabelul 5 autorul cercetării a sintetizat perioadele de dezvoltare a evaluării obiective – cantitative și subiective – prin metoda de sondaj public a CV la nivel global. Conform legii dialectice a unității de formă și conținut, autorul expune dependența formelor de evaluare a CV în funcție de cunoașterea conținutului CV ca categorie. Pornind de la structurile internaționale, precum este ONU, apoi luând în cont evaluările CV efectuate de structurile internaționale nonguvernamentale și prezentând sursele internaționale mass-media (ziarele), care efectuează periodic sondaje publice regionale pe marginea CV, autorul a reușit să prezinte evoluția metodologiei de evaluare a CV la nivel global (tab. 5).

Anterior au existat numeroase preocupări teoretice cu privire la legăturile dintre managementul CV și competitivitatea la nivel internațional, ale unor experți și organisme internaționale (Forumul Economic Mondial, Banca Mondială, Fondul Monetar Internațional) din lumea academică și a firmelor internaționale de consultanță etc. Majoritatea acestor studii descriu principalii determinanți ai performanțelor economice, care implică acționează asupra competitivității și dezvoltării umane ale unei țări, precum și asupra potențialului acesteia de creștere economică durabilă.

Abordând tendința umanității pe parcursul istoric al formării conceptului de competitivitate, facem referire la *următorii savanți*⁶⁵:

⁶⁵ Ionescu C. Introducere în istoria gândirii economice. București: Economica, 2003, p.35-55.

• Economii clasici, care au identificat patru factori de producție: pământul, capitalul, resursele naturale și forța de muncă (A.Smith, 1776; *An Inquiry into Nature and Causes of Wealth of Nations*);

Tabelul 5

Evoluția dialectico-istorică a metodologiei de evaluare a CV la nivel global

Dimensiunea evaluărilor	Perioada I, anii 1990-2005	Perioada II, din 2005	Perioadă III, din 2010
Evaluarea dezvoltării umane la nivel global și regional	Organizația Națiunilor Unite propune IDU ca indicator de evaluare obiectivă a CV la nivel global	La activitățile ONU de evaluare a obiectivă a CV se includ ONG internaționale: Departamentul de analiză și publicații economice “Economist Intelligence Unit”, Organizația Mondială a Sănătății, Organizația Internațională a Muncii ș.a., care propun studierea CV în bază sondajelor publice (metoda subiectivă), prin intermediul anchetării sociologice <i>la nivel regional</i>	ONU propune suplimentar trei indicatori (la cei patru elaborați în a.1990) pentru evaluarea CV la nivel global. În evaluarea CV se includ noi ONG internaționale și sursele mass-media, care efectuează sondaje publice pe marginea evaluării CV (Eurofound, Euromonitor, ziarul „International living” ș.a.)
Componentele evaluării CV la nivel global și regional	Indicatorii obiectivi: 1. <i>Speranța de viață la naștere</i> ; 2. <i>Rata de alfabetizare</i> ; 3. <i>Rata de școlaritate</i> ; 4. <i>PIB pe locuitor (PPC-$\\$)</i>	Indicatorii subiectivi: 1. <i>Bunăstarea</i> ; 2. <i>Sănătatea</i> ; 3. <i>Stabilitatea politică și siguranța socială</i> ; 4. <i>Viața familială</i> ; 5. <i>Viața comunității</i> ; 6. <i>Clima și caracteristicile geografice</i> ; 7. <i>Siguranța locului de muncă</i> ; 8. <i>Libertatea economică</i> ; 9. <i>Egalitatea între sexe</i> .	Pentru reducerea factorilor de inegalitate socială a populației cu diferite venituri în evaluarea obiectivă a CV se introduc patru indicatori noi: 1. <i>IDU ajustat la inegalitate</i> ; 2. <i>Indicele Inegalității Gender</i> ; 3. <i>Indicele Multidimensional al Sărăciei</i> ; 4. <i>Indicele Gini</i>
Formele de evaluare a CV	Evaluarea cantitativă a CV	Evaluarea complexă a CV	Evaluarea sistemică a CV

(Elaborată de autor în baza surselor studiate)

- D.Ricardo (1817), cu formularea legii avantajului comparativ în „Principles of Political Economy and Taxacion”;
- Economisții marxști, au subliniat impactul mediului sociopolitic asupra dezvoltării economice (K.Marx, 1867, „Capital: a Critique of Political Economy”;
- M.Weber, care a subliniat relația între valori, credința religioasă și performanța economică a națiunilor („Ethic of Protestantism and the Spirit of Capitalism”, 1905);
- J.Schumpeter, care a relevat rolul întreprinzătorului în asigurare competitivității (“Capitalism, socialis, and Democracy”, 1942);
- S.Sloan și P.Drucker, care au recunoscut rolul managementului ca condiție o cheie în determinarea competitivității proceselor de producție (Sloan S. „My ears and General Motors”, 1963; Drucker P. „The Age of Discontinuity”, 1669);
- R.Solow (laureatul Premiului Nobel pentru economie) – a subliniat importanța educației, a inovării tehnologice și a elementelor de know-how, studiind economia americană pe perioada celui de al doilea război mondial (Solow R. „Technical and Change and the Aggregate Production Function”, 1957);
- P.Romer, N.Negroponte - definirea „cunoștințelor” ca factor de competitivitate (Nrgroponte N. „Being Digital”, 1995);
- M.Porter, care a integrat aceste idei în variantă sistematică, constituind «Diamantul de competitivitate» (Poter M. „The Competitiv Advantage of Nations”, 1995).

Totuși, puțini dintre acești cercetători au ajuns la stadiul în care au produs statistici consistente și generalizate la nivel global, precum este IDU, calculat și publicat în fiecare an, începând cu 1990 de către ONU. De la prima apariție în a.1990 a RGDU-1990, acesta a servit cu succes drept o metodă alternativă de evaluare a dezvoltării, completând indicatorii economici. În prezent, IDU este unul dintre indicatorii cei mai larg utilizați ai dezvoltării umane. Este folosit, în special, la nivel global pentru comparații internaționale și regionale. IDU este calculat ca o medie simplă a indicilor: Educației, Speranței de Viață și PIB. Indicele Sărăciei Umane și Indicele Dezvoltării Gender, împreună cu Indicele de Abilitare a Genurilor, sunt alți indicatori complecși, elaborați de

PNUD, însă IDU rămâne, totuși, cel mai larg cunoscut și utilizat. Acesta stabilește o mărime minimă și una maximă pentru fiecare dintre cele trei dimensiuni, iar apoi poziționează fiecare țară (regiune) în funcție de valorile exprimate între 0 și 1.

IDU sau **Human Development Index (HDI)** reprezintă o măsură mai completă care evaluează realizările țării în trei domenii ale dezvoltării umane: longevitate, nivel educațional și standard de viață sau nivel de trai. Longevitatea este evaluată prin speranța de viață la naștere; cunoștințele – printr-o combinație a gradului de alfabetizare a populației adulte cu rata de încadrare în învățământul primar, secundar și terțiar; nivelul de trai – în baza produsului intern brut per capita în dolari SUA la paritatea puterii de cumpărare (PPC). Propus de economistul pakistanez Mahbub ul Haq, este utilizat pentru a compara mai cuprinzător nivelul de dezvoltare al unei țări, decât prin PIB per capita, care măsoară doar prosperitatea materială, și nu alți indicatori socio-economici.

IDU furnizează o radiografie completă a nivelului de dezvoltare umană în țările lumii, o apreciere globală a progresului și diferitelor strategii ce au fost urmate de către state pentru realizarea bunăstării umane. Acest indice se transpune într-un substituent sintetic al celor trei indicatori precizați, măsurând distanța relativă ce separă fiecare țară a lumii de obiectivele considerate a fi prioritare nu atât în prezent, cât și mai ales în viitor, prin prisma unei vieți lungi și sănătoase, a unui acces nelimitat la dobândirea cunoștințelor și, nu în ultimul rând, a unui nivel al venitului care să asigure un standard de viață decent, care ar fi de preferat să se situeze la nivelul mediu mondial al PIB-ului per capita.

În calitate de exemplu vor servi informațiile 2008 (tab. 6), care furnizează următoarele valori necesare pentru determinarea IDU (acesta a cunoscut mai multe variante de calcul), expresia generală utilizată fiind:

$$IDU = IQ (normat) + IE (normat) + IS (normat) \quad (1)$$

S-au stabilit valori fixe minime și maxime pentru componentele IDU:

✓ *speranța de viață la naștere*: valoarea minimă este de 25 de ani și maximă - de 85 de ani;

✓ *gradul de alfabetizare al populației adulte*: valoarea min.: 0%, valoarea max.: 100%;

✓ *rata brută de cuprindere în învățământ*: valoarea min. este de 0% și max. de 100%

✓ *PIB pe locuitor la PPC*: valoarea min.: 100 USD; valoarea max.: 40.000 USD.

Paritatea puterii de cumpărare (PPC) are avantajul că reprezintă acel factor de conversie, cu ajutorul căruia se elimină diferențele de preț între țări și se compară astfel doar componenta de volum a indicatorilor economici.

Pentru fiecare componentă se determină un indice separat, pornind de la valorile indicatorilor respectivi și raportându-i la valorile maxime și minime, înregistrate la nivel mondial.

$$I = \frac{\text{Valoarea indicatorului la nivel de țară} - \text{Valoarea minimă mondială}}{\text{Valoarea max.mondială} - \text{Valoarea min.Mondială}} \quad (2)$$

Tabelul 6

Indicatorii dezvoltării durabile umane ai Republicii Moldova (2008)

	Indicatori	Nivel minim	Nivel maxim	Nivel absolut
1.	Speranța medie de viață la naștere (ani)	25,0	85,0	69,4
2.	Rata alfabetizării (%)	0,00	100,00	99,1
3.	Rata de școlaritate (%)	0,00	100,00	69,8
4.	PIB pe locuitor (ppc-\$)	100,00	40000,00	2,986

(Datele Anuarului Statistic al R.Moldova, 2009 și Raportul ui anual al BNM, 2009)

Indicii individuali pentru variabilele expuse au avut valorile indicate în tabelul 7.

Tabelul 7

Indicii variabilelor IDU al R. Moldova (2008)

Indice individual	Valoare	IDU
1. Indicele speranței medii de viață (I_{SMV})	0,733	0,733
2. Indicele nivelului educațional (I_{NE})	0,893	
3. Indicele Produsului Intern Brut pe locuitor la PPC (I_{PIB})	0,567	

(Datele Anuarului Statistic al R.Moldova, 2009 și Raportului anual al BNM, 2009)

$$IDU = (I_{SMV} + I_{NE} + I_{PIB})/3 \quad (3)$$

Determinat ca medie a celor trei elemente (formula 3), valoarea acestui indicator a situat în 2008 R.Moldova în grupul celor 64 de țări cu *dezvoltare umană medie*. Această valoare a indicatorului, în esență, evidențiază corelația dintre acesta și performanțele economice reale ale societății moldave, nu doar prin prisma evoluției pozitive a PIB, ci mai ales prin evidențierea progresului la scara mondială a nivelului de dezvoltare umană.

IDU, ca indicator de evaluare a CV, are anumite avantaje, și anume confirmă lărgirea conceptului de dezvoltare umană spre dezvoltarea umană durabilă, exprimă profund opțiunile și utilizarea capacităților oamenilor, astfel încât ei să fie capabili să contribuie la satisfacerea nevoilor generațiilor prezente, fără să compromită satisfacerea nevoilor celor viitoare. Noțiunea de durabil este necesar a fi asociată noțiunii de dezvoltare umană, deoarece creșterea este, de regulă, asociată numai cu crearea de capital fizic nou, considerațiile privind durabilitatea fiind ignorate. Astfel, IDU evită abordarea defectuoasă a procesului economic și ia în considerare corelația dintre creșterea economică și formarea capitalului uman.

Cele trei componente esențiale ale dezvoltării umane: *sănătate, educație și venit*, cuantificate print indicele agregat IDU, exprimă complexitatea aspectelor dezvoltării umane. Având în vedere valorile maxime indicate pentru componentele sale, nivelul IDU reflectă distanța care separă o țară, o regiune, de nivelul maxim posibil al dezvoltării umane (cu valoarea IDU de 1,000) și presupune o speranță de viață de 85 de ani, alfabetizare și cuprindere în învățământ universal, cu un venit pe locuitor de 40.000 de dolari SUA.

IDU a fost creat pentru a sublinia faptul că oamenii și capacitățile lor ar trebui să fie criteriile finale de evaluare a dezvoltării unei țări, nu doar creșterea economică.

Pornind de la aceste premise, prezentăm ierarhizarea regiunilor după nivelul IDU în 2009, *înainte de criza economică mondială*. În acest an, IDU a fost calculat pentru 182 de țări și teritorii – cea mai largă reprezentare cuprinsă vreodată. Estimările, care se bazează pe cele mai recente date disponibile, compilate de ONU și alți parteneri internaționali, se bazează pe datele din 2007. În septembrie 2009, “Comisia pentru Măsurarea Performanței

Economice și a Progresului Social” și-a publicat raportul axat pe cele trei secțiuni în care a lucrat: prima dedicată problemelor cu care se confruntă statistica tradițională centrată pe PIB, a doua - CV și a treia – dezvoltării durabile. Concluzia finală a Comisiei a fost constatarea că nu este suficient, pentru evaluarea CV la nivel global, doar Produsul Intern Brut, cu valoarea totală a producției de bunuri și servicii (fig.12).

În RGDU ONU - 2009 țările lumii au fost clasate pe grupe de quartile astfel⁶⁶:

- 1) țări cu nivelul foarte înalt al IDU (0,85-0,95);
- 2) țări cu nivel relativ înalt al IDU(0,75-0,85);
- 3) țări cu nivel mediu al IDU (0,5-0,75);
- 4) țări cu nivelul jos al IDU (0,35-0,5).

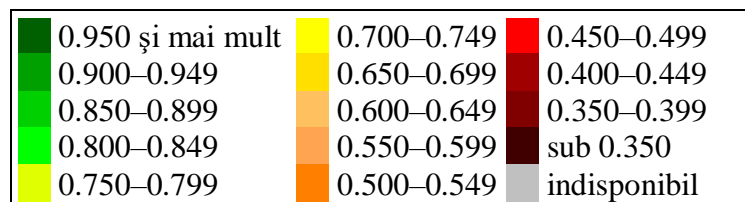
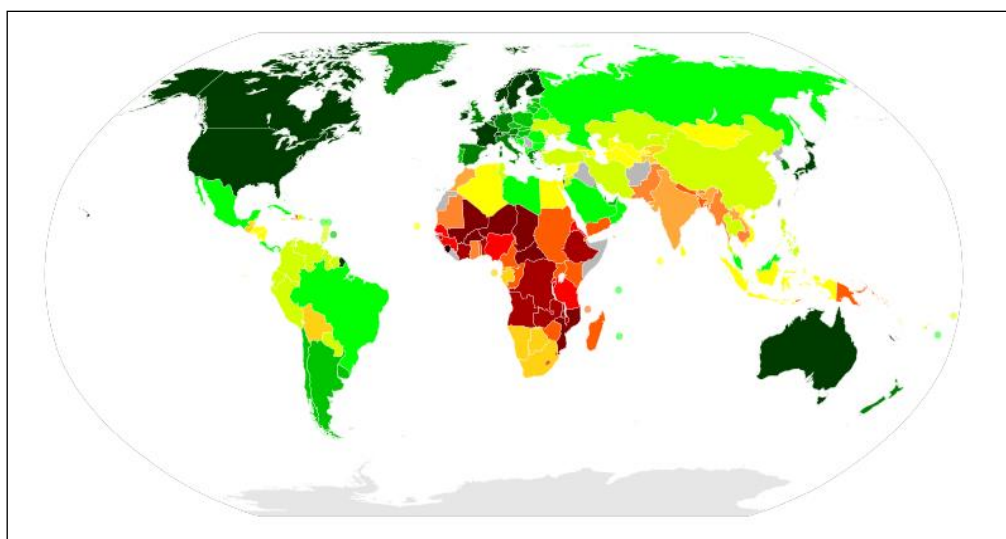

Fig. 12. Clasificarea țărilor lumii conform IDU, 2009

⁶⁶Human Development Report, UNDP, 2009, www.hdr.undp.org

Pentru majoritatea statelor-membre ale ONU, IDU se actualizează în fiecare an de Programul de Dezvoltare al Națiunilor Unite și se publică în Raportul de Dezvoltare Umană (RDU). Raportul demonstrează o mică creștere a IDU în lume, în comparație cu raportul din anii precedenți. Această creștere a fost condiționată de îmbunătățirea generală a stării în lumea în curs de dezvoltare și, în special, în țările mai puțin dezvoltate. Îmbunătățirea marcată a fost compensată de scăderea IDU în țările dezvoltate (cu venituri mari).

Un IDU mai jos de 0,5 se consideră că reprezintă "dezvoltare scăzută". Toate cele 22 de țări din această categorie se află în Africa. Țările subsahariene, cu cel mai înalt scor, Gabon și Africa de Sud, sunt clasate pe locul 119 și respectiv, 121 în lume. Nouă țări s-au deplasat de la această categorie (în acest an) și au intrat în grupul cu „dezvoltarea medie“.

Un IDU cu valoarea de 0,8 sau mai mult reprezintă un nivel "ridicat de dezvoltare". Acesta include toate țările dezvoltate, cum ar fi cele din America de Nord, Europa de Vest, Oceania, Asia de Est, precum și unele țări în curs de dezvoltare ale Europei de Est, Americii Centrale și de Sud, Asiei de Sud-Est, în Caraibe și Peninsula Arabă, bogată în petrol.

În 2009 șapte țări au fost promovate în această categorie, deplasându-se cu mult față de țările nivelului "mediu de dezvoltare": Albania, Belarus, Brazilia, Libia, Macedonia, Rusia și Arabia Saudită.

Clasamentul primelor 38 de țări, din anul 2009 este oglindit în figura 13. Săgețile orientate în sus (▲), reprezintă o creștere în rang față de studiul precedent, pe când săgețile orientate în jos (▼) - o scădere în rang. Liniuțele (—) indică națiunea care nu s-a deplasat în 2009 în clasificarea sa față de anul precedent. După cum se poate constata, **România** nu figura în acest "top 20". Ea se afla pe locul 63, după **Cuba** (51), **Bahamas** (52), **Costa Rica** (54), **Oman** (56), **Bulgaria** (61), dar cu o tendință de creștere față de anul precedent. RGDU 2009 a evaluat poziția Republicii Moldova și explică plasarea Moldovei conform IDU, care **avea valoarea de 0,720, pe poziția 117 dintr-un total de 182 de țări evaluate**⁶⁷.

⁶⁷ Human Development Report, UNDP, 2009, <http://www.hdr.undp.org>, p.75-76; p.82; p.90.

1 Norvegia 0.971 (▲1)	14 Austria 0.955 (▲2)	27 Israel 0.935 (▲1)
2 Australia 0.970 (▲2)	15 Spania 0.955 (→)	28 Andora 0.934 (▼1)
3 Islanda 0.969 (▼2)	16 Danemarca 0.955 (▼2)	29 Slovenia 0.929 (→)
4 Canada 0.966 (▼1)	17 Belgia 0.953 (→)	30 Brunei 0.920 (→)
5 Irlanda 0.965 (→)	18 Italia 0.951 (▲1)	31 Kuwait 0.916 (→)
6 Olanda 0.964 (→)	19 Liechtenstein 0.951 (▼1)	32 Cipru 0.914 (→)
7 Suedia 0.963 (→)	20 Noua Zeelandă 0.950 (→)	33 Qatar 0.910 (▲1)
8 Franța 0.961 (▲3)	21 Marea Britanie 0.947 (→)	34 Portugalia 0.909 (▼1)
9 Elveția 0.960 (→)	22 Germania 0.947 (→)	35 Emiratele Arabe Unite 0.903 (▲2)
10 Japonia 0.960 (→)	23 Singapore 0.944 (▲1)	36 Republica Cehă 0.903 (→)
11 Luxemburg 0.960 (▼3)	24 Hong Kong 0.944 (▼1)	37 Barbados 0.903 (▲2)
12 Finlanda 0.959 (▲1)	25 Grecia 0.942 (→)	38 Malta 0.902 (▼3)
13 SUA 0.956 (▼1)	26 Coreea de Sud 0.937 (→)	

Fig. 13. Repartizarea topului țărilor după ratingul IDU, 2009

(Human Development Report 2009, www.hdr.undp.org)

IDU din 2009, a evidențiat decalaje mari în ceea ce privește bunăstarea și oportunitățile de viață, care continuă să divizeze țările de pe glob, într-o lume din ce în ce mai conectată reciproc. Astfel, noi ajungem la concluzia că indicatorul IDU permite:

- ✓ caracterizarea evoluției și compararea experienței diferitelor țări sau regiuni în domeniul progresului economic și social general;
- ✓ evidențierea priorităților politicilor economico-sociale pe domenii și arii regionale;
- ✓ asigurarea legăturilor dintre competitivitatea țărilor pe arena mondială și CV.

Competitivitatea se definește ca acel set de instituții, politici și factori care determină nivelul actual de productivitate al unei țări. Productivitatea determină atât nivelul de bunăstare al unei economii la un moment dat, cât și potențialul de creștere a acesteia în viitor.

Creșterea competitivității reprezintă o condiție esențială a dezvoltării unei economii în condițiile globalizării și extinderii piețelor de desfacere. Acest deziderat constituie suma unor condiții micro și macroeconomice favorabile, ale căror coordonate sunt incluse în cadrul Indicelui Competitivității Globale (ICG). Acesta reprezintă un instrument foarte amplu, construit în jurul a

doisprezece piloni considerați reprezentativi pentru influențarea competitivității diferitelor economii naționale. Aceștia constituie, per ansamblu, agregarea instituțiilor și a măsurilor de politică macroeconomică, menite să conducă la creșterea productivității și a performanțelor economice.

Componentele ICG pot fi grupate în trei categorii, după importanța lor, așa cum se vede din tabelul 8: *factorii de bază; factorii de eficiență și factorii inovaționali ai Competitivității Globale.*

Tabelul 8

Competitivitatea țărilor Europei Centrale și de Est pe componente (2011-2012)

Țările	Clasamentul țărilor UE după Competitivitate a Globală	Factorii de bază a Competitivității Globale: • instituțiile; • infrastructura; • stabilitatea macroeconomică; • sănătatea și învățământul primar.	Factorii de eficiență a Competitivității Globale: • învățământul superior; • eficiența pieții bunurilor și serviciilor; • eficiența pieții forței de muncă; • piața financiară; • tehnologiile; • dimensiunile pieții.	Factorii inovaționali ai Competitivității Globale: • mediul de afaceri; • inovațiile.
Cehia	38	45	29	32
Slovenia	57	39	51	45
Polonia	41	56	30	57
Latvia	64	66	54	64
România	77	89	62	99
R. Moldova	93	102	103	127
Estonia	33	27	36	37
Lituania	44	49	48	50
Rusia	66	63	55	97
Bulgaria	74	74	59	96

(Elaborat în baza The Global Competitiveness Index 2011–2012, Forum Economic Mondial)

Deci, și definiția de sus, și indicatorii competitivității globale confirmă legătura strânsă a CV cu gradul de competitivitate a țărilor pe arena mondială. ICG pentru anii 2008-2009 reflectă următoarea situație economică mondială: în topul primelor 10 state s-au plasat SUA, fiind urmate de Elveția, Danemarca, Suedia, Singapore, Finlanda, Germania, Norvegia, Japonia și pe a

poziția zece plasându-se Canada. Neținând cont de criza financiară din lume, SUA rămâne să fie cea mai competitivă țară de pe glob.

La rândul ei, Europa era una din cele mai competitive regiuni ale lumii. Printre cele 12 țări aderente la Uniunea Europeană, începând cu 2004 și îndeosebi, țările Europei Centrale, Estonia se evidențiază prin faptul, că ocupa una din cele mai competitive poziții. Clasată pe poziția 32, continua să aibă una din cele mai competitive economii printre țările nou aderente. Efectuând tranziția de la o economie centralizată la o economie de piață într-o perioadă relativ scurtă, utilizând eficient instrumente manageriale, Estonia a dat dovadă de un mediu instituțional bine dezvoltat, care asigură o bună funcționare a piețelor și o utilizare eficientă a noilor tehnologii moderne, ceea ce a dus la sporirea productivității muncii.

Această țară era urmată de Cehia, Slovenia, Polonia, Lituania, Republica Slovacă evidențiindu-se prin competitivitate sporită anume în domeniul inovațional (tab. 8). Bulgaria, unul din statele noi, aderente la UE, era clasată doar pe poziția 76, competitivitatea ei micșorându-se din cauza dezvoltării slabe a infrastructurii și mediului instituțional. România se poziționa pe locul 68, fiind în creștere față de locul 74, ocupat cu un an în urmă. Rusia se plasa doar pe poziția 51, punctele forte ale ei fiind creșterea stabilității macroeconomice.

Competitivitatea R.Moldova în anii 2008-2009 se menținea pe poziția 95 din 131 de state evaluate, în comparație cu 2006, când aceasta atinge poziția 86 din 125 de state. Deci, vedem că competitivitatea R.Moldova a scăzut comparativ cu perioada 2006-2007 din cauza menținerii birocrăției guvernamentale, instabilității politicilor macroeconomice, libertății investiționale reduse, nivelului înalt al corupției etc. Din informația prezentată în tabel concluzionăm că din toate componentele competitivității cel mai mic rating al Moldovei pe arena mondială era înregistrat la capitoul mediului de afaceri și a inovațiilor - poziția 128 din 131 țări (2008-2009). Tot în această perioadă a scăzut considerabil și valoarea IDU a țării.

Rapoartele Globale ale Băncii Mondiale pe marginea competitivității țărilor lumii în perioada de criză economică la fel confirmă diminuarea gradului de competitivitate a țărilor pe arena mondială (tab. 8).

Tot în această perioadă a scăzut considerabil și valoarea IDU a R.Moldova (tab. 10, p. 88). Astfel, dacă în 2010 IDU R.Moldova avea valoarea 0,644 și clasamentul după Competitivitatea Globală fiind 95 (din 133 țări), atunci în 2011 IDU a avut valoarea 0,569 și clasamentul după Competitivitatea Globală fiind 93 (din 139 țări). Din informația prezentată în "The Global Competitiveness Index 2011–2012" reiese că din toate componentele competitivității cel mai mic rating l-a avut R.Moldova pe arena mondială la capitolul mediului de afaceri și a inovațiilor, poziția 127 din 139 țări (anii 2011-2012). *Datele din tabelul 8 confirmă legăturile directe dintre IDU sau indicatorul de evaluare a CV și gradul de competitivitate a țărilor la nivel mondial.*

Potrivit RGDU-2010, efectuat pentru ultimii 40 de ani, IDU pentru cele mai puțin dezvoltate țări a crescut cu 82%, dublu față de indicele global al anului 1990 (fig.14). Dacă ritmul respectiv ar continua pentru următorii 40 de ani, aceste națiuni ar putea ajunge la standarde de viață de care acum se bucură doar țările dezvoltate (din primul sfert al clasamentului), ceea ce ar fi o realizare excepțională pentru dezvoltarea umană globală în mai puțin de un secol. Însă trendul acesta pozitiv poate să fie puternic afectat până în 2050 de riscurile ce țin de problemele mediului, pentru ca țările cele mai sărace sunt și cele mai afectate de dezastrele provocate de schimbările climatice - inundații, secetă, furtuni, poluare (<http://hdr.undp.org>).

În RGDU-2011 se menționează că IDU este un indicator statistic sintetic, utilizat pentru a clasifica țările în funcție de nivelul de "dezvoltare umană", și care face distincția țărilor pe quartile: "**dezvoltarea umană foarte mare**", "**dezvoltarea umană înaltă**", "**dezvoltarea umană medie**", și "**nivelul redus de dezvoltare umană**". IDU este o măsură comparativă a speranței de viață, alfabetizare, educație și a standardelor de viață pentru țările din întreaga lume. Este un standard de măsurare a bunăstării, în special, de protecție a copilului. De asemenea, o măsură pentru a determina impactul politicilor economice

asupra CV. Există, de asemenea, IDU care poate fi calculat pentru state, orașe, sate, organizații sau companii... [NDI_Index_2011[279].

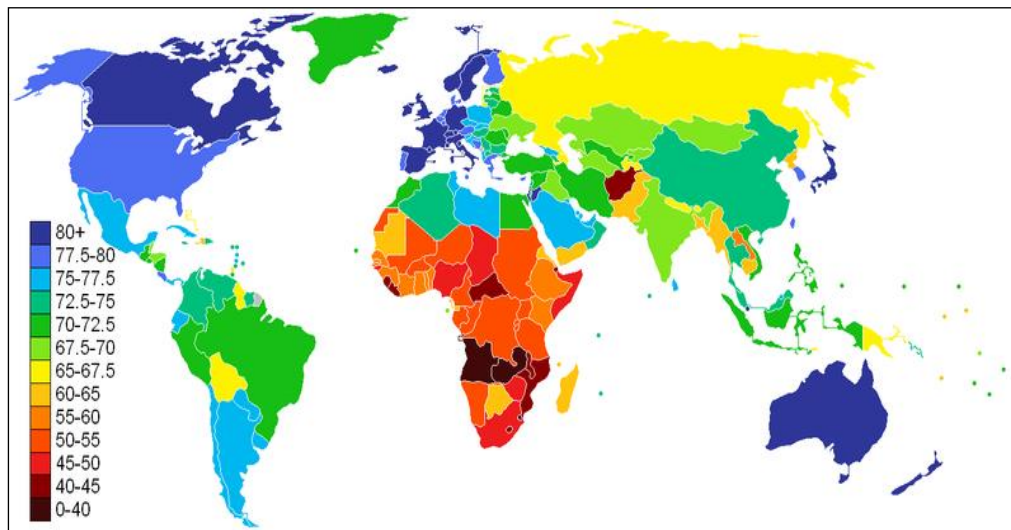

Fig. 14. Harta lumii conform Indicelui Dezvoltării Umane, 2011
(Numan_Development_Index_2011)

Compararea IDU cu ICG ajută autorul să determine unele dezavantaje ale IDU.

IDU este un instrument cu reprezentativitate foarte redusă pentru evidențierea evoluțiilor în domeniul îmbunătățirii CV oamenilor, deoarece acoperă prea puține arii și mult prea vaste pentru a putea concluziona asupra evoluțiilor agregate ale dezvoltării umane. Ariile respective nu sunt în mod necesar conexe și complementare, ceea ce ar putea crea o imagine de ansamblu a indicatorului mult mai aproape de scopul scontat. Spre exemplu, un grad ridicat de alfabetizare și de cuprindere în învățământ nu înseamnă, în mod necesar, și o valoare ridicată a PIB-ului real pe locuitor. De pildă, [în cazul R.Moldova](#), după valoarea indicelui educației în 2009, republica ocupa poziția 50 în lume, iar după valoarea PIB per capita - doar poziția 116.

În timp ce gradul de școlarizare și de cuprindere în învățământ sunt măsurabile, speranța de viață nu poate fi decât estimată. Condițiile de mediu, aspectele genetice, modul de viață influențează decisiv acest indicator. În aceste condiții, este posibil ca speranța de viață să fie ridicată în țări cu un

sistem medical și al asigurărilor de sănătate slab dezvoltat. Or, acestea din urmă sunt repere relevante ale gradului dezvoltării umane dintr-o țară. Prin comparație, în Estonia speranța de viață la naștere era mică, doar 71,2 ani pe fundalul unui PIB real destul de înalt. Cu toate acestea, ea era bine plasată în clasamentul IDU. Cu valoarea acestuia de 0,835, ierarhia era cel puțin surprinzătoare – a 34 poziție în lume. Evoluția era explicată în contextul performanțelor mai bune ale Estoniei în domeniul educației, ceea ce și a determinat poziția IDU ca medie a acestor componente.

*IDU pune în lumină progresul sau regresul țărilor în atingerea performanțelor măsurate prin indicatorii componenți*⁶⁸. De exemplu, dacă în 1975 Finlanda prezenta un IDU superior Elveției, în prezent raporturile s-au inversat. Dar ierarhizarea țărilor în funcție de IDU poate să difere de cea în funcție de PIB/locuitor sau de alți indicatori subsecvenți ai acestuia. Niveluri ridicate ale dezvoltării umane pot fi realizate dincolo de o anumită limită a dezvoltării economice, chiar și beneficiind de venituri nu foarte ridicate per locuitor. Prezența unui nivel sporit al veniturilor nu constituie, în sine, o garanție absolută a atingerii unui nivel foarte înalt al IDU. De exemplu, deși Pakistanul și Vietnamul au venituri similare, Vietnamul obține o performanță inferioară în sfera dezvoltării umane. Sau, o țară ca Filipine, cu un venit mai mic de două treimi din cel al Thailandeii, realizează un IDU egal cu cel al acesteia.

Prin componentele sale, IDU reflectă o înclinație majoră către intervenționism. Scorurile ridicate pentru unii dintre indicii care îl compun sunt compatibile cu un grad înalt de intervenție guvernamentală⁶⁹. Statele care înregistrează scoruri ridicate în ceea ce privește indicele educației au cele mai avansate ponderi ale cheltuielilor cu educația în PIB. Este vorba despre Danemarca, Finlanda, Australia, state care sunt plasate în primele cincisprezece dintre țările cu un grad de dezvoltare prosper conform IDU (fig. 14).

⁶⁸ Горобиевская С.В. *Проблемы оценки качества жизни*. Шестая международная научно-практическая конференция. Сб. науч. ст.: в 2-х ч. Ч. I. Минск: Академия Управления при Президенте Республики Беларусь, 22-23 апреля 2010 г., с. 110-115.

⁶⁹ Idem.

În funcție de PIB-ul total, pe lângă nenumărate puncte slabe, cel puțin în zona țărilor în tranziție, IDU nu ia în considerare factorii importanți ai economiei (precum economia casnică, producătoare de mărfuri și servicii, artizanat pentru grupe mari de populație). În clasamentul *țrilor cele mai bogate*, pe primele cinci locuri s-au situat SUA, Japonia, China, Germania și Franța, după criteriul IDU ordinea era destul de diferită: SUA - pe locul 13, Franța – 8 (țară în care sinuciderile la locul de muncă s-au ținut lanț în 2008).

Dar clasamentele IDU dezvăluie câteva aspecte, oarecum, discutabile. Așa, islandezii, care și-au văzut întregul sistem bancar prăbușindu-se în 2009, se aflau pe locul al treilea (în 2008 aflându-se pe primul loc!), iar irlandezii – de asemenea, cu indicii bursieri la pământ – s-au poziționat pe locul 5 în lume⁷⁰.

Pe lângă lacunele expuse, acest indicator este puțin cunoscut publicului larg și rareori utilizat în orientarea politicilor economice și sociale. Economisti de vază și oameni politici importanți îl ignoră deliberat, de parcă statele și sistemele economico-financiare nu ar funcționa pentru oameni. Totuși, încă, în pofida ultimelor evoluții economico-financiare, se consideră că același presupus mecanism, care reglează de la sine excesele capitalismului, asigură și bunăstarea sau chiar fericirea unui om, din moment ce bogăția materială se reproduce.

Limitele IDU, ca indicator al prosperității umane, au fost recunoscute tot mai pe larg, încă din 1990, când acesta a fost adoptat ca indicator statistic la nivel internațional. ***Ca urmare, în RGDU-2011, alți trei indici complementari au fost construiți*** pentru a pune în lumină aspecte particulare ale dezvoltării umane: *indicele sărăciei umane (ISU), indicele disparității între sexe în dezvoltarea umană (IDS) și indicele participării femeilor la viața socială (IPF).*

ISU 1 măsoară nivelul sărăciei în țările în curs de dezvoltare, centrându-se pe trei dimensiuni: *longevitatea populației* – măsurată ca probabilitate la naștere a unei persoane de a nu supraviețui vârstei de 40 de ani, *nivelul de educație* – calculat prin rata analfabetismului la adulți și *accesul la resursele*

⁷⁰ Gorobievski S. *Dezvoltarea umană în țările Uniunii Europene*. Conferința științifico-practică IRIM „Criza economică mondială: protejarea și promovarea producătorului din R.Moldova”, Chișinău, IRIM, 2008, p.213-220.

economice publice și private necesare supraviețuirii – indicator compus din alți doi indicatori: numărul persoanelor care nu au acces în mod curent la surse de apă potabilă și procentul copiilor subponderali sub vârstă de cinci ani.

ISU 2 măsoară sărăcia umană în țări selectate din cadrul OECD, care produc date relevante *la cele trei dimensiuni similare cu ISU 1 și, în plus, pe dimensiunea excluziunii sociale*. Pentru măsurarea ISU 2, cele trei dimensiuni amintite urmăresc: probabilitatea ca la nașterea unei persoane aceasta să nu supraviețuiască peste vârsta de 60 de ani, rata analfabetismului funcțional la adulți și procentul populației care trăiește sub *pragul de sărăcie*, definit în funcție de un quantum al veniturilor de 50% din valoarea medie a veniturilor, la nivel național și în funcție de rata șomajului pe termen lung (12 luni sau peste).

Indicele disparității între sexe (IDS) este un indicator statistic ce cuantifică șansele, posibilitățile femeilor de a avea „viață lungă și sănătoasă”, acces la cunoaștere prin intermediul educației și a unui nivel de trai decent (RGDU 2009). IDS în dezvoltarea umană ajustează nivelul mediu al dezvoltării umane în funcție de diferențele dintre bărbați și femei la cele trei dimensiuni de bază ale IDU.

Indicele participării femeilor la viața socială (IPF) indică dacă femeile iau parte activă la activitățile economice și viața politică; monitorizează numărul de locuri în Parlament ocupate de femei; numărul legislatorilor feminini, oficialilor de rang înalt și managerilor femei; al femeilor de calificare înaltă și al muncitorilor tehnici.

Eterogenitatea componentelor IDU, lipsa de relevanță a PIB-ului real pe locuitor, ca instrument al evidențierii nivelului de trai și determinarea acestuia ca medie a valorilor componentelor, sunt trăsăturile esențiale care îl definesc. Toate acestea au contribuit la faptul ca IDU să apară ca o modalitate problematică de expunere a libertății economice în rezultate palpabile sub aspectul dezvoltării umane.

Așadar, deși realizarea unui IDU cât mai ridicat presupune existența unui nivel înalt al veniturilor, este, înainte de aceasta, o problemă de politică socială și de orientare a veniturilor publice spre dezvoltarea eficientă a sectorului social.

IDU a fost criticat dintr-o serie de motive, inclusiv insuficiență pentru includerea oricăror considerente ecologice, concentrându-se exclusiv asupra performanțelor naționale și de clasament, și nu acordând atenție profundă dezvoltării dintr-o perspectivă globală. Unii autori au susținut că rapoartele dezvoltării umane "au pierdut contactul cu viziunea lor originală și indicele nu reușește să capteze esența lumii pe care urmărește s-o înfățișeze"⁷¹. Indicele a fost criticat, de asemenea, ca o reinventare "a roții" de măsurare a aspectelor de dezvoltare care au fost deja studiate în mod exhaustiv^{72 73}. El a fost în continuare criticat pentru un tratament inadecvat al veniturilor, lipsit de comparabilitate în dinamică și evaluarea în mod diferit a dezvoltării în diferite grupuri de țări⁷⁴.

Economistul **Bryan Caplan**⁷⁵ a criticat modul de evaluare a tuturor celor trei componente ale IDU, care sunt delimitate între zero și unu. Țările bogate, în mod eficient, nu-si pot îmbunătăți poziția lor mondială, chiar dacă există o mulțime de domenii în care s-a menționat creșterea economică și longevitatea mare a vieții, dar având o populație mai puțin corturată. „Aceasta înseamnă, că o țară de cetățeni, cu valori înalte ale PIB-ului per capita, ar obține un scor de 0,666 (mai mic decât țările Africii de Sud și Tadjikistan) în cazul, în care populația sa ar consta din analfabeți. Țările scandinave în mod constant se mențin în topul listei”, - spune el, *deoarece IDU este, în esență, o măsură a bunăstării umane*.

IDU a fost criticat ca indicator inutil pentru comparații intertemporale și dificil pentru cele ale progreselor înregistrate într-o țară sau alta, deoarece

⁷¹ **Kornai János**. 2006. *The Great Transformation of Central and Eastern Europe: Success and Disappointment*. The Economics of Transition, nr.14(2), p.207-244.

⁷² **Nussbaum M.C., Sen A.K.** *The Quality of Life*. New York: Oxford University Press, 1993. p.88-94.

⁷³ **Van Der Maesen L.** *Strategies to develop a connected Social Quality approach in Europe, Asia and the Pacific* // The Second Social Quality Conference in Asia “Social Quality and Sustainable Welfare Societies: Towards a new partnership between Asian Universities and Universities of the European Union, 2007. Book Paper., p.33.

⁷⁴ Raportul Național al Dezvoltării Umane 2010. *O analiză a tendințelor în ultimii 40 de ani*. Ch.: PNUD, 2010. 6 p.

⁷⁵ Raport Național al Dezvoltării Umane, 2003-2005. Ch.: PNUD, 2006, p.18.

IDU pentru o țară, într-un anumit an, depinde de nivelurile, să zicem, ale speranței de viață sau ale PIB-ului per capita al altor țări din acest an⁷⁶.

Cu toate acestea, în fiecare an, statele-membre ale ONU sunt enumerate și ierarhizate în funcție de IDU. În cazul în care valoarea acestuia este mare și rangul țării este înalt, el poate fi utilizat ca instrument al mândriei naționale; în cazul valorii reduse, acesta poate fi folosit pentru a evidenția deficiențele naționale. În așa mod, *IDU devine un indice al bunăstării sociale care poate fi folosit pentru măsurarea impactului politicilor economice asupra CV*⁷⁷.

Ratan Lal Basu critică conceptul IDU dintr-un unghi complet diferit. Potrivit lui Amartya Sen-Mahbub, conceptul Haq al IDU consideră că furnizarea de facilități materiale singură ar duce la dezvoltare umană, dar Basu e de părerea că *dezvoltarea umană, în sens autentic, ar trebui să cuprindă atât laturile materiale, cât și cele ale dezvoltării morale*⁷⁸.

Cum s-a menționat deja, unele studii anterioare au demonstrat ca bunăstarea materială, măsurată prin PIB pe locuitor, nu se poate constitui însăși printr-o explicație a conceptului complex al CV. Alte studii au încercat să ajusteze PIB prin cuantificarea fațetelor care sunt omise la măsurarea PIB – ului, de exemplu, diverse activități non-piață și boli sociale, poluarea mediului. Însă această abordare a întâmpinat dificultăți insuportabile la atribuirea valorilor monetare diverșilor factori care includ, în măsură mai largă, bunăstarea socio-economică.

Au existat numeroase încercări de a construi indici alternativi, non-monetari ai bunăstării sociale și economice prin combinarea într-o singură statistică a unei varietăți de factori diferiți, care se consideră că influențează CV. Totuși, puține variante alternative propuse în locul IDU sunt capabile să

⁷⁶ Raportul de Dezvoltare Umană pentru 2010: situația în Europa de Est și Asia Centrală. Ch.: PNUD, 2010.3p.

Raportul Național al Dezvoltării Umane 2010. O analiză a tendințelor în ultimii 40 de ani. Ch.: PNUD, 2010. 6p.

Raportul Global al Dezvoltării Umane. PNUD, 2009, <http://www.hdr.undp.org>.

⁷⁷ **Stănescu S.** *Abordarea conceptuală a inovației în contextul relansării strategiei de la Lisabona.* Revista Institutului de Cercetare a Calității Vieții “Calitatea vieții”, XX, nr. 1–2, București, 2009, p.19–27.

⁷⁸ **Sen A.** *Dezvoltarea ca libertate.* București: Economică, 2004. 235 p.

asigure comparabilitatea mai multor țări și nici un indice de dezvoltare (altul, poate, decât Produsul Intern Brut pe cap de locuitor) nu a fost utilizat atât de extensiv sau așa de eficient la evaluarea dezvoltării umane ca IDU.

Este clar, că orice sistem de măsură și apreciere are limitele sale, în primul rând datorită faptului că o serie de indicatori alternativi, de altfel, mai cuprinzători și mai nuanțați în descrierea anumitor aspecte relevante pentru CV, suferă, de obicei, de lipsa unei baze obiective de măsurare. Valoarea timpului liber, de exemplu, satisfacția vieții de familie, hrana poate nu atât de garantată din punct de vedere sanitar, dar lipsită de “E-uri”, importanța unui cadru natural nepoluat etc. nu pot fi evaluate în mod obiectiv de IDU, deoarece ele nu au preț stabilit de piață.

În diverse etape, *numeroși cercetători au propus metode foarte elaborate, prin care astfel de elemente să fie cuantificate, dar fiecare în parte este, pe bună dreptate, disputată*: la urma urmei, ceea ce contează pentru locuitorii unei țări din Africa este diferit de ceea ce este important pentru un cetățean elvețian, de exemplu⁷⁹.

Cu aceasta intrăm în domeniul psihologic, intuind o dimensiune individuală a CV. Chiar în grupurile omogene, oamenii sunt foarte diferiți și percep diferit bucuriile și neplăcerile traiului cotidian. Tocmai această varietate infinită de preferințe, în viziunea noastră, face imposibilă dezvoltarea unei metodologii unice, obiective, de măsurare a progresului uman. În țările cu o economie avansată și democratică, se acordă cetățenilor posibilități respective de alegere a stilului de viață, a combinației optime de bunuri, servicii, activități creative, recreative s.a. pe care le doresc. Dar nu se știe dacă aceștia, realizându-și nevoile umane conform teoriei lui **A.Maslow**, după eforturile depuse, vor simți “fericirea”.

Răspunsul este cert, căci cercetările din ultimii 20 de ani au remarcat faptul că, dincolo de un anumit stadiu în care nevoile inferioare ale vieții sunt satisfăcute, relația dintre creșterea veniturilor și gradul de satisfacție a indivizilor slăbește. O asemenea stare de lucruri explică de ce, în mod

⁷⁹ World Bank. *Equity and Development: World Development Report 2006*. N.Y.: The World Bank and Oxford University Press, 2006.

surprinzător, în diferite sondaje, locuitorii unor țări din Africa și America Latină se declară mai fericiți decât cetățenii unor țări bogate.

După cum rezultă din tabelul 6 (care poate da o lămurire nefericirii), pe primele locuri la capitolul sinuciderilor se află țările dezvoltate, precum Japonia, Finlanda, Danemarca sau Franța, caracterizate de un nivel ridicat al veniturilor și de sisteme de protecție socială bine puse la punct. Psihologii consideră că presiunea creată de competiția acerbă pe piața muncii și teama de a pierde tot ce ai realizat fac, adeseori, din indivizi victime ale propriului succes. Ca rezultat al analizelor opiniilor savanților Ambuj D.Sagara, Adil Najam ș.a.^{80 81}, formulăm următoarele obiecții față de IDU⁸²⁸³:

- Acesta, fiind indicator de sinteză, oglindește destul de relevant bunăstarea populației, totodată, nu include indicatorii importanți ce se referă la inegalitatea socială, respectarea drepturilor omului, realizarea libertăților politice ș.a.;

- Schimbările valorice și clasamentul IDU rezultă din actualizarea și revizuirea datelor statistice pentru fiecare dintre cele trei componente ale lui, cât și modificările reale ale nivelului dezvoltării umane din diferite țări;

- Valoarea și clasamentul IDU la diferite ediții ale RGDU PNUD sunt puțin comparabile între ele și nu exprimă ponderea lor reală în dinamică;

- IDU măsoară doar realizările medii ale unei țări, și nu include gradul dezechilibrului de genuri în acestea;

- Standardul Puterii de Cumpărare (SPC) elimină diferențele de preț între țări, astfel încât PIB-ul pe cap de locuitor în PPC permite o comparare a standardelor naționale și internaționale de viață. Comparabilitatea țărilor la

⁸⁰ Ambuj D. Sagara, Adil Najam. Indicele Dezvoltării Umane: revizuire critică. Ecological Economics, Vol.25, Nr. 3, 1998, p.249-264.

⁸¹ Gorobievschi S. Evaluarea calității vieții la nivel global. ANALE ULIM. Dir. publ.: Andrei Galben; coord. șt.: Gheorhe Postică; red.resp.: Petru Roșca, Seria Economic, Chișinău, 2008, Vol.7., p.66-71.

⁸² Gorobievschi S., Nădrag L. Worldwide methodologies for assessing living standards. In the Economics, Management, and Financial Markets, Volume 6(1), 2011, New York, United States, p.640-649..

⁸³ Горобиевская С.В. Проблемы оценки качества жизни. Шестая международная научно-практическая конференция. Сб. науч. ст.: в 2-х ч. Ч.I. Минск: Академия Управления при Президенте Республики Беларусь, 22-23 апреля 2010 г., с.110-115.

capitolul nivelului de trai, ca o componentă a CV, se poate asigura mai relevant numai prin stabilirea, în fiecare țară, a prețului unui ”coș” comparabil și reprezentativ de produse și servicii.

Lacunele evidențiate ale IDU sunt confirmate și de unele statistici referitoare la rata globală a sinuciderilor pe plan mondial, publicată de “*The New York Times*”, în care ne surprinde - în mod aparent – faptul că unele țări dezvoltate (Japonia, Franța, Germania, Suedia, SUA, Canada și chiar Norvegia), cu un PIB de prim rang și o prezență de top al IDU, se găsesc pe poziții fruntașe și în clasamentul țărilor cu cei mai mulți sinucigași (tab.9).

Tabelul 9**Numărul sinuciderilor la 100.000 locuitori în țările UE, 2009**

Țările UE	Bărbați	Femei
Lituania	68,1	12,9
Rusia	58,1	9,8
Ungaria	42,3	11,3
Japonia	34,8	13,2
Belgia	31,2	11,4
Coreea de Sud	29,6	14,1
Polonia	27,8	4,6
Franța	26,4	9,2
Cehia	25,5	5,6
Hong Kong	22,0	13,1
Germania	19,7	6,6
Suedia	19,5	17,1
Statele Unite	17,7	4,5
Canada	17,3	5,4
Norvegia	15,7	7,4
Olanda	12,7	6,0
Spania	12,0	3,8
Italia	11,0	3,4
Marea Britanie	10,4	3,2
Media UE - 25	5,9	1,2

(Raportul SECV privind *Evaluarea calității societății și serviciilor Publice*, 2009;
<http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef09110.htm>)

Noi considerăm că existau doua motive pentru care indicatorii sociali alternativi nu și-au găsit succesul scontat față de tradiționalul PIB: unul - de natură tehnică și altul - de natură socială și psihologică. Din punct de vedere tehnic, PIB-ul are avantajul de a oferi o măsură relativ simplă, solidă și obiectivă a bunăstării unei societăți: el se calculează prin însumarea valorii (cantității înmulțite cu prețurile) tuturor bunurilor și serviciilor produse și consumate într-o perioadă de timp. Sunt recunoscute nenumărate lacune ale acestui indicator: de la faptul ca nu ia în considerare zone importante ale economiei (de exemplu, economia casnică) și până la incapacitatea sa de a reflecta modificările structurale, calitative care au loc în producție și consum în decursul timpului⁸⁴.

Această varietate infinită de preferințe schimbătoare face dificilă dezvoltarea unei măsuri unice, obiective, a progresului economic și social. O societate modernă democratică tinde să ofere membrilor săi posibilitatea de a-și alege liber stilul de viață, combinația optimă de bunuri, servicii, activități creative, recreative sau contemplative pe care o doresc, iar această abundență a opțiunilor se întâlnește, nu întâmplător, în țările cu un PIB pe locuitor înalt. Faptul că majorarea PIB-ului constituie și preocuparea majoră a guvernelor din toata lumea nu este o eroare – ea reflectă aspirația majorității cetățenilor din lumea întreagă.

Astfel, considerăm binevenită a *doua perioadă de dezvoltare a metodologiei de evaluare a CV la nivel global* care, practic, s-a suprapus primei perioade și a avut începutul în 2005, aducându-si aportul prin elaborarea metodologiei de evaluare a CV la nivel regional.

În viziunea Departamentului de analiză și publicații economice “The Economist Intelligence Unit”, cei nouă factori determinanți ai CV sunt următorii⁸⁵:

⁸⁴ Gorobievski S. *Estimarea calității vieții la nivel global*. Materialele Conferinței științifico-practice Internaționale consacrate aniversării a V-a de la formarea IRIM. Chișinău, IRIM, 2008, p.132-141.

⁸⁵ Gorobievski S. *Metodologii de evaluare a Calității Vieții la nivel mondial / Worldwide and european methods for assessing living standards*. Revista AȘM, IEFS și ME “Economie și sociologie”, Nr.2, 2011, p.212.

1) ***bunăstarea materială***, măsurată prin PIB pe locuitor la Paritatea Puterii de Cumpărare în USD (Economist Intelligence Unit);

2) ***sănătatea***, evaluată prin speranța de viață la naștere, exprimată în ani (US Census Bureau);

3) ***stabilitatea politică și siguranța socială***, reprezentată prin evaluările stabilității politice și siguranței („The Economist Intelligence Unit”);

4) ***viața familială***, evaluată prin rata divorțurilor (la 1000 de locuitori), transformată în indice cu valori de la 1 (cea mai scăzută rată a divorțialității) la 5 (cea mai ridicată) (Organizația Națiunilor Unite, Euromonitor);

5) ***viața comunității***, înregistrată prin intermediul variabilelor “dummy”, care iau valoarea 1, dacă țara analizată are o rată crescută a prezenței la biserică sau apartenență la o uniune sindicală, sau valoarea zero în celelalte cazuri (Organizația Internațională a Muncii, “World Values Survey”);

6) ***clima și caracteristicile geografice***, măsurate prin latitudine, pentru a se putea face distincția dintre climatele calde sau reci (“CIA World Factbook”);

7) ***siguranța locului de muncă***, calculată prin rata șomajului, exprimată procentual (“Economist Intelligence Unit” și Organizația Internațională a Muncii);

8) ***libertatea politică***, calificată prin media indicilor libertăților politice și civile, la o scară de la 1 (complet liber) la 7 (îngrădit) (“Freedom House”);

9) ***egalitatea între sexe***, măsurată prin raportul dintre câștigurile salariale ale populației masculine și ale celei feminine (Raportul Global al Dezvoltării Umane).

Au mai fost supuse cercetării și alte variabile, dar, bazându-ne pe sursele de specialitate, este cunoscut faptul că acestea nu au avut impact asupra unei structuri multivariate. Printre variabilele la care s-a renunțat au fost: nivelul educațional, rata creșterii reale a PIB-ului și gradul de inegalitate a veniturilor (indicele Gini).

Începând cu anul 2005, analiștii Departamentului de analiză și publicații economice “Economist Intelligence Unit” au implementat metodologia propusă de evaluare a indicelui CV prin efectuarea primului sondaj public la

nivel internațional și colectarea opiniilor subiective ale respondenților din anchetele prezentate pentru evaluarea CV.

Metodologia propusă de “The Economist Intelligence Unit” lega rezultatele subiective ale anchetelor privind satisfacția cu viața și determinanții obiectivi ai CV din mai multe țări. Astfel, în 2005, indicele CV a fost calculat prin metoda subiectivă pentru 111 țări.

PIB, cel puțin, avea o semnificație clară, substanțială, iar prețurile constituiau ponderile obiective pentru bunurile și serviciile care îl compuneau.

Punctul de pornire al studiului realizat de “The Economist Intelligence Unit” pentru *îmbunătățirea metodologiei de evaluare mai cuprinzătoare a CV l-au constituit anchetele cetățenilor a satisfacției cu viața*. În aceste anchete subiecții au fost intervievați despre gradul în care sunt satisfăcuți cu viața, în general. În anchetele-barometru ale studiilor europene a fost folosită o întrebare tipică: **“În general, sunteți foarte satisfăcuți, aproape satisfăcuți, nu prea satisfăcuți sau deloc satisfăcuți de viața pe care o duceți ?”**⁸⁶.

Rezultatele de acest gen s-au bucurat de o atenție crescândă în ultimii ani. În pofida criticilor inițiale (care se refereau la diferențele de ordin cultural și la barierele de limbă, precum și la factorii psihologici care distorsionează răspunsurile), testele au demonstrat lipsa, în fond, a temerilor de insatisfacție sau le-au diminuat.

Din cele expuse, reiese că răspunsurile anchetelor nu reflectau, în mod corespunzător, felul, în care oamenii își percep viața în mod real; ei, chipurile, raportează cât de satisfăcuți se așteaptă să fie. Subiecții își cunoșteau foarte bine gradul de satisfacție; răspunsurile legate de satisfacția vieții erau prompte, ratele de absență a răspunsurilor au fost foarte scăzute⁸⁷.

O alta critică adusă acestui tip de anchete poate fi aceea că *răspunsurile referitoare la satisfacția cu viața reflectă mai degrabă viziunea despre viață,*

⁸⁶ *Primul studiu european referitor la calitatea vieții: Calitatea vieții în Bulgaria și România*. Sumar. Dublin: Fundația Europeană pentru Îmbunătățirea Condițiilor de Viață și de Muncă, 2006.11p.

⁸⁷ Gorobievschi S. *Metodologii de evaluare a Calității Vieții la nivel mondial / Worldwide and european methods for assessing living standards*. Revista AȘM, IEFS și ME “Economie și sociologie”, Nr.2, 2011, p.209-218.

decât CV într-o țară. Satisfacția cu viața, privită ca o judecată depinde de referințele sociale și culturale specifice țărilor. Dar acest grad de relativism este invalidat de faptul ca populația din diferite țări raportează criterii similare ca fiind importante pentru satisfacția vieții și, de asemenea, de faptul că *numai diferențele care apar în satisfacția cu viața pot fi puse pe seama particularităților culturale sau naționale ale diferitor țări.*

A fost stabilit faptul că *răspunsurile imigranților dintr-o țară erau mult mai apropiate de nivelul răspunsurilor populației locale, decât răspunsurile cetățenilor din țara lor natală.* Răspunsurile la întrebările despre satisfacție în țările bilingve (cu două limbi oficiale de stat) nu au relevat o prejudecată legată de înțelesurile și conotațiile, diferențele dintre termenii “fericire” și “satisfacție”⁸⁸.

Pentru a calcula valoarea obiectivă a indicelui CV, specialiștii britanici s-au folosit de rezultatele sondajelor de evaluare a satisfacției cu viața, obținute prin determinarea impactului diversilor componenți asupra CV în diferite țări. Astfel, s-a încercat să se prezinte modalitatea subiectivă de evaluare a acesteia în baza gradului de satisfacție cu viața ca relevantă, ceea ce confirmă faza a doua de dezvoltare a metodologiei de evaluare a CV la nivel global (fig.5).

Considerăm că există mai multe cauze pentru care nu este suficient să se calculeze indicele CV într-o țară ca medie a punctajului corespunzător satisfacției vieții, obținut în urma prelucrării rezultatelor anchetelor sociologice⁸⁹:

- *În primul rând,* rezultatele comparabile pentru un număr suficient de țări tind să fie depășite, iar unele națiuni nu pot asigura cu informații relevante procedura anchetărilor.

- *În al doilea rând,* impactul măsurării erorilor la evaluarea legăturilor dintre percepția subiectivă asupra satisfacției cu viața și indicatorii obiectivi tind să se anuleze atunci când în cercetare intră un număr mare de țări.

⁸⁸ Gorobievski S. *Diagnoza Calității Vieții la nivel european.* Conferința Tehnico-Științifică a Colaboratorilor, Doctoranzilor și Studenților. Ch.: UTM, 17-19 noiembrie 2010, p.166-167.

⁸⁹ Gorobievski S. *Metodologii de evaluare a Calității Vieții la nivel mondial / Worldwide and european methods for assessing living standards.* Revista AȘM, IEFS și ME ”Economie și sociologie”, Nr.2, 2011, p.211-212.

- Există o mare eroare la evaluarea CV dintre țări atunci când se folosește un punctaj mediu unic al satisfacției cu viața, față de indicele obiectiv al CV cu mai multe componente de evaluare.

- Deși majoritatea variațiilor de răspunsuri obținute în cadrul anchetelor privind satisfacția cu viața pot fi puse pe seama factorilor obiectivi, totuși, există o componentă semnificativă de măsurare a erorilor, care poate fi pusă pe contul factorilor specifici naționali, pe care i-am dori excluși din calculul indicelui CV.

Din 2010 a început a treia perioadă de dezvoltare a metodologiei de evaluare a CV la nivel global. Noua metodologie PNUD a contat pe rezultatele sondajului public din 2005 a fundației “The Economist Intelligence Unit”, care a propus să se renunțe la variabilele nivelului educațional, rata creșterii reale a PIB și inegalitatea veniturilor (indicele Gini) în evaluarea CV la nivel global.

RGDU-2010 a executat o analiză detaliată a IDU pe termen lung - 20 de ani de când se lansează acest Raport. În timp ce modelele de succes ale diferitelor țări variază foarte mult și anume majoritatea țărilor în curs de dezvoltare au obținut în ultimele decenii realizări spectaculoase, însă sunt subapreciate, deocamdată, în domeniul sănătății, educației și standardelor de viață, multe din statele cele mai sărace au demonstrat evoluții din cele mai rapide, se constată în RGDU-2010. Ediția aniversară a 20-a a acestuia propune *introducerea a trei indicatori noi în evaluarea CV:*

- (1) *IDU ajustat la inegalitate;*
- (2) *Indicele Inegalității Gender;*
- (3) *Indicele Multidimensional al Sărăciei.*

Ediția aniversară a 20-a a RGDU-2010 documentează inegalitățile mari în interiorul țărilor și între țări, diferențele profunde între femei și bărbați printr-o gamă largă de indicatori de dezvoltare și extindere a unei sărăcii extreme multidimensionale în Asia de Sud și Africa Sub-Sahariană. În premieră, RGDU-2010 *examinează datele IDU prin prisma legăturii cu inegalitatea, ajustând progresele acestuia pentru a reflecta disparitățile în venituri, sănătate și educație.* IDU al mediilor naționale, compus din mai multe

elemente, ascunde disparitățile din interiorul țării: iată de ce această ajustare la inegalitate oferă o imagine mai completă a bunăstării oamenilor. RGDU-2010 introduce o nouă unitate de măsură a inegalității gender și include ratele mortalității materne și ale reprezentării femeilor în parlamente.

Indicele Inegalității Gender are sarcina de a măsura impactul negativ asupra dezvoltării umane, produs de disparitățile profunde pe plan economic și social dintre bărbați și femei – menționează autorul principal al Proiectului Amartua Sen, laureat al Premiului Nobel. *Indicele Inegalității Gender* calculează pierderile IDU ale țărilor cu inegalitate a genurilor.

Raportul oferă un **nou Indicator pentru măsurarea Sărăciei Multidimensionale**, care completează evaluările acesteia în funcție de venituri și analizează acum mai mulți indicatori: ai gospodăriei casnice de la standardele de bază ale vieții până la accesul la educație, apă potabilă și servicii de sănătate. Aproximativ 1,7 miliarde - o treime din populația celor 106 țări pentru care a fost calculat Indicele Multidimensional al Sărăciei – trăiesc într-o sărăcie multidimensională, mai mult decât estimările privind cele 1,3 miliarde de oameni de pe glob care trăiesc cu 1,25 dolari SUA pe zi sau mai puțin⁹⁰.

În RGDU-2011 IDU arată un progres pe plan mondial (de la valoarea de 0,679 la 0,682).

Totodată, acesta, *ajustat la Inegalitate*, reduce media dezvoltării umane datorată inegalității în domeniile sănătății, educației și veniturilor. *Indicele Inegalității Gender* măsoară disparitățile în forța de muncă, sănătate, cunoștințe și abilitare, care afectează femeile.

Indicele Multidimensional al Sărăciei, care identifică lipsuri importante în sănătate, educație și standarde de viață, afectează până la 1,7 milioane de oameni pe glob. Pentru a măsura impactul grav a problemelor de mediu asupra educației, sănătății și nivelului de trai, PNUD a creat indicele *sărăciei multidimensionale*, care examinează amploarea "privațiunilor de mediu", în termeni de acces la combustibil sau apă curată. În țările în curs de dezvoltare,

⁹⁰ Human Development Report 2010. *20th Anniversary Edition. Published for the United Nations Development Programme (UNDP)*. New York: Copyright, 2010. 228p.

cel puțin 6 persoane din 10 suferă de unul dintre aceste lipsuri. Mai mult, jumătate din cazurile de malnutriție din lume se datorează factorilor de mediu. În prezent, 20% din oameni (1,5 miliarde) nu au acces la energie electrică. IDU, ajustat la inegalitate, arată o decădere a valorii acestuia până la 23% într-un an. "Cele mai mari pierderi s-au înregistrat în domeniul educației, urmat de venituri și sănătate", a indicat J.Klugman, autorul principal al RGDU-2011 (fig.15) (<http://hdr.undp.org>).

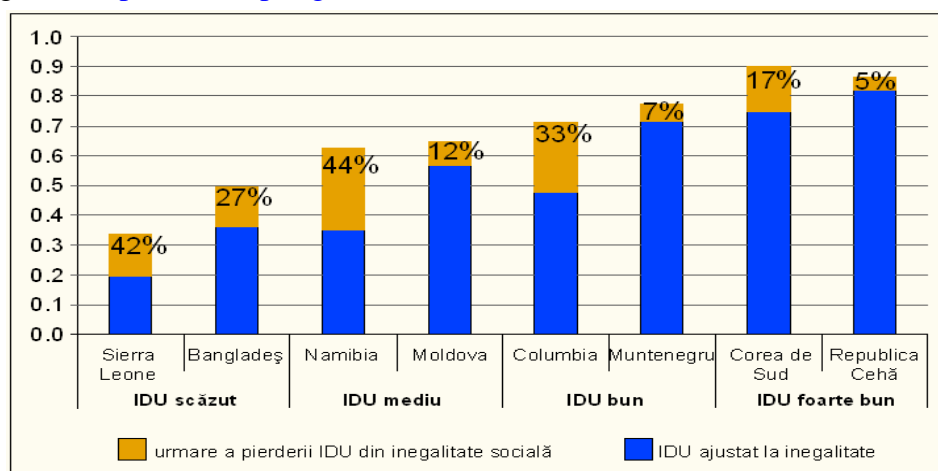

Fig. 15. Pierderile IDU din cauza inegalității multidimensionale în țările în curs de dezvoltare, inclusiv în R.Moldova [RGDU-2011]

(culoarea orange - pierderi ale IDU din inegalitatea socială; culoarea albastră – IDU ajustat la inegalitate)

(Elaborată de autor)

Progrese remarcabile în dezvoltarea umană în ultimele decenii, înregistrate documentar în RGDU-2011, nu pot continua fără măsuri globale radicale de reducere a riscurilor de mediu ambiant și inegalitate, inclusiv în R.Moldova (anexele 6; 8). Acest raport identifică obiective pentru oameni, comunități locale, țări și comunitatea internațională în promovarea durabilității mediului și echității reciproce în consolidarea eforturilor. Riscurile grave de mediu și aprofundarea inegalităților sociale amenință să frâneze zeci de ani de progrese susținute de către cei săraci din lume, diminuând convergența la nivel mondial în dezvoltarea umană. În cele 176 de țări și teritorii evaluate în GRDU- 2011, există mulți oameni defavorizați, care suportă o dublă presiune de privare de la bunurile publice (tab. 10).

Tabelul 10

Topul țărilor lumii după IDU, 2011

Topul țărilor după IDU	IDU 2011	Componentele de bază ale IDU			
		Speranța medie de viață, ani	Ani de școlarizare	Preconizați ani de școlarizare	BIB per capita (PPP \$)
1. Norvegia	0.943	81.1	12.6	17.3	47,557
2. Australia	0.929	81.9	12.0	18.0	34,431
3. Țările de Jos	0.910	80.7	11.6	16.8	36,402
4. SUA	0.910	78.5	12.4	16.0	43,017
5. Noua Zeelandă	0.908	80.7	12.5	18.0	23,737
6. Canada	0.908	81.0	12.1	16.0	35,166
7. Irlanda	0.908	80.6	11.6	18.0	29,322
8. Liechtenstein	0.905	79.6	10.3	14.7	83,717
9. Germania	0.905	80.4	12.2	15.9	34,854
10. Suedia	0.904	81.4	11.7	15.7	35,837
11. Elveția	0.903	82.3	11.0	15.6	39,924
12. Japonia	0.901	83.4	11.6	15.1	32,295
13. Hong Kong, China	0.898	82.8	10.0	15.7	44,805
14. Islanda	0.898	81.8	10.4	18.0	29,354
15. Coreea de Sud	0.897	80.6	11.6	16.9	28,230
16. Danemarca	0.895	78.8	11.4	16.9	34,347
17. Israel	0.888	81.6	11.9	15.5	25,849
18. Belgia	0.886	80.0	10.9	16.1	33,357
19. Austria	0.885	80.9	10.8	15.3	35,719
20. Franța	0.884	81.5	10.6	16.1	30,462
21. Slovenia	0.884	79.3	11.6	16.9	24,914
22. Finlanda	0.882	80.0	10.3	16.8	32,438
23. Spania	0.878	81.4	10.4	16.6	26,508
24. Italia	0.874	81.9	10.1	16.3	26,484
25. Luxembourg	0.867	80.0	10.1	13.3	50,557
111. R. Moldova	0.649	69.3	9.7	11.9	3,058

(Elaborată de autor în baza datelor RGDU-2011)

Ei sunt mai vulnerabili la efectele ample ale degradării mediului înconjurător, cauzele economice mai severe ale țărilor respective, oferindu-le mai puține instrumente de lichidare a acestor neajunsuri.

Finanțarea necesară pentru dezvoltare, inclusiv pentru mediu și protecție socială, va trebui să fie de multe ori mai mare decât asistența oficială pentru dezvoltarea actuală. Cheltuielile reduse de astăzi, de exemplu, pe emisii de carbon din surse de energie, sunt doar de 1,6 la sută din cea mai scăzută sumă

estimată, în timp ce cheltuielile privind adaptarea la schimbările climatice și atenuarea efectelor acestora este de aproximativ 11 la sută din necesarul estimat. PNUD propune o nouă finanțare a combaterii schimbărilor climatice: în timp ce mecanismele de piață și de finanțare privată se vor dezvolta, acestea trebuie să fie susținute și extinse de investiții publice. ONU intenționează pe viitor, pe lângă prosperitatea economică, speranța de viață și nivelul de educație, să utilizeze criteriul inegalității sociale în ajustarea IDU.

Din datele figurilor 16-18 observăm cum s-a schimbat ratingul țărilor lumii conform IDU ca rezultat al crizei economice mondiale din anii 2009-2010. Deși SUA este a patra țară din lume unde se trăiește bine, IDU, ajustat la criteriul inegalității, le coboară pe poziția 23. Coreea de Sud, ocupanta locului 15, este plasată pe poziția 28 în clasamentul ajustat la inegalitate. Din cauza acestui criteriu Canada coboară 6 poziții, de pe 6 pe 12 (fig. 16-17).

1. Norway 0.890 (→)	13. Czech Republic 0.821 (▲9)	25. Hungary 0.759 (▲3)
2. Australia 0.856 (→)	14. Austria 0.820 (▲1)	26. Greece 0.756 (▼2)
3. Sweden 0.851 (▲5)	15. Belgium 0.819 (▼1)	27. Cyprus 0.755 (▼2)
4. Netherlands 0.846 (▼1)	16. France 0.804 (→)	28. South Korea 0.749 (▼17)
5. Iceland 0.845 (▲5)	17. Spain 0.799 (▲2)	29. Poland 0.734 (→)
6. Ireland 0.843 (→)	18. Luxembourg 0.799 (▲3)	30. Lithuania 0.730 (→)
7. Germany 0.842 (→)	19. United Kingdom 0.791 (▲4)	31. Portugal 0.726 (→)
8. Denmark 0.842 (▲4)	20. Slovakia 0.787 (▲7)	32. Montenegro 0.718 (▲7)
9. Switzerland 0.840 (→)	21. Israel 0.779 (▼8)	33. Latvia 0.717 (▼1)
10. Slovenia 0.837 (▲7)	22. Italy 0.779 (▼2)	34. Serbia 0.694 (▲9)
11. Finland 0.833 (▲7)	23. United States 0.771 (▼19)	35. Belarus 0.693 (▲10)
12. Canada 0.829 (▼7)	24. Estonia 0.769 (▲2)	

Fig. 16. Dinamica IDU în anii 2011/2010

(Human_Development_Index_2011)

Însă există și țări care au dat dovadă de egalitate, în special cele scandinave: Norvegia rămâne pe locul 1 - poziție pe care a ocupat-o în ultimii 9 ani - și în ceea ce privește indicele ajustat; Danemarca urcă pe locul 8 de pe 16, iar Suedia urcă pe 3 de pe 10. În perioada 2010-2011, de criză economică, IDU a avut tendința de descreștere în majoritatea țărilor (fig. 16-17).

1. Norway 0.943 (↔)	17. Israel 0.888 (↔)	33. Brunei 0.838 (↔)
2. Australia 0.929 (↔)	18. Belgium 0.886 (↔)	34. Chile 0.835 (▲ 10)
3. Netherlands 0.910 (↔)	19. Austria 0.885 (↔)	35. Argentina 0.834 (▲ 11)
4. United States 0.910 (↔)	20. France 0.884 (↔)	36. Malta 0.832 (↔)
5. New Zealand 0.908 (↔)	21. Slovenia 0.884 (↔)	37. Qatar 0.831 (↔)
6. Canada 0.908 (↔)	22. Finland 0.882 (↔)	38. Hungary 0.816 (↔)
7. Ireland 0.908 (↔)	23. Spain 0.878 (↔)	39. Poland 0.813 (↔)
8. Liechtenstein 0.905 (↔)	24. Italy 0.874 (↔)	40. Uruguay 0.810 (▲ 7)
9. Germany 0.905 (↔)	25. Luxembourg 0.867 (↔)	41. Portugal 0.809 (▼ 1)
10. Sweden 0.904 (↔)	26. Singapore 0.866 (↔)	42. Bahrain 0.806 (↔)
11. Switzerland 0.903 (↔)	27. Czech Republic 0.865 (↔)	43. Latvia 0.805 (↔)
12. Japan 0.901 (↔)	28. United Kingdom 0.863 (↔)	44. Barbados 0.805 (▲ 3)
13. Hong Kong 0.898 (▲ 1)	29. Greece 0.861 (↔)	45. Estonia 0.797 (▲ 1)
14. Iceland 0.898 (▼ 1)	30. United Arab Emirates 0.846 (↔)	46. Croatia 0.796 (▼ 1)
15. South Korea 0.897 (↔)	31. Cyprus 0.840 (↔)	47. Lithuania 0.793 (▼ 7)
16. Denmark 0.895 (↔)	32. Andorra 0.838 (↔)	

Fig. 17. Dinamica IDU pentru 2010

(Human_Development_Index_2010)		
1. Norway 0.938 (↔)	15. Israel 0.872 (▼ 1)	29. Slovenia 0.828 (↔)
2. Australia 0.937 (↔)	16. Finland 0.871 (▼ 1)	30. Andorra 0.824 (↔)
3. New Zealand 0.907 (↔)	17. Iceland 0.869 (↔)	31. Slovakia 0.818 (↔)
4. United States 0.902 (↔)	18. Belgium 0.867 (↔)	32. United Arab Emirates 0.815 (▲ 1)
5. Ireland 0.895 (↔)	19. Denmark 0.866 (↔)	33. Malta 0.815 (▼ 1)
6. Liechtenstein 0.891 (↔)	20. Spain 0.863 (↔)	34. Estonia 0.812 (↔)
7. Netherlands 0.890 (↔)	21. Hong Kong 0.862 (↔)	35. Cyprus 0.810 (↔)
8. Canada 0.888 (↔)	22. Greece 0.855 (↔)	36. Hungary 0.805 (▲ 1)
9. Sweden 0.885 (↔)	23. Italy 0.854 (↔)	37. Brunei 0.805 (▼ 1)
10. Germany 0.885 (↔)	24. Luxembourg 0.852 (↔)	38. Qatar 0.803 (↔)
11. Japan 0.884 (↔)	25. Austria 0.851 (↔)	39. Bahrain 0.801 (↔)
12. South Korea 0.877 (↔)	26. UK 0.849 (↔)	40. Portugal 0.795 (▲ 1)
13. Switzerland 0.874 (↔)	27. Singapore 0.846 (↔)	41. Poland 0.795 (▼ 1)
14. France 0.872 (▲ 2)	28. Czech Republic 0.841 (↔)	42. Barbados 0.788 (↔)

Fig. 18. Dinamica IDU în anii 2011/2010, ajustată la inegalitatea socială

(Human_Development_Index_2011)

Dacă comparăm ambele metodologii de evaluare a dezvoltării umane și determinăm impactul acestora asupra ratingului R. Moldova în perioada 2005-2010, vedem că metodologia anului 2010 corectează poziția țării pe arena mondială, influențând ratingul IDU al ei spre micșorare, cauzat de disparitățile profunde pe plan economic și social dintre bărbați și femei. Analizând ratingul R.Moldova pe arena mondială, constatăm că valoarea IDU-2010, la prima vedere, a scăzut de la 0,708 în 2005 până la 0,623 în 2010 (tab. 11).

Ca rezultat, RGDU-2010 a readus datele pentru ultimii 10 ani la mărimi comensurabile, recalculând IDU în funcție de noii indicatori propuși de evaluare ai dezvoltării umane. Conform acestui Raport, în 2005 IDU pentru R.Moldova a constituit mărimea doar 0,606, iar în 2010 – 0,623, ceea ce a reprezentat o creștere modestă, doar de 1%. Pe parcursul perioadei 2005-2007 în R.Moldova se înregistrează o creștere a IDU și a CV simultan.

Tot în 2010 are loc creșterea altor componente ale IDU al R.Moldova: speranței de viață de la 68,4 ani până la 68,9 ani; ratei înrolării în învățământului primar, secundar și terțiar a avut loc de la 69,7% până la 83,1%, PIB-ului de la 2,1\$ până la 8,23 \$ pe zi (tab. 11).

În 2010, conform IDU, R.Moldova ocupa poziția **99** din cele **169** de țări evaluate ale lumii, care rezumă perspectivele unei vieți mai lungi și sănătoase, starea educației și standardelor de viață pentru un trai mai decent. Aceste concluzii sunt menționate și în RGDU-2010: țara a urcat câteva poziții în clasamentul IDU, de la poziția 117 în 2009 la poziția 99 în 2010.

În viziunea noastră, acest fapt nu se datorează atât succeselor economice ale țării, cât consecințelor crizei financiare mondiale, care a afectat mai multe țări dezvoltate și a avantajat țările în curs de dezvoltare, inclusiv R.Moldova. Așa, în perioada 2008-2010 IDU al R.Moldova s-a majorat de la 0,616 până la 0,623 sau a crescut cu 1%. Timp de 20 de ani, speranța de viață la naștere a populației R.Moldova a crescut în medie doar cu un an, media anilor de școlarizare a crescut cu 2 ani, în timp ce PIB-ul pe cap de locuitor a scăzut cu 25% (tab. 11, 12).

Tabelul 11
Ratingul IDU al Republicii Moldova în context mondial, 2010

Valoarea IDU	Speranța de viață la naștere, ani	Durata medie a studiilor la adulți (15 și mai mult ani)	Rata înrolării în învățământ (primar, secundar și terțiar, %)	PIB pe cap de locuitor (PPP \$ SUA)
1.Norvegia (0,938)	1.Japonia (83,2)	1.Norvegia (12,6)	1.Australia (87,9)	1.Norvegia (58810)
97.Filipine (0,638)	96.Azerbaidjan (70,8)	46.Malta,Cipru (9,9)	89.Insulele Maldive (83,7)	114.Kabo (3306)
98.Botswana (0,633)	98.Belarus (69,6)	47.Tadjikistan, Austria (9,8)	90.Algeria (83,2)	115.Kongo (3258)
99. R. Moldova (0,623)!!!!	102. R. Moldova (68,9)	50. R. Moldova, Italia Cili (9,7)	91. R. Moldova (83,1)	116. R. Moldova (3149)
100.Mongolia (0,622)	103.Ucraina (68,6)	61.Peru (9,6)	92.Turcia (82,1)	117.Uzbekistan (3085)
101.Egipt (0,620)	101.Egipt (0,620)	62.Serbia (9,5)	93.Venezuela (81,1)	118.Vietnam (2995)
169.Zimbabwe (0,140)	169.Afganistan (44,6)	169.Mozambic(1,2)	169.Etiopia (30,5%)	169.Zimbabwe (176)

(Elaborat de autor în baza RGDU-2010)

Tabelul 12
Ratingul IDU al Republicii Moldova în context mondial, 2005

Valoarea IDU	Speranța de viață la naștere, ani	Rata studiilor, %	Rata înrolării în învățământ (primar, secundar și terțiar, %)	PIB pe cap de locuitor (PPP \$ SUA)
1.Islanda (0,968)	1.Japonia (0,823)	1.Georgia (100,0)	1.Australia (113,0)	1.Luxemburg (60 228)
109.Turkmenistan (0,713)	105.Trinidad și Tobago (69,2)	11.Ucraina (99,4)	100.El Salvador (70,4)	133.Djibouti (2 178)
110. Nicaragua (0,710)	106.Belarus (68,7)	12.Armenia (99,4)	101.Macedonia (70,1)	134.Mongolia (2 107)
111. R. Moldova (0,708)!!!	107. R. Moldova (68,4)	13. R. Moldova (99,1)	102. R. Moldova (69,7)	135. R. Moldova (2 100)
112.Egipt (0,708)	108. Fiji (68,3)	14.Tonga (98,9)	103. Botswana (69,5)	136.Sudan (2 083)
113.Uzbekistan (0,702)	109.Grenada (68,2)	15.Azerbaidjan (98,9)	104.China (69,1)	137.Uzbekistan (2 063)
177.Sierra Leone (0,336)	177.Zambia (40,5)	139.Burkina Faso (23,6)	172.Nigeria (22,7)	174.Malawi (667)

(Elaborat de autor în baza RGDU-2006)

Conform Indicelui Inegalității Gender, în 2010, în R.Moldova, 22% din mandatele din Parlament au fost deținute de femei, 86% din femeile adulte au beneficiat de educație superioară în comparație cu 92% printre bărbați. Rata participării femeilor la piața muncii era de 53% în comparație cu cea de 56% printre bărbați.

În vecinătatea poziției a 99 a anului 2010 a R.Moldova se află Botswana - cu locul 98, și Mongolia - cu locul 100. Conform situației din 2010, pe primele trei poziții în lume s-au situat Norvegia, Australia și Noua Zeelandă, clasamentul fiind încheiat de Niger, Republica Democratică Congo și Zimbabwe.

Indicele Sărăciei Multidimensionale a constatat că 2% din populație suferă din cauza multiplelor discriminări în ceea ce privește educația, sănătatea și standardele de viață.

În topul celor 10 țări, incluse în ediția RGDU-2010, care în ultimii 20 ani și-au îmbunătățit cel mai mult IDU, se află China, Nepal, Indonezia, Arabia Saudită, Laos, Tunisia, Coreea de Sud, Algeria și Maroc. În medie pe glob IDU a crescut cu 18%, determinat de creșterea longevității vieții, a gradului de înmatriculare a populației în instituțiile de învățământ, dar și de creșterea veniturilor.

RGDU-2010 face apel la continuarea cercetărilor și obținerea unor date mai calitative, pentru abordarea provocărilor legate de aspectele esențiale ale dezvoltării umane, inclusiv responsabilitatea politică și durabilitatea mediului.

În 2010, revista americană "International Living" a publicat sondaje publice, efectuate conform metodologiei americane de evaluare a CV, care a evaluat țările lumii după mai mulți criterii non-monetari: *costul de trai; activitățile culturale și hobby; economia țării; cultura; sistemul de sănătate; infrastructura; siguranța; stabilitatea; clima în țară*. Sondajul a evaluat topul celor mai dezvoltate țări după CV, prin aceasta înțelegându-se că costul de trai influențează CV cu ponderea de 15% din total, cultura și hobby - cu 10%, economia - cu 15%, mediul - cu 10%, libertatea - cu 10%, sănătatea - cu 10%, infrastructura - cu 10%, securitatea - cu 10%, clima - cu 10% (anexa 8).

În așa mod, pe locul I în top se afla Franța, apoi Australia și Elveția. Următoarele poziții în top-ul primelor 10 state l-au ocupat Germania, Noua Zeelandă, Luxemburgul, Statele Unite, Belgia, Canada și Italia. Australia era recunoscută ca un loc de trai foarte atractiv pentru populație, în general, și pensionari, în special, datorită vieții echilibrate, climei temperate, plajelor vaste și peisajelor deosebite. Totodată, aici ușor își vor găsi un loc de muncă persoanele cu studii superioare, pentru că economia australiană profită de pe urma boom-ului asiatic.

În Elveția toate serviciile erau recunoscute la nivel calitativ. Aici respondenții au menționat că în țară există fiabilitate, calitate, discreție, punctualitate, siguranță și liniște. Elveția este un stat multilingv și multicultural, unde se vorbesc **cinci** limbi străine.

Germania, este recunoscută ca țara a disciplinei și pragmatismului, în timp ce în Noua Zeelandă se găsesc cele mai frumoase peisaje ale naturii din lume. Mai mult ca atât, pentru tinerii licențiați aflați la începutul unei cariere, Noua Zeelandă este locul perfect de muncă. Aici există un nivel foarte scăzut al ratei criminalității, iar sărăcia rămâne un fenomen de raritate.

În 2011, a cincea oară consecutiv, Franța a fost declarată drept țară cu cel mai bun nivel de trai din punct de vedere ecologic și al CV. Conform sondajului sociologic, efectuat de revista americană „International Living”, pe următoarele 4 locuri se află Australia, Elveția, Germania și Noua Zeelandă. Marea Britanie se afla pe locul 25, înaintea ei se situează Lituania și Cehia, iar SUA ocupă doar locul 7⁹¹.

Potrivit sondajului public al revistei “International Living” din 2011, Republica Moldova ocupa locul 80 în clasamentul mondial al CV, cu un scor mediu de 59 de puncte din 100 posibile. Cele mai puține puncte Moldova le-a obținut pentru infrastructură – 24 de puncte, pentru mediu – 43 de puncte și pentru nivelul de libertate – 58 de puncte.

Din 194 de țări, România se afla pe poziția 53 în topul celor mai bune locuri de trai din lume, dar este ultima în componența statelor UE-27. Cel mai mic punctaj l-a obținut la criteriul economic – 48 de puncte, iar cel mai mare

⁹¹ Human Development, International Living. <http://internationalliving.com/2010/12/quality-of-life-2011/>

scor i-a fost acordat la capitolul libertate – 83 de puncte. La capitolul sănătate România a înregistrat o poziție joasă în clasamentul mondial: doar locul 93, cu 65 de puncte, fiind la egalitate cu Guatemala.

Statele, precum Nicaragua, Moldova, Ucraina, Albania și Bulgaria, au un punctaj mai mare la acest parametru. În funcție de gradul de siguranță a cetățeanului, România se află la egalitate cu Botswana, Egipt, Mexic, Senegal și este depășită de Bulgaria.

Topul clasamentului este condus de SUA, care oferă un grad de comfort greu de egalat cu alte state. Acestea dețineau întâietatea în acest clasament la toți nouă parametri ai CV, după care au fost evaluate țările, scorul mediu fiind de 86 de puncte. În SUA, alături de cea mai bună economie și infrastructură, se regăseau cele mai variate și confortabile servicii publice: aeroporturi și telefonie mobilă pe întreg teritoriul țării.

Conform sondajului revistei “International Living”, țările urmate de SUA în clasament erau Noua Zeelandă, Malta, Franța, Monaco, Belgia și Germania. Malta se afla pe locul al doilea, urmată de Noua Zeelandă, care era considerată după condițiile de viață drept paradisul lumii.

Analizând metodologiile existente de evaluare a CV la nivel global și rezultatele investigațiilor obținute ale acestora, prezentate și totalizate de experții PNUD pe parcursul ultimilor 20 de ani în edițiile RGDU-2010; RGDU-2011 ș.a. ediții, precum și în rapoartele naționale, prezentate de PNUD în perioada 2006-2011 în R.Moldova, inclusiv Raportul PNUD (2010-2011) “De la o excluziune socială la o dezvoltare umană incluzivă”, formulăm următoarele concluzii ^{92 93}:

1. Metodologia RGDU-2010 de evaluare a CV este mai relevantă decât metodologia din 1990, destul de simplu structurată și permite comparabilitatea relativă a dezvoltării umane și CV țărilor pe arena mondială.

⁹² Gorobievschi S. *The Quality of life and the migration of people in the Republic of Moldova*. Proceeding of the 6th International on «Microelectronics and Computer Science», october 1-3, 2009, Technical University of Moldova. Redactor: prof., dr. I.Tighineanu and dr. I.Balmus, Chișinău, 2009. p.515-519 (520 p.).

⁹³ Gorobievschi S. *Estimarea calității vieții la nivel global*. Materialele Conferinței științifico-practice Internaționale consacrate aniversării a V-a de la formarea IRIM. Chișinău, IRIM, 2008, p.132-141.

2. RGDU-2010 a demonstrat că majoritatea țărilor în curs de dezvoltare au obținut în ultimele decenii realizări spectaculoase în domeniul sănătății, educației și standardelor de viață, însă subapreciate deocamdată, multe din statele cele mai sărace au demonstrat evoluții rapide comparativ cu statele bogate.

3. Unele state cu economii puternic dezvoltate nu au fost capabile să realizeze progrese la fel de impresionante în domeniul sănătății, educației și al standardelor generale de viață ca și țările în curs de dezvoltare. Acest fapt a avut loc din cauza că îmbunătățirile nu vin niciodată de la sine – ele au nevoie de voință politică, curaj și susținere din partea comunității.

4. Ediția aniversară a 20-a a RGDU-2010 ne menționează inegalități mari în interiorul țărilor și între țări după nivelul de trai, dezvoltarea umană și extinderea largă a unei sărăcii extreme multidimensionale în Asia de Sud și Africa Sub-sahariană, diferențele fiind profunde între femei și bărbați privind o gamă largă de indicatori de dezvoltare.

5. În perioada 1990-2010 multe țări au fost în stare să facă progrese mari în domeniul sănătății și educației cu costuri reduse (în pofida creșterii modeste a veniturilor), îmbunătățind, astfel, CV chiar și în condițiile economice nefavorabile, printre care a fost și Republica Moldova (anexa 8).

2.2. Metodologia evaluării Calității Vieții în țările Uniunii Europene

Cum am demonstrat în subcapitolul 2.1, CV cetățenilor nu este conturată doar prin opțiuni și comportament individuale: mediul înconjurător și oferta de servicii publice au o influență semnificativă asupra felului cum oamenii percep societatea în care trăiesc și CV.

Instituțiile publice influențează calitatea societății prin acțiuni colective pe care indivizii nu le pot întreprinde ei înșiși, spre exemplu, întreținerea școlilor, spitalelor, a drumurilor etc.

Politicile publice sunt, de asemenea, responsabile pentru asigurarea nepoluării apei, aerului și reducerea tensiunilor dintre diferitele grupuri sociale. În cazul în care politicile publice sunt eficiente, iar aceste servicii sunt furnizate la un standard ridicat, calitatea societății se va îmbunătăți, ceea ce va avea un impact pozitiv asupra CV cetățenilor.

Iată de ce responsabilii politici și cetățenii europeni își exprimă îngrijorarea cu privire la *calitatea societății și a serviciilor publice*: acțiunile responsabililor ar trebui să contribuie la îmbunătățirea CV cetățenilor. Pentru a afla dacă acest lucru se produce cu adevărat, este necesar să privim dincolo de obiectivele bogăției materiale, cum ar fi PIB-ul, și să aflăm modul în care cetățenii evaluează condițiile de viață în societate.

În anul 2005 și în Europa au fost identificați indicatori de măsurare a CV sau *indicatori europeni de securitate socio-economică*, în baza cărora s-a efectuat primul studiu relevant în 14 țări europene. În cadrul programului "Rețeaua europeană a indicatorilor de calitate socială (ENIQ)" a fost identificat potențialul al celor 24 indicatori socio-economici, care au fost grupați în cinci subdomenii: *finanțe, locuințe și mediul înconjurător, sănătate, tutelă și locul de muncă, educație*. Aceștia au și fost numiți standarde de viață europeană.

În 2005 David Gordon de la Universitatea din Bristol (Marea Britanie) [195], iar puțin mai înainte, **Van der Maesen L.**⁹⁴ și **A.Walker**⁹⁵ [229; 231] au argumentat suficient indicatorii pentru efectuarea comparării durabile a dimensiunilor socio-economice ale asigurărilor sociale a țărilor europene și asiatice. În **2007 David Gordon** constată că pentru a compara țările europene și asiatice după gradul de dezvoltare a societății umane și a securității sociale, sunt necesare un șir de investigații, care să cerceteze un număr semnificativ de studii teoretice și empirice, înainte de a obține rezultate comparabile.

Considerăm că această observație este actuală și acum, în contextul cercetărilor sociale în formarea politicilor publice în domeniul CV în țările Uniunii Europene și R.Moldova. Cum dovedește informația din tabelul 13,

⁹⁴ **Van Der Maesen L.** *Strategies to develop a connected Social Quality approach in Europe, Asia and the Pacific* // The Second Social Quality Conference in Asia "Social Quality and Sustainable Welfare Societies: Towards a new partnership between Asian Universities and Universities of the European Union, 2007. Book Paper.

⁹⁵ **Walker A.** *Which way for the European social model: minimum standards or social quality* & The changing face of welfare Walker A., Social Quality and Sustainable Welfare (2007)//The Second Social Quality Conference in Asia "Social Quality and Sustainable Welfare Societies: Towards a new partnership between Asian Universities and Universities of the European Union, 2005. Book Paper.

indicatorii propuși de **D. Gordon**⁹⁶ au un caracter complex și conțin în sine toate domeniile care influențează activitatea socială a individului, pornind de la etapa de formare a sa, prin obținerea studiilor, și până la autorealizarea acestuia ca cetățean profesionist, prin activitatea lui profesionistă.

Tabelul 13

Indicatori europeni (standarde) de evaluare a dezvoltării umane după D. Gordon

Domenii	Subdomenii	Indicatori de evaluare
1	2	3
Resursele financiare	Suficiența veniturilor	1. Cota-parte din veniturile gospodăriei cheltuite pentru menținerea sănătății, procurarea îmbrăcăminte, asigurarea cu alimentație și locuință (în gospodăriile cu cel mai mic venit și venitul mediu)
	Asigurarea veniturilor	2. Cum anumite evenimente biografice afectează riscul sărăciei la nivel de gospodărie 3. Ponderea din total a gospodăriilor cărora li se acordă asistență socială (în numerar și în natură), care le permit să trăiască peste nivelul de subzistență al UE
Locuința și mediul ambiant	Asigurarea cu spațiu locativ	4. Ponderea oamenilor care au încredere în menținerea caselor sale 5. Ponderea familiilor neînregistrate ce locuiesc în spațiul locativ al gospodăriilor oficiale
	Condițiile de locuit	6. Dimensiunile spațiului locativ în metri pătrați ce revine unei persoane din gospodărie 7. Ponderea populației care trăiesc în case cu lipsa de comodități locative (apă, grupuri sanitare, electricitate)
	Condiții de mediu (sociale și naturale)	8. Numărul de persoane care au comis infracțiuni la 10000 de locuitori 9. Ponderea populației care trăiește în gospodării situate într-o zonă de mare contaminare (apă, aer) și zgomot excesiv

⁹⁶ **Gordon D.** Measuring social quality in Asia and Europe: with Particular Reference to Socio-economic Security (2007)// The Second Social Quality Conference in Asia «Social Quality and Sustainable Welfare Societies: Towards a new partnership between Asian Universities and Universities of the European Union». Offprint 1.

Tabelul 13 (continuare)

1	2	3
Sănătatea și serviciile medicale	Garanția serviciilor medicale	10. Ponderea persoanelor asigurate (care intră sub incidența sistemului de asigurare cu servicii medicale obligatorii)
	Serviciile medicale	11. Numărul medicilor ce revine la 10000 de locuitori 12. Distanța medie până la spital, evaluată în minute 13. Timpul mediu de sosire a ambulanței
	Serviciile de îngrijire medicală	14. Numărul mediu al orelor de tratament ce revine unei persoane, din care cu plată și gratuite
Serviciul	Garanțiile de ocupare a forței de muncă	15. Perioada de timp în care angajatul este prevenit de angajator despre modificarea termenilor contractului de muncă 16. Perioada de timp în care angajatul este prevenit de angajator despre concediere 17. Ponderea forței de muncă temporare 18. Cota-parte a forței de muncă ilegală
	Condițiile de muncă	19. <u>Cota-parte a</u> angajaților care au concedii speciale (de îngrijire părintească, asistență medicală a rudelor etc.), raportată la angajații care sunt eligibili pentru aceste tipuri de concediu 20. Numărul de accidente (fatale/nonfatale) la muncă la 100 000 de persoane angajate (dacă este posibil, pe domenii) 21. Numărul mediu de ore de muncă ce revine unui angajat pe săptămână
Studiile	Garanția studiilor	22. Ponderea elevilor care părăsesc școala înainte de finalizarea învățământului obligatoriu 23. Ponderea costului studiilor în salariul mediu net
	Calitatea studiilor	24. Ponderea studenților (cu sau fără certificat de absolvire), care în primul an după absolvire sunt în stare a găsi un loc de lucru

În viziunea savanților **D.Gordon., Van der Maesen L., A.Walker** acești indicatori sunt:

- **Securitatea socio-economică a statului**, deoarece prezintă standarde în domeniul resurselor financiare, traiului și mediului înconjurător, sănătății, educației și disponibilității de lucru, care oferă societatea capitalului uman;

- **Coeziunea socială** - în măsura în care relațiile sociale, normele și valorile sunt partajate în mod confidențial. De fapt, această latură demonstrează gradul de solidaritate a valorilor individuale cu valorile sociale stabilite într-un stat sau altul;

- **Incluziunea socială** - capacitatea de a participa la viața socială, culturală și economică în domeniul drepturilor civile, de muncă, publice sau private, serviciilor și rețelelor sociale. Această latură se opune privării sociale;

- **Realizarea drepturilor sociale** - capacitatea de a activa în contextul relațiilor sociale în cadrul bazei informaționale a pieței forței de muncă, deschiderii către cetățeni a instituțiilor publice; apelarea la susținerea colectivă a valorilor culturale în sprijinul intereselor personale. Aceasta este o oportunitate de protejare a intereselor personale în sensul acțiunilor colective.

Să analizăm indicatorii socio-economici ai metodologiei europene de evaluare a CV.

Pentru evaluarea bunăstării populației europene, se propune de a utiliza valoarea PIB-ului, care oglindește valoarea bunurilor și serviciilor produse de către o țară, timp de un an pe cap de locuitor. Conform opiniilor majoritare, creșterea PIB-ului asigură bunăstarea populației (tab.14).

Conform revistei economice „*The Economist Intelligence Unit*”, Republica Moldova este pe ultimul loc după Bosnia, Albania și Ucraina la nivelul PIB per locuitor, în clasamentul fostelor state socialiste. În fruntea clasamentului este Slovenia, urmată de Republica Cehă, Slovacia și Estonia. Rusia este înaintea României și Bulgariei. Timp de 20 ani, din aceste 19 state ex-sovietice, 10 sunt în Uniunea Europeană și 2 (Croația și Albania) - în NATO. Slovenia, care este în cadrul clasamentului, avea un PIB pe locuitor ce reprezenta 62% din media estimată în 2009 pentru țările Europei de Vest, pe când în R.Moldova acesta atinge nivelul de 4%, adică de 25 ori mai mic decât în statele Europei de Vest, unde muncesc mulți moldoveni. Acesta este tabloul regretabil al economiei din țările fostei URSS, după 20 ani de dezvoltare. De

multe ori, R.Moldova este comparată cu Albania, dar se pare că acolo situația este de, cel puțin, două ori mai bună, dacă analizăm PIB-ul pe cap de locuitor.

Tabelul 14

PIB per locuitor al țărilor Europei de Est și ponderea lui în valoarea medie a țărilor Europei de Vest (2009-2010)

Statele Europei de Est	PIB în USD per locuitor		Ponderea din media țărilor din Vest *, %	
	2009	2010	2009	2010
Slovenia	24,180	23,407	62	79
Republica Cehă	16,680	18,814	43	64
Slovacia	16,240	16,050	42	54
Estonia	13,980	14,138	36	48
Croația	13,220	13,449	34	38
Ungaria	12,530	12,845	32	45
Lituania	12,090	11,116	31	31
Letonia	11,910	10,681	31	38
Polonia	10,580	12,308	27	42
Rusia	8,230	10,408	21	35
România	7,770	7,667	20	26
Bulgaria	6,820	6,374	17	22
Montenegro	6,510	6,383	17	26
Serbia	5,480	4,892	14	16
Belarus	5,190	5,824	13	20
Macedonia	4,410	4,552	11	13
Bosnia	4,080	4,272	10	15
Albania	3,450	3,705	9	10
Ucraina	2,520	2,980	6	12
R. Moldova	1,510	1,635	4	5

*** 15 state ale UE, Cipru, Irlanda, Malta, Norvegia și Elveția**

(Rapoartele FMI, BERD, 2010-2011)

Pentru a determina mai relevant și obiectiv bunăstarea populației țărilor UE-27, comparăm structura PIB-ului sau veniturile și cheltuielile publice în PIB și observăm, că țările respective se diferențiază la acest indicator destul de mult. Conform datelor Eurostat 2010, statele europene pot fi clasificate, în linii generale, în trei categorii:

1) *cele cu venituri în jur de 50% și cheltuieli de peste 50% din PIB* (statele scandinave, Franța (48,1%), Austria (48,3%), Belgia (48,2%);

2) *cele cu venituri de peste 39% din PIB și cheltuieli de peste 40%* (o largă varietate, de la Germania la Bulgaria și de la Marea Britanie la Polonia). Aici sunt incluse țările recent aderate la UE: România (32,1%), Lituania (34,1%), Irlanda (34,1), Letonia (34%), Slovacia (34%);

3) *state cu venituri sub 40% din PIB și, de regulă, tot cu sub 40% cheltuieli* (mai ales cele din Est, din fostul bloc sovietic, între care România, Spania și Irlanda).

În majoritatea țărilor UE-27 cheltuielile publice sunt mai mari decât veniturile publice, de aceea, practic, toate înregistrează un deficit bugetar de diferite valori. Numai că țările nou aderate la UE demonstrează mai mari diferențe între venituri și cheltuieli (tab.15).

Tabelul 15
Veniturile și cheltuielile publice ale statelor membre UE-15 și UE-27 (2009)

Stat-membru al UE – 15	Venituri publice, % PIB	Cheluieli publice, % PIB	Deficit public, % PIB	Stat-membru al UE-27	Venituri publice, % PIB	Cheluieli publice, % PIB	Deficit public, % PIB
Suedia	57,1	55,8	1,4	Bulgaria	40,4	40,0	0,4
Danemarca	56,0	54,1	2,0	Cehia	40,1	44,2	-4,2
Finlanda	53,1	50,1	3,1	Grecia	39,7	45,4	-6,1
Franta	49,8	52,9	-3,1	Polonia	39,1	43,4	-4,3
Austria	49,6	51,4	-1,7	Cipru	38,5	41,2	-2,8
Belgia	49,2	50,2	-1,0	Malta	38,4	43,9	-5,5
Italia	45,4	48,4	-3,0	Spania	38,3	39,8	-1,5
Olanda	45,4	46,3	-0,8	Estonia	37,0	36,9	0,1
Germania	44,6	46,6	-2,1	Slovacia	36,4	41,5	-5,2
Ungaria	43,4	49,4	-6,1	Irlanda	35,3	35,7	-0,4
Slovenia	43,4	45,9	-2,5	Letonia	35,3	37,6	-2,3
Luxemburg	42,1	39,8	2,3	Lituania	34,0	36,6	-2,6
Portugalia	41,6	45,6	-3,9	România	32,8	36,1	-3,3
Marea Britanie	40,4	42,9	-2,4	UE – 27	44,7	45,9	-2,2
UE – 15	45,1	46,7	-1,6	AC 2004-07	32,8	36,0	-3,2

(Elaborat de autor în baza datelor Eurostat, 2010)

Cel mai puternic au fost afectate de fenomenul crizei economice economiile țărilor mici, ele au și înregistrat cel mai mare deficit public în

perioada anului 2009, printre acestea pot fi enumerate: Irlanda (-14,3%), Grecia (-13,6%), Letonia (-9%), Lituania (-8,9%), România (-8,3%) (anexa 10).

Criza economică a determinat cheltuielile țărilor mici din UE-27 în direcția reducerii consecințelor acesteia pentru protecția socială și învățământul public, ceea ce confirmă și datele statistice prezentate de Eurostat-2010.

Dacă Belgia și Danemarca au cheltuit cu protecția socială și învățământul public în 2008 36-37% din PIB, apoi în același an țările mici au cheltuit o sumă mult mai redusă pentru serviciile respective, de exemplu, Bulgaria (19,1%), Malta (18,2%), Lituania (18%), România (16,8%), anexa 12.

Același lucru se observă când analizăm valoarea cheltuielilor efectuate de țările UE-27 la capitolul protecției sociale (pensii, sănătate, șomaj, asistență socială). Dacă Belgia avea valoarea cheltuielilor destinate protecției sociale în volum de 29,5% din PIB, Danemarca – 28,9%, Franța -30,5%, apoi Estonia avea doar 12,5%, România – 12,8%, Letonia-11%, Estonia- 12,5% etc.

Tot în aceste țări sunt reduse cheltuielile în domeniul ocrotirii sănătății. De asemenea, sunt reduse cheltuielile legate de asigurările cu pensii. Dacă în Italia cheltuielile pentru pensii constituiau 14,6% din PIB, în Austria- 13,8%, în Franța- 13,3% în 2007, apoi în țările recent aderate aceste cheltuieli erau esențial mai mici: Letonia – 5,3%, Irlanda – 5,2%, România- 6,4% și Bulgaria- 7,3% (anexa 15).

Referitor la cheltuielile în învățământul public, aici la fel se înregistrează mari diferențe ale ponderii acestora în PIB-ul țărilor UE-27. Așa, Austria în 2007 cheltuia pentru învățământul public 6,0% din PIB, Belgia – 7,8%, Spania – 6,7%. Printre țările cu ponderea mică a acestor cheltuieli se afla Italia - 3,2%, Slovacia – 3,6% și Bulgaria – 4,1% (anexa 16).

Valorile absolute ale cheltuielilor publice în domeniul sănătății și educației primare în UE-15 și UE-27 le găsim în figura 19.

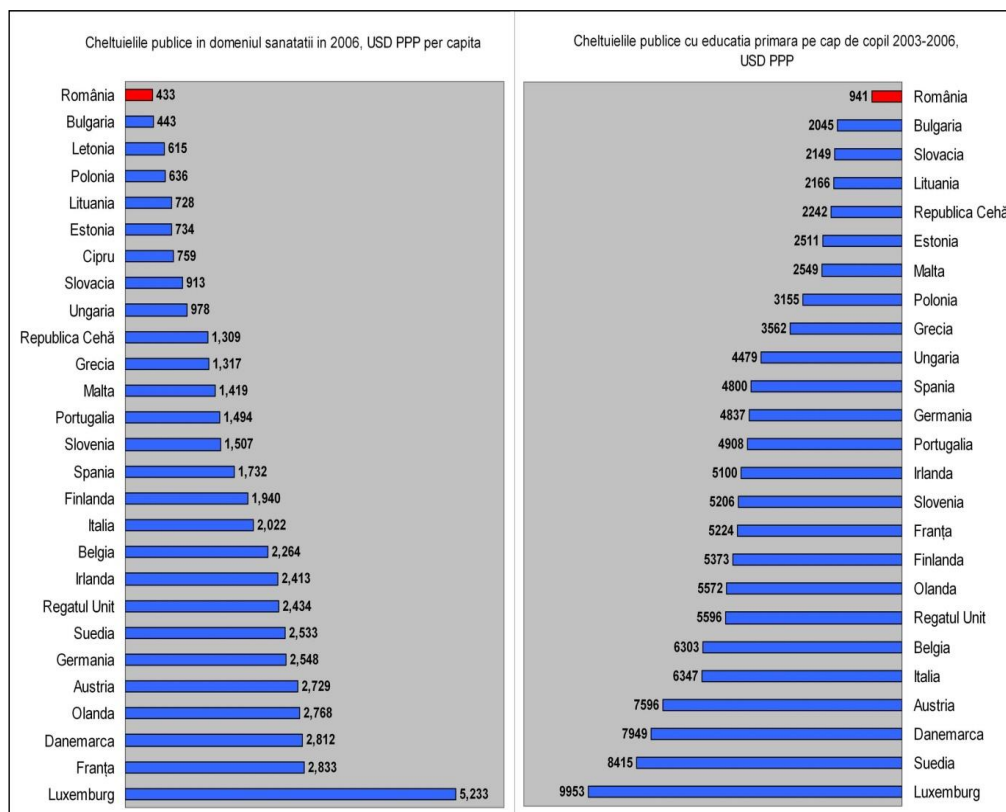

Fig. 19. Cheltuielile publice în UE în domeniul sănătății și educației primare (2006)
(European Restructuring Monitor: www.eurofound.europa.eu/emcc/erm/index.htm)

Dacă comparăm indicatorul sărăciei relative a țărilor UE-27 (ponderea veniturilor populației sub pragul de 60% din venitul mediu pe țară în %) putem menționa că valoarea cea mai înaltă a fost înregistrată în Letonia- 26%, România – 25%, Bulgaria – 21% și Estonia-19% (anexa 19). Efectul unor cheltuieli publice scăzute generează indicatori de inegalitate socială ridicăți. Indicii Gini, indicatorul standard al inegalității sociale, s-a majorat, practic, comparativ cu perioada anterioară de preaderare, înregistrând valorile: Letonia (38%), România (36%) și Bulgaria (36%); țări care au intrat în grupul statelor cu un înalt grad al inegalității sociale, având coeficienții cei mai înalți din Europa. La polul celalalt nu se află doar Suedia, Danemarca sau Norvegia, tradițional preocupate de corectarea deciziei pieței asupra resurselor populației prin sistemul de protecție socială, ci și state care, asemeni României, au trecut

recent prin profunde reforme economice și schimbări structurale: Republica Cehă, Slovacia, Ungaria (anexa 19).

În urma comparării raporturilor veniturilor celor 20% de populație cu veniturile cele mai mari cu cele 20% de populație cu veniturile cele mai mici în UE-27, putem evidenția un paradox important economic, și anume *că ponderea păturilor bogate este mai mare în țările care efectuează plăți sociale în valori mici*; printre acestea se află Letonia, care are raportul dintre 20 % populație cu veniturile cele mai mari și 20% de populație cu veniturile cele mai mici de 7,3 ori. Acest indicator pentru Letonia era de 7,3 ori, pentru România - 7 ori, pentru Bulgaria – 7,5 ori, pentru Portugalia - 6,1 ori, ceea ce corespundea întocmai valorilor indexului Gini a acestor țări (anexa 20).

Să analizăm rezultatele evaluărilor subiective privind CV efectuate în Europa, obținute de *cel de-al doilea Sondaj european privind CV (SECV)*, desfășurat de Fundația Europeană pentru Îmbunătățirea Condițiilor de Viață și de Muncă (EUROFOUND) în 2007, care a solicitat cetățenilor europeni să evalueze multiple aspecte ale CV. Rezultatul a prezentat o imagine de ansamblu a diferitelor realități sociale din statele-membre ale UE-27. Întrucât CV nu poate fi redusă la o singură valoare de măsurare, raportul a prezentat o serie de indicatori inovatori, care se bazează pe rezultatele sondajului SECV⁹⁷:

- indice al serviciilor publice;
- indice al serviciilor de vecinătate;
- indice al serviciilor de sănătate;
- indice de măsurare a încrederii în instituții;
- indice de evaluare a tensiunilor în interiorul societății.

Pe baza analizei acestor indici, raportul identifică măsura în care calitatea societății și a serviciilor publice diferă la nivelul țărilor europene. De asemenea, analiza a arătat că există diferențe între țări în evaluarea societății, asociate diferențelor de venit, vârstă și gen. În prezent, obiectivul promovării calității societății în UE-27 creează noi provocări. Acestea presupun promovarea coeziunii sociale în cadrul noii societăți, care se diversifică la

⁹⁷ Raportul Fundației Europene pentru Îmbunătățirea Condițiilor de Viață și de Muncă (EUROFOUND), 2007, [.http://www.eurofound.europa.eu](http://www.eurofound.europa.eu)

nivel intern, pe măsură ce tot mai mulți oameni profită de dreptul de a călători și a lucra pe teritoriul întregii Uniuni. În plus, criza economică atrage după sine schimbări în clasificarea societăților europene în societăți afectate de recesiune și societăți neafectate imediat. Succesul UE constă în a răspunde acestor provocări și în încercarea de a determina în ce măsură integrarea europeană contribuie formării unei societăți calitative europene pentru toți cetățenii Europei.

Însă aceste provocări nu constituie probleme doar ale UE și instituțiilor sale. Toți furnizorii de servicii care contribuie la calitatea societății – guvernele naționale, regionale și locale, partenerii sociali și instituțiile societății civile – trebuie să ia în cont evaluările cetățenilor și, astfel, să îmbunătățească politicile și acțiunile în direcția creșterii CV.

Indicele serviciilor publice includea educația, asistența medico-sanitară, transportul public, îngrijirea copiilor, protejarea vârstnicilor și sistemele de pensii. Majoritatea cetățenilor europeni evaluează pozitiv aceste servicii. Cu toate acestea, evaluările privind serviciile publice erau relativ mai înalte în rândul europenilor care aveau venituri adecvate și mai scăzute în țările în care nivelul corupției era mai ridicat.

Indicele serviciilor de vecinătate se referea la poluarea aerului și poluarea fonică, colectarea deșeurilor, calitatea apei, spațiile verzi și infraționalitate. Per ansamblu, rezultatele au fost pozitive: 42% dintre europeni nu aveau obiecții în privința acestor 6 domenii de evaluare a CV și mai puțin de 1 european din 10 avea mai multe obiecții. Gradul de satisfacție cu privire la serviciile de vecinătate și controlul infraționalității era mult mai scăzut în zonele urbane și în interiorul orașelor pentru persoanele care locuiau în cartiere, care prezentau o structură mixtă sau complexă din punct de vedere rasial sau etnic. În țările cu un nivel scăzut al corupției gradul de satisfacție a populației cu viața era mai înalt.

Dreptul prin lege la serviciile de asistență medico-sanitară nu este suficient pentru a garanta tratament: persoanele trebuie să aibă acces la servicii de asistență medico-sanitară. Indicele serviciilor de sănătate măsoară acest aspect explorând dificultățile întâmpinate la stabilirea unei programări și a fost

evaluat prin: durata de deplasare la un cabinet medical sau la o clinică, perioada de așteptare până la consultația propriu-zisă și costul consultației. În medie, 76% dintre cetățenii europeni raportează că nici unul dintre aceste elemente nu constituie o barieră în calea accesului la serviciile de asistență medico-sanitară.

Persoanele în etate și femeile raportează un număr relativ scăzut de obstacole în calea accesului la serviciile de asistență medico-sanitară. Din rândul celor cu venituri mici, un procent mai mare de persoane declară că întâmpină dificultăți în ceea ce privește solicitarea tratamentului de care au dreptul să beneficieze.

Încrederea în instituțiile politice variază între poliție și sistemul judiciar: aici se înregistrează un procent ridicat pentru parlament și un procent scăzut pentru partidele politice. Per ansamblu, europenii tind să fie sceptici și mai puțin încrezători sau neîncrezători în ceea ce privește instituțiile politice. Diferențe semnificative de încredere apar între UE-15 și UE-27, care reflectă măsura în care guvernele naționale sunt văzute puțin transparente sau relativ corupte. La nivel de țară, diferențele de venit au un impact considerabil asupra încrederii atât în instituțiile politice, cât și în ceilalți cetățeni.

Conform *indicelui tensiunilor economice*, o treime dintre respondenții SECV au raportat numeroase tensiuni între lucrători și conducere, apoi între oamenii bogați și cei săraci. Condițiile materiale exercită o influență semnificativă asupra tensiunilor economice: cei care se confruntă cu diverse lipsuri, au un venit insuficient sau locuiesc în regiuni defavorizate și au mai multe șanse să resimtă tensiunile economice.

În ceea ce privește *indicele tensiunilor rasiale, etnice și religioase*, 40% dintre cetățenii europeni intervievați percep numeroase tensiuni între diferitele grupuri rasiale și etnice. 31% din respondenți indică numeroase tensiuni între diferitele grupuri religioase, iar 50% - observă anumite tensiuni în raporturile dintre grupuri. Contextul național a avut un impact major asupra acestui indice: tensiunile erau mult mai accentuate în țările UE-15 decât în NSM-12. Acestea se pot datora faptului, că țările cu un PIB ridicat pe cap de locuitor tind să atragă mai mulți imigranți de pe alte continente.

Având în vedere că veniturile mici ale indivizilor reprezintă, în mod constant, o cauză a evaluărilor nefavorabile ale societății, creșterea veniturilor persoanelor mai sărace ar trebui să aibă un impact pozitiv asupra modului în care aceștia evaluează serviciile publice și accesul la asistență medico-sanitară, dar și asupra nivelului de încredere și percepție a tensiunilor economice. Este necesară instruirea funcționarilor publici, pentru a demonstra un angajament mai pozitiv față de problemele pe care le întâmpină membrii cu venituri mici ai societății, le-ar putea înlesni acestora din urmă accesul la serviciile respective și, în consecință, ar contribui la îmbunătățirea evaluării de către aceștia a calității serviciilor publice.

Sporirea încrederii în instituțiile publice presupune reducerea corupției percepute – o problemă cu care se confruntau unele dintre țările UE-15, precum și UE-27. Guvernele încearcă să consolideze politicile de anticorupție și aplice instrumente pentru a face procedurile mai transparente. În locurile, unde cartierele prestau servicii de standard inferior, furnizorii de servicii trebuiau să acorde prioritate prevenirii degradării și alinierii acestora la standardele orașului sau regiunii în ansamblu.

Este important, ca *guvernele să trateze tensiunile rasiale, etnice și religioase prin introducerea unor noi politici*, care să încurajeze imigranții, să conștientizeze pe deplin normele naționale de comportament acolo unde locuiesc. Totodată, guvernele încurajau toți cetățenii să aprecieze laturile pozitive ale integrării economice și culturale.

Cu un scor general de 6 puncte la scară de la 1 la 10, cetățeanul european de rând avea tendința să evalueze pozitiv CV prin evaluarea serviciilor publice, deși sugerau necesitatea întreprinderii unor demersuri suplimentare de îmbunătățire a calității societății. Combinat cu scepticismul exprimat față de instituțiile politice, acest rezultat exprima un mesaj clar responsabililor politici de a dubla vorbele prin fapte [<http://www.hdr.undp.org>].

Comisia Europeană din 2009 propune ca în locul PIB-ului drept indicator al CV să fie evaluat mediul ambiant. Ea vrea să stabilească noi indicatori ai progresului în Europa, care să se bazeze pe CV și pe mediul inconjurător. Aceștia ar trebui să înlocuiască PIB-ul, considerat un indicator

insuficient în momentul de față. Executivul european estimează că PIB-ul, creat în 1930 și care măsoara în prezent toate cele "bune și rele" în materie de creștere economică, se dovedește a fi limitat, deoarece "nu măsoară durabilitatea mediului înconjurător sau integrarea socială" a cetățenilor [www.HotNews.ro].

Este cert, astfel, că este nevoie de indicatori complementari PIB-ului, mai cuprinzători și mai apropiați de preocupările oamenilor. Comisia propune crearea unui "indice social global" al UE, pentru a măsura mai bine inegalitățile sociale și a îmbunătăți indicatorii de evaluare a CV. În privința mediului înconjurător, Bruxellul prevede lansarea în 2010 a unei versiuni-pilot a unui indice al "presiunii mediului". "Acest indice va reflecta poluarea adusă mediului înconjurător pe teritoriul Uniunii Europene", subliniază Comisia.

Noul proiect face parte dintr-un proces mai amplu de stabilire a unor modalități de a completa PIB-ul, la presiunea unor ONG-uri, care militează, printre altele, pentru măsurarea "amprentei ecologice" a economiilor europene.

Studiul, realizat de Fundația Europeană pentru Îmbunătățirea Condițiilor de Viață și de Muncă (EUROFOUND) în 2009, scoate în evidență existența unor disparități importante, existente de la o țară la alta, între vechile și noile state-membre ale UE, precum și între nordul și sudul Uniunii. *Puterea de cumpărare în noile țări-membre și în țările candidate este foarte scăzută, reprezentând numai 55% din media europeană. În aceste țări, numărul persoanelor nevoite să renunțe uneori la bunuri considerate esențiale (mai ales, încălzire adecvată, haine noi și concediu anual) este mult mai mare decât în restul UE*⁹⁸.

Disparitățile se reflectă și la condițiile de trai. În noile state-membre locuitorii sunt, în general, proprietarii caselor în care stau (față de 40% din statele-membre vechi), însă starea acestora este mai precară. Astfel, în timp ce 42% dintre români sunt nevoiți să facă față stării deteriorate a locuințelor, doar 9% dintre finlandezi se plâng din aceleași motive.

⁹⁸ Raportul EUROBAROMERTU, 2009. <http://www.bizcar.ro>

În ceea ce privește *accesul la asistență medicală*, studiul arată existența unui deficit de echipamente medicale, în special în sudul Europei (cu excepția Spaniei) și în zonele rurale. În noile state-membre, aproape jumătate din persoanele cele mai sărace au dificultăți în a-și plăti o consultație medicală, în timp ce în Europa de Vest această proporție este de 31%. Problemele sunt agravate și de îmbătrânirea populației europene.

În noile state-membre, precum și în *Italia, Portugalia și Grecia*, nivelul de satisfacție cu CV este cel mai scăzut, în timp ce locuitorii țărilor nordice sunt cei mai mulțumiți. În schimb, cetățenii din noile țări-membre (cu excepția bulgarilor și a maghiarilor) se declară mult mai optimiști în raport cu francezii, italienii și portughezii. La nivelul UE, numărul optimiștilor a scăzut de la 64% în 2003, la 55% în 2010⁹⁹. Combaterea discriminării face parte dintr-o serie de măsuri pe care UE le propune ca reacție la evoluția realităților sociale în contextul unei economii globale¹⁰⁰.

Noua „agendă socială” include și alte măsuri care vizează:

- facilitarea accesului la îngrijiri medicale în afara țării de origine a pacientului;
- consolidarea rolului comitetelor sindicale europene, constituite de întreprindere pentru a-i reprezenta pe lucrătorii marilor companii, care își desfășoară activitatea în alte țări europene;
- includerea în dreptul european a normelor internaționale de lucru din sectorul maritim.

Deși creșterea economică la nivel european a cunoscut un ritm alert în ultimii ani, iar rata șomajului a scăzut, *unul din șase europeni încă trăiește sub pragul de sărăcie sau la limita*

acestuia. În această categorie defavorizată a populației intră și aproximativ 8% din persoanele care au un loc de muncă. De asemenea, *unul din șapte europeni a suferit din cauza discriminării*.

⁹⁹ Mărginean I. *Indicele dezvoltării umane. România în context internațional*. Revista „Calitatea Vieții”, XXI, nr.1-2, București, 2010, p.44-50 (226).

¹⁰⁰ *Primul studiu european referitor la calitatea vieții: Calitatea vieții în Bulgaria și România*. Sumar. Dublin: Fundația Europeană pentru Îmbunătățirea Condițiilor de Viață și de Muncă, 2006.11p.

Dimensiunea socială a Europei nu a fost niciodată mai importantă, declară președintele Comisiei, José Manuel Barroso: „Este imposibil să o separăm de strategia de stimulare a creșterii economice și de crearea a unor locuri de muncă mai bune pentru cetățenii europeni”.

Comisia pledează pentru extinderea cooperării între statele-membre și consolidarea rolului de coordonare a UE. Cheltuielile sociale sunt relativ ridicate în țările acestea - 26% din PIB, față de 15% în SUA sau 17% în Japonia. Însă, deseori, sistemele naționale sunt incompatibile – ele nu funcționează eficient în afara frontierelor și pun numeroase obstacole în calea anumitor grupuri care doresc să lucreze, să învețe, să locuiască sau să beneficieze de îngrijiri medicale pe teritoriul UE.

Elaborarea acestui pachet de măsuri are loc în contextul în care un nou *sondaj de opinie arată că 49% dintre europeni cred că, peste 20 de ani, CV se va înrăutăți, în timp ce 38% consideră că se va ameliora*¹⁰¹. Numeroși europeni se așteaptă ca inegalitățile sociale să crească și sunt de părere că le va fi mai greu în viitor să găsească o locuință la un preț acceptabil, să beneficieze de îngrijiri medicale sau să obțină un loc de muncă decent, chiar și în condițiile în care au o bună pregătire profesională. Majoritatea cred, de asemenea, că vor câștiga mai puțin din cauza concurenței pe care o creează unele economii care vin puternic din urmă, precum China și India.

Rezultatele sondajului din 2009, efectuate de “Eurobarometru” cu privire la evaluarea CV, a demonstrat că peste 60% dintre români au avut dificultăți în a-și plăti facturile lunare și tot mai mulți sunt nemulțumiți de CV. La nivelul UE, în 2009, 17% din populație era expusă sărăciei. În România, conform studiului Eurobarometru, jumătate de populație s-a confruntat cu această problemă (fig.20) [<http://www.eurofound.europa.eu>, *navigat 12.06.2012*].

Tot la nivelul UE-27, 37% din populație nu-și puteau permite petrecerea vacanței în alt loc decât acasă. În România, în această situație se aflau aproape de 80% de cetățeni. La polul opus, peste 90% de danezi își permiteau vacanțe petrecute departe de casă. În 2009, în Suedia, Estonia sau Luxemburg, doar 1%

¹⁰¹ Second European Quality of Life Survey – Overview (Al doilea sondaj privind calitatea vieții în Europa) www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef0902.htm

din cetățeni nu au putut să-și țină locuința bine încălzită atunci când era nevoie. În România, un sfert din populație s-a confruntat cu această problemă.

Cheltuielile de consum, UE-27, 2009

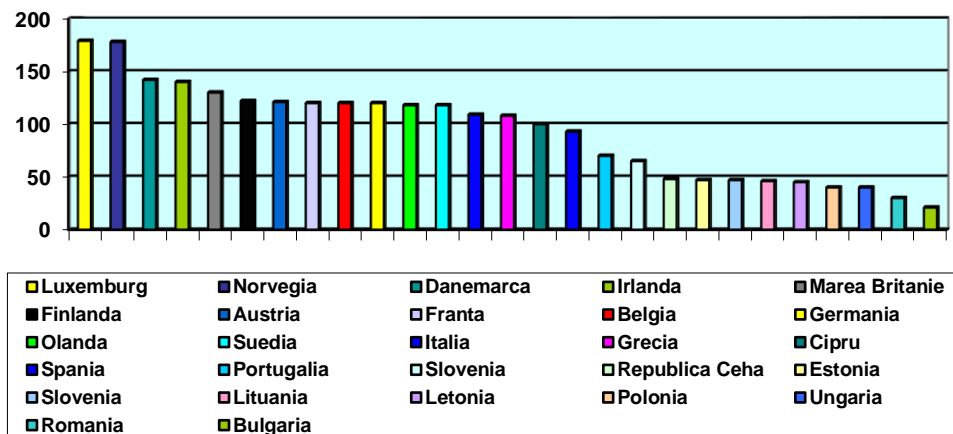

Fig. 20. Cheltuielile de consum în UE -27, 2009

(Elaborată de autor în baza datelor CE: EB72, 2009)

În România, 20% din populație nu și-au permis o masă cu carne sau cu pui o dată la două zile, iar jumătate din cetățeni nu au putut să-și achiziționeze o mașină personală. Potrivit studiului citat, 33% din tinerii români sunt supuși riscului sărăciei. În aceeași situație au fost și bătrânii. În perioada 2005-2008, la nivelul UE, rata celor care au fost supuși sărăciei a fost constantă. Anul 2009 a fost an de criză și ponderea persoanelor supuse sărăciei a crescut.

În același timp, aproximativ, 35% dintre români considerau că în ultimii 5 ani au început să cumpere din ce în ce mai mult, în timp ce doar 27% erau de părere că puterea de cumpărare în propriile gospodării a scăzut. Pe lângă propunerile prezentate, erau incluse și o serie de date și analize cu privire la minoritatea aromă din Europa (țigani și a.); educația copiilor imigranți, provocările cu care se confruntă serviciile sociale europene; instituirea unui fond european pentru sprijinirea persoanelor afectate cel mai puternic de globalizare; bunăstarea cetățenilor în societatea informațională; cooperarea europeană în domeniul educației.

Standardele CV în Europa. O bună CV depinde de o serie de factori, inclusiv de disponerea de resurse financiare suficiente și de sănătate bună. Situația vagă financiară și medicală a europenilor diferă de la o țară la alta. Pentru a avea o idee aproximativă a standardului material de viață într-o țară, se poate studia PIB-ul pe cap de locuitor (tab. 16).

Tabelul 16**PIB pe cap de locuitor la PPC în \$ (2010)**

Țara	PIB în SPC	Țara	PIB în SPC
Statele Unite (US)	47200	Rusia (RU)	10440
Japonia (JP)	42830	China (CN)	4428
EU-27	32366	-	-

([World Bank, World Development Indicators](#), Wikipedia)

Dar ceea ce se poate cumpăra cu aceeași sumă de bani diferă de la o țară la alta. Pentru a compara standardele de viață, trebuie să se ia în considerare aceste diferențe ale puterii de cumpărare. Acest lucru se poate face prin stabilirea în fiecare țară a prețului unui „coș” comparabil și reprezentativ de produse și servicii și prin exprimarea acestui preț într-o monedă comună națională, numită standardul puterii de cumpărare (SPC). SPC elimină diferențele de preț între țări, iar PIB-ul pe cap de locuitor în SPC permite o comparație reală a standardelor naționale de viață pe teritoriul UE, tabelul 16.

Standardele de viață în Europa s-au îmbunătățit semnificativ în cursul ultimilor 10 ani. Pe baza SPC, devine posibilă compararea la nivel internațional a standardelor de viață din UE, care se evaluează, actualmente, printre cele mai înalte în lume. Standardul de viață în UE este variabil. Cel mai ridicat PIB per capita la PPC s-a înregistrat în Luxemburg, iar cel mai scăzut în Bulgaria (tab.17).

UE se străduie să reducă diferența între statele-membre bogate și sărace, să întărească economia europeană, s-o facă mai competitivă și să creeze noi locuri de muncă, astfel încât fiecare cetățean să beneficieze de o mai bună CV. În prezent, creșterea PIB este mai rapidă în țările mai sărace, care s-au alăturat UE începând cu 2004, decât în celelalte state membre. Standardele de viață pot, de asemenea,

varia de la regiune la regiune într-o singură țară. În anumite regiuni ale UE, PIB-ul pe cap de locuitor se situează sub 50% din media UE-27 (tab.17).

Tabelul 17

PIB pe cap de locuitor la PPC în UE-27 (2010)

Nr. d/o	Țara	PIB în SPC	Nr. d/o	Țara	PIB în SPC
1.	Luxemburg (LU)	66300	15.	Grecia (EL)	21900
2.	Irlanda (IE)	31100	16.	Slovenia (SI)	20700
3.	Danemarca (DK)	31000	17.	Malta (MT)	20200
4.	Austria (AT)	30800	18.	Portugalia (PT)	19500
5.	Suedia (SE)	30100	19.	Republica Cehă (CZ)	19400
6.	Belgia (BE)	29000	20.	Slovacia (SK)	18000
7.	Regatul Unit (UK)	27300	21.	Estonia (EE)	15700
8.	Țările de Jos (NL)	32500	22.	Ungaria (HU)	15500
9.	Germania (DE)	28800	23.	Polonia (PL)	15300
10.	Finlanda (FI)	28200	24.	Lituania (LT)	14000
11.	Franța (FR)	26300	25.	Letonia (LV)	12500
12.	Italia (IT)	24600	26.	România (RO)	11200
13.	Spania (ES)	24500	27.	Bulgaria (BG)	10700
14.	Cipru (CY)	24200	28.	EU-27	24400

(Elaborat de autor în baza datelor European Commission, Eurostat, 2010)

În regiunile mai prospere acesta poate depăși 25% din media UE-27. UE a creat fonduri structurale pentru reducerea acestor diferențe prin îmbunătățirea standardelor de viață în regiunile mai sărace. Peste 35% din Bugetul UE este destinat dezvoltării economiilor acestor regiuni, inducând în final la dezvoltarea UE în întregime.

Situația medicală a europenilor până la criză. Cu toate că europenii trăiesc mai mult și sunt mai sănătoși, ei ar putea face eforturi și mai mari pentru a se proteja de cele două cauze principale ale decesului - afecțiunile cardiace și cancerul. Un stil de viață sănătos și activ constituie un factor pozitiv. Fumatul, proastele obiceiuri alimentare și sedentarismul se numără printre factorii care cresc riscul de afecțiuni cardiace ischemice, afecțiuni care

comportă un aport insuficient al sângelui la inimă, ca urmare a vaselor sanguine obturate sau deteriorate.

În UE, aceste afecțiuni sunt mai frecvente la bărbați decât la femei, iar proporția populației afectate variază, în mare măsură, de la o țară la alta. În 2009, Ungaria a înregistrat cea mai ridicată rată de mortalitate ca urmare a cazurilor de cancer atât la bărbați, cât și la femei. Franța a înregistrat cea mai scăzută rată de mortalitate ca urmare a afecțiunilor cardiace ischemice în cazul ambelor sexe.

Tabelul 18
Decese cauzate de cancer și afecțiuni cardiace în EU-27 la 100000 locuitori (2009)

Cele mai grave boli care reduc speranța de viață	Bărbați	Femei
Cancer	241.1	136.2
Afecțiuni cardiace ischemice	138.0	71.1

(Elaborat de autor în baza datelor Eurobarometru, 2009)

Exercițiul fizic este benefic sănătății. Sondajul “Eurobarometru”, publicat în 2009, a arătat că 64% din populația UE desfășurau o activitate fizică în cursul unei săptămâni. Prima pe listă este Finlanda, unde 83% dintre persoanele chestionate au răspuns că întreprind activități pentru recreere, culturale și sportive. Pe locul doi s-au situat irlandezii, cu 79%, și lituanienii, cu 78%. Cel mai puțin activi au fost portughezii, urmați de români și maltezi (tab. 19).

Tabelul 19
Ponderea persoanelor în UE-27, care nu desfășurau activități sportive (2009), %

Nr d/o	Țara	%	Nr d/o	Țara	%
1.	Belgia (BE)	37	15.	Luxemburg (LU)	30
2.	Bulgaria (BG)	36	16.	Ungaria (HU)	42
3	Republica Cehă (CZ)	37	17.	Malta (MT)	50
4	Danemarca (DK)	37	18.	Țările de Jos (NL)	21
5	Germania (DE)	24	19.	Austria (AT)	24
6	Estonia (EE)	41	20.	Polonia (PL)	41
7.	Irlanda (IE)	27	21.	Portugalia (PT)	54
8.	Grecia (EL)	49	22.	România (RO)	52

9.	Spania (ES)	39	23.	Slovenia (SI)	27
10.	Franța (FR)	43	24.	Slovacia (SK)	36
11.	Italia (IT)	38	25.	Finlanda (FI)	17
12.	Cipru (CY)	41	26.	Suedia (SE)	29
13.	Letonia (LV)	27	27.	Regatul Unit (UK)	39
14.	Lituania (LT)	22	28.	EU-27	35,5

(Elaborat de autor în baza datelor Eurobarometru, 2009)

Numărul bărbaților este mai mare decât cel al femeilor în ceea ce privește desfășurarea activităților sportive, iar activitatea fizică este mai frecventă printre persoanele tinere.

Tabelul 19 înregistrează ponderea persoanelor chestionate în UE-27, care nu desfășurau activități fizice pe parcursul săptămânii (până la criza economică).

O societate echitabilă și receptivă la nevoile cetățenilor. Modelul social european ia forme diferite în funcție de țară, dar toate statele-membre ale UE aspiră la promovarea unei societăți echitabile și receptivă la nevoile cetățenilor săi. Obligațiile fiscale servesc pentru finanțarea sistemelor de protecție socială (de exemplu: pensiile, indemnizațiile de șomaj și de îngrijire medicală), care au drept scop protejarea membrilor vulnerabili ai societății.

Consumul populației reprezintă totalitatea produselor alimentare și nealimentare consumate, a serviciilor utilizate în scopuri neproductive într-o anumită perioadă de timp.

Se disting următoarele particularități importante ale consumului populației:

1) consumul evoluează paralel cu dezvoltarea societății umane și este influențat de aceasta;

2) necesitățile populației cunosc o anumită ierarhizare și satisfacerea acestora ține seama de nevoile individuale (cap.1).

Sumele plătite pentru fiecare locuitor variază de la țară la țară. Pe măsură ce populația îmbătrânește, populația activă trebuie să susțină un număr tot mai mare de cetățeni vârstnici.

Pentru a lua în considerare această tendință și pentru a ține sub control costurile de protecție socială, țările UE își modifică sistemele de protecție socială (tab.20).

Modelul social european trebuie modernizat astfel, încât acesta să poată fi menținut pentru generațiile viitoare.

Tabelul 20
Costul tipurilor de protecție socială pe locuitor în SPC, în UE-27 (2009)

Nr d/o	Tipuri de protecție socială	Costul de protecție socială a unui locuitor în SPC în UE-27, euro
1.	Vârsta a treia	2428.1
2.	Boală	1674.8
3.	Deficiențe	464.9
4.	Șomaj	355.3

(Eurostat, 2009)

Unul dintre obiectivele principale ale UE este progresul economic. În ultimii 50 de ani și, în special, începând cu anii 80, s-au făcut eforturi considerabile pentru înlăturarea barierelor dintre economiile naționale ale UE și crearea unei piețe unice în care bunurile, persoanele, capitalul și serviciile pot circula liber. Schimburile comerciale între țările UE au crescut considerabil și, în același timp, aceasta a devenit o putere comercială la nivel mondial. PIB-ul UE este în creștere constantă. Ca urmare a alăturării noilor state-membre la UE în 2010, PIB-ul acesta a depășit pe cel al Statelor Unite ale Americii (tab.21).

În toate țările UE-27, peste 60% din PIB este generat de sectorul serviciilor (care cuprinde băncile, turismul, transportul și asigurările). Industria și agricultura, domenii încă importante, au înregistrat un regres, în ultimii ani, din punctul de vedere al importanței economice.

Tabelul 21

PIB în milioane de \$ (2010)

Țara	PIB (milioane de \$)
UE-27	15203,0

SUA	14526,0
China	10119,9
Japonia	4323,5
Rusia	2230,9

(http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_GDP)

Deși PIB-ul UE este în continuă creștere, acesta a înregistrat o creștere mai lentă decât cel al Statelor Unite, dar mai rapidă decât în cazul Japoniei (tab.22).

Tabelul 22

Ratele de creștere ale PIB-ului față de anul anterior, %

Anii	UE-27	Statele Unite (US)	Japonia (JN)
2000	3.9	3.7	2.9
2001	2.0	0.8	0.2
2002	1.2	1.6	0.3
2003	1.3	2.5	1.4
2004	2.5	3.9	2.7
2005	1.7	3.2	1.9
2006	3.0	3.3	2.2
2007	3,1	2,3	1,1
2008	0,5	2,9	1,0
2009	-4,3	-6,8	-3,2
2010	1,9	5,0	1,9

(Eurostat, 2010; www.tradingeconomics.com)

O putere comercială majoră. Cu toate că populația UE reprezintă doar 7% din populația mondială, schimburile sale comerciale cu celelalte părți ale lumii reprezintă aproximativ o cincime din importurile și exporturile la nivel mondial. UE este principalul exportator și al doilea importator ca mărime din lume.

Comerțul între țările UE reprezintă două treimi din totalul schimburilor comunitare, cu toate că nivelele variază de la o țară la alta. Piața unică a facilitat schimburile între statele- membre, astfel, încât produsele, serviciile, capitalul și persoanele au libertate de circulație dincolo de granițele naționale.

Tabelul 23 arată volumul schimburilor comerciale între țările UE în 2010 în % din exporturile lor totale. Luxemburg se situează pe primul loc în UE-27, urmat de Slovacia și Republica Cehia.

Uniunea Europeană este cel mai mare „comerciant” din lume, însumând aproximativ 20 % din exporturile și importurile mondiale. Statele Unite ale Americii sunt cel mai important partener comercial al UE, urmate de China și de Rusia. Valoarea dublului curent de schimburi comerciale peste Atlantic depășește 400 de miliarde de EUR (tab.23).

Tabelul 23**Schimburi internaționale de produse, în miliarde euro (2010)**

Cei mai importanți parteneri comerciali	Exporturile			Importurile			Balanța comercială		
	2000	2005	2010	2000	2005	2010	2000	2005	2010
UE-27	850	1053	1349	993	1180	1502	-143	-127	-153
Norvegia	63	84	98	37	45	57	26	39	42
Elveția	87	105	147	90	102	133	-2	4	15
Canada	300	290	291	260	253	295	40	37	-4
China	270	612	862	244	530	721	26	82	141
Japonia	519	478	581	411	415	522	108	64	58
SUA	845	727	963	1362	1362	1485	-517	-666	-520

(http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index, navigat 16.01.2012)

UE este un partener comercial important al țărilor în curs de dezvoltare. Exporturile statelor-membre ale UE în totalul exporturilor țărilor UE-27 în curs de dezvoltare, ale căror exporturi respective sunt scutite de taxe sau beneficiază de taxe reduse. Acest acces preferențial pe piața UE are drept scop favorizarea creșterii economice a țărilor mai sărace (fig.21).

Comerțul liber între statele-membre ale UE a condus la realizarea unei piețe unice europene, în care libera circulație a persoanelor, bunurilor, serviciilor și a capitalului este garantată. Astfel, Uniunea a preluat inițiativa de a impulsiona liberalizarea comerțului la nivel mondial, cu un în beneficiu egal al țărilor bogate și a celor sărace. Sancțiunile comerciale, adică retragerea unui sistem comercial preferențial sau limitarea/suspendarea schimburilor

comerciale cu un partener care încalcă drepturile omului sau alte norme internaționale de etică, reprezintă, de asemenea, un instrument al politicii externe europene.

În pofida progresului pe parcursul ultimelor decenii, sărăcia continuă să reprezinte încă o problemă globală. Mai mult de 1 miliard de persoane din întreaga lume, dintre care o treime în Africa Subsahariană, trăiesc cu mai puțin de un dolar pe zi.

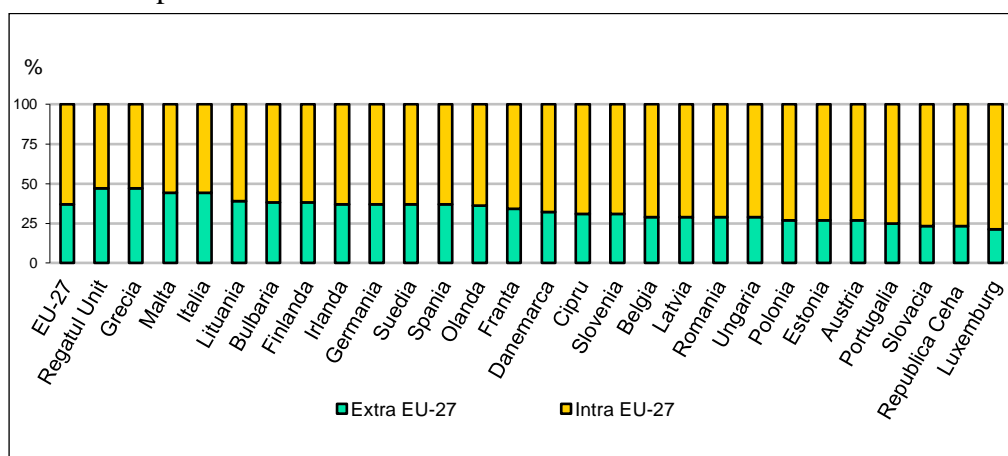

Fig. 21. Exporturile externe și interne ale statelor-membre ale UE-27, % (2010)
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index, navigat la 16.01.2012)

Ca putere economică majoră, UE-27 participă, prin schimburile comerciale și ajutorul oferit, la lupta împotriva sărăciei și la promovarea dezvoltării globale. UE caută să-și folosească influența în cadrul Organizației Mondiale a Comerțului pentru a confirma faptul că schimburile mondiale sunt supuse unor practici echitabile și că globalizarea prezintă avantaje pentru toate națiunile, inclusiv pentru cele mai sărace. UE continuă să fie cel mai mare furnizor de ajutor pentru dezvoltare din lume.

Conform datelor Organizației Economice pentru Cooperare și Dezvoltare (OECD), Suedia a alocat în 2010 cel mai mare procent din venitul național brut pentru ODA, respectiv 1,03%, urmată de Luxemburg (1%), Danemarca (0,83%), Olanda (0,80%), Belgia (0,70%), Marea Britanie (0,56%), în timp ce media pe țările-membre OECD va fi de 0,33% (informează „Agerpres” la 18 februarie 2010), tabelul 24.

Tabelul 24

Ajutorul acordat de țările OECD pentru dezvoltare, % către total, 2009

Țara	%	Țara	%
UE-15 (EU-15)	52,4	Statele Unite (US)	25,6
Japonia (JP)	12,9	Altele	9,1

(Raport OECD 2009. Cifra pentru UE-15 cuprinde ajutorul administrat de instituțiile UE-27)

În total, ajutorul suplimentar acordat de OECD în perioada 2004-2010 a fost de 27 de miliarde dolari, din care suma de ajutoare acordată de OECD pentru țările în curs de dezvoltare în 2010 a fost cu 17 miliarde sub nivelul angajamentelor luate de principalii donatori, inclusiv 4 miliarde de USD a constituit scăderea cauzată de realizarea unor venituri naționale mai mici decât cele estimate. Principalii beneficiari europeni ai asistenței pentru dezvoltare din partea OECD au fost, în 2008-2009, Turcia (31% din fondurile pentru Europa), Serbia (16%), Ucraina (9%), urmate de Bosnia-Herzegovina, Croația, Albania, R.Moldova, FYR a Macedoniei, Belarus și Muntenegru. În anii 2008-2010 asistența pentru dezvoltare a fost direcționată în special către educație, sănătate, aprovizionare cu apă și canalizare, guvernare, societate civilă și altele.

Condițiile bune de muncă sunt importante pentru bunăstarea lucrătorilor europeni. Acestea contribuie atât la bunăstarea fizică și psihică a cetățenilor europeni, cât și la performanța economică a UE. Din punct de vedere umanitar, calitatea mediului la locul de muncă are o influență puternică asupra satisfacției profesionale și personale a lucrătorilor europeni. Din punct de vedere economic, condițiile optime de muncă determină creșterea economică și reprezintă fundamentul unei poziții competitive a UE pe plan internațional. Un nivel mai înalt al satisfacției în muncă este un factor principal pentru realizarea unei productivități sporite a economiei în UE. De aceea, pentru UE, este important să promoveze crearea și instrumentarea unui mediu de muncă adecvat și plăcut, care să promoveze sănătatea și bunăstarea angajaților europeni, cu un echilibru între timpul de lucru și cel liber.

Aplicarea efectivă a *acquis-ului* comunitar este indispensabilă pentru protejarea vieții și sănătății lucrătorilor și pentru asigurarea, în același timp, de șanse egale pentru toate întreprinderile active pe marea piață europeană.

Potrivit unui studiu al “Hewitt Associates”, *citat de www.inc.com, se evidențiază tensiunea existentă între angajatori și angajați*. Efortul angajatorilor de a stabiliza situația financiară a provocat angajaților o stare de oboseală în urma unei lungi perioade de stres, nesiguranța și confuzie adusă de acțiunile companiei în timpul recesiunii, conform specialiștilor care au analizat situația a peste 900 de companii din întreaga lume. Pe de o parte, companiile incluse în studiu, care aveau un nivel al interesului angajaților de peste 65%, au adus acționarilor în 2010 câștiguri anuale, în medie, cu 19% mai mari decât în 2009. Pe de cealaltă parte, companiile ale căror angajați prezentau un nivel de angajament mai scăzut, sub 40%, au raportat venituri cu 44% mai mici decât media.

Asigurarea condițiilor favorabile de muncă pentru cetățenii europeni reprezintă o prioritate pentru UE. De aceea, aceasta colaborează strâns cu guvernele naționale, pentru a asigura un mediu de muncă plăcut și sigur. Sprijinul acordat statelor membre se realizează prin:

- schimbul de experiență între diferite țări și acțiuni comune;
- stabilirea cerințelor minime în ceea ce privește condițiile de muncă, sănătate și securitate la locul de muncă, cerințe ce trebuie aplicate pe întreg teritoriul UE.

Pentru asigurarea condițiilor de muncă adecvate este important să se determine principalele caracteristici ale unui mediu de muncă favorabil și, astfel, criteriile de calitate ale acestor condiții. Fundația Europeană pentru Îmbunătățirea a Condițiilor de Viață și de Muncă (EUROFOUND) din Dublin este o Agenție a UE, care oferă informații, consiliere și expertiză a condițiilor de viață și de muncă. Această Agenție **a stabilit mai multe criterii** pentru calitatea muncii și a ocupării forței de muncă, care includ¹⁰²:

- *Sănătatea și bunăstarea la locul de muncă* – este un criteriu vital, din moment ce condițiile bune de muncă presupun prevenirea problemelor de sănătate la locul de muncă, micșorând expunerea la riscuri și îmbunătățind mediul de muncă;

¹⁰² Raportul Fundației Europene pentru Îmbunătățirea Condițiilor de Viață și de Muncă (EUROFOUND), 2010. <http://www.eurofound.europa.eu>

- *Armonizarea timpului de lucru și a timpului liber* – cetățenilor ar trebui să li se acorde șansa de a găsi un echilibru între timpul petrecut la locul de muncă și timpul liber;

- *Dezvoltarea aptitudinilor* – un loc de muncă bun este acel serviciu ce oferă posibilități de training, perfecționare și oportunități de dezvoltare a unei cariere.

Activitatea Fundației „EUROFOUND” ar trebui să contribuie la planificarea și conceperea unor condiții de viață și de muncă mai bune în Europa.

Comisia Europeană a dezvoltat Strategia comunitară de sănătate și securitate în muncă pentru anii 2007-2012. Strategia respectivă a fost concepută cu ajutorul autorităților naționale, partenerilor sociali și a ONG-urilor. Aceasta se concentrează pe promovarea cooperării internaționale și necesității unei activități puternice de prevenire. Politica comunitară în domeniul sănătății și securității în muncă are drept țintă o îmbunătățire continuă a bunăstării lucrătorilor UE. Aceasta are în vedere atât dimensiunile fizice, morale și sociale ale condițiilor de muncă, cât și noile provocări aduse de extinderea UE către țările din Europa Centrală și de Est. Introducerea standardelor UE pentru sănătate și securitate la locul de muncă a fost foarte importantă pentru îmbunătățirea situației lucrătorilor din aceste țări [<http://www.eurofound.europa.eu>].

Îmbunătățirea condițiilor de viață și de muncă în statele-membre ale UE depinde, în mare ***măsură, de stabilirea unor standarde comune de muncă***. Numeroase întreprinderi mici din

UE-27 au descoperit deja că securitatea și sănătatea în muncă sunt fundamentale pentru succesul întreprinderii. O politică eficace de securitate și sănătate este esențială nu numai pentru asigurarea stării de bine a lucrătorilor, dar și pentru dezvoltarea pe termen lung a întreprinderilor și economiilor. Întreprinderile care se angajează în prevenirea riscurilor minimizează pierderile de producție, rezultate în urma accidentărilor sau îmbolnăvirilor, și măresc productivitatea, reducând costurile.

În studiul Eurostat s-a menționat că, în perioada 2000-2009, ocuparea forței de muncă în sectorul agricol în UE-27 a scăzut cu 25%, echivalentul a 3,7 milioane de locuri de muncă cu normă întreagă. Acesta a scăzut cu 17% în UE-15 și cu 31% în 12 state-membre (UE -12), care au aderat în 2004 și 2007. În 2009, ocuparea forței de muncă în sectorul agricol a fost egală cu 11,2 milioane de locuri de muncă cu norma anuală de muncă în UE-27, din care 5,4 milioane au fost în UE-15 și 5,8 milioane în UE -12. Studiul la fel a dovedit, că în perioada dată a crescut esențial speranța medie de viață de la naștere a cetățenilor europeni [www.eurostat].

În perioada 2000-2009, venitul real la un muncitor agricol a crescut cu 5% în medie în UE-27, deși schimbarea diferă semnificativ între UE-12 (+61%) și UE-15 (-10%). Cele mai mari scăderi în ocuparea forței de muncă agricole în UE-27 a fost înregistrată între 3% în Grecia și 55% în Estonia. Ocuparea forței de muncă în sectorul agricol a scăzut în toate statele-membre ale UE. În general, cele mai mari reduceri au fost în următoarele țări ale UE-12: Estonia (-55%), Bulgaria (-48%) și Slovacia (-43%). Cele mai mici scăderi au fost înregistrate în Grecia (-3%) și Irlanda (-4%). Printre cele cinci state-membre cu cea mai mare ocupare a forței de muncă în sectorul agricol, aceasta a scăzut cu 11% în Polonia, 41% în România, 16% în Italia și 17% în Spania și Franța [www.eurostat].

Legislația muncii în UE a stabilit cerințe minime pentru un mediu de muncă adecvat, ce sunt aplicate în “Strategia comunitară privind sănătatea și securitatea în muncă pentru 2013-2020”. EUROFOUND organizează seminare în cele 12 noi state-membre ale UE, precum și în Croația și Turcia, pentru a ajuta întreprinderile mici să pună în aplicare o politică efecace în acest domeniu. În scopul extinderii difuzării acestui mesaj, EUROFOUND colaborează cu rețeaua sa de Puncte Focale naționale, precum și cu Centrele Euro Info, oferă întreprinderilor mici accesul facil la informații de calitate privind modul în care locurile lor de muncă pot deveni mai sigure, mai sănătoase și mai productive. În cadrul seminarelor ce vor urma, lucrătorii și angajatorii vor avea ocazia să întâlnească specialiști din domeniul securității și sănătății în muncă precum și întreprinderi care deja au beneficii din

îmbunătățirea acestuia. Reprezentanții întreprinderilor pot evalua riscuri, pot dezvolta planuri de prevenire și pot face schimb de bune practici. Sunt puse la dispoziție materiale utile, cum ar fi liste de verificare pentru evaluarea riscurilor. Acestea permit angajatorilor și angajaților să analizeze și să evalueze mediul lor de muncă în funcție de nevoile specifice sectorului de activitate sau riscurilor cu care se confruntă.

Utilizarea indicatorului subiectiv - gradului de satisfacție cu viața a cetățenilor UE.

În România, 53% dintre persoanele sub 40 de ani se declară mulțumite de propria viață, în timp ce ponderea lor scade la 42% - cu 11% mai puțin - la categoria celor peste 40 de ani. La nivelul UE¹⁰³, această diferență se menține la nivel de 81% și, respectiv, la 76%.

Danezii sunt europenii cei mai mulțumiți de viața pe care o duc, iar bulgarii, maghiarii și românii - cei mai puțin mulțumiți de CV lor, potrivit ediției raportului EUROBAROMETRU. În ciuda dificultăților economice din 2009, în 24 de state din UE-27, mai bine de jumătate dintre locuitori sunt mulțumiți de viața pe care o duc. De asemenea, tinerii sunt mai mulțumiți cu propria viață decât persoanele mai în vârstă atât în România, cât și la nivelul UE.

La nivelul UE-27, diferența dintre satisfacția în ce privește viața a celor două grupe de educație școlară este de 13%, înregistrându-se 73% pentru respondenții cu un nivel mai redus de educație și 86% pentru cei cu un nivel mai ridicat de pregătire școlară (fig.22).

Pentru categoria celor care se află încă la școală, atât în România, cât și la nivelul întregii Uniuni, s-a constatat că tinerii respectivi sunt mai mulțumiți cu viața proprie decât restul populației, nivelul de satisfacție fiind de 64% în România și de 90% în UE (fig.22).

¹⁰³În sondajele efectuate de EUROFUND între 2007 și 2009 asupra satisfacției europenilor cu CV au fost antrenate 27000 de locuitori din UE-27, din țările candidate la UE – Croația, Macedonia, Turcia și Norvegia, câte 1000 de locuitori din fiecare țară. Formarea grupurilor de respondenți întocmai corespundea cerințelor de formare a acestora după mai multe criterii de reprezentativitate a populației țărilor studiate: după vârstă; după sex; după localizare; după profesii, etc.

Respondenților sondajului li se propunea să răspundă la întrebarea: „În ce măsură sunteți satisfăcuți de calitatea vieții?”. Ancheta propunea și cinci variante de răspunsuri spre înțelesul tuturor: *sunteți foarte satisfăcuți, destul de satisfăcuți, nu foarte satisfăcuți, sau deloc satisfăcuți de viața pe care o duceți?* Respondenții au evaluat satisfacția pe o scară de la 1 la 10.

Cel de-al doilea Sondaj european privind calitatea vieții (SECV), desfășurat de Fundația Europeană pentru Îmbunătățirea Condițiilor de Viață și de Muncă (EUROFOUND) în 2009, a solicitat cetățenilor europeni să evalueze multiple aspecte ale calității societății. Rezultatul a fost o imagine de ansamblu a diferitelor realități sociale din cele 27 de state - membre ale UE, din Norvegia, Croația, Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei și Turcia [262].

Raportul Organizației Internaționale a Muncii a arătat că *indicatorii școlarizării și instruirii continuă sunt într-o legătura inversă cu bunăstarea și aceste servicii sunt foarte puțin familiarizate cu nevoile și aspirațiile oamenilor*. PIB pe locuitor explică în proporție de mai bine de 50% variația între țări la capitolul satisfacției cu viața și legătura dintre acești parametri este liniară. Sondajele au dat dovadă că *în țările bogate populația cu venituri ridicate este cu mult mai satisfăcută de CV, decât populația cu venituri mici*. În 24 din 27 de țări ale UE, care au intrat în ancheta Eurobarometru, bunăstarea materială a fost identificată ca fiind cel mai important criteriu pentru satisfacția vieții [<http://www.eurofound.europa.eu>]. Totuși, de-a lungul câtorva decenii, *în țările dezvoltate s-a manifestat doar un trend ușor crescător în scorurile medii ale satisfacției vieții, în timp ce venitul mediu a crescut simțitor*.

Nu există o confirmare clară a paradoxului, raportului dintre veniturile crescătoare versus punctajele satisfacției cu viața: o creștere a venitului unei persoane cauzează resentimente și reduce bunăstarea și satisfacția celorlalți. *În estimările realizate de "The Economist Intelligence Unit" inegalitatea venitului nu are impact semnificativ asupra nivelului satisfacției vieții*.

În general, pentru cele 27 de state-membre ale UE, în anii 2003-2007 nivelul CV a rămas relativ stabil, deși a existat un număr de mici modificări pozitive. În țările, care au aderat la UE în 2004, CV s-a îmbunătățit considerabil mai mult decât în vechile state-membre. Acest lucru a fost demonstrat și prin satisfacția oamenilor cu viața privată, cum ar fi: locuința și nivelul de trai, serviciile publice, educația, sănătatea și transportul public.

Modificările cele mai mari la capitolul satisfacției cu viața și cu nivelul de trai au avut loc între anii 2007-2009. În ultimul trimestru al anilor 2007 și

2009, nivelul mediu de satisfacție cu viața în întreaga UE a scăzut de la 7,0 la 6,8 sau aproximativ cu 4%. Această reducere a fost mai pronunțată în noile state-membre, în cazul în care satisfacția vieții la nivel mondial a fost în creștere: aici scorul mediu a scăzut de la 6,5 la 6,1, această micșorare de 6% fiind de două ori la fel de mare ca satisfacția de viață în UE-15. Cele mai mari scăderi s-au înregistrat în Bulgaria, România, Malta, Estonia și Letonia, dar și în Franța, unde media de evaluare a satisfacției cu viața a diminuat de la 7,3 la 6,7. În statele baltice, de exemplu, declinul în satisfacția vieții reflectă scăderea PIB-ului [<http://www.eurofound.europa.eu>].

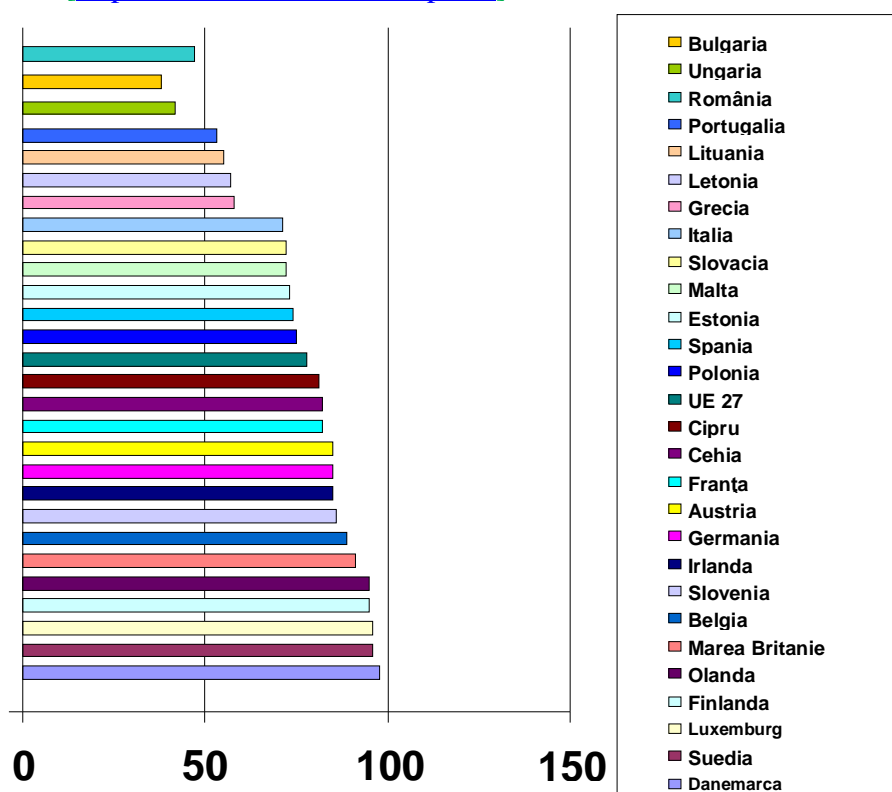

Fig. 22. Satisfacția cu viața a populației din țările UE-27 în 2009, %

(Elaborată de autor în baza datelor CE: EB72, 2009)

Nu a fost nici o diferență între bărbați și femei în ceea ce privește evaluarea satisfacției de viață în perioada 2007-2009. Cu toate acestea, o diferență clară s-a observat între persoanele în vârstă și cele mai tinere: în

rândul persoanelor în vârstă 18-34 de ani, ratingul satisfacției de viață a scăzut cu doar 1%, în timp ce în rândul persoanelor în vârstă aceasta s-a redus cu 5%.

Rezultatele studiului indică faptul că persoanele în vârstă în NMS-12¹⁰⁴ s-au bucurat de mai puține beneficii și se simt expuse la riscurile crizei economice. Evaluările satisfacției cu viață în rândul persoanelor cu vârsta de 65 și peste în 2009 au fost, în medie, de 7,0 puncte în țările UE-15 și doar de 5,5 puncte în țările NMS-12, ceea ce poate fi argumentat prin sănătatea deficitară a persoanelor în etate din NMS-12.

Condițiile de uz casnic și veniturile au o relație directă cu ratingul satisfacției cu viață. Ambele studii din anii 2007 și 2009 includ o întrebare cu privire la posibilitatea financiară a respondenților de a se întâlni cu prietenii. În 2007, scorul mediu al satisfacției cu viață, reieșind din considerentele că le-a fost financiar relativ ușor de a se întâlni cu prietenii, a fost de 7,8 puncte, iar în 2009 - de 7,7 puncte.

Evaluările corespunzătoare ale populației căreia i-a fost dificil financiar a se întâlni cu prietenii au constituit 5,3 și 4,9 puncte. Ponderea persoanelor care au raportat dificultăți financiare de a se întâlni cu prietenii în perioada 2007-2009 a fost, în medie, doar 8%. Totuși, acest declin a fost mai mare în NMS-12- 15%, comparativ cu 6% în UE-15, reflectând, probabil, mai mari dificultăți de acest gen în primul grup de țări.

Scorul mediu al satisfacției cu viață pentru șomeri în momentul anchetării a rămas neschimbat în rândul persoanelor în UE-15, dar a scăzut cu 11% la respondenții din NMS-12: 5,7 – 5,0. În medie, aici satisfacția cetățenilor cu standardul lor de viață a crescut cu 9% între anii 2003 și 2007. Cu toate acestea, satisfacția cetățenilor s-a redus cu 6% în perioada 2007- 2009. În UE-15, declinul satisfacției cu nivelul de trai în perioada 2007-2009 a fost mai mic, doar 4%. Mai mult decât atât, ratingul mediu de satisfacție față de nivelul de trai a fost de 6,9 puncte în UE-15, comparativ cu 5,8 puncte în NMS-12.

Cel mai mare declin al satisfacției față de nivelul de trai s-a înregistrat în România și Malta, urmate de Letonia și Portugalia, Franța și Estonia, astfel

¹⁰⁴ NMS-12 se referă la cele douăsprezece noi state membre care au aderat la UE în perioada 2004-2007

declinul perceput în standardul de viață nici într-un caz nu a fost înregistrat în țările cele mai afectate de criză [figura A7.3].

În funcție de grupurile sociale, persoanele în etate în NMS-12 pare să fi fost cele mai influențate de criza economică. Printre oamenii în vârstă, de 65 ani și peste, gradul de satisfacție cu standardul de viață a scăzut cu 5% în UE-15 și cu 12% în NMS-12. Și rata satisfacției persoanelor în vârstă în NMS-12 cu standardul de trai din UE-15 era la un nivel mai scăzut decât la omologii lor din UE-15: în sondajul 2009, în rândul persoanelor cu vârsta de 65 de ani și peste, rating-ul mediu de satisfacție cu viața a fost de 6,9 puncte în UE-15 față de 5,2 în NMS-12. Nu este surprinzător, că unii respondenții au recunoscut că au avut probleme financiare de a se întâlni cu prietenii și erau mai puțin mulțumiți cu viața decât cei care nu au avut așa probleme.

Tabelul 25
Gradul de satisfacție a populației în UE-15 și NMS-12 (2007-2009),%

Indicatori de satisfacție	UE -15		UE-12*	
	2007	2009	2007	2009
Dificil de a-și permite o întâlnire în afara domiciliului cu prietenii	10	11	26	22
Nu-și pot permite să consume carne	4	6	20	21
Nu-și pot permite o scurtă vacanță	24	28	55	55

(Elaborat de autor în baza www.eurofound.europa.eu)

Notă: respondenții au evaluat satisfacția pe o scară de la 1 la 10

După cum se menționează în tabelul 25, aproape de două ori mai mulți oameni în NMS-12 decât în UE-15 aveau probleme financiare care nu le permiteau de a se vedea cu prietenii în afara domiciliului. În 2009, cea mai mare pondere a cetățenilor care au avut probleme la acest capitol au fost cetățenii din Bulgaria, Grecia, Ungaria și Letonia (mai mult de 30% de locuitori din fiecare țară și mai mult de 40% de locuitori din Bulgaria). Topul țărilor europene cu cei mai fericiți locuitori este înregistrat în anexa 18.

Doi indicatori speciali din indicele vieții private au fost folosiți pentru identificarea schimbărilor în structura alimentației, și anume: dacă există imposibilitatea de a se alimenta cu carne, pui sau pește în fiecare a doua zi, și

dacă există imposibilitatea de a-și permite anual o vacanță de o săptămână departe de casă. Datele statistice demonstrează că ponderile persoanelor private de această posibilitate sunt mult mai mari în noile state membre ale UE.

Cele mai mari creșteri în privarea de aceste drepturi au fost menționate în Ungaria, unde proporția de cetățeni care au recunoscut că nu-și permite consumul cărnii a crescut de la 32% la 42%, în perioada 2007-2009. Între timp, ponderea persoanelor care nu-și puteau permite o vacanță a crescut de la 61% , în 2007, la 73%, în 2009. În intervalul anilor 2007-2009, satisfacția cu viața de familie și de sănătate a scăzut un pic mai mult decât satisfacția de locurile de muncă (tab.26).

Tabelul 26

Satisfacția cu diferite aspecte ale vieții, UE-15 și NMS-12, puncte

Indicatori de satisfacție	UE -15		NMS-12*	
	2007	2009	2007	2009
Satisfacția cu viața de familie	7,95	7,81	7,70	7,52
Satisfacția cu locurile de muncă	7,22	7,21	6,84	6,95
Satisfacția de sănătate	7,44	7,26	6,98	6,7

(Elaborat de autor în baza www.eurofound.europa.eu)

*NMS-12 se referă la cele douăsprezece noi state-membre care au aderat la UE în anii 2004-2007: Bulgaria, Slovenia Republica Cehă, Estonia, Cipru, Letonia, Lituania, Ungaria, Malta, Polonia, România, Slovacia.

Satisfacția cu viața de familie a fost relativ mare în toate țările. Cu toate acestea, în perioada 2007-2009 existau două grupuri de țări în care satisfacția cu viața de familie a scăzut – Germania, Austria, Grecia, Italia, Portugalia și Spania (tab.26).

Nivelul de satisfacție cu sănătatea a scăzut cu 4% în rândul respondenților în NMS-12 și cu 2% în rândul persoanelor în UE-15, cele mai mari diferențe fiind marcate în Bulgaria, România și Portugalia. Totuși, în Letonia în 2009, oamenii au fost mai mulțumiți de sănătatea lor decât în 2007.

Schimbările în nivelurile satisfacției cu locurile de muncă sunt la fel de uimitoare. În general, satisfacția respectivă în medie nu s-a schimbat în anii 2007-2009: în NMS-12 ea a crescut în medie doar cu 2%. Acest lucru pare paradoxal pe fundalul recesiunii economice, creșterii nesiguranței locului de

muncă și deteriorării condițiilor de muncă. Deci, ar părea paradoxal că satisfacția de locuri de muncă cel mai mult a crescut în Marea Britanie, Irlanda și în statele baltice, țări care au înregistrat pierderi substanțiale de locuri de muncă la etapa crizei economice.

Bulgarii sunt cel mai nefericit popor din Europa, potrivit celui de-al doilea Sondaj European asupra Calității Vieții din 2009. Ei se aflau în coada listei, cu un scor de 5 puncte pentru fericire și 5,8 puncte pentru satisfacția vieții, pe o scară de la cinci la zece. Macedonenii se situau chiar înaintea lor, cu un scor 6,3 puncte pentru fericire și de 5,2 puncte pentru satisfacția vieții. Aceste scoruri erau mult sub media UE, care înregistra 7,5 puncte pentru fericire și 7 puncte pentru satisfacția cu viața¹⁰⁵.

Bulgaria avea cel mai mic PIB per locuitor din cadrul UE-27, cu 37% din media UE. În această țară, venitul pe gospodărie era de 34% din media UE. În general, cel mai mic PIB pe cap de locuitor s-a înregistrat în Turcia și Macedonia. Cu toate acestea, venitul pe gospodărie era mai mare în Turcia decât în Bulgaria și România, ridicându-se la 35% din media UE.

În cadrul țărilor evaluate au apărut disparități considerabile privitoare la venit, a constatat "Eurofound". Acestea au fost menționate la țările nemembre ale UE - Turcia și Macedonia, țări cu inegalitatea cea mai mare între venituri. Venitul total, obținut de cele mai influente 20% dintre cetățeni, era de aproape zece ori mai mare decât cel câștigat de cele mai sărace 20% dintre cetățeni, se afirmă în studiu. Cea mai mică inegalitate între venituri era în Danemarca, Slovenia, Bulgaria și Suedia¹⁰⁶. Dar, după cum menționează sondajul, nivelul venitului aici era dependent și de alți factori, precum statutul angajării, nivelul de educație, starea de sănătate, vârsta, sexul, dimensiunea și componența familiei (anexa 17).

Șomerii din UE au echivalat venitul per gospodărie cu doar aproximativ jumătate din cel al persoanelor angajate și al celor care exercită o activitate independentă. În NMS-12, șomerii primeau o medie de 60% din venitul mediu

¹⁰⁵ Raportul de Dezvoltare Umană pentru 2010: situația în Europa de Est și Asia Centrală. Ch.: PNUD, 2010. 3 p.

¹⁰⁶ Idem.

al persoanelor cu un loc de muncă. În țările candidate la UE, această proporție era de aproximativ două treimi.

Peste 80% din cetățenii statelor-membre ale UE au desemnat sănătatea drept un criteriu - cheie pentru CV. Peste două treimi au clasificat sănătatea lor ca fiind foarte bună sau bună, 24% au considerat-o mulțumitoare, iar 9% - proastă sau foarte proastă. Un procent mai mare de persoane consideră că sănătatea lor este proastă sau foarte proastă - în țările NMS-12 și în țările-membre ale UE: Lituania 20%, Ungaria 19%, Croația 19% și Bulgaria 15%.

Cele 12 națiuni care au aderat la UE din 2004 – denumite NMS-12 - au avut o medie de 7,2 puncte pentru fericire și 6,5 pentru satisfacția cu viața. Potrivit studiului, danezii erau poporul cel mai fericit din Europa (anexa 18, tab. A18.1).

În 2011 EUROFOUND a efectuat cel de-al treilea Sondaj european privind CV (SECV-2011), care prezintă o imagine autentică a condițiilor de viață și a situației sociale din UE, permițând o comparare a experiențelor și condițiilor între statele-membre. Schimbările economice și sociale profunde care au avut loc în Europa între cel de-al doilea SECV-2007 și cel de-al treilea SECV-2011 s-au reflectat la rândul lor în acest ultim sondaj, ceea ce a permis EUROFOUND să evidențieze anumite indicații preliminare ale modificărilor principale în raportul general. SECV nu contribuie doar la monitorizarea schimbărilor care au loc în societate, ci urmărește lichidarea consecințelor emergente ale crizei economice din anii 2009-2010, orientate spre reducerea șomajului printre tinerii specialiști și excluziunii sociale a populației social active.

Conform sondajului “EUROBAROMETRU” din primăvara anului 2012, sondaj de opinie bianual realizat de Comisia Europeană, în general, europenii susțin inițiativele de creștere economică, stabilitate și creare de locuri de muncă prezentate de UE. Modernizarea piețelor muncii pentru a crea locuri de muncă și acordarea de ajutor persoanelor sărace și celor excluse social sunt considerate de către opinia publică din UE cele mai importante priorități.

Din ultimul sondaj de opinie rezultă, de asemenea, că europenii consideră că obiectivele principale convenite de UE - cum ar fi asigurarea unui loc de

muncă pentru trei sferturi din persoanele din categoria de vârstă activă – corespund realității. Opiniile cetățenilor despre Strategia “EUROPA 2020”, care este o strategie de creștere economică a UE, sunt încurajatoare, în special în ceea ce privește importanța inițiativelor prevăzute de aceasta. În total, 40% din europeni (+2 puncte procentuale) sunt de părere că UE este pe calea cea bună pentru a ieși din criză și a face față noilor provocări globale [www.eurobarometer.eu, vizitat 17.02.2013].

2.3. Interconexiunea evaluării Calității Vieții la nivel global și regional

În perioada a patra de evaluare a CV, *economiei de piață* sau așa numita perioadă postindustrială, se promovează libera concurență a tuturor factorilor de producție și a diferitelor produse și servicii. Generația care s-a confruntat cu restricțiile severe impuse cândva de război și, ulterior, de reconstrucție, s-a trezit în fața unei explozii de oportunități. Multiplicarea lor a dus la ceea ce se numește frecvent în societate o explozie a aspirațiilor.

Dacă privim, însă, lucrurile din perspectiva prezentului, am putea estima că la etapa postindustrială de dezvoltare a economiei, cel puțin pentru un segment de populație, oportunitățile au crescut mult mai mult decât nevoile de consum. Acest decalaj a provocat o disponibilitate în masă pentru altceva decât consumul material. Cumulat cu scăderea solicitării în sfera activității economice (reducerea zilei de muncă, creșterea concediului etc.) și creșterea timpului liber, s-a produs o largă disponibilitate pentru altfel de bunuri în viață decât cele oferite de consumul economic.

Spre sfârșitul sec.XX în societatea umană își găsește o amplă extindere dezvoltarea sectorului terțiar, care prestează o largă gamă de servicii, ce completează și diversifică viața umană, asigurând amplitudinea ei și dezvoltarea umană. În această perioadă, centrul relațiilor de producție devine Omul, iar dezvoltarea și punerea în aplicare a capacităților acestuia determină gradul de competitivitate a întreprinderilor. Astfel, CV angajaților (consumatorilor) devine un factor de competitivitate a întreprinderilor.

Cum s-a menționat în capitolul 1, dezvoltarea umană poate fi definită drept un proces continuu de extindere a posibilităților oamenilor de a alege. Acestea se extind, evident, în trei domenii mai importante: *durata vieții*,

nivelul de educație și accesul la resursele economice necesare pentru un trai decent. Pornind de la aceste considerente, schimbările în valoare și clasament ale țărilor la nivel global conform IDU, precum și ale dezvoltării umane în diferite țări, rezultă din actualizarea și perfecționarea nivelului de trai, libertății economice și CV.

În cercetările problemelor CV la nivel global sunt antrenate PNUD, Organizația Mondială a Sănătății (OMS), Organizația Internațională a Muncii (OIM), ONG "Freedom House", Departamentul de analiză și publicații economice "Economist Intelligence Unit", Fundația americană „Heritage” și revista „The Wall Street Journal” ș.a. surse internaționale mass-media.

Clasamentul țărilor efectuat anual de PNUD în diferite ediții ale RGDU sunt puțin comparabile între ele și nu exprimă valoarea reală a dezvoltării umane în dinamică. Mulți savanți au propus indici de alternativă pentru abordarea mai diferențiată a IDU, dar puțini din ei au produs schimbări esențiale în evaluarea relevantă și comparativă a lui.

Rămâne problematică componenta venitului în IDU, deoarece există o diferență în valoarea acestuia acordată țărilor cu venituri foarte mari și țărilor cu venituri mici (cele cu un PIB pe cap de locuitor de 20.000 \$ au indicele de venit, în componența IDU, doar de numai 19% sub cel al unei țări cu un PIB per capita de 45.000 dolari: acest lucru se întâmplă din cauza *formulei logaritmice utilizate pentru calcularea indicelui de venit*). Datorită acestei proprietăți, țările cu cele mai mari venituri (33% din totalul IDU) devin subevaluate față de orice altă țară care nu are venituri ridicate, și invers. Problema provoacă, într-o măsură oarecare, inegalitatea în cazul în care indicele venitului este ajustat pentru inegalitate. Acest lucru înseamnă că țările cu venituri mult mai mici, ajustate la inegalitate, pot avea un indice de venit mai mare în IDU.

Măsurarea obișnuită a IDU nu ține cont de diferențele mari în veniturile pe grupuri de țări, deoarece forma de ajustare la inegalitate permite statelor mult mai sărace de a avea un indice de dezvoltare umană mai mare. Prin urmare, nu se poate spune că componenta venitului în IDU este direct proporțională cu

nivelul de trai. Acest lucru indică și faptul, că venitul național brut nu este direct proporțional cu venitul gospodăriilor casnice.

RGDU-2011, editat cu titlul „Adevărata bogăție a națiunilor: calea spre dezvoltarea umană”, ilustrează progresele spectaculoase obținute pe parcursul a patru decenii de majoritatea țărilor în curs de dezvoltare în domeniul sănătății, educației și standardelor de viață și pentru a oferi o imagine mai cuprinzătoare a dezvoltării umane, introduce indicatori noi de evaluare a CV: sărăcia, dimensiunea de gen și inegalitatea socială.

Începând cu anul 2001 problemele CV devin unele de interes oficial major și în cadrul UE. La nivel european, de problemele CV se preocupă Fundația Europeană pentru Îmbunătățirea Condițiilor de Viață și de Muncă sau EUROFOUND, Curtea Europeană a Drepturilor Omului, sursele regionale mass-media ș.a.¹⁰⁷

EUROFOUND, cu sediul în Dublin (Republica Irlanda), în 2001 și-a lansat primul *program de cercetare și monitorizare a Calității Vieții*. Anterior lansării acestui program, aspectele CV erau în atenția fundației respective, constituite în 1975 ca organism autonom al UE, dar acum avem de-a face cu o abordare distinctă, care se vrea recunoscută cât mai cuprinzătoare a CV, înglobându-se și elemente deja incluse în cercetările anterioare, legate de condițiile de viață. Prestigioasa instituție organizează sistematic dezbateri și publică rapoarte pe teme referitoare la condițiile de viață și de muncă, relațiile industriale, sănătatea muncii, protecția mediului înconjurător etc., cu implicarea reprezentanților guvernamentali și ai UE, ai patronatelor și sindicatelor, împreună cu cercetătorii științifici și alți specialiști din domeniile vizate. De altfel, fundația este sprijinită în activitatea sa de o comisie specială. Membrii acesteia consiliază în legătură cu proiectarea și implementarea programelor de cercetare pentru fiecare arie principală de studiu și desfășoară activități de monitorizare a proiectelor, discută și evaluează rezultatele activităților și se pronunță privind publicarea și diseminarea rezultatelor.

¹⁰⁷ Rapoartele Fundației Europene pentru Îmbunătățirea Condițiilor de Viață și de Muncă (EUROFOUND), 2007, 2008, 2009, 2011, <http://www.eurofound.europa.eu>

Pentru domeniul CV s-a organizat distinct un grup de cercetători, precum și o rețea de experți din țările candidate la aderare. Până în prezent, experții s-au întâlnit în două sesiuni de lucru (Budapesta, noiembrie 2002 și Varșovia, iunie 2003) și au discutat metodologiile și instrumentele cercetării ce s-a desfășurat în vara anului 2003, în 28 de țări, pe tema CV.

Înainte de a aduce în atenție câteva elemente legate de cercetarea și monitorizarea CV, ne vom referi la o realizare cu totul aparte a fundației, care precede și o pregătește pe aceea referitoare la CV. Este vorba de organizarea unei serii de cercetări ale **condițiilor de muncă în țările UE** în anii 1990/1992; 1995/1996; 2000, prin care s-au studiat structura forței de muncă, natura muncii, factorii fizici în aceste țări etc.

La început de mileniu, economia europeană se confrunta cu un mediu de afaceri în totalitate nou, ca rezultat al globalizării și progreselor tehnologice. Această situație impunea noi atitudini ale diferiților parteneri implicați. Agenții economici aveau nevoie de îmbunătățirea propriei capacități manageriale, iar administrațiile publice trebuiau să faciliteze crearea unui mediu favorabil dezvoltării durabile a societății. Obiectivul principal al tuturor partenerilor devenise dezvoltarea competitivității ca mijloc esențial de îmbunătățire a standardelor privind CV, în condițiile funcționării pe piețe deschise a competiției internaționale. Procedând astfel, societatea umană promova creșterea economică, crea noi locuri de muncă, dezvolta coeziunea socială și proteja mediul ambiant. Comunicarea prezenta modul în care noua viziune a calității europene va contribui la dezvoltarea competitivității Europei, precum și a rolurilor diferiților parteneri implicați în realizarea acestui scop.

Managementul CV este o știință, un proces și o artă prin care se planifică, se realizează, se asigură și se îmbunătățește sistematic calitatea produselor, serviciilor, proceselor, organizațiilor etc. Acesta, s-a transformat, în ultimii ani, dintr-un subiect al specialiștilor din producție, într-un deosebit de util, interesant și vast domeniu de preocupări pentru orice cetățean responsabil și conștient de dubla sa calitate de consumator și prestator de servicii.

În viziunea noastră, managementul CV implică nu numai concepte, tehnici, metode și instrumente specifice manageriale, ci și mentalități,

aptitudini, atitudini și comportamente proactive adecvate, contribuind în mod esențial la îmbunătățirea continuă a competitivității și calității unei organizații sau țări, la creșterea CV cetățenilor și, deci, la dezvoltarea durabilă a țării. În consecință, autorul menționează că încă din 1995 a fost definită o primă viziune strategică referitoare la necesitatea creșterii rolului CV în Europa.

Aceasta evidențiază importanța dezvoltării unei *imagini a calității europene* și a unei *culturi europene a calității*, în scopul favorizării creșterii economice, sporirii numărului locurilor de muncă și a dezvoltării competitivității globale a întreprinderilor europene. De remarcat că această primă concepție asupra calității europene oferea și o *imagine a rolului diferiților parteneri publici și privați* implicați în această problemă.

Un factor deosebit ce aplică rolul calității ca o categorie economică în relațiile de producție devine integrarea țărilor europene și formarea UE, care înaintea cerințe noi către țările-membre ale acesteia la capitolul implementării legilor comportamentale unice.

Deci, problema evaluării CV este determinată de noi ca prioritară în contextul integrării țărilor în tranziție în UE. Ample analize efectuate în statele-membre ale UE au pus în evidență faptul că nivelul conștientizării importanței și rolului CV este insuficient în aceste țări (tab.27).

UE acordă fonduri nerambursabile României, care sprijină programele regionale și naționale și au ca destinație finanțarea măsurilor de ajutor la nivel comunitar, în scopul promovării regiunilor în dezvoltare, reconversia zonelor afectate de declin industrial, combaterea șomajului de lungă durată, inserția profesională a tinerilor și promovarea dezvoltării rurale (anexa 23).

Tabelul 27

Conștientizarea importanței rolului calității în lume

Țara/regiunea	Rolul calității în management	Nivelul conștientizării importanței calității
Japonia	Calitatea este un <i>element esențial</i> al managementului global al organizației	Excelent
SUA	Calitatea are un rol tot mai important	Bun

Europa Occidentală	Calitatea este considerată a fi o <i>problemă profesională de specialitate</i> a managementului	Insuficient
Europa Centrală și de Est	Calitatea este concepută doar ca <i>problema angajaților din compartimentele direct productive</i>	Limitat
Alte țări	Calitatea este percepută ca fiind o <i>problemă secundară</i> , fără legătură cu managementul	Redus

(O politică europeană de promovare a calității pentru îmbunătățirea competitivității europene, Comisia Europeană, Bruxelles: FRPC, 1996-2001)

Realizarea acestei viziuni necesită acțiuni adecvate, întreprinse în două direcții: perspectivă *externă* – orientată spre satisfacerea clienților și respectarea/protejarea mediului ambiant; perspectivă *internă* – destinată asigurării realizării diferitelor funcțiuni strategice și manageriale în mod eficace și valorizării potențialului uman.

Metodologia europeană exclude PIB-ul din indicatorii de evaluare a CV, care, ca oricare indicator de valoare bănească, are neajunsuri și care, respectiv, nu asigură comparabilitatea țărilor nefiind adus la paritatea puterii de cumpărare.

Metodologia europeană ține cont de condițiile de viață, de asistența medicală, bugetele gospodăriilor, condițiile de asigurări medicale și posibilitățile de angajare în muncă, influența mediului ambiant etc., ceea ce influențează și determină cert satisfacția cu viața a individului sau evaluarea subiectivă a CV, pe când metodologia PNUD este orientată spre evaluarea finalităților activității economice.

Indicatorii europeni de evaluare a CV au o tehnică relativ simplă de calcul, care exprimă și cuantifică condițiile de trai și de muncă ale cetățeanului, mizează mai mult pe factorii calitativi ai CV, comparativ cu indicatorii PNUD de evaluare a acestuia la nivel global, care pun accentul mai mult pe factorii cantitativi. Metoda europeană determină satisfacția cu viața, care este o stare a spiritului, legată de condițiile de viață, de venitul și statutul social ale cetățenilor.

În opinia noastră, între metodologia europeană și metodologia PNUD de evaluare a CV există o legătură „cauză-efect”: prima asigură evaluarea condițiilor de trai ale capitalului uman; iar a doua – determină finalitățile activităților economice ale societății, orientate spre creșterea „patrimoniului” uman. Ambele aceste metodologii se completează una pe alta.

România este printre primele state ale Europei care a inițiat problema evaluării CV la nivel de stat. Ființat în 1975, ICCV efectuează un șir de cercetări cu privire la evaluarea CV. Astfel, sistemul de indicatori propus de **I.Mărginean [2004]**¹⁰⁸ pentru evaluarea CV în România este grupat după 21 de dimensiuni complexe ale acesteia, la fiecare adăugându-se până la cinci indicatori specifici unei dimensiuni, având în vedere relevanța lor pentru CV și proprietățile lor de sinteză (anexa 33):

1. Persoana;
2. Populația;
3. Mediul natural;
4. Locuința;
5. Mediul social;
6. Familia;
7. Ocupația;
8. Calitatea vieții muncii;
9. Resursele macroeconomice pentru standardul de viață;
10. Veniturile;
11. Consumul;
12. Serviciile către populație;
13. Înzestrarea populației cu bunuri de folosință îndelungată;
14. Învățământul;
15. Îngrijirea medicală;
16. Cultura;
17. Asigurările și asistența socială;
18. Timpul liber;
19. Mediul politic;

¹⁰⁸ Mărginean I. Quality of Life in Romania. Bucuresti: Expert, 2004, p.47.

20. Instituțiile de stat și ordinea publică.

Bineînțeles că evaluarea CV în baza unui sistem mai amplu de indicatori asigură evaluarea mult mai relevantă a indicelui acesteia, numai că metodologia ICCV nu-l estimează la nivel de țară, limitându-se la calculele indicatorilor separați ai dimensiunilor socio-psihologice ale vieții umane. În opinia autorului, această modalitate de evaluare a CV pe componente este aproape de realitatea obiectivă, dar incompletă, deoarece ea nu ia în cont aspectele economice ale acesteia. Precum s-a menționat, existența valorilor obiective și subiective ale CV se completează reciproc, determinând împreună realitatea obiectivă a situației și așteptările populației ce țin de această calitate, exprimate în opiniile publice.

UE este cointereseată de a avea și un tablou subiectiv al CV în spațiul european. Astfel, în 2009, EUROFOUND a efectuat un sondaj public privind evaluarea CV românilor la etapa postaderare. A fost foarte util rezultatul obținut din analiza satisfacției cu viața a persoanelor pe grupe socio-demografice și determinarea opiniilor pe marginea perspectivelor europene de dezvoltare¹⁰⁹. Aceste evaluări subiective nu au studiat veniturile integrale și n-au cercetat nivelul de trai al populației din România ca componentă a CV. Deci, nu a fost evaluată bunăstarea reală a populației și nu a fost asigurată continuitatea metodologiei mondiale în evaluarea CV.

Utilizând metodele dialectice de inducție și deducție, sintetizăm următoarele concluzii:

- Metodologia PNUD-2010 pentru evaluarea CV este mai completă decât cea precedentă (din 1990). Ea este relativ simplă și mai relevantă decât cea anterioară, deoarece permite comparabilitatea IDU al diferitelor țări, fiind foarte aproape de conceptul autorului, prin care CV este interpretată ca vector, iar componentele acesteia sunt multiple. În același timp, ea este și destul de „greoaie”: în procesul de executare al calculelor necesită mult timp pentru compilarea și sistematizarea informației primare, venite din diferite țări.

¹⁰⁹ Second European Quality of Life Survey – Overview,
www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef0902.htm

- Conform RGDU-2011, în 2011 R.Moldova ocupă locul **113 din 187 de țări** după valoarea UDU (0,660), comparativ cu 2010 fiind în descreștere cu două poziții, când ocupa locul **111** din cele **187** de țări ale lumii (IDU fiind 0,650). Acest fapt confirmă dependența dezvoltării umane de insuccesele economice, provocate de criza financiară mondială, care a afectat mai multe țări ale lumii, inclusiv și R.Moldova.

- Potrivit RGDU-2010, în țara noastră, timp de 20 de ani, IDU s-a majorat de la 0,616 până la 0,623 sau a crescut doar cu 1%, iar speranța de viață la naștere a sporit în medie doar cu un an; media anilor de școlarizare s-a mărit doar cu 2 ani, în timp ce PIB pe cap de locuitor a scăzut cu 25%. Aceasta a asigurat doar o dezvoltare lentă umană.

- Metodologia europeană de evaluare a CV ține cont de mai mulți parametri, renunțând la PIB: condițiile de viață, asistența medicală, asigurările medicale, posibilitățile de angajare în muncă, influența mediului ambiant etc., ceea ce influențează mult satisfacția cu viața a populației europene. Evaluările obiective ale CV au coincis cu cele subiective în UE-27, ceea ce permit să tratăm standardele europene de evaluare a CV ca unele relevante.

- Criza financiară a provocat declinul CV: în perioada 2008-2009 valorile indicatorilor de satisfacție cu viața și ai nivelului de trai în UE-27 s-au îmbunătățit, în noile state-membre ale UE aceștia au scăzut. Cele mai afectate țări de recesiune au fost Letonia, Estonia, Bulgaria și România, în care s-a încetinit și creșterea bunăstării populației.

- Experiența mai multor țări în tranziție, din ultimul deceniu, a demonstrat că nu există o legătură directă între stabilitate, creșterea economică și dezvoltarea umană. Sondajul SECV 2009 indică faptul că PIB-ul pe cap de locuitor al Luxemburgului este aproape de două ori mai mare decât cel al Irlandei; cu toate acestea, cetățenii din cele două state înregistrează niveluri aproape identice ale satisfacției cu viața. Bulgaria și România au înregistrat un PIB per capita similar, dar nivelul de satisfacție al populației din România era cu mult mai mare decât cel din Bulgaria. Se poate conchide că după ce o populație atinge un nivel de prosperitate suficient pentru satisfacerea nevoilor

inferioare, intervin alți factori, care provoacă necesitatea realizării altor nevoi net superioare sau insatisfacția cu viața.

- În țările mai bogate, persoanele din toate grupele de venit indică un nivel mai majorat de satisfacție decât cele din țările mai sărace. Prin urmare, este mult probabil, ca persoanele din quartila inferioară a scării veniturilor din Danemarca (quintila I) să aibă un nivel mai majorat de satisfacție decât persoanele din quartila superioară din Bulgaria (quintila V).

Estimările “The Economist Intelligence Unit” la nivel mondial au dovedit că inegalitatea venitului nu are numai decât un impact semnificativ asupra satisfacției cu viața. În schimb, în 24 din 27 de țări ale UE, care au fost incluse în ancheta “Eurobarometru”, bunăstarea materială a fost identificată drept cel mai important criteriu pentru satisfacția cu viața. Cu cât nivelul de inegalitate socială este mai mic, cu atât nivelul de dezvoltare umană este mai mare.

3. ELABORAREA ȘI APLICAREA VECTORULUI CREȘTERII CALITĂȚII VIEȚII LUI LA NIVEL NAȚIONAL

Cum s-a menționat în capitolele precedente, unul din factorii prioritari care influențează direct CV și dezvoltarea umană este creșterea economică durabilă. Factorul uman în Republica Moldova, tradițional, lung timp n-a fost luat în considerație. În lupta politică a multiplelor partide politice moldave omul este considerat și calificat în primul rând, după coloratura politică. Astfel, resursele umane ale economiei naționale s-au pomenit divizate în zeci de conglomerate de adepți care, în dependență de partidul puterii sunt antrenați sau respinși la încadrarea în funcții. Acest sindrom politic a afectat grav economia republicii, afirmarea noastră economică și, respectiv - depășirea stării de sărăcie.

Reieșind din aceste considerente, estimarea bunăstării și diferenței sociale - componentelor principale ale CV populației R.Moldova, argumentarea și determinarea dinamico-structurală a vectorului Calității Vieții pentru R.Moldova devin probleme foarte actuale.

3.1.Creșterea economică și impactul ei asupra Calității Vieții în Republica Moldova

Procesul utilizării resurselor umane implică aspecte cantitative și calitative.

Aspectele cantitative vizează nivelul absolut al populației totale și modificările structurale ale acesteia în funcție de principalele caracteristici demografice.

Componenta calitativă a resurselor umane se găsește la intersecția unui complex de factori care au în vedere capacitățile fizice și intelectuale ale persoanelor, precum și condițiile materiale de viață. Dimensiunea calitativă are rolul de potențare a abilităților persoanelor sau de ponderare a laturii cantitative în sensul unui efect de diminuare relativă a acesteia. Dezvoltarea umană se apreciază prin starea a trei componente fundamentale: starea de sănătate, nivelul educațional și condițiile materiale de viață, care își găsesc exprimare în IDU. În acest capitol se vor aborda succesiv aceste componente de bază prin prisma influenței cărora se exercită calitatea resurselor umane; se

vor prezenta indicatorii statistici sintetici care caracterizează dezvoltarea umană.

Situația economică precară a Republicii Moldova din ultimii 20 de ani a influențat puternic dezvoltarea umană din țară. Astfel, scăderea producției industriale și agroindustriale, creșterea cronică a deficitului balanței de comerț exterior, degradarea structurală și instituțională a comerțului exterior, majorarea galopantă a datoriilor externe (dar și interne, cum ar fi arieratele la salarii, pensii, plăți comunale), sporirea șomajului (și forme de șomaj voalat), eșecurile resimțite ale reformării sistemelor educaționale și de sănătate, lipsa unor viziuni economice de revitalizare a mediului economic rural și multe altele au condus la deteriorarea imaginii R.Moldova în comunitatea internațională. Situația este și mai dificilă, dacă punem în discuție și nivelul de trai al populației, în special al populației rurale și pensionare.

Pe fundalul resurselor naturale, energetice și de materie primă limitate ale R.Moldova, factorul uman reprezintă principala și cea mai valoroasă resursă economică în perspectiva creșterii economice durabile.

Guvernările Republicii Moldova slab conștientizează că pentru sporirea economiei durabile valoarea factorului uman condiționează, sub cele mai variate aspecte, concepția și succesul restructurării economice. Recunoașterea rolului, valorii și valorificării integrale a factorului uman moldav reprezintă condiții obligatorii și urgente pentru reformarea amplă și rapidă a economiei naționale.

De regulă, prin creșterea economică se înțelege procesul de sporire a capacităților productive ale unei economii, inclusiv ale PIB-ului. PIB-ul real este cel mai utilizat indicator de exprimare a performanțelor economice globale ale unei țări, reprezentând rezultatul agregărilor realizate pe baza înregistrărilor din sistemul conturilor naționale. Astfel, se calculează pornind de la valoarea agregată a cheltuielilor, reprezentând consumul final (public și privat) dintr-o țară, exprimat pe baza prețurilor din perioada de bază sau de referință. Prin raportarea acestei valori la populația totală a unei țări se obține PIB-ul real pe locuitor.

Calcularea ratei anuale de creștere a PIB-ului real este concepută pentru a

facilita comparațiile privind performanțele economice în timp și între țări de mărimi diferite. Măsurarea ritmului de creștere a PIB-ului presupune calcularea, în prețurile anului anterior, a PIB-ului exprimat în prețuri curente. Astfel, sunt identificate modificările de volum, ale căror evoluție exprimă ritmul respectiv.

Economiile trebuie să crească, deoarece și necesitățile umane cresc și se diversifică continuu. Accelerarea creșterii economice poate fi realizată prin dotarea cu capital, sporirea cantitativă și calitativă a forței de muncă, dezvoltarea tehnologică și combinarea mai eficientă a factorilor de producție.

Evident, bunurile și serviciile sunt produse pentru a fi vândute și a se obține venit, de aceea creșterea economică este asociată cu sporirea venitului național. Dar venitul național poate proveni și din alte surse, independente de creșterea economică. În particular, acesta poate spori și din contul banilor pe care muncitorii emigranți îi câștigă peste hotare și îi transferă familiilor rămase în țara de origine (remitențe), ceea ce este specific R.Moldova. Potrivit datelor BNM, volumul total al remitențelor de peste hotare prin intermediul băncilor, în 2011, a constituit 1 miliard 453,79 milioane dolari, fiind în creștere cu 16,9% față de anul precedent. După volumul remitențelor, lidere sunt Rusia și Italia. conform datelor Băncii Mondiale, remitențele muncitorilor moldoveni migranți constituie 20-30% din PIB-ul țării¹¹⁰ (www.worldbank.org).

O latură importantă a creșterii economice o constituie calitatea acesteia. Definirea calității creșterii economice este o sarcină mult mai dificilă decât definirea creșterii economice. Laturile calitative ale oricărui fenomen din lumea reală pot fi cu greu exprimate cantitativ. Pornind de la premisele formate de alți savanți (că dimensiunea calitativă a creșterii economice trebuie apreciată după faptul influenței acesteia asupra factorului uman), autorul

¹¹⁰ Gorobievschi S. *The Quality of life and the migration of people in the Republic of Moldova*. Proceeding of the 6th International on «Microelectronics and Computer Science», october 1-3 2009, Technical University of Moldova. Redactor: prof., dr. I.Tighineanu and dr. I.Balmus, Chișinău, 2009. p.515-519.

consideră importante câteva elemente^{111 112}.

În primul rând, creșterea economică este cu atât mai calitativă, cu cât mai cuprinzătoare este din punct de vedere social și geografic. O creștere economică calitativă asigură un grad înalt de incluziune umană în procesele economice, reduce inegalitatea veniturilor și incidența sărăciei prin majorarea veniturilor păturilor sărace și contribuția la îmbunătățirea educației și sănătății populației. Totodată, o creștere economică calitativă este și durabilă *din punct de vedere ecologic*. Epuizarea resurselor naturale și a capacităților de regenerare ale mediului ambiant pot submina prosperitatea economică a generațiilor viitoare.

În al doilea rând, creșterea ar mai trebui să fie durabilă și *din punct de vedere economic*. Pentru aceasta este necesar ca o parte din venitul obținut să fie reinvestit în menținerea mediului ambiant necesar viitoarei creșteri economice. O creștere economică calitativă *rezultă în dezvoltarea economică a națiunii*, proces caracterizat de schimbări structurale majore, precum dezvoltarea infrastructurii și realocarea resurselor în sectorul agricol, cel industrial și al serviciilor. O națiune aflată în dezvoltare economică puternică își sporește și abilitățile de competiție pe piețele globale. Iar competitivitatea are conexiuni direct pozitive cu creșterea economică și cu dezvoltarea umană a națiunii, după cum s-a demonstrat în capitolul 2^{113 114 115}.

Rezumând cele menționate mai sus, noi susținem definiția PNUD-ului privind calitatea creșterii economice, care se bazează pe cinci componente, și

¹¹¹ Rayko T., & Little T.D. A note on Procrustean rotation in exploratory factor analysis: A computer intensive approach to goodness of fit evaluation. *Educational and Psychological Measurement* (1999). p.59, 47-57.

¹¹² Ranis G., Stewart F., Ramirez A. *Economic growth and human development*. Yale Economic Growth Center Discussion Paper, No.787, 1997.

¹¹³ *Viitorul economic al R.Moldova: Provocări și Soluții*. Institutul de Economie, Finanțe și Statistică, 2011.

¹¹⁴ Zbîrciog V., Zbîrciog N. *Coordonata microeconomică a vieții umane*. Ch.: Știința, 2001. 208 p.

¹¹⁵ Backmann J.(coord.). *Quality of Life, Knowledge and Competitiveness*, Finnish National Fund for Research and Development. Helsinki, 1998. p.59.

anume: *creșterea economică este calitativă, dacă aceasta întrunește următoarele condiții*¹¹⁶:

- 1) asigură multiplicarea resurselor și cunoștințelor necesare pentru dezvoltarea umană;
- 2) consolidează coeziunea socială;
- 3) este durabilă ecologic;
- 4) este stabilă economic;
- 5) este însoțită de modernizări structurale profunde.

Este important de precizat că creșterea economică calitativă este o premisă necesară, dar nu și suficientă pentru atingerea performanțelor înalte în fiecare din domeniile menționate mai sus. În particular, politicile guvernului constituie o componentă importantă atât pentru ameliorarea calității creșterii ca atare, cât și pentru corectarea eșecurilor de producție și de repartizare inerente unei economii de piață.

O definiție complexă a calității creșterii economice implică și un număr mare de indicatori pentru estimarea acesteia. Unii autori (**Gorelova E., Rojco A., Stratan A., Timofti E., Turcan P.**) sugerează ideea în contextul căreia calitatea creșterii economice este elucidată de schimbările în ocuparea forței de muncă și de cheltuielile publice cu destinație socială. Alți cercetători (**Danii T., Țimuș A., Zamfir C., Stănescu S.**) utilizează în calitate de indicatori ai calității creșterii economice asemenea indicatori ca durata vieții, rata de fertilitate, emisiile cu impact ecologic, inegalitatea veniturilor, aspectele legate de instituțiile politice, securitatea personală.

Dezvoltarea și creșterea economică nu pot fi imaginate fără participarea oamenilor. Or, capacitățile fizice, calitatea biologică a ființei umane reprezintă condiții esențiale ale eficienței procesului de creștere și dezvoltare economică. *Deci, calitatea creșterii economice asigură calitatea dezvoltării umane sau creșterea CV.*

Pornind de la acest concept, pentru analiza calității creșterii economice considerăm relevant a fi utilizați următorii indicatori:

¹¹⁶ Raportul Global al Dezvoltării Umane. PNUD, 2009, p.17-20. <http://www.hdr.undp.org>

1) componenta *dezvoltare umană*: dinamica ocupării forței de muncă și a cheltuielilor publice cu destinație socială (educație, sănătate, protecție socială);

2) componenta *coeziune socială*: incidența sărăciei și evaluarea acesteia prin indexul Gini;

3) componenta *durabilitate ecologică*: emisiile nocive în atmosferă și apă, intensitatea energetică a PIB-ului;

4) componenta *durabilitate economică*: volatilitatea creșterii, rata de investiții exprimată ca raport dintre investițiile de capital și PIB.

5) componenta *modernizare structurală*: structura producției și ocuparea forței de muncă după sectoare (agricultură, industrie, servicii), ponderea forței de muncă angajate la producerea bunurilor tehnologic avansate, ponderea bunurilor cu o înaltă componentă tehnologică în totalul de exporturi.

Conceptul de dezvoltare umană rămâne încă destul de ambiguu, deși este utilizat pe larg în investigațiile contemporane. Intuitiv, este clar că dezvoltarea umană este legată de *realizarea potențialului uman*. Dar natura umană este foarte complexă și există o multitudine de valori și idealuri, pe care omul le poate urmări pe parcursul vieții sale. Din această cauză orice tentativă de definire riguroasă a dezvoltării umane nu este ireproșabilă.

Tabelul 28

Ratingul mondial al R. Moldova și al țărilor europene conform IDU

Ratingul mondial		Denumirea țării	Perioada luată în studiu							
			1980	1985	1990	1995	2000	2005	2010	2011
2010	2011	Nivel foarte înalt al IDU								
28	27	Republica Cehă	0,774	0,801	0,838	0,841	0,865
29	21	Slovenia	0,743	0,780	0,813	0,828	0,884
34	34	Estonia	0,700	0,762	0,805	0,812	0,835
36	38	Ungaria	0,689	0,700	0,692	0,723	0,767	0,798	0,805	0,816
41	39	Polonia			0,683	0,710	0,753	0,775	0,795	0,813
		Nivel înalt al IDU								
44	40	Lituania	0,709	0,677	0,730	0,775	0,783	0,810
48	43	Letonia	0,651	0,674	0,679	0,652	0,709	0,763	0,769	0,805
49	54	Munte negru	0,755	0,769	0,771
50	50	România			0,688	0,674	0,690	0,733	0,767	0,781
51	46	Croația				0,690	0,720	0,752	0,767	0,796
58	55	Bulgaria	0,649	0,672	0,678	0,678	0,693	0,724	0,743	0,771

60	59	Serbia	0,719	0,735	0,766
61	65	Belarus	0,706	0,732	0,756
68	74	Bosnia și Herțegovina						0,698	0,710	0,733
65	66	Federația Rusă	0,692	0,644	0,662	0,693	0,719	0,755
69	77	Ucraina			0,690	0,644	0,649	0,696	0,710	0,729
71	79	Macedonia				0,634	0,660	0,678	0,701	0,728
Nivel mediu al IDU										
99	111	R. Moldova	0,61	0,547	0,568	0,631	0,644	0,569

(Elaborat de autor în baza RGDU-2010, 2011, <http://hdr.undp.org/en/reports/global/hdr2011>)

Una dintre cele mai laconice, dar și mai concise definiții ale dezvoltării umane a fost propusă de PNUD în RGDU-2006. Prin dezvoltare umană se are în vedere “*libertatea omului de a face și de a fi*”¹¹⁷. Însă, deși libertățile și drepturile individuale sunt foarte importante, oamenii ar putea beneficia foarte puțin de ele, dacă sunt săraci, bolnavi, analfabeți, discriminați, expuși violențelor sau lipsiți de voce politică.

În tabelul 28 este oglindită poziția R.Moldova la scară mondială după dezvoltarea umană în comparație cu țările europene, care au avansat mult înainte. Astfel, observăm că criză economică mondială din anii 2009-2011 a afectat cel mai mult economia țărilor mici și a țărilor în tranziție, ceea ce a influențat puternic valorile IDU și ratingul acestora la nivel mondial. Concomitent, în această perioadă a diminuat poziția țărilor: Belarus (de la 61 la 65), Bosnia și Herțegovina (de la 68 la 74), Federația Rusă (de la 65 la 66), Ucraina (de la 69 la 77). Deosebit de puternic a diminuat poziția R.Moldova după valoarea IDU de la 99 în 2010 la 111 în 2011.

Tabelul 29

Ratingul mondial al R. Moldova conform IDU și componentelor acestuia

Indicatorii	Perioada luată în studiu						Ratingul mondial		
	1990	1995	2000	2005	2010	2011	2005	2010	2011
IDU	0,616	0,547	0,568	0,631	0,644	0,569	111	99	111
Indexul studiilor	0,621	0,618	0,644	0,675	0,686	0,687	57	72	73

¹¹⁷ RGDU - 2006. <http://www.hdr.undp.org>, p.17-20.

Indexul sănătății	0,753	0,741	0,740	0,759	0,774	0,775	107	112	115
Indexul veniturilor	0,500	0,358	0,354	0,434	0,456	0,469	135	131	137

(Elaborat de autor în baza RGDU-2010, 2011, www.hdr.undp.org)

Dacă analizăm dezvoltarea umană în R.Moldova după componentele IDU în contextul ratingului mondial, observăm că cel mai mult aceasta a influențat diminuarea IDU în 2011 (componenta indexului studiilor), după care în 2010 republica ocupa poziția 72 în lume, iar cea mai mică poziție a demonstrat-o la capitolul venituri, care pe parcursul anilor 1990-2010 a crescut foarte lent și valoarea indicelui a constituit 0,644 în 2010 și 0,569 în 2011(tab.29).

Să apelăm la dinamica indicelui Gini, care determină inegalitatea socială din punctul de vedere al repartizării veniturilor populației UE și R.Moldova în context internațional. În 2010, indicele Gini pentru R.Moldova s-a apropiat de valoarea critică și constituia valoarea 0,38, amplasând Moldova printre țările cu nivelul moderat de inegalitate socială (indicele Gini 30-40).

Indicele Gini al țărilor UE pentru perioada dată a avut valori diferite. Astfel, țările recent aderente la UE au avut cea mai înaltă valoare a indicelui Gini: Letonia - 38%; Grecia – 36%; Bulgaria - 36%; România - 36%, ceea ce desemna o înaltă inegalitate socială în distribuirea veniturilor, media UE-27 fiind egală cu 30 (tab.30).

Tabelul 30

Dinamica indicelui Gini în țările UE-27 și R. Moldova, 2001-2010
(măsoară inegalitatea veniturilor cu valori de la 0 la 100%)

Țările UE-27	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010*
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Austria	24		27	26	26	25	26	26	25	26
Belgia	28		28	26	28	28	26	28	25	25
Danemarca	22		25	24	24	24	25	25	27	27
Finlanda	27	26	26	25	26	26	26	26	25	26
Franța	27	27	27	28	28	27	26	28	30	30
Germania	25				26	27	30	30	29	29
Grecia	33		35	33	33	34	34	33	33	33
Irlanda	29		31	32	32	32	31	30	:	:
Italia	29			33	33	32	32	31	31	31
Luxemburg	27		28	26	26	28	27	28	29	28
Olanda	27	27	27		27	26	28	28	27	25

Portugalia	37			38	38	38	37	36	35	34
Spania	33	31	31	31	32	31	31	31	32	34
Suedia	24	23		23	23	24	23	24	24	24
Marea Britanie	35	35	34		34	32	33	34	32	33
Cipru			27		29	29	30	28	28	:
Cehia	25				26	25	25	25	25	25
Estonia	35	35	34	37	34	33	33	31	31	31
Ungaria	25	24	27		28	33	26	25	25	24
Letonia					36	39	35	38	37	36
Lituania	31				36	35	34	34	35	37
Malta					27	27	26	27	27	28
Polonia	30				36	33	32	32	31	31
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Slovacia					26	28	24	24	25	26
Slovenia	22	22	22		24	24	23	23	23	24
Bulgaria	26	26	24	26	25	31	35	36	33	33
România	30	30	30	31	31	33	38	36	35	33
Media UE-27	28	28	28	28	28	30	29	30	30	30
R. Moldova	36	37	33	36	41	36	37	33	35	38

(Elaborat în baza datelor [Eurostat](#), 2011)

*pentru 2011 informația lipsește

Conform datelor Băncii Mondiale, valoarea limită a indexului Gini este egală cu 0,4¹¹⁸, ce contribuie repartizării echitabile a veniturilor, creșterii economice și restructurării progresiste ale instituțiilor publice din țara respectivă. În perioada 2008-2009 în majoritatea fostelor țări socialiste, de rând cu Republica Moldova, se păstrează valoarea înaltă a acestui indice (Uzbekistan - 36,7; Azerbaidjan - 36,5; Estonia - 36,0; Lituania - 35,8; Letonia - 38 etc.). În majoritatea țărilor europene, valoarea acestui indice este mai mare decât valoarea lui admisibilă, stabilită de Banca Mondială. Printre țările cu valoarea coeficientului Gini redus se pot menționa următoarele țări: Slovenia – 23-24%; Slovacia – 25-26%; Cehia, Ungaria, Danemarca – 25%; Finlanda, Austria - 26%; media pentru România și Bulgaria fiind de 33% (tab.26).

În opinia noastră, considerăm că veniturile și creșterea economică sunt categorii vitale în asigurarea CV. Nu poate fi ignorată importanța veniturilor

¹¹⁸ World Bank. *Equity and Development: World Development Report 2006*. N.Y.: The World Bank and Oxford University Press, 2006.

pentru extinderea libertăților omului în acoperirea tuturor necesităților vitale ale acestuia.

Menționăm venitul ca unul din factorii majori în asigurarea CV: prin determinarea puterii de cumpărare a omului la asigurarea acestuia cu hrană, adăpost, îmbrăcăminte și emanciparea de alegere - cum ar fi ocuparea forței de muncă la un loc de lucru prestigios, aducând satisfacție financiară și morală acestuia sau petrecerea mai mult timp cu familia^{119 120}. Doar creșterea veniturilor poate confirma faptul că există oportunități de a te extinde într-o muncă decentă și o societate deschisă, iar dificultățile economice și pierderile asociate cu locurile de muncă sunt vești proaste pentru oamenii din întreaga lume (tab.31).

În plus, venitul este o sursă de taxe și alte venituri, pe care le utilizează guvernele pentru a furniza serviciile necesare și a pune în aplicare programul de redistribuire.

Tabelul 31

Rata de creștere a PIB-ului real per locuitor în R.Moldova și UE (2001-2011), %

Țările UE	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Austria	0	1,2	0,4	1,9	1,9	2,9	3,6	1,7	-4,4	2,1	2,4
Belgia	0,4	0,8	0,4	2,8	1,2	2,3	1,9	0,4	-3,7	1,5	-0,1
Danemarca	0,3	0,3	0	1,02	2,1	2,9	1,1	-0,1	-0,1	0,1	-1,6
Finlanda	2,9	1,9	1,5	4,1	2,5	3,8	5,0	0,3	-7,6	2,8	0,9
Franța	1,3	0,4	0,4	1,6	1,2	1,2	1,2	-0,5	-0,3	...	-1,0
Croația	3,8	5,4	5	4,2	4,2	4,7	5,5	2,4	-5,8	-0,5	-
Germania	1,2	-0,4	-0,4	1,6	0,8	3,5	2,6	1,1	-4,3	3,7	1,7
Grecia	3,9	3,0	5,9	4,2	1,3	5,3	3,8	0,6	-2,4	-5,0	-9,0
Irlanda	4,0	4,9	2,6	2,9	3,5	2,7	3,2	-0,1	-0,1	-1,5	-
Italia	1,9	0	-1,0	1,0	-0,5	1,5	1,0	-2,0	-6,0	1,0	1,0
Luxemburg	1,4	2,9	0,4	3,0	3,9	3,2	5,0	-0,2	-5,5	1,7	1,1
Portugalia	1,6	0	-1,6	0,8	1,6	1,6	1,6	0	-2,4	1,6	--2,5
Olanda	1,1	-0,8	0	1,9	1,9	2,9	3,9	1,4	-4,4	1,4	-1,5
M.Britanie	2,2	1,8	2,1	2,4	1,7	2,3	1,9	-1,0	-5,4	0,7	-3,6
Spania	2,0	1,2	1,8	1,2	2,4	2,3	1,7	1,7	-1,0	-1,0	-1,0
Suedia	1,0	2,3	1,9	3,8	2,7	3,8	2,6	-1,4	-6,2	4,8	1,6

¹¹⁹ Gorobievski S. *Evaluarea bunăstării și diferenței sociale a populației R.Moldova*. Partea I. „Meridian Ingineresc”, nr.1, 2011, p.40-45.

¹²⁰ Gorobievski S. *Evaluarea bunăstării și diferenței sociale a populației R.Moldova*. Partea II. „Meridian Ingineresc”, nr.3, 2011, p.45-50.

UE-15	1,3	0,6	0,6	1,7	1,2	2,5	2,1	-0,3	-4,7	1,4	-0,9
Cipru	2,7	1,3	0	2,0	1,3	1,9	3,8	2,4	-2,5	0,6	-3,2
Estonia	7,5	7,9	7,6	7,2	9,4	10,6	6,9	-5,1	-14	0,9	4,7
Letonia	8	6,5	7,2	8,7	10,6	12,2	10	-4,0	-7,5	0,4	5,4
Lituania	6,7	6,9	10,2	7,4	7,8	7,8	9,8	2,9	-15	2,9	8,8
Ungaria	3,8	4,1	4	4,5	3,2	3,6	0,8	0,8	-6,7	0	1,5
Malta	-2,0	2,0	-1,0	0	4,7	1,0	3,5	4,3	-3,3	3,4	1,2
Polonia	1,2	1,4	3,9	5,3	3,6	6,2	6,8	5,1	1,7	2,7	3,2
Cehia	2,5	1,9	3,6	4,5	6,3	6,8	6,1	2,5	-4,1	1,6	-
Slovenia	2,8	4	2,8	4,3	4,5	5,9	6,9	3,7	-8,1	1,1	-1,2
Slovacia	3,5	4,6	4,8	5,1	6,7	8,5	10,5	5,8	-4,8	2,7	-
UE-25	2,0	1,2	1,3	2,5	1,9	3,2	2,9	1,4	-4,5	1,6	1,1
Bulgaria	4,2	4,7	5,5	6,7	6,4	6,5	6,4	6,2	-4,9	0	2,2
România	5,7	5,1	5,2	8,5	4,2	7,9	6,3	7,3	-7,1	0,8	1,0
UE-27	2	1,2	1,3	2,5	2	3,2	2,5	0,5	-4,6	1,6	1,4
R.Moldova	6,1	7,2	6,6	7,4	7,1	4,0	3,0	7,8	-6,5	3,2	6,5

(Elaborat în baza datelor Eurostat, 2011, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table>, vizitat la 18.10.2012)

Necitând la faptul că R.Moldova a dat dovadă de o creștere a PIB-ului, conform revistei economice „*The Economist*”, Moldova continuă să se afle pe ultimul loc după Bosnia, Albania și Ucraina după PIB per locuitor (tab.31). PIB-ul reprezintă veniturile generate de un stat: repartitia acestora între diferiți agenți ale economiei poate fi inegală, deci puterea lui ca indicator al bunăstării este destul de limitată.

Dacă dezvoltarea umană vizează extinderea alegerilor, sărăcia înseamnă refuzul oportunităților și al celor mai fundamentale alegeri ale dezvoltării umane. Să vedem cum a influențat creșterea economică ponderea populației cu risc de sărăcie și excluziune socială la 1000 de persoane în țările studiate.

Cum vedem din tabelul 32, paralel cu creșterea economică are loc și reducerea ponderii acestei populații în toate țările UE, inclusiv în Republica Moldova.

În Strategia de Dezvoltare a R.Moldova 2012-2020 se menționează că între ponderea populației ce trăiește sub nivelul sărăciei și rata creșterii economice există o relație intrinsecă, care poate fi exprimată prin coeficientul

de elasticitate. Acest coeficient a fost – 0,7, ceea ce înseamnă că fiecare procent anual de creștere a PIB-ului reduce rata sărăciei cu 0,7%¹²¹.

Tabelul 32

Ponderea populației cu risc de sărăcie și excluziune socială, %

Tările UE-15; UE-25; UE-27	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010*
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Austria	15,7	17,5	16,8	17,8	16,7	18,6	17,0	12,5
Belgia	23,4	21,6	22,6	21,5	21,6	20,8	20,2	15,0
Danemarca	16,9	16,5	17,2	16,7	16,8	16,3	17,4	13,0
Finlanda	...	17,2	17,2	17,2	17,4	17,4	16,9	14,0
Franța	...	19,8	18,9	18,8	19,0	18,6	18,4	13,0
Croația
Germania	18,4	20,2	20,6	20,1	20,0	15,6
Grecia	32,9	30,9	29,4	29,3	28,3	28,1	27,6	20,0
Irlanda	24,4	24,8	25,0	23,3	23,1	23,1	25,7	25,7
Italia	...	26,4	25,0	25,9	26,1	25,3	24,7	18,0
Luxemburg	15,8	16,1	17,3	16,5	15,9	15,9	15,5	15,0
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Portugalia	...	27,5	26,1	25,0	25,0	26,0	24,9	18,0
Olanda	16,7	16,0	15,7	14,9	15,1	11,0
M.Britanie	24,8	23,7	22,8	23,2	22,0	17,0
Spania	...	24,4	23,4	23,3	23,1	22,9	23,4	20,0
Suedia	...	16,9	14,4	16,3	13,9	14,9	15,9	13,5
UE-15	21,5	21,8	21,7	21,5	21,1	16,1
Cipru	25,3	25,4	25,2	22,2	22,2	16,5
Estonia	...	26,3	25,9	22,0	22,0	21,8	23,4	20,0
Letonia	45,8	41,4	36,0	33,8	37,4	38,1
Lituania	41,0	35,9	28,7	27,6	29,5	21,0
Ungaria	32,1	31,4	29,4	28,2	29,9	20,5
Malta	20,6	19,0	19,1	19,5	20,2	16,0
Polonia	45,3	39,5	39,4	30,5	27,8	18,0
Cehia			19,6	18,0	15,8	15,3	14,0	8,0
Slovenia	18,5	17,1	17,1	18,5	17,1	12,0
Slovacia	32,5	26,7	21,3	20,6	19,6	11,0
UE-25	26,1	26,6	23,6	22,8	21,77	18,1
Bulgaria				61,3	60,7	44,8	44,2	23,0
România	45,9	44,2	43,1	23,0
UE-27	26,0	25,0	24,5	23,6	21,4	19,1
R.Moldova	29	26,4	29,1	30,2	29,8	26,8	26,8	17,8

(Elaborat în baza datelor Eurostat 2010, www.eurostat)

¹²¹ Strategia Națională de Dezvoltare a Republicii Moldova 2012-2020. Chișinău: Guvernul R.Moldova, 2010. p.8.

*lipsă de date pentru anul 2011

Excluziunea socială este un concept relativ nou, care nu are o definiție universală. În prezent, UE definește excluziunea socială ca fiind “un proces prin care anumite persoane sunt împinse spre marginea societății și împiedicate să participe pe deplin din cauza sărăciei lor sau a lipsei de competențe de bază și oportunități de învățare continuă, sau ca urmare a discriminării. Acest lucru le îndepărtează de oportunitățile referitoare la locuri de muncă, venituri, studii, precum și de rețelele și activitățile comunitare și sociale. Acestea au acces limitat la putere și organele de decizie și, astfel, se simt adesea neputincioase și incapabile să preia controlul asupra deciziilor, care le afectează viața”¹²².

Conceptul de excluziune socială în sine este unul nou nu doar pentru Republica Moldova, dar și pentru alte țări. În același timp, el este tot mai folosit în dezbaterile politice și în cercetările asupra sărăciei și inegalităților sociale. Deoarece conceptul de excluziune socială este mai cuprinzător decât cel al sărăciei, acesta permite formularea și aplicarea unei noi filosofii și introducerea unor noi instrumente de intervenție în politici anti-sărăcie.

În prezent, lupta împotriva excluziunii sociale este recunoscută de către UE și ONU ca fiind una dintre sarcinile principale în asigurarea creșterii economice și dezvoltării umane durabile, iar participarea resurselor umane la relațiile de producție a devenit un obiect-cheie al dezvoltării. Anume din aceste motive, politicile sociale moderne ar trebui să se concentreze, în primul rând, asupra asigurării disponibilității resurselor adecvate pentru incluziunea socială a persoanelor care se confruntă cu dificultăți.

Cercetările efectuate în ultimul deceniu arată că sărăcia și excluziunea socială sunt fenomene complexe și multidimensionale, care se schimbă de-a lungul timpului, atât în ce privește forma, cât și conținutul, ceea ce înseamnă că lupta împotriva lor necesită o abordare integrată și noi metode de intervenție atât din partea statului, cât și din partea societății și a altor actori sociali. Sărăcia și excluziunea socială sunt în atenția permanentă a politicilor de dezvoltare social-economică a R.Moldova și necesită o cercetare sistematică.

¹²² Raportul Național de Dezvoltare Umană 2010/2011: R.Moldova de la Excluziune Socială la o Dezvoltare Umană Incluzivă/ Vaculovschi D., Vremeș M., Craevschi-Toartă V.Ch.: “Nova-imprim” SRL, 2011, p.39.

În R.Moldova, problema excluziunii și inegalității sociale a fost abordată conceptual în Strategia Națională de Dezvoltare pentru anii 2008-2011, la elaborarea căreia au participat un șir de savanți din cadrul Institutului de Economie și Statistică al AȘM și Guvernului R.Moldova și Ministerului de Economie: **Cheianu-Andrei D., Craievschi-Toartă V., Negruță A., Rojco A., Vremiș M**¹²³.

În UE-25 ponderea populației cu risc de sărăcie și excluziune socială a fost mai mare decât în UE-15, căci în perioada dată a avut loc extinderea UE, cu includerea în UE a țărilor Letonia, Lituania, Polonia, ponderea respectivă a cărora în 2005 a avut valori înalte: Letonia - 45,8%; Lituania - 41%; Polonia - 45,3%. Aceeași situație se resimte și în cazul Bulgariei și României, a căror pondere a populației cu risc de sărăcie și excluziune socială în anii 2006-2009 a constituit, respectiv, 61,3% și 45,9%, ceea ce a provocat creșterea valorii medii a acesteia în UE-27, comparativ cu UE-25 și UE-15. Ponderea acestei populații în 2010 în UE-27 a constituit 19,1% ¹²⁴ (tab.32 și anexa 16).

În 2010 Universitatea din Oxford, împreună cu PNUD, au elaborat metodologia de evaluare a **Indexului Sărăciei Multidimensionale (ISM)** pentru țările în curs de dezvoltare, care a și fost expusă la nivel global în RGDU 2010-2011 și la nivel național în RNDU 2010-2011. La baza evaluării IMS au stat trei componente și 10 indicatori. Toți indicatorii au fost echivalenți după dimensiune și ponderea de acțiune. Fiecare dimensiune și fiecare indicator sunt egali în dimensiuni. Ei au fost grupați în felul următor: *primii doi indicatori țin de nivelul mediu de studii al populației; următorii doi indicatori - de speranța medie de viață la naștere; restul indicatorilor - de standardul CV*. Tabelul 33 prezintă rata sărăciei multidimensionale (MPI) în Republica Moldova, precum și cele două componente calculate după metodologia Universității din Oxford: incidența sărăciei (H) și intensitatea medie de lipsuri cu care se confruntă săracii (A). MPI reflectă ponderea

¹²³ Abordări ale excluziunii sociale în Republica Moldova. Aspecte metodologice și analitice. Ediția I. (Autori: M.Vremiș, V.Toartă, A.Rojco, D.Cheianu-Andrei). Chișinău: UNIFEM, PNUD, 2010. 322p.

¹²⁴ Raportul comun al Comisiei Europene privind incluziunea socială. Bruxelles, 2010. 9 p.

persoanelor sărace (H) sau proporția populației care este multidimensional săracă și intensitatea medie a sărăciei(A). MPI este calculată prin înmulțirea incidenței sărăciei cu intensitatea medie a celor săraci (H*A). O persoană este identificată ca fiind săracă, dacă ea este lipsită de cel puțin o treime din indicatorii ponderați.

Conform metodologiei elaborate de Universitatea din Oxford împreună cu PNUD, o persoană este considerată săracă, dacă (tab.33):

1) aceasta este defavorizată de, cel puțin, o treime dintre indicatorii ponderați;

2) intensitatea sărăciei denotă proporția de indicatori de care este defavorizată persoana.

ISM pentru R.Moldova în 2011 a constituit 0,007%, din care: ponderea populației sărace (H) fiind de 1,9%; intensitatea medie a săracilor (A) - 36,7%; ponderea populației cu veniturile zilnice până la 1,25 \$- 8,1%; ponderea populației cu veniturile zilnice până la 2,0 \$ - 29,0%; ponderea populației sărace conform pragului național de sărăcie (cu veniturile sub coșul minim de consum) – 29,0%, tabelul 34.

Tabelul 33

Componentele Indicelui Sărăciei Multidimensionale (ISM)

ISM	Componentele ISM	Indicatorii ISM și ponderea acestora în valoarea indexului
	Nivelul mediu de studii al populației (1/3 din indice)	<i>Ani de școlarizare:</i> în familie niciun membru nu a absolvit cinci ani de studii la școală (1/6 din indicator)
		<i>Frecvență școlară:</i> dacă copilul de vârstă școlară nu este școlarizat pe parcursul de la 1 până la 8 ani (1/6 din indicator)
	Speranța medie de viață la naștere (1/3 din indice)	<i>Defavorizare în nutriție:</i> în cazul în care se dețin informații de la adult sau copil că sunt subnutriți (1/6 din indicator)
		<i>Mortalitate infantilă:</i> dacă în familie a avut loc un deces al unui copil (1/6 din indicator)
	Standard de	<i>Dacă bucatele se pregătesc în bucătărie pe lemne sau resturi vegetale</i> (1/18 din indicator)
		<i>Dacă gospodăria casnică</i> nu are nici o sursă de energie electrică (1/18 din indicator)
<i>Dacă gospodăria casnică nu are</i> acces la apă potabilă sau sursă de apă potabilă se află la mai mult de 30 minute		

CV (1/3 din indice)	distanță de mers de acasă (1/18 din indicator)
	<i>Dacă gospodăria casnică nu este dotată</i> cu WC sau acesta se află în afara casei (1/18 din indicator)
	<i>Dacă gospodăria casnică are podea din lut sau din nisip</i> (1/18 din indicator)
	<i>Dacă gospodăria casnică nu deține mai mult de una dintre sursele:</i> radio, TV, telefon, bicicletă, motocicletă sau frigider și nu deține o mașină sau tractor (1/18 din indicator)

(Elaborat de autor în baza metodologiei Oxford Poverty and HDI-2011)
www.ophi.org.uk/policy/multidimensional-poverty-index/)

Evaluările sărăciei au fost efectuate și de Ministerul Economiei al Guvernului R.M. Conform Notei informative “Sărăcia în Republica Moldova 2010”, făcute în presă, Guvernul a declarat că în 2010 nivelul sărăciei în republică a înregistrat o diminuare, comparativ cu anii precedenți (tab.34).

Ponderea persoanelor sărace, cu un consum mai mic decât pragul sărăciei absolute, a constituit în 2010 21,9% și a diminuat în comparație cu 2009 cu 4,4 %. Pragul sărăciei absolute a constituit în medie pe lună la o persoană 1015,9 lei, în creștere față de 2009 cu 7,4%, dat fiind faptul că Indicele Prețurilor de Consum în medie pe an a constituit 107,4%.

Tabelul 34
Indicatorii Sărăciei Multidimensionale a regiunilor R.Moldova (2010)

Regiune	Ponderea populației pe regiuni, %	ISM, %	Incidența sărăciei (H), %	Intensitatea medie a săracilor (A), %	Ponderea populației vulnerabile la sărăcie, %	Ponderea populației în sărăcie extremă, %
Centru	27,5	0,013	3,4	37,3	8,4	0,1
Chișinău	21,9	0,000	0,1	33,3	1,6	0,0
Nord	30,9	0,005	1,5	34,9	7,0	0,0
Sud	19,7	0,008	2,2	37,6	7,9	0,2
Total	100,0	0,0065	1,8	35,8	6,23	0,075

(Oxford Poverty and HDI 2011,

www.ophi.org.uk/policy/multidimensional-poverty-index/, vizitat la 12.02.2012)

Pragul sărăciei extreme a constituit 549,4 lei, iar ponderea populației cu un consum mai mic decât acest nivel a alcătuit 1,4%. Astfel, circa 734,9 mii

persoane au avut un consum mai mic decât pragul sărăciei absolute și circa 46,3 mii persoane – un consum sub pragul sărăciei extreme¹²⁵.

Profunzimea sărăciei absolute sau, altfel spus, deficitul de venituri ale persoanelor defavorizate în raport cu pragul sărăciei în 2010 a constituit 4,5%, iar profunzimea sărăciei extreme - 0,3%. Aceasta a însemnat că fiecare persoană absolut săracă are un deficit mediu de circa 45,7 lei pentru a depăși starea de sărăcie absolută, iar fiecărei persoane extrem de sărace nu-i ajung circa 1,6 lei pentru a ieși din sărăcie extremă. În ceea ce privește indicele severității sărăciei, care, reflectând fenomenul sărăciei în 2010, a continuat trendul descendent, acesta a constituit 1,4% (tab.35).

Dacă comparăm rezultatele evaluării sărăciei în 2010, conform metodologiei Universității din Oxford și PNUD (tab.34), cu rezultatele evaluării sărăciei după metodologia Guvernului R.Moldova (tab.35), observăm că rata sărăciei extreme în primul caz atinge valoarea 0,075% comparativ cu cea din cazul al doilea, care a avut valoarea, practic dublă, de 1,4%. Deci, metodologia Universității din Oxford și PNUD, care ia în cont nu numai veniturile populației, dar și serviciile respective acordate de societatea umană, este mai completă și mai relevantă.

Tabelul 35

Indicatorii sărăciei în Republica Moldova, 2006–2010

¹²⁵ *Pragurile sărăciei.* Raportul utilizează în principal două praguri ale sărăciei, calculate în baza Principiilor metodologice de evaluare a pragului absolut al sărăciei (anexa nr.2, SCERS). În scopuri comparative au fost prezentate pragul internațional al sărăciei de 2,15 USD pe persoană/zi, ajustat la paritatea puterii de cumpărare, minimul de existență, pragul relativ al sărăciei și pragurile subiective.

Pragul sărăciei extreme este bazat pe valoarea monetară a unui coș alimentar, definit în termeni de consum zilnic minim de calorii, egal cu 2.282 Kcal de membru al gospodăriei casnice (GC) pe zi (un coș alimentar conform minimului de existență). Din moment ce consumul alimentar diferă pe nivele de bunăstare, calculele se bazează pe structura consumului alimentar caracteristic populației din decilele 2 și 4 ale distribuției cheltuielilor totale de consum pe persoană. *O gospodărie este clasificată ca extrem săracă, dacă cheltuielile totale de consum pe adult echivalent este mai mic decât costul unui coș de produse alimentare de bază. În anul 2004 pragul sărăciei extreme a fost de 258,1 MDL pe lună.*

Pragul absolut al sărăciei a fost estimat pe baza cheltuielilor totale de consum, prin majorarea pragului alimentar al sărăciei cu un supliment pentru bunuri nealimentare și servicii. Componenta nealimentară a fost estimată pentru segmentul gospodăriilor eșantionate, a căror cheltuieli de consum pe persoana s-au plasat în intervalul unei devieri de 10% (+/-) de la nivelul pragului alimentar al sărăciei. Pragul sărăciei absolute pentru anul 2004 a fost estimat la 327.0 MDL.

Pragul relativ al sărăciei se concentrează asupra relativității; acest prag a fost stabilit la nivel de 50% din media cheltuielilor de consum pe adult echivalent ale gospodăriei casnice, constituind 294 MDL conform datelor CBGC din anul 2004.

Indicatorii sărăciei	2006	2007	2008	2009	2010
Pragul absolut al sărăciei (lei)	747,4	839,3	945,9	945,9	1015,9
Rata sărăciei absolute, %	30,2	25,8	26,4	26,3	21,9
Profunzimea sărăciei absolute; %	7,9	5,9	6,4	5,9	4,5
Severitatea sărăciei absolute,%	3,0	2,1	2,3	2,0	1,4
Pragul sărăciei extreme (lei)	404,2	453,9	511,5	511,5	549,4
Rata sărăciei extreme,%	4,5	2,8	3,2	2,1	1,4
Profunzimea sărăciei extreme,%	1,0	0,5	0,5	0,4	0,3
Severitatea sărăciei extreme,%	0,4	0,2	0,1	0,1	0,1

(Elaborat în baza datelor BNS, 2010)

Cel mai mult fenomenul sărăciei a afectat păturile sociale cu veniturile mai mici sau pensionarii și copiii, veniturile cărora au fost sub nivelul coșului de consum. Acest fapt confirmă ratele de sărăcie printre cele mai vulnerabile categorii în baza genului capilor GC și evoluția minimului de existență în R.Moldova pentru diferite grupuri de locuitori (anexa 32, tab. A32.2).

Sintetizând cele expuse, considerăm că *dezvoltarea umană reprezintă, în esență, libertatea alegerii pentru toți oamenii care locuiesc într-o țară sau într-o regiune. Pentru ca oamenii să beneficieze de această libertate, ei au nevoie de condiții care să le permită: educație adecvată, o sănătate bună, prosperitate materială, participare socială, abilitare și o incluziune, precum și beneficii ale creșterii economice, distribuite în mod echitabil.*

Deoarece *modelul de creștere economică* influențează în mod fundamental dezvoltarea umană, trebuie recunoscut faptul că în R.Moldova această creștere a avut o bază limitată din punct de vedere geografic și a fost inechitabilă din punct de vedere social.

Creșterea migrației forței de muncă, care a durat un deceniu întreg, constituie un semn, că creșterea economică din R.Moldova a fost deficitară. Aceasta a provocat unele consecințe negative pentru societatea moldovenească, precum dezintegrarea familiei, violența domestică și perspectiva demografică agravată^{126 127}.

¹²⁶ Gorobievski S. *Managementul Calității Vieții și migrația populației din R.Moldova*. În: Republica Moldova: Provocările migrației./AȘM; coord.: V.Moraru. Chișinău: ÎEP Știința, 2010, p.39-48 (148 p.).

Dezvoltarea umană poate fi definită, în mod simplu, ca un proces de extindere a opțiunilor. Dezvoltarea umană este un proces și, în același timp, un rezultat. Ea are atribuție la proces în măsura în care prin intermediul acesteia se lărgesc opțiunile. Dezvoltarea umană este,

de asemenea, centrată asupra rezultatelor provenite din posibilitățile mai largi de alegeri.

În primul rând, alegerile umane se extind atunci când oamenii obțin mai multe capacități și se bucură de mai multe oportunități de a folosi aceste competențe. Dezvoltarea umană reflectă un echilibru între capacități și oportunități și, în cazul în care între ele există un dezacord, se poate ajunge la frustrare umană.

In al doilea rând, creșterea economică este doar un mijloc, deși unul important, și nicidecum nu poate fi scopul final al dezvoltării. Venitul constituie o contribuție importantă, atunci când beneficiile lui sunt traduse în viețile oamenilor. Scopul final al dezvoltării umane este dezvoltarea capacităților oamenilor.

In al treilea rând, dezvoltarea umană, concentrându-se asupra oportunităților de a face alegeri, presupune că oamenii trebuie să influențeze procesul care conturează viețile lor. Ei trebuie să participe la diferite procese de luare a deciziilor, la implementarea acestor decizii și la monitorizarea lor.

Deci, dezvoltarea umană este o dezvoltare a oamenilor, o dezvoltare pentru oameni și o dezvoltare realizată de oameni, deoarece: abordarea dezvoltării umane în raport cu nevoile umane vorbește despre necesitățile minime ale ființelor umane, nu însă și despre alegerile acestora; bunăstarea umană tratează oamenii doar ca pe recipienți, dar nu ca și pe participanți activi la procesele care le determină viața.

Să urmărim legăturile dintre creșterea economică și gradul de dezvoltare umană în Republica Moldova, reieșind din faptul că aceasta face parte din categoria statelor cu dezvoltare umană medie.

¹²⁷ Gorobievschi S., Zamani G., Maximilian S. *Previziunea economică a fluxului și refluxului forței de muncă.* ANALE ULIM. Dir. publ.: A.Galben; coord.șt.: Gh.Postică; red.resp.: P.Roșca, Anul 2009, vol.9: Serie Economie, p.30-36.

După destrămarea URSS și declararea independenței în august 1991, R.Moldova a traversat o etapă complexă de tranziție la economia de piață, înfruntând un declin economic de proporții. Criza economică a durat 10 ani (1990-1999), perioadă în care PIB s-a redus, practic, de trei ori. Începând cu 2000 economia a înregistrat o oarecare stabilitate, normalizându-se volumul de producție, ceea ce a influențat parțial și reducerea sărăciei. În perioada 2000–2005 PIB-ul s-a majorat cu 43%. Ca urmare, rata sărăciei s-a redus cu 41,3 % (anexa 25).

Republica Moldova a început procesul de tranziție, fiind o țară prosperă din cadrul CSI și din UE, dar recesiunea din anii 1991–1999 a fost una dintre cele mai profunde din grupul statelor în tranziție (doar Georgia a înregistrat o cădere mai mare). Singurul an, în care a avut loc o creștere economică marginal pozitivă a fost 1997, după care a urmat criza o financiară regională, care în 1998-1999 a aruncat R.Moldova într-un declin economic și mai mare. În anii 2000-2005 a fost înregistrată o revitalizare economică, cu o majorare a PIB-ului în medie cu 6,25% anual, fapt ce a susținut o ușoară convergență spre mediile de venituri din CSI și UE.

Apoi, în perioada 2006-2008 se produc o serie de șocuri economice din exterior. Anul 2009 a adus un declin economic dur, cu repercursiuni negative asupra PIB-ului și IDU. Conform opiniilor savanților autohtoni, efectele negative ale acestor ani au provocat consecințe negative de lungă durată în economia națională și ea va putea atinge un nivel înalt al IDU (0,800), similar cu cel al țărilor din Europa de Vest, doar către 2040. Ca să ajungă la acest nivel mai repede, Moldova are nevoie de o creștere economică mai rapidă și o îmbunătățire constantă a speranței de viață și a ratei de înrolare în procesul de educație¹²⁸.

Republica Moldova continuă să mențină stabilitatea macroeconomică. În 2005 inflația s-a redus de la 44% în 1999 până la 10%, menținându-se un curs de schimb relativ stabil al monedei naționale, iar rezervele valutare s-au majorat semnificativ.

¹²⁸ Strategia Națională de Dezvoltare a Republicii Moldova 2012-2020. Ch.: Guvernul R.Moldova, 2010, p.9.

Creșterea economică și împrumuturile externe prudente au permis reducerea ponderii datoriei publice și celei garantate din PIB de la 79% în 2000 până la 27% în 2005. Acest fapt s-a datorat promovării unei politici monetar-creditare adecvate în ambianță cu o politică fiscal-bugetară rigidă, precum și implementării reformelor fiscale, având drept scop perfecționarea sistemului de colectare a impozitelor.

Dezvoltarea economică a țării în 2006 a fost influențată negativ de o serie de factori exogeni. Printre aceștia se enumerau: condițiile climaterice nefavorabile; interdicția exportului anumitor bunuri în Federația Rusă, plus accesul limitat la alte piețe de export; dublarea prețurilor la resursele energetice, importate din Rusia și majorarea considerabilă a prețurilor la resursele energetice pe piețele altor țări etc. În consecință s-a produs deteriorarea indicilor macroeconomici, s-a micșorat rata de creștere a PIB-ului, s-a redus producția industrială și agricolă, precum și exportul de bunuri, majorându-se deficitul balanței comerciale și balanței de plăți (anexa 25).

Cele întâmplate au cauzat o accelerare a proceselor inflaționiste. Majorarea inflației a avut un caracter nemonetar și depindea de prețurile la gaze, resurse energetice și sporirea cheltuielilor de producție aferente. Factorii externi în 2006 au creat dificultăți în activitatea Guvernului, orientată spre realizarea sarcinilor economice și sociale. Dificultățile economice respective au avut un impact negativ asupra nivelului de trai al populației. De aceea, Guvernul și Banca Națională au întreprins acțiuni neordinare de prevenire a șocurilor social-economice ale țării.

În 2009, în situația de criză economică din R.Moldova, volumul producției industriale a constituit până la 23266,6 mln.lei în prețuri curente sau cu 22,2 % mai puțin decât în 2008. Rata de creștere a volumelor de producție în anii 2008-2009 a constituit 77,8%, în prețuri comparabile. Descreșterea volumelor de producție pe țară, în comparație cu 2008, a fost provocată de reducerea volumelor de producție în industria extractivă cu 32,1%, în industria prelucrătoare - cu 24,3%, în sectorul energetic – cu 1,5%. Micșorarea volumelor de producție pe țară în 2009 în comparație cu 2008, a fost determinată de micșorarea volumelor de producție în domeniile: producere,

prelucrarea și conservarea cărnii și a produselor din carne, prelucrarea și conservarea fructelor și legumelor, fabricarea produselor lactate și a băuturilor alcoolice, producerea vinurilor, textilelor, confecțiilor, încălțăminte, hârtiei și cartonajului, materialelor de construcții (anexa 25).

În același timp, se menționează creșterea volumelor de producție a cărnii de pasăre, maselor furajere pentru animale, produselor din mase plastice, articolelor din tutun, tricotajelor, mașinilor și utilajelor electrice, aparaturii radio, televizoarelor și comunicațiilor etc.

Volumul producției agricole globale în 2009 a constituit 13242 mln.lei în prețuri curente sau 90,1% în prețuri comparabile față de anul precedent. Micșorarea volumului producției agricole globale a fost determinată de descreșterea volumelor de producție vegetală cu 17,4%, deși volumul producției animale a crescut cu 11,8% față de anul precedent (anexa 25).

Investițiile în capitalul fix al economiei naționale din toate sursele de finanțare în 2009 au marcat valoarea de 10818,9 mln.lei, din care 5856,4 mln.lei au constituit lucrările de construcții capitale, respectiv, față de 2008 - 65,1 și 64,5%. Darea în exploatare a fondurilor locative în 2009 au constituit 71,7% din valoarea anului 2008.

Volumul de mărfuri transportate prin calea ferată, automobile, transport aerian și naval în 2009 a constituit valoarea de 2782,7 mln. tone-km sau 57,2% din volumul anului 2008.

Comerțul cu amănuntul în 2009 a constituit suma de 19925,1 mln.lei sau 95,6% față de 2008, în prețuri comparabile. Volumul serviciilor acordate populației în 2009, în prețuri comparabile, a constituit valoarea de 12261,7 mln. lei, rata creșterii fiind cu 2,6% mai mare decât în 2008 (anexa 25).

Salariul mediu pe un angajat în 2009 a atins valoarea de 2748 lei sau cu 8,7% a fost mai mare decât cel înregistrat în 2008. În sfera bugetară, salariul mediu a constituit valoarea de 2406 lei, iar în sectorul real - 2946 lei, majorându-se cu 22,8% și, respectiv, 4,3%. Salariile mici sunt rezultatul productivității joase a muncii și, în ultimă instanță, factorul determinant al exodului forței de muncă din R.Moldova și al unui nivel de trai sub necesitățile cetățenilor.

Conform datelor statistice ale Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă la 1 ianurie 2010 numărul oficial al șomerilor a fost de 38,7 mii oameni, iar în 2009 în afara câmpului muncii se aflau 76 mii de oameni.

Conform rezultatelor analizei efectuate în Strategia Națională de Dezvoltare a R.Moldova 2012-2020, creșterea economică din anii 2000-2010 a avut caracter relativ, deoarece, în primul rând, în ceastă perioadă a avut loc majorarea capitalului, în special, a stocului productiv de capital fix. Acesta s-a majorat, în medie, cu 8,2% anual, ceea ce reprezintă un ritm destul de înalt, dar care s-a dovedit a fi insuficient. În al doilea rând, creșterea PIB-ului a fost condiționată și de creșterea productivității ambilor factori, a muncii și a capitalului (4,7% anual).

Prin urmare, natura creșterii a fost mai mult extensivă decât intensivă. Trecerea activității economice din sfera producției agricole, caracterizată printr-o productivitate joasă, în sfera industriei și serviciilor, unde productivitatea a fost mai înaltă, explică această performanță relativă. Din contra, dinamica forței de muncă a afectat negativ creșterea economică. Tendințele imigraționiste caracteristice acestei perioade au determinat scăderea ratei de activitate în economia națională de la 60% la 44%. Forța de muncă efectivă, ca factor de producție, a scăzut pe parcursul ultimului deceniu de la 1514 mii de persoane până la 1143 mii în 2010 sau, în medie, cu 2,8% anual. Această scădere subminează influența pozitivă a sporirii capitalului și a productivității în creșterea economică, și ca rezultat, pune la îndoială creșterea înregistrată a PIB-ului. Prin urmare, dacă ținem cont de micșorarea ponderii factorului uman, statisticile pozitive din ultimul deceniu în ceea ce privește creșterea capitalului și a productivității nu au fost suficient de înalte pentru a asigura o cale de evoluție convergentă spre media europeană¹²⁹.

În total, R.Moldova a avut parte de o creștere economică fără formarea locurilor de muncă și fără re tehnologizarea profundă a proceselor de producție. Astfel, capitalul a crescut, s-a majorat puțin și eficiența utilizării factorilor de producție, dar cu ritmuri absolut insuficiente pentru asigurarea unei dezvoltări

¹²⁹ Strategia Națională de Dezvoltare a Republicii Moldova 2012-2020. Ch.: Guvernul R.Moldova, 2010, p.6.

durabile. Însă chiar și ritmurile modeste de creștere a capitalului și productivității factorilor, înregistrate pe parcursul anilor 2000-2010, nu asigură nici o garanție de evoluție pe următorii 10 ani. Rezultatele obținute au fost atinse în condițiile în care și Guvernul, și antreprenorii au efectuat un spectru larg de anumite reforme și re tehnologizări, apărute ca rezultat al tranziției. Odată ce reformele și modificările „ușoare” structurale s-au consumat și efectele benefice, potențialul de creștere în baza productivității multifactoriale diagnosticate.

În continuare, să analizăm aspectele dezvoltării umane în R.Moldova pe componente. Participarea și aspectele gender au fost mai puțin afectate de regresele economice. Din informația prezentată în tabelul 32 se observă, că IDU raportat la gen are tendințe de creștere.

Statistica gender privind înrolarea în studii a diferitelor genuri în R.Moldova este următoarea: ponderea femeilor din totalul populației în 2011 constituie 51,79. Ponderea femeilor din populația activă a fost de 49,0%. Cota mandatelor deținute de femei în Parlament a constituit 25,7% (2010). Femeile-manageri și înalții funcționari în administrația publică și unitățile economice și sociale au avut în societate ponderea de 36,4%. 66,1% de femei au fost încadrate în ocupații intelectuale și științifice. Cota salariului mediu al femeilor din salariul mediu al bărbaților în 2010 a constituit 76,1% contra 73,3% în 2009. Speranța de viață la naștere în 2011 a fost de 74,9 ani la femei și 66,8 ani la bărbați. Rata alfabetizării la adulți: 98,5% la femei și 99,7% la bărbați. Rata brută de cuprindere în toate nivelurile de învățământ: 65,8% la femei și 61,3% la bărbați (tab.36). Deci, în privința femeilor în R.Moldova există unele discriminări.

Tabelul 36

Componentele Indicelui Dezvoltării Gender în R.Moldova, 2005-2010

Indicatorii socio-economici	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Speranța de viață, ani	67.8	68.4	68.8	69.4	69,3	69,2	70,9
Femei	71.7	72.2	72.6	73.2	73,3	73,4	74,9
Bărbați	63.8	64.6	65.1	65.6	65,3	65,0	66,8
Rata de alfabetizare,%	99.0	99.0	99.1	99.1	99,1	99,1	99,1

Femei	98.4	98.4	98.5	98.5	98,5	98,5	98,5
Bărbați	99.6	99.6	99.7	99.7	99,7	99,7	99,7
Rata brută de înrolare în educație, %	71.7	71.2	69.9	69.8	63,55	63,5	64,6
Femei	74.8	74.3	73.2	73.2	65,8	65,8	66,9
Bărbați	68.7	68.2	66.8	66.6	61,3	61,3	62,3
PIB pe cap de locuitor (USD la PPC)	2,362	2,561	2,715	2,986	1,516	1,600	1,680
Femei	1,909	1,881	2,118	2,335	1,322	1,350	1,400
Bărbați	2,855	3,296	3,357	3,690	1,710	1,850	1,960
Indicele Dezvoltării Raportat la Gen	0.711	0.718	0.723	0.731	0.68	0.70	0,72

(Elaborat de autor în baza datelor BNS, 2011)

În R.Moldova a început deja să se resimtă o *degradare a mediului ambiant* cu un impact asupra performanțelor economice, fapt demonstrat de problemele din producția agricolă. Încălzirea globală a modificat deja modul de viață în multe regiuni ale lumii, săracii suferind cel mai mult din această cauză. Este inutil să se afirme că țările dezvoltate au mai multe resurse financiare și umane pentru a realiza acțiunile necesare de adaptare și asigurare a securității oamenilor, chiar și în situațiile fenomenelor climatice extreme, în timp ce țările cu venituri mai mici nu dispun de asemenea resurse. Prin urmare, *schimbările climatice*, manifestate printr-o insecuritate sporită a apei, expunerea mai mare la fenomenele climatice extreme, deteriorarea mediului sau pierderea resurselor naturale și a ecosistemelor, creează obstacole semnificative în calea progresului dezvoltării umane și în R. Moldova.

Deosebit de îngrijorătoare sunt impacturile asupra agriculturii, care este o sursă majoră de venituri în Moldova, deoarece peste jumătate din populație locuiește în mediul rural și circa 1/3 din forța de muncă este angajată în agricultură. În funcție de eficacitatea strategiilor de dezvoltare pe termen lung din R.Moldova, această situație ar putea fi modificată pe parcursul următoarelor două generații. S-ar putea ajunge la o dependență mai mică de angajare la muncă în agricultură și de veniturile rurale, această tendință afirmându-se paralel cu evoluțiile demografice, inovația în producție și schimbările climatice, așa cum s-a redus ocuparea forței de muncă și veniturile agricole în UE și țările baltice.

În RGDU 2009-2010, pentru R.Moldova se menționează că în deceniile următoare, până la etapa în care schimbările anticipate vor începe să se materializeze, oportunitățile pentru dezvoltarea umană vor fi determinate de veniturile din agricultură și de modul de viață rural pentru majoritatea populației.

Încălzirea globală are o influență directă și indirectă asupra nivelului și caracterului profund al sărăciei în multe țări. Proiecțiile pe termen lung indică faptul că schimbările climei pot determina o ariditate ridicată, în special în perioada de dezvoltare a culturilor. Astfel, creșterea culturilor cerealiere, care domină structura actuală a producerii agricole, în condiții acro-climatice noi, va afecta în mod negativ recoltele și acest lucru poate fi unul permanent. De exemplu, recolta grâului de toamnă poate scădea cu 18-39% către 2020 și cu 22-50% către 2050. Împreună cu precipitațiile care au un caracter neconstant, expansiunea perioadei uscate și schimbarea generală a climei vor afecta substanțial cantitățile de apă și distribuirea teritorială și sezonieră a acestora. Cea mai vulnerabilă este zona de Sud a țării, care deja suferă din cauza resurselor limitate de apă. Problema aprovizionării cu apă va avea un caracter acut mai ales pentru localitățile rurale¹³⁰.

Fenomenele climatice extreme cauzează pierderi mari, în special pentru categoriile cele mai sărace ale societății. Din cauza variațiilor ploii, temperaturii și stării proaste a irigației și altor rețele de infrastructură relevante, producerea agricolă în R.Moldova este foarte sensibilă la condițiile vremii și asta în situația în care asigurarea culturilor încă nu este o practică larg răspândită. În 2008, inundațiile ce au cuprins zonele aferente râurilor Nistru și Prut au distrus aproximativ 600 de case din mediul rural și recoltele de pe multe sute de hectare. Pierderile totale cauzate de inundații se cifra la 300 milioane de dolari SUA. În anii de secetă, multe comunități rurale din Moldova s-au confruntat cu probleme chiar și în ceea ce privește aprovizionarea de apă.

O serie de indicatori indirecți sugerează că sărăcia s-a aprofundat în 2008, în special în cazul familiilor care obțineau principalul lor venit din agricultura

¹³⁰ Negrei I. *Prioritățile noastre: prind retrospectiv, privind viitorul*. Revista «Populație și dezvoltare», Nr.1, 2010, p.3-4.

comercială sau din agricultura de subzistență. Venitul mediu anual, provenit din activitatea agricolă în 2008, a fost cu 19% mai mic decât cel obținut în anii 2006-2007. Situația s-a agravat mai ales către sfârșitul anului 2008, atunci când în ultimul trimestru al anului venitul a fost cu 30% mai jos decât nivelul similar al anului 2007.

Pagubele directe în urma inundațiilor din vara anului 2010 din R.Moldova la fel au fost evaluate la 42 milioane de dolari SUA, iar necesitățile pentru intervenție, inclusiv investițiile în restabilirea infrastructurii, planificate până la mijlocul 2012, s-au ridicat la 77 mln de dolari (Moldpres). Conform datelor statistice, aceste fenomene naturale au avut impact negativ asupra dezvoltării umane și s-au reflectat prin diminuarea IDU din ultima perioadă (anexa 25).

În prezent, sunt tot mai frecvente problemele de sănătate, cauzate de schimbările climatice la nivel global. Dezvoltarea și creșterea economică nu pot fi concepute fără participarea oamenilor. Capacitățile fizice ale ființei umane reprezintă condiții esențiale ale eficienței procesului de creștere și dezvoltare economică.

Deci, *sănătatea umană stă la baza întregii activități economice.* În plus, ea este și un obiectiv al dezvoltării. Recunoașterea *dublei calități de condiție și obiectiv al dezvoltării* a dus la reconsiderarea modului de abordare a procesului de dezvoltare. Potrivit celor mai recente tendințe, sănătatea nu mai poate fi “sacrificată” avantajelor economice, cunoscându-se contribuția certă pe care o aduce activității economice îmbunătățirea condiției și bunăstării umane^{131 132}.

În acest context, protecția și asanarea stării de sănătate trebuie să fie considerată drept obiectiv central al oricărei strategii de dezvoltare umană. De aceea este necesară o evidențiere a factorilor specifici, cu urmări nocive asupra sănătății și elaborarea măsurilor preventive de răspuns. Utilizând sursele de referință internaționale și naționale, se poate concluziona că sănătatea umană

¹³¹ Римащевская Н.М. *Качество человеческого потенциала в условиях инновационной экономики*. Материалы Международной конференции «Качество человеческого потенциала», 22-23 октября 2009, г. Москва: ИСЭПН РАН, с.16-29.

¹³² Маликов Н.С. *Продолжительность жизни как интегральный показатель ее качества*. Журнал ВЦУЖ «Уровень жизни населения регионов России», №.2, 2010(144), с.37-44.

depinde de stilul de viață și de modul în care se răspândește maladia. Schimbarea vremii poate avea un impact direct și indirect asupra sănătății umane. Impactul direct îl constituie decesele în rezultatul inundațiilor, temperaturile înalte și joase și alte calamități naturale legate de climă. Consecințele indirecte sunt creșterea numărului de purtători de infecții, precum fânțării care roiesc prin apropierea zonelor inundate și răspândesc maladiile; creșterea populației de căpușe – atunci când temperaturile cresc, acestea contribuie la dezvoltarea encefalitei, bolii Lyme¹³³.

Schimbările climatice pot crea obstacole semnificative în procesul de avansare a dezvoltării umane în R.Moldova, dacă nu vor fi realizate intervenții serioase și acest lucru se poate produce drept consecință atât a relațiilor dintre schimbările climatice și venitul agricol, cât și a relațiilor acestora cu calitatea și cantitatea resurselor de apă.

Pentru a determina *impactul schimbărilor climatice asupra sănătății*, este necesar a determina indicatorii de sănătate relevanți, care pot fi dependenți de variațiile climei. Această analiză va permite identificarea problemelor de sănătate, determinate de schimbările climatice, și a problemelor generale de sănătate din țară și, respectiv, va permite de a aduce argumente și a sugera măsuri în vederea diminuării acestor consecințe. Datele din tabelul 37 indică o tendință de creștere a morbidității prin incidența bolilor circulatorii, tumorilor, bolilor digestive, traumelor și intoxicațiilor, cauzelor respiratorii. Rata totală a morbidității populației este, la fel, în creștere.

Tabelul 37

Rata morbidității prin incidența infecțiilor, cazuri la 100.000 locuitori

Tipuri de infecții	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Salmonela	21.9	22.4	23.5	21.2	32.1	28.1	18.4	48,6
Dizenteria bacteriană	17.8	48.5	38.3	54.1	46.0	34.0	24.0	30,5
Infecții intestinale (agenți patogeni)	264	289	368	236	264	230	240	252
Hepatita A	214.4	83.6	30.7	9.88	5.54	2.83	3,05	3,10
Malaria	0.68	0.14	0.55	0.42	1.31	1.23	1,20	1,20

¹³³ World Bank. 2009. *World Development Indicators*. Retrieved July 22, 2010.

Ascaridoza	181	187	183	196	202	177	180	182
Enterite, colite, gastroenterite, inf. toxialimentare	98	96	128	149	176	180	181	183

(Elaborat conform datelor statistice ale Centrului Național de Medicină Preventivă, 2009-2011)

Pe parcursul ultimilor ani, se conturează o creștere numerică a infecțiilor intestinale, care sunt cauzate de agenții patogeni neidentificați sau identificați greșit, intoxicații alimentare, cazuri de malarie sau helminți. Există unele cazuri de malarie care, însă, fără îndoială, rămân a fi importate. Cu toate acestea, există un anumit risc de apariție a unor cazuri locale în viitor. Se înregistrează un număr mai mic de cazuri de infectare cu hepatita A, ceea ce se datorează evoluției fluctuante a acestei maladii (tab.38).

Indicatorii	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
-------------	------	------	------	------	------	------	------	------

De asemenea, există schimbări înregistrate în evoluția bolilor netransmisibile. Datele din tabelul 39 indică tendințele de creștere a numărului de cazuri de îmbolnăviri neinfecțioase, legate de schimbările climatice: tumori maligne, maladii ale sistemului circulator și ale celui respirator. Schimbarea indicilor de sănătate poate avea loc doar sub influența directă a schimbărilor climatice asupra organismului uman și factorilor indirecti ai mediului.

Cele mai importante două mecanisme de transmisie pentru care, de asemenea, există date necesare, sunt temperaturile în creștere, care generează eventualele valuri de căldură și înrăutățirea calității apei potabile. În vara 2007, R.Moldova a cunoscut un val de căldură, la declanșarea căruia secțiile de urgență au înregistrat o creștere a numărului de apeluri în legătură cu bolile cardiovasculare și cronice la persoanele în etate și copiii. Acestea din urmă afectează durata medie de viață, tabelul 39.

Coeficientul de îmbătrânire a populației (60 ani și peste la 100 locuitori)	13,8	13,6	13,5	13,7	13,7	14,0	14,4	14,8
Speranța medie de viață, ani	68,3	67,7	68,3	68,8	69,4	69,4	69,2	70,9
▪ bărbați, ani	64,5	63,8	64,6	65,0	65,6	65,3	65,0	66,8
▪ femei, ani	72,2	71,7	72,2	72,6	73,2	73,4	73,4	74,9

Tabelul 38

Rata morbidității prin incidența bolilor neinfecțioase, cazuri la 100.000 locuitori

(Elaborat conform datelor Centrului Național de Medicină Preventivă, 2009-2011)

Tabelul 39

Îmbătrânirea și speranța de viață a populației din R.Moldova, 2003-2011

Boli neinfecțioase	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Tumori maligne	190,1	193,4	205,3	209,7	212,7	218	221	227
Dereglări psihologice	338,0	349,1	415,5	405,5	-	467	480	492
Ale sistem. respirator	10,57	11,03	10,20	9,96	-	15,6	17,0	17,8
Diabet	167	178	190	193	-	198	202	204
Ale sistem. circulator	1,84	2,43	2,13	1,97	-	2,35	2,50	2,55
Hipertensiune	1,06	1,63	1,43	1,30	-	1,54	1,65	1,76
Total boli	36,05	36,67	33,44	32,55	32,33	26,24	34,55	36,38

(Elaborat în baza Anuarelor Statistice ale RM 2010, 2011)

Reieșind din cele expuse, considerăm că dezvoltarea umană în mod firesc este un subiect complex și, prin urmare, este extrem de dificilă măsurarea ei într-un mod obiectiv și veridic din punct de vedere academic. Este evident că analiza dezvoltării umane nu trebuie să se bazeze numai pe componentele IDU.

În viziunea noastră, aceasta ar putea fi apreciată în baza unei game largi de date cantitative și calitative dezagregate, care includ toate dimensiunile dezvoltării umane de-a lungul timpului pentru diferite grupuri, în special pentru cele marginalizate.

Un număr tot mai mare de savanți - economiști contemporani, precum **Ranis G., Stewart F., Ramirez A.** ¹³⁴, **Rayko T., & Little T.D.** ¹³⁵. ș.a. afirmă că anume, dezvoltarea umană și nu creșterea economică trebuie privită ca scop final al activității umane și al politicilor guvernamentale. Modelul de creștere, caracteristic pentru o anumită țară, influențează în mod fundamental rezultatele acestei țări în planul dezvoltării umane. De fapt, din punctul de vedere al dezvoltării umane, creșterea economică se află în relații tensionate în raport cu justiția socială, durabilitatea mediului sau egalitatea genurilor, însă, totodată, este și o sursă bunăstării comune, în sensul de putere generatoare de aprovizionare cu resurse necesare pentru dezvoltarea tuturor altor domenii și aspectelor dezvoltării umane.

Disponibilitatea gospodăriilor de a cheltui venitul lor pentru servicii și bunuri în vederea avansării dezvoltării umane depinde foarte mult nu atât de mărimea venitului, dar și de modul în care se distribuie venitul între gospodării și în interiorul unei gospodării.

Toate cercetările recente demonstrează că cu cât o creștere economică este mai incluzivă din punct de vedere social și cu cât mai abilitate sunt femeile în cadrul familiei, cu atât este mai posibil ca GC să cheltuiască mai mult pentru educație, sănătate, apă potabilă, alimente și servicii.

O creștere economică mai mare generează fondurile guvernamentale necesare pentru a efectua investiții în bunurile economice și sociale, care duc la avansarea dezvoltării umane, dar care însă se caracterizează prin beneficii economice mici sau cu rate negative și, deci, *investițiile publice* nu prezintă interes pentru investitorii privați (școlile, drumurile, spitalele, sistemele de aprovizionare cu apă și de canalizare etc.). Evident, este important ca aceste bunuri publice să fie accesibile pentru toți și disponibile din punct de vedere

¹³⁴ Ranis G., Stewart F., Ramirez A. *Economic growth and human development*. Yale Economic Growth Center Discussion Paper, No.787, 1997.

¹³⁵ Rayko T., & Little T.D. A note on Procrustean rotation in exploratory factor analysis: A computer intensive approach to goodness of fit evaluation. *Educational and Psychological Measurement* (1999). p.59.

geografic în ceea ce privește distribuția finală, pentru a evita excluderea. În caz contrar, doar o mică parte a populației, în special cea stabilită în mediul urban, va beneficia de aceasta, în timp ce restul oamenilor vor continua să rămână săraci și lipsiți de abilități pentru a-și schimba viața.

Un model de creștere economică cu orientare umană, utilizat actualmente în Republica Moldova, se asociază cu crearea locurilor de muncă, inclusiv în spațiul rural, și cu sporirea constantă a productivității muncii. În acest caz, se va produce o distribuție mai egală a oportunităților economice și o repartizare mai egală a veniturilor în societate, iar fenomenul va fi însoțit de rezultate mai înalte ale dezvoltării umane.

În același timp, realizările sau întârzierile în domeniul dezvoltării umane ar putea consolida sau, respectiv, submina creșterea economică a țării pe o perioadă îndelungată.

Datele statistice veridice relevă că persoanele cu o educație mai avansată și o sănătate mai bună au o productivitate și o contribuție mai mare la PIB-ul țării. Mai mult ca atât, sănătatea și educația oamenilor constituie factorii determinanți ai abilității țării de a absorbi și de a genera tehnologii avansate, care contribuie în timp la consolidarea competitivității țării (anexa 21).

Datele anexei 21 confirmă că cele mai dezvoltate țări ale UE, precum sunt Austria, Franța, Italia, au și cele mai înalte valori ale PIB-ului și demonstrează cele mai mari ponderi ale PIB-ului în sănătate și studii. Anume în aceste țări, numărul mediu de ani care ar trăi o persoană, dacă rata mortalității specifice vârstei ar rămâne constantă pentru o perioadă de timp, ar fi: 84 ani (Franța); 83 ani (Italia); 82 ani (Austria, Belgia, Cipru, Elveția, Olanda) etc.

După cum constată savanții Ranis G., Stewart F., Ramirez A. ș.a. (1997)¹³⁶, *o sănătate și o educație bună primară reprezintă o condiție esențială pentru mărirea productivității muncii în cazul lucrătorilor necalificați și slab calificați.* Educația medie și profesională consolidează capacitățile de învățare și de acumulare a abilităților profesionale pe parcursul

¹³⁶ Ranis G., Stewart F., Ramirez A. *Economic growth and human development*. Yale Economic Growth Center Discussion Paper, No.787, 1997, p.60.

vieții. Studiile superioare susțin dezvoltarea științei și tehnologiei și constituie un element de bază pentru dezvoltarea instituțiilor guvernamentale și a unui mediu de reglementare eficiente.

Republica Moldova are un grad ridicat de școlarizare (99,1%). Nivelul de participare la procesul de educație, în perioada anii 2000-2010, a fost determinat preponderent de situația demografică din țară. Populația din grupa de vârstă 3-23 ani s-a micșorat cu 19,2%, ceea ce a contribuit la scăderea numărului persoanelor cuprinse în procesul de educație, figura 23.

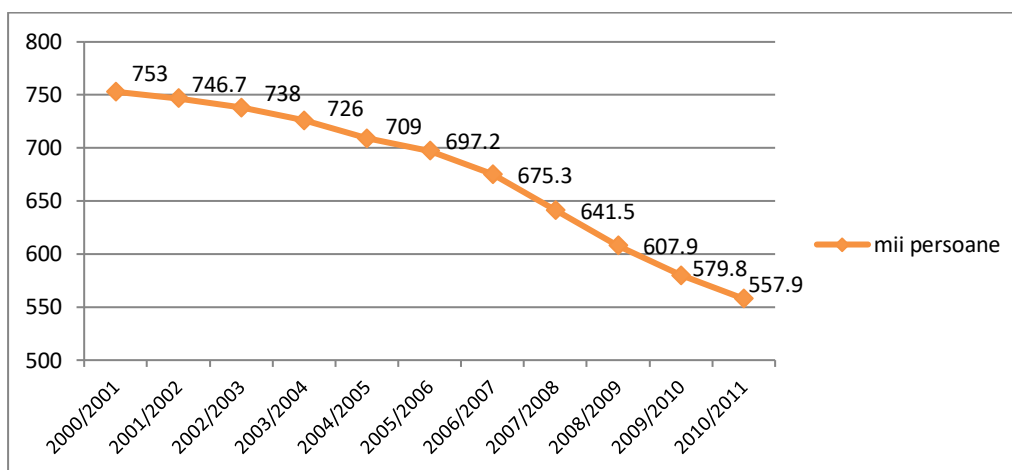

Fig. 23. Evoluția numărului de studenți și elevi (2001-2010)

(Educația în R.Moldova 2010/2011. Chișinău: BNS, 2011, p.17)

Pe fundalul reducerii numărului persoanelor cuprinse în procesul de educație are loc scăderea ratelor de înrolare în învățământ pentru toate categoriile de vârstă (fig.24).

Structura persoanelor include în învățământ denotă faptul că marea majoritate a elevilor cu vârsta cuprinsă între 7 și 15 ani sunt înscriși în învățământul general obligatoriu.

După absolvirea învățământului obligatoriu, cea mai mare pondere a elevilor de 16-18 ani își continuă studiile în învățământul secundar general (circa 60%), iar fiecare al treilea elev optează pentru învățământul secundar profesional sau mediu de specialitate. Menționăm că persoanele din grupa de

vârsta 19-23 ani manifestă interes mai mare pentru învățământul superior (circa 84%) (www.statistica.md).

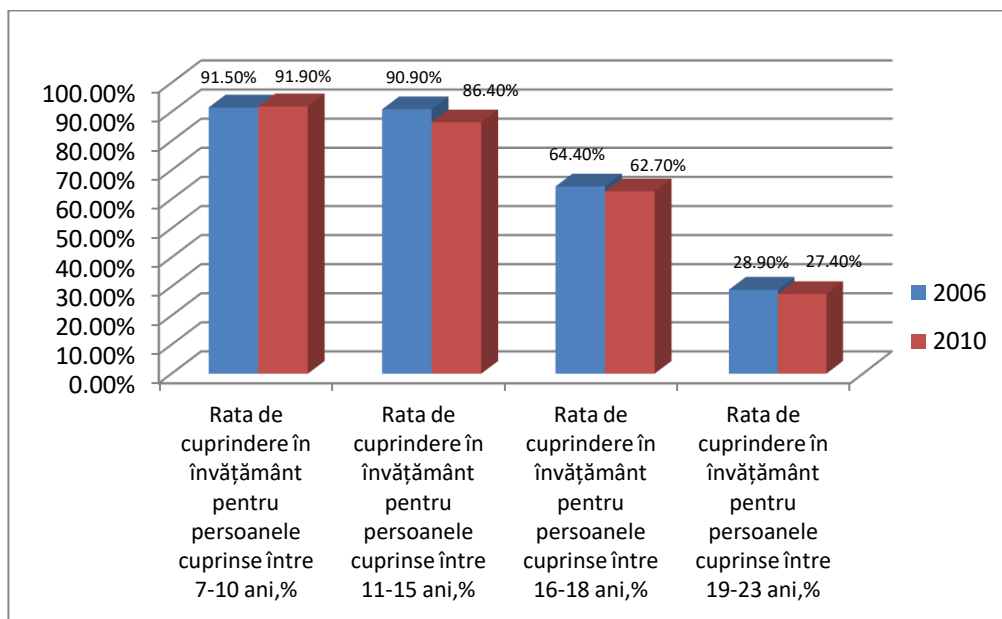

Fig. 24. Rata de înrolare în învățământ pe grupe de vârstă, 2006-2010
(Educația în Republica Moldova 2010/2011. Chișinău: BNS, 2011, p.18)

Rata de înmatriculare în învățământul neobligatoriu a scăzut în prima etapă a tranziției (anii 1990-2000) ca urmare a declinului economic și a procesului de pauperizare, ceea ce a făcut prea scumpe studiile suplimentare pentru populație. După 2000, rata de înmatriculare în învățământul mediu a crescut ca urmare a scăderii ratelor sărăciei. Există și în continuare foarte mulți absolvenți de gimnaziu care intră pe piața muncii fără a fi calificați, fiind prezenți și mulți angajatori dispuși să-i angajeze ilegal și să le plătească salarii mult mai mici.

Numărul studenților care au studiile în instituții de învățământ superior a crescut semnificativ până în 2006, când autoritățile au limitat numărul celor cu achitare a taxei de studii pentru a redirecționa fluxul studenților de la

specialitățile tradiționale (economie, drept, științe politice ș. a.) către specialități tehnice¹³⁷.

În prezent, sistemul educațional este ineficient, înregistrând o scădere a numărului de elevi comparativ cu numărul mare de cadre didactice și nedidactice insuficient remunerate. Pe parcursul ultimului deceniu a continuat declinul demografic grație ratelor scăzute ale fertilității și emigrațiunii masive. Reducerea drastică a numărului de elevi nu a fost asociată cu scăderea necesară a efectivului de cadre didactice și nedidactice. Normele învechite și exagerat de mari, datând din timpurile sovietice, au permis reduceri nejustificate ale numărului de cadre didactice și nedidactice¹³⁸. Autorul menționează că acești factori au influențat negativ calitatea serviciilor educaționale și nivelul de pregătire profesională a tinerilor specialiști (fig.25).

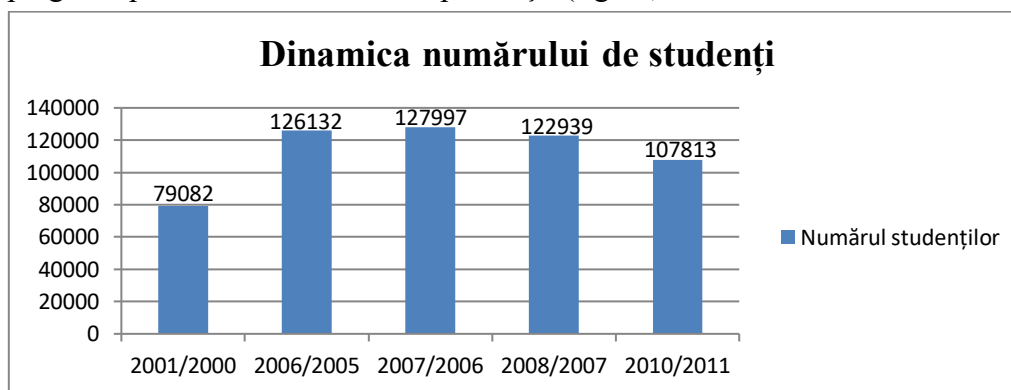

Fig. 25. Dinamica numărului de studenți (2001-2010)

(Educația în Republica Moldova 2010/2011. Chișinău: Biroul Național de Statistică 2011, p.17)

Calitatea educației continuă să se confrunte cu probleme. Veridicitatea datelor cu privire la însușita elevilor este precară, iar persistența problemelor de calitate și relevanță este elucidată în evaluările internaționale modeste ale performanței elevilor (în particular, a elevilor din școlile medii) și prin faptul că majoritatea absolvenților nu sunt angajați în câmpul muncii în corespundere

¹³⁷ ENPI 08-14 Analizele piețelor muncii în regiunea Mării Negre. Moldova: Raport de țară. 2009, p.43.

¹³⁸ Moldova. Note de politici. 2009, p.56-59.

cu profilurile respective ale formării profesionale. Cel mai mult s-a deteriorat calitatea educației vocaționale, precum și a celei superioare.

În foarte multe școli profesionale și de meserii, Curriculumul de studii nu corespunde necesităților reale ale pieței forței de muncă. Cu toate că există o cerere sporită la forța de muncă calificată în domeniul acro-industrial, rata de absorbție a specialiștilor în acest domeniu este foarte mică din cauza numărului redus de absolvenți la aceste specialități. Important de menționat, că cererea la așa studii este redusă din cauza salariilor mici pentru astfel de profesii.

În instituțiile de învățământ superior, creșterea numărului studenților în domeniile economiei, dreptului și științelor sociale a fost însoțită de o degradare a calității studiilor, cauzată de cerințele reduse la înmatricularea studenților. În domeniul învățământului superior sunt necesare măsuri de modernizare a educației, ce ar permite R.Moldova să devină competitivă și să se adapteze la cerințele învățământului superior european¹³⁹.

Cheltuielile R.Moldova ce revin învățământului public, protecției sociale, culturii și ocrotirii sănătății sunt prezentate în tabelul 40. Valorile ponderate ale cheltuielilor pentru educație sunt mai mari decât cele existente în țările europene, unde acestea mențin diapazonul de la 3,7% - Turcia până la 8,3% - Danemarca (anexa 16). Dar valorile relative nu se compară cu cele absolute, deoarece după valorile PIB-ului real la PPC R.Moldova ocupă poziția de la sfârșit printre țările europene, tab.40.

Finanțarea limitată a culturii de către stat și folosirea ineficientă a resurselor alocate limitează posibilitățile grupurilor vulnerabile de participare la viața culturală. Deși cultura este un element indispensabil al vieții unei societăți și caracterizează nivelul de dezvoltare al acesteia, în Moldova cultura continuă să fie privită ca o zonă de importanță secundară în cadrul politicilor sociale.

Tabelul 40

Ponderea cheltuielilor sociale totale ale Republicii Moldova în PIB
(*protecție socială, învățământ public, sănătate, cultură*), %

Cheltuieli în PIB, %	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
----------------------	------	------	------	------	------	------	------	------

¹³⁹ Moldova. Note de politici. 2009, p.56-59.

▪ asistență socială	10,0	11,3	11,5	12,4	12,5	15,1	13,5	13,8
▪ educație	5,7	7,2	8,2	8,0	8,2	9,4	7,7	7,0
▪ sănătate	3,2	4,2	4,7	4,9	5,4	6,4	5,6	5,2
▪ cultură, sport ¹⁴⁰			2,7	2,5	2,4	2,1	0,9	0,9

(Elaborat de autor în baza Rapoartelor Anuale ale Guvernului RM)

Astfel, în totalul cheltuielilor sistemului social, care au fost în continuă creștere începând cu anul 2000, cheltuielilor pentru cultură le revine în medie circa 1% din PIB. Ponderea acestora în cadrul cheltuielilor bugetului național este nesemnificativă, cu tendințe spre reducere anuală. Astfel, în perioada 2006-2009, atât cheltuielile planificate pentru cultură, cât și cele realizate s-au redus cu 0,6 %. În 2009, acestea au reprezentat doar 2,1% , iar în 2009-2010 – 0,9% din PIB.

3.2. Evaluarea nivelului de trai și impactul lui asupra Calității Vieții în Republica Moldova

Nu mai puțin importantă pentru Republica Moldova, care este în proces de aderare la Uniunea Europeană, rămâne problema bunăstării și inegalității sociale a factorului uman.

Măsurarea distribuției veniturilor este utilizată pe scară largă în studiile economice de inegalitate socială a factorului uman, care influențează direct bunăstarea și CV a diferitor categorii de populație. Cu toate că distribuția veniturilor nu este singurul factor care determină stratificarea socială într-o anumită țară sau regiune, acesta este unul dintre factorii cei mai importanți.

Economiștii au fost deosebit de diferiți în legătura cu repartizarea veniturilor și creșterea economică. Unii cercetători au utilizat distribuția veniturilor ca o variabilă dependentă (de exemplu, o variabilă influențată de creșterea economică), în timp ce alții au tratat inegalitatea veniturilor ca o variabilă independentă, care afectează perspectivele de creștere economică. Cercetătorii **Bălașa A., Gorelova E., Iachim A., Livițchi O., Mărginean I., Munteanu T., Postolachi V., Rojco A., Sen A., Timuș A.; Zamfir C.** ș.a. afirmă, că distribuția veniturilor și creșterea economică sunt reciproc conectate și sunt în majoritate, cu care autoul cade de acord.

¹⁴⁰ *intre anii 2000-2005* Ministerul Educației și Sportului

În viziunea noastră, pentru a efectua analiza relevantă a distribuției veniturilor ca o variabilă a dezvoltării umane, este necesar ca:

- studiul să fie reprezentativ la nivel național sau de uz casnic;
- informația utilizată în studiu să reflecte același tip de venituri (salarii; salariile plus veniturile non-salariale etc.);
- studiul să măsoare venitul la același stadiu (înainte sau după taxe) și să desemneze aceeași unitate de măsură a beneficiarului de venituri (gospodăria casnică, familia, persoana fizică, salariații etc.).

În acest context, un deosebit aport au adus cercetările efectuate de savanții autohtoni, precum sunt: **Cojuhari A., Livițchi O., Muntean T., Roșco A.; Gorelova E.** ș.a., care au demonstrat că principalul instrument de măsurare a sărăciei este pragul sărăciei, mărimea care permite de a împărți toată societatea în săraci și non-săraci, și reprezintă, în esență, nivelul minim admisibil sau critic de trai. Oamenii, bunăstarea cărora este mai joasă de nivelul pragului de sărăcie, formează partea săracă a populației, restul se referă la non-săraci.

Majoritatea pragurilor de sărăcie cunoscute sunt prezentate prin indicatori monetari generalizatori, precum sunt *venitul minim acceptabil* sau *suma minimă a cheltuielilor de consum*. În calitate de indicatori ai bunăstării sunt recunoscuți indicatori monetari - *venitul și consumul populației*, considerați componente importante ale dinamicii de ansamblu a CV populației. Considerăm că nu contestă importanța și relevanța acestora¹⁴¹.

Veniturile reprezintă unul din factorii-cheie care influențează în mod direct nivelul de trai al populației. Dacă plecăm de la ipoteza că veniturile populației, privite în general din punctul de vedere al utilizării acestora se manifestă prin consum, iar excedentul lor în economie ca orice creștere a venitului real ce provoacă o creștere a consumului, atunci se impune o analiză paralelă a *veniturilor și consumului populației* pentru evaluarea CV.

Noțiunea de *venituri ale populației* include totalitatea încasărilor bănești, a contravalorii produselor în natură și a serviciilor obținute și primite de

¹⁴¹ Gorobievski S. *Evaluarea bunăstării și diferenței sociale a populației R.Moldova*. Partea I. Revista „Meridian Ingineresc”, nr.1, 2011, p.40-45.

populație ca urmare a prestării unor activități utile din punct de vedere social sau ca drepturi, în conformitate cu legislația fiecărei țări, din fondurile sociale de consum.

Pentru caracterizarea nivelului CV, considerăm că cele mai importante venituri sunt *veniturile disponibile*, cunoscute și sub denumirea de *venituri nete, care reprezintă acea parte a veniturilor care rămâne la dispoziția persoanelor pentru acoperirea cheltuielilor de consum și economisire*.

Volumul cheltuielilor dintr-o anumită perioadă depinde de nivelul veniturilor din aceeași perioadă, de acumulările de venit din perioadele anterioare, precum și de utilizarea veniturilor anticipate. De regulă, veniturile individuale ale angajaților sau ale familiilor acestora sunt determinate de bugetele Gospodăriei Casnice (GC).

Consumul populației reprezintă totalitatea produselor alimentare și nealimentare consumate, a serviciilor utilizate în scopuri neproductive într-o anumită perioadă de timp. Noi ne vom conduce de conceptul că, pentru efectuarea unui studiu relevant al *consumului populației, trebuie ținut cont că consumul evoluează paralel cu dezvoltarea societății umane și este influențat de aceasta prin dezvoltarea necesităților umane, apoi cunoaște o anumită ierarhizare în funcție de nevoile individuale (cap.1)*.

În perioada 2009-2010 BNM și BNS din R.Moldova au elaborat metodologia de evaluare a nivelului de trai al populației din țară. Acesta conține 27 de indicatori de calcul ai veniturilor și 36 de indicatori de calcul ai cheltuielilor populației (anexa 22). Metodologia elaborată a adus o nouă viziune pe marginea acestei probleme, ținând cont de mai mulți parametri sociali ai țării: ea are un caracter complex și asigură o comensurabilitate deplină a veniturilor populației în funcție de locul de reședință, structura familiei, vârsta și studiile capului de familie, surselor suplimentare de venituri etc.

Noi nu pune la îndoială importanța acestei metodologii de calcul a veniturilor și cheltuielilor pe GC în evaluarea nivelului de trai, dar în direcția evaluării CV, considerând oportun a accentua și a analiza doar unor indicatori din cei propuși.

Să urmărim veniturile și cheltuielile populației din Republica Moldova privind GC. BNS ne informează că în 2011 *veniturile disponibile* ale populației pe lună au constituit în medie pe o persoană 1444,9 lei, fiind în creștere cu 16,7% față de aceeași perioadă al anului 2010. Plățile salariale au reprezentat cea mai importantă sursă de venit, și anume 44,7% din veniturile totale disponibile, contribuția acestora fiind în creștere față de 2010 cu 3,6 % (tab.41).

Tabelul 41

Veniturile GC ale Republicii Moldova în perioada 2007-2011

Indicatorii economici	2007	2008	2009	2010	2011
Venituri totale, medii lunare pe o persoană, lei	884,6	1093,0	1103,3	1237,6	1444,9
<i>inclusiv ponderea în % pe surse:</i>					
Activitate salariată	37,9	43,2	44,3	41,1	44,7
Activitate individuală agricolă	16,4	12,0	9,0	12,0	10,0
Activitate individuală non-agricolă	6,1	5,3	7,0	5,9	6,8
Venit din proprietate	0,4	0,6	0,4	0,1	0,4
Prestații sociale:	13,9	15,1	15,2	16,8	18,1
- pensii;	11,8	12,9	12,7	13,5	15,2
- indemnizații pentru copii;	0,7	0,4	0,6	0,7	0,7
- compensații;	0,6	0,6	0,7	0,6	0,6
- ajutor social.	-	-	0,0	0,2	0,2
- alte venituri:	25,2	23,8	24,2	24,1	20,1
✓ din care remitențe	19,9	17,7	19,9	18,3	15,3
Venituri disponibile bănești, medii lunare pe o persoană, lei	719,5	941,2	994,5	1049,0	1280,2
<i>inclusiv în % activitatea salariată</i>	46,5	50,2	49,0	48,3	50,4
Venituri disponibile în natură, medii lunare pe o persoană, lei	165,0	151,9	108,9	188,6	164,7
inclusiv în % contravaloarea consumului de produse alimentare din resursele proprii	87,7	81,4	85,8	82,2	78,6

(Datele www.statistica.md și calculele autorului)

Veniturile din prestațiile sociale în 2011 au contribuit la formarea veniturilor GC în proporție de 18,1% sau cu 1,3% mai mult față de aceeași perioadă a anului 2010. Veniturile din activitatea individuală agricolă au înregistrat o pondere de 12,0% în 2010 sau cu 4,4% mai puține față de 2007, iar în 2011 acestea au coborât până la 10,0%.

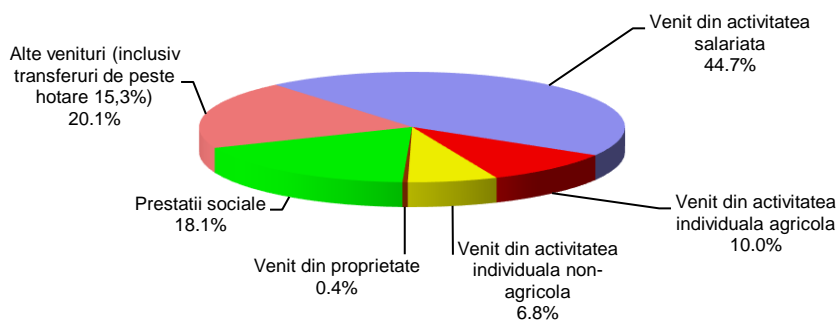

Fig. 26. Structura veniturilor totale ale populației R.Moldova pe surse de formare, 2011

(Elaborată de autor în baza datelor www.statistica.md)

Veniturile din activitatea individuală non-agricolă în 2010 au constituit 5,9% sau cu 1,1% mai puțin decât în 2009; în 2011 acestea au crescut până la 6,8% din totalul veniturilor (fig.26).

Se observă diferențe la capitolul venituri în funcție de mediul de reședință a populației. Se constată că în 2011 veniturile populației din mediul urban au fost în medie cu 604,2 lei sau cu 50,4% mai mari decât ale populației din mediul rural. În mediul urban, principala sursă de formare a veniturilor a constituit-o activitatea salariată, care a asigurat în 2011 veniturile populației în proporție de 57,2% din total și 58,3% în 2009, iar prestațiile sociale au constituit 15,2% în 2011 și 13,8% în 2010 din total venituri (tab.42-43).

În mediul rural, cea mai importantă sursă de venituri este, de asemenea, activitatea salariată (30,6%), dar contribuția acesteia în veniturile disponibile ale populației rurale este aproape de 2 ori mai mică decât în mediul urban.

Veniturile obținute în 2011 din activitatea individuală agricolă au asigurat 19,6% din totalul veniturilor disponibile, comparativ cu ponderea acestora în 2010 care au constituit 23,8%. Cea mai mare parte a veniturilor din activitatea agricolă este reprezentată de contravaloarea consumului de produse alimentare din gospodăria auxiliară - 91,5% în 2010 și 87,6% în 2011 (tab.42-43).

Tabelul 42

Veniturile GC din mediul urban ale Republicii Moldova, 2007-2011

Indicatorii economici	2007	2008	2009	2010	2011
Venituri disponibile totale, medii lunare pe o persoană, lei	1047,1	1371,1	1459,3	1558,5	1792,6
<i>inclusiv ponderea pe surse, %:</i>					
Activitate salariată	50,8	57,2	58,3	54,7	57,2
Activitate individuală agricolă	2,0	1,0	0,9	1,5	0,9
Activitate individuală non-agricolă	9,9	6,4	7,5	8,9	4,5
Venit din proprietate	0,8	1,0	0,5	0,1	0,6
Prestații sociale:	12,8	13,8	12,0	13,8	15,2
- pensii;	10,5	11,8	9,9	10,7	12,4
- indemnizații pentru copii;	0,8	0,4	0,7	0,9	0,9
- compensații;	0,5	0,4	0,4	0,3	0,4
- ajutor social;	-	-	0,0	0,0	0,0
- alte venituri:	23,8	20,7	20,7	21,0	17,7
✓ din care remitențe	15,9	12,1	15,8	13,3	11,3
Venituri disponibile bănești, medii lunare pe o persoană, lei	985,8	1311,6	1425,1	1480,0	1722,7
inclusiv în % activitatea salariată	54,0	59,8	59,7	57,6	59,0
Venituri disponibile în natură, medii lunare pe persoană, lei	61,3	59,6	34,3	78,5	69,9
inclusiv în % contravaloarea consumului de produse alimentare din resursele proprii	46,5	33,8	51,2	38,1	34,2

(Datele www.statistica.md și calculele autorului)

Populația rurală, în comparație cu cea urbană, este dependentă într-o proporție mai mare de remitențele din afara țării: ponderea veniturilor mediului rural din remitențe în 2010 a fost de 24,0%, iar în 2011 din cauza crizei economice mondiale acestea au fost mai mici - 19,7%, pe când veniturile din remitențe ale mediului urban au constituit în medie 13,0%. Pentru populația din mediul rural este caracteristică o pondere *mai mare a prestațiilor sociale*. În 2011 acestea au contribuit la formarea veniturilor cu 21,3% față de 15,2% în mediul urban (tab.42-43).

Tabelul 43

Veniturile GC din mediul rural al Republicii Moldova, anii 2007-2011

Indicatorii economici	2007	2008	2009	2010	2011
Venituri disponibile totale, medii lunare pe o persoană, lei	767,0	891,6	846,3	1007,0	1188,4
<i>inclusiv ponderea în % pe surse:</i>					
Activitate salariată	25,1	27,7	26,8	25,9	30,6
Activitate individuală agricolă	30,7	24,2	19,0	23,8	19,6
Activitate individuală non-agricolă	2,4	4,0	6,4	2,7	5,6
Venit din proprietate	0,1	0,1	0,2	0,0	0,0
Prestații sociale:	15,1	16,6	19,2	20,2	21,3
- pensii;	13,1	14,2	16,2	16,6	17,2
- indemnizații pentru copii;	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
- compensații;	0,8	0,8	1,1	1,0	0,8
- ajutor social;	-	-	0,0	0,4	0,4
- alte venituri:	26,7	27,3	28,5	27,5	22,8
✓ din care remitențe	23,8	23,8	25,0	24,0	19,7
Venituri disponibile bănești, medii lunare pe o persoană, lei	526,9	673,0	683,6	739,3	951,9
inclusiv în % activitatea salariată	36,5	36,7	33,0	35,0	36,0
Venituri disponibile, medii lunare pe o persoană, lei	240,0	218,6	162,7	267,7	236,5
inclusiv în % contravaloarea consumului de produse alimentare din resursele proprii	95,3	90,8	91,0	91,5	87,6

(Datele www.statistica.md și calculele autorului)

Cheltuielile medii lunare de consum ale populației R.Moldova în 2011 au constituit în medie pe o persoană 1534,1 lei, fiind în creștere față de aceeași perioadă a anului 2009 cu +11,8%. Cea mai mare parte a cheltuielilor a fost destinată acoperirii necesarului de consum alimentar – 42,4% (+1,6% mai mult față de 2010). Pentru întreținerea locuinței, o persoană în medie a alocat 18,0% din cheltuielile totale de consum sau cu +0,2% mai mult decât în 2010, pentru îmbrăcăminte și încălțăminte s-au alocat 10,4% sau cu - 0,4% mai puțin față de 2010, iar față de 2009 cu - 2,6% mai puțin la acest capitol (tab.44).

Celelalte cheltuieli ale populației R.Moldova au revenit îngrijirii medicale și sănătății (5,4% în 2011 contra 7,1% în 2009), comunicațiilor (4,4% în a.2011 și 5,3% în 2009), transportului (5,2% în 2011 și 5,9% în 2007), dotării

locuinței (3,6% în 2011 și 4,8% în 2007), învățământului (1,1% în 2011 contra 0,6% în 2009), tabelul 44.

Tabelul 44
Cheltuielile medii lunare de consum ale GC din Republica Moldova, 2007-2011

Indicatorii economici	2007	2008	2009	2010	2011
Cheltuieli de consum totale, medii lunare pe o persoană, lei	984,5	1161,4	1120,0	1371,7	1534,1
<i>inclusiv ponderea în % pentru:</i>					
Produse alimentare	43,4	42,3	40,1	40,8	42,4
Băuturi alcoolice, tutun	2,9	2,2	1,9	1,8	1,8
Îmbrăcăminte, încălțăminte	11,1	12,5	13,0	10,8	10,4
Întreținerea locuinței	12,5	13,7	15,3	17,8	18,0
Dotarea locuinței	4,8	4,4	3,8	3,9	3,6
Îngrijire medicală și sănătate	6,5	6,2	7,1	6,4	5,4
Transport	5,9	4,9	4,5	5,0	5,2
Comunicații	4,3	5,0	5,3	4,6	4,4
Agrement	2,3	2,0	1,8	1,7	1,7
Învățământ	0,3	0,3	0,6	1,3	1,1
Hoteluri, restaurante, cafenele etc.	2,2	2,3	2,3	2,2	1,9
Diverse	3,8	4,3	4,3	3,7	4,1
Cheltuieli de consum bănești, medii lunare pe o persoană, lei	822,9	1010,4	1012,0	1119,1	1369,9
Pondere cheltuielilor de consum bănești în total, %	89,7	87,0	90,3	81,6	89,3
Cheltuieli de consum în natură, medii lunare pe o persoană, lei	165,0	151,8	108,0	187,6	164,1

(Datele www.statistica.md și calculele autorului)

Ținem să menționăm că cheltuielile totale medii lunare de consum pe o persoană în Republica Moldova sunt mai mari decât veniturile medii totale lunare pe persoană, ceea ce confirmă aportul remitențelor în bugetele GC (fig.27).

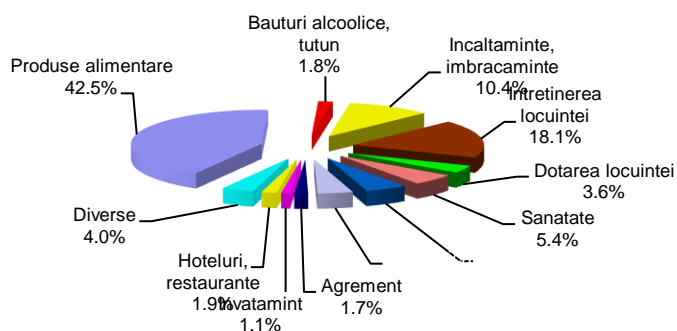

Fig. 27. Structura cheltuielilor de consum ale GC ai R.Moldova, 2011
(Elaborat de autor în baza datelor www.statistica.md)

Spre exemplu, dinamica veniturilor medii totale lunare pe persoană a înregistrat următoarele valori: 2007 - 884,6 lei; 2008 - 1093,0 lei; 2009 - 1103,3 lei; 2010 - 1237,6 lei și 2011- 1444,9 lei, care au depășit cheltuielile de consum totale medii lunare pe o persoană constituind în: 2007- 984,5 lei; 2008- 1161,4 lei; 2009- 1120 lei; 2010 – 1306,7 lei; 2011- 1534, 1 lei, diferențele fiind în favoarea consumurilor: + 99,5 lei (2007); + 86,4 lei (2008); + 16,7 lei (2009); + 69,1 lei (2010); +89,2 lei (2011). Cele mai mari diferențe s-au înregistrat în anii 2007-2008, în care ponderea remitențelor au avut valori maxime și constituiau 31,2% din PIB-ul țării (tab.41-44).

Pentru asigurarea *consumului de produse alimentare în mediul urban* populația a alocat, în medie, 39,8% din cheltuielile lunare de consum în 2011 contra 37,6% în 2009, iar *în rural* – 45,30% în 2011 contra 43,2% în 2009 (tab.41-42). Populația urbană cheltuie mai mult față de mediul rural pentru serviciile de întreținere a locuinței (18,8% contra 17,2%), serviciile de comunicații (4,8% contra 4,0%), transport (5,6% contra 4,8%), serviciile de agrement și cultură (2,5% contra 0,8%), pentru hoteluri, cafenele și restaurante (3,1% contra 0,6%) (tab.45- 46).

În medie, *cheltuielile de consum lunar ale populației din mediul urban* în 2011 au constituit în 1869,4 lei pe o persoană, respectiv cu 584,2 lei sau de

1,45 ori mai mult față de mediul rural. În structura cheltuielilor totale de consum predomină *cheltuielile bănești* – 96,3%, iar celor în natură le revine respectiv 13,7% (tab.45).

Tabelul 45
Cheltuielile de consum ale GC din mediul urban al R.Moldova, 2007-2011

Indicatorii economici	2007	2008	2009	2010	2011
Cheltuieli de consum totale, medii lunare pe o persoană, lei	1167,2	1398,4	1434,4	1712,4	1869,4
<i>inclusiv ponderea în % pentru:</i>					
Produse alimentare	39,9	39,6	37,6	37,8	39,8
Băuturi alcoolice, tutun	1,9	1,5	1,5	1,4	1,5
Îmbrăcăminte, încălțăminte	9,7	12,1	12,5	9,9	9,3
Întreținerea locuinței	11,5	13,3	15,2	18,3	18,8
Dotarea locuinței	4,4	3,8	3,6	3,5	3,4
Îngrijire medicală și sănătate	6,9	6,2	6,7	6,0	4,9
Transport	8,3	5,7	4,7	5,9	5,6
Comunicații	5,1	5,4	5,7	5,1	4,8
Agrement	3,7	3,0	2,6	2,2	2,5
Învățămînt	0,5	0,4	1,0	1,7	1,4
Hoteluri, 203restaurant, cafenele etc.	3,4	3,7	3,6	4,1	3,1
Diverse	4,6	5,3	5,3	4,1	4,9
Cheltuieli de consum bănești, medii lunare pe o persoană, lei	1111,7	1341,1	1400,1	1550,7	1800,2
Ponderea cheltuielilor de consum bănești în total, %	95,2	95,9	97,6	90,6	96,3
Cheltuieli de consum în natură, medii lunare pe o persoană, lei	61,3	59,7	34,3	78,4	69,2
Ponderea cheltuielilor de consum în natură către total, %	38,7	40,3	65,7	21,6	30,7

(Datele www.statistica.md și calculele autorului)

În cazul *GC rurale*, cheltuielile în natură ai 2011 au constituit în medie 18,2% din totalul cheltuielilor de consum, acestea fiind disponibile din produsele agroalimentare proprii, produse în GC, și care au fost în mare descreștere comparativ cu 2010 (tab.46).

Un indicator important în evaluarea nivelului de trai al populației este mărimea minimului de existență (coșul minimal de consum)¹⁴². BNS ne informează că în 2011 mărimea minimului de existență în Republica Moldova a constituit pe o persoană 1503,0 lei, fiind în creștere față de 2010 cu 9,4% și față de 2009 – cu 26,5%. Valoarea maximă a minimului de existență în 2011 a revenit populației în vârstă aptă de muncă –1582,8 lei și, în special bărbaților – 1661,9 lei. La femeile în vârstă aptă de muncă această valoare a constituit 1449,5 lei. Pentru pensionari minimul de existență a constituit doar 1305,6 lei și reprezenta 85,3% din valoarea minimului de existență pentru totalul populației.

Tabelul 46
Cheltuielile de consum ale GC din mediul rural al R.Moldova, 2007-2011

Indicatorii economici	2007	2008	2009	2010	2011
Cheltuieli de consum totale, medii lunare pe o persoană, lei	852,3	989,7	893,1	1123,8	1285,2
<i>inclusiv ponderea în % pentru:</i>					
Produse alimentare	46,8	45,1	43,2	44,1	45,3
Băuturi alcoolice, tutun	3,9	3,0	2,3	2,2	2,1
Îmbrăcăminte, încălțăminte	12,4	13,0	13,5	11,7	11,5
Întreținerea locuinței	13,5	14,1	15,5	17,3	17,2
Dotarea locuinței	5,2	5,0	4,0	4,5	3,9
Îngrijire medicală și sănătate	6,1	6,2	7,7	6,7	5,8
Transport	3,6	4,0	4,2	3,9	4,8
Comunicații	3,6	4,5	4,9	4,1	4,0
Agrement	0,9	1,0	0,9	1,0	0,8
Învățământ	0,1	0,2	0,2	0,8	0,7
Hoteluri, restaurante, cafenele etc.	1,0	0,9	0,7	0,6	0,6
Diverse	3,0	3,2	3,1	3,1	3,3
Cheltuieli de consum bănești, medii lunare pe o persoană, lei	614,1	770,8	731,7	808,9	1051,3
Ponderea cheltuielilor de consum bănești în total, %	72,1	77,9	81,9	72,0	81,8
Cheltuieli de consum în natură, medii lunare pe o persoană, lei	240,0	218,6	161,3	266,1	233,9
Ponderea cheltuielilor de consum în natură către total, %	27,9	21,1	18,1	28,0	18,2

¹⁴² Din 2011 mai puțin se ia în cont valoarea minimului de existență în evaluarea nivelului de trai.

(Datele www.statistica.md și calculele autorului)

Minimul de existență pentru 2011, în funcție de mediul de reședință a populației, s-a caracterizat prin valori maxime pentru mediul urban (1649,9 lei), valorile minime pentru mediul rural fiind esențial mai mici (1398,3 lei). Acest decalaj a fost determinat de diferențele existente în componența coșului alimentar și a structurii cheltuielilor de consum ale GC din mediul urban și rural (tab. A18.1).

Minimul de existență lunar pentru copii reprezenta în 2011, în medie 1391,4 lei, cu o diferențiere a acestui indicator în dependență de vârsta copilului: de la 590,6 lei - pentru un copil în vârstă de până la 1 an și până la 1550,1 lei pentru un copil în vârstă de 7-16 ani. În condițiile, în care indemnizațiile lunare pentru îngrijirea copiilor până la 1,5/3,0 ani au constituit, în 2010, în medie 675,0 lei pentru persoanele asigurate și 250 lei pentru cele neasigurate, aceste plăți sociale acopereau necesarul pentru copii în vârstă de până la 1 an în proporție de 106,2% și 33,3% și, respectiv, 65,7% și 30,2% în 2008 (tab. A18.1).

Un alt indicator important în evaluarea nivelului de trai a populației revine **coraportului dintre veniturile medii lunare disponibile pe o persoană și valoarea medie a minimului de existență pentru perioada respectivă**. Veniturile disponibile lunare ale populației în 2011 au constituit 3042 lei, minimul de existență fiind de 1503,0 lei, iar coraportul dintre veniturile medii și valoarea medie a minimului de existență a fost de 202,3%, fiind mai mic cu mult decât coraportul din 2010 - 216,4% (salariul mediu lunar pe economie al unui angajat în 2010 constituind 2971,7 lei) și față de coraportul din 2009 - 219,6% (salariul mediu lunar pe economie al unui angajat în 2009 constituind 2747,6 lei), tabelul 47.

Micșorarea coraportului dintre veniturile disponibile lunare ale populației și valoarea medie a minimului de existență în perioada 2010-2011 a fost o consecință a crizei economice mondiale, care a afectat creșterea veniturilor și nivelul de trai ai angajaților din R.Moldova. În funcție de activitățile economiei naționale în 2011, se păstrează un nivel maxim de acoperire ai minimului de existență pentru salariații din sectorul financiar – de 4,0 ori, iar cel minim este

în cazul celor din agricultură, economia vânătorii, silvicultură, ale căror salarii acopereau minimul de existență în proporție de 121,9%, și din piscicultură – în proporție de 106,0% (tab.48 și tab. A23.6.).

Tabelul 47
Salariul mediu lunar al unui lucrător din economie pe tipuri de activități,
raportat la minimul de existență (ME), lei (2007 – 2011)

Domenii de activitate	2007		2008		2009		2010		2011	
	lei	față de ME, ori/%	lei	față de ME, ori/%	lei	față de ME, ori/%	lei	față de ME, ori/%	lei	față de ME, ori/%
Total economie	2065,0	1,78	2529,7	17,5	2747,6	2,2	2971,7	2,16	3042	2,02
Agricultura, vânat, silvicult.	1098,6	94,7%	1484,4	1,02	1468,9	1,17	1638,6	1,19	1832	121,9
Piscicultură	1281,0	1,1	1367,7	94,6	1620,3	1,3	1620,1	1,18	1594	1,06
<i>Industrie:</i>	2540,7	2,2	3041,7	2,1	3135,6	2,5	3430,9	2,5	3394	98,9 %
Industria extractivă	3098,3	2,7	3739,7	2,6	3314,0	2,6	3389,5	2,5	3225	2,1
Industria prelucrătoare	2314,1	2,0	2762,8	1,91	2800,8	2,2	3079,8	2,2	3074	2,0
Construcții	2967,6	2,6	3468,9	2,4	3057,3	2,4	3248,0	2,4	2889	1,9
Comerț cu ridicata și amănuntul	2088,7	1,8	2530,7	1,75	2614,1	2,1	2793,7	2,0	2386	1,6
Hoteluri și restaurante	1759,5	1,5	2111,9	1,46	2153,6	1,72	2315,0	1,69	2101	1,4
Transporturi și comunicații	3039,5	2,6	3533,1	2,4	3653,5	2,9	3913,9	2,9	3698	2,5
Activități financiare	4648,3	4,0	5446,3	3,8	5637,7	4,5	6368,2	4,6	6047	4,0
Tranzacții imobiliare	2583,6	2,2	3215,6	2,2	3417,2	2,7	3755,5	2,7	3853	2,6
Administrație publică	2389,0	2,1	2802,4	1,94	3209	2,5	3204,8	2,3	3457	2,35
Învățământ	1351,2	1,16	1670,5	1,16	2135,6	71	2361,0	1,72	2755	1,8
Sănătate și asist. socială	1703,2	1,47	2265,5	1,57	2718,2	2,7	2886,3	2,1	3032	2,0
Alte activități	1600,3	1,38	2013,9	1,39	2289,1	1,83	2394,3	1,74	2751	1,8

(Datele www.statistica.md și calculele autorului)

Valoarea medie a pensiei lunare stabilite la începutul anului 2011 a constituit 873,9 lei sau cu 7,7% mai mult comparativ cu 2010, ce a făcut posibilă acoperirea minimului de existență pentru această categorie de populație doar la nivel de 66,9%, față de 75,8% în 2009. Micșorarea coraportului dintre principalele surse de venituri ale populației față de minimul de existență în 2011 este determinată de faptul că veniturile populației și, în special, mărimea medie a salariului și pensiilor a crescut modest în comparație cu majorarea prețurilor de consum la mărfuri și servicii (107,6%), ce a provocat ridicarea minimului de existență (tab. A23.4).

Tabelul 48
Coraportul dintre veniturile populației și minimul de existență, 2007-2011

Sursele de venituri ale populației din R.Moldova	2007	2008	2009	2010	2011
1.Minimul de existență, medii lunare pe o persoană, lei	1099,4	1368,1	1187,8	1373,4	1503,0
2.Veniturile disponibile ale populației, medii lunare pe o persoană, lei	1018,7	1188,7	1166,1	1273,7	1444,7
3.Salariul mediu lunar pe economie al unui angajat, lei	2065,0	2529,7	2747,6	2971,7	3193,9
4.Mărimea medie a pensiei lunare stabilite ¹⁴³ , lei	548,4	646,4	775,5	810,9	873,9
5.Coraportul dintre veniturile medii lunare pe o persoană și valoarea medie a minimului de existență, %	92,7	86,9	8,2	92,7	96,1
6.Coraportul dintre salariul mediu lunar pe economie al unui angajat și valoarea medie a ME pentru populația aptă de muncă, %	187,8	174,9	219,6	204,5	201,8
7.Coraportul dintre mărimea medie a pensiei lunare stabilite și valoarea medie a minimului de existență pentru pensionari, %	49,9	55,4	75,8	68,5	66,9

(Datele www.statistica.md și calculele autorului)

Cum vedem din tabelul 48, coraportul dintre veniturile medii lunare disponibile pe o persoană și valoarea medie a minimului de existență în % confirmă creșterea lentă a nivelului de trai din R.Moldova, deoarece în 2007 acesta a înregistrat valoarea de 92,7%, pe când în 2011 - doar 96,1 %. În cercetările O.Livițchi s-a demonstrat aceeași tendință, și anume:

¹⁴³ Mărimea medie a pensiei lunare stabilite la 1 ianuarie 2010.

1) cu cât distribuția veniturilor este mai inegală, cu atât gradul de sărăcie este mai ridicat;

2) scăderea puterii de cumpărare a veniturilor a accentuat procesul de sărăcie, în special pentru familiile cu mulți copii, a pensionarilor, șomerilor, persoanelor singure etc.¹⁴⁴.

Din tabelul 49 destul de bine se vede, care este structura *veniturilor disponibile ale GC pe surse de venituri*¹⁴⁵. Informația prezentată confirmă faptul că structura veniturilor populației grupului de quintilă V se deosebește de această structură a grupului de quintilă 1. Dacă veniturile populației grupului de quintilă 1 în majoritate se formează din activitatea salarizată, individuală agricolă și prestații sociale, apoi veniturile grupului de quintilă 5 constau preponderent din activitate salarizată, individuală non-agricolă și alte surse de provenire. În perioada 2009-2010 BNS și BNM au perfectat metodologia de calcul a veniturilor medii lunare pe o persoană, principalele schimbări fiind în eșantionarea GC în funcție de componența familiilor și îmbunătățirea instrumentarului de colectare a datelor (tab.A23.7).

Tabelul 49
Structura veniturilor GC pe grupe de quintile în R.Moldova, 2010-2011

Structura de venituri după forma de provenire	Grupe de quintile, 2010					Grupe de quintile, 2011				
	I	II	III	IV	V	I	II	III	IV	V
Total venituri, %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>provenite din:</i>										
activitate salarizată	32,6	33,5	36,7	44,7	51,2	31,6	33,2	38,9	47,0	55,0
activitate indiv. agricolă	22,2	15,0	12,6	8,1	3,7	21,0	16,6	12,9	8,1	3,6
activ. indiv.non-agricolă	4,1	5,2	6,6	6,6	8,4	6,8	5,8	7,2	7,3	6,7
proprietate	0,0	0,1	0,1	0,2	0,2	0,0	0,4	0,1	0,2	0,8
prestații sociale	27,2	26,1	21,8	19,3	10,9	24,6	24,7	23,5	18,1	10,4
alte surse	14,0	20,0	22,2	21,2	25,6	16,0	19,4	17,3	19,3	23,6

(www.statistica.md)

¹⁴⁴ Livîțchi O. *Eradicarea sărăciei: concept, dimensiuni și strategii*. Autoref. tezei dr. șt. econ. Ch.: 2009. p.24.

¹⁴⁵ Quintilă - este un indicator numeric ce arată de câte ori veniturile populației cel mai bine asigurate (quintila V) depășesc veniturile celei mai puțin asigurate (quintila I).

În perioada crizei economice 2010-2011, ponderea veniturilor salarizate ale populației în totalul veniturilor a crescut în toate grupele de quintile, dar cel mai mult aceasta s-a manifestat în urma indexării anuale a salariilor pentru grupul de quintilă V, pe când în structura veniturilor populației grupului de quintilă 1 ponderea veniturilor din activitatea salarială a crescut doar de la 32,6% (2010) până la 33,2% (2011). Tot în această perioadă s-au micșorat veniturile din prestațiile sociale la toate grupurile de quintile. Deci, criza economică a afectat veniturile întregii populații a țării, dar cel mai mult ea a afectat nivelul de trai al populației cu veniturile mai mici.

Repartizarea veniturilor GC, structurate pe grupe de decile sau raportul 90/10 al veniturilor ne permite să determinăm ponderea populației ce dispune de venituri mai mici decât coșul minim de consum¹⁴⁶. În 2009 ponderea acestei populații a fost de 65,2% (2,2%+8,0%+12,5%+16,5%+15,1%+10,9) sau 65,2% din populație aveau veniturile la și sub valoarea coșului minim de consum (1187,8 lei).

În general, în perioada 2009-2011 se observă creșterea veniturilor populației pe grupe de decile. În 2011 ponderea populației cu veniturile mai mari decât coșul minim de consum (1503,0 lei) a crescut până la 66,8% (5,1+8,4+9,9+12,4+13,3+9,8+7,9), comparativ cu 65,2% în 2009.

Menționăm ponderea veniturilor mai mari la angajații din sectorul urban, comparativ cu angajații din sectorul rural, acest fapt fiind argumentat de specificul domeniului agroalimentar care este concentrat mai mult în zona rurală (tab.50).

Veniturile populației diferă pe domeniile economiei naționale.

Dacă calculăm ponderea populației active pe domenii a R.Moldova pentru 2009, a cărei venituri au fost mai mici decât salariul mediu pe economie, printre acești angajați se aflau acei din domeniul agriculturii (10,5%), pescuitului (0,1%), hotelurilor (1,5%), învățământului (20,5%), sănătății și asistenței sociale (10,3%) și altor activități (3,5%). În total, ponderea populației

¹⁴⁶ Gorobievski S. *Evaluarea bunăstării și diferenței sociale a populației Republicii Moldova*. Partea II. Revista „Meridian Ingineresc”, nr.3, 2011, p.45-50.

active pe republică a căror venituri erau mai mici decât salariul mediu pe economie a constituit 46,6% (anexa A23.1.).

Tabelul 50

Repartizarea veniturilor GC pe grupe de decile în R.Moldova, 2009-2011

Repartizarea populației după venit, %	Total 2009	din care:		Total 2010	din care:		Total 2011	din care:	
		urbană	rurală		urbană	rurală		urbană	rurală
Total, venit pe persoană, lei:	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
până la 200	2,2	0,6	3,5	1,5	0,5	2,2	5,1	0,5	8,5
200,1 – 400,0	8,0	3,8	11,1	6,7	2,0	10,2	8,4	2,4	12,9
400,1 – 600,0	12,5	7,6	16,1	11,0	5,4	15,1	9,9	3,6	14,5
600,1 – 800,0	16,5	13,4	18,8	12,2	8,4	15,0	12,4	6,7	16,6
800,1 – 1000,0	15,1	14,3	15,8	15,0	12,5	16,7	13,3	12,1	14,2
1000,1 – 1200,0	10,9	11,3	10,6	13,3	13,4	13,3	9,8	10,9	9,1
1200,1 – 1400,0	7,9	9,9	6,4	8,4	9,9	7,4	7,9	10,0	6,3
1400,1 – 1600,0	6,1	8,6	4,3	6,9	10,2	4,5	7,2	10,8	4,5
1600,1 – 1800,0	4,3	5,8	3,2	5,4	8,3	3,3	5,4	8,5	3,1
1800,1 – 2000,0	3,7	5,3	2,4	4,3	6,0	3,0	4,4	6,7	2,7
2000,1 și peste	12,7	19,5	7,6	15,2	23,3	9,3	16,4	28,0	7,6

(Datele Anuarelor Statistice ale Republicii Moldova 2010, 2011, p.116)

Să analizăm cheltuielile de consum a populației din R.Moldova. Cum vedem din tabelul 47, structura bunurilor și serviciilor procurate de GC se deosebesc radical pe grupe de quintile. Astfel, ponderea cheltuielilor pentru produse alimentare și băuturi nealcoolice se reduce de la 58,0% (quintila I) până la 33,6% (quintila V), în 2011.

În grupul quintilei 1 *mai mult de jumătate din cheltuieli se duc pe alimente* -58,0 % din totalul cheltuielilor de consum, 16,0% - la întreținerea locuințelor și comodităților, iar pentru îmbrăcăminte și încălțăminte acestea se micșorează de la 9,5% până la 9,2% din total. Scumpirea alimentelor a lovit greu în bugetul populației din grupul quintilei 1.

Populația grupului din quintila V investește mai mult în întreținerea locuințelor – până la 18,1% din totalul cheltuielilor. Aceasta deloc nu înseamnă reducerea cantitativă a volumului produselor alimentare ale GC din quintila V, deoarece ponderea lor este calculată la mărimea absolută a salariului cu mult mai mare a acesteia. Evidentă este creșterea ponderii cheltuielilor efectuate de

GC din quintila V pentru dotarea locuinței (I - 3,0% și V- 6,1%), pentru sănătate (I – 3,2% și V- 7,3% (2010) și 6,4% (2011), pentru transport (I – 1,2-1,4% și V- 7,4-8,1%), pentru agrement (I – 0,3-0,5% și V- 3,4-1,5%), pentru învățământ (I – 0,1% și V - 1,7-3,6%), hotel, restaurant, cantină (I – 0,2-0,7% și V – 3,6-4,4%) etc.

Tabelul 51
Cheltuieli de consum în GC pe grupe de quintile în R.Moldova, 2010-2011

Structura de produse/servicii procurate de GC,%	Grupe de quintile (2009)					Grupe de quintile (2010)					Grupe de quintile (2011)				
	I	II	III	I	V	I	II	III	IV	V	I	II	III	IV	V
Total cheltueli,	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
<i>din care pentru:</i>															
produse alimentare și băuturi nealcool.	56,4	50,8	46,2	41,9	31,3	56,0	50,7	46,9	42,3	30,6	58,0	50,6	47,1	43,2	33,6
băuturi alcoolice, tutun	2,7	2,2	1,9	1,7	1,5	2,9	2,3	2,0	1,7	1,4	2,2	2,0	1,8	1,4	1,8
îmbrăcăminte și încălțăminte	10,2	10,8	12,1	12,6	13,0	9,5	10,4	10,5	11,2	11,0	9,2	10,2	10,6	10,5	10,5
locuințe și comodități	15,8	17,0	16,5	16,0	15,9	15,6	17,4	17,6	17,3	18,8	16,0	12,6	18,3	18,9	18,1
dotarea locuinței	3,0	3,3	3,4	3,6	4,7	2,9	3,0	3,1	3,3	5,2	2,5	5,1	5,2	5,4	6,1
sănătate	3,2	4,7	5,5	6,7	3,2	4,0	5,3	5,8	6,6	7,3	3,2	5,1	5,2	5,4	6,1
transport	1,2	2,1	3,1	4,4	7,1	1,6	2,2	3,2	5,0	7,4	1,4	2,6	3,5	4,6	8,1
servicii de comunicații	4,0	4,3	5,2	5,2	5,2	3,5	4,2	4,8	5,0	4,8	3,7	4,1	4,4	4,9	4,4
agrement	0,5	1,0	1,1	1,6	3,4	0,6	0,9	1,1	1,3	2,7	0,5	0,9	1,0	1,2	1,5
învățământ	0,1	0,2	0,2	0,4	0,9	0,4	0,6	1,0	1,5	1,7	0,3	0,4	0,6	1,4	3,6
hotel, restaurant, cantină	0,7	0,7	1,1	1,8	4,4	0,2	0,4	0,8	1,3	4,3	0,2	0,4	0,6	1,4	3,6
alte bunuri și servicii	2,8	3,1	3,3	4,0	5,0	2,7	2,7	3,2	3,6	4,8	2,8	3,1	3,3	4,0	5,0

Agendă: quintila I (20% populație cea mai puțin asigurată; quintila V (20% populație cea mai bine asigurată)

(www.statistica.md)

Se confirmă Legea lui Engel: odată cu creșterea veniturilor, ponderea cheltuielilor alimentare în totalul consumurilor GC se micșorează. În general, în perioada crizei economice s-a mărit ponderea cheltuielilor pentru produsele alimentare și relativ s-a redus ponderea celorlalte cheltuieli de consum (tab.51).

Dotarea GC pe grupe de quintile cu bunuri de folosință îndelungată esențial se deosebește și este neomogenă. În perioada 2009-2011 GC din quintila V dispuneau de tehnică demotică în proporții mult mai mari decât GC din quintila I, care creau condiții de confort domestic, măreau ponderea timpului liber, permițând acestui grup de populație mai multă și variată odihnă.

Tabelul 52**Înzestrarea GC cu bunuri de folosință îndelungată, (2007-2011)**

Bunuri de folosință îndelungată, <i>bucăți/100 gospodării</i>	I quintilă					V quintilă				
	2007	2008	2009	2010	2011	2007	2008	2009	2010	2011
Televizoare	82	86	89	86	88	102	106	109	106	94
Frigidere și congelatoare	58	62	62	62	69	95	91	93	91	92
Aspiratoare de praf	17	18	18	18	25	60	68	72	68	75
Autoturisme	6	7	6	7	8	27	29	35	29	30
Computere	1	2	3	2	8	19	29	41	29	54
Mașini automate de spălat rufe	6	6	7	6	11	36	51	58	51	64
Mașini mecanice de spălat rufe	31	35	34	35	39	33	27	25	27	18

(www.statistica.md)

Se deosebește structura cheltuielilor de consum după localizarea geografică a GC.

Din datele tabelului 53 conchidem că GC urbane, având veniturile disponibile mai mari decât gospodăriile rurale, au ponderea mai mică a consumului produselor alimentare și mai mare a “consumului” de servicii publice, învățământ, sănătate și agrement.

Sub aspect regional, inegalitatea dintre sate și orașele mici a crescut, iar în orașele mari diferența dintre bunăstarea celor săraci și bogați s-a diminuat.

Au devenit tot mai mari plățile pentru gaze, electricitate și alte servicii. Întreținerea locuinței a devenit tot mai scumpă. Dacă luăm în considerare faptul că în 2008 se cheltuia pentru locuință 13,5% din bugetul GC, apoi în 2011 ponderea acestor cheltuieli a constituit 18,1% pe țară. Moldovenii au cheltuit în 2008 pentru învățământ 0,4%, iar în 2010 - 1,2%. S-au redus cheltuielile pentru agrement de la 2,1% în 2008 la 1,7% în 2011. Au crescut tarifele la serviciile și asigurările medicale, ceea ce a provocat creșterea ponderii acestor cheltuieli în bugetele GC de la 5,4% în 2008 la 6,4% în 2010. Cheltuielile pentru băuturi alcoolice și tutun s-au redus de la 2,2% în 2008

până la 1,8% din total în 2011. Este o structură de cheltuieli pentru o țară săracă (tab.53).

Tabelul 53

Cheltuielile de consum ale GC în aspect teritorial (2008-2011), %

Cheltuieli de consum	2008			2009			2010			2011		
	Total	Urban	Rural	Total	Urban	Rural	Total	Urban	Rural	Total	Urban	Rural
Total %, din care pentru:	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
produse alimentare și băuturi nealcoolice	43,8	41,2	46,4	40,2	37,8	42,7	40,8	37,8	44,1	42,5	39,9	45,3
băuturi alcoolice, tutun	2,5	1,8	3,3	1,9	1,3	2,4	1,8	1,4	2,3	1,8	1,5	2,1
îmbrăcăminte și încălțăminte	12,0	11,4	12,6	12,7	11,7	13,7	10,8	9,9	11,7	10,4	9,3	11,5
locuințe și comodități	13,5	12,1	14,9	16,3	15,5	17,1	17,8	18,3	17,3	18,1	18,8	17,2
dotarea locuinței	4,8	4,5	5,0	4,8	4,1	5,5	4,0	3,5	4,5	3,6	3,4	3,9
sănătate	5,4	5,7	5,2	5,6	5,8	5,3	6,4	6,0	6,8	5,3	4,9	5,9
transport	4,9	6,3	3,6	4,9	6,0	3,7	4,9	5,9	3,9	5,2	5,6	4,9
servicii de comunicații	4,2	5,0	3,5	4,9	5,4	4,4	4,6	5,1	4,1	4,4	4,8	4,0
agrement	2,1	2,9	1,4	2,1	3,0	1,2	1,6	2,3	1,0	1,7	2,5	0,8
învățămînt	0,4	0,7	0,1	0,4	0,7	0,2	1,2	1,7	0,8	1,1	1,4	0,7
hotel, restaurant, cantină	2,5	4,0	1,0	2,3	3,7	0,8	2,2	3,6	0,6	1,9	3,1	0,6
alte bunuri și servicii	3,8	4,6	2,9	3,9	4,9	2,9	3,7	4,5	3,0	4,0	4,8	3,2

(www.statistica.md)

Și totuși, în 2010 nivelul inegalității sociale la nivel național, nesemnificativ, dar a scăzut. Conform coeficientului Gini, calculat pe cheltuieli de consum pe persoană, nivelul inegalității în R.Moldova a coborât până la 0,38, comparativ cu 0,356 în 2009 (anexa 19).

Un indicator important în evaluarea nivelului de trai și gradului de excluziune socială este *raportul dintre veniturile totale primite de 20% din populația cu venitul cel mai ridicat (quintila V) și veniturile totale primite de 20% din populația cu venitul cel mai mic (quintila I)*.

În context european, această informație este oglindită în anexa 17. Datele anexei confirmă faptul că inegalitatea socială a populației se menține și printre țările UE-25. Astfel, dacă în UE-25 raportul mediu 20%/20% constituia valoarea de 4,8-4,9 ori, în Portugalia acest raport este de 8,2 ori mai mare, în

Letonia – de 6,7 ori, în Lituania – de 6,9 ori, în Elveția – de 5,8 ori, în Italia – de 5,6 ori mai mare.

În general, se observă o legătură direct proporțională dintre raportul mediu 20%/20% și valoarea indexului Gini, ceea ce confirmă dependența inegalității sociale de diferențele în repartizarea veniturilor populației țărilor UE și a R.Moldova. Prin urmare, R.Moldova, conform distribuirii veniturilor la nivel mondial, se afla în 2009 pe poziția 54 din cele 127 de țări evaluate de World Bank (anexa 19).

De asemenea, aceasta confirmă dependența direct proporțională cu valoarea coeficientului Gini sau raportul dintre veniturile ale 10% din populația cea mai bogată către veniturile a 10% ale populației cele mai sărace. Valoarea acestui raport în 2009 a constituit 10,2, ceea ce înseamnă că în R.Moldova veniturile ale 10% ale celei mai bogate populații sunt de 10,2 ori mai mari decât veniturile ale altor 10% ale celei mai sărace. Raportul veniturilor ale 20% din populația cea mai bogată către veniturile ale 20% din populația cea mai săracă tot în acest an a constituit valoarea 6,2 (anexa 20).

Aducem ca argument în favoarea noii metodologii schimbările ce au parvenit în economia națională în legătură cu posibilitățile migrării brațelor de muncă peste hotare și creșterea remitenților ce vin în GC ale R.Moldova. În condițiile economiei deschise apar diferite oportunități pentru angajări în funcție de regimul de lucru. Pe piața muncii există varietăți ale tipurilor de joburi. Fiecare dintre acestea corespunde unei persoane din anumite puncte de vedere. Unul din criteriile ce se ia mult în cont este timpul investit în regimul de angajare, full-time sau part-time.

Remiterile au ajuns să domine viața economică din R. Moldova. Acestea dețin un rol deosebit în finanțarea consumului, componentă care determină dinamica economiei naționale. Remiterile au suportat o serie de șocuri economice cu care s-a ciocnit R.Moldova: majorări constante și considerabile ale prețurilor la energie, embargourile pentru exportul de vinuri din 2006, seceta din 2007. Datele BNM relevă o modificare a valutei în care se făc transferuri prin sistemul bancar.

În perioada 2005-2010, se atestă o creștere a ponderii remiterilor provenite din Rusia: în 2010, potrivit datelor BNM, acestea constituiau 747 milioane de dolari - mai mult de jumătate din transferurile efectuate de persoanele plecate la muncă peste hotare. În același timp, remiterile din restul țărilor lumii continuă să fie “în scădere”, figura 28.

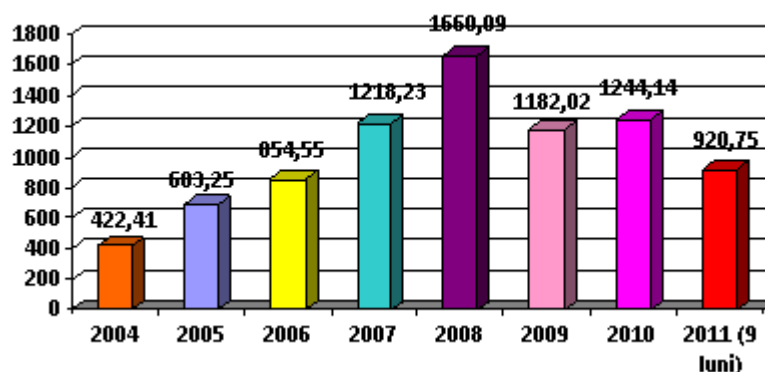

Fig. 28. Transferurile de mijloace bănești în R.Moldova din străinătate (mln USD)

(Raportul anual BNM, 2011)

Un alt indicator care reflectă nivelul inegalității este *distribuția 90/10 a mediei cheltuielilor de consum pe adult*. Acesta indică, de asemenea, o reducere ușoară a inegalității pe țară și dovedește că cheltuielile medii ale celor mai bogate 10% din populație sunt de circa 6,25 ori mai mari decât ale celor mai sărace 10% din populație, tab.54.

Tabelul 54

Distribuția cheltuielilor de consum la nivel de țară, 2006 – 2011¹

Ponderea cheltuielilor de consum pe grupe de chintele (20%) pe adult	2006	2007	2008	2009	2010	2011
TOTAL	100	100	100	100	100	100
Chintila I	8,2	8,1	8,3	7,9	8,1	9,0
Chintila II	12,8	12,9	13,5	13,1	13,0	13,1
Chintila III	17,1	16,7	16,7	16,9	16,6	17,0
Chintila IV	22,8	22,1	21,7	22,5	21,7	22,3
Chintila V	39,1	40,1	39,8	39,6	40,5	38,5
Coeficientul Gini pe cheltuieli de consum pe persoană (ponderat)	0,315	0,298	0,292	0,309	0,305	0,30
Distribuția 90/10, media cheltuielilor de consum pe adult echivalent	7,01	6,73	6,19	6,51	6,29	6,25

(BNS, în baza datelor CBGC) ¹Cifrele sunt ponderate și sunt reprezentative la nivel național

În viziunea noastră, *un factor deosebit de important în evaluarea CV populației îl prezintă rata șomajului*, valoarea căruia este prezentat în tabelul 55 și este în descreștere. Sporirea veniturilor este o consecință a creșterii economice și a reducerii șomajului.

Din tabelul 55 reiese că în perioada 2000-2011 șomajul oficial înregistrat pe țară s-a redus de la 8,5% până la 6,7%, în special șomajul feminin: de la 7,2% până la 3,4% (în 2008) și doar până 5,6% în 2011 (perioada crizei

Rata șomajului	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Ambele sexe	8,5	7,3	7,3	7,9	8,1	7,3	7,4	5,1	4,0	6,4	7,4	6,7
Bărbați	9,7	8,7	8,7	9,6	10,0	8,7	8,9	6,3	4,6	7,8	9,1	7,7
Femei	7,2	5,9	5,9	6,4	6,3	6,0	5,7	3,9	3,4	4,9	5,7	5,6

economice).

Tabelul 55

Dinamica anuală a ratei șomajului în R.Moldova, după sexe, %

(Eurostat, 2010)

Bineînțeles că *nu poate fi scos de la evidență faptul asigurării cu servicii publice a populației la locul de reședință ca factor al nivelului de trai*. Accesibilitatea unor servicii publice, conform deprimării geografice în R.Moldova, este oglindită în tabelul A23.3, unde sunt indicate distanțele medii în km ale populației până la grădinița de copii, școala primară, școala medie, la liceu etc. Acești indicatori sunt la fel de importanți ca și cei economici, deoarece distanțele determină confortul vieții umane și influențează nivelul de trai și CV.

Analiza indicatorilor social-economici într-o formă integrală pe marginea CV și sinteza rezultatelor obținute ne permit să conchidem că în perioada 2000-2010 creșterea economică în R.Moldova a fost foarte neuniformă și a provocat o stagnare a nivelului de trai și a dezvoltării factorului uman.

Acest fapt demonstrează și valorile dinamice ale IDU în această perioadă calculate de PNUD, cât în baza metodologiei anilor 1990 și 2010. Astfel, valorile IDU asigură comensurabilitatea în dinamică a acestora. Astfel, dacă în 2000 IDU, calculat după metodologia anului 1990 a avut valoarea 0,703, în 2009 valoarea acestuia a înregistrat o creștere foarte modestă - 0,729 (anexa 9).

Același lucru confirmă și valorile IDU, calculate după metodologia 2010 (cu luarea în cont a gradului de excluziune socială), conform căreia acestea în perioada respectivă au constituit: în 2000 - 0,566, în 2005 – 0,631 și în 2010 – 0,644.

Această concluzie se bazează și pe compararea *indicatorilor veniturilor și standardelor de viață ale populației R.Moldova cu dinamica coeficientului Gini*, calculat la cheltuielile de consum pe persoană (*tab. A23.7*).

3.3. Elaborarea vectorului creșterii Calității Vieții la nivel național

În condițiile economiei de tranziție, pentru fiecare stat devine importantă nu atât menținerea unor ritmuri înalte ale dezvoltării economice, cât realizarea unei creșteri economice durabile. Această stabilitate presupune minimizarea riscurilor cauzate de factorii interni și externi. Pentru atingerea acestui obiectiv, trebuie să se țină cont de criteriile securității naționale ca componentă de bază a acesteia.

În traducere din limba greacă, termenul „securitate” înseamnă „a deține controlul asupra situației”. Securitatea poate fi definită ca o situație în care orice subiect se află în deplină siguranță și protecție, fiind ferit de influența anumitor factori. În sens larg, securitatea presupune protecția nevoilor evidente, fiziologice, social-economice, spirituale și situaționale de resurse, tehnologii, informații și idealuri morale, necesare activității vitale și prosperării populației.

Acest fapt confirmă și RGDU-2011, care a făcut apel către guvernele țărilor lumii, în care se argumentează necesitatea elaborării politicilor publice în fiecare țară în direcția evaluării și creșterii CV, luând în considerație schimbările mediului ambiant, excluziunea socială a unor pături sociale, de asigurare cu apă potabilă și gaze naturale a populației, gradul de egalitate între genuri etc. [www.hdr.undp.org].

Pentru ca o societate în tranziție să poată constitui mediul în care CV să fie posibilă pentru fiecare dintre locuitorii ei, trebuie ca managementul public al acestei societăți să fie organizat corect. Este necesar ca relațiile pe care oamenii le stabilesc între ei să nu afecteze echilibrul ecologic, deci trebuie ca aceste raporturi să fie în acord cu condițiile naturale de existență umană.

La nivelul societății umane, acest proces este dependent și realizat în mod specific de sistemul educațional. Deci, este necesar ca însuși sistemul educațional al societății să fie integrat în ecosistem. Nu ne dorim imposibilul, doar ca toți oamenii să fie la același nivel de înțelegere concomitent; de aceea legile externe ale statului vor coexista în paralel încă o perioadă cu legile interne ale conștiinței individuale. Or, stabilirea și aplicarea legilor externe, sociale nu vor reprezenta un atribut al organizațiilor sau instituțiilor publice și nici al raporturilor interumane. Implementarea legilor externe va reprezenta un raport al omului cu sine însuși, în sensul că prin încălcări posibile își va dovedi lui personal că este încă insuficient de pregătit spre a se ridica la nivelul unei noi valori sociale, fapt ce-l va determina să intensifice dezvoltarea sa umană.

Realizările în viață sunt o problemă absolut personală, determinate de propriile ambiții, abilități, nevoi sau propriile limite, deseori dependente de efortul personal. Ceilalți membri ai societății umane nu pot face decât un singur lucru în acest sens: să acorde tot sprijinul de care este fiecare capabil, pentru a-l ajuta pe fiecare din noi a se depăși pe sine însuși. Autorul consideră, că CV poate fi realizată numai în momentul în care raporturile dintre oameni se bazează pe aceste principii, iar instituțiile publice, organizațiile nonguvernamentale și sectorul privat doar realizează toate prerogativele fiecărei ființe umane individuale. Mai mult ca atât, este important ca fiecare om, individ, să fie capabil a înțelege responsabilitățile sale sociale¹⁴⁷.

Numai oameni implicați în procesul dezvoltării personale se pot integra într-un ecosistem armonizat, în care CV să devină o prerogativă. Cu cât acest mediu va fi constituit din mai multe ființe umane dezvoltare, cu atât standardul de viață va fi mai ridicat. Dar trebuie să reținem că realizarea unui standard superior al vieții este perfect posibilă cu orice fel de oameni, în condițiile în care ei înțeleg rolul lor în societate și se implică activ în propria dezvoltare.

Până la urmă, standardul de viață este și un indicator ce determină nivelul de maturitate și de responsabilitate al unei comunități. Fiecare ființă umană care se naște într-o țară sau alta are capacitatea de a percepe toate

¹⁴⁷ Gorobievschi S. *Cum să reușim în afaceri?* Ghidul didactico-practic. Ch: PONTOS, 2008.136 p.

componentele CV. Ține de specificul fiecăreia de a-și înțelege propria condiție existențială. Particularitatea ființei umane la stabilirea standardului de viață se explică prin faptul că ea unica poate fi învățată orice, ea poate fi modelată să devină contrar naturii sale sau făuritorul vieții sale. Instrumentul modelării umane îl constituie educația: atât împotriva naturii, cât și pentru sprijinirea dezvoltării umane în context cu natura și condiția sa socială.

Totodată, nu orice tip de educație este utilă pentru formarea individului progresist, ci numai aceea care are caracter profund continuu și este orientată spre dezvoltarea umană. O cale liberă, fără limite, unică și personalizată pentru fiecare ființă umană în parte prezintă viitorul fiecărui din noi. Educația continuă este o cale ce se naște și evoluează odată cu cel ce merge pe ea. Educația continuă constituie instrumentul și procesul devenirii de sine, care ajută ființa umană, ca fiind ceea ce este, să devină ceea ce dorește, în conformitate cu aspirațiile sale. Numai astfel de ființe umane pot crea o comunitate în care armonia ecosistemului poate realiza un schimb optim, simbiotic de resurse pentru asigurarea durabilității societății umane și competitivității țării¹⁴⁸.

Astefl, CV este văzută de noi ca indicator complex și multidimensional, dependent de implementarea unui management eficient al vieții și a condiției umane în societatea contemporană. În conceptul autorului, managementul Calității Vieții (MCV) are două componente foarte diferite una de alta.

MCV comunitar revine factorilor dezvoltării comunitare continue, educației continue și fluxurilor de resurse care asigură crearea și distribuția echitabilă a lor în cadrul unui ecosistem comunitar autentic, care iau în calcul natura ființei umane, precum și apartenența, și responsabilitățile ei față de ecosistem. În această ordine de idei, dacă ne referim la structurile ecosistemului care nemijlocit se preocupă de unele probleme ale CV în Republica Moldova, am putea menționa ambele sectoare public-private și societatea civilă:

¹⁴⁸ Gorobievski S. *Întreprinzător - promotor al afacerilor*. Revista „Administrarea Publică”, nr.1(57), 2008, p.109-121.

1. Autoritățile Administrației Publice Centrale (APC) prin reprezentanța Guvernului și instituțiilor acestuia, care se ocupă cu elaborarea politicilor publice în această direcție.

2. Structurile nonguvernamentale(reprezentanții societății civile), care reprezintă o componentă indispensabilă a economiei în procesul de integrare europeană a R.Moldova.

3. Întreprinderile sectorului public/privat, ultimele fiind dominante în structura economiei naționale prin producerea diferitor produse/servicii vital necesare pentru societatea umană și, respectiv, prin crearea locurilor de muncă și asigurarea veniturilor pentru angajații săi. Actualmente, în R.Moldova sectorul privat deține 94% din totalul întreprinderilor sau 60% din angajați pe țară. Întreprinderile sunt acel pilon al economiei naționale care asigură toate condițiile de trai decent al populației țării¹⁴⁹.

Prin activitatea Guvernului se realizează *principalul rol al statului și al sectorului public/privat* în condițiile economiei de piață, care constă în stimularea încrederii populației în dezvoltarea economică proinvestițională, în planificarea strategică, face posibilă implicarea sectorului organizațiilor nonguvernamentale în sfera serviciilor publice etc.

Deci, pentru a fi capabil sa elaboreze și să implementeze eficient politicile, statul are nevoie de suportul grupurilor sociale importante, dat fiindcă stabilitatea și spiritul de participare a actorilor comunitari facilitează elaborarea politicilor, asigură implementarea eficientă a acestora și, în final, generează reducerea substanțială a consumului de resurse publice.

O acțiune de tip comunitar presupune o combinație complexă de actori comunitari. Prin actori comunitari vom înțelege totalitatea instituțiilor guvernamentale și neguvernamentale, inclusiv private, care joacă un rol determinant în producerea bunăstării sociale a membrilor comunității. Actorii

¹⁴⁹ Gorobievschi S. *Antreprenoriat: aspecte fundamentale manageriale*. Chișinău: TEHNO-INFO, 2009, p.10-39.

comunitari sunt importanți pentru implementarea politicilor sociale datorită costurilor scăzute și eficiente pe care le implică, conformității cu valorile culturale, priorităților comunitare și libertății individuale, dar și pentru că sprijină legăturile existente în comunitate.

Grija pentru viața oamenilor și CV lor devine un important imperativ al sectorului public destinat societății. Pentru crearea unui sistem de beneficii publice în această direcție este nevoie de o guvernare sustenabilă. APC prin intermediul Guvernului conștientizează nevoile anumitor grupuri de beneficiari și elaborează politici care permanent sunt revizuite și implementate pentru ca societatea să ofere populației servicii publice adecvate nevoilor umane.

Este necesar de ținut cont că utilizarea pârghiilor birocratice într-un stat democrat ar trebui să fie situațională, pentru că birocrația limitează drepturile omului, pe când democrația este pluralistă, generatoare de idei și extinde drepturile lui. Pentru menținerea societăți postindustriale adaptate la economia de piață, reconcilierea dintre aceste două realități este foarte necesară.

Asigurarea serviciilor publice de importanță strategică este al doilea rol major al sectorului public. Astfel, o societate nu ar putea supraviețui fără menținerea siguranței naționale, a ordinii publice, prevenirea și combaterea evenimentelor naturale dezastruoase, amenajarea teritoriului, furnizarea de energie electrică, susținerea unui sistem sanitar sustenabil etc.

În calitate de exemplu pot servi activitățile de evaluare a unor componente ale CV la nivel macrostructural, realizate de IEFS, împreună cu ministerele de resort ale Guvernului și BNS, care colaborează în comun în direcția evaluării coșului minim de consum, a gradului de excluziune socială, a nivelului de sărăcie a populației R.Moldova și căilor de combatere a

acestora etc. În cadrul proiectului ONU, prin intermediul PNUD și UNFPA, în 2011 BNS a realizat un studiu „Violența față de femei în R.Moldova”. În 2010 IEFS, în cadrul proiectului ONU, prin intermediul PNUD și UNIFEM, a efectuat studiul „Abordări ale excluziunii sociale în R.Moldova. Aspecte metodologice și analitice”.

Din 2010 BNS utilizează o nouă metodologie de evaluare a nivelului de trai, care minuțios determină aria veniturilor și cheltuielilor pentru diferite

tipuri de GS. Din 2010 BNS, prin intermediul PNUD și UNFPA (cu sprijinul Ambasadei Suediei) contribuie activ la consolidarea sistemului statistic național prin îmbunătățirea colectării, diseminării, utilizării în corespundere cu necesitățile naționale și racordării statisticii la standardele internaționale, ceea ce va contribui la asigurarea comparabilității indicatorilor statistici cu cei europeni și mondiali (anexa 29).

În 2010, cu suportul Fondului Națiunilor Unite de Dezvoltare pentru Femei și al PNUD, în cadrul proiectului comun „Consolidarea Sistemului Statistic Național al R.Moldova”, cu susținerea financiară a Agenției Suedeze de Cooperare pentru Dezvoltare (SIDA), a fost efectuat Studiul situațional al forței de muncă în mediul rural, inclusiv prin prisma de gen. Scopul acestui studiu analitic a fost de a demonstra o modalitate de utilizare a datelor statistice existente, dezagregate după dimensiunea de gen, în special pentru analiza capacității de activitate economică a mediului rural și ocuparea forței de muncă în acest mediu.

Sectorul neguvernamental (ONG) din R.Moldova se află la etapa de stabilizare. Ca elemente ale societății civile, ONG-urile se afirmă tot mai vizibil în afacerile publice atât la nivel local, cât și pe plan național. În prezent, în R.Moldova sunt înregistrate aproape 7000 de ONG-uri, cu diferite domenii de activitate. Acest fapt confirmă un indice important al gradului de participare a cetățenilor la soluționarea problemelor societății. La o mie de locuitori ai țării noastre revin în medie două ONG-uri. Astfel, R.Moldova se situează după unele țări din Europa Centrală, cum ar fi Ungaria, unde proporția este de patru ONG-uri la o mie de locuitori. În același timp, R.Moldova se plasează mai bine decât Ucraina, unde ponderea este de o organizație la 2000 de persoane. Sectorul ONG din țara noastră începe să fie recunoscut acum ca partener plenipotențiar în colaborarea cu structurile publice și cu mediul de afaceri¹⁵⁰.

ONG-urile din R.Moldova, prin suportul acordat de structurile internaționale UNICEF, UNFPA, BERD, BIRD ș.a., se preocupă de problemele ce țin de evaluarea și ridicarea nivelului de trai al familiilor

¹⁵⁰ Studiul privind dezvoltarea organizațiilor neguvernamentale din R.Moldova.Ch.:PNUD-SOROS „Moldova”, 144p.

vulnerabile, a familiilor monoparentale cu mulți copii, a copiilor cu handicap, precum și de dezvoltarea businessului mic și mijlociu în sectorul rural, evaluarea rolului femeilor în societatea contemporană etc.

Există o serie de servicii publice importante pe care nici sectorul privat, nici cel nonguvernamental nu le pot asigura cu resursele lor. Aceste servicii trebuie să fie asigurate în mod firesc de către sectorul public. Pentru că aceste servicii să fie prestate, de regulă, cu contribuția tuturor, există gestionarea centralizată a resurselor pentru asigurarea folosirii lor cât mai eficientă.

Un loc deosebit în utilizarea rațională a resurselor revine tipurilor de securitate (socială, ecologică, demografică, politică, militară, științifico-tehologică, informațională, energetică culturală, etc.), iar datorită faptului că tipurile enumerate nu pot fi realizate în măsură deplină fără asigurarea securității economice, aceasta din urmă rămâne dominantă. *Esența securității economice reprezintă acea stare a economiei și a instituțiilor puterii, când este garantată protecția intereselor naționale, dezvoltarea social-orientată a țării în ansamblu, fiind asigurat un potențial de apărare suficient în condițiile cele mai dificile ale evoluării factorilor endogeni și exogeni ai economiei naționale.*

Prin securitatea economică națională a R.Moldova se înțelege situația în care nu există bariere interne sau externe pentru asigurarea intereselor naționale în domeniul economic. Pentru securitatea economică națională este important ca cetățenii, agenții economici privați și societatea civilă în ansamblu să înțeleagă și să susțină interesele economice naționale și politicile economice, financiare, fiscale, bancare, monetare, comerciale, investiționale etc. Totodată, promovarea de către stat a unor politici de utilizare a resurselor economice nu trebuie să contravină principiilor de liberă inițiativă și concurență, de intangibilitate a proprietății private și nu presupune implicarea statului în domeniile în care mecanismele de piață pot funcționa mai eficient în absența intervenției guvernamentale.

Până în prezent fenomenul securității economice s-a abordat prin două direcții principale conceptuale: anglo-americană și asiatică. În conceptul *anglo-american*, scopul fundamental al sistemului economic constă în asigurarea

standardelor înalte de viață pentru cetățenii țării. În viziunea asiatică, securitatea economică înseamnă creșterea puterii economice naționale pe plan extern¹⁵¹.

Imparțial de viziunile existente, autorul tezei consideră că este imposibilă abordarea dimensiunii economice a securității naționale separat de cea politică, militară, informațională etc. În plus, autorul menționează că la etapa globalizării problemele CV devin unele din cele mai importante, fiind în centrul atenției atât a guvernelor ca factor al securității economice ale statelor, cât și în vizorul organizațiilor internaționale ca factor de competitivitate.

Pentru asigurarea creșterii economice naționale este importantă nu doar monitorizarea situației securității economice a R.Moldova, ci și luarea de măsuri în vederea prevenirii apariției

unor eventuale pericole. Deci, este necesar un management public performant¹⁵².

Cum s-a constatat, pentru atingerea scopului esențial al CV – realizarea împlinirii de sine a ființei umane – este necesară existența unor factori manageriali – adaptarea la mediu, care să cuprindă strategiile optime de utilizare a resurselor necesare pentru îmbunătățirea CV. Sau, mai simplu spus, ființa umană, pentru a simți plenitudinea de satisfacție cu viața, este necesar să aplice anumite strategii pentru utilizarea resurselor necesare acestor satisfacții. Strategiile respective sunt cuprinse în cadrul managementului public al CV.

În acest context, *managementul Calității Vieții este perceput de noi drept parte componentă a managementului public și îl definește ca ansamblul de principii, tehnici și metode de elaborare a politicilor publice, care urmăresc scopul de modelare a mediului comunitar pentru aducerea lui la standardele optime de realizare a CV a membrilor comunității.*

În viziunea noastră, *managementul Calității Vieții* reprezintă un proces cu un algoritm continuu, necesar a se adapta mereu la nevoile evolutive ale ființei

¹⁵¹ Moldova. Note de politici. 2009, p.56-59.

¹⁵² Gorobievschi S. Reforma cadrului regulatoriu privind activitatea de antreprenoriat în R.Moldova. Materiale ale conferinței internaționale științifico-practice „Consolidarea Administrației Publice în contextul edificării Statului de Drept în R.Moldova”, 22 mai 2007. Ch.: AAP, 2007, p.188-189.

umane. Sarcina și esența MCV este tocmai faptul de a crea un mediu universal, din care fiecare ființă umană să poată obține resursele necesare pentru realizarea nevoilor absolut personale, asigurându-i condiții decente de viață și de dezvoltare a personalității, stabilitate social-economică a societății și a statului de a preveni pericolele interne și externe într-o creștere economică durabilă.

Mediul este creat din oameni, instituții, organizații și relații dintre aceste componente. Ființele umane plasate astfel sunt pe scena raporturilor sociale, încât să realizeze optimul „*relații economice - consum de resurse*”, adică să existe un echilibru ecologic durabil, bazat pe democrație. Democrația înseamnă, de fapt, că puterea aparține poporului și nu statului, partidelor, grupurilor sau organizațiilor, este tocmai ceea ce a menționat autorul în capitolul 1.

Analiza-diagnostic a restricțiilor în creșterea economică scoate în evidență problemele critice, prin care R.Moldova este cel mai puternic devansată de către țările comparabile, care au fost luate în considerație de Guvern la elaborarea Strategiei Naționale de Dezvoltare a R.Moldova pentru anii 2012-2020 și care aliniază direcțiile dezvoltării durabile a economiei naționale conform Obiectivelor de Dezvoltare ale Mileniului.

În esență, atât timp cât problemele critice rămân a fi nerezolvate, potențialul investițional al economiei naționale nu poate fi realizat pe deplin. Pentru schimbarea paradigmei de dezvoltare a țării este necesar de a înlătura, în mod prioritar, barierele ce suprimă activitatea investițională.

În această direcție au fost identificate 7 probleme critice, transpuse sub aspectul unor obiective strategice pe termen lung, de Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova 2020”, fiind edificată pe următoarele priorități de dezvoltare:

1. Racordarea sistemului educațional la cerințele pieței forței de muncă în scopul sporirii productivității forței de muncă și majorării ratei de ocupare în economie.

2. Investiții publice în infrastructura de drumuri naționale și locale în scopul diminuării cheltuielilor de transport și creșterii vitezei de acces.

3. Reducerea costurilor finanțării prin intensificarea concurenței în sectorul financiar și dezvoltarea instrumentelor de management al riscurilor.

4. Ameliorarea climatului de afaceri prin optimizarea cadrului de reglementare și prin aplicarea tehnologiilor informaționale în serviciile publice destinate mediului de business și cetățenilor.

5. Micșorarea consumului de energie prin sporirea eficienței energetice și utilizarea surselor regenerabile de energie.

6. Sustenabilitatea financiară a sistemului de pensii pentru asigurarea unei rate adecvate de înlocuire a salariilor.

7. Îmbunătățirea calității și eficienței actului de justiție și combaterea corupției întru asigurarea echității pentru toți cetățenii¹⁵³.

Obiectivul major al prezentei Strategii este de a produce un impact economico-social pe fiecare din dimensiunile problematice nominalizate mai sus: ***accelerarea creșterii economice și, implicit, reducerea sărăciei.***

Din contextul interconexiunii activităților manageriale ale structurilor internaționale, europene și naționale, care sunt orientate spre dezideratul creșterii CV, se poate menționa că fiecare din ele se ocupă cu anumite funcții ale MCV, dar în diferite dimensiuni. Astfel, structurile internaționale și europene mai mult sunt preocupate de funcțiile de evaluare și monitorizare ale CV. În acest context, evaluarea CV devine punct de tangență a managementului CV la nivel global, regional și național (fig.3.7).

În variantă complexă MCV are loc doar la nivel statal, realizat de Guvernul țării exprimat prin structura acestuia, deoarece ministerele respective realizează toate cinci funcții ale managementului public, orientate spre ***previziune, organizare-coordonare, administrare, motivare și control-evaluare a CV ca obiectiv public durabil***¹⁵⁴.

Administrația publică reunește aparatul format din instituții ale statului, create pentru a aplica regulamente, proceduri și politici, acte normative etc., iar ***managementul public asigurat*** ansamblul proceselor și relațiilor de

¹⁵³ Strategia Națională de Dezvoltare a R.Moldova 2012-2020. Chișinău: Guvernul R.Moldova, 2010. p.6-7.

¹⁵⁴ Androniceanu A. *Management public*. București: Economica, 1999, p.25.

management din cadrul acestor organizații, care urmăresc realizarea obiectivelor sociale durabile.

Structurile rigide, bazate pe ierarhie și forme birocratice diversificate, care au dominat instituțiile din administrația publică în cea mai mare parte ai sec. XX-lea, nu mai pot răspunde pozitiv problemelor majore cu care se confrunta actuala administrație publică. De asemenea, se apreciază că procesul de inovare are mai multe șanse de reușită într-un sistem descentralizat decât într-unul centralizat și datorită faptului că descentralizarea permite, prin transferul de responsabilități, implicarea directă a unei diversități de actori în procesul de management public.

Dezvoltarea conceptului de *management public* și diferențierea clară a relației dintre decizia politică și cea managerială la etapa contemporană a dus la o schimbare de paradigmă în ceea ce privește organizarea și funcționarea instituțiilor publice. Acestea trebuie să aibă drept scop *eficiența instituțională* în sensul de a *furniza cu succes serviciile publice pentru care au fost create* (fig.29).

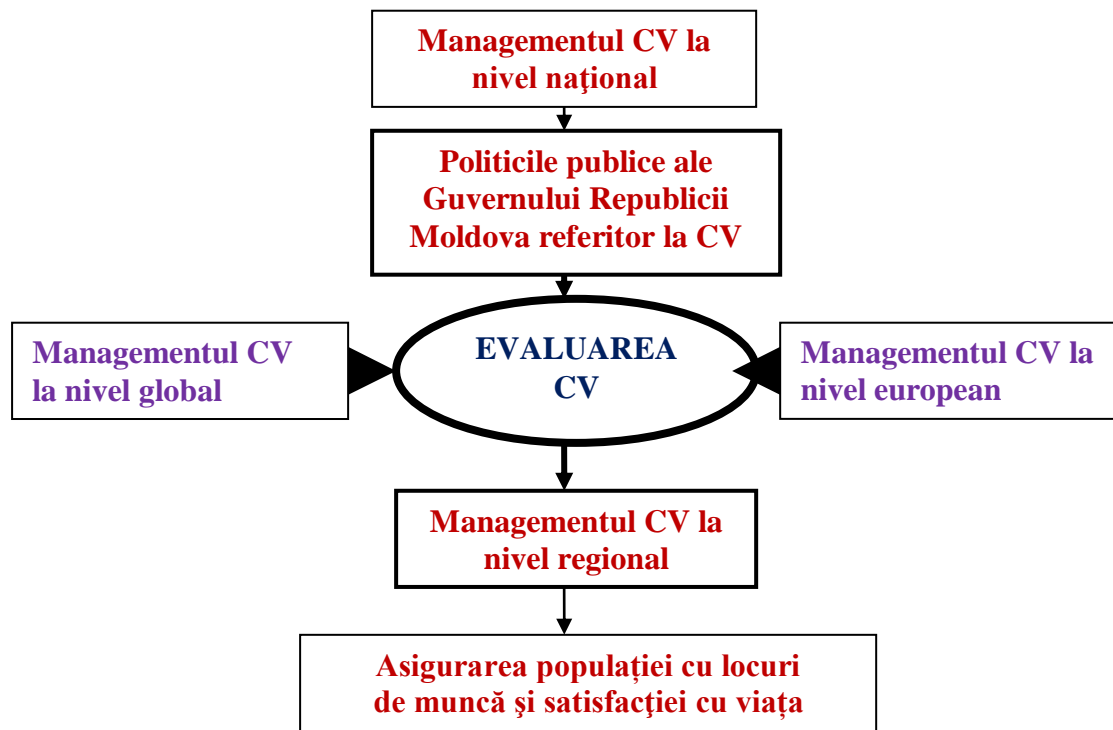

Fig. 29. Interconexiunea evaluării Calității Vieții la nivelul global, național și regional

(Elaborată de autor)

Accentul fiind pus pe eficiență, a făcut ca administrația publică contemporană să se profesionalizeze, deoarece viziunea că obiectivele justifică alegerea mijloacelor nu mai este actuală, fiindcă scopurile și mijloacele alese trebuie să fie racordate în așa mod, ca să fie orientate spre rezultate. În acest context, a apărut conceptul al noului management public, ca un nou mod de percepție a conducerii instituțiilor publice și a misiunii acestora în sectorul public.

La sfârșitul sec. al XX-lea, a fost conturat și promovat în lume noul model de management public, care orientează activitatea APC și APL spre eficiență și performanță. Iar unul din cei mai importanți și durabili indicatori de eficiență ai managementului public devine CV cetățenilor^{155 156}.

Desigur, aspectele precizate în figura 29 privind CV naționale și regionale nu pot fi realizate fără respectarea *unui set de principii*, pe care noi le-am considera ca fiind importante pentru sistemul managerial al CV, deoarece:

1. CV reprezintă *satisfacția pe care o resimte ființa umană; aceasta este determinată de două categorii de factori: interiori sau endogeni (împlinirea de sine) și exteriori sau exogeni (factorii de mediu, într-o sintagmă unică, procesuală, dezvoltarea comunitară)*; de aceea îi sunt aplicabile două modele: unul de esență, în sensul că reprezintă gradul de realizare a *împlinirii de sine*, și altul de formă sau de management, în sensul că CV indică în ce măsură un anumit mediu comunitar asigură realizarea dezvoltării umane conform necesităților umane. Aceste laturi nu sunt nici contradictorii, nici complementare; ele afirmă în esență același lucru, dar sub forme diferite. Formele diferite de exprimare sunt necesare pentru identificarea instrumentelor individuale, respectiv, comunitare de realizare a indexului CV. În baza acestui

¹⁵⁵ Gorobievschi S., Zamani G. *Aspecte metodologice de soluționare a problemelor teritoriale de către Administrația Publică Locală /Perfecting the ways of solving territorial problems by the Local Public Administration*. Revista „Economica”, ASEM, Nr.3 (67), 2009, p.12-26.

¹⁵⁶ Gorobievschi S. *Restructurarea sistemului economico – financiar în contextul reformelor Administrației Publice Centrale*. SYMPOSIA Professorum, ULIM, 2007, p.14-19.

principiu, CV nu este nici subiectivă, nici obiectivă, ci are un caracter integrator, complex, cuprinzând toate coordonatele existenței umane, începând cu ființa însăși și continuând cu mediul comunitar.

2. Pentru a fi durabilă, CV trebuie urmărită și realizată chiar de la început, prin proiectarea integrală a vieții individuale, preferințial de la vârstele “mici”; în situația persoanelor mature se poate “rectifica” pe parcurs, dar de fapt aceasta este tot o reproiectare. În acest sens, MCV, propus de autor, vine să suplinească lipsa de implicare a societății în sprijinirea omului, indiferent de vârstă, să-și atingă împlinirea de sine în viață și în lume, aici și acum.

3. Măsura principală a standardului de viață o reprezintă costurile suportate de ființa umană atât la nivel individual, cât și comunitar. Fiecare dintre componentele CV însoțește dezvoltarea umană, contribuie semnificativ la formarea standardului de viață¹⁵⁷; orice lucru, oricât de ne semnificativ trebuie luat în calcul în procedura de proiectare și implementare a activităților de creștere a CV atât de persoană, cât și de societate.

4. În structura factorilor luați în cont pentru evaluarea CV nu poate fi considerat unul sau altul mai prioritar, toți în aceeași măsură sunt importanți pentru realizarea deplină a CV.

5. Previziunea și luarea în calcul a factorilor viitori ce vor influența CV (chiar dacă aceștia la moment nu se manifestă), căci fundamentele științifico-practice manageriale recunosc faptul că dacă nu construim prezentul ținând seama de viitor, nu vom avea acest viitor.

Nu putem scoate de la evidență și educația relativă a colectivității umane față de mediul ambiant sau factorii ecologici, pe care o asigură sistemul educațional și care prevede studierea și a ecologiei sociale. Obiectul comun poate fi clar definit: perceperea ecosistemului ca o componentă a sistemului social, tratarea realității ca un tot întreg permite autorului să-și formeze o viziune complexă despre CV.

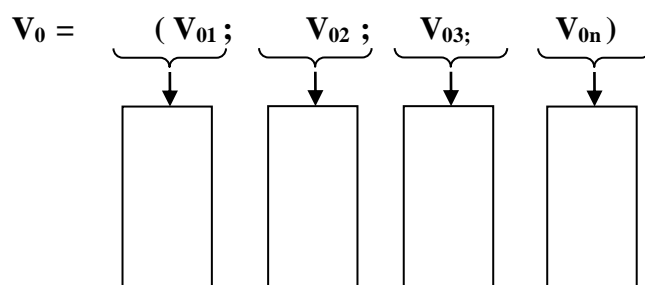
¹⁵⁷ Gorobievski S., Nan C. *Aspecte metodologice și practice ale managementului Serviciilor de alimentare cu apă și canalizare*. ANALE ale Institutului de Stat de Relații Internaționale din Moldova; red.șef: V.Beniuc, red.șef.adjunct M.Bărgău. Chișinău, 2008, Vol.V, p.67-70.

Astfel, CV este percepută de autor ca un indice agregat, flexibil, care include în sine mai multe componente, printre care: *calitatea guvernării, calitatea serviciilor publice prestate populației, calitatea mediului antreprenorial, libertatea economică a cetățenilor, calitatea umană etc.*

Reieșind din conceptul dezvoltat al CV în capitolul 1, argumentăm posibilitatea evaluării CV în dinamică, exprimate ca vector. Acesta, structurat prin tehnica Kaoru Ishikawa, evaluează relațiile de tipul „cauză-efect” dintre componentele și expresia valorică sau indexul CV, figura 38. Reieșind din poziția CV ca vector multifactorial, autorul caracterizează influența factorilor mediului extern și ai celui intern asupra CV în orice țară. Această ipoteză coincide și cu noua viziune a UE asupra CV, conștientizată de importanța și rolul CV în asigurarea securității economice a statului.

Aceasta se referă, pe de o parte, la condițiile naturale, economice, social-politice, culturale etc., care afectează omul în activitățile sale, iar, pe de altă parte, la activitățile umane, începând cu cele biologice elementare, legate de hrană, adăpost, odihnă și sfârșind cu activitățile legate de viața de familie, de muncă, de participare la cultură, cunoaștere etc., care compun propriu-zis viața umană.

Considerăm că vectorul CV, exprimat prin tehnica **Kaoru Ishikawa**, permite înregistrarea completă a interconexiunilor tuturor factorilor mediului endogen și exogen, indiferent de puterea lor de acțiune asupra CV ¹⁵⁸(fig.30-36).

¹⁵⁸ Gorobievschi S., Cojuhari A. *Conceptul managementului Calității Vieții/ Development of the concept of quality of life management*. Revista „Economica”, ASEM, nr.2, 2011, p.26-39.

Fig. 30. Structura vectorului exogen
(Elaborată de autor)

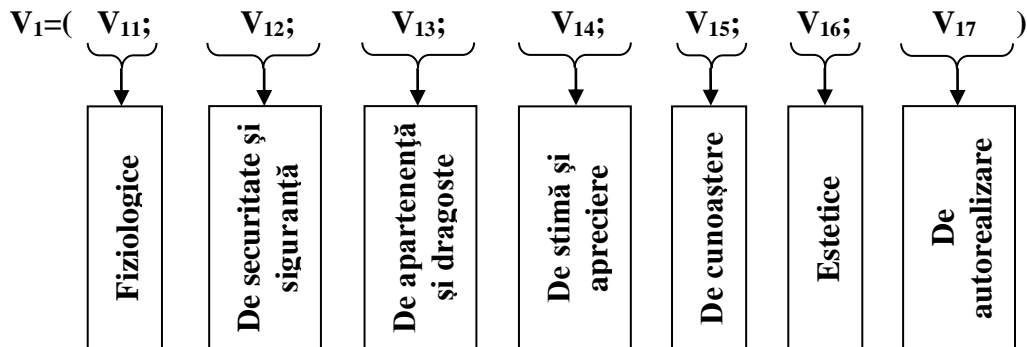

Fig. 31. Structura vectorului V_1
(Elaborată de autor)

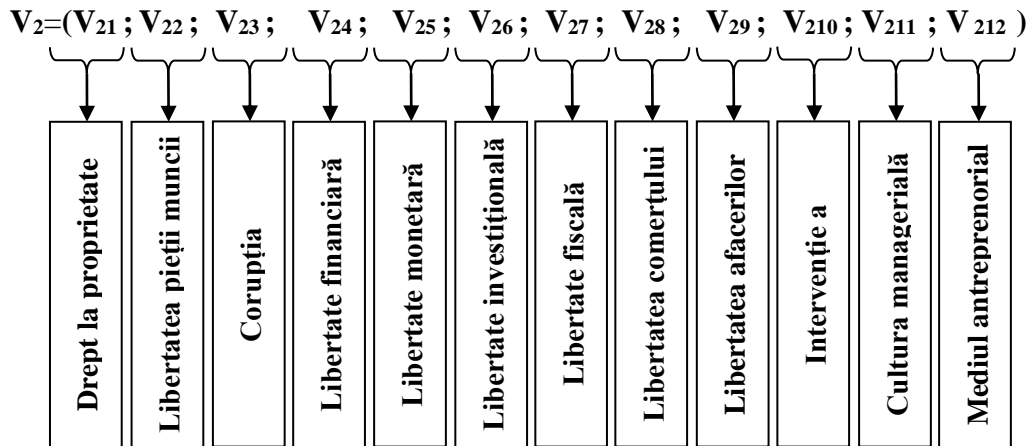
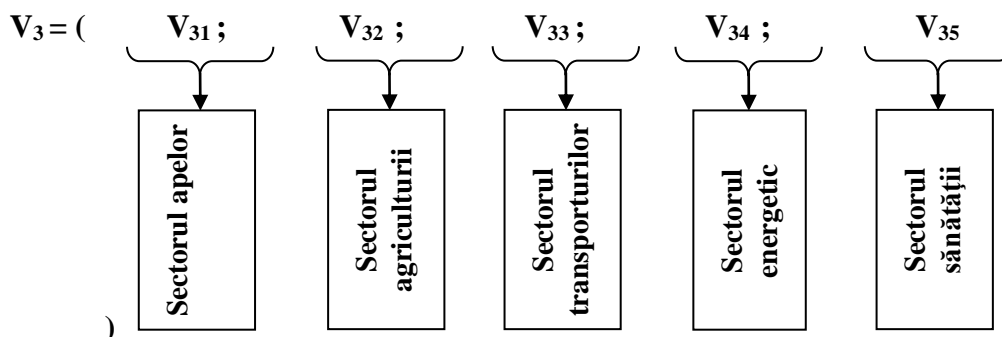
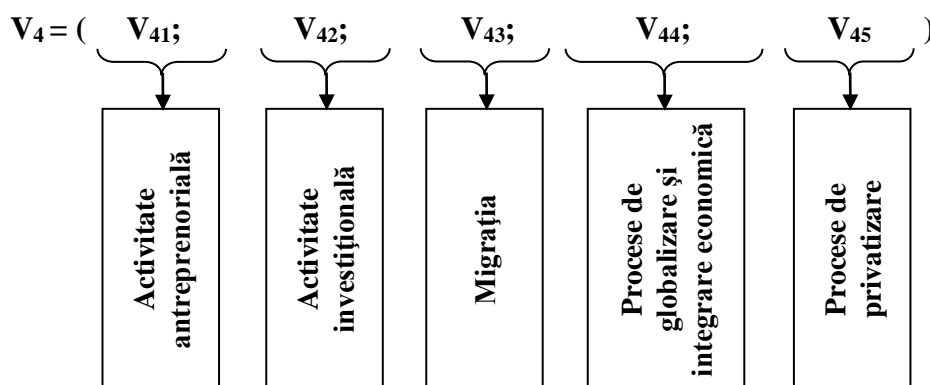

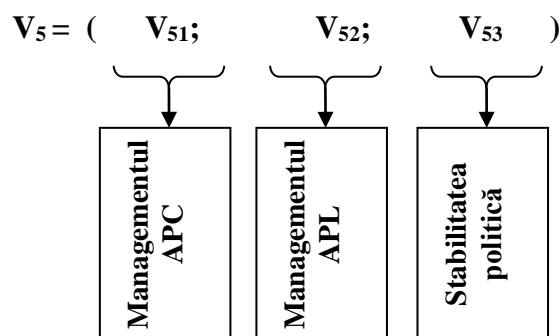
Fig. 32. Structura vectorului V_2
(Elaborată de autor)

Fig. 33. Structura vectorului V_3

(Elaborată de autor)

Fig. 34. Structura vectorului V_4

(Elaborată de autor)

Fig. 35. Structura vectorului V_5

(Elaborată de autor)

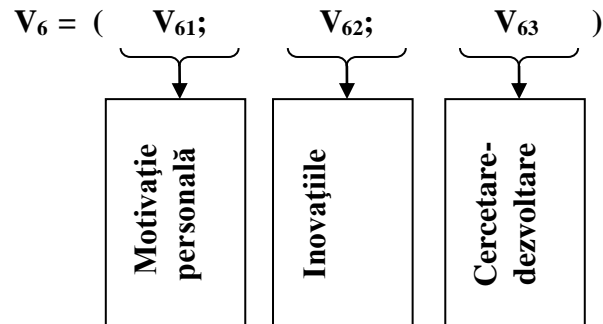
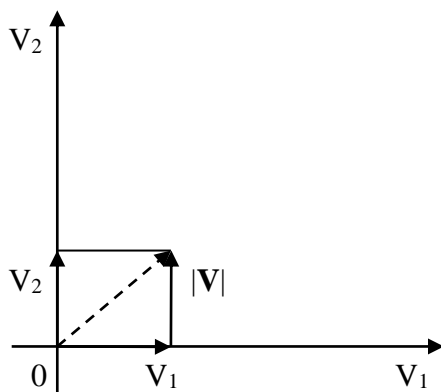

Fig. 36. Structura vectorului \mathbf{V}_6
(Elaborată de autor)

Exemplu: $|\mathbf{V}| = (\mathbf{V}_1; \mathbf{V}_2)$ – vectorul are 2 coordonate
Ipoteza, modulul vectorului \mathbf{V} : $|\mathbf{V}| = \sqrt{V_1^2 + V_2^2}$ (4)

Fig. 37. Cotele-părți ale componentelor vectorului CV pe grupe de factori
(Elaborată de autor)

$$\frac{V_1}{|\mathbf{V}|} = \frac{V_1}{\sqrt{V_1^2 + V_2^2}} \text{ - cota-parte a componentei } V_1 \text{ în modul} \quad (5)$$

$$\frac{V_2}{|\mathbf{V}|} = \frac{V_2}{\sqrt{V_1^2 + V_2^2}} \text{ - cota-parte a componentei } V_2 \text{ în modul,} \quad (6)$$

$$\frac{V_3}{|\mathbf{V}|} = \frac{V_3}{\sqrt{V_2^2 + V_3^2}} \text{ - cota-parte a componentei } V_3 \text{ în modul,} \quad (7)$$

$$\frac{V_4}{|\mathbf{V}|} = \frac{V_4}{\sqrt{V_3^2 + V_4^2}} \text{ - cota-parte a componentei } V_4 \text{ în modul,} \quad (8)$$

$$\frac{V_5}{|V|} = \frac{V_5}{\sqrt{V_4^2 + V_5^2}} - \text{cota-parte a componentei } V_5 \text{ în modul,} \quad (9)$$

$$\frac{V_6}{|V|} = \frac{V_6}{\sqrt{V_5^2 + V_6^2}} - \text{cota-parte a componentei } V_6 \text{ în modul.} \quad (10)$$

Pentru fiecare $V_0; V_1; V_2; V_3; V_4; V_5; V_6$ determinăm:

Pentru componenta V_0 :

$$|V_0| = \sqrt{V_{01}^2 + V_{02}^2 + V_{03}^2 + \dots + V_{0n}^2} \quad (11)$$

$$\frac{V_{0i}}{|V_0|} - \text{cota-parte a componentei } i \text{ în modul} \quad (12)$$

$$CV = (V_0; V_1; V_2; \dots; V_n) \quad (13)$$

$$|CV| = \sqrt{V_0^2 + V_1^2 + V_2^2 + \dots + V_n^2} = \sqrt{|V_0|^2 + |V_1|^2 + |V_2|^2 + \dots + |V_n|^2} \quad (14)$$

$$\frac{V_0}{|CV|} - \text{cota-parte a factorului } V_0 \text{ în calitatea vieții.} \quad (15)$$

Pentru componenta V_1 :

$$|V_1| = \sqrt{V_{11}^2 + V_{12}^2 + V_{13}^2 + \dots + V_{17}^2} \quad (16)$$

$$\frac{V_{1i}}{|V_1|} - \text{cota-parte a componentei } i \text{ în modul} \quad (17)$$

$$CV = (V_{11}; V_{12}; \dots; V_{17})$$

$$|CV| = \sqrt{V_{11}^2 + V_{12}^2 + V_{13}^2 + \dots + V_{17}^2} = \sqrt{|V_{11}|^2 + |V_{12}|^2 + |V_{13}|^2 + \dots + |V_{17}|^2} \quad (18)$$

$$\frac{V_1}{|CV|} - \text{cota-parte a factorului } V_1 \text{ în calitatea vieții.} \quad (19)$$

Pentru componenta V_2 :

$$|V_2| = \sqrt{V_{21}^2 + V_{22}^2 + V_{23}^2 + \dots + V_{212}^2} \quad (20)$$

$$\frac{V_{2i}}{|V_2|} - \text{cota-parte a componentei } i \text{ în modul} \quad (21)$$

$$CV = (V_{21}; V_{22}; \dots; V_{212}) \quad (22)$$

$$|CV| = \sqrt{V_{21}^2 + V_{22}^2 + V_{23}^2 + \dots + V_{212}^2} =$$

$$\sqrt{|V_{21}|^2 + |V_{22}|^2 + |V_{23}|^2 + \dots + |V_{212}|^2} \quad (23)$$

$$\frac{V_2}{|CV|} \text{ - cota-parte a factorului } V_2 \text{ în calitatea vieții.} \quad (24)$$

Pentru componenta V_3 :

$$|V_3| = \sqrt{V_{31}^2 + V_{32}^2 + \dots + V_{35}^2} \quad (25)$$

$$\frac{V_{3i}}{|V_3|} \text{ - cota-parte a componentei } i \text{ în modul } CV = (V_{31}; V_{32}; \dots; V_{35})$$

$$(26)$$

$$|CV| = \sqrt{V_{31}^2 + V_{32}^2 + \dots + V_{35}^2} = \sqrt{|V_{31}|^2 + |V_{32}|^2 + \dots + |V_{35}|^2} \quad (27)$$

$$\frac{V_3}{|CV|} \text{ - cota-parte a factorului } V_3 \text{ în calitatea vieții.} \quad (28)$$

Pentru componenta V_4 :

$$|V_4| = \sqrt{V_{41}^2 + V_{42}^2 + \dots + V_{45}^2} \quad (29)$$

$$\frac{V_{4i}}{|V_4|} \text{ - cota-parte a componentei } i \text{ în modul} \quad (30)$$

$$CV = (V_{41}; V_{42}; \dots; V_{45}) \quad (31)$$

$$|CV| = \sqrt{V_{41}^2 + V_{42}^2 + \dots + V_{45}^2} = \sqrt{|V_{41}|^2 + |V_{42}|^2 + \dots + |V_{45}|^2} \quad (32)$$

$$\frac{V_4}{|CV|} \text{ - cota-parte a factorului } V_4 \text{ în calitatea vieții.} \quad (33)$$

Pentru componenta V_5 :

$$|V_5| = \sqrt{V_{51}^2 + \dots + V_{53}^2} \quad (34)$$

$$\frac{V_{5i}}{|V_5|} \text{ - cota-parte a componentei } i \text{ în modul} \quad (35)$$

$$CV = (V_{51}; \dots; V_{53}) \quad (36)$$

$$|CV| = \sqrt{V_{51}^2 + \dots + V_{53}^2} = \sqrt{|V_{51}|^2 + \dots + |V_{53}|^2} \quad (37)$$

$$\frac{V_5}{|CV|} - \text{cota-parte a factorului } V_5 \text{ în calitatea vieții.} \quad (38)$$

Pentru componenta V_6 :

$$|V_6| = \sqrt{V_{61}^2 + \dots + V_{63}^2} \quad (39)$$

$$\frac{V_{6i}}{|V_6|} - \text{cota-parte a componentei } i \text{ în modul} \quad (40)$$

$$CV = (V_{61}; \dots; V_{63}) \quad (41)$$

$$|CV| = \sqrt{V_{61}^2 + \dots + V_{63}^2} = \sqrt{|V_{61}|^2 + \dots + |V_{63}|^2} \quad (42)$$

$$\frac{V_6}{|CV|} - \text{cota-parte a factorului } V_6 \text{ în Calitatea Vieții.} \quad (43)$$

Structura vectorilor $V_0, V_1, V_2, \dots, V_6$, constituie matricea A , numită în continuare operatorul vectorului CV , adică:

$$A = \begin{pmatrix} V_{01} & V_{02} \dots & V_{0n} \\ V_{11} & V_{12} & V_{17} \\ \vdots & \vdots & \vdots \\ V_{61} & \dots & V_{63} \end{pmatrix} \quad (44)$$

Determinăm produsul $A \cdot A^T$:

$$\begin{pmatrix} V_{01} & V_{02} & V_{03} \dots & V_{0n} \\ V_{11} & V_{12} & V_{13} \dots & V_{17} \\ V_{21} & V_{22} & V_{23} \dots & V_{212} \\ \vdots & \vdots & \vdots & \vdots \\ V_{61} & & \dots & V_{63} \end{pmatrix} \begin{pmatrix} V_{01} & V_{11} & V_{21} \dots & V_{61} \\ V_{02} & V_{12} & V_{22} \dots & \\ V_{03} & V_{13} & V_{23} \dots & \\ \vdots & \vdots & \vdots & \vdots \\ V_{0n} & V_{17} & V_{212} \dots & V_{63} \end{pmatrix} =$$

$$\begin{pmatrix} V_0, V_0 & V_0, V_1 & V_0, V_2 \dots & V_0, V_6 \\ V_1, V_0 & V_1, V_1 & V_1, V_2 \dots & V_1, V_6 \\ V_2, V_0 & V_2, V_1 & V_2, V_2 \dots & V_2, V_6 \\ \vdots & \vdots & \vdots & \vdots \\ V_6, V_0 & V_6, V_1 & V_6, V_2 \dots & V_6, V_6 \end{pmatrix} \quad (45)$$

Interpretări:

$$(V_0, V_0) = (V_{01}, V_{02}, V_{03}, \dots, V_{0n}) \begin{pmatrix} V_{01} \\ V_{02} \\ V_{03} \\ \vdots \\ V_{0n} \end{pmatrix} = V_0^2 = V_{01}^2 + V_{02}^2 + V_{03}^2 + \dots + V_{0n}^2$$

(46)

$$|V_0| = \sqrt{V_{01}^2 + V_{02}^2 + V_{03}^2 + \dots + V_{0n}^2}$$

(47) - cuantificarea impactului factorilor exogeni

$$(V_0, V_1) = (V_{11}, V_{12}, V_{13}, \dots, V_{17}) \begin{pmatrix} V_{11} \\ V_{12} \\ V_{13} \\ \vdots \\ V_{17} \end{pmatrix} = V_1^2 = V_{11}^2 + V_{12}^2 + V_{13}^2 + \dots + V_{17}^2$$

(48)

$$|V_1| = \sqrt{V_{11}^2 + V_{12}^2 + V_{13}^2 + \dots + V_{17}^2}$$

(49) - cuantificarea impactului factorilor exogen V1 asupra CV.

$$(V_0, V_2) = (V_{21}, V_{22}, V_{23}, \dots, V_{212}) \begin{pmatrix} V_{21} \\ V_{22} \\ V_{23} \\ \vdots \\ V_{212} \end{pmatrix} = V_2^2 = V_{21}^2 + V_{22}^2 + V_{23}^2 + \dots + V_{212}^2$$

(50)

$$|V_2| = \sqrt{V_{21}^2 + V_{22}^2 + V_{23}^2 + \dots + V_{212}^2}$$

(51) - cuantificarea impactului factorilor exogeni

V2 asupra CV.

$$(V_0, V_3) = (V_{31}, V_{32}, \dots, V_{35}) \begin{pmatrix} V_{31} \\ V_{32} \\ V_{33} \\ \vdots \\ V_{35} \end{pmatrix} = V_3^2 = V_{31}^2 + V_{32}^2 + \dots + V_{35}^2 \quad (52)$$

$$|V_3| = \sqrt{V_{31}^2 + V_{32}^2 + \dots + V_{35}^2} - \text{cuantificarea impactului factorilor exogeni } V_3 \quad (53)$$

asupra CV.

$$(V_0, V_4) = (V_{41}, V_{42}, \dots, V_{45}) \begin{pmatrix} V_{41} \\ V_{42} \\ V_{43} \\ \vdots \\ V_{45} \end{pmatrix} = V_4^2 = V_{41}^2 + V_{42}^2 + \dots + V_{45}^2 \quad (54)$$

$$|V_4| = \sqrt{V_{41}^2 + V_{42}^2 + \dots + V_{45}^2} - \text{cuantificarea impactului factorilor exogeni } V_4 \quad (55)$$

$$(V_0, V_5) = (V_{51}, \dots, V_{53}) \begin{pmatrix} V_{51} \\ V_{52} \\ V_{53} \end{pmatrix} = V_5^2 = V_{51}^2 + \dots + V_{53}^2 \quad (56)$$

$$|V_5| = \sqrt{V_{51}^2 + \dots + V_{53}^2} - \text{cuantificarea impactului factorilor exogeni } V_5 \quad (57)$$

$$(V_0, V_6) = (V_{61}, \dots, V_{63}) \begin{pmatrix} V_{61} \\ V_{62} \\ V_{63} \end{pmatrix} = V_6^2 = V_{61}^2 + \dots + V_{63}^2 \quad (58)$$

$$|V_6| = \sqrt{V_{61}^2 + \dots + V_{63}^2} - \text{cuantificarea impactului factorilor exogeni } V_6 \quad (59)$$

Din cele expuse în capitolul 3 formulăm următoarele concluzii¹⁵⁹

- CV este influențată dinamic de mai mulți factori, care au diferită putere de acțiune, de aceea este determinată ca un vector. Vectorul CV este rezultanta acțiunii tuturor componentelor social-economice ale societății umane: realizarea nevoilor sociale; libertatea economică; nivelul de trai; calitatea

¹⁵⁹ Gorobievski S., Cojuhari A. *Conceptul managementului Calității Vieții/ Development of the concept of quality of life management*. Revista „Economica”, ASEM, nr.2, 2011, p.39.

guvernării etc. Dacă luăm în studiu doar două-trei componente, obținem unele rezultate; dacă cercetăm alte trei-patru componente, obținem alte rezultate.

- Structura diversă a factorilor ce determină valoarea vectorului CV confirmă caracterul lui agregat ca instrument al categoriei socio-economice. Vectorul CV este rezultanta acțiunii tuturor factorilor socio-economici de dezvoltare umană: realizării nevoilor umane; libertății economice; nivelului de trai decent; asigurării calității guvernării etc.

- În modelul propus al vectorului CV noi punem accent nu atât pe structura factorilor utilizați în evaluarea acesteia, cât pe conceptul metodologic, care ne permite să confirmăm că MCV este realizat de toți actorii comunitari, dar în diferită măsură.

- Nu se poate de considerat că pentru toate țările bunăstarea este componenta de bază a CV, fiindcă sunt țări localizate în regiuni nordice, foarte bine asigurate material, dar și acolo unii locuitori rămân nemulțumiți că nu au acces la unele servicii publice și aceste țări dovedesc o înaltă rată de sinucideri. Astfel, conchidem că componentele vectorului CV își schimbă ierarhia lor de la o țară la alta.

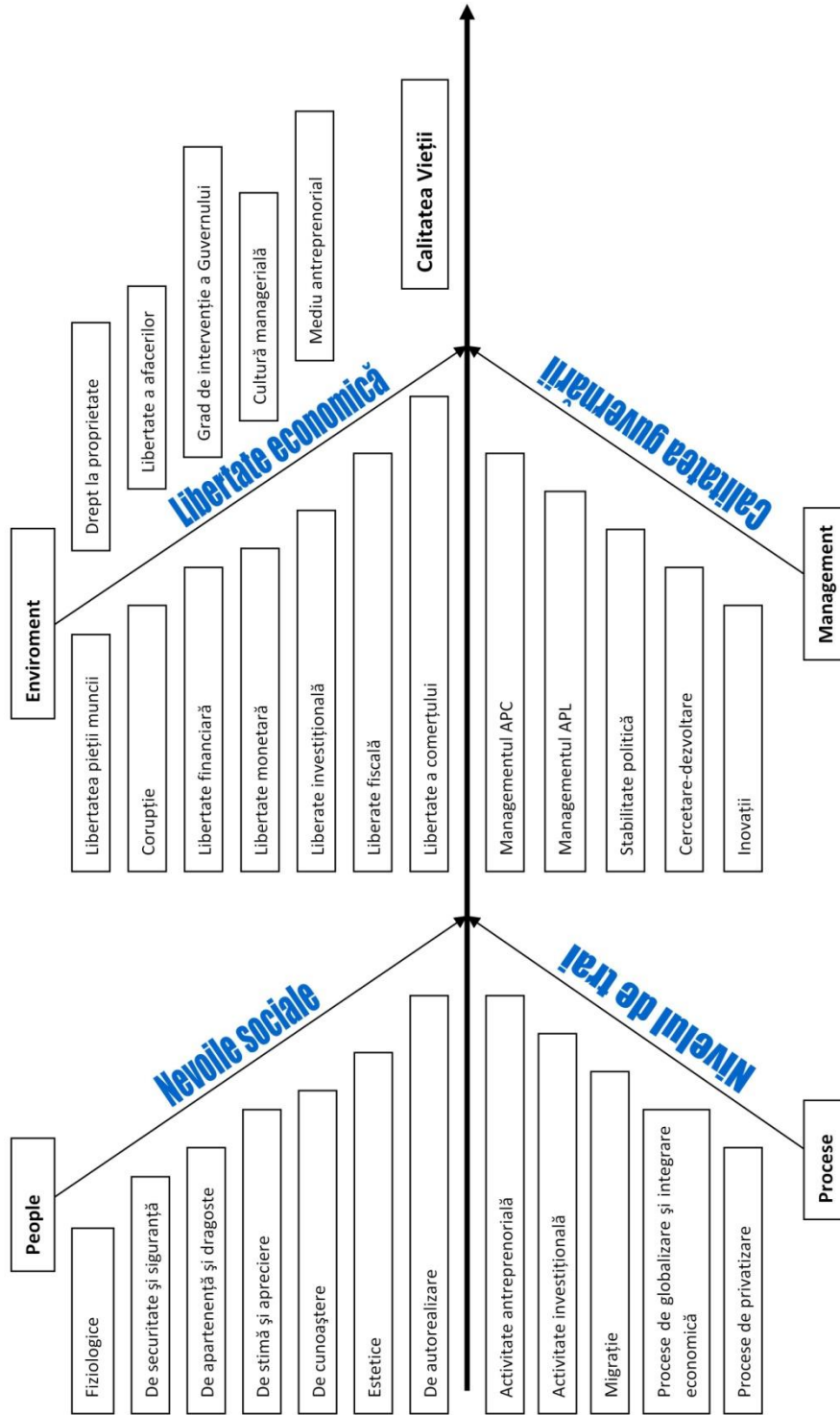

Figura 38. Componentele organizatorico-dinamice ale Vectorul Calității Vieții, exprimat prin tehnica K. Ishikawa
(Elaborată de autor)

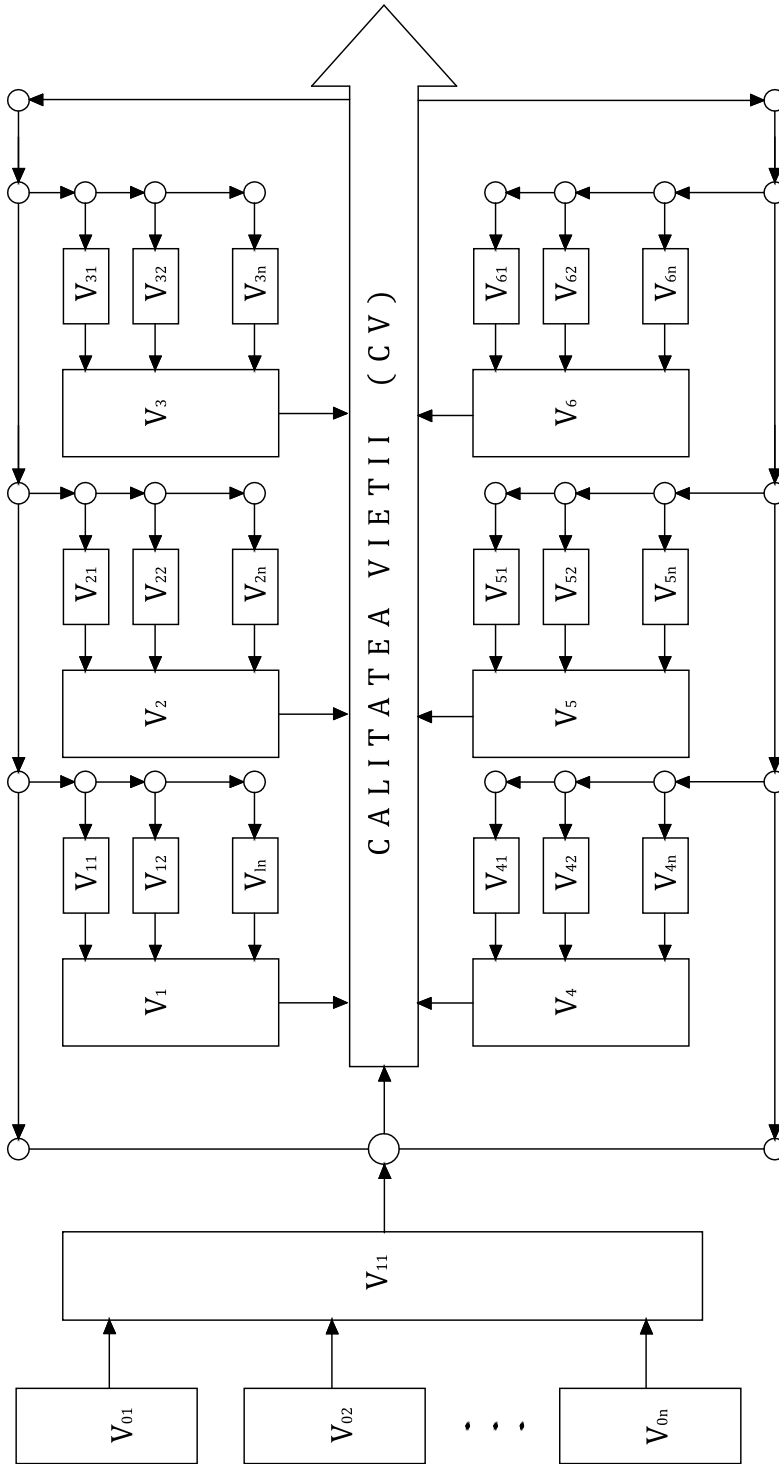

Figura 39. Schema-bloc a factorilor ce determină vectorul Calității Vieții: conexiuni directe și inverse
(Elaborată de autor)

- Structura vectorului CV pentru R.Moldova este determinată și de gradul redus al studierii și monitorizării problemelor CV, care la moment decurg sporadic și nesistematizat, iar studierea acestora fiind mai mult impusă de Uniunea Europeană ca cerință de racordare a sistemului economic al țării la cel european.

- Circumstanțele culturale, gradul de dezvoltare economică și istorică a țării influențează structura factorilor ce determină vectorul CV. Totodată, fiecare factor are o diferită putere de influență asupra lui, dar în modelul propus factorii luați în considerație nu sunt diferențiați pe prioritate, deoarece autorul urmărește scopul de a evalua impactul final al acestora asupra CV. Pentru R.Moldova printre factorii cei mai importanți la moment care determină CV rămân creșterea economică și nivelul de trai.

- Deosebirea esențială dintre *conceptul de creștere economică* și cel de *dezvoltare umană* constă în faptul că primul se concentrează în exclusivitate asupra extinderii unei singure posibilități – cea de a obține venituri, pe când cel de al doilea - presupune consolidarea tuturor posibilităților – fie economice, sociale, culturale, psihologice sau fie politice - în formarea factorului uman. Dezvoltarea umană și creșterea economică se influențează reciproc: creșterea economică nu poate fi asigurată doar prin participarea oamenilor, iar rezultatele creșterii economice contribuie la dezvoltarea umană și creșterea CV.

- Creșterea economică calitativă asigură un grad înalt de incluziune umană în procesele economice, reduce inegalitatea veniturilor și incidența sărăciei prin majorarea acestora și contribuția la îmbunătățirea educației și sănătății păturilor defavorizate. Din punctul de vedere al conceptului dezvoltării umane, venitul este un mijloc pentru dezvoltarea umană, dar nu și unicul. Folosind diverse metode, beneficiile venitului trebuie utilizate pentru a cuprinde multiplele aspecte ale dezvoltării umane. Creșterea economică este o condiție necesară, dar nu și unica pentru dezvoltarea umană.

- Valoarea vectorului CV ține cont de structura componentelor, de ponderea fiecăreia în structura lui și nu depinde de ierarhia acestora. Vectorul CV este prezentat prin norma sa. Evaluarea CV printr-un vector poate fi cu

succes utilizată pe parcursul schimbărilor dinamice ale situațiilor economice din diferite țări.

- Managementul calității vieții este perceput de noi ca parte componentă a managementului public și este definit ca ansamblu de principii, tehnici și metode de elaborare a politicilor publice, care urmăresc scopul de modelare a mediului comunitar pentru aducerea lui la standardele optime de viață ai membrilor comunității.

- Prosperitatea populației R.Moldova este foarte neomogenă, confirmă rezultatele analizei, efectuate în cercetare. Distribuția neuniformă a veniturilor populației R.Moldova confirmă și valorile indexului Gini, care în 2010 a înregistrat valoarea de 38 comparativ cu cea din 2009 care a fost egală cu 35 (valoarea în UE-27 fiind 30), ceea ce înseamnă că **38% din veniturile populației au fost repartizate inechitabil între membrii societății, pe când Banca Mondială a stabilit pragul de sustenabilitate a țărilor lumii, la valoarea indexului Gini, egală cu 0,4.**

- Distribuția inegală a veniturilor a influențat negativ dezvoltarea umană în republică. Odată cu creșterea indexului Gini s-au micșorat și valorile IDU din ultima perioadă: dacă în 2008 IDU pentru R.Moldova a constituit valoarea 0,733, apoi în 2010 - 0,644 și în 2011 - 0,569.

- Raportul veniturilor celor mai avute 20% din populație (quintila V) către altele 20% din populație cu veniturile cele mai mici (quintila I) confirmă inegalitatea repartizării veniturilor în R.Moldova și a constituit în 2010 coeficientul 6,2, ceea ce înseamnă că de 6,2 ori veniturile păturilor mai plătite erau mai mari comparativ cu cele ale păturilor mai puțin plătite.

4. ELABORAREA ȘI IMPLEMENTAREA METODOLOGIEI DE EVALUARE A INDEXULUI CALITĂȚII VIEȚII LA NIVEL NAȚIONAL

Este destul de dificil a estima relevanța indicatorilor de evaluare a CV, bazându-ne pe clasificarea necesităților umane, deoarece încercarea de a le analiza în toate posibilele variante este, practic, nerealizabilă. Până la moment sunt doar unele încercări de a elabora un sistem complex al indicatorilor de evaluare a CV în cadrul managementului social, dar în esență determinarea acestuia rămâne o problemă actuală.

După cum s-a menționat în capitolele precedente ale tezei, în țările UE sunt definite standardele CV. În continuare, Comisia Europeană vrea să stabilească noi indicatori ai progresului în Europa, care să se bazeze pe CV și pe mediul înconjurător. Ea propune crearea unui "indice social global" al UE, pentru a măsura mai bine inegalitățile sociale și a îmbunătăți indicatorii respectivi.

Pornind de la vectorul CV și realizarea necesităților umane, se propune selectarea și argumentarea indicatorilor de evaluare a CV pe grupe de nevoi umane, iar tehnica Rețelelor Petri Hibrade se utilizează în simularea animată a proceselor de evaluare și creștere a CV în R.Moldova, ceea ce va contribui la calcularea indexului CV la nivel național.

4.1. Elaborarea metodologiei de evaluare a indexului Calității Vieții la nivel național

Cum s-a menționat în capitolul 2, soluționarea problemei referitoare la indicatorii de evaluare a CV la nivel mondial, regional și național lasă de dorit.

Spre exemplu, România, integrată în UE din 2007, până acum nu utilizează metodologia europeană de evaluare a CV. Astfel, colaboratorii ICCV din România, sub conducerea membrului corespondent al Academiei Române **C.Zamfir**, împreună cu **I.Mărginean**, **A.Balașa**¹⁶⁰ ș.a., au argumentat conceptul metodologic de evaluare a CV prin prisma dinamicii a 100 de

¹⁶⁰ Mărginean I., Bălașa A.(coord.). *Calitatea vieții în România*. București:Expert,2005, p.84-108.

indicatori socio-economici, reieșind din faptul că integrarea în UE durează și că acest proces este dependent mult de diferențele socio-economice, culturale, istorice, tradițiile unei sau altei țări.

Sistemul complet de indicatori propuși pentru evaluarea CV în România de ICCV [2004] însumează 21 de dimensiuni complexe ale acesteia (persoana, populația, mediul natural, locuința, mediul social, familia, ocupația, calitatea muncii, resursele macroeconomice pentru Standardul de viață, veniturile, consumul, serviciile prestate populației, înzestrarea cu bunuri de folosință îndelungată, învățământul, îngrijirea medicală, cultura, asigurările și asistența socială, timpul liber, mediul politic, instituțiile de stat și ordinea publică), la fiecare adăugându-se până la cinci indicatori specifici unei dimensiuni, având în vedere relevanța lor pentru CV.

Noi suntem de acord doar parțial cu metodologiile sus-menționate, deoarece:

- indicatorii propuși pentru evaluarea CV sunt destul de relevanți, dar sunt “grei” și voluminoși în calcul, pun accent pe aspectul social al CV, lăsând umbrite aspectele economice ale acesteia, care pentru țările în tranziție au valoare foarte importantă;

- calculul, evidența și monitorizarea indicatorilor provoacă mari costuri și pentru executarea acestora sunt necesare instituții speciale, dotate cu competențele respective;

- rezultatele evaluării CV prin indicatorii propuși de metodologia română sunt dificil - comparabili cu CV evaluată de PNUD prin IDU.

Școala rusă și anume “Vserosiiskii Tentr Upravlenia Kacestvom Gizni” (Всероссийский Центр Управления Качеством Жизни) și „Institut Soțialinîh Isledovaniî” al Academiei de Științe din Rusia, de asemenea sunt preocupați de problemele studierii CV. Savanții ruși au elaborat mai multe metodologii de evaluare a CV, diferențiate pe regiuni, fiindcă Rusia include diferite națiuni și entități naționale, cu diferit spectru geografico-climateric, cu deosebiri evidente naționale și culturale și ei consideră că ar fi corect de utilizat mai multe variante de evaluare a CV.

De exemplu, savanții **Rimashevschaia N.**¹⁶¹, **Malicov N.**¹⁶² evaluează CV prin indicatorul integral al longevității vieții.

Bobkov V.¹⁶³, directorul ВЦУЖ, împreună cu echipa sa de cercetători, a propus metodologia de evaluare a CV în funcție de bunăstarea populației și o estimează prin următorii indicatorii social-economici: IDU la nivel național; nivelul sărăciei absolute al populației, calculată după veniturile totale; nivelul sărăciei relative al populației după venituri; coeficientul Gini; capacitatea de cumpărare a cetățenilor; coraportul veniturilor totale și coșul minim de consum din Rusia; PIB-ul unității administrativ-teritoriale etc..

În viziunea noastră, metodologia rusească este relevantă prin faptul că în studierea problemelor CV are orientare mai mult economică și pune accent pe evaluarea bunăstării populației, diferențiază leger populația după venituri și determină relativ corect ponderea persoanelor abandonate de societate sau gradul de excluziune socială a acestora, însă, mai puțin este evaluat impactul socio-cultural asupra CV. De asemenea, ca și metodologia românească, este o metodologie „greoaie” și poate fi realizată numai în cadrul structurilor specializate, abilitate cu competențe respective de evaluare a CV.

Interesantă este metodologia elaborată de savantul rus **Aivazean C.**¹⁶⁴, care a propus măsurarea CV prin indicatori integrali, având la baza indicatorii socio-economici. Astfel, punând accentul pe condițiile mediului ambiant și aplicând metoda expert-statistică, el a determinat gradul de corelație statistică a indicatorilor economici ce definesc CV.

¹⁶¹ Римащевская Н.М. *Качество человеческого потенциала в условиях инновационной экономики*. Материалы Международной конференции «Качество человеческого потенциала», 22-23 октября 2009, Москва: ИСЭПН РАН, с.16-29.

¹⁶² Маликов Н.С. *Продолжительность жизни как интегральный показатель ее качества*. Журнал ВЦУЖ «Уровень жизни населения регионов России», Nr.2, 2010(144), с.37-44.

¹⁶³ *Качество и уровень жизни населения в новой России (1991-2005)*. Руководитель авторского коллектива д.э.н., проф. Бобков В.Н. Москва: Всероссийский Центр Уровня Жизни, 2007, с.26-47.

¹⁶⁴ Айвазян С.А. *Анализ синтетических категорий качества жизни населения субъектов российской федерации: их измерение, динамика, основные тенденции*. Журнал ВЦУЖ «Уровень жизни населения регионов России», Nr.11, 2002, с.5-40.

Savantul rus **Subetto A.I.**¹⁶⁵ tratează CV de pe poziții filozofice și propune evaluarea acesteia ținând cont de suplinirea necesităților umane.

Savanții ruși **Fridman A., Fridman O., Țukerman V.**¹⁶⁶, efectuând o sinteză a cercetărilor școlii rusești în domeniul CV, propun evaluarea acestei la nivel de țară în baza unui indicator integral și diferențierea acestuia pe regiuni. Autorii propun evaluarea CV prin metodele economico-matematice.

Aspectele economice ale CV au fost studiate și de savanții moldoveni **Danii T., Doga V., Gorelova E., Rojco A., Iliadi Gh., Livițchi O., Moldovan D., Muntean T., Timuș A., Zbârciog V.**, ș.a., care în cercetările lor au cercetat diferite aspecte ale CV. În ultimii ani, s-a efectuat o analiză generală a sărăciei, sintetizându-le diverse abordări în studiul acestui fenomen și, de regulă, din diferite puncte de vedere. În acest context, studiile teoretico-metodologice ale fenomenului sărăciei au evidențiat caracteristicile, indicii de evaluare și monitorizare a acesteia, ținând cont de specificul național. S-au elaborat direcții strategice naționale de eradicare a sărăciei în R.Moldova, care au contribuit la îmbunătățirea bunăstării populației și asigurarea unui trai mai bun. A fost evaluată „contribuția” prestațiilor sociale la reducerea nivelului de sărăcie în Moldova.

Cercetătorii științifici ai Institutului de Economie, Finanțe și Statistică din cadrul Academiei de Științe a Moldovei, pe parcursul **anilor 2006-2010, au efectuat cercetări la tema ”Corelarea politicilor sociale și de ocupare a forței de muncă, determinate de scopurile strategice ale dezvoltării socio-economice a țării” (conducător dr.econ., conferențiarul cercetător A.Rojco¹⁶⁷). Printre rezultatele obținute pot fi menționate**

¹⁶⁵ Субетто А. И. *Управление качеством жизни и выживаемость человечества*. Журнал «Стандарты и качество», №.1, 1998, с.16-22.

¹⁶⁶ Фридман А.Я., Фридман О.В., Цукерман В.А. *Экспресс методика ранжирования инновационного потенциала регионов по некоррелированным группам статистических показателей*. Научно-практический журнал «Качество. Инновации. Образование». Москва: РГУИТП; МИЭМ; МАТИ; Европейский центр по качеству, №.4(59),2010,с.16-22.

¹⁶⁷ Rojco A., Hristiuc L., Livițchi O., Stremenovskaia O., Vinogradova Z. *Prestațiile sociale și impactul lor asupra reducerii sărăciei în R.Moldova*. Ch.: Comp.ed.”Inei”, AȘM și IEFIS, 2011. 156 p.

încercarea de a trata sistemic CV a populației din Moldova și diferențierea unităților administrative ale R.Moldova cu privire la CV. A fost efectuată evaluarea factorilor care formează forța de muncă a țării. S-au analizat principalele caracteristici ale formării populației economic active, precum sunt factorii calitativi de constituire a forței de muncă. Au fost cercetate principalele tendințe din sfera ocupării forței de muncă. Au fost examinate diferite tipuri de șomaj, de repartizare a șomerilor după locul lor de reședință, sex, vârstă și alți factori, precum și consecințele social-economice ale lui. Cercetătorii științifici **Vremiș M., Craievschi-Toartă V., Rojco A., Cheianu-Andrei D.**¹⁶⁸ au efectuat în 2007-2010, cercetări ample pe marginea excluziunii/incluziunii sociale a populației autohtone. Pentru a analiza excluziunea/incluziunea socială, precum și coeziunea socială în R.Moldova, autorii studiului au utilizat cercetările statistice periodice, efectuate de Biroul Național de Statistică: Bugetele Gospodăriilor Casnice; modulul ad-hoc „Excluderea socială”, efectuat pentru prima dată în 2009 în țară; Ancheta forței de muncă, precum și datelor administrative oferite de diverse ministere (ale Muncii, Protecției Sociale și Familiei, Afacerilor Interne, Sănătății, Economiei, Educației etc.). La elaborarea matricei de indicatori naționali cu privire la excluziunea socială a fost analizată experiența țărilor europene în acest domeniu (Franța, Italia, Germania, Finlanda, România etc.), au fost studiați indicatorii monitorizați în aceste și în alte țări, inclusiv cei structurali, stabiliți de Comunitatea Europeană. În același timp, s-a ținut cont de particularitățile R.Moldova, de indicatorii monitorizați în cadrul *Strategiei Naționale de Dezvoltare și Obiectivelor de Dezvoltare ale Mileniului*, pentru asigurarea valorificării oportunităților existente în contextul național.

Însă, școala moldovenească nu a efectuat evaluarea CV în funcție de realizarea nevoilor umane și exprimarea acesteia printr-un indicator sintetic, ținând cont de esența CV ca o categorie socio-economică cu caracter complex.

¹⁶⁸ Abordări ale excluziunii sociale în Republica Moldova. Aspecte metodologice și analitice. Ediția I. (Autori: M.Vremiș, V.Toartă, A.Rojco, D.Cheianu-Andrei). Chișinău: UNIFEM, PNUD, 2010. 322p.

Conform conceptului metodologic elaborat și propus de noi privind evaluarea CV (vezi subcapitolul 3.2), se propune evaluarea indexului CV în contextul necesității satisfacerii nevoilor umane. Este necesar de menționat că realizarea relativă a nevoilor umane a oricărei persoane provoacă cea mai înaltă stare de satisfacție cu viața sau o stare de fericire, dar, totodată, realizarea tuturor necesităților este, practic, imposibilă.

Societatea umană poate și ar putea satisface relativ toate nevoile al unor persoane, dar astfel s-ar lipsi de posibilitatea de a îndeplini nevoile altor persoane, impunându-le să treacă la un nivel mai inferior de consum. Or, societatea este capabilă să satisfacă mai multe nevoi la toți membrii ei, dar cu o condiție: nivelul de satisfacție a acestora poate fi mai mic decât nivelul de saturație. Pe lume nu există și niciodată nu va exista o societate, care ar suprima toate nevoile pentru toți cetățenii săi în aceeași măsură, cât de înalt nu ar fi nivelul ei de trai, fiindcă dezvoltarea inovațională în domeniul tehnicii și culturii societății umane va provoca permanent dezvoltarea și creșterea continuă a nevoilor umane.

Deci, în procesul de elaborare a conceptului de evaluare a CV, autorul tezei a reieșit din ipoteza că creșterea acesteia poate fi percepută simultan ca proces continuu și ca un rezultat. Întru formularea scopurilor și realizării lor cu succes în direcția cercetării, autorul determină următoarele elemente - componente ale CV ca vector, exprimate prin factori care îl vor influența și contribui la gestionarea corectă a procesului de creștere a acesteia.

Prezența a mai multor indicatori necesari în evaluarea CV, pe de o parte, și capacitățile limitate de sistematizare și prelucrare a informației, pe de alta, impune situația de a forma un indicator sintetic de evaluare al CV (cap.2) și de a selectarea o tehnică managerială adecvată calculului. Selectarea unei noi tehnici de calcul este impusă și de legea dialecticii dintre forma și conținutul CV, percepute ca o categorie socio-economică ce se află în dezvoltare continuă (cap.1).

Elaborarea unui astfel de indicator prezintă o problemă extrem de importantă pentru toate țările, inclusiv pentru R.Moldova, care este considerată cea mai săracă țară din spațiul european.

În figura 10 (p.55)., în care sunt prezentate *interdependențele dintre nivelului de trai, calitatea și satisfacția cu viața* se vede cum o necesitate de ordin inferior trebuie satisfăcută înainte ca următoarea, mai superioară să se poată manifesta la nivel maxim. Caracterul gradual al satisfacției cu viața este argumentat și de volumul limitat al resurselor materiale, utilizate pentru motivarea angajaților.

Examinând figura 10, noi am rezumat o concluzie foarte importantă și, anume că singurele necesități, care nu se epuizează în timp, sunt cele de autorealizare, adică nemijlocit legate de procesul și rezultatele muncii depuse, de recunoașterea lor socială, de manifestarea în toată splendoarea a personalității angajaților respectivi.

Prin conceptul formulat, noi conchidem că procedura de ierarhizare și realizate a nevoilor este una din cele mai importante în asigurarea CV. Astfel, formulăm și unele cerințe generale vizavi de indicatorii socio-economici propuși pentru evaluarea indexului CV:

- să reflecte parametrii ce influențează maximal dezvoltarea umană;
- să asigure fără echivoc o percepere comună a CV a cetățenilor, indiferent de localitate/locul de reședință al persoanelor supuse evaluării;
- să aibă o suficientă flexibilitate și capacitate de a reacționa rapid la factorii mediului exterior (exogeni), care modifică permanent condițiile de trai;
- să fie disponibili pentru a forma un standard al CV, care ar permite evaluarea comparată și dinamică a acestui parametru pentru diferite țări, indiferent de nivelul lor de dezvoltare¹⁶⁹.

Reieșind din principiile expuse și legăturile sistemice ale categoriilor manageriale cunoscute, elaborăm schemele-bloc ale interconexiunilor indicatorilor selectați pentru evaluarea indexului CV, ca rezultat al realizării nevoilor obiective umane.

Prezentăm aceste nevoi ca scop final al activităților societății umane, iar categoriile economice ce exprimă nevoile obiective - drept sarcini; atunci indicatorii socio-economici care le caracterizează sunt tratați ca acțiuni

¹⁶⁹ Gorobievschi S. *Fulfillment of human needs as a component of life quality*. Revista «Meridian Ingineresc», Nr.3, 2010, p.41-49.

necesare de efectuat în direcția realizării sarcinilor și scopului final (fig.40). Reieșind din indicatorii economici care caracterizează nevoile obiective umane, purcedem la selectarea caracteristicilor cantitative ale acestora, care ne permit să evaluăm gradul de realizare a lor sau indexul CV.

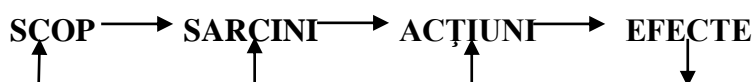

Fig. 40. Legăturile cauză-efect ale complexului motivațional a factorului uman

(Elaborată de autor)

Bazându-se pe legăturile cauză-efect, noi formulăm și unele cerințe specifice în selectarea indicatorilor socio-economici:

- ✓ utilizarea mai multor indicatori de evaluare a CV la nivel de țară trebuie să permită evaluarea mult mai relevantă a CV decât prin modalitatea restrânsă, pe care o execută actualmente PNUD;

- ✓ apelând la regula managerială a lui Pareto (20%/80%) ca instrument al managementului de succes, 20% din factorii selectați trebuie să asigure realizarea a 80% din nevoile de anumit tip (sau 80% din efecte să provoace 20% din cauze), prin urmare, autorul a selectat un număr relativ limitat, numai 40 de indicatori socio-economici, grupați în cinci grupe de nevoi (tab. 52);

- ✓ este necesar ca CV evaluată la nivel național să aibă un caracter complex și să includă și unii indicatori pe care actualmente PNUD îi utilizează la evaluarea IDU la nivel global, ceea ce va permite comparabilitatea CV la nivel național cu cea estimată la nivel mondial;

- ✓ pentru a face comensurabili indicatorii socio-economici selectați pentru evaluarea CV, ei trebuie să fie prezentați în valoare relativă, prin coeficienți de creștere/ descreștere, %;

- ✓ indicatorii grupați pe grupe de nevoi trebuie să permită să determinăm gradul de prioritate a influenței realizării unui anumit grup de necesități asupra CV (tab.56).

Pentru calculele respective s-a utilizat baza informațională, formată din datele statistice ale Anuarelor Statistice ale R.Moldova, publicate în 2009-

2011, care ne-au permis să analizăm indicatorii socio-economici în dinamică, pe parcursul a unei perioade de 9 ani (2003-2011).

Sănătatea este un element esențial al CV și bunăstării la care trebuie să aspire orice ființă umană, pentru a se putea realiza plenar, a trăi în condiții de viață normale și decente. Această idee se regăsește în primele documente de constituire a Organizației Mondiale a Sănătății (OMS), în anul 1948. Ea este înscrisă în Carta elaborată, unde se menționează: “Deținerea celei mai bune stări de sănătate ce poate fi atinsă constituie unul din drepturile fundamentale ale oricărei ființe umane, indiferent de rasă, religie, opinii politice, condiție economică sau socială”.

Pe lângă faptul că starea de sănătate influențează direct utilizarea economică a resurselor umane, ea este, la rândul său, subiectul influenței unui complex de factori: sociali, economici, culturali, educaționali, comportamentali și chiar politici. Influența pe care o exercită factorii economici asupra stării de sănătate este unanim recunoscută. Țările cu un nivel ridicat de dezvoltare economică sunt cele mai bine situate și sub aspectul sănătății resurselor umane (anexele 13 și 21).

Astfel, pentru realizarea **nevoilor obiective fiziologice**, autorul argumentează următoarele categorii economice care le exprimă:

- condițiile de viață;
- asigurarea medicală;
- securitatea alimentară;
- serviciile publice acordate populației.

Condițiile economice care caracterizează realizarea acestor nevoi sunt:

- ✓ Gradul de asigurare cu spațiu locativ;
- ✓ Situația demografică din țară;
- ✓ Calitatea produselor consumate;
- ✓ Diversitatea serviciilor publice prestate populației.

Indicatorii socio-economici care caracterizează nevoile fiziologice sunt:

1. Darea în folosință a caselor de locuit, *m*²;
2. Apa livrată tuturor consumatorilor, *mil. m*³;

3. Primele private în Fondul de Asigurare Medicală (din salariu), %;
4. Ponderea Primelor de Asigurări Medicale în Bugetul de Stat, %.
5. Numărul apartamentelor gazificate, *mii*
6. Consumul mediu anual de produse alimentare per capita (anul precedent egal cu 100%);
7. Rata de natalitate a populației la 1000 de locuitori, %;
8. Rata de mortalitate a populației la 1000 de locuitori, %.

Deci, pentru selectarea indicatorilor sus-nominalizați, ne-am condus de principiul că condițiile de trai sunt asigurate prin prestarea serviciilor publice respective, inclusiv a celor susținute din partea statului prin ponderea primelor de Asigurări Medicale în Bugetul de Stat, influențând, astfel, direct rata natalității și a mortalității populației la 1000 de locuitori. În final, realizarea nevoilor fiziologice asigură *speranța medie de viață per capita (fig.40)*.

Deci, indicatorul de sinteză *al speranței de viață de la naștere a cetățenilor* este unul din componente al IDU, utilizat de PNUD în evaluarea CV la nivel global. *Speranța de viață la naștere este numărul mediu de ani pe care o persoană ar trăi dacă, pentru o perioadă de timp, rata mortalității specifice vârstei rămâne constantă.* Astfel, se reușește de a face conexiunea indicatorilor naționali de evaluare a CV cu cei mondiali.

Conceptele de “dezvoltare umană” și „securitate umană” sunt interdependente, dar nu sunt identice. Desigur, între ele există o interconexiune: progresul dintr-un domeniu extinde posibilitățile pentru progresul celuilalt și viceversa. În ceea ce privește conceptul securității umane, ca și în cazul altor noțiuni fundamentale (precum libertățile omului), este mult mai ușor a depista lipsa securității decât prezența ei.

În Declarația ONU a Drepturilor Omului (1948) se menționează: „Orice persoană, în calitatea sa de membru al societății, are dreptul la securitatea socială, ea este îndreptată ca prin efortul național și colaborarea internațională, ținându-se seama de organizarea și resursele fiecărei țări, să se obțină realizarea drepturilor economice, sociale și culturale indispensabile pentru demnitatea sa și libera dezvoltare a personalității sale”(art.22).

Problema securității umane are două aspecte: în primul rând, ea implică lipsa unor pericole, precum foametea, îmbolnăvirea, represaliile; în al doilea rând - protejarea individului contra unor evenimente nedorite ale vieții cotidiene (îmbolnăvire, accidente la locul de muncă etc.). Este cunoscut faptul că pericole de securitate apar în toate țările, indiferent de gradul de dezvoltare economică a acestora. Însă în țările cu instituții de stat slabe, în situații de criză economică, politică sau spirituală, pericolul securității umane pentru populația dată crește. În acest caz, pericolul poate proveni nu numai din partea anumitor persoane sau grupuri de oameni (criminalitatea, conflictele interetnice, xenofobia ș.a.), ci și din partea statului.

Este greu de selectat setul de indicatori ce influențează securitatea umană, deoarece sunt foarte mulți factori și condiții care le provoacă. Aici noi am reieșit din principiul de a selecta acei factori care mai puternic înregistrează consecințele securității umane. Din aceste considerente, pentru realizarea **nevoilor de securitate**, argumentăm următoarele categorii economice, care le exprimă ^{170 171}:

- Libertatea omului în societate;
- Condițiile mediului ambiant;
- Asigurările sociale;
- Protecția ordinii publice.

Indicatorii economici care caracterizează gradul de realizare a acestor nevoi sunt:

- ✓ Condițiile politice din țară;
- ✓ Gradul de libertate economică a omului;
- ✓ Contribuțiile la Fondul Social;
- ✓ Contribuții la Fondul de Asigurări medicale;
- ✓ Gradul de poluare a solului;

¹⁷⁰ Gorobievschi S. *Fulfillment of human needs as a component of life quality*. Revista «Meridian Ingineresc», Nr.3, 2010, p.41-49.

¹⁷¹ Gorobievschi S. *Calitatea Vieții – indicator al realizării nevoilor*. Conferința Tehnico-Științifică a Colaboratorilor, Doctoranzilor și Studenților. Chișinău: UTM, 17-19 noiembrie 2010, p.166-167.

- ✓ Gradul de poluare a apelor;
- ✓ Gradul de poluare a aerului;
- ✓ Gradul de criminalitate în țară;
- ✓ Gradul de îmbolnăvire de boli virale, cancer și SIDA.

Selectarea indicatorilor social-economici indică măsura realizării nevoilor de securitate a vieții a avut s-a efectuat pornind de la faptul că aceasta este dependentă de gradul și timpul în care cetățeanul are acces la serviciile medicale. Tot aici sunt luate în cont condițiile de securitate a muncii. Importante sunt condițiile de deplasare a omului în spațiu. De aceea, aici au fost incluși indicatorii: darea în exploatare a drumurilor publice, *km²*; rata accidentelor de muncă, %; ponderea cheltuielilor pentru ocrotirea mediului în Bugetul de Stat, %; numărul de paturi de spital la 10000 de locuitori; numărul medicilor la 1000 de locuitori; numărul abonaților la rețeaua telefonică fixă/mobilă, *mii pers.* Drept consecință, se poate micșora/mări numărul bolnavilor de cancer/SIDA, se va ameliora starea lor și se va mări durata vieții persoanelor ce suferă de morbiditate (blocul II).

Indicatorii social-economici, care contribuie și pot fi considerați drept urmare ale realizării **nevoilor de securitate** sunt (blocul II):

1. Darea în exploatare a drumurilor publice, *km²*;
2. Rata accidentelor la locul de muncă, %;
3. Ponderea cheltuielilor pentru ocrotirea mediului în Bugetul de Stat, %;
4. Numărul de paturi de spital la 10000 de locuitori,
5. Numărul medicilor la 1000 de locuitori;
6. Numărul abonaților la rețeaua telefonică fixă/mobilă, *mii pers.*;
7. Numărul bolnavilor de cancer/SIDA;
8. Numărul persoanelor ce suferă de morbiditate;
9. ***Speranța medie de viață per capita, ani.***

Noi considerăm că realizarea nevoilor Blocului I și Blocului II neapărat vor contribui la creșterea/descreșterea ***speranței medii de viață pe un locutor.***

Este important de menționat faptul că speranța de viață este o valoare medie agregată. În multe economii, în special înainte de medicina modernă, au fost disponibile la scară largă combinația dintre mortalitatea infantilă ridicată, decesele în rândul adulților tineri din accidente, războaie și la naștere, ce reduceau semnificativ speranța medie de viață generală. Dar pentru persoanele care au supraviețuit și trăiesc până la șaiszeci-șaptezeci de ani aceste riscuri sunt mai puțin frecvente. De exemplu, o societate cu o speranță medie de viață de 40 de ani, în cele mai multe cazuri poate avea o pondere mică a persoanelor ce mor la 40 de ani, o parte de populație va muri înainte de 30 de ani, iar altă parte - după 55 de ani.

Deci, în țările cu ratele ridicate ale mortalității infantile, speranța de viață la naștere este foarte sensibilă la rata de deces în primii ani de viață. Din această cauză, sensibilitatea la mortalitatea infantilă poate induce la interpretări eronate a speranței medii de viață, generând opinia că o populație cu o speranță de viață redusă, în ansamblu, va avea în mod inevitabil o mică proporție a persoanelor în etate. În unele cazuri, speranța medie de viață poate crește odată cu mărirea ponderii persoanelor cu vârsta avansată, care supraviețuiesc cu mult mortalitatea asociată cu copilăria. În general, datele disponibile indică faptul că durata medie de viață mai lungă a devenit un fapt tot mai recunoscut recent, în evoluția umană¹⁷².

Opinia noastră cu privire la indicator constă în recunoașterea creșterii longevității vieții, ca un atribuit de adaptare culturală a populației, mai degrabă decât evoluția genetică, provocată de extinderea serviciilor publice medicale preventive și curative și a altor servicii publice orientate spre menținerea unui mod sănătos de viață: ocupația cu sportul; organizarea odihnei la sfârșitul săptămânii de lucru; dezvoltarea turismului internațional și rural; alimentația sănătoasă a populației; ocrotirea mediului ambiant etc. Noi menționăm aici și condițiile reale de muncă și de trai ale populației din țară, printre care, important de luat în cont, și darea în exploatare a drumurilor publice, *km2*;

¹⁷² Apostol P. *Calitatea vieții și explorarea viitorului*. București: Politică, 1975. 271 p.

dezvoltarea rețelelor telefonice fixă/mobilă, *mii persoane*; rata accidentelor la locul de muncă, %; apa livrată consumatorilor, *mil. m3* etc.

Deoarece nevoile **de afiliere și afecțiune** se referă la necesitățile cetățeanului de a se încadra într-un grup, familie, organizație, relație etc., acestea sunt focalizate pe aspectele sociale din mediul de lucru și din afara lui.

În cercetările prezentate în **RRDU-2011 pentru R.Moldova „Dincolo de tranziție: către societăți incluzive”** PNUD oferă o nouă modalitate de măsurare a excluziunii sociale, care a rezultat în următoarele concluzii [<http://www.hdr.undp.org>]:

➤ aproximativ 35% din locuitorii Moldovei sunt excluși din societate, pe când în fosta Republică Iugoslavă (actualmente – Macedonia) această cifră variază în intervalul 12-14%, iar în Tadjikistan - până la 72%;

➤ potrivit datelor colectate pentru cele șase state, incluse în studiul **RRDU- 2011**, în toate țările, cu excepția Tadjikistanului, accesul restrâns la servicii sociale și nu excluziunea economică explică, în principal, de ce unii oameni se află în afara societății.

Accesul la venituri, servicii și rețele sociale se află într-o legătură directă. De exemplu, atunci când o femeie își poate înscrie copilul la grădiniță, ea are timp pentru a-și găsi mai ușor un loc de muncă. Atunci, când are un serviciu, ea se include într-o rețea socială, care are mai multe oportunități de extindere și autorealizare. Afirmăția inversă este, de asemenea, adevărată: excluderea dintr-o zonă de activitate poate determina începutul unei izolării sociale, care poate conduce la sărăcie, izolare și morbiditate. Atunci, când copiii sunt crescuți și educați în familii complete, ei au acces la mai multe bunuri și servicii.

Cu scopul reducerii excluziunii sociale ce persistă în R.Moldova, propunem evaluarea nevoilor **de afiliere și afecțiune** (Blocul III) în funcție de ponderea populației economic active, *mii persoane*; ponderea divorțurilor la 1000 de locuitori; ponderea angajaților în sectorul IMM, %; ponderea cheltuielilor publice la învățământ în PIB; salariul mediu per capita și tempoul de creștere al acestuia, *lei - %*; ș.a.

Realizarea grupei a treia a nevoilor umane *va contribui creșterii Produsului Intern Brut pe țară*, unui din indicatorii cei mai importanți al

creșterii economice, care va constitui și sursa realizării programelor sociale ale statului.

Pentru evaluarea calității de realizare a *nevoilor de afiliere și afecțiune* au fost incluși indicatorii, care vor contribui creșterii economice și realizării rolului social și familial al cetățenilor:

1. Ponderea cheltuielilor publice a învățământului în PIB, %;
2. Gradul de dezvoltare al sectorului IMM, %;
3. Populația economic activă, *mii persoane*;
4. Ponderea cheltuielilor cu știința în Bugetul de Stat, %;
5. Salariul mediu pe angajat și tempoul de creștere al acestuia, *lei*;
6. Ponderea divorțurilor la 1000 de locuitori;
7. Ponderea angajaților în sectorul IMM, %;
8. Ponderea consumurilor în PIB, %;
9. Cheltuielile publice pentru odihnă, cultura și sport în PIB, %;
10. Creșterea exporturilor, %;
11. *Dinamica PIB per capita, %*.

Creșterea economică facilitează oamenii să iasă din sărăcie prin extinderea accesului la venituri, servicii sociale și rețele sociale. Progresele într-un domeniu pot determina, în multe cazuri, beneficii exponențiale în multe altele, datorită utilizării resurselor disponibile.

Creșterea economică este importantă, însă nu toată lumea beneficiază în mod egal de pe urma ascensiunii economice, iată de ce trebuie să explorăm mai adânc această problemă.

Realizarea nevoilor de afiliere și de afecțiune, treapta a treia din lanțul nevoilor, determină nivelul de importanță a vieții umane diferit de o la persoană la alta, în asigurarea aportului personal la creșterea economică a țării respective.

Când tindem să ne simțim încrezători în propriile forțe, adecvați și capabili să ne confirmăm ca personalități, specialiști buni, persoane notorii etc., depunem eforturi și sperăm la *realizarea nevoilor de apreciere*. Realizarea

necesităților de apreciere (Blocul IV) contribuie la formarea părerilor proprii la persoană despre sine, dacă ea are ambiții și tinde să exceleze în profesia sa, vrea să se simtă sigură în propriile forțe și dacă, într-o anumită situație apărută la locul de muncă, acționează sau nu în întâmpinarea acestor necesități, omul își pierde încrederea în el și capătă un sentiment de inferioritate, marginalizare, fără respectul față de sine. Dorința de a fi prețuit și respectat constituie un aspect al necesității de apreciere.

Menționăm importanța indexului Gini ca indicator agregat, care măsoară gradul de inegalitate a veniturilor (cu valorile de la 0 la 100%). Acest indicator este evaluat anual în Rapoartele Băncii Mondiale. Așa în „Equity and Development: World Development Report -2011(2008)” indicatorul Gini este evaluat pentru R.Moldova la nivelul de 38%, ceea ce a confirmat și repartizarea veniturilor populației R.Moldova pe grupe de quintile a fost: quintila I -6,8 % din veniturile totale (iar 10% din acest grup dețin doar 3,9%); quintila II – 10,9 %; quintila III – 15,4%; quintila IV – 21,7% și quintila V deține 45,3% din veniturile totale ale populației pe țară¹⁷³.

Cercetarea efectuată și prezentată de PNUD în **RGDU-2011 pentru R.Moldova „Dincolo de tranziție: către societăți incluzive”** a cuprins țările precum sunt fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei, Kazahstanul, Moldova, Serbia, Tadjikistanul, Ucraina și menționează, că persoanele vârstnice, copiii, tinerii, persoanele care locuiesc în regiunile rurale, șomerii și persoanele fără studii din R.Moldova sunt marginalizate. Câteva cifre-cheie și concluzii privind R.Moldova¹⁷⁴:

- Indicele multidimensional al excluziunii sociale – 18%.
- Rata populației excluse social – 40%.
- Rata copiilor excluși social – 47%.
- Intensitatea deprimării printre persoanele vârstnice este cea mai înaltă în comparație cu celelalte țări incluse în Raportul Regional.
- Aproximativ 50% dintre persoanele excluse social sunt „foarte îngrijorate” de perspectiva de a se confrunța cu foamea.

¹⁷³ World Bank. 2011. *World Development Indicators*. Retrieved July 22, 2011.

¹⁷⁴ Raportul Global al Dezvoltării Umane. PNUD, 2011.

- În 2007, remitențele au constituit 38% din PIB-ul R.Moldova fiind depășită doar de Tadjikistan.
- Încălzirea inadecvată contribuie în mod crucial la excluderea socială în țară.
- Indicele de Acces al Băncii Mondiale este de aproximativ 66% (apropiat de cel din Belarus și Turkmenistan).
- Nivelul participării civice la evenimentele politice este modest și constituie 25%.

Excluderea socială nu vizează faptul dacă sunteți bărbat sau femeie, tânăr sau bătrân ori dacă reprezentați o minoritate etnică. În cele din urmă, totul se rezumă la factori externi, precum politicile ori legislația, care asigură sprijin persoanelor care se confruntă cu riscul de a fi excluse din societate. Excluziunea se referă și la faptul dacă diversitatea este valorificată sau nu în comunități ori dacă discriminarea este acceptată, ceea ce până la urmă provoacă inegalitatea veniturilor populației.

R.Moldova intră în *categoria de inegalitate socială moderată*, grupul țărilor cu un coeficient Gini moderat include o combinație a țărilor dezvoltate și a celor în curs de dezvoltare. Teoretic, aceste țări au mai mică probabilitate de apariție a problemelor interne, cauzate de inegalitatea socială decât cele enumerate mai sus. În comparație cu țările dezvoltate, țările în curs de dezvoltare se pot confrunța cu probleme interne cauzate de alți factori, cum ar fi a separatismului etnic.

Cum s-a menționat în capitolul 2, RGDU-2011 PNUD a **ajustat la Inegalitate** și a redus media dezvoltării umane datorată inegalității în domeniile sănătății, educației și veniturilor.

Indicele Inegalității Gender măsoară disparitățile în forță de muncă, sănătate, cunoștințe și abilitare, care afectează femeile. **Indicele Multidimensional al Sărăciei**, care identifică lipsuri importante în sănătate, educație și standarde de viață, afectează până la 1,7 milioane de oameni pe glob.

În acest context este utilizat și Indexul Gini, care este luat în calculul IDU al țărilor lumii; acesta din urmă a permis evaluarea pierderii în IDU din cauza

inegalității multidimensionale a populației țărilor în curs de dezvoltare (fig.53).

Efortul mental și fizic depus al societății umane se scontează cu anumite rezultate, care se reflectă în creșterea veniturilor per capita. Uneori, când persoana suferă frustrări nemeritate în așteptările sale, deseori suportă diferite afecțiuni fizice, psihice și nu numai. De aceea, autorul propune drept factor rezultativ al realizării nevoilor de apreciere să fie utilizat *indexul Gini*. Ca impact al acestor indicatori pot servi fenomenele de infracțiuni și sinucideri, iar acesta va fi unul de totalizare a gradului de diferențiere și excluziune socială a populației (Blocul IV).

Pentru evaluarea acestor nevoi autorul consideră oportun utilizarea următorilor indicatori:

1. Ponderea veniturilor rezidenților din munca peste hotare în PIB, %;
2. Investițiile în capitalul fix/lei și ponderea acestora în PIB, %;
3. Indexul de percepere a corupției, *puncte*;
4. Rata inflației, %;
5. Numărul de infracțiuni la 1000 de locuitori;
6. Numărul sinuciderilor la 100 000 de locuitori;
7. *Indexul Gini*, %.

Fără a ține cont de faptul satisfacerii necesităților umane ale grupurilor I-IV, considerăm că și atunci în rândul populației pot apărea noi nemulțumiri și neliniști, cu excepția cazului în care oamenii desfășoară o activitate care li se potrivește. Un muzician trebuie să compună muzică, un pictor trebuie să picteze, un poet trebuie să scrie, dacă fiecare dintre ei vrea să se simtă fericit în ultima instanță. Un om trebuie să fie ceea ce e capabil să fie. Putem numi acest aspect necesitate de autoîmplinire. Necesitățile de autoîmplinire reflectă dorința de a ne ajunge potențialul maxim. E un impuls complex, care se manifestă în forme ce diferă de la un om la altul. E important să luăm notă că aceste tendințe caracterizează numai anumite persoane (Blocul V).

În societatea postmodernă, școala ca instituție a cunoașterii deține o poziție fundamentală.

Măsura dezvoltării unei societăți poate fi relevată nu numai de indicatorii economici, ci și de cei care privesc educația și calitatea școlii, respectiv de indicatorii referitori la modul de organizare a cunoașterii și învățării, de tipurile de performanțe așteptate, de calitatea activității educative și de modalitățile de distribuire în societate a educației.

Pentru Blocul V - necesitățile de autoîmplinire, noi argumentăm următorii indicatori de evaluare a realizării acestora:

1. Numărul emigranților, *persoane*;
2. Numărul savanților cu titlul de doctor/doctor habilitat, *persoane*;
3. Numărul Laureatilor Premiilor de Stat și Ordinului Republicii, *persoane*;
4. Gradul de încălcare a Drepturilor omului, exprimat prin procesele pierdute la CEDO, *ori*;
5. **Indicele nivelului educațional, %**.

Din cele expuse, concluzionăm că indicatorii selectați determină gradul de satisfacție a membrilor societății umane cu rolul și valoarea lor în societate. Autorealizarea persoanelor la cel mai înalt nivel al nevoilor umane asigură un înalt nivel al indicelui educațional în societate. Metodologia propusă de noi prevede evidența persoanelor nesatisfăcute și abandonate de mediul social-economic sau politic prin excluderea socială și insatisfacția lor privind realizarea libertăților sale, de aceea se propune de a lua în cont numărul emigranților, persoanelor plecate din țară din considerente politice sau sociale și gradul de încălcare a Drepturilor omului, exprimat prin procesele pierdute la CEDO.

Deoarece ne aflăm în sec.XXI recunoaștem că trăim într-o societatea bazată pe cunoaștere, care impune persoanele orientate spre carieră profesională să învețe și să-și perfecționeze cunoștințele permanent. Gradul de satisfacere a nevoilor de autorealizare sau perfecționare, determină condițiile confortului în viață și stau la baza satisfacerii nevoilor de autoîmplinire, care caracterizează importanța vieții doar pentru unii indivizi.

Educația continuă este o cale ce se naște și evoluează odată cu cel ce merge pe ea. Ea este și instrumentul, și procesul devenirii de sine, care ajută ființa umană ca, fiind ceea ce este, să se perfecționeze, să devină ceea ce este natural să fie, în conformitate cu statutul său social. Numai astfel de ființe umane pot crea o comunitate în care armonia ecosistemului să poată realiza optimul schimbul simbiotic de resurse pentru asigurarea CV fiecărui individ în parte. Realizarea acestor necesități pot fi integral evaluate prin **Indicele nivelului educațional**, care include în sine valoarea medie a *ratei brute de înrolare în educație* și *ratei alfabetizării la adulți* (tab.56).

În acest context, dezvoltarea potențialului uman este singura cale pe care se poate merge în vederea dezvoltării, atât a societății umane, în general, cât și a economiei, în special. Mai mult ca atât - fără o dezvoltare per ansamblu a societății nu poate avea loc nici dezvoltarea

economică, iar performanța nu poate fi atinsă fără promovarea unor principii bazate pe valori.

Noi considerăm că dezvoltarea potențialului uman urmează a fi asigurată pe două dimensiuni: **educația și cercetarea științifică**. Aceste două componente sunt strâns legate între ele. Cercetarea necesită de la societate competență în permanentă creștere, pentru a fi înțelese și implementate rezultatele obținute, iar societatea, în general, are nevoie de cercetare pentru a se putea dezvolta, inclusiv economic¹⁷⁵.

Caracteristica cantitativă și calitativă a indicatorilor economici, care caracterizează nevoile obiective, împreună cu categoriile socio-economice care exprimă nevoile umane obiective^{176 177}, sunt prezentați în tabelul 56.

¹⁷⁵ Duca Gh. *Contribuții la societatea bazată pe cunoaștere*. Chișinău: Știința, 2007. p.48.

¹⁷⁶ Gorobievski S. *Fulfillment of human needs as a component of life quality*. Revista «Meridian Ingineresc», Nr.3, 2010, p.41-49.

¹⁷⁷ Горобиевская С.В. *Методологические особенности оценки качества жизни в странах с переходной экономикой, на примере Республики Молдова*. Сборник материалов Международной Научно-практической Конференции «Качество и Уровень жизни населения в современной России: Состояние, Тенденции и Перспективы», 23-24 ноября 2011. Москва: Всероссийский Центр Уровня Жизни, Институт Социально-Экономических Проблем Народонаселения Российской Академии Наук, 2012, с.63-75.

Tabelul 56

Gruparea indicatorilor de evaluare a CV în funcție de nevoile umane

Nevoile obiective	Categoriile socio-economice care exprimă nevoile umane	Indicatorii economici care caracterizează nevoile umane	Caracteristica cantitativă și calitativă a indicatorilor economici
1	2	3	4
1. Nevoi fiziologice	a) Condițiile de trai; b) Asigurarea medicală; c) Securitatea nentară; d) Serviciile acordate	a) Gradul de asigurare cu spațiu locativ; b) Situația demografică din țară; c) Calitatea produselor consumate; d) Diversitatea serviciilor publice acordate populației.	1. Darea în folosință a caselor de locuit, m ² ; 2. Apa livrată consumatorilor, mil.m ³ ; 3. Primele private de asigurare în medicină (din salariu), %; 4. Ponderele Primelor de Asigurări Medicale în Bugetul de Stat, %. 5. Numărul apartamentelor gazificate, mii 6. Consumul mediu anual de produse alimentare per capita (anul precedent-100%); 7. Rata de natalitate a populației la 1000 de locuitori, %; 8. Rata de mortalitate a populației la 1000 de locuitori, %.
2. Nevoi de securitate		a) Condițiile politice din țară; b) Gradul de libertate economică c) Contribuții în Fondul Social; d) Contribuții în Fondul de Asigurări medicale; e) Gradul de poluare a solului; f) Gradul de poluare a apelor; g) Gradul de poluare a aerului; h) Gradul de criminalitate i) Gradul de îmbolnăvire de boli virale, cancer și SIDA.	9. Drumurile publice totale, km ² ; 10. Rata accidentelor de muncă, %; 11. Cheltuieli pentru ocrotirea mediului în Bugetul de Stat, % 12. Numărul bolnavilor de cancer/ SIDA; 13. Numărul medicilor la 1000 locuitori; 14. Numărul de pături de spital la 10000 de locuitori; 15. Numărul persoanelor ce suferă de morbiditate, la 1000 de locuitori; 16. Numărul abonaților la rețeaua telefonică fixă/mobilă, mii abonați; 17. Speranța medie de viață a locuitorilor de la naștere, ani.

Speranța medie de viață a locuitorilor de la naștere			
1	2	3	4
3. Nevoi de afiliere și de afecțiune	a) Dezvoltarea activităților de cercetare-dezvoltare; b) Gradul de dezvoltare a relațiilor de producție. c) Relațiile familiale.	a) Gradul de standardizare a studiilor și readucere la cerințele europene; b) Apariția noilor ramuri ale economiei; c) Crearea de noi locuri de muncă; d) Nivelul de dezvoltare a industriei. e) Gradul de standardizare a producției; f) Accesul la rețeaua globală Internet. g) Nivelul de dezvoltare a sectorului terțiar.	18. Ponderea cheltuielilor pentru învățământ în Bugetul de Stat, %; 19. Ponderea cheltuielilor publice pentru știință în Bugetul de Stat, %; 20. Creșterea exporturilor, %; 21. Ponderea consumurilor în PIB (prețuri comparabile), %; 22. Salariul mediu per capita pe țară, lei/Tempoul de creștere față de anul precedent, %; 23. Dinamica/ ponderea angajaților în sectorul IMM, <i>mii cetățeni</i> ; 24. Ponderea șomerilor în totalul populației apte de muncă, %; 25. Rata de divorț la 1000 de locuitori, %; 26. Populație economic activă, <i>mii oameni</i> ; 27. Cheltuielile pentru cultură, artă, sport în Bugetul de Stat, %. 28. Dinamica PIB per capita (în prețuri curente), <i>mln lei/Rata creșterii PIB</i> (în prețuri comparabile), %
Valoarea PIB per capita la PPC			
4. Necesități de apreciere	a) Regulile orale și culturale ale societății; b) Tradițiile; c) Obiceiurile;	a) Creșterea economică; b) Activități investiționale; c) Activitățile de business; d) Influența religiei; e) Gradul inegalității sociale.	29. Ponderea veniturilor rezidenților din munca peste hotare în PIB, %; 30. Indicele de percepere a corupției în țară, <i>puncte</i> ; 31. Investițiile în capital fix, <i>mln lei</i> / Ponderea investițiilor în PIB, %; 32. Numărul infracțiunilor la 10000 de locuitori; 33. Rata inflației, %; 34. Numărul sinuciderilor la 100000 de locuitori; 35. Indicele Gini ¹⁷⁸ , %
Indexul Gini, %			

¹⁷⁸ Index of Economic Freedom, Heritage Foundation-2010. Sursa: www.heritage.org/index/

1	2	3	4
5. Nevoi de autoîmplinire	a) Posibilitățile de autoîmplinire a persoanelor	a) Realizarea drepturilor constituționale; b) Efectuarea cercetărilor științifice continue; b) Elaborarea inovațiilor economice.	36. Numărul emigranților, <i>pers.</i> ; 37. Numărul savanților cu titlul de doctor/doctor habilitat, <i>pers.</i> ; 38. Numărul Laureatilor Premiilor de Stat și Ordinului Republicii, <i>pers.</i> ; 39. Gradul de încălcare a Drepturilor omului exprimat prin procese pierdute la CEDO, <i>ori</i> ; 40. Indicele nivelului educațional , %
Indicele nivelului educațional, %			
CV (IDU)			

(Elaborat de autor)

În finalitate, satisfacerea relativă a tuturor nevoilor provoacă o stare de spirit, care poate fi numită stare de fericite/satisfacție cu viața și se manifestă prin CV la nivel național, iar la nivelul internațional CV este evaluată prin IDU. Astfel, considerăm oportun să se îmbine metodologia națională de evaluare a CV cu cea internațională, utilizată de PNUD în RGDU.

Pentru ca indicatorii socio-economici să fie comensurabili, readucem valorile fiecărui indicator la o medie ponderată în intervalul valoric [0, 1], calculând preventiv valoarea mediei aritmetice a acestora. Astfel, având valoarea 0, indicatorul respectiv, nu va influența CV, iar având valoarea 1 va influența maximal CV.

$$\tilde{x}_i = \frac{\bar{x}_i - x_i^{\max}}{x_i^{\max} - x_i^{\min}}, \text{ unde:} \quad (60)$$

x_i^{\max} , x_i^{\min} – valorile maximale/minimale ale indicatorului i ;

\bar{x}_i – media aritmetică a valorilor indicatorului i ;

\tilde{x}_i – valoarea mediei ponderate a indicatorului i .

Rezultatele calculelor valorii medii ponderate a indicatorului i , evaluate conform formulei 8 și efectuate pentru toți 40 de indicatori selectați pentru evaluarea CV, sunt prezentate în tabelul 57.

Interconexiunile efectuate după principiul cauză-efect al indicatorilor socio-economici, antrenați în evaluarea CV conform necesităților umane, sunt prezentate pe blocuri în figurile 41- 45. De fapt, acestea prezintă algoritmul de interacțiune al indicatorilor socio-economici în evaluarea indexului CV, în funcție de realizarea nevoilor umane¹⁷⁹ :

1. Figura 41, redă interconexiunea indicatorilor socio-economici în realizarea necesităților fiziologice (Blocul I);
2. Figura 42, redă interconexiunea indicatorilor socio-economici în realizarea necesităților de securitate (Blocul II);
3. Figura 43, oglindește interconexiunea indicatorilor socio-economici în realizarea necesităților de afiliere și afecțiune (Blocul III);
4. Figura 44 exprimă interconexiunea indicatorilor socio-economici în realizarea necesităților de apreciere (Blocul IV);
5. Figura 45, redă interconexiunea indicatorilor socio-economici în realizarea necesităților de autorealizare (Blocul IV).

Tabelul 57

Baza informațională utilizată pentru evaluarea CV în Republica Moldova

Indicatori socio-economici	Perioada luată în studiu									Valoare medie, \bar{X} 2009	Valoare medie, \bar{X} 2010
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
Blocul I. Necesități fiziologice											
1. Darea în folosință a caselor de locuit, case	287	344	461	576	558	680	502	546	F11= 0,51	F11= 0,47	
2. Apa livrată consumatorilor, mil. m3	66,3	63,4	67,1	67,9	84,5	82,8	78,1	75,0	F141= 0,45	F141= 0,54	

¹⁷⁹ Gorobievski S., Guțuleac E. *Modelarea Managementului Calității Vieții în R.Moldova prin Rețele Petri Hibride*. Proceeding of the 7th International Conference on "Microelectronics and Computer Science". Ch., September 22-24, 2011. p.197-206.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
3. Primele private de Asigurări Medicale, %	-	2,0	2,0	2,0	2,5	3,0	3,5	3,5	F121= 0,33	F121= 0,71
4. Ponderea Fondului de Asigurări Medicale în Bugetul de Stat, %	8,4	15,0	14,9	14,0	12,9	13,0	12,6	9,0	F122 = 0,82	F122 = 0,26
5. Numărul apartamentelor gazificate, mii	1104,11	1115,51	1141,41	1121,21	1145,01	1146,5	592,1	610,5	F142 = 0,83	F142 = 0,28
6. Consumul mediu anual de produse alimentare, % (anul precedent egal cu 100%)	113,6	112,8	113,7	109,1	111,0	115,6	94,4	112,5	F131= 0,74	F131= 0,25
7. Rata de natalitate a populației la 1000 de locuitori, %	10,1	10,6	10,5	10,5	10,6	10,9	11,4	11,4	F1211= 0,42	F1211= 0,5
8. Rata de mortalitate a populației la 1000 de locuitori, %	11,9	11,6	12,4	12,00	12,0	11,8	11,8	12,3	F1212 = 0,83	F1212 = 0,54
Blocul II. Necesități de securitate										
9. Drumurile publice totale, km	9462	9464	9467	9467	9337	9343	9344	9344	F211= 0,58	F211= 0,49
10. Rata accidentelor de muncă, %	0,79	0,87	0,88	0,88	0,87	0,78	0,71	0,96	F212 = 0,71	F212 = 0,52
11. Cheltuieli pentru ocrotirea mediului în Bugetul de Stat, %	0,7	0,8	0,6	1,0	0,9	0,7	1,0	1,0	F221= 0,83	F221= 0,4
12. Numărul medicilor la 10000 de locuitori	35,1	34,9	34,9	35,4	35,6	35,5	35,9	35,9	F232 = 0,43	F232 = 0,5

Concepte și abordări metodologice de evaluare și creștere a Calității Vieții 269

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
13. Numărul bolnavilor de cancer/ SIDA	3283/ 183	3494/ 218	3585/ 278	3818/ 375	3820/ 446	3860/ 607	4038/ 533	3962/ 609	F231= 0,51	F231= 0,41
14. Numărul de paturi de spital la 10000 de locuitori	66,8	67,2	63,9	62,7	61,3	61,1	61,6	61,8	F234 = 0,42	F234 = 0,64
15. Numărul persoanelor ce suferă de morbiditate, la 1000 de locuitori	2334	2395	2436	2347	2375	2445	2624	2622	F233 = 0,3	F233 = 0,61
16. Numărul abonaților la rețeaua telefonică fixă/mobilă, mii abonați	791/ 476	863/ 787	942/ 1090	1018 / 1358	1081 / 1883	1116/ 2423	1140/ 2784	1162/ 3165	F241= 0,41	F241= 0,38
17. Speranța medie de viață, ani	68,1	68,4	67,8	68,4	68,8	69,4	69,4	69,1	FII = 0,51	FII = 0,54
Blocul III. Necesități de afiliere și afecțiune										
18. Cheltuieli publice pentru învățământ în Bugetul de Stat, %;	12,4	11,7	11,6	11,5	10,3	10,8	10,2	9,8	F3121= 0,46	F3121= 0,53
19. Cheltuieli publice pentru știință în Bugetul de Stat, %;	1,2	1,3	1,6	1,8	2,2	2,4	2,1	1,8	F3111= 0,24	F3111= 0,5
20. Creșterea exporturilor, mii \$ SUA	78993 4	98517 4	10912 54	10516 21	13417 35	15911 85	12875 71	15414 87	F3432 = 0,47	F3432 = 0,44
21. Ponderea consumurilor în PIB (prețuri comparabile), %	115,4	102,0	113,8	108,0	103,9	105,7	94,0	101,1	F3412= 0,57	F3412= 0,46
22. Salariul mediu per capita, lei/ Tempoul de creștere față de anul trecut, %	891/ 129	1103/ 124	1319/ 120	1697/ 129	2065/ 122	2530/ 123	2748/ 109	2972/ 108	F3211= 0,49	F3211= 0,51

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
23. Numărul și ponderea angajaților în sectorul IMM, <i>mii cetățeni/ %</i>	149/ 63	174/ 65	332/ 56	575/ 56	574/ 57	572/ 57	539/ 59	526/ 59	F3411= 0,37	F3411= 0,34
24. Populație economic activă, <i>mii oameni</i>	1474	1432	1422	1357	1314	1303	1265	1235	F3123 = 0,49	F3123 = 0,52
25. Rata șomajului în populația aptă de muncă, %	7,9	8,1	7,3	7,4	5,1	4,0	6,4	7,4	F3431 = 0,63	F3431 = 0,4
26. Rata divorțiabilității la 1000 de locuitori, %	4,1	4,05	3,4	3,5	3,9	3,5	3,3	2,7	F3311 = 0,49	F3311 = 0,39
27. Cheltuieli din Bugetul de Stat pentru cultură, artă, sport, %	1,9	2,0	1,7	2,0	2,1	1,9	1,6	1,1	F3431 = 0,58	F3431 = 0,31
28. Dinamica PIB în prețuri curente, mln lei/Rata creșterii PIB în prețuri comparabile,%	7619 / 106,7	32032 / 107,4	37652 / 107,5	44754 / 104,8	53430 / 103,0	62922 / 107,8	60400 / 93,5	71800 / 107,1	FIII = 0,76	FIII = 0,47
Blocul IV. Necesități de apreciere										
29. Veniturile rezidenților de peste hotare în PIB, %	14,9	16,2	23,3	34,5	33,9	31,2	22,0	23,4	F411= 0,48	F411= 0,49
30. Indexul de percepere a corupției, (10 puncte maxim)	2,4	2,3	2,9	2,8	2,8	2,9	3,3	3,7	F422 = 0,78	F422 = 0,41
31. Investițiile în capitalul fix, mln lei/ Ponderea investițiilor în PIB,%	3622/ 13,1	5140/ 16,0	7796/ 20,7	11012/ 24,6	15336/ 28,7	18123/ 28,8	11124/ 18,4	13099/ 18,2	F412 = 0,70	F412 = 0,40
32. Numărul infracțiunilor/ la 10000 de locuitori, <i>cazuri</i>	32984/ 82,5	28846/ 77,2	27595/ 74,2	24767/ 69,0	24362/ 66,0	24788/ 67,0	25655/ 69,3	33402/ 93	F431 = 0,21	F431 = 0,66

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
33. Rata inflației, %	15,7	12,5	10,0	14,1	13,1	7,3	0,4	8,1	F421 = 0,65	F421 = 0,67
34. Numărul sinuciderilor la 100000 de locuitori,	17,16	16,73	17,55	17,77	15,71	17,40	18,26	18,26	F4221 = 0,6	F4221 = 0,61
35. Indicele Gini,%	33,2	40,6	40,6	36,2	33,2	33,2	35,0	38,0	Fiv = 0,43	
Blocul V. Necesitățile de autorealizare sau autoîmplinire										
36. Numărul emigranților, <i>persoane</i>	7376	7166	6827	6685	7172	6988	6663	4714	F51 = 0,52	F51 = 0,47
37. Numărul persoanelor cu titlul de doctor/ doctor habilitat, <i>pers.</i>	305/6	291/3	311/4	361/12	366/13	446/18	335/13	225/8	F54 = 0,73	F54 = 0,73
38. Numărul Laureaților Premiilor de Stat și Ordinului Republicii	14	16	18	15	16	18	27	24	F52 = 0,71	F52 = 0,65
39. Rata deciziilor declarat inadmisibile de CEDO în procese juridice din Moldova, %	386 / 29,2	477 / 41,5	201 / 22,7	248 / 34,2	302 / 51,8	79 / 17,9	101 / 29,4	120 / 25,0	F53 = 0,45	F53 = 0,60
40. Indicele nivelului educațional, %.	0,718	0,723	0,713	0,723	0,730	0,740	0,745	0,755	Fv = 0,58	Fv = 0,57

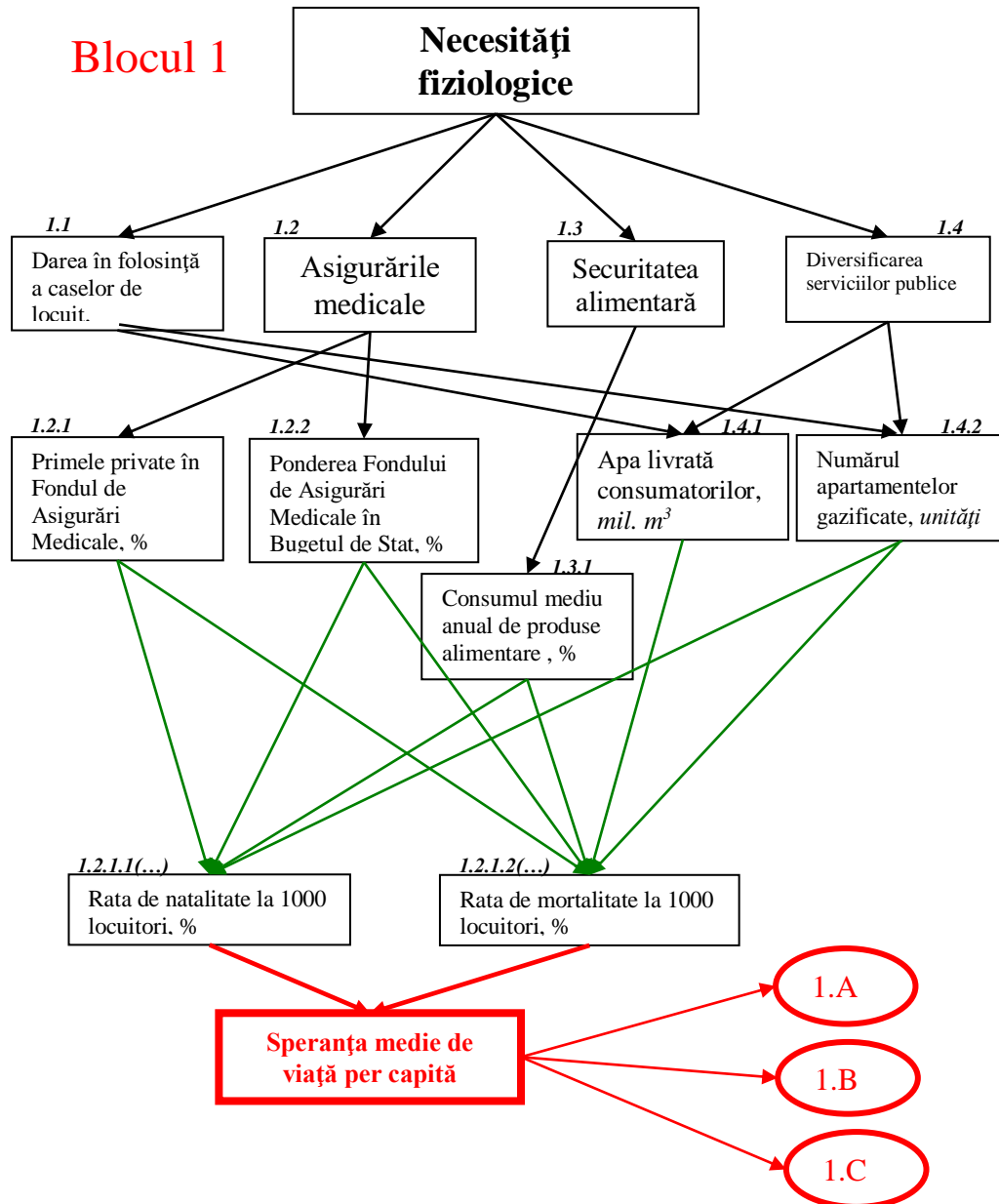

Fig. 41. Interconexiunea indicatorilor socio-economici în realizarea nevoilor fiziologice

(Elaborată de autor)

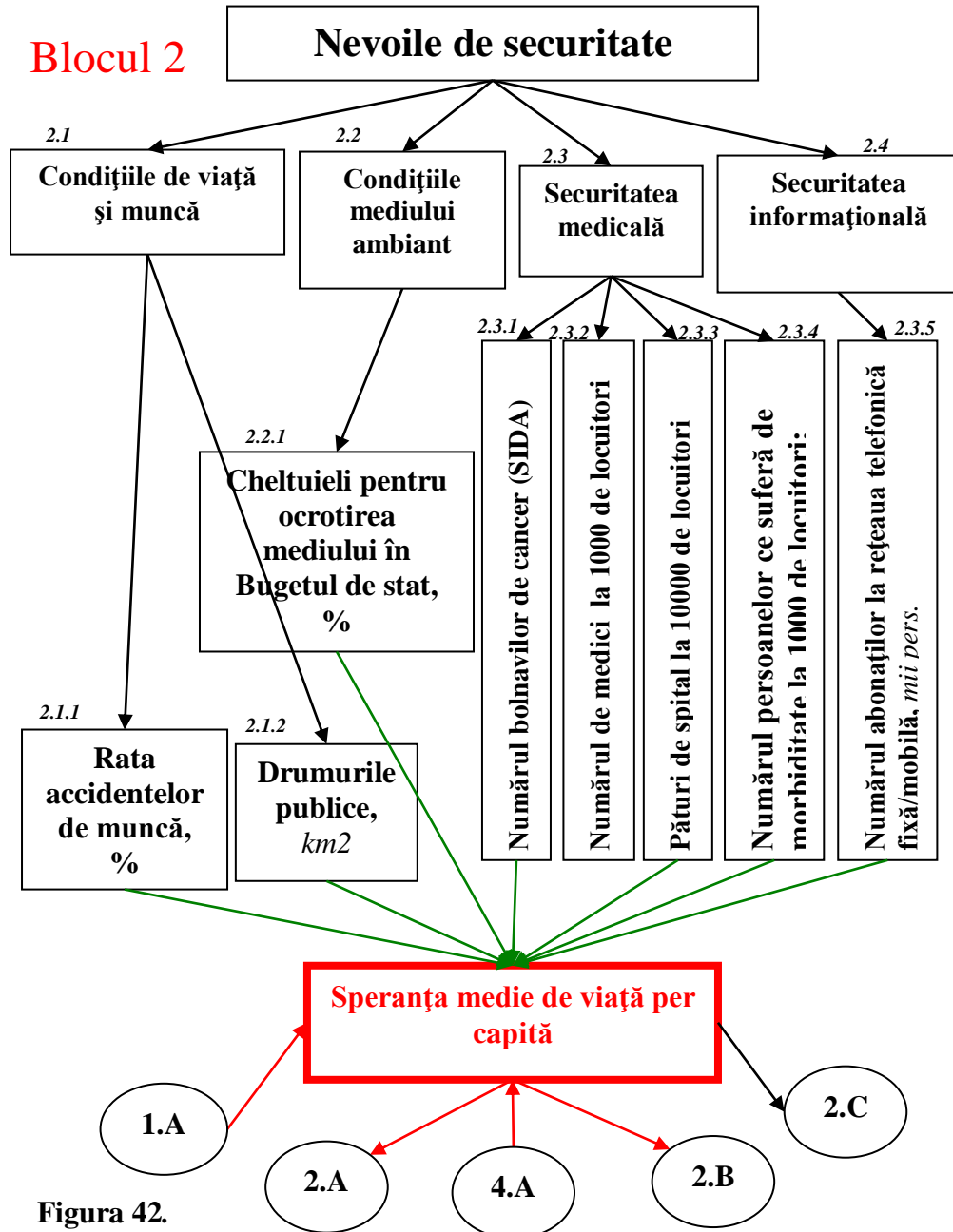

Figura 42.
Interconexiunea
socio-economiци în realizarea necesităților de securitate
 (Elaborată de autor)

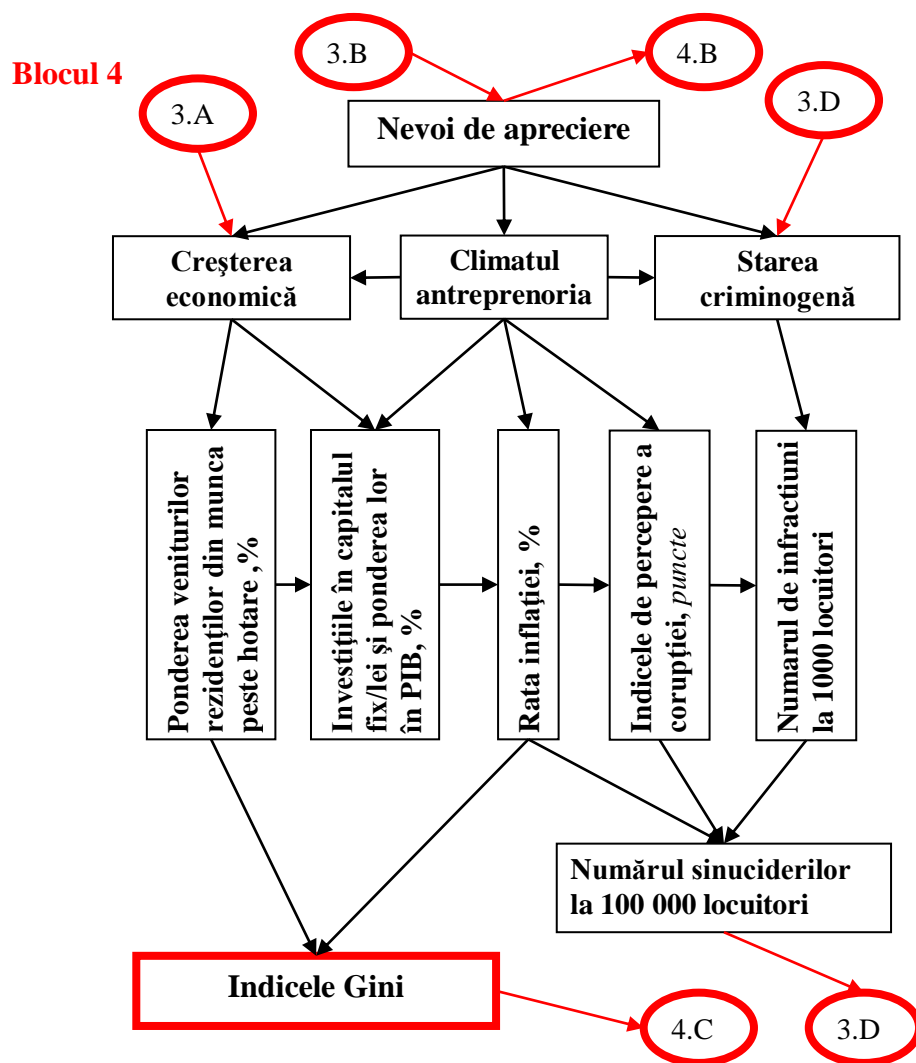
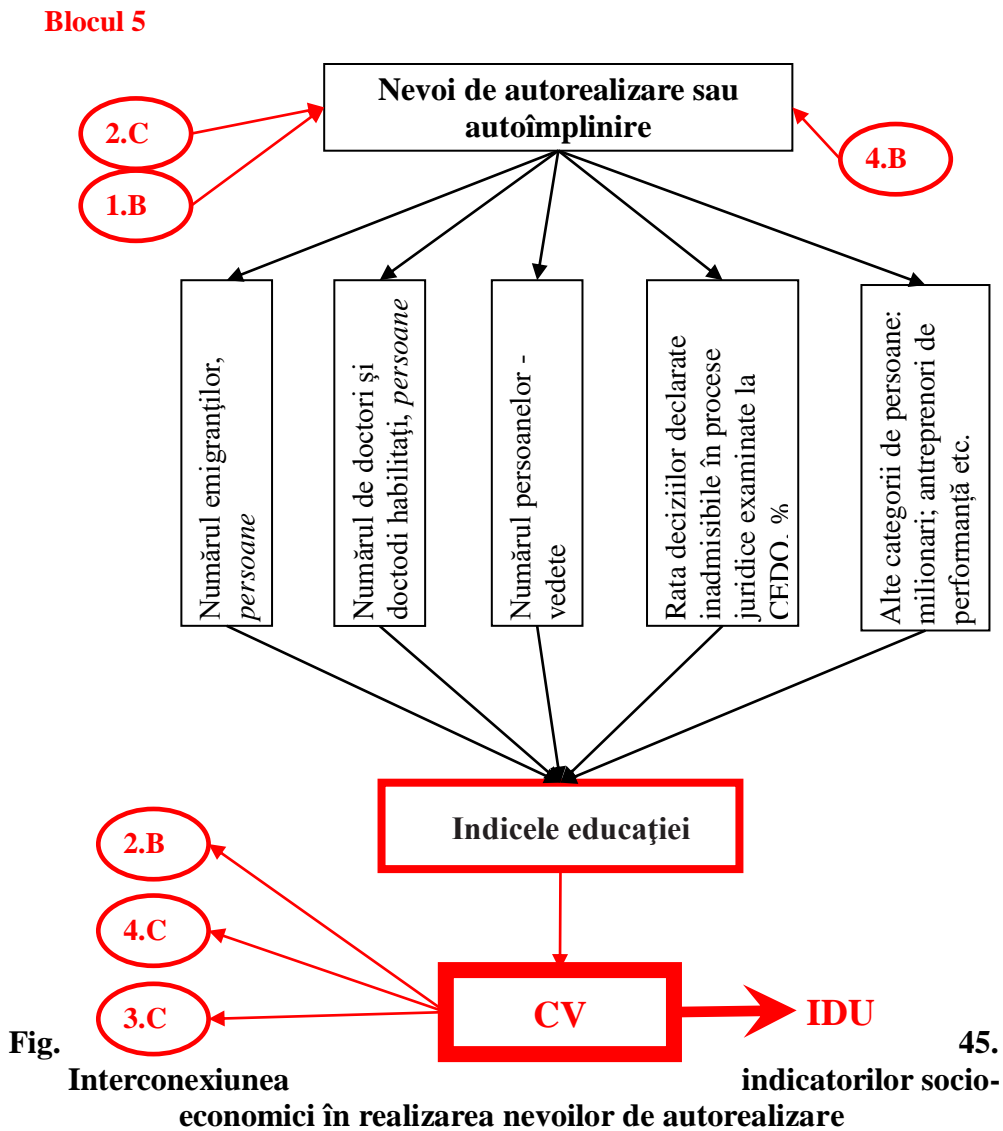

Fig. 44. Interconexiunea indicatorilor socio-economici în realizarea nevoilor de apreciere

(Elaborată de autor)

(Elaborată de autor)

Ni.A,B,C

Agendă:

- Ni – prezintă grupul de nevoi;
- A – categoriile socio-economice care exprimă nevoile umane;
- B – indicatorii economici care caracterizează nevoile umane;
- C – valoarea indicatorilor economici care exprimă nevoile umane.

4.2. Modelarea proceselor de creștere a Calității Vieții și determinarea indexului Calității Vieții la nivel național prin Rețelele Petri Hibrade

Schemele din figurile 41-45 redau conexiunile și interdependențele de tip cauză-efect ale indicatorilor socio-economici în evaluarea CV pe grupe de nevoi. Pentru a evalua indexul integral al CV, este necesar a construi un model matematic, care ar descrie aceste dependențe, folosind un mecanism adecvat, ar reduce interdependențele indicatorilor economici și ar determina valoarea integrală a indexului CV.

Reieșind din noul concept al CV după conținut, interesul nostru s-a îndreptat înspre selectarea unei noi forme de evaluare a acesteia și am determinat că mecanismul tehnicilor Rețelelor Petri Hibrade Temporizate (RPHT) ar fi potrivit pentru diagnosticarea indexului CV. RPHT sunt propuse de mai mulți savanți mondiali, **Aalst W., Calzarossa M.¹⁸⁰, Marie R., David R.¹⁸¹, German R., Gribaudo M., Horvath G.¹⁸², Li Hui-Fang¹⁸³, Fan Yu-Shun**, în utilizarea lor ca tehnică managerială în previziunea fenomenelor economice, deoarece constituie un formalism de grafic, destul de simplu și intuitiv, de reprezentare a sistemelor cu evenimente discret – continue, în care au loc fenomene de paralelism, de sincronizare și partajare a resurselor concepute să modeleze sistemele distribuite în care sincronizarea, concurența și paralelismul ocupă un loc central, Rețelele Petri au devenit în scurt timp, model de referință pentru aplicarea lor în domeniul economic dinamic, imprevizibil și flexibil în condițiile de piață.

Rețelele Petri Hibrade autonome și extensiile lor prezintă, de asemenea, un

¹⁸⁰ Calzarossa M., Marie R. Tools for Performance Evaluation. Performance Evaluation. Nr.33, 1998, p.1-3.

¹⁸¹ David R. Modelling Hybrid Systems using Continuous and Hybrid Petri Nets. *Proceedings of International Conference PNPM'97*, 1997, p.135-144.

¹⁸² German R., Gribaudo M., Horvath G., Telek M. Stationary analysis of FSPNs with mutually dependent discrete and continuous parts. *Proceedings of 10th Int. Workshop on Petri Nets and Performance Models (PNPM'03)*, Urbana-Champaign, USA, Sept. 2003, IEEE Comp. Soc. Press., p.30-39.

¹⁸³ Li Hui- Fang, Fan Yu-Shun. Workflow Model Analysis Based on Time Constraint Petri Nets // *Journal of Software*, 2004, nr.15(1), p.17-26.

mare interes datorită clarității, simplității relative de reprezentare a fluxului informației economice într-un sistem cu activități antreprenoriale interdependente.

În același timp, teoria Rețelelor Petri permite demonstrații riguroase ale comportării sistemelor economice deschise, expuse prin acest formalism, cu respectarea unor proprietăți interesante, din punctul de vedere al *cooperării proceselor concurente*: excluderea mutuală a interdependențelor diferitelor activități economice, sincronizarea acestora etc. Pe baza proprietăților comportamentale ale rețelelor Petri se poate stabili, de exemplu, corectitudinea proiectării diferitor structuri de producție în raport cu gradul de delegare a competențelor acestora s.a.

Extensiile Rețelelor Petri sunt folosite pentru modelarea, validarea proceselor de proiectare și evaluare a performanțelor sistemelor economice și a aplicațiilor paralele/distribuite ale acestora.

Îndată ce a fost elaborat modelul pentru un sistem dat, se poate efectua o analiză calitativă a coerenței funcționării acestui sistem și a nivelului de eficiență.

Rețelele Petri neautonome temporizate, care iau în considerație derularea în timp a proceselor economice, sunt orientate spre evaluarea performanțelor acestora cu aplicații paralele/distribuite în sistemele de producție, în asigurarea managementului performant la diferite etape de activități ale agenților economici.

Această tehnică inovațională managerială a fost utilizată cu succes de savanții autohtoni **Guțuleac E., Enicov I.** în perfecționarea managementului bancar din R.Moldova și reducerea riscurilor bancare posibile în condițiile de criză economică ¹⁸⁴.

Pentru a efectua simularea și analiza proceselor dinamice de management al CV, noi am propus utilizarea soft-ului VPNP (anexa 34), care va permite

¹⁸⁴ Enicov I., Guțuleac E. *Modelarea activității băncii comerciale prin rețele Petri hibride temporizate*. Revista Științifică "STUDIA UNIVERSITATIS", Anul I, Nr. 8, Universitatea de Stat din Moldova, Ch., 2007, p.218-225.

simularea animată a interdependențelor indicatorilor socio-economici, pentru o perioadă destul de reprezentativă de 8 ani prin intermediul funcționării modelelor de *RPHT*. Aspectele teoretice și aplicative ale *RPHT* sunt prezentate în anexa 33. Mai detaliat se pot consulta capacitățile *RPHT*, adresându-ne site-ului „Petri nets world” <http://www.informatik.uni-hamburg.de/TGI/PetriNets/>.

Pentru fiecare bloc de realizare a nevoilor umane, prezentate în figurile 4.2-4.6, au fost elaborate modelele de Rețea Petri Hibrădă Temporizată cu atributele cantitative respective, ce vor reflecta simularea animată a dinamicii indicatorilor socio-economici în perioada luată în studiu, selectând și agregând procesele manageriale dinamice ale economiei din Republica Moldova pentru asigurarea CV către 2009-2010. Aceste modele sunt prezentate în figurile 36-40.

Semnificațiile locațiilor modelului de Rețea Petri Hibrădă a realizării necesităților fiziologice din Blocul 1, 2 sunt următoarele.

• **Blocul 1. Realizarea nevoilor fiziologice:**

- P1- start, necesități fiziologice;
- P3- asigurări medicale (precondiție);
- P4- securitatea alimentară (precondiție);
- P5- diversificare a serviciilor publice (precondiție);
- B1- dare în folosință a caselor de locuit, *mil. m²*
- B2- prime private de Asigurări Medicale, %;
- B3- pondere a Fondului de Asigurări Medicale în Bugetul de Stat, %;
- B4- consum mediu anual de produse alimentare, %;
- B5- apă livrată consumatorilor, *mil. m³*;
- B6- număr de apartamente gazificate;
- B7- rată de natalitate la 1000 locuitori, %;
- B8- rată de mortalitate la 1000 locuitori, %.

• **Blocul 2. Realizarea nevoilor de securitate:**

- P6- startul, necesitățile de securitate;
- P7- condițiile de muncă (precondiție);

- P8- condițiile mediului ambiant (precondiție);
- P9- securitatea medicală (precondiție);
- P10- securitatea informațională (precondiție);
- B9- drumurile publice, *km*;
- B10- rata accidentelor de muncă, %;
- B11- ponderea cheltuielilor pentru ocrotirea mediului în Bugetul de Stat, %;
- B12- numărul bolnavilor de cancer/SIDA;
- B13- numărul de paturi de spital la 10000 locuitori;
- B14 - numărul medicilor la 1000 locuitori;
- B15- numărul persoanelor ce suferă de morbiditate;
- B16- numărul abonaților la rețeaua telefonică fixă/mobilă, *mii pers.*;
- R1- *Speranța medie de viață per capita, ani.*

• **Blocul 3. Realizarea nevoilor de afiliere și afecțiune:**

- P11- startul, necesitățile de afiliere și afecțiune;
- P12- activități de cercetare-dezvoltare (precondiție);
- P13- cererea pe piață a brațelor de muncă (precondiție);
- P14- relațiile de familie (precondiție);
- P15- relațiile de producție (precondiție);
- P16- cadrul de standardizare a studiilor (precondiție);
- P17- condițiile de muncă (precondiție);
- P18- cererea de noi locuri de muncă (precondiție);
- P19- tendința de modificare a modelului de familie (precondiție);
- B17- creșterea exporturilor, *mii \$ SUA, %*;
- B18 - gradul de dezvoltare a IMM, %;
- B19- gradul de standardizare a producției (precondiție);
- P 20- dezvoltarea sectorului terțiar (precondiție);
- P 21- dezvoltarea industriei (precondiție);
- B20- ponderea cheltuielilor publice a învățământului în PIB, %;
- B21- populația economic activă, *mii persoane*;
- B22- ponderea cheltuielilor legate de știință în Bugetul de Stat, %;

- B23- salariul mediu și ritmul de creștere a acestuia per capita, *lei*;
- B24- ponderea divorțurilor la 1000 locuitori;
- B25- ponderea angajaților în sectorul IMM, %;
- B26- ponderea consumurilor în PIB, %;
- B27- cheltuielile publice în PIB pentru odihnă cultura și sport;
- R28- ***Dinamica PIB per capita, %.***

- ***Blocul 4. Nevoile de apreciere***

- P18- startul, necesitățile de apreciere;
- P19- creșterea economică (precondiție);
- P20- climatul antreprenorial (precondiție);
- P21- starea criminogenă (precondiție);
- B29- ponderea veniturilor rezidenților din munca peste hotare, %;
- B30- investițiile în capitalul fix/*lei* și ponderea acestora în PIB, %;
- B31- indexul de percepere a corupției, *puncte*;
- B32- rata inflației, %;
- B33- numărul de infracțiuni la 1000 locuitori;
- B34- numărul sinuciderilor la 100 000 locuitori;
- R35- ***Indicele Gini, %.***

- ***Blocul 5. Nevoile de autorealizare sau autoîmplinire:***

- P22- startul, necesitățile de autorealizare sau autoîmplinire;
- B36- cantitatea de doctori și doctori habilitați;
- B37- numărul emigranților;
- B38- numărul de persoane-vedete;
- B39- rata deciziilor declarate inadmisibile a proceselor juridice examinate la CEDO, %;
- B40- ***Indicele educației, %.***

Modelul de Rețea Petri Hibridă (RPH) utilizat integral în managementul CV, ce va permite evaluarea și creșterea CV pe țară, este prezentat în figura 49. Rezultatele simulării animate a proceselor manageriale de evaluare și creștere a

CV pe blocuri în funcție de necesitățile umane, în mediul RPH, sunt prezentate în figurile 46-48.

În figurile prezentate sunt înregistrate cinci blocuri de necesități umane, în interiorul cărora sunt conectați cei mai importanți indicatori socio-economici, care influențează creșterea/descrășterea CV. Interconexiunea acestor factori este ponderată prin mecanismul de lucru al RPH integral-utilizate. Aceasta permite reducerea impacturilor fiecărui factor în parte - fie pozitiv, fie negativ - integrând inteligent influențele într-un singur rezultat, în primul rând, al nodurilor, în al doilea rând - în valoarea integrală a indexului CV.

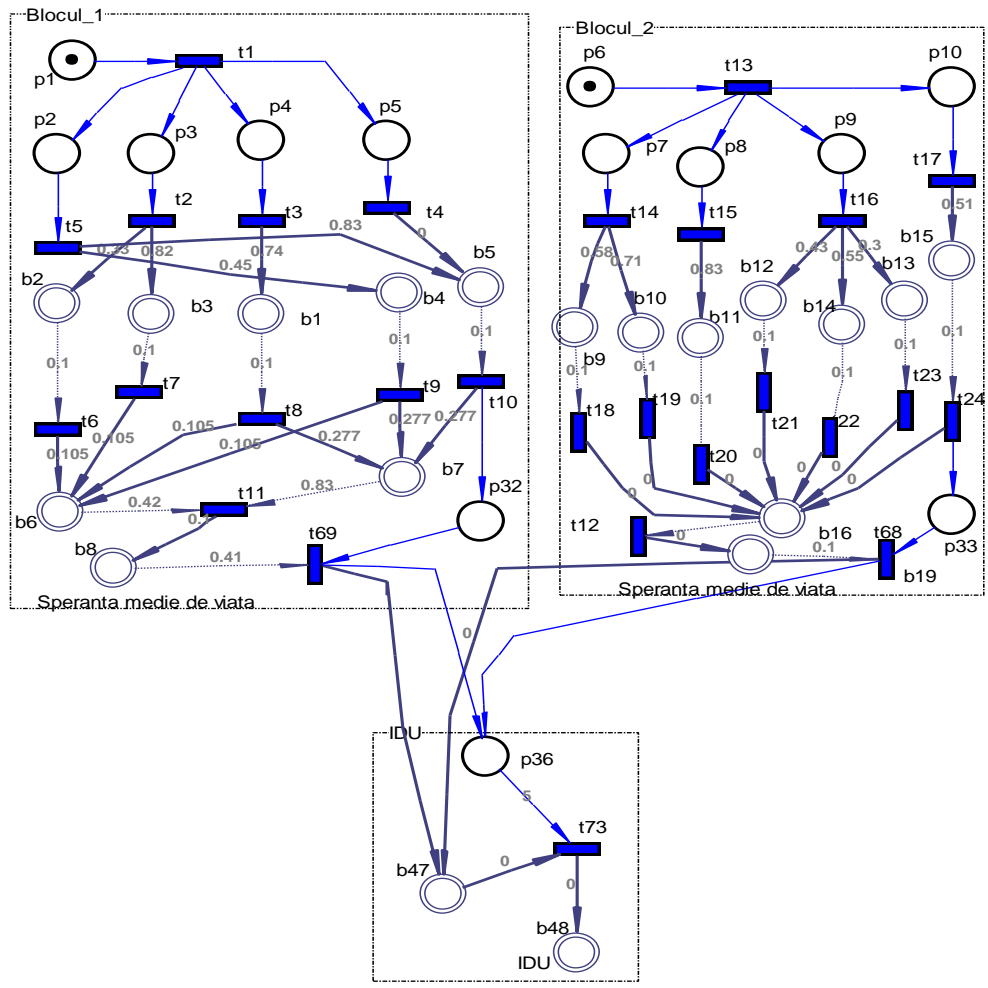

Fig. 46. Blocurile I și II – Simularea realizării nvoilor fiziologice și de securitate
(Elaborată de autor)

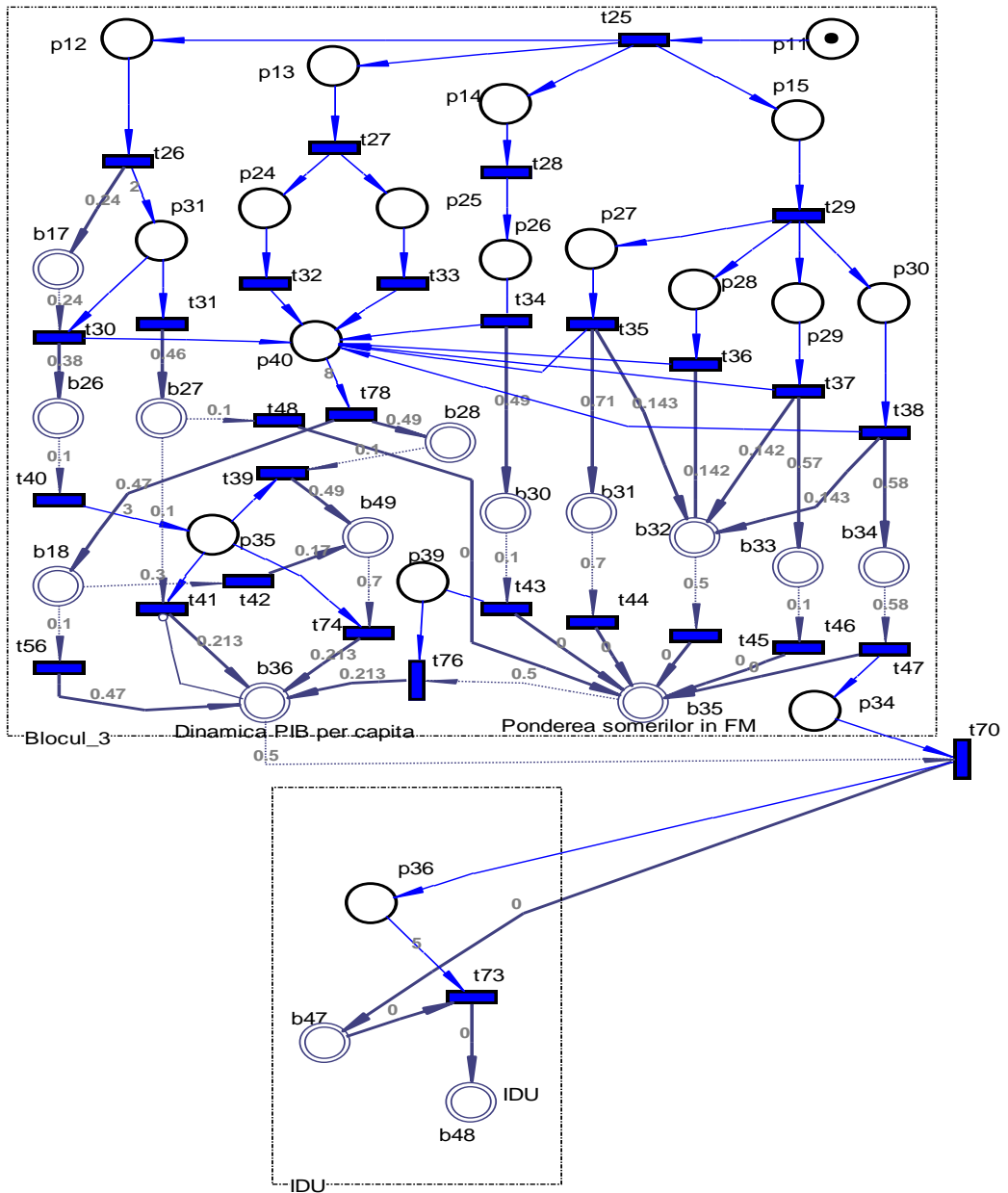

Fig. 47. Blocul III – Simularea realizării necesităților de afiliere și afecțiune

(Elaborată de autor)

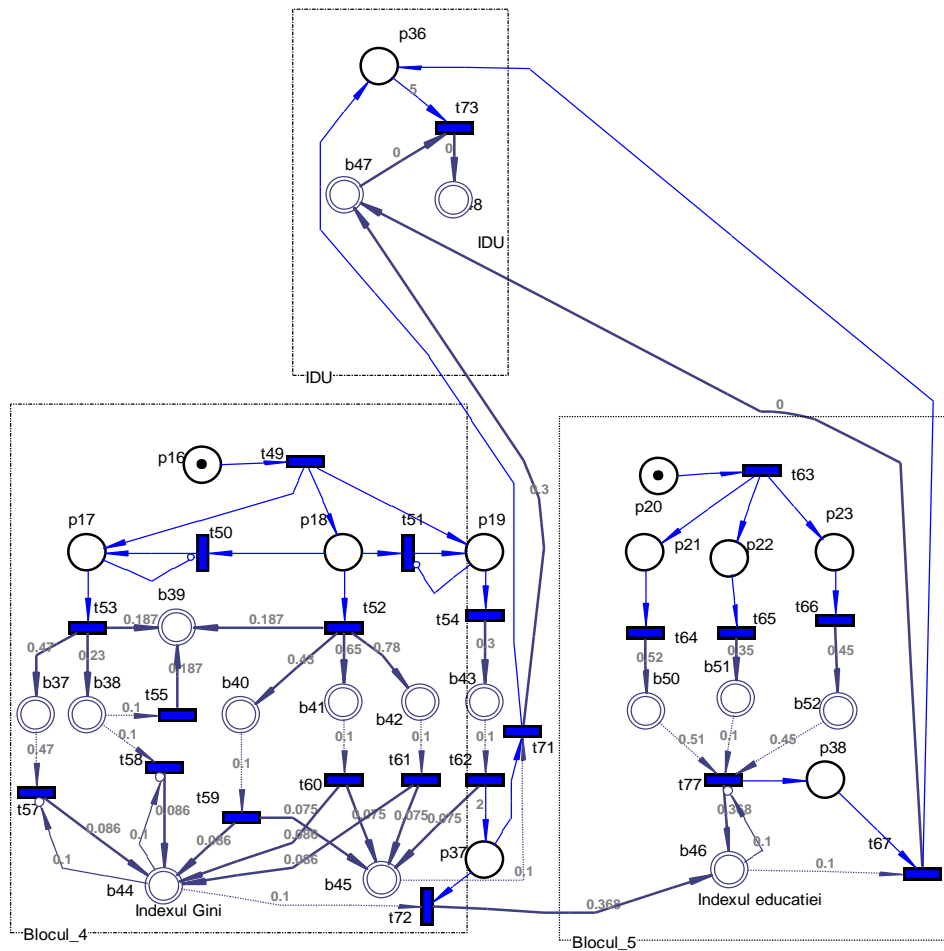

Fig. 48. Blocurile IV și V – Simularea realizării necesităților de apreciere și autorealizare

(Elaborată de autor)

Ambele procese economice ale Blocului I și Blocului II, ce contribuie la realizarea necesităților, contribuie, în final, la creșterea/descreșterea speranței medii de viață per capita, care este recunoscută de PNUD, fiind luată în cont de calculele IDU.

Principiul de lucru se repetă, când apelăm la următorul Bloc, al III-lea, al necesităților umane *de afiliere și afecțiune* (fig.47). Aici toți factorii selectați contribuie la creșterea/descreșterea PIB-ului per capita. În cazul R.Moldova, conform datelor statistice luate în studiu până în 2010, observăm că interconexiunile acestora în nodul Blocului III ne dau valoarea de 0,896, care ne confirmă faptul că este cel mai important factor în creșterea/descreșterea CV în condițiile R.Moldova. Rezultatele confirmă integral rezumatele științifice obținute de noi pe marginea bunăstării populației Republicii Moldova și gradului de neechitate socială în distribuirea veniturilor (cap.3).

Realizarea *nevoilor de apreciere* prin evaluarea echității sociale în realizarea drepturilor omului la muncă, a veniturilor echitabile de la munca efectuată etc., vor contribui, prin **indexul Gini** cu puterea de 0,43 puncte, la creșterea/descreșterea CV (fig.48).

Realizarea libertăților economice a omului, a necesităților Blocului V, care se manifestă prin promovarea valorilor spirituale ale națiunii, recunoașterea unor vedete și oameni de știință în diferite țări ale lumii, rata deciziilor declarate inadmisibile a proceselor juridice examinate la CEDO ș.a. provoacă la cetățeni o stare de împlinire, ș-apoi și fericire. În nodul interconexiunilor indicatorilor propuși, pentru a evalua impactul lor asupra CV, se află Indexul Educației, care exprimă gradul ce include în sine valoarea medie a *ratei brute de înrolare în educație* și a *ratei de alfabetizare la adulți*. Puterea de influență a realizării acestor nevoi este de 0,736.

Aplicarea metodologiei propuse de noi a determinat valoarea finală a indexului CV pe perioada de șapte ani, în Republica Moldova, în mărime de 0,52.

Pentru a dovedi relevanța metodologiei elaborate, am comparat valorile obiective ale indexului CV, obținut prin simularea proceselor de management al CV pentru 2009-2010, cu opinia subiectivă a cetățenilor R.Moldova, obținută ca rezultat al sondajului public, efectuat de Centrul analitic Independent "Expert-Grup" "**MOLDOVA 2009: Raport de stare a țării**". Rezultatele sondajului au determinat poziția subiectivă a populației referitor la satisfacția cu viața în R.Moldova pentru 2009-2010.

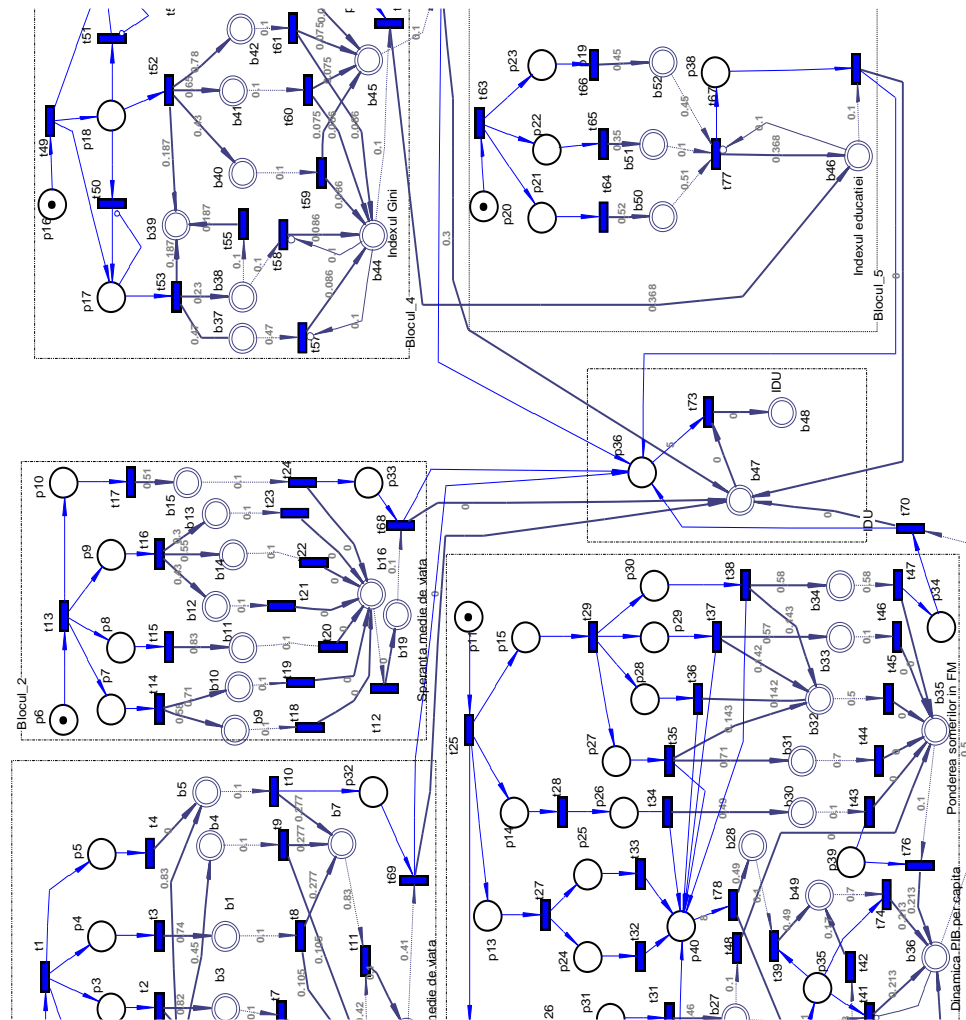

Fig. 49. Simularea integrală a managementului CV din R. Moldova prin utilizarea Rețelele Petri Hibrade

(Elaborată de autor)

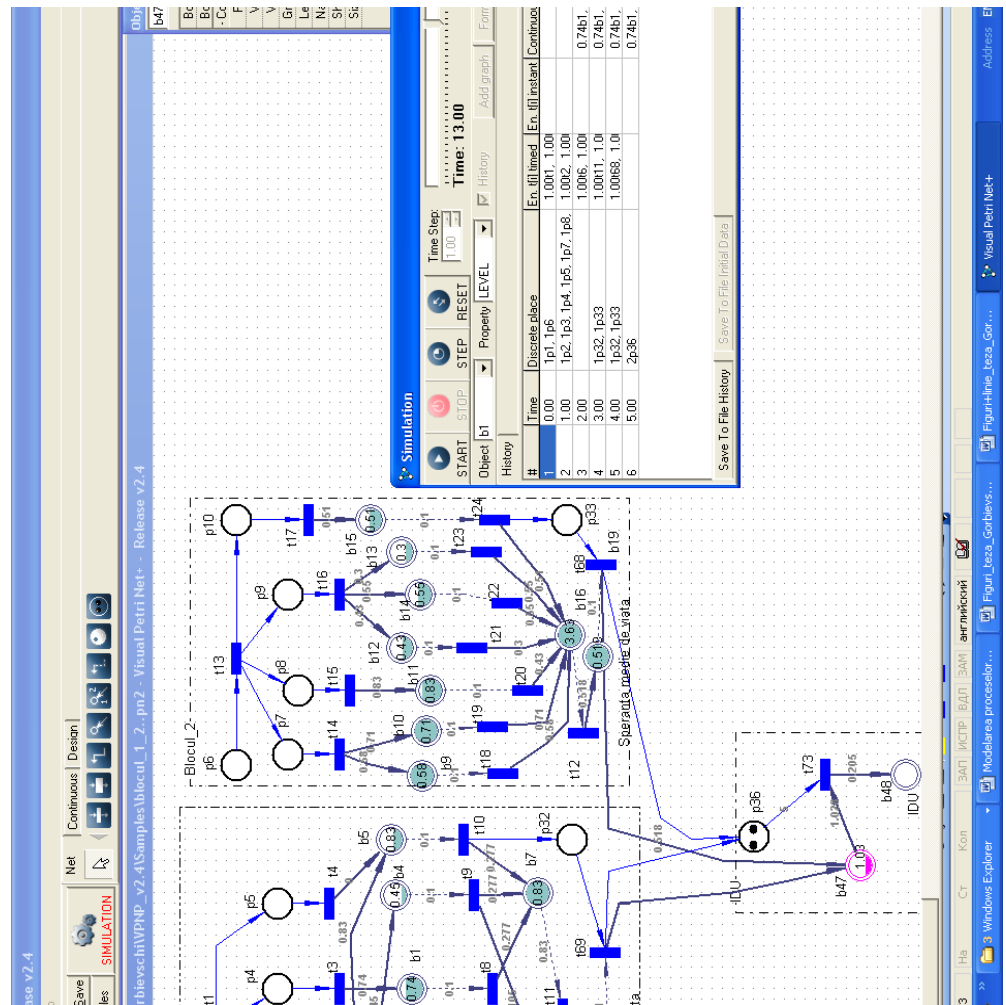

Fig. 50. Screenshot VPNP al rezultatelor simulării realizării nevoilor fiziologice și de securitate prin RPHT

(Elaborată de autor)

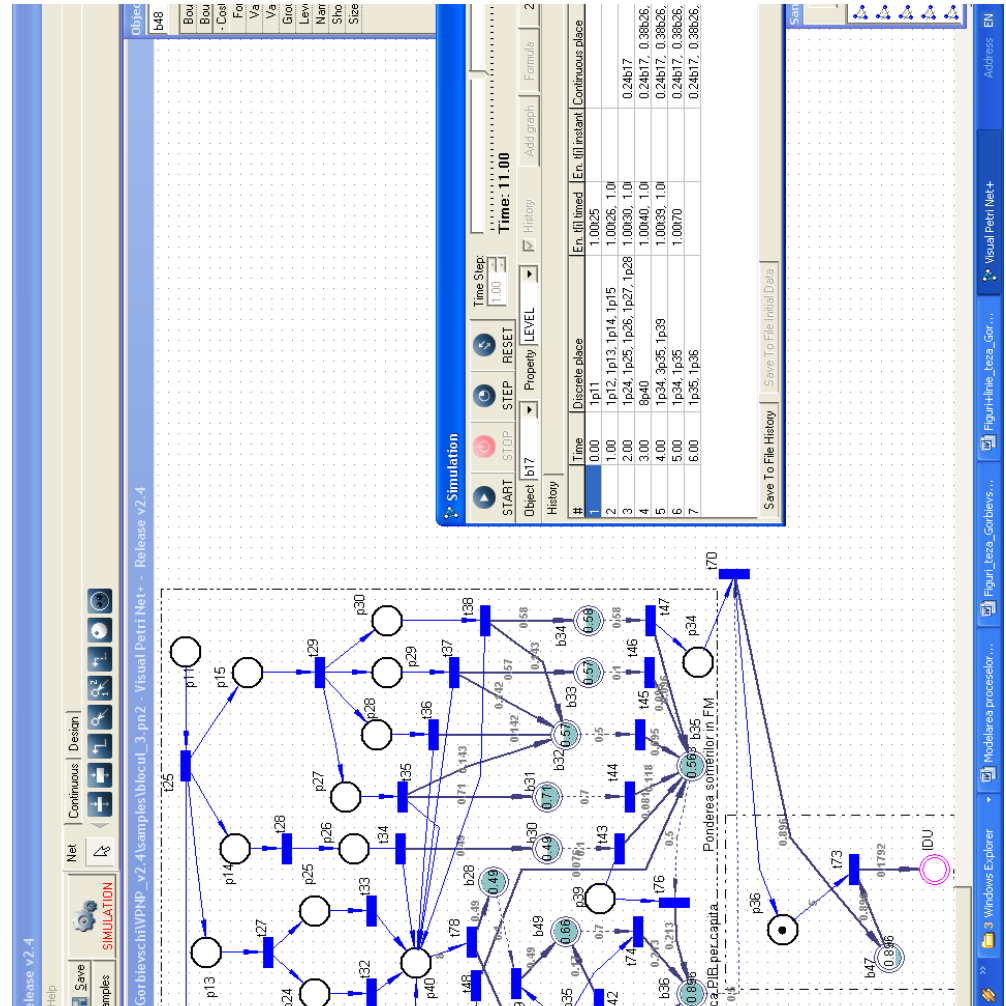

Fig. 51. Screenshot VPNP al simulării realizării nevoilor de afiliere și afecțiune prin RPHT

(Elaborată de autor)

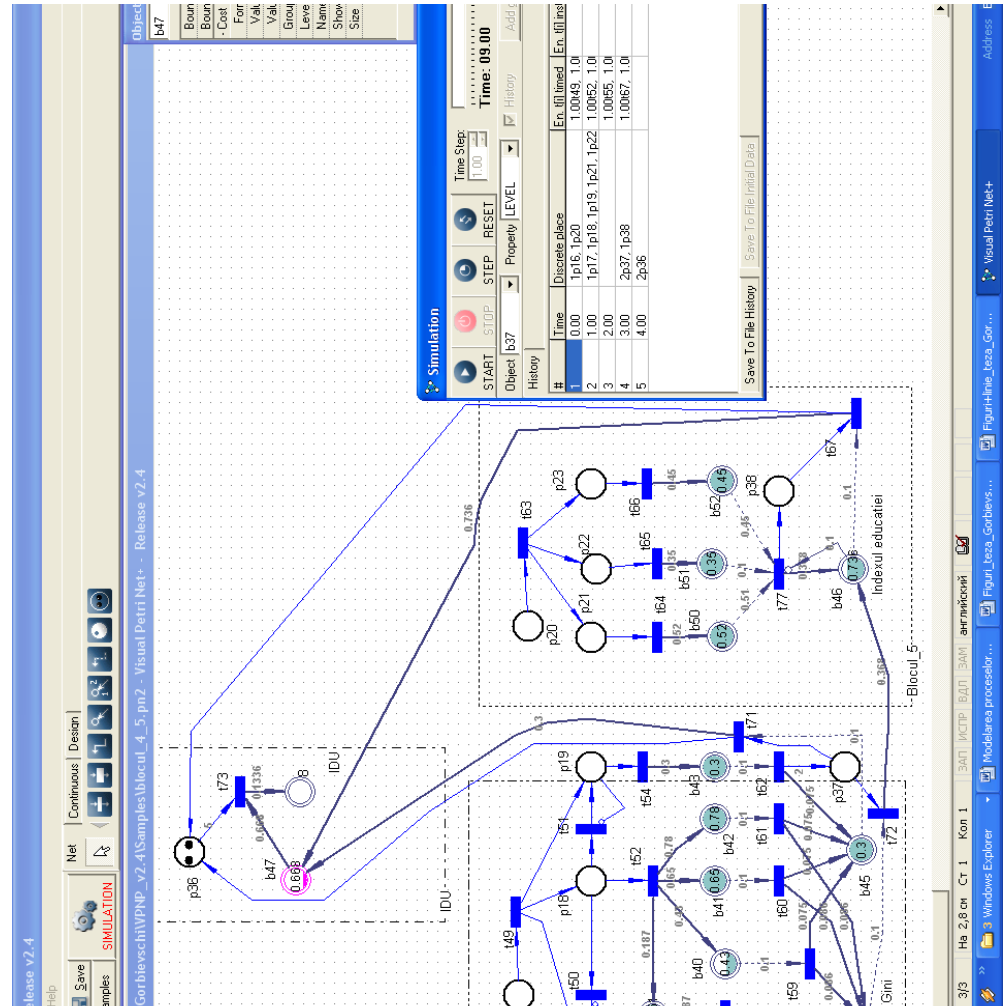

Fig. 52. Screenshot VPNP al simulării realizării nevoilor de apreciere și autorealizare prin RPHT

(Elaborată de autor)

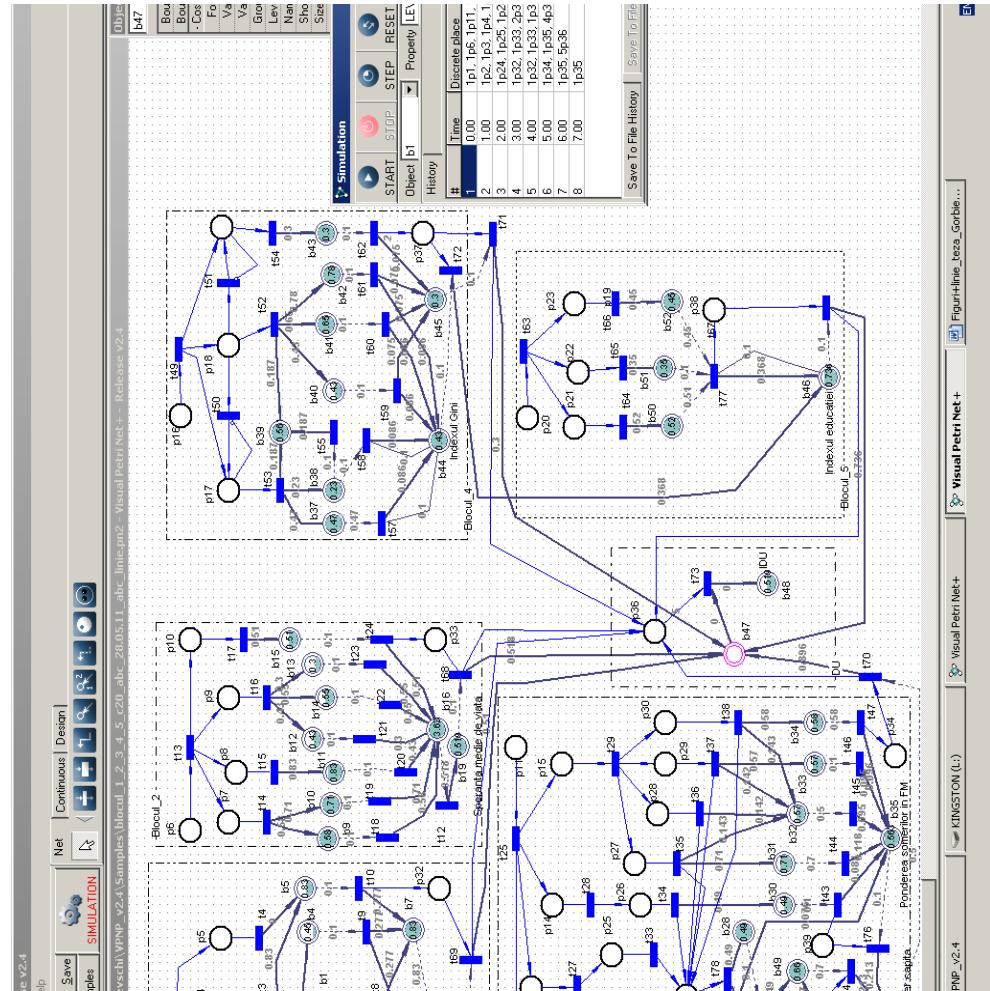

Fig. 53. Screenshot VPNP al simulării managementului CV la nivel național prin RPHT

(Elaborată de autor)

Rapoartele de stare a țării reprezintă o serie de publicații magistrale, elaborate de „Expert-Grup”, și sunt publicate o dată la fiecare doi ani. Scopul Rapoartelor este de a analiza obiectiv, imparțial și într-un cadru holist tendințele majore în dezvoltarea R.Moldova ca stat, de a identifica avantajele și barierele, riscurile și oportunitățile cu care se confruntă țara pe calea dezvoltării sale și de a atenționa elitele politice, dar și societatea în ansamblu despre aspectele pozitive și negative ce influențează procesele dezvoltării. În

ultima instanță, Rapoartele de Stare a Țării încearcă să răspundă la întrebarea: unde se îndreaptă R.Moldova pe traiectoria dezvoltării?

Sondajul public, în octombrie 2009, a fost realizat pe un eșantion de 1070 de respondenți, reprezentativ pentru populația adultă a R.Moldova (cu excepția Transnistriei) și a avut o eroare de ± 3 la sută. Pe lângă multitudinea de întrebări puse în fața respondenților (*Ce sentiment aveți în legătură cu faptul că sunteți cetățean al Republicii Moldova?*; *Câtă încredere aveți în administrația publică locală din localitatea Dvs.?*; *Credeți că prin participarea la alegeri puteți influența situația din țară în direcția favorabilă Dvs.? În ce măsură politicile statului reflectă interesele și așteptările Dvs.? ș.a.*), una din cele mai importante a fost *“Cum apreciază populația Republica Moldova ca loc de trai?”*.

Moldova, dorită ca loc de trai. În pofida tuturor problemelor pe care le are, R.Moldova pare să fie o țară dorită ca loc de trai, cel puțin de proprii cetățeni – 76 la sută dintre cei chestionați au spus că ar dori ca copiii sau nepoții lor să trăiască în Republica Moldova și doar 10 la sută nu ar dori acest lucru. Le place oamenilor cu adevărat această țară și au ei încredere, cel puțin, în viitorul ei, dacă nu în prezent? - În aparență, da! Precizat totuși, că bătrânii sunt mai dornici decât tinerii să-și vadă copiii rămânând să trăiască în R.Moldova.

Moldovenii își iubesc țara, dar, într-o perspectivă de scurtă durată, mulți dintre ei – 39 la sută din cei chestionați – ar prefera să plece peste hotare pentru un serviciu mai decent (în special femeile), cei de vârstă medie și cei în etate, cu profil educațional scăzut și locuitori ai satului. Locuitorii Chișinăului sunt mai puțin dispuși să se aventureze în așa ceva. În general, 42 la sută au răspuns că nu ar emigra pentru a munci în străinătate. Chiar dacă mulți moldoveni n-ar refuza să facă niște bani în străinătate, aceștia n-ar fi gata să plece din R.Moldova definitiv – **51 la sută au spus că nu doreau să plece pentru totdeauna**, în timp ce 22 la au fost indeciși. Acest lucru a fost mai puțin valabil în cazul tinerilor, jumătate dintre care au intenția de a se stabili peste hotare.

Comparând rezultatele evaluării obiective a CV prin metodologia propusă de noi, în condițiile R.Moldova din 2009, (până la criza economică), cu

rezultatele Sondajului efectuat de Centrul analitic Independent “Expert-Grup” în același an, obținem că valoarea indexului CV, calculată obiectiv, a fost **0,52**, iar cea subiectiv a determinat ponderea populației care nu dorește să emigreze din țară și a fost satisfăcută cu viața **0,51**, ceea ce ne permite să confirmăm relevanța metodologiei propuse pentru evaluarea indexului CV.

Evaluarea CV în 2010 pe țară, după metodologia propusă de noi, a determinat indexul CV egal doar cu **0,42**, ceea ce a fost provocat de căderea bruscă a nivelului de trai în perioada crizei economice. Acest fapt confirmă și statistica internațională. Conform informației EUROSTAT, în 2010 R.Moldova a fost considerată cea mai săracă țară din Europa, PIB-ul pe cap de locuitor constituind valoarea de 2,56 mii de dolari. A fost unica țară din lume, în care remitențele au atins, pe parcursul ultimilor ani, până la 35% din PIB – sume mai mari decât toate salariile Bugetului de Stat și toate exporturile anuale.

4.3.Evaluarea Calității Vieții la nivel regional în Republica Moldova prin metoda sondajului public

Conceptul nostru cu privire la CV vine în concordanță cu noua paradigmă a economiei mileniului al XXI-lea, în care economia regională (europeană) se confruntă cu un nou mediu de afaceri, și anume care provoacă dependențele profunde ale progreselor tehnologice ale economiei globale de schimbările importante ale strategiilor de dezvoltare implementate la nivel național și regional. Tot mai frecvente sunt numeroasele dezbateri publice cu participarea reprezentanților diferitor actori sociali (publici și privați), ale autorităților Administrației Publice Centrale și Locale, ale mediului universitar, ale Camerelor de Comerț etc. în vederea promovării calității produselor și serviciilor.

Pornind de la CV ca vector multifuncțional, noi recunoaștem rolul deosebit al diferitor actori sociali în asigurarea creșterii acesteia: instituții publice, organe APC, societatea civilă, întreprinderile etc. (cap.3).

În speranță de a cerceta problemele CV la nivel regional, și anume cum se realizează parteneriatul public-privat în direcția creșterii CV angajaților, noi am selectat pentru studiu de caz domeniul vinicol, dat fiind faptul că acesta

este recunoscut de savanții autohtoni **T.Bajura, L.Bugaian, B.Găină, M.Gheorghică, A.Stratan ș.a.** drept unul din cele dominante în economia națională. Selectarea zonelor de Sud și Centru al Republicii Moldova pentru evaluarea CV angajaților a fost argumentată prin faptul, că acestea au fost considerate ca cele mai vulnerabile după nivelul de trai și, anume, în zona sudică și centrală sunt amplasate întreprinderile din domeniul vinicol.

Sectorul vite-vinicol are o contribuție majoră în formarea PIB-ului (18-20%) și asigurarea locurilor de muncă (27%), reprezentând unul din capitolele cele mai importante în exportul de mărfuri (12% din total export) din Republica Moldova. Condițiile climatice excelente ale republicii, solul fertil, tradițiile seculare și costurile reduse reprezintă doar câteva din avantajele oferite de acest sector. Peste 90% din producția de vinuri merge la export în peste 50 țări ale lumii, însă ponderea cea mai mare o reprezintă țările din fostul spațiu sovietic (peste 85% din total export vinicol). Plantațiile de viță de vie acoperă o suprafață de peste 150 mii hectare, care asigură necesarul de materie primă pentru cele peste 170 întreprinderi de procesare și peste 60 companii de îmbuteliere. Anual sunt produse peste 200 milioane sticle de vin, 20 milioane sticle de spumante și 40 mii hl de brandy (divinuri). Sunt bine cunoscute localitățile vinicole ale R.Moldova: Cricova, Ialoveni, Mileștii Mici, Nisporeni, Comrat, Purcari, Ciurnai, Hâncești, Cazaiac, Vulcănești – toate situate în zona Centrală și de Sud a Republicii Moldova. Iar beciurile de la Cricova, Mileștii Mici, Brănești, Cojușna etc. oferă condiții excelente de păstrare a producției vinicole.

Transformările economico-manageriale, efectuate în complexul agroindustrial al Republicii Moldova au rezolvat o serie de probleme și au realizat cu succes strategia statului în dezvoltarea continuă a uneia dintre cele mai vechi, tradiționale și prestigioase ramuri – viticultura și vinificația. Îndeletnicirea de milenii rămâne și astăzi o preocupare prioritară a poporului țării noastre, în general, și a celui din sectorul rural, în special.

Moldova este principalul furnizor de materie primă pentru industria vinicolă din Ucraina, arată un studiu de piață, realizat de “AlcoMarketReport” și citat de ziarul „Ekonomiceskie Izvestia”. Potrivit publicației, în 2010

Ucraina a importat circa 1,55 milioane decalitri de vin în vrac, din care 95% au fost aduse din R.Moldova, iar restul din Georgia și Macedonia. Mai mult, în primul trimestru al anului 2011 importurile de materie primă s-au majorat de trei ori față de aceeași perioadă a anului 2010, iar unele întreprinderi ucrainene activează, în mare parte, pe vinul în vrac, importat din Republica Moldova. În special e vorba de producătorii de vinuri spumante (anexa 35).

Specialiștii ucraineni susțin că cel mai mare atu pentru producția alcoolică moldovenească constituie prețul accesibil. Totodată, ei susțin că producția alcoolică din țara noastră va continua să se bucure de căutare în Ucraina. În nouă luni ale anului 2012, Moldova a livrat pe piața rusă produse alcoolice în valoare de 40,59 mil. lei, în creștere cu 37,4%, comparativ cu aceeași perioadă a anului precedent. Pe locul al doilea, la capitolul achiziții de vin și divin moldovenesc este Belarus, care le-a achiziționat în valoare de 29,35 mil. dolari sau cu 21,3% mai mult față de ianuarie-septembrie 2011 [http://www.noi.md/md/news_id/17714, navigat 24 02.2013].

Noi considerăm că următorii indicatori *cantitativi* (obiectivi) ai activității acesteia contribuie la creșterea CV angajaților la nivel de întreprindere:

1. Dinamica cifrei de afaceri a întreprinderii;
2. Dinamica exporturilor întreprinderii,
3. Dinamica numărului mediu scriptic al angajaților în cadrul întreprinderii;
4. Dinamica productivității muncii a unui angajat;
5. Dinamica investițiilor în fondurile fixe;
6. Dinamica salariului mediu lunar al unui angajat (ca rezultat al factorilor precedenți).

Cum s-a menționat în capitolul 3, noi considerăm managementul CV parte componentă a managementului public, care prin parteneriat cu antreprenoriatul autohton și societatea civilă monitorizează creșterea acesteia ca fenomen social. Deși CV ca indicator complex socio-economic poate fi evaluat doar la nivelul macroeconomic, acest fapt deloc nu reduce aportul și rolul altor actori publici în asigurarea și monitorizarea acesteia, inclusiv a întreprinderilor.

Considerăm oportun de a face sondaje publice privind evaluarea opiniei subiective a angajaților față de CV. Deci, drept indicator subiectiv în

evaluarea CV poate servi opinia publică referitoare la satisfacția cu viața a angajaților întreprinderilor vinicole.

Pentru a prezenta un exemplu mai relevant al situației reale a angajaților unei ramuri a economiei Republicii Moldova, considerăm necesar selectarea pentru studiu a întreprinderilor industriei vinicole, ca una din cele mai reprezentative din cadrul industriei prelucrătoare și, în același timp, reieșind din următoarele caracteristici:

- ✓ creșterea în societate a consumului vinurilor și băuturilor spumoase, ceea ce confirmă valorile vânzărilor cu amănuntul a vinurilor în R.Moldova și peste hotarele ei (tab.58);

Tabelul 58

Vânzările cu amănuntul a vinurilor moldovenesti, 2001-2010

Indicatori	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Vinuri, mii lei	34596	43718	55572	49319	58415	79919	114568	139557	125987	132271
% față de anul precedent	100,0	126,4	127,1	88,7	118,4	136,8	143,3	121,8	90,3	105,0
Vinuri spumoase	26961	36073	51317	55194	62465	81140	103065	126978	121108	139289
% față de anul precedent	100,0	133,8	142,3	107,6	113,2	129,9	126,5	123,2	95,4	115,0

(Datele BNS, 2011)

- ✓ amplasarea ramurii în diferite zone geografice ale țării: Sudul și Centrul Moldovei;
- ✓ posedarea diferitelor forme organizatorico-juridice de antreprenariat: SA, ÎS și SRL;
- ✓ întreprinderile reprezintă diferite forme de proprietate: publică și privată;
- ✓ întreprinderile sunt diferențiate după dimensiuni: mici, medii și mari;
- ✓ situația exporturilor întreprinderilor din domeniu este diferită; veniturile angajaților sunt diferite.

Cum s-a demonstrat anterior în capitolul 3, *veniturile populației R. Moldova depind mult de sectorul de localizare a populației*. Ratingul acestuia după venituri este diferit: Nordul republicii – venituri maxime; Centrul – venituri medii, Sudul - venituri minimale. Acest fapt este confirmat de datele

statistice ale salariului mediu lunar al unui angajat pe economia țării, în profil teritorial, generate de concentrarea agenților economici pe teritoriul țării. Astfel, în 2010 în zona de Nord a Moldovei, salariul mediu al unui angajat a constituit 83% din salariul mediu pe țară, în Centru acest raport a constituit valoarea de 77,4% din salariul mediu pe țară, iar la Sudul Moldovei – doar 70,7%. Deci, Sudul țării se află într-o situație mai deplorabilă. În ultimii trei ani se menționează creșteri slabe ale acestor ponderi, în special în Sudul și Centrul țării (tab.A23.8.).

De asemenea, s-a ținut cont și de forma de proprietate. Informația recentă statistică confirmă faptul, că sectorul privat din R.Moldova își ea amploarea și se dezvoltă cu tempouri destul de rapide. Conform datelor statistice ale anului 2010, numărul întreprinderilor din sectorul privat constituie 90,8 % din totalul întreprinderilor, care dețin 66,8% din totalul angajaților, cifra de afaceri a acestuia fiind de 60,5% din totalul pe țară, iar valoarea adăugată brută la costul factorilor de producție fiind numai de 46,6%.

Tempourile de creștere a investițiilor în fondurile fixe ale sectorului privat sunt mai mari decât ale sectorului public. Dacă în perioada 2005-2010 în sectorul public ritmul de creștere a investițiilor în fondurile fixe s-a micșorat de la 32,7% până la 28,4%, apoi în sectorul privat s-au menționat tempouri de creștere a acestora. Astfel, în 2010 ele au crescut până la 42,3% față de 32,5% în 2005 (tab. A29.1).

În anexa 34 sunt prezentate informațiile statistice referitoare la exportul de vinuri din Republica Moldova în anii 2001-2011 în țările CSI, UE și alte țări. Se confirmă faptul că exporturile de vinuri, a mustului din struguri a vinului spumos și altor băuturi din struguri în valoarea cantitativă a țării au tendință de descreștere, cu un declin dramatic al întregii producții în 2007.

Producția vinului depinde de mai mulți factori, printre care sunt condițiile climaterice și evoluția cererii de vin pe piață. Nici o strategie pe termen lung nu poate fi implementată atunci când persistă probleme semnificative pe termen lung, cauzate de evenimente neașteptate, precum a fost embargoul Rusiei asupra vinurilor moldovenești și stipulările stabilite la ridicarea embargoului în iunie 2007. Reorientarea producătorilor autohtoni de vinuri de

la piața Europei de Est spre piața Europei de Vest a luat din timp și a redus posibilitatea creșterii investițiilor în plantațiile de vie.

Sectorul vinicol este reglementat de numeroase documente legale care se suprapun, sunt învechite, împovărătoare și costisitoare de implementat. Multe regulamente conțin un șir de restricții, care nu sunt justificate în condițiile economiei de piață. Toate acestea creează obstacole inutile în calea gestionării afacerilor și operațiunilor de producere, conducând la incapacitatea de a se ajusta la cerințele pieței și limitând oportunitățile de inovație, dezvoltare și investiții în sector. Anumite legi și regulamente afectează în mod direct exporturile în țările din Occident, deoarece nu sunt armonizate cu legislația UE și cu cele mai bune practici internaționale.

Pe lângă acești factori, este necesar de menționat și impactul crizei economice mondiale, care a influențat cererea pe piața vinurilor.

Acest fapt ne-a orientat să argumentăm selectarea eșantionului de populație pentru evaluarea CV în zonele de Sud și Centru ale Republicii Moldova, orientându-ne spre industria vinicolă. Astfel, în calitate de subiecți de cercetare au fost selectați următorii agenți economici:

1. *Combinatul de Vinuri, SA „Cricova”;*
2. *Combinatul de vinuri de calitate, ÎS „Mileștii Mici”;*
3. *SRL «BasaVin».*

Combinatul de Șampanie și Vinuri SA „CRICOVA”, fiind renumit pentru labirinturile sale subterane unice și, în special, pentru vinurile sale excelente, a fost fondat în 1952. Anume în acest an hrubele de calcar din preajma orașelului Cricova, din care istoric se extrăgea această piatră de construcție, au fost transformate într-o imensă unitate de producere și depozitare a vinului. Fiind conceput ca un producător al vinurilor de elită în baza tehnologiilor clasice europene, Combinatul SA „CRICOVA” a folosit drept fundal pentru ulterioara sa activitate condițiile prospere originale ale galeriilor sale, care se extind pe o lungime mai mare de 60 km, cu o microclimă unică. Aici, în decursul întregului an, temperatura rămâne constantă – cca +12°-+14°C, pe când umiditatea relativă a aerului constituie cca 97-98%. Anume datorită acestor condiții naturale optime este posibilă

păstrarea și maturarea vinurilor de calitate superioară, precum și a spumantului clasic, cu formarea caracterului autentic al acestora.

SA „CRICOVA” este una din puținele întreprinderi din lume care produc vinuri spumante în conformitate cu metoda clasică franceză, inventată de celebrul călugăr Dom Pierre Perignon – „Methode Champenoise”: prin fermentare secundară în sticlă și maturare ulterioară în poziție orizontală cel puțin 3 ani. Beciurile ale SA „CRICOVA” adăpostesc și o remarcabilă colecție de vinuri – Oenoteca Națională. Exponate unice, precum sunt “Ierusalim de Paști”, licoarea “Ian Beher” (recolta din 1902), împreună cu încă 158 de mărci din Burgundia, Moselle, Tokaji, Rhein... formează tezaurul prețios atât al Combinatului, cât și al R. Moldova, cuprinzând circa 1,3 mln. de sticle.

Tabelul 63

Indicatorii obiectivi socio-economici ai CV, SA „CRICOVA”, 2007-2011

Indicatorii principali economici	2007	2008	2009	2010	2011
1. Cifra de afaceri, <i>mln. lei</i>	131,0	133,1	141,9	158,0	196,5
<i>Tempoul de creștere față de anul precedent, %</i>	122,3	101,6	106,6	111,3	124,4
2. Numărul mediu scriptic al angajaților, <i>persoane</i>	678	705	738	711	691
<i>Tempoul de creștere față de anul precedent, %</i>	103,0	104,0	104,7	96,3	97,2
3. Productivitatea muncii per angajat, <i>mii lei</i>	193,2	188,8	192,2	222,2	284,4
<i>Tempoul de creștere față de anul precedent, %</i>	105,0	97,7	101,8	115,6	130,0
4. Ponderea exporturilor în totalul vânzărilor, %	40,0	37,0	54,0	45,0	53,4
<i>Tempoul de creștere față de anul precedent, %</i>	228	110,5	122,2	83,3	118,7
5. Investiții în fonduri fixe, <i>mln. lei</i>	61,0	37,1	16,1	11,7	55,5
<i>Tempoul de creștere față de anul precedent, %</i>	44,0	60,8	43,4	72,7	4,7 ori
6. Salariul mediu pe angajat, <i>lei</i>	2493	3081	2899	3084	3553
<i>Tempoul de creștere față de anul precedent, %</i>	112,0	123,6	94,1	106,4	115,2

(Elaborat de autor în baza Rapoartelor anuale ale SA „CRICOVA”)

Colecția de medalii și decorații ale Combinatului, de altfel ca și Oenoteca, este suplinită permanent: vinurile de Cricova au cucerit deja mai mult de 80 de “Gland-Prix”, medalii de aur și argint. Reprezentând un complex subteran inedit, SA „CRICOVA” este o întreprindere cu un potențial de producere imens, fiind declarată „obiect al patrimoniului cultural național” și decorată cu cea mai înaltă distincție de stat – Ordinului Republicii, ca semn al recunoașterii contribuției acesteia la prosperarea economiei naționale și a eforturilor

remarcabile în vederea dezvoltării ramurii vitivinicole din R. Moldova [www.mdmoldova.narod.ru].

Cum vedem din tabelul 63, în perioada 2007-2011, performanțele economice ale SA „Cricova” sunt în permanentă creștere: cifra de afaceri a crescut de 1,5 ori; productivitatea muncii – de 1,47 ori; salariul mediu lunar – de 1,43 ori; exporturile – de 1,24 ori.

Ea oferă un șir de ajutoare materiale și indemnizații angajaților (anexa 30).

Combinatul de vinuri de calitate ÎS „Mileștii Mici”. ÎS „Mileștii Mici” a fost fondată în 1969, în comuna Mileștii Mici, nu departe de or. Chișinău și reprezintă un oraș vinicol subteran cu galerii de cca 200 km, formate după cel de-al doilea război mondial, în urma extragerii zăcămintelor de calcar. Pe parcursul anilor, întreprinderea și-a modificat de câteva ori statutul. În prezent ÎS „Mileștii Mici” este o întreprindere de stat specializată în producerea, păstrarea și comercializarea băuturilor alcoolice, declarată în 2005 de Parlamentul RM „Patrimoniul Cultural-Național al Republicii Moldova”.

Activitatea întreprinderii este asigurată de circa 200 de angajați în diferite secții de producere: de păstrare, îmbuteliere a vinurilor, a vinului spumant și colecția. În prezent, ÎS „Mileștii Mici” dispune de cea mai mare colecție de vinuri din lume, care numără cca 1,5 mln butelii de vin, ce se află la o adâncime de 85,0 m sub pământ.

Secția de păstrare are menirea de a primi vinuri, materie primă de la furnizori din zonele vinicole de Sud și Centru ale Moldovei, asigurând prelucrarea, măturarea și pregătirea lor pentru îmbuteliere.

ÎS „Mileștii Mici” dispune de o colecție de vinuri care a marcat faima întreprinderii pe piața internă și pe arena internațională a vinurilor. În luna august a anului 2005 „Colecția de Aur” Mileștii Mici a fost recunoscută de “Guinness World Records” drept cea mai mare colecție, cele cu marcă comercială „Mileștii Mici” fiind vinuri excepționale, cel mai vechi datându-se cu anul 1972. Rafinatele vinuri albe, cum ar fi: „Sauvingnon 1986”, „Traminter 1986”, viguroasele vinuri roșii „Cabernet - Sovingnon 1986”, „Codru 1987”, „Trandafirul Moldovei 1986” sunt apreciate la cel mai înalt nivel de vinificatorii din întreaga lume. Vinurile de „Mileștii Mici” se

comercializează atât în țară, cât și peste hotarele ei – Japonia, Taiwan, Olanda, Cipru, Danemarca, Finlanda, Malaysia etc. La aceste prezentări de vin, organizate de partenerii de afaceri ai ÎS „Mileștii Mici”, participă câteva sute de specialiști în domeniu, reprezentanți ai cercurilor politice, oameni de cultură, jurnaliști etc. Evenimentul este urmat de degustări de vin cu bucate tradiționale, excursii în împrejurimi etc. Rezultatele manifestărilor și ale prezentărilor au un ecou imens în lume și sunt mediatizate în presa locală.

În scopul promovării produselor vinicole cu marca comercială „Mileștii Mici”, în 2010 au avut loc prezentări de vin în orașele Tokyo și Kumamoto (Japonia). În atenția japonezilor au fost expuse vinurile de colecție „Trandafirul Moldovei, 1986”, „Negru de Purcari, 1986”, „Reasling, 1986”, „Codru, 1987”, vinul spumant natural roșu „Moldova de Lux” ș.a.

În septembrie 2010, în orașele Beijing și Shanghai din Republica Populară Chineză, a avut loc prezentarea vinurilor cu marca comercială „Mileștii Mici”, la care au asistat cca 200 de persoane oficiale și oameni de afaceri din China și Moldova. Această prezentare a făcut parte din șirul acțiunilor de promovare și diversificare a pieții de desfacere pentru vinurile respective. Organizarea reușită a acestui eveniment se datorează eforturilor comune ale CVC „Mileștii Mici”, cu partenerii de peste hotarele țării, în scopul majorării exporturilor și promovării produselor vinicole pe piața externă.

ÎS „Mileștii Mici” a implementat cu succes sistemul de management integrat al: Calității (ISO 9001:2000), Mediului (ISO 14001:2005), Sănătății și Securității Ocupaționale (BSOHS 18001:2007), Siguranței Alimentului (ISO 22000: 2006) și a obținut certificate care confirmă o dată în plus calitatea înaltă a vinurilor cu marca comercială respectivă. Implementarea acestor sisteme de calitate are drept scop creșterea competitivității ÎS „Mileștii Mici” atât pe piața internă, cât și pe cea externă, tinzând spre îmbunătățirea continuă a satisfacției clientului, a calității produselor și a proceselor elaborate în cadrul întreprinderii.

Actualmente, ÎC „Mileștii Mici” exportă vinurile sale în țările: China, Japonia, Taiwan, Olanda, Germania, Albania, Finlanda, Cipru, țările CSI.

Tabelul 64

Dinamica indicatorilor socio-economici ai ÎS „Mileștii Mici”

Indicatorii economici principali	2007	2008	2009	2010	2011
1. Cifra de afaceri, mln. lei	21,3	24,1	15,5	19,1	27,7
Tempoul de creștere față de anul precedent, %	109,0	113,1	64,3	123,1	145,0
2. Numărul mediu scriptic al angajaților, persoane	320	296	265	222	208
Tempoul de creștere față de anul precedent, %	105,0	92,5	89,5	83,8	93,7
3. Productivitatea muncii per angajat, mii lei	66,6	84,4	58,5	86,0	133,2
Tempoul de creștere față de anul precedent, %	116,4	126,7	69,3	147,0	154,8
4. Exporturi față de anul precedent, mln. lei	4,3	3,8	1,4	0,4	5,5
Tempoul de creștere față de anul precedent, %	108,0	88,8	36,8	28,5	13 ori
5. Investițiile în fonduri fixe, mln. lei	3,3	3,3	1,0	1,2	3,1
Tempoul de creștere față de anul precedent, %	100,0	100,0	30,3	120,0	258,3
6. Salariul mediu pe angajat, lei	2875	2851	2596	2677	3080
Tempoul de creștere față de anul precedent, %	106,0	99,2	91,1	103,1	115,1

(Elaborată de autor în baza Rapoartelor anuale ale ÎS „Mileștii Mici”)

Orașul vinicol subteran „Mileștii Mici” este unul dintre cele mai importante obiective turistice din R. Moldova și găzduiește vizitatori din toată lumea. Zi de zi ÎS „Mileștii Mici” devine un loc tot mai notoriu și atractiv pentru turiștii din țară, dar, în mare parte, și pentru cei de peste hotare. Dacă în 2009 au fost înregistrați cca 12000 de vizitatori, în 2010 numărul lor a atins cifra de 20200.

Cum vedem din tabelul 56, pe parcursul anilor 2007-2011, ÎS „Mileștii Mici” demonstrează o creștere a vânzărilor. Dacă în perioada 2007-2011 tempoul de creștere a volumului vânzărilor a constituit 130%, productivitatea munci a crescut de două ori, exporturile – cu 28%, salariul mediu pe angajat - cu 7%. Aici, comparativ cu AO „CRICOVA”, performanțele economice au fost mai modeste. ÎS „Mileștii Mici”, ca și SA „Cricova”, oferă angajaților săi diferite ajutoare materiale și indemnizații.

Întreprinderea SRL „BASAVIN&Co”. Istoria acestei companii a început încă din 1915, în Basarabia. Ea se ocupă de creșterea strugurilor de o calitate înaltă. În același timp, a fost construită și o pivniță nouă, cu o capacitate de producție de 1000 dal pe zi, cu moară de convertite și cu două pompe electrice. O etapă importantă de modernizare industrială a avut loc în 1969, data punerii în acțiune a cramei de vin.

Astăzi SRL „BASAVIN&Co” din raionul Basarabeasca asigură un proces stabil al producției industriale de vinuri de calitate înaltă cu ajutorul tehnicii și tehnologiilor moderne de prelucrare. Cultivarea strugurilor de calitate controlată se realizează la ferma “Dragnev”. Prelucrarea primară a strugurilor de intrare la cramă trece prin AO “Doina”, cu o capacitate de 15000 tone de struguri pe sezon. Vinul este fabricat în joint-venture “Basarabia-Lwin INVEST” cu partenerii israelieni. SRL "Basavin & Co" are un program pentru producția de vinuri cușer, care desemnează unicitatea lui, astfel fiind unica companie din Europa de Est și Republica Moldova după cum aceste vinuri sunt produse. Producția aceasta este însoțită de un ritual urmărit de experții Basavin & Co, prin care se confirmă toate regulile tehnologiei Koshruta.

Tabelul 65

Dinamica indicatorilor socio-economici ai SRL „BASAVIN&Co”

Indicatorii economici principali	2007	2008	2009	2010	2011
1. Cifra de afaceri, mii lei	55783	57469	17827	23068	38611
<i>Tempoul de creștere față de anul precedent, %</i>	107,0	103,0	31,0	129,4	167,4
2. Numărul mediu scriptic al angajaților, pers.	92	99	72	57	53
<i>Tempoul de creștere față de anul precedent, %</i>	103,0	107,6	72,7	79,2	93,0
3. Productivitatea muncii per angajat, mii lei	606,0	580,5	247,6	404,7	728,5
<i>Tempoul de creștere față de anul precedent, %</i>	108,0	95,8	42,6	163,4	180,0
4. Exporturile față de anul precedent, mii lei	53126	53186	16408	16394	31441
<i>Tempoul de creștere față de anul precedent, %</i>	100,0	100,1	30,8	99,9	191,8
5. Ponderea beneficiului reinvestit, %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
6. Salariul mediu pe angajat, lei	1444	1664	1150	1444	1805
<i>Tempoul de creștere față de anul precedent, %</i>	100,0	115,2	69,1	86,7	125,0

(Elaborată de autor în baza Rapoartelor anuale ale SRL „BASAVIN”)

Tradiția veche și seculară de prelucrare și calificare a vinului din regiunea sudică, îmbinată cu puterea businessului agricol SRL “BASAVIN&Co” și tehnologiile avansate a dat naștere la vinuri de marcă, acestora fiind acordate premii, diplome la numeroase expoziții internaționale și degustări private. Datorită calității selecte vinurile SRL “BASAVIN” și-au găsit locul lor pe piețele din Letonia, Federația Rusă, Polonia, Germania, Statele Unite ale Americii, Slovenia, România, Israel ș.a. Din informația prezentată în tabelul 61 vedem că cifra de afaceri a SRL „BASAVIN&Co” a suportat o diminuare începând cu 2008, aceasta fiind provocată de faptul că începând cu 2008 s-a

început renovarea viilor vechi și plantarea soiurilor europene noi de viță de vie, tab. 65.

Sondajul de opinie a avut drept scop cunoașterea preferințelor exprimate de un număr semnificativ de locuitori referitoare la problema de importanță generală, precum este CV la nivel regional.

Acest tip de cercetare sociologică s-a fondat pe modalitățile interogative de colectare a informațiilor și pe tehnici de eșantionare. Sondajul de opinie este o metodă de cercetare cantitativă ce încearcă a descrie opinia unei categorii cât mai mari din populația autohtonă asupra problemei ce vizează CV. Ea folosește ca instrument chestionarul și se bazează pe eșantioane atent alese pentru a fi reprezentative. Cu referire la tehnica efectuării, sondajul semnifică metoda statistică de stabilire, pe baza eșantionării, a stratificării opiniilor în raport cu categoriile socio-profesionale, vârsta, sexul etc., cu scopul de a prevedea comportamentul membrilor colectivității pentru care eșantionul asupra căruia s-a efectuat sondajul să fie reprezentativ.

Sondajul de opinie publică a urmărit scopul cunoașterii aspectelor subiective (părerilor, atitudinilor, aspirațiilor, intereselor etc.) și, anume:

- clasificarea opiniilor și aprecierilor angajaților din industria vinicolă privind evaluarea CV la nivel regional;
- perceperea de către diferite grupuri sociale a necesității de evaluare și monitorizare a CV la nivel regional;
- elucidarea atitudinilor angajaților din industria vinicolă față de criza economică și determinarea nivelului lor de trai.

Tabelul 66

Gradul de reprezentativitate al angajaților în eșantionul selectat, 2012

Întreprinderile studiate	Total angajați	Total respondenți	Ponderea respondenților în totalul angajaților, %	Ponderea respondenților în eșantion, %
1. SA „CRICOVA”	674	115	17,0	46,9
2. ÎS „Mileștii Mici”	208	100	48,0	40,8
3. SRL ”BASAVIN&Co”	53	30	56,6	12,2
Total anchetați	935	245*	26,2	100,0

(Elaborat de autor)

Deoarece studiul opiniei publice s-a efectuat într-o ramură, eșantionul a fost selectat din respondenții colectivelor de angajați ai întreprinderilor vinicole din zonele Sud și Centru, și, anume SA «CRICOVA», ÎS „Mileștii Mici” și SRL «BASAVIN&Co», reprezentativi după studii, vârstă, funcții, sex, naționalitate, conform structurii actuale a locuitorilor din zonele respective (tab.66).

Sondajul a derulat în luna aprilie 2012. Ancheta sociologică, elaborată de noi, a fost orientată spre cercetarea impactului factorilor mediului extern asupra angajaților (ecologia mediului; tipul locuinței; bugetul familiei; condițiile demotice; locul concediului; nivelul de studii etc.) și cel al mediului de serviciu (salariul mediu per angajat; funcția deținută; relațiile interpersonale cu conducătorul și colegii; satisfacția cu locul de muncă etc.), asupra CV angajaților (anexa 38).

Prelucrarea anchetelor a fost efectuată de Centrul de Investigații Sociologice și Marketing "CBS-AXA", prin intermediul soft-ului SPSS (Pachetului de Programe pentru Statistica Socială). Pentru prelucrarea parametrilor din anchetă s-a aplicat Modelul econometric de regresie multiplă în pași, care a determinat valorile variabilei dependente (**Y**) sau satisfacției cu viața în funcție de variabilele independente: **X1; X2; X3;...; Xn** (vârsta, studiile, naționalitatea, localitatea de reședință, veniturile, forma juridică de antreprenariat, relațiile de muncă etc.), care au determinat adecvat gradul de satisfacție cu viața pentru fiecare întreprindere, în parte, din domeniu.

Să analizăm răspunsurile la cele mai importante întrebări ale chestionarului, ce au nemijlocit referire la CV angajaților (anexa 39).

⇒ **La întrebarea** „În ce măsură sunteți satisfăcuți de locul de muncă?” răspunsurile au fost următoarele (anexa 39):

a) *Respondenții SA „CRICOVA”* s-au repartizat astfel: 44,7% sunt satisfăcuți cu locul de muncă; 24,6% - sunt mai degrabă satisfăcuți decât nesatisfăcute; 30,7% - sunt nesatisfăcuți cu locul de muncă;

b) *Respondenții ÎS „Mileștii Mici”*: 34,0% sunt satisfăcuți cu locul de muncă; 41,0% - mai degrabă satisfăcuți decât nesatisfăcuți; 25,0% - nesatisfăcuți cu locul de muncă.

c) *Respondenții SRL „BASAVIN&Co”*: 34,0% sunt satisfăcuți cu locul de muncă; 24,1% - mai degrabă satisfăcuți decât nesatisfăcuți; 41,4% - nesatisfăcuți cu locul de muncă.

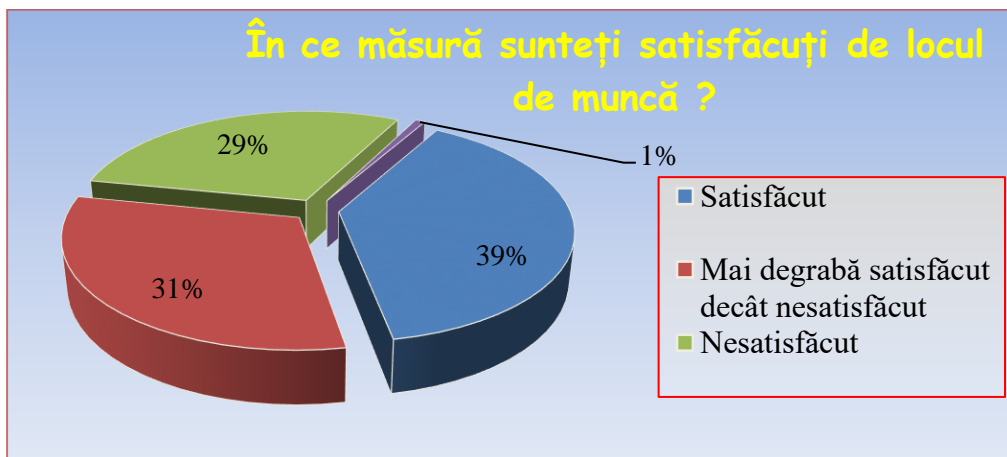

Fig. 54. Repartizarea răspunsurilor la întrebarea „În ce măsură sunteți satisfăcuți de locul de muncă?”

(Elaborată de autor)

Concluzia pe marginea întrebării 1. Cei mai satisfăcuți de locul de muncă sunt angajații ÎS „Mileștii Mici”, deoarece ponderea celor satisfăcuți și mai degrabă satisfăcuți decât nesatisfăcuți aici constituie 75,0%, pe când ponderea acestora la SA”CRICOVA”- 69,3%, iar la SRL „BASAVIN&Co” - doar 59,6%. Argumentarea situației reiese și din următoarele răspunsuri (fig.54).

⇒ **La întrebarea** „Salariul Dvs. mediu lunar?”, răspunsurile s-au repartizat astfel:

a) SA”CRICOVA”: salariul în intervalul 1000 - 2000 lei dețin 36,5% din angajați; salariul în intervalul 2000 - 3000 lei – dețin 40,9%; salariul în limitele de 3000-4000 lei - 7,8% din angajați, iar salariul peste 4000 lei - 14,8% din angajați;

b) ÎS „Mileștii Mici”: salariul până la 1000 lei dețin 4,0% din angajați; salariul în intervalul 1000 - 2000 lei dețin 36,0% din angajați; salariul de 2000-3000 lei - 44,0% din angajați; 3000-4000 lei - 11,0% din angajați și 5,0% din angajați dețin salariul peste 4000 lei.

c) SRL „BASAVIN&Co”: salariul până la 1000 lei dețin 14,8% din angajați; salariul în intervalul 1000 - 2000 lei dețin 74,1%; salariul de 2000-3000 lei - 7,4% din angajați; salariul de 3000-4000 lei - 3,7% din angajați.

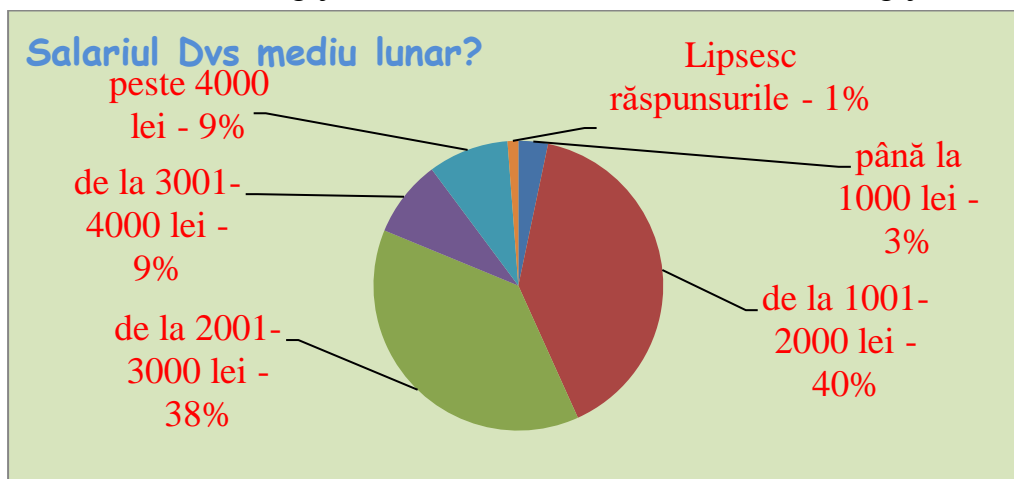

Fig. 55. Repartizarea răspunsurilor la întrebarea „În ce măsură sunteți satisfăcuți cu salariul mediu lunar?”¹⁸⁵

(Elaborată de autor)

Comentariu pe marginea întrebării 3: cel mai înalt sunt remunerați angajații SA” Cricova”, pe locul doi se află angajații ÎS „Mileștii Mici” și pe ultimul loc se află angajații SRL „BASAVIN”. Drept argument poate servi faptul că posibilitățile mai mari pentru remunerarea muncii la SA” Cricova” sunt cauzate de faptul că întreprinderea are cifra de afaceri de 5,7 ori mai mare decât cea a ÎS „Mileștii Mici” și este cu mult mai mare decât la SRL „BASAVIN” (datele 2011).

Într-adevăr, lucrătorii SRL „BASAVIN” sunt mai slab remunerați decât lucrătorii întreprinderilor SA” Cricova” și ÎS „Mileștii Mici”. În schimb, din discuțiile private cu primii SRL „BASAVIN” s-a confirmat faptul, că ei sunt suplimentar remunerați, în plic (fig.55).

¹⁸⁵ Gorobievski S. *Evaluarea Calității Vieții la nivelul întreprinderilor vinicole din Republica Moldova. Rolul statisticii în societatea bazată pe cunoaștere*. Conferința Internațională Științifico-Practică, Ediția a VII-a “Creșterea economică în condițiile globalizării”, 18-19 octombrie, 2012. Volumul 3. Chișinău: IEFS, p.374-382.

⇒ **La întrebarea** „Care este venitul mediu lunar al familiei Dvs.?” răspunsurile s-au repartizat astfel (anexa 39):

a) La SA „CRICOVA” ponderea populației remunerată mai sus de salariul mediu pe economie 2011 (3300 lei) constituia 67,7% angajați;

b) La ÎS „Mileștii Mici” ponderea populației remunerată mai sus de salariul mediu pe economie era de 59,0%;

c) La SRL „BASAVIN&Co” ponderea populației remunerată mai sus de salariul mediu pe economie în 2011 a constituit 26,6%.

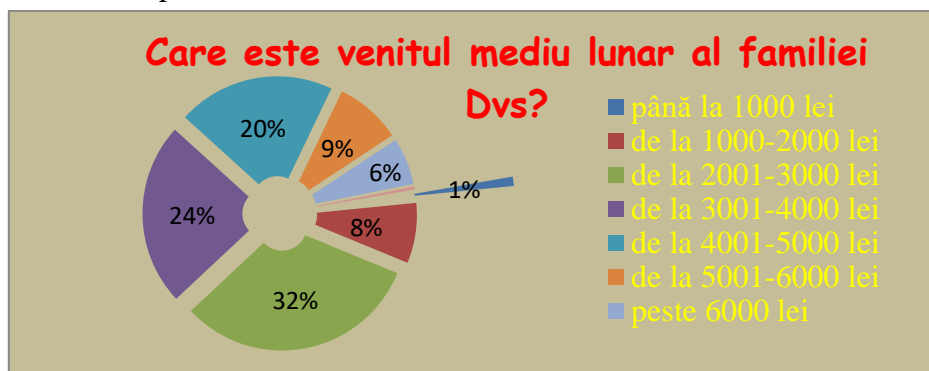

Fig. 56. Repartizarea răspunsurilor la întrebarea „Care este venitul mediu lunar al familiei Dvs.?”

(Elaborată de autor)

⇒ **La întrebarea** „Cum evaluați mediul ecologic?” răspunsurile s-au repartizat astfel:

a) 67,0 % din respondenții SA „CRICOVA” s-au manifestat ca nemulțumiți și numai 8,0% - mulțumiți de mediul ecologic din țară, iar 25,0% - le-a fost greu să răspundă;

b) 53,5 % din respondenții ÎS „Mileștii Mici” nu sunt satisfăcuți și numai 9,1% - mulțumiți de mediul ecologic din țară, iar 37,4% - n-au putut să se exprime;

c) 56,7 % din respondenții SRL „BASAVIN&Co” sunt nemulțumiți de mediul ecologic și doar 6,7% sunt mulțumiți, iar 36,7% nu puteau să se exprime.

Concluzia pe marginea întrebării: în medie, 59,0% din respondenții eșantionului s-au manifestat drept nemulțumiți de mediul ecologic din țară.

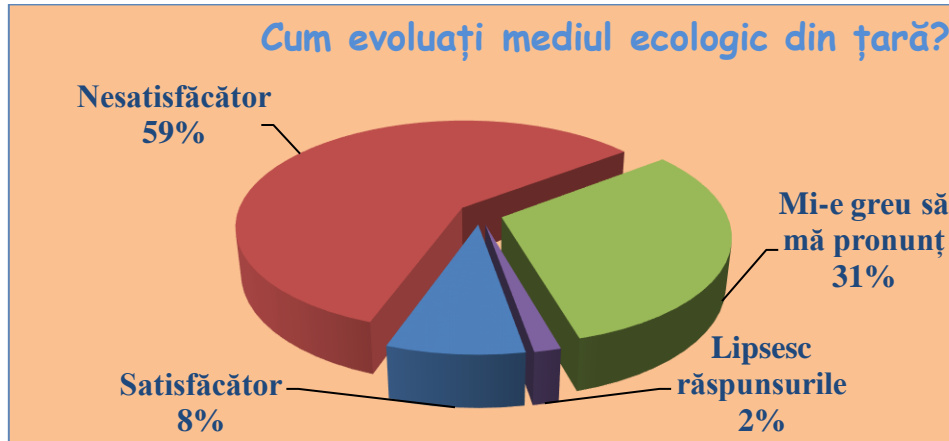

Fig. 57. Repartizarea răspunsurilor la întrebarea „Cum evoluati mediul ecologic?”

(Elaborată de autor)

⇒ **La întrebarea** „Unde preferați să petreceți concediul?” răspunsurile au fost următoarele:

a) *SA "CRICOVA"*: nu plec nicăieri – 54,5%; plec la mare, la munte - 17,0%; plec cu foaie turistică – 1,8%; plec în vizită la prieteni sau rude – 3,6%; îngrijesc GC – 23,2%.

b) *ÎS „Mileștii Mici”*: nu plec nicăieri – 43,4%; plec la mare, la munte - 18,2%; plec cu foaie turistică – 0%; plec în vizită la prieteni sau rude – 5,1%; îngrijesc GC – 33,3%.

c) *SRL „BASAVIN&Co”*: nu plec nicăieri – 86,2%; plec la mare, la munte -5,1%; plec pe foaie turistică – 0%; plec în vizită la prieteni sau rude –3,4%; îngrijesc GC – 6,9%.

Comentariu. Preocupările în timpul concediului sunt direct proporționale cu veniturile respondenților. Sondajul a demonstrat că la *SA "CRICOVA"* veniturile medii lunare sunt mai mari comparativ cu altele două întreprinderi cercetate, respectiv și ponderea respondenților care pleacă la mare, la munte sau la rude și prieteni în timpul concediului este mai mare și constituie 22,4% din respondenții întreprinderii. La *ÎS „Mileștii Mici”* ponderea respondenților ce pleacă la odihnă este de 23,3%, pe când la *SRL „BASAVIN&Co”* - doar 6,8% din respondenții întreprinderii. În general, din totalul respondenților supuși sondajului doar 20,8% pleacă undeva la odihnă în timpul concediului (fig.58).

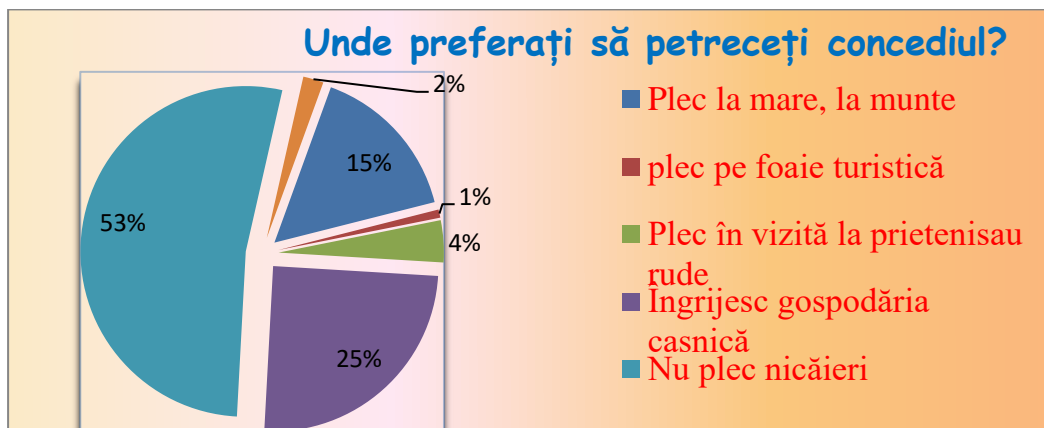

Fig. 58. Repartizarea răspunsurilor la întrebarea „Unde preferați să petreceți concediul?”

(Elaborată de autor)

⇒ **La întrebarea** „Sunteți mulțumit de bugetul familiei Dvs.?” răspunsurile au fost următoarele:

a) *La SA”CRICOVA”* nu sunt mulțumiți - 83,0 %; parțial sunt mulțumiți - 17,0% din respondenți; 0% - sunt mulțumiți de bugetul familiei;

b) *La ÎS „Mileștii Mici”* nu sunt mulțumiți - 60,6%; parțial mulțumiți - 36,4 % și 3,0 din respondenți sunt mulțumiți de bugetul familiei.

c) *La SRL „BASAVIN&Co”* nu sunt mulțumiți de bugetul familie - 89,7%; parțial sunt mulțumiți -0,0 % și 10,3% sunt mulțumiți de bugetul familiei.

În general, sondajul a dovedit că 2,5% din totalul respondenților sunt destul de mulțumiți cu veniturile familiei; de regulă, aceștia sunt reprezentanții aparatului de conducere; 23,6% sunt parțial mulțumiți și 74% sunt nemulțumiți.

Comentariu la răspunsurile obținute. Cu toate că la SA”CRICOVA” salariile sunt respectabile, ponderea respondenților nemulțumiți de bugetul familiei este înalt, acest fapt putând fi argumentat că doar 15 % din angajații întreprinderii dețin teren agricol, iar majoritatea, și anume, 63,0% se asigură cu produse alimentare din capitală, unde prețurile la ele și la servicii sunt mai ridicate decât în zona rurală (37,0% se asigură cu acestea din suburbie și GC).

Această concluzie confirmă și gradul de satisfacție cu bugetul familiei din cadrul ÎS „Mileștii Mici”, unde ponderea celor satisfăcuți și parțial satisfăcuți constituie 97,0% din respondenți, ținând cont că 39,0% din angajații întreprinderii dețin teren agricol și 58,0% se asigură cu produse alimentare din comună și GC.

Situația este diferită în cazul SRL „BASAVIN&Co”, unde bugetele GC sunt de 3-4 ori mai mici decât la angajații SA”CRICOVA” și de 2,5 ori mai mici decât la angajații ÎS „Mileștii Mici”. Astfel, ponderea celor nemulțumiți de bugetul familiei este de 89,7%, din care 76,0% se alimentează în suburbie și 37,0% - în comună și din GC.

Situația generală referitor la satisfacția cu bugetul familiei este prezentată în figura 59.

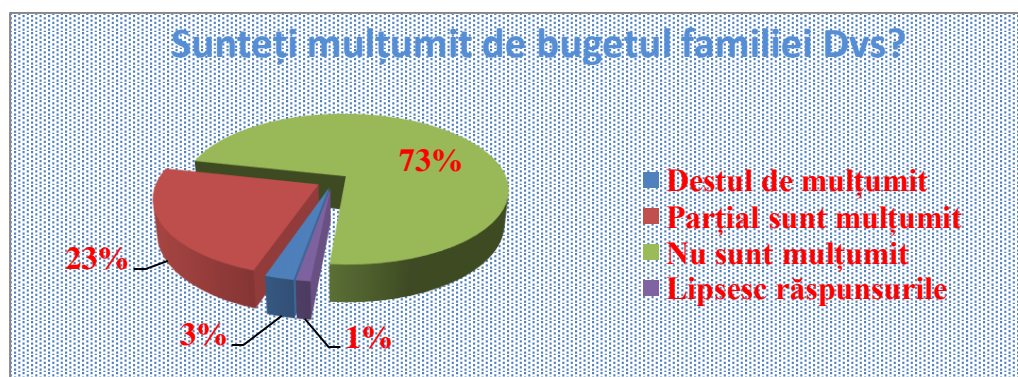

Fig. 59. Repartizarea răspunsurilor la întrebarea „Sunteți mulțumit de bugetul familiei ?”

(Elaborată de autor)

⇒ **La întrebarea „Cum evaluați viața în Republica Moldova ?”** răspunsurile au fost:

a) *La SA”CRICOVA”* nu sunt satisfăcuți - 85,1%; parțial sunt satisfăcuți - 13,0%; 4% - sunt satisfăcuți cu viața în R.Moldova.

b) *La ÎS „Mileștii Mici”* nu sunt satisfăcuți - 70,4%; parțial sunt satisfăcuți -27,6% din respondenți; satisfăcuți cu viața - 2%;

c) *La SRL „BASAVIN”* nu sunt satisfăcuți - 96,7%; parțial satisfăcuți - 3,3% din respondenți; 0 % - sunt satisfăcuți cu viața în R.Moldova.

În general, sondajul a determinat că sunt satisfăcute cu viața doar 3,0 % din respondenți, parțial sunt satisfăcute – 17% și 81,0% din respondenți nu sunt satisfăcute cu viața (fig.60).

Comentariu. Cum s-a menționat în conceptul teoretic al tezei, satisfacția populației cu viața este o valoare complexă și multidimensională. Situația drastic s-a schimbat în țară în condițiile de criză economică - scumpirea carburanților pe piața mondială a provocat creșterea galopantă a prețurilor la produse și servicii, pe când salariile s-au majorat foarte modest.

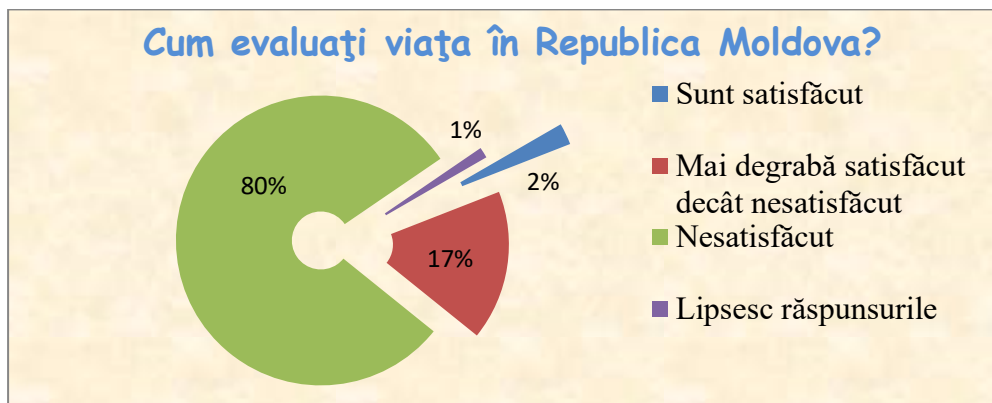

Fig. 60. Repartizarea răspunsurilor la întrebarea „Cum evaluați viața în R.Moldova ?”

(Elaborată de autor)

Deși în industria vinicolă indexarea salariilor se efectuează anual, de exemplu, în luna septembrie 2011 a avut loc o indexare (cu 20%, ceea ce a fost mai mult decât majorarea salariilor și pensiilor pe țară, oricum, această sporire nu a acoperit indexul de creștere a prețurilor la majoritatea produselor și serviciilor. Nu trebuie de uitat și de valoarea ILE, care confirmă libertățile medii ale cetățeanului din R. Moldova, inclusiv impactul crizei politice din țară, care a provocat o incertitudine a populației referitor la perspectivele dezvoltării economico-sociale a ei.

⇒ **La întrebarea „Cum evaluați relațiile interpersonale în echipă?”**

Tabelul 67

Evaluarea relațiilor cu conducătorul și colegii

Dimensiunea eșanționului	Bune	Destul de bune	Mai mult bune decât rele	Mai degrabă rele decât bune	Nu mă pot exprima	Total, %
Evaluarea relațiilor cu conducătorul						
SA "CRICOVA"	60,2	19,4	7,4	1,9	11,1	100
ÎS „Mileștii Mici”	44,8	6,3	24,0	7,3	17,7	100
SRL „BASAVIN”	3,3	0,0	60,0	16,7	20,0	100
Total respondenți	46,6	11,5	20,9	6,0	15,0	100
Evaluarea relațiilor cu colegii						
SA "CRICOVA"	60,0	21,3	11,1	1,9	10,2	100
ÎS „Mileștii Mici”	52,5	15,2	21,2	5,1	6,1	100
SRL „BASAVIN”	3,3	0,0	40,0	10,0	46,7	100
Total respondenți	47,7	15,2	19,0	4,2	13,1	100

(Elaborat de autor)

Comentariu. După cum vedem din informația tabelului 67 aspectele relațiilor interpersonale în muncă, în general, lasă de dorit: atât cu conducătorul, cât și cu colegii de muncă relațiile sunt dezvoltate la nivel mediu. În particular, mai dezvoltate sunt relațiile de muncă în cadrul ÎS și SA decât în formele particulare de antreprenoriat, ceea ce a și influențat mult satisfacția cu viața la angajații SRL „BASAVIN”. Informația obținută confirmă că în R.Moldova în sectorul privat lipsește cultura relațiilor corporatiste, figura 61.

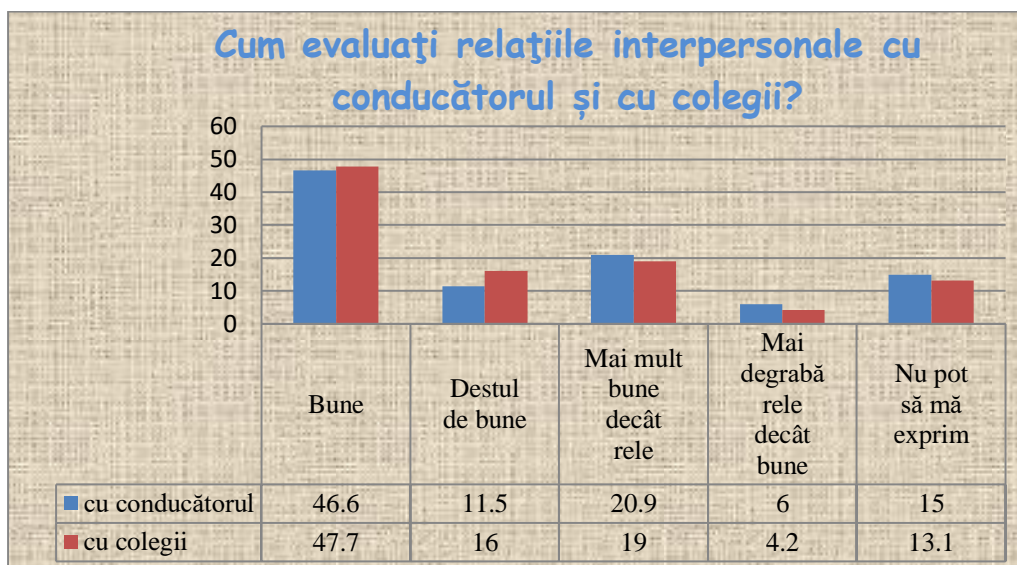

Fig. 61. Repartizarea răspunsurilor la întrebarea „Cum evaluați relațiile interpersonale: cu conducătorul; cu colegii?”

(Elaborată de autor)

Astfel, a fost impusă sarcina de a determina gradul de satisfacție cu viața a angajaților industriei vinicole în funcție de studii, salariu, veniturile familiei, vârstă, relațiile de muncă, forma de proprietate și regiunea de localizare a angajaților. Verificând toate posibile variante în total, regresia în pași a inclus în modelul satisfacției cu viața doar factorul veniturilor salariale (cu probabilitatea de $p=0,05$ sau eroarea de 5%), ceea ce au confirmat și coeficienții de regresie.

$$Y = -0,515 + 0,241 Q3, \text{ unde:} \quad (57)$$

$Q3$ – mărimea salariului în lei.

Inclusiv, pentru diferite tipuri de întreprinderi s-au obținut următoarele dependențe:

$$\text{Pentru SA "CRICOVA": } Y = -0,778 + 0,309 Q_3 \quad (58)$$

Pentru ÎS „Mileștii Mici” - nu s-a obținut nici o dependență.

$$\text{Pentru SRL „BASAVIN”: } Y = 0,333 - 1,133 Q_3. \quad (59)$$

În regresia (57) salariul angajaților este inclus cu semnul minus (-), deoarece la SRL „BASAVIN” mai mulți angajați sunt nemulțumiți de nivelul de remunerare a muncii.

În continuare am apelat la evaluarea *satisfacției cu locul de muncă* ca o componentă importantă a CV.

La angajații SA „CRICOVA” s-au obținut dependențe ale *satisfacției cu locul de muncă* (doar în funcție de salariu). Din analiza coeficienților, s-a dedus modelul de regresie:

$$Y = 0,291 + 0,351 Q_3, \text{ unde} \quad (60)$$

Q_3 – salariul mediu lunar al angajatului, lei.

Satisfacția cu locul de muncă la angajații ÎS „Mileștii Mici” a dovedit dependențe de studiile angajaților și localitatea de reședință (ce le-o asigură GC și apropierea de capitală) :

$$Y = 0,264 + 0,166 Q_{25} - 0,171 Q_7, \text{ unde:} \quad (61)$$

Q_{25} – studiile angajaților;

Q_7 – locul de reședință al angajaților (rural, urban).

Satisfacția cu locul de muncă la angajații SRL „BASAVIN” a demonstrat dependențe doar de relațiile interpersonale, ceea ce este natural pentru o întreprindere mică. Într-o astfel de întreprindere pentru angajați este mult important gradul de înțelegere reciprocă atât cu colegii, cât și cu patronul. Nu trebuie omis și faptul că la această întreprindere valorile remunerării muncii sunt mult mai mici decât la SA „CRICOVA” și ÎS „Mileștii Mici”.

$$Y = 1,393 + 0,59 Q_{19b}, \text{ unde:} \quad (62)$$

Q_{19b} – gradul de dezvoltare a relațiilor interpersonale (cu colegii).

În general, rezultatele sondajului pe marginea evaluării CV la întreprinderile industriei vinicole au confirmat *dependența satisfacției cu viața în funcție de doi factori: nivelul de remunerare a muncii și relațiile interpersonale cu colegii (factori endogeni)*:

$$Y = -0,722 + 0,196 Q_3 + 0,402 Q_{19b} \quad (63)$$

Valoarea generală obținută a coeficientului de regresie $R = 0,316$ confirmă că satisfacția cu viața depinde numai în mărime de 10,0% de variabilele incluse în model, restul 90% ale variațiilor satisfacției cu viața sunt influențate de alți factori macroeconomici.

Important de menționat că tot în această perioadă - aprilie-mai 2012 Institutul de Politici Publice împreună cu Centrul de analize și Investigații Sociologice, Politologice și Psihologice (CIVIS) au evaluat Barometrul Opiniei Publice în R.Moldova, care de două ori pe an (primăvara și toamna)

prezintă sondaje pe marginea opiniei publice la capitolele: popularitatea principalelor partide și a personalităților politice; nivelului de viață și CV; politicile economice și sociale ale Guvernului; alte teme de interes major [www.ipp.md, vizitat la 15.05.2012].

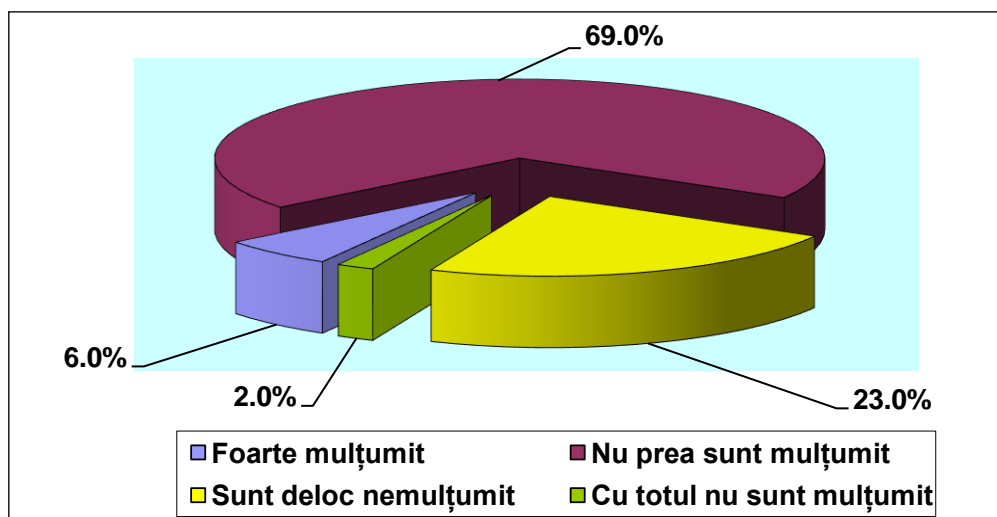

Fig. 62. Răspunsurile la întrebarea „Cât de mulțumiți sunteți cu situația economică din Republica Moldova ?”

(Barometru de Opinie publică. Republica Moldova, aprilie 2012, p.12)

Analizând informația prezentată, doar 6% din eșantionul total au răspuns că sunt mulțumiți de situația economică din țară; 69% - nu prea sunt mulțumiți; 23% - sunt deloc nemulțumiți și 2% nu au știut cum să răspundă la întrebare (eroarea sondajului fiind de $\pm 3\%$).

Ținând cont de modelele de regresie, obținute de autor la nivelul zonelor de Sud și Centru din industria vinicolă, unde ca factor dominant al CV curente a stării economice pe țară sunt selectate salariile, comparăm aceste rezultate cu cele ale CIVIS, figura 62.

Conform Barometrului Opiniei Publice-2012, observăm că ponderea celor nemulțumiți de veniturile familiei a constituit 74% (numai pentru strictul necesar le ajung - 46% și nu le ajung nici pentru acestea – 28%) și valoarea respectivă coincide cu rezultatul obținut de autor în sondajul de opinii la nivelul regional, eroarea lui fiind de $\pm 5\%$.

La întrebarea „*Cum apreciați veniturile actuale ale familiei Dvs?*”răspunsurile sunt prezentate în figura 63.

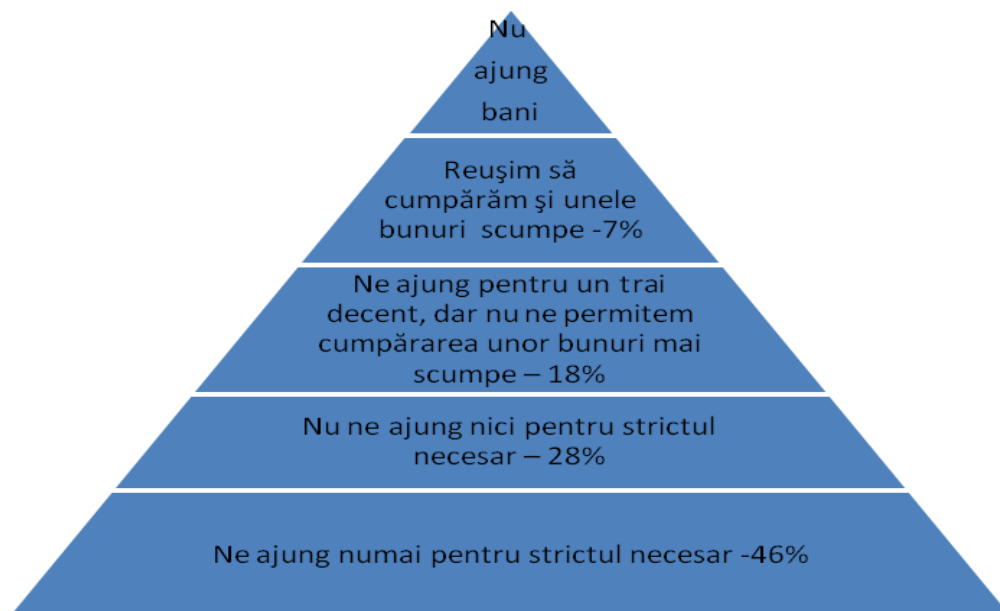

Fig. 63. Răspunsurile la întrebarea „Cum apreciați veniturile actuale ale familiei Dvs ?”

(Barometrul de Opinie publică. Republica Moldova: CIVIS, aprilie 2012, p.21)

Concluzia finală privind sondajul efectuată de autor: CV în R.Moldova, actualmente este determinată de nivelul veniturilor sau de bunăstarea poporului, iar deoarece aceasta lasă de dorit, faptul provoacă la majoritatea populației insatisfacția cu viața.

Din cele expuse în capitolul 4 putem formula următoarele concluzii:

1. De mai mult timp doar științele sociale se confruntau cu problema evaluării CV, dar aceste evaluări reieșeau din conceptul respectiv drept o categorie socio-psihologică. Actuala cercetare argumentează categoria CV ca una socio-economică, prin faptul că aceasta este factor al competitivității și al securității economice a țării. Dubla ipostază a CV reiese din dublul rol al factorului uman în economia contemporană - pe de o parte, el este unul din cei mai importanți factori de producție, pe de altă parte – un consumator al bunurilor/serviciilor produse.

2. Încercarea de a trata această categorie, cu un caracter complex, în toate posibile variante este, practic, irealizabilă. Autorul a argumentat necesitatea selectării indicatorilor de evaluare a CV de pe poziția realizării nevoilor umane. Aceștia, modelați între ei și grupați pe nevoi, vor permite determinarea

impactului unui anumit grup de necesități asupra CV. Pentru a fi comensurabili, indicatorii socio-economici se includ în modelul propus în valori relative, prin coeficienți de creștere/descreștere, %.

3. Simularea animată a proceselor de evaluare și creștere a CV pe blocuri de necesități umane, în mediul VPNP, ne permite obținerea valorilor momentane ale indexului CV la nivel macro, ceea ce poate asigura în perspectivă monitorizarea continuă a acestui parametru. În componența factorilor de evaluare a CV la nivel național se includ și indicatorii pe care actualmente PNUD îi utilizează în evaluarea IDU la nivel global, ceea ce permite comparabilitatea indexului CV la nivel național cu cel la nivel mondial.

4. Metodologia de evaluare a CV, propusă de autor, poziționează în centrul problemelor de cercetare personalitatea și problemele sociale ce apar în asigurarea condițiilor decente de viață ale acesteia. În acest context, CV este determinată ca vector, care însumează în sine mai mulți factori exogeni ce-l influențează: gradul de realizare a libertăților economice ale omului; a politicilor gender; nivelul de trai, de echitate socială; de excluziune socială; creșterea economică; reducerea sărăciei etc., de care autorul i-a ținut în cont în determinarea indexului CV.

5. În baza utilizării principiului cauză-efect dintre indicatorii socio-economici și CV, în procesul de prelucrare a datelor în timp continuu, a fost elaborat modelul de evaluare și creștere a CV, specificat ca sistem economic prin Rețele Petri Temporizate de diferite extensii. Cercetarea a demonstrat că valorile obiective ale indexului CV și cele subiective, obținute prin sondaje la nivel macroeconomic, sunt, practic, egale. Acest fapt era și de așteptat: conform informației prezentate în Sondajele EUROFOUND (2007; 2009) și Departamentul „The Economist Intelligence Unit's” în perioada 2005-2007 aceste rezultate au fost foarte similare.

6. Sondajul public efectuat la nivel regional al întreprinderilor vinicole din R.Moldova a demonstrat că satisfacția cu viața a angajaților este dependentă doar de nivelul salariilor (nivelul de trai). Și este natural faptul că fiecare cetățean își satisface nevoile umane asigurându-și plata anumitor bunuri. Deoarece în țară s-a creat un decalaj dintre veniturile salariale și prețurile la bunuri și servicii, oamenii sunt în așteptarea unei creșteri permanente a salariului și dacă aceasta nu are loc, apare nemulțumirea și insatisfacția cu locul de muncă, apoi și cu viața.

7. O concluzie analogă au obținut-o și savanții ruși din cadrul “Vserosiiscogo Tzentra Upravlenia Obșestvennîm Mneniem (ВЦИОМ)” sub conducerea profesorului Iu.Levada, care împreună cu echipa sa de cercetători, prin sondajele publice efectuate în Rusia în anii 2011-2012, au determinat că

gradul de satisfacție cu viață la angajați este foarte dependent de venituri până la momentul, în care persoana își satisface cât de cât nevoile primare, apoi ea devine, practic, indiferentă de veniturile obținute și acestea nu mai influențează satisfacția lor cu viața.

8. Satisfacția cu locul de muncă a dovedit dependența acesteia de salariu, relații interpersonale și nivelul de studii al angajaților. Aceasta denotă faptul că în cadrul managementului întreprinderii trebuie dezvoltată o cultură corporatistă relevantă în relațiile cu angajații, ceea ce i-ar face pe ei să fie mai motivați și să se simtă mai importanți.

9. Rezultatele anchetării angajaților industriei vinicole din Republica Moldova nicidecum nu vin în contradicție cu vectorul CV, elaborat de autor, care ia în cont multitudinea de factori ce influențează CV în diferite țări. Din contra, coeficientul de regresie, obținut în formula satisfacției cu viața a angajaților industriei vinicole din zonele Centru și Sud, dovedește că în prezent numai 10,0% din variabilele incluse în sondaj influențează satisfacția cu viața sau CV la nivel regional (restul 90% ale variabilelor vin din mediul macroeconomic). Or, la moment, în R.Moldova satisfacția cu viața este cel mai mult dependentă de veniturile populației. Odată cu schimbările care vor interveni pe parcursul implementării politicilor publice și efectuării reformelor respective, nivelul de trai în țară va crește, provocând modificarea structurii componentelor vectorului CV, ceea ce confirmă veridicitatea acestuia ca concept.

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

Bazându-ne pe obiectivele trasate și problema științifică soluționată, noi promovăm următoarele concluzii:

1. Actuală cercetare percepe CV ca o categorie socio-economică, în comparație cu concepțiile existente majoritare, care o recunosc CV drept o categorie socio-psihologică. Prezenta investigație îmbină două concepte de bază – creșterea economică și creșterea CV. Ea argumentează teoretic și analitic aceste concepte, le completează și le consolidează reciproc, reieșind din dublul rol al resurselor umane în relațiile de producție. Pe de o parte, acestea sunt analizate ca componentă de bază a factorilor de producție și sunt recunoscute ca un capital uman ce produce bunuri și servicii; pe de alta – resursele umane sunt consumatori ai acestor bunuri și servicii.

2. Autorul analizează și argumentează evoluția categoriei CV în funcție de etapele de dezvoltare a economiei naționale. Libertatea economică a cetățenilor este o condiție primordială care reflectă posibilitățile societății de realizare a nevoilor umane, iar, în final, a celor de autorealizare a fiecărui individ. Mai multă libertate economică accelerează creșterea performanțelor unei economii, dar nivelul libertății nu este, în mod inevitabil, influențat de procesul de creștere. Nu toate țările care înregistrează o creștere economică favorizează extinderea libertății economice. Lărgirea gradului de libertate per ansamblu apare, mai degrabă, ca o consecință a competiției instituționale dintre guverne pe fundalul globalizării și al scăderii influenței statului asupra economiei. Libertatea economică influențează direct dezvoltarea umană și nivelul CV.

3. Nivelul de trai reprezintă ansamblul condițiilor economice, neeconomice, sociale, culturale și politice, pe care societatea le creează membrilor săi, dar și capacitatea, aptitudinile oamenilor de a-și satisface cât mai bine nevoile pornind de la venitul lor. Criteriile de evaluare a vieții umane pot fi recunoscute ca indicatori de evaluare ai nivelului de trai și ai CV, în același timp. Indicatorii de evaluare a nivelului de trai și CV se află în relații de cauză-efect, și includ în sine toată gama comportamentului biologic, economic și social al individului, inclusiv capacitățile acestuia de a duce o viață de familie, de a se îngriji pe sine, familia sa și a-și asigura continuitatea vieții.

4. Modelul societății umane contemporane poate fi prezentat prin interdependențele libertății economice, nivelului de trai și satisfacției cu viață sau CV în procesul de realizare a nevoilor. Analizând aspectele definitorii ale nivelului de trai prin nivelul și evoluția veniturilor; ale prețurilor bunurilor și serviciilor, ce alcătuiesc consumul populației; nivelul și structura consumului de bunuri și servicii; condițiile de muncă și petrecerea timpului liber; condițiile de locuit; starea de sănătate și accesul la serviciile publice ale populației din R.Moldova, am conchis: *nevoile și interesele păturilor sărace sunt orientate, în special, spre existență sau supraviețuire, iar a celor cu venituri mici – spre securitatea lor, cu venituri medii – spre realizări spirituale, iar păturilor cu venituri mari – spre autorealizare totală sau autoperfecțiune.*

5. Condițiile libertăților politice și realizarea drepturilor personale se reflectă larg și în speranța medie de viață a populației. Cercetarea a demonstrat că în țările cu libertatea economică mai mare și durată medie a vieții este mai mare, constituind 79 de ani față de media de 58 de ani a populației din țările cu libertatea economică redusă. În medie, speranța de viață în țările cu un grad sporit de libertate economică este cu douăzeci de ani mai mare.

6. Un grad înalt de libertate aduce cu sine bunăstarea, dovadă că țările situate în grupul primelor 20% de țări cu valoarea Indicelui Libertății Economice mărit, au un venit pe cap de locuitor dublu față de cele situate în grupul următoarelor 20% de țări și de 5 ori mai mare decât al țărilor situate în grupul celor 20% de țări cu valoarea minimală a ILE. În statele cu libertatea economică mai mare, de regulă, veniturile pe cap de locuitor sunt de circa 10 ori mai ridicate, decât în statele cu libertatea economică redusă.

7. În perioada 2000-2011, R.Moldova și-a promovat ratingul internațional de la țară neliberă la țară semilibera (datorită alegerilor din 2009, considerate, în general, libere și alternanței la putere care a urmat). Aceasta confirmă și valoarea ILE, potrivit căruia țara s-a plasat pe locul 120 din 183 de țări analizate. Acest rating a fost provocat parțial de creșterea lentă a economiei, iar mai mult din cauza progreselor în această direcție a celorlalte state, care au evoluat mai bine, determinând poziționarea finală a țării noastre pe arena mondială.

8. Autorul cercetării consideră relevantă selectarea indicatorilor de evaluare a CV de pe poziția clasificării necesităților umane. Indicatorii, divizați pe grupe de nevoi vor permite să determinăm gradul de prioritate a influenței realizării unui anumit grup de necesități asupra acesteia. CV, evaluată la nivel național, va avea caracter complex, va include și indicatorii actualmente utilizați de PNUD în evaluarea IDU la nivel global, ceea ce va permite comparabilitatea indicelui CV la nivel național cu valorile IDU la nivel global.

9. La evaluarea complexă a indicelui CV la nivel de țară se propune a lua în cont vectorul CV, care reprezintă un model dinamico-structural, elaborat după principiile legăturilor “cauză-efect”, care modelează interconexiunile dintre indicatorii socio-economici, satisfacerea nevoilor umane și CV. Evaluarea indicelui CV a solicitat o tehnică adecvată de calcul, care a echivalat puterea de influență a indicatorilor clasificați pe grupe de nevoi umane asupra acestuia, reducând interconexiunile și interdependențele lor și exprimând maximal dinamismul funcționării domeniilor economiei naționale în creșterea CV în țară.

10. Extensiile Rețelelor Petri Hibrade sunt folosite pentru modelarea, validarea proceselor de proiectare și evaluarea performanțelor sistemelor economice și a aplicațiilor paralele/distribuite ale acestora. Îndată ce a fost elaborat modelul managementului CV, se poate efectua o analiză calitativă a coerenței funcționării acestui sistem și nivelului de eficiență. Rețelele VPNP Temporizate iau în considerație derularea în timp a proceselor economice, fiind orientate spre evaluarea performanțelor acestora cu aplicații paralele/distribuite în sistemele de producție, în asigurarea managementului performant la diferite etape de activitate a domeniilor economice.

11. Simularea animată a proceselor manageriale de evaluare și creștere a CV pe blocuri de necesități umane, în mediul VPNP, va obține valori momente ale indicelui CV și va permite monitorizarea operativă a acestuia de autoritățile publice, antrenate în acest proces.

12. Metodologia propusă de autor poziționează individul în centrul relațiilor de producție și analizează CV în funcție de gradul de realizare a

libertăților economice ale omului, a politicilor gender, echității sociale, politicilor de reducere a sărăciei etc.

13. Circumstanțele culturale, gradul de dezvoltare economică și istorică a țării influențează structura factorilor ce determină vectorul CV. Totodată, fiecare factor are o diferită putere de influență asupra lui, dar în modelul propus factorii luați în considerație nu sunt diferențiați pe prioritate, deoarece autorul urmărește scopul de a evalua impactul final al acestora asupra CV. Pentru R.Moldova printre factorii cei mai importanți la moment care determină CV rămân creșterea economică și nivelul de trai.

14. Valoarea complexă a indexului CV calculată pentru anii 2009, 2010, 2012, a coincis, practic, cu ponderea populației Republicii Moldova, care și-a exprimat satisfacția cu viața prin sondajele publice, efectuate de autor și Centrul analitic independent “Expert-Grup” în 2010-2012, ceea ce ne permite să confirmăm relevanța metodologiei de evaluare a indexului CV la nivel național.

15. Cercetarea efectuată la nivel conceptual și metodologic recunoaște rezervele existente, legate de domeniul CV. Promovând conceptul dezvoltării dinamice și vectoriale a CV, autorul conștientizează necesitatea cercetărilor suplimentare în toate domeniile economiei naționale, în scopul evaluării în profunzime a factorilor-componentelor CV în ansamblu și în particular pe domenii, determinând impactul acestora asupra indexului CV.

16. Autorul determină interdependențele și comparabilitatea dintre IDU la nivel global și indexul CV la nivel național. Acestea pot fi argumentate și prin faptul că în RGDU-2011 PNUD IDU este nominalizat deja ca indicator al CV la nivel global [Quality of Life Index-2011]. Considerăm oportun a extinde mai departe structura indicatorilor ce ar exprima mai relevant și mai comparabil dezvoltarea umană la nivel mondial cu cea la nivel național.

17. Sănătatea, studiile și bunăstarea populației rămân în continuare elemente-cheie ale CV, la care trebuie să aspire orice ființă umană pentru a se putea realiza plenar, a trăi în condiții de viață normală și decentă. Această idee se regăsește în primele documente de constituire a Organizației Mondiale a Sănătății în 1948. Ea apare înscrisă în Carta elaborată, unde se subliniază:

“Deținerea celei mai bune stări de sănătate ce poate fi atinsă constituie unul din drepturile fundamentale ale oricărei ființe umane, indiferent de rasă, religie, opinii politice, condiție economică sau socială”.

Pentru asigurarea creșterii CV la nivel național, în condițiile de tranziție, este important ca țările să efectueze reformele economice reieșind din rolul prioritar de promovarea a CV în sectorul real, învățământ, ocrotirea sănătății și asigurarea socială.

18. Indicele CV poate fi evaluat la nivel național sau regional și nicidecum la nivel de întreprindere, ceea ce a confirmat și sondajul public, efectuat de autor în Zonle de Sud și Centru ale republicii. Coeficientului de regresie $R=0,316$ a demonstrat că satisfacția cu viața sau CV depinde numai în mărime de 10,0% de condițiile de muncă și nivelul de remunerare a muncii, restul 90% sunt influențate de factorii macroeconomici variabili, ceea ce confirmă veridicitatea conceptului dezvoltat al CV.

În urma celor expuse în lucrare, autorul formulează următoarele recomandări:

1. Considerăm necesar și oportun ca Guvernul R.Moldova să treacă la metodologia de evaluare a CV în baza tehnicii RPH, care s-ar integra foarte bine în E-guvernare. Astfel, ar fi asigurată evaluarea rapidă, dinamică și transparentă a indexului CV pe țară, ceea ce ar permite monitorizarea continuă a CV în interesul asigurării securității economice naționale.

2. Întru realizarea managementului continuu al CV este necesar de a urmări executarea Legii nr.245-XV privind organizarea și funcționarea Comisiei naționale pentru consultări și negocieri colective, a comisiilor pentru consultări și negocieri colective la nivel de ramură și la nivel teritorial din 21.07.2006, care ar amplifica participarea obligatorie a tuturor subdiviziilor Guvernului, în parteneriat cu sectorul privat și societatea civilă(sindicatetele) la elaborarea și implementarea politicilor publice orientate spre creșterea CV în R.Moldova.

3. Pentru reducerea decalajelor economice existente între R.Moldova și țările UE-27 referitor la nivelul de trai și în scopul executării prevederilor art. 28 alin. (2) din *Legea Nr. 317-XV din 18 iulie 2003 privind actele normative*

ale Guvernului și ale altor autorități APC și APL(MO al R.Moldova, 2003, Nr.208-210, art.783), cu modificările și completările ulterioare, și realizării *Hotărârii Guvernului nr.1345 din 24 noiembrie 2006 „Privind armonizarea legislației R.Moldova cu legislația comunitară”* (MO al R.Moldova, 2006, Nr.189-192, art.1470), se propune readucerea cât mai rapidă a normelor autohtone de consum la cerințele europene.

4. Pentru stabilirea unui standard de viață adecvat situației economice din țară pentru diferite pături sociale în R.Moldova se propune cât mai rapid elaborarea prin Hotărâre de Guvern al algoritmului de conlucrare tripartidă în calculul minimului de existență în țară, conform *Legii Nr.152 din 05.07.2012 cu privire la minimul de existență* (MO al R.Moldova, 2012, Nr.165).

5. Pentru asigurarea securității economice naționale pot fi raportate următoarele acțiuni:

a. Stabilirea ca obiectiv economic strategic al R.Moldova reducerea treptată a sărăciei prin stabilirea salariului minimal nu mai mic decât coșul minim de consum; stabilirea unui raport echilibrat între salariul minim garantat pe economie și un nivel minim garantat pentru pensii și asigurări sociale.

b. Constituirea unui mediu de afaceri favorabil inovării și elaborării politicilor clare și realiste în direcția creșterii economice și nivelului de trai, vor influența creșterea CV. Pentru aceasta este necesar de accelerat activitățile în toate domeniile economice, pornind de la stimularea activităților de cercetare-dezvoltare-inovare cu plasarea accentelor spre inovare și transfer tehnologic, din nevoia de a valorifica cât mai rapid rezultatele cercetării. Din perspectiva de creștere economică trebuie permanent de pus accent pe creșterea productivității muncii în toate domeniile.

c. Creșterea considerabilă a CV poate avea loc numai în baza sporirii calității produselor și serviciilor la nivel național, perfecționării forței de muncă și a relațiilor de producție, atragerii unor surse de finanțare suplimentare în formă de investiții, dotării cu tehnologii moderne în cercetarea științifică, dezvoltării tehnologice și inovării în toate domeniile de activitate.

6. Este important de a controla prețurile pe piața internă, mai ales ce țin de produsele alimentare și serviciile publice, care dețin în unele cazuri 75-80%

din BC. Scăderea prețurilor la produsele alimentare fabricate în R.Moldova din resurse interne care sunt destinate pieței interne ar reduce esențial decalajele dintre nivelul de trai al diferitor pături sociale. Liberalizarea prețurilor trebuie să fie efectuată treptat, în funcție de creșterea economică!!

7. Nu trebuie de scos de la evidență aportul sferei educaționale în formarea unui specialist competent, cu spirit sănătos. Implementarea celor trei trepte educaționale *studii liceale - studii universitare - studii postuniversitare* sunt foarte benefice în formarea profesională. Dar studiile de alternativă efectuate în baza plăților contactuale nu asigură calitatea necesară a specialiștilor, concurența și competitivitatea acestora pe piața internă și externă a muncii. Bine ar fi ca Codul Educațional să prevadă înmatricularea studenților în baza examenelor de admitere.

8. CV se răsfrânge asupra potențialului reproductiv al R.Moldova, de aceea un aport deosebit în asigurarea CV revine domeniului sănătății. Calitatea și operativitatea reformelor efectuate în acest domeniu direct vor depinde de creșterea economică în sfera de producție și vor influența creșterea capacităților reproductive și speranței de viață ale națiunii.

Pentru cercetările ulterioare propunem:

1. Problemele creșterii CV au caracter complex și multidimensional, de aceea implementarea managementului acesteia ca sistem necesită cercetări profunde suplimentare în toate domeniile economiei naționale pentru evaluarea în profunzime a relațiilor de producție și a impactului asupra creșterii CV în ansamblu, determinarea formelor de parteneriat, a rolului și competențelor tuturor actorilor publici antrenați în acest proces.

2. Se cer cercetări suplimentare în direcția combaterii corupției și evaziunii fiscale, care ar reduce decalajul dintre veniturile diferitelor pături sociale din țară, asigurând reducerea sărăciei și influențând pozitiv creșterea nivelul de trai al cetățenilor în republică.

3. Este necesară urgentarea cercetărilor unui spectru larg de pârgii financiar-bancare în elaborarea politicilor publice de finanțare și reglementare a activităților antreprenoriale într-o perioadă medie și îndelungată, cu un înalt grad de certitudine.

4. Schimbarea politicilor de personal în APC și APL ar permite selectarea personalului după principiul competenței, patriotismului, incorupției și creativității, ce ar contribui la realizarea noilor politici publice prin implementarea fructuoasă a reformelor economice și sociale în R.Moldova.

BIBLIOGRAFIE

I. Ediții în limba română

1. Abordări ale excluziunii sociale în Republica Moldova. Aspecte metodologice și analitice. Ediția I. (Autori: M.Vremiș, V.Toartă, A.Rojco, D.Cheianu-Andrei). Chișinău: UNIFEM, PNUD, 2010. 322p.
2. 14. Androniceanu A. Management public. București: Economica, 1999. 210p.
3. Agenția pentru Inovare și Transfer Tehnologic. Chișinău: Direcția Integrare Europeană și Cooperare Internațională, 2010. 15 p.
4. Ambuj D. Sagara, Adil Najam. Indicele Dezvoltării Umane: revizuire critică. Ecological Economics, Vol.25, Nr. 3, 1998, p.249-264.
5. Analiza Creșterii Economice în Moldova. Ediția nr.1. Chișinău: Centrul Analitic Independent “Expert Grup”, 2009. 142 p.
6. Anuarul EUROFOUND 2009. Condiții de viață și de muncă în Europa. Dublin, 2009. 40p.
7. Anuarul statistic al Republicii Moldova, 2010. Chișinău: Biroul Național de Statistică al R.Moldova, 2010, format electronic.
8. Anuarul Statistic al Republicii Moldova, 2009. Chișinău: Biroul Național de Statistică al R.Moldova, 2009, format electronic.
9. Anuarul statistic al Republicii Moldova, 2008. Chișinău: Biroul Național de Statistică al R.Moldova, 2008. 578 p.
10. Anuarul Statistic al României 2009–2010. Institutul Național de Statistică, format electronic.
11. Apostol P. *Calitatea vieții și explorarea viitorului*. București: Politică, 1975. 271 p.
12. Bălțătescu S. Calitatea vieții. În: Zamfir C., Stănescu S.(coord). Enciclopedia dezvoltării sociale. Iași: Polirom, 2007, p.81-86 (664 p.)
13. Blanovschi A. *Docrine economice*. Chișinău: AAP, 2004, 241 p.
14. Bugaian L. *Managementul startegic al costurilor*. Chișinău: CEP USM, 2007. 271 p.
15. Burduș E., Căprărescu Gh., Androniceanu A., Mileș M. *Managementul schimbării organizaționale*. București: Economica, 2000. 539 p.
16. Burduș E., Căprărescu G. *Fundamentele managementului organizației*. București: Economică, 1999. p.480-482.
17. Burcu A., Vasiliu A. *Managementul calității vieții și condiției umane. Fundamentele consilierii*. București: Mega, 2004. 183 p.
18. Certan S., Perepeșița S. *Pensia în Moldova. Material didactic*. Ch: CEP USM, 2003. 255 p.

19. Certo S. *Managementul modern. Diversitatea, calitatea, etica și mediul global*. București: Teora, 2002. 784 p.
20. Codul civil al R.Moldova nr.1107-XV din 06.06.2002. În: Monitorul Oficial nr.82-86 din 22.06.2002.
21. Codul fiscal al R.Moldova, nr.1055- XIII. În: Monitorul Oficial nr.127-129 din 16.06.2000.
22. Codul muncii al Republicii Moldova. În: Monitorul Oficial Nr.159-162 din 29.07.2003, cu modificările și completările ulterioare.
23. Cojuhari A., Childescu V. *Teorie economică*. Chișinău: UTM, 2012. 416 p.
24. Constituția R.Moldova din 29.07.1994. În: Monitorul Oficial nr.1 din 18.08.1994.
25. Cotelnic A. *Adaptarea firmelor la mediul concurențial și rezistența opusă de angajați*. Revista „Economică”, ASEM, Chișinău, 2007, nr.1, p.31-34.
26. Cotelnic A. *Atitudinea angajaților față de schimbările organizaționale*. Revista „Drept, economie și informatică”, Galați, nr.2, 2007, p.28-33.
27. *Concepția de dezvoltare a antreprenoriatului inovațional în Republica Moldova pentru aa.2011-2020*. Chișinău: Academia de Științe a Moldovei; Institutul de Economie, Finanțe și Statistică. 15 p.
28. Conferința Internațională: *Inovația Socială, factor al dezvoltării social-economice*, 26–27 septembrie 2008, București: Institutul de Cercetare a Calității Vieții. Revista „Calitatea Vieții”, XX; nr.1–2, 2009, p.215–220.
29. *Creșterea economică în 2010 a fost una spectaculoasă*. Chișinău: Institutul de Economie, Finanțe și Statistică, 2011, p.5.
30. Danii T. *Calitatea Vieții populației Republicii Moldova în perioada de tranziție: probleme și tendințe sociale (analiză și evaluare sociologică)*. Teza de dr. hab. în sociologie. Chișinău: AȘM, 2004. 292 p.
31. *Dicționarul explicativ al limbii române. Ediția a II-a*, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”: Univers Enciclopedic, 1996. 1192 p.
32. Dinu M., Socol C., Marinaș M. *Mecanisme de convergențe și coeziune*. București: Economică, 2005. 277 p.
33. Doboș C. *Finanțarea Sistemelor de Sănătate în Țările Uniunii Europene. România în Context European*. Revista “Calitatea Vieții”, XIX, nr.1–2, 2008, p.31-57.

34. Drucker P. *Inovația și sistemul antreprenorial*. București: Enciclopedică, 1993.
35. Drucker P. *Societatea postcapitalistă*. București: Image, 1999.
36. Duca Gh. *Contribuții la societatea bazată pe cunoaștere*. [KNOWLEDGE SOCIETY]. Chișinău: Știința, 2007. p.48 (288 p.)
37. Efectele migrației și remitențelor în zonele rurale ale Moldovei și Studiul de caz privind gestionarea migrației în Polonia. Proiectul este finanțat de către Ministerul Afacerilor Externe al Poloniei în cadrul Programului de asistență: Polich aid, 2008.60p.
38. Enicov I., Guțuleac E. *Modelarea activității băncii comerciale prin rețele Petri hibride temporizate*. Revista Științifică "STUDIA UNIVERSITATIS", Anul I, Nr. 8, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, 2007, p.218-225.
39. Filip F. (coordonator). *Societatea cunoașterii*. București: Economică, 2006. 340 p.
40. Galbraith J. *Societatea perfectă*. București: Politică, 1997.128 p.
41. Galbraith J. *Știința economică și interesul public*. București: Politică, 1982, p.11.
42. Georgescu-Roegen N. *Encyclopedia of Economics*, 1982.
43. Giarini O., Stahel W. *Limitele certitudinii*. București: Edimpress – Comro, 1996, p.256.
44. Gorobievschi S. *Antreprenoriat: aspecte fundamentale manageriale*. Chișinău: TEHNO-INFO, 2009. 326 p.
45. Gorobievschi S. *Cecepte și abordări metodologice de evaluare și creștere a Calității Vieții*. Chișinău: Tehnica-Info, 2013. 350 p.
46. Gorobievschi S. *Antreprenoriatul și spiritul de echipă*. Conferința Internațională „Valorificarea potențialului uman în epoca postindustrială”, 29 martie 2004. Chișinău: IRIM, 2004, p.15-22.
47. Gorobievschi S. *Autonomia locală în Republica Moldova: privire comparată*. Conferința Internațională științifico-practică “Academia de Administrare Publică pentru o guvernare transparentă, responsabilă și democratică”, 18 mai 2005. Chișinău: AAP, 2005, p.184-188.
48. Gorobievschi S. *Cum să reușim în afaceri?* Ghidul didactico-practic. Chișinău: PONTOS, 2008.136 p.
49. Gorobievschi S. *Calitatea Vieții – indicator al realizării nevoilor*. Conferința Tehnico-Științifică a Colaboratorilor, Doctoranzilor și Studenților. Chișinău: UTM, 17-19 noiembrie 2010, p.166-167.
50. Gorobievschi S. *Climatul investițional în Republica Moldova: realizări și perspective*. Simpozion Internațional ”Integrarea

- euroatlantică a României și reforma Serviciilor publice”: Institutul de științe administrative al României ”Paul Negulescu”, Sibiu, 8-10 mai 2005, p.274-280.
51. Gorobievski S. *Climatului investițional în Republica Moldova*. Revista “Economica”, ASEM, N4, 2005, p.79-85.
 52. Gorobievski S. *Concepte manageriale privind calitatea vieții*. ANALE ale Universității „Spiru Haret”, Seria Economie, vol. III, nr.8, 2008, p.121-132.
 53. Gorobievski S. *Conceptul de etică în afaceri și realizarea acestuia în contextul managementului contemporan*. Conferința Internațională „Economia în condiții de criză”, Tomis-Constanța: NAUTICA, 23-25 octombrie 2009, p.309-318.
 54. Gorobievski S. *Cultura managerială internațională în contextul teoriei lui G.Hofstede*. Conferința Internațională «Un deceniu de colaborare în cercetarea științifică economică»: Academia Română, Institutul Național de Cercetări Economice, Centrul de Informare și Documentare Economică, Universitatea „Lucian Blaga”, Sibiu; 6-7 noiembrie 2001.
 55. Gorobievski S. *Deciziile manageriale în funcționarea complexelor industriale: aspecte metodologice / Optimal orientation of investments of a company*. Revista „Economica”, Nr.2(62) 2008, p.25-31.
 56. Gorobievski S. *Dezvoltarea umană în țările Uniunii Europene*. Conferința științifico-practică IRIM „Criza economică mondială: protejarea și promovarea producătorului din R.Moldova”, Chișinău, IRIM, 2008, p.213-220.
 57. Gorobievski S. *Diagnoza Calității Vieții la nivel european*. Conferința Tehnico-Științifică a Colaboratorilor, Doctoranzilor și Studenților. Ch.: UTM, 17-19 noiembrie 2010, p.166-167.
 58. Gorobievski S. *Estimarea calității vieții la nivel global*. Materialele Conferinței științifico-practice Internaționale consacrate aniversării a V-a de la formarea IRIM. Chișinău, IRIM, 2008, p.132-141.
 59. Gorobievski S. *Evaluarea calității vieții la nivel global*. ANALE ULIM. Dir. publ.: Andrei Galben; coord. șt.: Gheorhe Postică; red.resp.: Petru Roșca, Seria Economie, Chișinău, 2008, Vol.7., p.66-71.
 60. Gorobievski S. *Evaluarea Calității Vieții la nivelul întreprinderilor vinicole din Republica Moldova*. Rolul statisticii în societatea bazată pe cunoaștere”. Conferința Internațională Științifico-Practică, Ediția a

- VII-a “Creșterea economică în condițiile globalizării”, 18-19 octombrie, 2012. Volumul 3. Chișinău: IEFS, p.374-382.
61. Gorobievski S. *Evaluarea bunăstării și diferenței sociale a populației Republicii Moldova*. Partea I. Revista „Meridian Ingineresc”, nr.1, 2011, p.40-45.
 62. Gorobievski S. *Evaluarea bunăstării și diferenței sociale a populației Republicii Moldova*. Partea II. Revista „Meridian Ingineresc”, nr.3, 2011, p.45-50.
 63. Gorobievski S. *Evaluarea diferenței sociale a populației Republicii Moldova*. Revista AAP „Administrație Publică”, Nr.2, 2011, p.64-77.
 64. Gorobievski S. *Evaziunea fiscală - direcție importantă de combatere a corupției*. Conferința Internațională “Combaterea corupției – factor important al integrării”. Chișinău: AAP, Transparency International, noiembrie 2006, p.41-45.
 65. Gorobievski S. *Evoluția conceptelor și metodelor de evaluare și creștere a Calității Vieții, percepute ca o categorie socio-economică*. Revista Economica”, ASEM, Chișinău, 2013, nr.1(83), p.
 66. Gorobievski S. *Finanțele publice locale în contextul reformei administrativ-teritoriale în Republica Moldova: confruntări și rezolvări*. În: Caietul științific Nr.6 „Reformele administrative și judiciare în perspectiva integrării europene”. Secțiunea pentru științe economice și administrative. Sibiu: Burg, 2004. p.278-296.
 67. Gorobievski S. *Investițiile Străine Directe și creșterea economică*. Conferința Internațională „Dezvoltarea durabilă a României și Republicii Moldova în contextul european și mondial”, Chișinău, ASEM, 22-23 octombrie 2006, p.145-150.
 68. Gorobievski S. *Întreprinzător - promotor al afacerilor*. Revista „Administrarea Publică”, nr.1(57), 2008, p.109-121.
 69. Gorobievski S. *Libertatea economică – condiție primordială de satisfacție a nevoilor umane*. ANALE ULIM, Dir. publ.: Andrei Galben; coord. șt.: Gheorhe Postică; red.resp.: Petru Roșca, Seria Economie, Chișinău, 2010, Vol.10., p.110-121.
 70. Gorobievski S. *Managementul Calității Vieții și migrația populației din Republica Moldova*. În: Republica Moldova: Provocările migrației./Acad. de Științe a Moldovei; coord.: V.Moraru. Chișinău: ÎEP Știința, 2010, p.39-48 (148 p.).
 71. Gorobievski S. *Managementul educațional în contextul cadrului legislativ al Republicii Moldova*. Conferința Internațională „Globalizarea vieții sociale”, 19 martie 2004. Chișinău: Academia de

- Teologie Ortodoxă din Moldova, Societatea Internațională de Management, 2004, p.260-266.
72. Gorobievschi S. *Metodologia evaluării Calității Vieții în Republica Moldova*. Conferința Științifico-practică cu participare internațională "Teoria și practica Administrației Publice", 24 mai 2011. Chișinău: AAP, Ediția a.2011, p.141-143.
73. Gorobievschi S. *Managementul intercultural la etapa globalizării*. Tezele Conferinței internaționale științifico-practice din 18 mai 2005 „Academia de Administrare Publică pentru o guvernare transparentă, responsabilă și democratică”. Ch.:AAP. 2005. p.217-220.
74. Gorobievschi S. *Managementul personalului. Tehnici de recrutare și selectare*. Ghidul didactico-practic. Chișinău: UTM, 2004. 76 p.
75. Gorobievschi S. *Metodologii de evaluare a Calității Vieții la nivel mondial/ Worldwide and european methods for assessing living standards*. Revista AȘM, IEFS și ME "Economie și sociologie", Nr.2, 2011, p.209-218.
76. Gorobievschi S. *Micul business în Republica Moldova, în contextul managementului comparat*. Conferința internațională „Rolul științei și învățământului economic în realizarea reformelor economice din Republica Moldova”, 25-26 septembrie 2003.Volumul II. Chișinău: ASEM, 2003, p.725-728.
77. Gorobievschi S. *Micul business și creșterea economică în Republica Moldova*. ANALE ULIM, Dir. publ.: Andrei Galben; coord. șt.: Gheorhe Postică; red.resp.: Petru Roșca, Seria Economie, vol.4, 2005, p.115-121.
78. Gorobievschi S. *Modelarea simulării proceselor de management a Calității Vieții în contextul internaționalizării*. Conferința Internațională Științifico-Practică "Creșterea economică în condițiile internaționalizării", 20-21 octombrie 2011. Vol I.Ch.:IEFS, p.35-46.
79. Gorobievschi S. *Procesul bugetar și autonomia financiară a unităților administrativ-teritoriale în Republica Moldova. Sesiunea științifică Jubiliară internațională "Reformele administrative și judiciare în perspectiva integrării europene"*, 21-22 mai 2004. Caiet științific nr.6. Sibiu: Burg, p.270-286.
80. Gorobievschi S. *Reciclarea cadrelor – cheltuieli sau factor de concurență?* Revista «Adminstrarea Publică», nr.3(21), 1998, p.69-72.
81. Gorobievschi S. *Reforma Serviciului vamal în contextul integrării*. Conferința Internațională „Impactul REI asupra creșterii economice”. Chișinău: IRIM, 28 februarie 2007, p.112-117.

82. Gorobievski S. *Restructurarea sistemului economico – financiar în contextul reformelor Administrației Publice Centrale*. SYMPOSIA Professorum, ULIM, 2007, p.14-19.
83. Gorobievski S. *Restructurarea Administrației Publice Centrale: analiza funcțională*. ANALE ULIM. Dir. publ.: Andrei Galben; coord. șt.: Gheorhe Postică; red.resp.: Petru Roșca, Seria Economie, Chișinău, 2006, p.30-36.
84. Gorobievski S. *Rolul și impactul dezvoltării turismului rural în economie*. Sesiune științifică națională cu participare internațională a Academiei Române. – Filiala “Iași”, Institutul de cercetări economice și sociale “Gh. Zane”, Universitatea “Ștefan cel Mare”, Suceava, Institutul Național de Cercetare-Dezvoltare în Turism, CEFIDEC-Varta-Dornei, mai 2006, p.47-51.
85. Gorobievski S. *Rolul parteneriatului public-privat în managementul rural din Republica Moldova*. A XII – a Ediție a Conferinței naționale cu participare internațională «Turismul rural românesc în contextul dezvoltării durabile. Actualitate și perspective». IAȘI: Academia Română – Filiala Iași, Institutul de Cercetări Economice și Sociale „GH. ZANE”, 28– 9 mai 2010, Vatra Dornei – România, p.28-34.
86. Gorobievski S., Ciloci R., Cîșlari E., Coban M. *Organizarea și gestionarea businessului propriu*. Chișinău: TEHNO- INFO, 2004. 224 p.
87. Gorobievski S., Cojuhari A. *Conceptul managementului Calității Vieții/ Development of the concept of quality of life management*. Revista „Economica”, nr.2, 2011, p.26-39.
88. Gorobievski S., Dincă D. *Standarde internaționale și implementarea lor în serviciile penitenciare*. Conferința Internațională „Tehnologii Moderne, Restructurare, Calitate”, UTM, mai 2007, p.199-202.
89. Gorobievski S., Forfolea M. *Evaluarea și controlul fiscal în România*. Conferința Internațională „Tehnologii Moderne, Restructurare, Calitate”. Ch.:UTM, 2007, p.194-198.
90. Gorobievski S., Forfolea M. *Modelarea proceselor de utilizare a instrumentelor publicitare în condiții concurențiale/ Modeling of instrument use advertising playing*. Revista «Economica», ASEM, nr.2, 2010, p.51-62.
91. Gorobievski S., Gribincea A. *Managementul relațiilor economice internaționale*. Chișinău: Civic Education Project, ULIM, 2002. 215 p.
92. Gorobievski S., Gribincea A. *Rolul corporațiilor transnaționale în procesele de integrare economică*. Chișinău: IRIM, ULIM, 2008. 203 p.

93. Gorobievschi S., Gribincea A. *Managementul zonelor economice libere: viziune comparată – cu posibilități de aplicare în cadrul euroregiunilor*. Euroregiunile: prezent și viitor. Iași, *Academia Română – Filiala “Iași”* Institutul de cercetări economice și sociale “Gh. Zane”, 2005, p.171-184.
94. Gorobievschi S., Guțuleac E. *Modelarea Managementului Calității Vieții în Republica Moldova prin Rețele Petri Hibride*. Proceeding of the 7th International Conference on “Microelectronics and Computer Science”. Ch., September 22-24, 2011. p.197-206.
95. Gorobievschi S., Iordache F., Gribincea A. *Corporațiile transnaționale și procesele de integrare economică a României în Uniunea Europeană*. București: Niculescu, 2008.187 p.
96. Gorobievschi S., Juncu C. *Omul - componenta factorilor productivi*. Revista AAP „Administrarea Publică”, Nr.3-4, 2008, p.117-125.
97. Gorobievschi S., Levinte A. *Paradoxurile managementului social*. Symposia Professorum, Seria Economie, ULIM, 2007, p.241-244.
98. Gorobievschi S., Levinte A. *Societatea civilă și guvernarea responsabilă în Republica Moldova*. Conferința Tehnico-Științifică a Colaboratorilor, Doctoranzilor și Studenților, Ch., UTM, 16-17 noiembrie 2007, p.200-201.
99. Gorobievschi S., Levinte A. *Antreprenoriatul social vis-a-vis de cel comercial*. Conferința internațională “Problemele integrării României în UE”, Universitatea” Spiru Haret”, Constanța, mai 2006. p.58-66.
100. Gorobievschi S., Maximilian S. *Modelarea proceselor economice*. Revista AȘM ”Economie și sociologie”, Nr.2, 2006, p.44-55.
101. Gorobievschi S., Modoran R. *Societatea Informațională – direcție importantă de dezvoltare a societății umane*. SYMPOSIA Professorum. Ch.: ULIM, 2006, p.246-249.
102. Gorobievschi S., Năgrag D. *Analiza comparativă între managementul public și cel privat*. Symposia ULIM, Seria Economie. Chișinău: ULIM, 2005, p. 258–289.
103. Gorobievschi S., Nan C. *Aspecte metodologice și practice ale managementului Serviciilor de alimentare cu apă și canalizare*. ANALE ale Institutului de Stat de Relații Internaționale din Moldova; red.șef: V.Beniuc, red.șef.adjunct M.Bârgău. Chișinău, 2008, Vol.V, p.67-70.
104. Gorobievschi S., Nan C. *Managementul Serviciului de alimentare cu apă și canalizare – factor de dezvoltare a turismului românesc*. Conferință Națională cu participare Internațională „Turismul rural românesc în contextul dezvoltării durabile. Actualitate și

- perspective”. Volumul XVII. Coordonatori: I.Talabă. C.Nan, D.Cițan; D.Ungureanu. Iași: Tehnopress, 2009, p.55-72.
105. Gorobievski S., Nan C. *Rolul proceselor manageriale în creșterea economică /The role of the management processes in the economical growth*. Revista „Economica”, ASEM, nr.1(65), 2009, p.33-51.
 106. Gorobievski S., Parfentieva A. *Viziuni asupra conceptului de etică în afaceri*. Materialele Conferinței Științifice “Managementul întreprinderii în mediul economic contemporan”, 24-25 septembrie 2009. Chișinău: ATIC, 2009, p.86-90.
 107. Gorobievski S., Scerbanschi A. *Evaziunea fiscală: forme și metode de combatere*. Buletin științific, Universitatea din Pitești, Seria Șt.economice, Nr.4(10), Pitești, 2005, p.45-53.
 108. Gorobievski S., Zamani G. *Analiza și performanța sistemului decizional în Administrația Publică Locală*. International Conference „Economics Communication, Globalization în Knowledge Based Society”. București: Academia de Studii Economice, 5-6 aprilie 2008, p.72-73.
 109. Gorobievski S., Zamani G. *Aspecte metodologice de soluționare a problemelor teritoriale de către Administrația Publică Locală / Perfecting the ways of solving territorial problems by the Local Public Administration*. Revista „Economica”, Chișinău: ASEM, Nr.3 (67), 2009, p.12-26.
 110. Gorobievski S., Zamani G. *Evaluarea performanțelor manageriale în administrația publică locală*. Revista „Meridian Ingineresc”, nr.3, 2009, p.65-68.
 111. Gorobievski S., Zamani G. *Instrumente manageriale de evaluare a administrației publice locale în contextul integrării*. Sesiunea științifică Națională cu participare Internațională. Ediția a-V-a. „Dezvoltarea economico-socială durabilă în cadrul euroregiunilor și a zonelor transfrontaliere pe exemplul euroregiunii Siret-Prut-Nistru”. Academia Română: Filiala „Iași”, Institutul de Cercetări Economice și Sociale „Gh. Zane”, Iași, 19-20 iunie 2009, p.76-83.
 112. Gorobievski S., Zamani G., Maximilian S. *Previziunea economică a fluxului și refluxului forței de muncă*. ANALE ULIM. Dir. publ.: Andrei Galben; coord.șt.: Gheorghe Postică; red.resp.: Petru Roșca, Anul 2009, vol.9: Serie Economie, p.30-36.
 113. Gribincea A., Ganea V. *Rolul inovației și al creativității în dezvoltarea economică*. Revista științifică: *Studia Universitatis*, Seria Științe exacte și Economice, 2008, nr.3(13), p.172-175.

114. Hofstede G. *Managementul structurilor multiculturale*. București: Economică, 1996. 304 p.
115. Hotărârea Guvernului HG Nr.428 din 18.04.07 privind aprobarea Modulului de calculare a salariului mediu. În: MO nr.57-59 din 27.04.07 art.454.
116. Iachim A. *Extinderea sectorului privat în sfera socială*. Autoreferat al tezei de dr. în econ. Chișinău: ASEM, 2010. 30 p.
117. Ionescu C. *Introducere în istoria gândirii economice*. București: Economică, 2003. 340p.
118. *Influența prețurilor asupra bunăstării populației prin prisma indicatorilor statistici*. Chișinău: Centrul de Investigații Strategice și Reforme, 2010. 37p.
119. *Inovația socială, factor al dezvoltării social-economice*. Coord.: Membru Corespondent al Academiei Române C. Zamfir și șt. III L.G. Stoica. București: Academia Română; Institutul Național de Cercetări Economice; Institutul de Cercetare a Calității Vieții. Revistă de politici sociale, Nr.1-2, 2009. 222 p.
120. *Îmbătrânirea populației - o provocare pentru sistemul public de sănătate*. București: Raportul Ministerului Muncii, Familiei și Protecției Sociale, 2009. 67 p.
121. Isaic-Maniu Al. (coord.). *Dicționar de statistică generală*. București: Economică, 2003. 322p.
122. Jalencu M. *Managementul resurselor umane*. Chișinău: UCCM, 2003. 118p.
123. Legea Nr.152 din 05.07.2012 cu privire la minimul de existență. În: Monitorul Oficial Nr.165 din 07.08.2012.
124. Legea nr.82-XVI din 29 martie 2007 privind aprobarea pentru modificarea și completarea unor acte legislative (Scrisoarea IFPS Nr. 17-2-09/1- 410-1883/13 din 11.05.2007).
125. Legea nr.245-XV privind organizarea și funcționarea Comisiei naționale pentru consultări și negocieri colective, a comisiilor pentru consultări și negocieri colective la nivel de ramură și la nivel teritorial. În: Monitorul Oficial Nr.142 din 08.09.2006.
126. **Legea Nr.355 din 23.12.2005 cu privire la sistemul de salarizare în sistemul bugetar. În: MO Nr: 35-38 din 03.03.2006**, cu modificările și completările ulterioare.
127. Legea privind pensiile de asigurări sociale de stat Nr.156 din 14.10.98. În: Monitorul Oficial Nr.042 din 12.03.2004, cu modificările și completările ulterioare.

128. **Legea Salarizării Nr.847 din 14.02.2002.** In: Monitorul Oficial Nr.50-52 din 11.04.2002, cu modificările și completările ulterioare.
129. Legea învățământului Nr.547 din 21.07.1995. În: Monitorul Oficial Nr.62-63 din 09.11.1995, cu modificările și completările ulterioare.
130. Liiceanu G. *Despre limită*. București: Humanitas, 1997, p.69.
131. Livițchi O. *Eradicarea sărăciei: concept, dimensiuni și strategii*. Autoref. tezei dr. șt. econ. Chișinău: ASEM, 2009.28 p.
132. Marchal A. *Principiile științei Economice. Un volum introductiv*. Ediția VII. Londra: Macmillan. 1998. 280p.
133. Mărginean I., Bălașa A.(coord.). *Calitatea vieții în România*. București:Expert,2005.393 p.
134. Mărginean I. *Indicele dezvoltării umane. România în context internațional*. Revista „Calitatea Vieții”, XXI, nr.1-2, București, 2010, p.44-50 (226).
135. Măthis R., Nica P.,Rusu C. *Managementul resurselor umane*. Iași: Economică, 1997.472 p.
136. Munteanu T. *Căile de formare și distribuire a veniturilor disponibile ale populației*. Autoreferat al tezei de doctor în economie. Chișinău, 2007. 24 p.
137. Mureșan M. *Istoria economiei*. București: Economica, Ediția a II-a, 2003.
138. Negrei I. *Prioritățile noastre: prind retrospectiv, privind viitorul*. Revista «Populație și dezvoltare», Nr.1, Chișinău, 2010, p.3-4.
139. Nica P., Iftimescu A. *Management: concepte și aplicații*. Iași: Libris, 2008. p.320-360.
140. Nicolescu O. *Management comparat*. București: Economică, Ediția a II-a, 2001.446p.
141. Nicolescu O. *Management*. București: Didactică și Pedagogică R.A., 1992.
142. Moldova. Note de politici. 2009, p.56-59.
143. MOLDOVA 2009: Raport de stare a țării. Sondajul Centrului analitic Independent “Expert-Grup”. Ch., 2009.32 p.
144. Popa A. *Managementul strategic al dezvoltării regionale în contextul integrării în spațiul european*. Teza dr. hab. șt. econ. Chișinău: ASEM, 2009. 260 p.
145. Postolachi V. *Strategii de dezvoltare a pieței muncii din Republica Moldova*. Chișinău: CEP USM, 2009. 259 p.
146. *Primul studiu european referitor la calitatea vieții: Calitatea vieții în Bulgaria și România*. Sumar. Dublin: Fundația Europeană pentru Îmbunătățirea Condițiilor de Viață și de Muncă, 2006.11p.

147. Raport asupra stării sistemului național de învățământ. Ministerul Educației și Cercetării din România, 2006.
148. Raportul de Dezvoltare Umană pentru 2010: situația în Europa de Est și Asia Centrală. Chișinău - PNUD, 2010. 3 p.
149. Raportul comun al Comisiei Europene privind incluziunea socială. Bruxelles, 2010.9 p.
150. Raport cu privire la realizarea Obiectivelor de Dezvoltare ale Mileniului. Chișinău, 2009. 139p.
151. Raportul Național al Dezvoltării Umane 2010. O analiză a tendințelor în ultimii 40 de ani. Ch.: PNUD, 2010. 6 p.
152. Raport Național al Dezvoltării Umane, 2003-2005. Ch.: PNUD, 2006.
153. Raportul Național de Dezvoltare Umană 2010/2011: Republica Moldova de la Excluziune Socială la o Dezvoltare Umană Incluzivă/ Vaculovschi D., Vremeș M., Craevschi-Toartă V. Ch.: "Nova-imprim" SRL, 2011. 168p.
154. Raportul social al Institutul de Cercetare a Calității Vieții „După 20 de ani: Opțiuni pentru România.” București: Academia Română, Institutul Național de Cercetări Economice, Institutul de Cercetare a Calității Vieții, 2010. 61p.
155. Roșca P. *Politici și strategii regionale de dezvoltare socio-economice*. Universitatea „Spiru Haret”. Facultatea de management financiar contabil. (Constanța). Sesiunea de comunicări științifice a cadrelor didactice. Constanța: Europolis, 2006. 376p.(p.148-152)
156. Rojco A. *Măsurarea inegalității și bunăstării populației*. Chișinău: Departamentul pentru Dezvoltarea Internațională a Regatului Unit (DFID), 2007, 64 p.
157. Rojco A., Gorelova E. *Influența prețurilor asupra bunăstării populației prin prisma indicatorilor statistici*. Chișinău: Centrul de Investigații Strategice și Reforme, 2010.37p.
158. Rojco A., Hristiuc L., Levițchi O., Stremenovskaia O., Vinogradova Z. *Prestațiile sociale și impactul lor asupra reducerii sărăciei în R.Moldova*. Chișinău: Comp.ed."Inei", AȘM și IEFS, 2011. 156 p.
159. *Sărăcia și Schimbarea Climei: Reducerea Vulnerabilității Săracilor prin intermediul Adaptării*. Banca Mondială ș.a., 2003.
160. Secăreanu C. *Starea economiei naționale. Evaluare. Analiză. Comparați internaționale*. București: Economică, 2000. 208 p.
161. Sen A. *Dezvoltarea ca libertate*. București: Economică, 2004. 235 p.
162. Scopenhauer A. *Aforisme asupra înțelepciunii în viață*. Chișinău: Ed.Enciclopedică «Gheorghe Asachi», 1994. 252p.
163. Stiglitz J., Walsh C.E. *Economie*. București: Economică, 2005. 780 p.

164. Stănescu S. *Abordarea conceptuală a inovației în contextul relansării strategiei de la Lisabona*. Revista Institutului de Cercetare a Calității Vieții “Calitatea vieții”, XX, nr.1–2, București, 2009, p.19–27.
165. Stoica L. *Inovația socială, factor al dezvoltării social-economice, un program de cercetare prioritar al institutului de cercetare a calității vieții*. Revista Institutului de Cercetare a Calității Vieții “Calitatea Vieții”, XX, nr.1–2, 2009, p.5–7.
166. Strategia comunitară a UE privind sănătatea și securitatea în muncă, 2007-2012. Strasburg: Comisia Europeană, 2008.10 p.
167. Strategia de Creștere Economică și Reducere a Sărăciei (2004-2006). Chișinău: Guvernul Republicii Moldova, Ministerul Educației, 2004. 142 p.
168. Strategia Națională de Dezvoltare a Republicii Moldova 2012- 2020. Chișinău: Guvernul Republicii Moldova, 2010. 61 p.
169. Strategia Guvernamentală pentru dezvoltarea sectorului IMM, 2009-2013. Chișinău: Ministerul Economiei, Comerțului și Mediului de Afaceri; Direcția Generală IMM, Cooperatie și Mediul de Afaceri, 2010.72 p.
170. Stratan A., Țurcan P. *Organizarea muncii și a producției agricole*. Ch.: AȘM, 2006.384 p.
171. Studiul privind dezvoltarea organizațiilor neguvernamentale din Republica Moldova. Chișinău: PNUD-SOROS „Moldova”, 144 p.
172. Țâu N. *Strategii promoționale ale relațiilor economice internaționale*. Chișinău: ULIM, 2009. 301p.
173. Tendințe în economia Moldovei. Chișinău: IEFS, 2012. 300p.
174. Timofti E. *Eficiența și competitivitate în agricultură*. Ch.: IEFS, 2009. 296 p.
175. Timuș A. *Interesele, binele omului – problema-cheie a reformelor sinteze sociologice*. Chișinău: Paragon, 2006. 273 p.
176. Toffler A. *Powershift: puterea în mișcare*. București: Antet, 1997.
177. Toffler A. *Al treilea val*. București: Politică, 1983. 681p.
178. *Viitorul economic al Republicii Moldova: Provocări și Soluții*. Institutul de Economie, Finanțe și Statistică, 2011.
179. Zamfir C., Stoica L. *O nouă provocare: dezvoltarea socială*. Iași: Polirom, 2006. 242 p.
180. Zamfir C., Stănescu S. (coord.). *Enciclopedia dezvoltării sociale*. Iași: Polirom, 2007.
181. Zbârciog V., Zbârciog N. *Coordonata microeconomică a vieții umane*. Ch.: Știința, 2001. 208p.

182. Zbîrciog V. *Euharistia economiei naționale emergente (oportunități, limite și riscuri)*. Chișinău: Iulian („Edit-Prest” SRL), 2010. 252 p.
183. Kermally S. *Maeștrii managementului resurselor umane*. București: Meteor Press, 2008, p.45-57.
184. Wagner P., Ștefănescu D. *Compararea internațională a produsului intern brut*. București: Economică, 1999. 285 p.

II. Ediții în limba engleză și franceză

185. Atkinson T., Cantillon B., Marlier E. *Social Indicators. The EU and Social Inclusion*. Oxford: University Press, 2002.
186. Backmann J.(coord.). *Quality of Life, Knowledge and Competitiveness*, Finnish National Fund for Research and Development. Helsinki, 1998. p.59.
187. Barro Robert J., McCleary, Rachel M. *Religion and Political Economy in an International anel*. Harvard University 2002. 70 p.
188. Brown Ivan, Dennis Raphael, and Rebecca Renwick *Quality of Life and Life Changes for Adults with Developmental Disabilities in Ontario*. Toronto: Centre for Health Pomotion. 1999.
189. Bugaian L., Gheorghîța M., Nistor D. *Analysis of the industry potential of the Republic of Moldova*. International Conference “Risk in contemporany economy”. XIth edition (jubilee edition), november 26-27, 2010, Galați, CD.
190. Calzarossa M., Marie R. *Tools for Performance Evaluation*. Performance Evaluation. nr.33, 1998, p.1-3.
191. Caude J. *Gestion des ressources humaines*. Paris: Ed.Berger-Levrault, 1998. 289 p.
192. Cenzo D., Robbins A., Stephen P. *Human Resource Management: Concepts and Practice*. New-York: 2001. 330 p.
193. David R. *Modelling Hybrid Systems using Continuous and Hybrid Petri Nets*. *Proceedings of International Conference PNPM'97*, 1997, p.135-144.
194. *Expectations of European citizens regarding the social reality in 20 years' time*. Analytical Report, 2008, p.6-14.
195. Fred J.Carvell. *Numan Relations in Business*. New-Iork: The Macmillan Company, 1970, p.71.
196. Friedman M., **Friedman Rose D.** *Capitalism and Freedom*. Chicago, 1982. 224 p.
197. Freeman Ch. *The Economics of Industrial Innovation*. Cambridge: MIT Press. 1982. 285 p.

198. Georgescu-Roegen N. *Encyclopedia of Economics*, 1982.
199. German R., Gribaudo M., Horvath G., Telek M. Stationary analysis of FSPNs with mutually dependent discrete and continuous parts. *Proceedings of 10th Int. Workshop on Petri Nets and Performance Models (PNPM'03)*, Urbana-Champaign, USA, Sept. 2003, IEEE Comp. Soc. Press., p.30-39.
200. Giarini O., Stahel W. *Limitele certitudinii*. București: Edimpres – Comro, 1996, p.256.
201. Gordon D. *Measuring social quality in Asia and Europe: with Particular Reference to Socio-economic Security (2007)*//The Second Social Quality Conference in Asia «Social Quality and Sustainable Welfare Societies: Towards a new partnership between Asian Universities and Universities of the European Union». Offprint 1.
202. Gorobievski S. *The role of information in managing modern enterprises*. Abstracts on IV International Conference “Information Technologies BIT +”, 3-7 mai, 2004. Volume 4. Chișinău: MoldInfoNet, 2004, p.207.
203. Gorobievski S. *Tax evasion and its control*. International WORKSHOP „Innovation and Entrepreneurship: Strategies for the Black Sea Region”. Chisinau: Technical University of Moldova; EURASIA Foundation, SOROS Foundation, Academy of Sciences of Moldova, Educational Entrepreneurship Center «CEAN», October 11-12, 2004. 20 p.
204. Gorobievski S. *The Quality of life and the migration of people in the Republic of Moldova*. International Conference on Business and Economy: Conference Proceedings: Constanța, România, 6-8 Nov.2008, Universitatea „Spiru Haret”.CD.
205. Gorobievski S. *The Quality of life and the migration of people in the Republic of Moldova*. Proceeding of the 6th International on «Microelectronics and Computer Science», october 1-3, 2009, Technical University of Moldova. Redactor: prof., dr. I.Tighineanu and dr. I.Balmus, Chișinău, 2009. p.515-519 (520 p.).
206. Gorobievski S., Nădrag L. *Worldwide and european methods for assessing living standards*. The XIth International Conference “The Risk in Contemporary Economy” (RCE-2010). Galați: Ministry of Education, Research, Youth and Sports, University „Dunărea de Jos”, XI-edition(Jubilee edition), novembre 26-27, 2010. CD.
207. Gorobievski S., Nădrag L. *Worldwide methodologies for assessing living standards*.In the Economics, Management, and Financial Markets, Volume 6(1), 2011, New York, United States, p.640-649.

208. Gorobievschi S. *Fulfillment of human needs as a component of life quality*. Revista «Meridian Ingineresc», Nr.3, 2010, p.41-49.
209. Jovenal Bertrand. *Essais sur le mieux vivre*. Peris: Futurilles, by SEDEIS, 1968.180 p.
210. Hansen Bruno. *Quality of Life and Management of Living Resources*. Fifth Framework. București: Economică, 2002. 340 p.
211. Human Development Report 2010. *20th Anniversary Edition*. Published for the United Nations Development Programme (UNDP). New York: Copyright, 2010. 228p.
212. Kornai János. *Inovație și dinamism: despre interacțiunea dintre sistemele economice și progresul tehnic*. Revista "OEconomica", nr.2/2010, București, 2010, p.3-44.
213. Kornai János. Transformational Recession: A General Phenomenon Examined through the Example of Hungary's Development. *Economie Appliquée*, nr.46(2), 1993, p.181-227. Fall.
214. Kornai János. 2006. The Great Transformation of Central and Eastern Europe: Success and Disappointment. *The Economics of Transition*, nr.14(2), p.207-244.
215. Lepage H. *La nouvelle économie industrielle*. Paris: Hachette, 1989, coll. "Pluriel".p.75.
216. Li Hui- Fang, Fan Yu-Shun. Workflow Model Analysis Based on Time Constraint Petri Nets // *Journal of Software*, 2004, nr.15(1), p.17-26.
217. Little T.D., Lindenberger U. & Nesselroade J. R. (1999). *On selecting indicators for multivariate measurement and modeling with latent variables: When "good" indicators are bad and "bad" indicators are good*. *Psychological Methods*, 4, 192-211.
218. Maslow A. A Theory of Human Motivation. *New-Iork: Psychological Review*, 1943, vol.50, p.370-396.
219. Mărginean I. *Quality of Life in Romania*. București: Expert, 2004. 340p.
220. Nussbaum M.C., Sen A. K. *The Quality of Life*. New York: Oxford University Press, 1993. p.88-94.
221. Ranis G., Stewart F., Ramirez A. *Economic growth and human development*. Yale Economic Growth Center Discussion Paper, No.787, 1997.
222. Rayko T., & Little T.D. A note on Procrustean rotation in exploratory factor analysis: A computer intensive preach to goodness of fit evaluation. *Educational and Psychological Measurement* (1999). p.59, 47-57.

223. Rogers Everett M. *Diffusion of Innovations*. New York: The Free Press. 1995. 388p.
224. Rowe J., Anielski M. The Genuine Progress Indicator: 1998. Update and Executive Summary, 1999.
225. Schalock R. L. Reconsidering the conceptualization and measurement of quality of life. In R.Schalock (Ed.), *Quality of life. Volume I: Conceptualization and measurement*. Washington, DC: American Association on Mental Retardation. 1996, p.123-139.
226. Schein E. *Organization Psychology-3.Ed.*Englewood Cliffs, Prentice Hall,Inc., 2008.
227. Schumpeter J. *Business Cycles*. New York and London: McGraw Hill. 1939. 380p.
228. Stiglitz Joseph E., Amartya Sen, Jean-Paul Fitoussi (ed.). *Draft Summary*. Paris: Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress, 2009. 350 p.
229. Taylor W. *Principles of scientific management*. New York, 1926. p.213.
230. Țâu N. *An introduction to economics and the economic theory*.Ch.:ULIM, 2009. 230p.
231. The Economist Intelligence Unit, Report 2005.
232. Todoro M. *Economic development*. Londra: Longmann, 1997.
233. Toffler A. *Al treilea val*. București: Politică, 1993.
234. Van Der Maesen L. *Strategies to develop a connected Social Quality approach in Europe, Asia and the Pacific // The Second Social Quality Conference in Asia “Social Quality and Sustainable Welfare Societies: Towards a new partnership between Asian Universities and Universities of the European Union, 2007*. Book Paper.
235. Van Der Aalst W. The Application of Petri Nets to Workflow Management. *Journal of Circuits, Systems and Computers*, 8(1), 1998, p.21-66.
236. Walker A. *Which way for the European social model: minimum standards or social quality& The changing face of welfare* Walker A., *Social Quality and Sustainable Welfare (2007)//The Second Social Quality Conference in Asia “Social Quality and Sustainable Welfare Societies: Towards a new partnership between Asian Universities and Universities of the European Union, 2005*. Book Paper.
237. World Bank. 2008. *World Development Indicators*. Retrieved July 20, 2009.

238. World Bank. *Equity and Development: World Development Report 2006*. N.Y.: The World Bank and Oxford University Press, 2006.
239. World Bank – International Finance Corporation. 2009. *Doing Business 2009*.
240. Washington DC: Palgrave Macmillan. Economics, Vol.25, Nr.3,1998, p.239-270.
241. Woot Ph. *Euromanagement: A New Stil for the Global Market., insights from Evrope”*.S Business Leaders. Paperback, 1997. 340 p.
242. Zamfir E. *Gender Perspective in the National Reform Programme for Employment*. Revista “Calitatea Vieții”, XXI, nr. 1–2, București, 2010, p.87-112 (226).
243. Zapf W. Social Reporting in the 1970’s and in the 1990’s, „Social Indicators Research”, vol. 51, No.1, 2000, p.22-35.

III. Edițiî în limba rusă

244. Андрианова Е. В. *Сопоставление качества жизни населения субъектов Российской Федерации на основе интегрального показателя*. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата экономических наук. Москва, 2008. 20 с.
245. Айвазян С.А. *Анализ синтетических категорий качества жизни населения субъектов российской федерации: их измерение, динамика, основные тенденции*. Журнал ВЦУЖ «Уровень жизни населения регионов России», Nr.11, 2002, с.5-40.
246. Бобков В.Н., Гулюгина А.А., Зубрилин Ю.В. Основные показатели доходов и уровня жизни населения по федеральным округам Российской Федерации в IV квартале 2009 года. Ежеквартальный научно-практический журнал ВЦУЖ «Мониторинг доходов и уровня жизни населения», Nr.4, 09, 2009, с. 26-47 (97).
247. Вишневский А.Г. Человеческий потенциал: опыт комплексного подхода. Москва: Эдиториал УРСС. 1999, с.169.
248. Горобиевская С.В. *Методологические основы менеджмента Качества Жизни*. Журнал Всероссийского Центра Уровня Жизни «Уровень жизни населения регионов России», Nr.2, Москва: ВЦУЖ, 2011, с.223-231.
249. Горобиевская С.В. *Методологические особенности оценки качества жизни в странах с переходной экономикой, на примере Республики Молдова*. Сборник материалов Международной Научно-практической Конференции «Качество

- и Уровень жизни населения в современной России: Состояние, Тенденции и Перспективы”, 23-24 ноября 2011. Москва: Всероссийский Центр Уровня Жизни, Институт Социально-Экономических Проблем Народонаселения Российской Академии Наук, 2012, с.63-75.
250. Горобиевская С. *Особенности моделей переходного периода*. Materialele Conferinței Internaționale teoretico-practice ”Administrarea Publică în statele aflate în tranziție în contextul proceselor de globalizare și integrare”. Ch.: AAP, 5 aprilie 2005, p.118-126.
251. Горобиевская С.В. *Проблемы оценки качества жизни*. Шестая международная научно-практическая конференция. Сб. науч. ст.: в 2-х ч. Ч.1. Минск: Академия Управления при Президенте Республики Беларусь, 22-23 апреля 2010 г., с.110-115.
252. Григорьева Н.С. *К вопросу о понимании современной европейской социальной политики: от минимальных стандартов к социальному качеству*. В Сборнике: Проблемы современного государственного управления в России. Материалы постоянно действующего научного семинара/Под ред. В.И. Якунина, Выпуск № 7 (12). Москва: Научный эксперт, 2007, с.6-45 (112с.).
253. Григорьева Н. *Реформы здравоохранения в России и мире: чем нам полезен международный опыт*. Ученые труды. Выпуск 7. Пятнадцать лет факультету государственного управления. Москва: МГУ, 2009, с.129-148 (312).
254. Друкер П. *Задачи менеджмента в XXI веке*. Москва: Издательский дом „Вильямс”, 2001. 272 с.
255. **Качество жизни и экономическая безопасность России/ Под ред. В.А.Черешнева, А.И.Татаркина. Екатеринбург: Институт экономики УрО РАН, 2009. 1184 с.**
256. *Качество и уровень жизни населения в новой России (1991-2005)*. Руководитель авторского коллектива д.э.н., профессор Бобков В.Н. Москва: Всероссийский Центр Уровня Жизни, 2007.718 с.
257. Маликов Н.С. *Продолжительность жизни как интегральный показатель ее качества*. Журнал ВЦУЖ «Уровень жизни населения регионов России», №.2, 2010(144), с.37-44.
258. Римашевская Н.М. *Качество человеческого потенциала в условиях инновационной экономики*. Материалы Международной

- конференции «Качество человеческого потенциала», 22-23 октября 2009, г. Москва: ИСЭПН РАН, с.16-29.
259. Разработка методики оценки качества жизни населения территорий (на примере г.Красноярска) Красноярск: Красноярский Государственный Технический Университет (КГТУ), 2003. 21 с.
260. Субетто А.И. *Управление качеством жизни и выживаемость человечества*. Журнал «Стандарты и качество», Nr.1,1998,с.16-22.
261. Фридман А.Я., Фридман О.В., Цукерман В.А. *Экспресс методика ранжирования инновационного потенциала регионов по некоррелированным группам статистических показателей*. Ежемесячный научно-практический журнал «Качество. Инновации. Образование». Москва: Российский государственный университет инновационных технологий и предпринимательства (РГУИТП); Московский государственный институт электроники и математики (МИЭМ); Российский государственный технологический университет им. К.Э.Циолковского(МАТИ); Европейский центр по качеству,Nr.4(59),2010,с.16-22.

IV. Surse internet

262. Economic Freedom of the WORLD Annual Report, 2011.
<http://www.freetheworld.com/release.html>
263. European Commission, 2008. <http://www.HotNews.ro>.
264. European Restructuring Monitor:
<http://www.eurofound.europa.eu/emcc/erm/index.htm>
265. Second European Quality of Life Survey – Overview (Al doilea sondaj privind calitatea vieții în Europa)
www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef0902.htm
266. Freedom House Report, 2009, 2010, 2011.
<http://www.freedomhouse.org>
267. Human Development Report, UNDP, 2009, 2011.
<http://www.hdr.undp.org>
268. Human Development, International Living.
<http://internationalliving.com/2010/12/quality-of-life-2011/>
269. Joint social partners structures and restructuring: Comparing national approaches (Studiile de caz. Structurile comune ale partenerilor sociali și restructurarea: compararea abordărilor naționale).

- <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef0918.htm>
<http://info.worldbank.org/governance/wgi/index.asp>
270. Petri nets world - Petri nets tools database. <http://www.informatik.uni-hamburg.de/TGI/PetriNets/tools/quick.html>
271. Petri Nets Research Groups. <http://www.informatik.uni-hamburg.de/TGI/PetriNets/research/>
272. Rapoartele FMI, BERD, 2010, 2011. <http://www.money.ro>
273. Rapoartele EUROBAROMERTU, 2008, 2009, 2011. <http://www.bizcar.ro>
274. Rapoartele Fundației Europene pentru Îmbunătățirea Condițiilor de Viață și de Muncă (EUROFOUND), 2007, 2008, 2009. <http://www.eurofound.europa.eu>
275. Raportul anual al BNM, 2009, 2010. <http://www.bnm.md>
276. Raportul Global al Dezvoltării Umane. PNUD, 2010; 2011 <http://www.hdr.undp.org>
277. Raportul Global al Dezvoltării Umane. PNUD, 2009. <http://www.hdr.undp.org>
278. Raportul Global al Dezvoltării Umane. PNUD, 2006. <http://www.hdr.undp.org>
279. Raportul SECV privind *Evaluarea calității societății și serviciilor Publice*, 2009. <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef09110.htm>.
280. Raport Național al Dezvoltării Umane. Ch.: PNUD, 2009. <http://www.undp.org>
281. Raport Național al Dezvoltării Umane. Ch.: PNUD, 2008. <http://www.undp.org>
282. Raport Național al Dezvoltării Umane. Ch.: PNUD, 2006-2007. <http://www.undp.org>
283. Wikipedia. 2009a. *Google*. Retrieved July 23, 2009.
284. Wikipedia. 2009b. *Internet censorship*. Retrieved August 19, 2009.

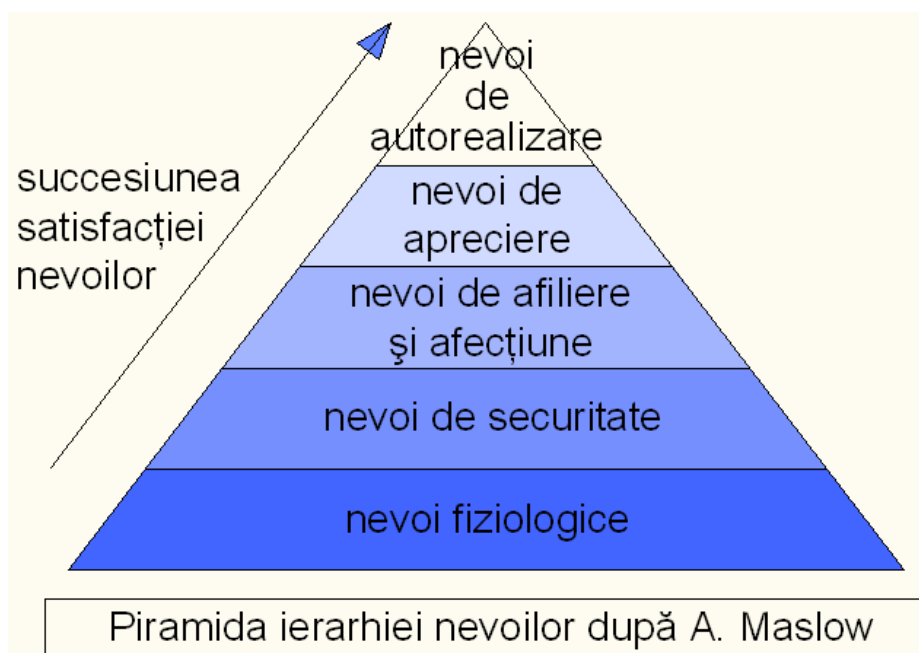
ABREVIERI

AEAI	Agencia de Evaluare și Acreditare în Invățământ
ANOFM	Agencia Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă
ANRCETI	Agencia Națională de Reglementări în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației
APC/L	Administrația Publică Centrală/Locală
BNM	Banca Națională a Moldovei
BASS	Bugetul Asigurărilor Sociale de Stat
BIM	Biroul Internațional al Muncii
BNS	Biroul Național de Statistică
CE	Comisia Europeană
CEDO	Curtea Europeană a Drepturilor Omului
CIVIS	Centrul de analize și Investigații Sociologice, Politologice și Psihologice
BGC	Bugetele Gospodăriilor Casnice
CNAS	Casa Națională de Asigurări Sociale
CNMS	Centrul Național de Management în Sănătate
CTN	Corporații Transnaționale
CV	Calitatea vieții
FMI	Fondul Monetar Internațional
EUROFOUND	Fundația Europeană pentru Îmbunătățirea Condițiilor de Viață și de Muncă
ICG	Indicele Competitivității Globale
IPP	Institutul de Politici Publice
IDU	Indicatorul Dezvoltării Umane
IDS	Indicele Disparității între Sexe în dezvoltarea umană
ILE	Indicele Libertății Economice
ISD	Investiții Străine Directe
ISU	Indicele Sărăciei Umane
GC	Gospodăriile Casnice
MCV	Managementul Calității Vieții
ME	Ministerul Economiei
MEdu	Ministerul Educației
MCDR	Ministerul Construcțiilor și Dezvoltării Regionale
MMPFS	Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei
MTIC	Ministerul Tehnologiilor Informaționale și Comunicațiilor
MS	Ministerul Sănătății
NMS-12	Grupul celor 12 state–membre noi ale UE
OECD	Organizația Economică pentru Cooperare și Dezvoltare

ODM	Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului
OMC	Organizația Mondială a Comerțului
OMS	Organizația Mondială a Sănătății
OIM	Organizația Internațională a Muncii
ONG	Organizația Nonguvernamentală
PIB	Produsul Intern Brut
PNUD	Programul de Dezvoltare al Națiunilor Unite
PPC	Paritatea Puterii de Cumpărare
RGDU	Raportul Global al Dezvoltării Umane
RNDU	Raportul Național de Dezvoltare Umană
SECV	Sondaj European privind CV
SND	Strategia Națională de Dezvoltare
UAT	Unități Administrative Teritoriale
UE-27	Uniunea Europeană (structura actualizată)
UE-15	Grupul primelor 15 state-membre ale UE
UNIFEM	Fondul Națiunilor Unite de Dezvoltare pentru Femei
UNFPA	Fondul Națiunilor Unite pentru Populație
UNICEF	Fondul Națiunilor Unite pentru Copii
RPHT	Rețele Petri Hibrice Temporizate

ANEXE

Piramida nevoilor după A.Maslow

Structura Guvernului Republicii Moldova (2012):

1. Ministerul Economiei
2. Ministerul Finanțelor
3. Ministerul Justiției
4. Ministerul Afacerilor Interne
5. Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene
6. Ministerul Apărării
7. Ministerul Construcțiilor și Dezvoltării Regionale
8. Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare
9. Ministerul Transporturilor și Infrastructurii Drumurilor
10. Ministerul Mediului
11. Ministerul Educației
12. Ministerul Culturii
13. Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei
14. Ministerul Sănătății
15. Ministerul Tineretului, Sportului
16. Ministerul Tehnologiilor Informaționale și Comunicațiilor.

Agenții și autorități publice ale Guvernului R.Moldova (2012):

- Biroul Național de Statistică
 - Agenția Relații Funciare și Cadastru
 - Biroul Relații Interetnice
 - Serviciul Grăniceri
 - Agenția "Moldsilva"
 - Agenția Rezerve Materiale
 - Agenția Turismului
 - Centrul pentru Combaterea Infracțiunilor Economice și Corupției.
- Sursă: www.mdi.gov.md (navigat 21.01.2012)

Dependențele PIB per capita de Indicele Libertății Economice în țările UE-27 și CSI

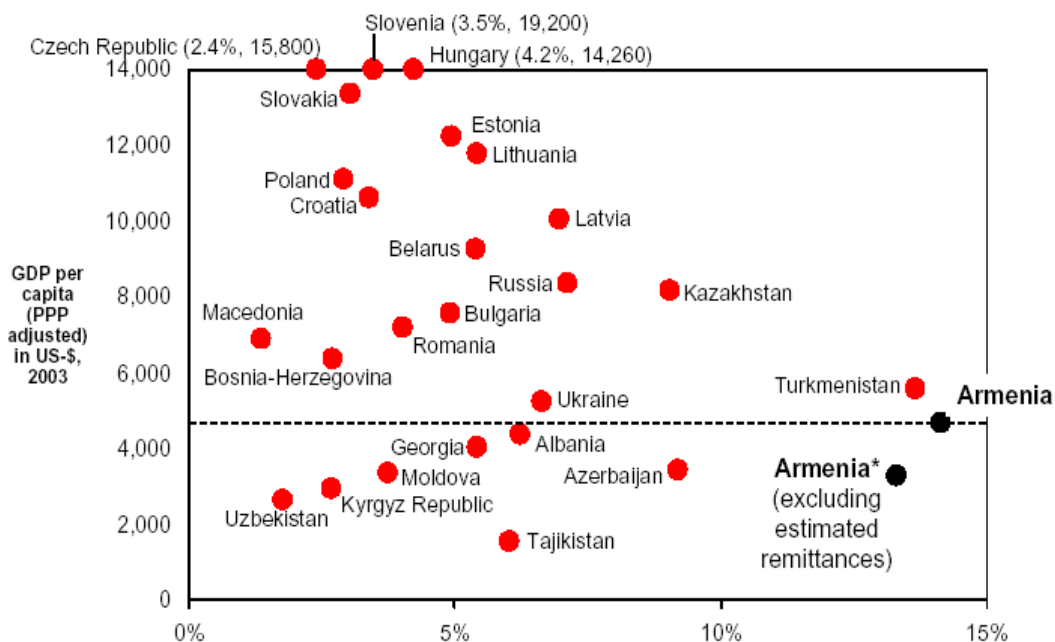

Figura 1. Performanțele economice ale unor țări mediu dezvoltate

Sursă: Michael Porter, EIU (2007) ; Roberts/Banaian (2007)

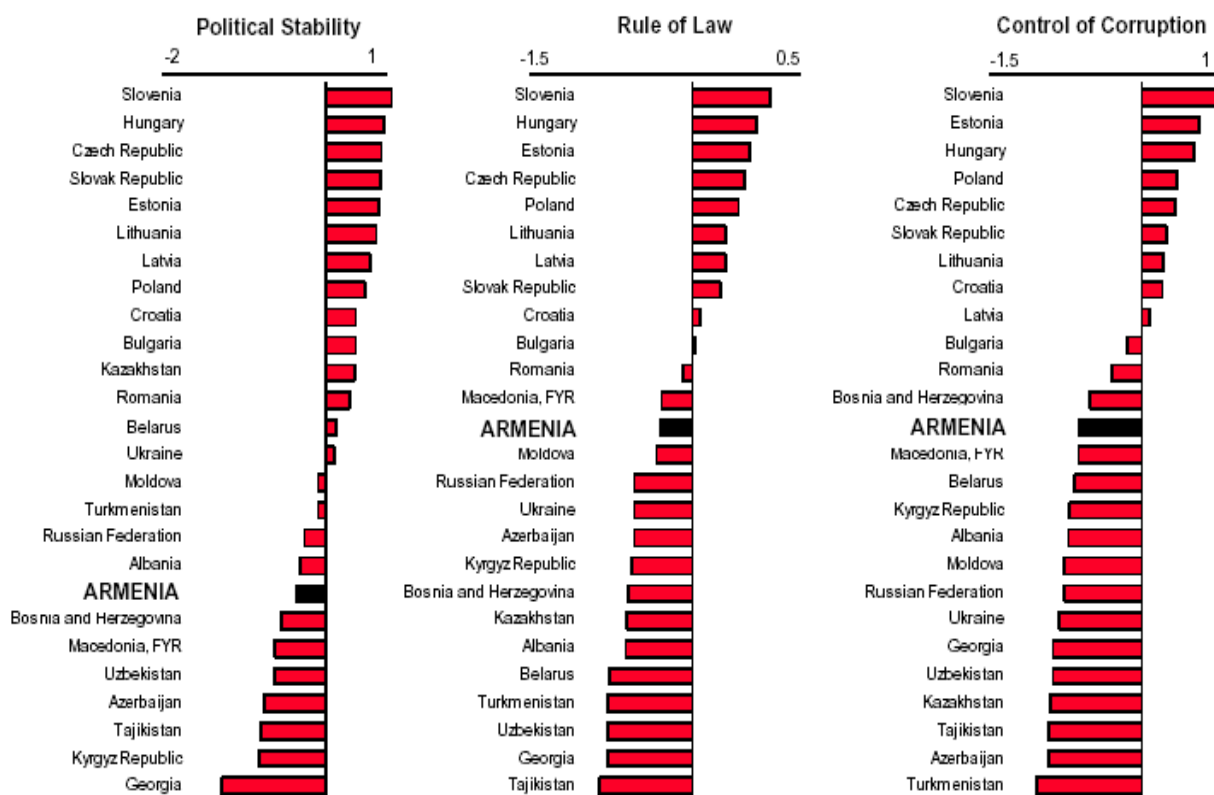

Figura 2. Dependența Indicelui de bună guvernare de componentele sale: stabilitatea politică, controlul asupra corupției și rerealizării drepturilor omului

Sursă: World Bank (2007)

Tabelul 1. Dependențe directe dintre Indicele Libertății Economice și ritmul de creștere economică în unele țări ale lumii (1990-2010)

Țara	Indicatori	Anii						
		1990	1995	2000	2007	2008	2009	2010
Bulgaria	Creșterea PIB	+9	3	5	6,2	6,2	-5,5	0,2
	ILE	4,30	4,61	5,06	6,74	7,18	7,21	6,47
Chile	Creșterea PIB	4	11	4	4,7	3,7	+1,7	5,2
	ILE	6,59	7,47	7,28	8,14	7,99	7,77	7,83
China	Creșterea PIB	4	11	8	13	9,6	9,2	10,6
	ILE	4,80	5,20	5,73	6,54	6,44	6,43	5,12
Franța	Creșterea PIB	3	2	4	2,2	-0,1	-2,7	1,5
	ILE	6,74	6,78	7,04	7,43	7,20	7,16	6,32
Germania	Creșterea PIB	5	2	3	2,5	1,1	-5,1	3,7
	ILE	7,19	7,48	7,49	7,50	7,47	7,45	7,10
India	Creșterea PIB	6	8	4	9,1	4,9	9,1	8,8
	ILE	4,90	5,60	6,31	6,45	6,48	6,40	5,46
Marea Britanie	Creșterea PIB	1	3	4	3	-1,0	-4,9	1,4
	ILE	7,30	8,07	8,35	7,89	7,78	7,71	7,41
Peru	Creșterea PIB	-5	9	3	8,9	9,8	0,8	8,8
	ILE	4,01	6,30	7,06	7,26	7,36	7,21	6,87
România	Creșterea PIB	+6	7	2	6	7,3	-8,5	0,9
	ILE	4,80	3,81	4,95	6,79	6,58	7,08	6,44
Moldova	Creșterea PIB	-	1,9	7,1	3,0	7,8	-6,0	6,9
	ILE	-	-	6,54	6,45	6,51	6,29	5,44
Rusia	Creșterea PIB	+3	+4	10	8,1	5,2	-7,8	4,0
	ILE	+	4,01	4,93	6,50	6,57	6,55	5,05
Singapore	Creșterea PIB	9	8	10	7,8	1,5	-0,8	14,5
	ILE	8,11	8,78	8,51	8,66	8,75	8,68	8,75
SUA	Creșterea PIB	2	3	4	2	0,0	-3,5	3,0
	ILE	7,85	8,30	8,55	8,06	7,93	7,60	7,63
Ungaria	Creșterea PIB	+3	1	5	1,2	0,9	-6,8	1,3
	ILE	5,06	6,34	6,74	7,33	7,39	7,52	6,71

Sursă: www.worldbank.org, www.fraserinstitute.org

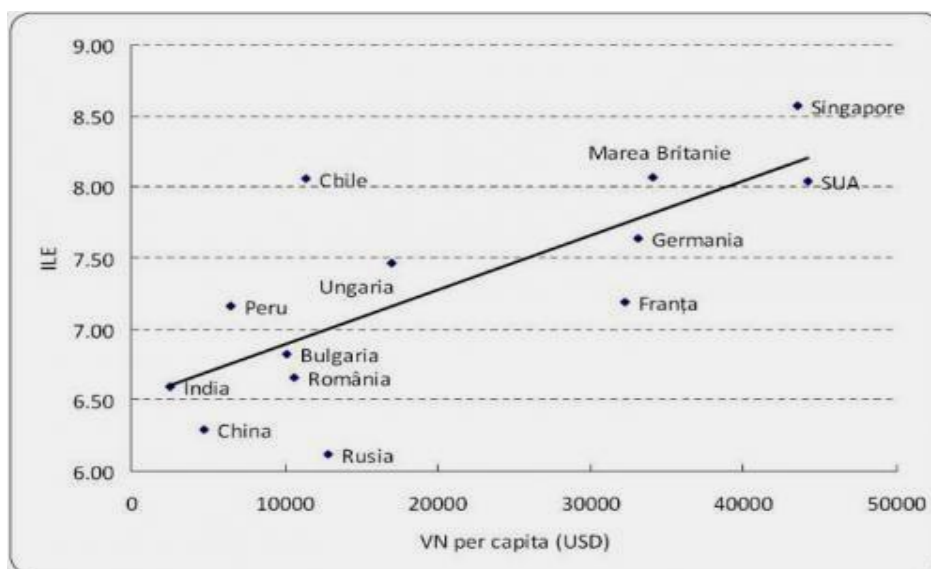

Figura 1. Corelația dintre Indicele Libertății Economice și venitul național pe locuitor (2009)

Tabelul 2. Dependențele directe dintre IDU și ILE la nivel global (1990-2010)

Țara	Indicatori	Anii						
		1990	1995	2000	2007	2008	2009	2010
Bulgaria	IDU	-	-	0,802	0,840	0,743	0,795	0,743
	ILE	4,3	4,61	5,06	6,74	7,18	7,21	6,47
Chile	IDU	0,792	0,821	0,848	0,878	0,783	0,840	0,783
	ILE	6,59	7,47	7,28	8,14	7,99	7,77	7,83
China	IDU	0,607	0,655	0,718	0,772	0,663	0,707	0,663
	ILE	4,80	5,20	5,73	6,54	6,44	6,43	5,12
Franța	IDU	0,908	0,927	0,94	0,961	0,872	0,898	0,872
	ILE	6,74	6,78	7,04	7,43	7,20	7,16	6,32
Germania	IDU	0,892	0,916	0,931	0,947	0,885	0,915	0,885
	ILE	7,19	7,48	7,49	7,50	7,47	7,45	7,10
India	IDU	0,494	0,517	0,561	0,612	0,519	0,549	0,519
	ILE	4,90	5,60	6,31	6,45	6,48	6,40	5,46
Marea Britanie	IDU	0,888	0,927	0,929	0,947	0,849	0,860	0,849
	ILE	7,30	8,07	8,35	7,89	7,78	7,71	7,41
Peru	IDU	0,706	0,74	-	0,806	0,723	0,788	0,723
	ILE	4,01	6,30	7,06	7,26	7,36	7,31	6,87
Romania	IDU	0,78	0,774	0,782	0,837	0,767	0,820	0,767
	ILE	4,80	3,81	4,95	6,79	6,58	7,08	6,44
Rusia	IDU	0,819	0,776	-	0,817	0,719	0,729	0,719
	ILE	-	4,01	4,93	6,50	6,57	6,55	5,05
Singapore	IDU	0,85	0,883	0,907	0,944	0,846	0,831	0,846
	ILE	8,11	8,78	8,51	8,66	8,75	8,68	8,75
SUA	IDU	0,92	0,933	0,944	0,956	0,902	0,979	0,902
	ILE	7,85	8,30	8,55	8,06	7,93	7,60	7,63
Ungaria	IDU	0,811	0,815	0,843	0,879	0,805	0,851	0,805
	ILE	5,06	6,34	6,74	7,33	7,39	7,52	6,71
R. Moldova	IDU	0,722	0,692	0,703	0,725	0,623	0,729	0,623
	ILE	-	-	6,54	6,45	6,51	6,29	5,44

Sursă: întocmită de autor în baza Economic Freedom of The World, Report Annual, 2010, 2011 și HDR 2010, 2011 (<http://hdr.undp.org/>).

Figura 1. Topul țărilor lumii după IDU înregistrate în RGDU PNUD (1990-2011)

Topul țărilor lumii după IDU	
2011 (2011)– Norway	2000 (1998)– Canada
2010 (2010)– Norway	1999 (1997)– Canada
2009 (2007)– Norway	1998 (1995)– Canada
2008 (2006)– Iceland	1997 (1994)– Canada
2007 (2005)– Iceland	1996 (1993)– Canada
2006 (2004)– Norway	1995 (1992)– Canada
2005 (2003)– Norway	1994 (????)– Canada
2004 (2002)– Norway	1993 (????)– Japan
2003 (2001)– Norway	1992 (1990)– Canada
2002 (2000)– Norway	1991 (1990)– Japan
2001 (1999)– Norway	1990 (????)– Japan

Sursă: întocmită de autor în baza HDR 2011, HDI 2010, HDI 2009 (<http://hdr.undp.org/>).

Figura 2. Satisfacției cu viața în UE-27 pe marginea opiniilor publice, EUROBAROMETRU (2009)

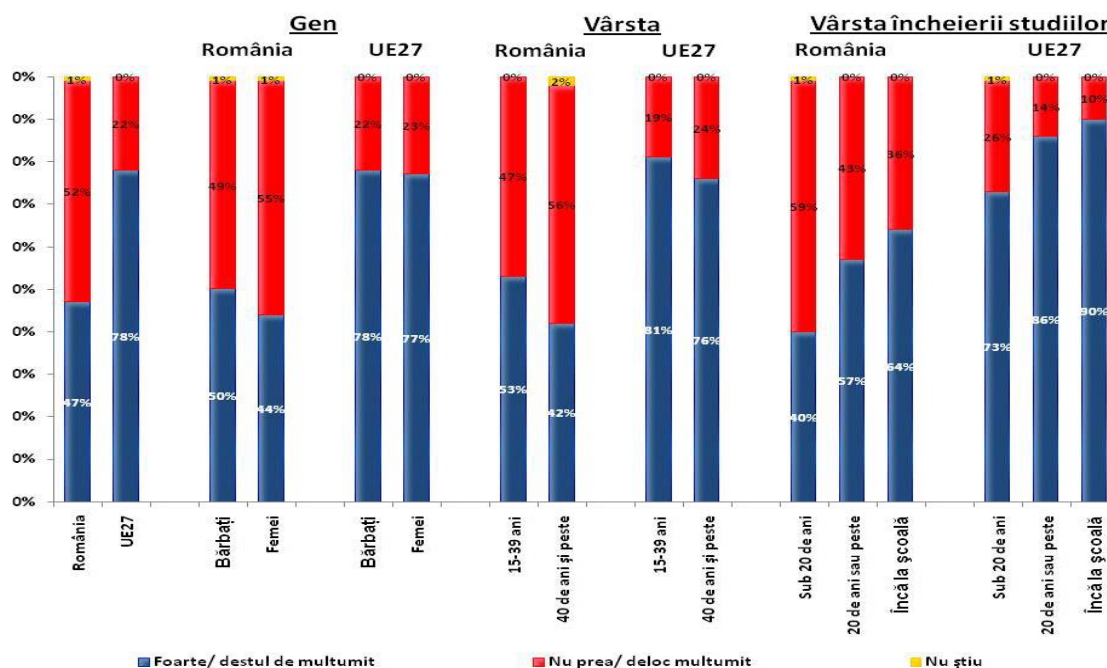
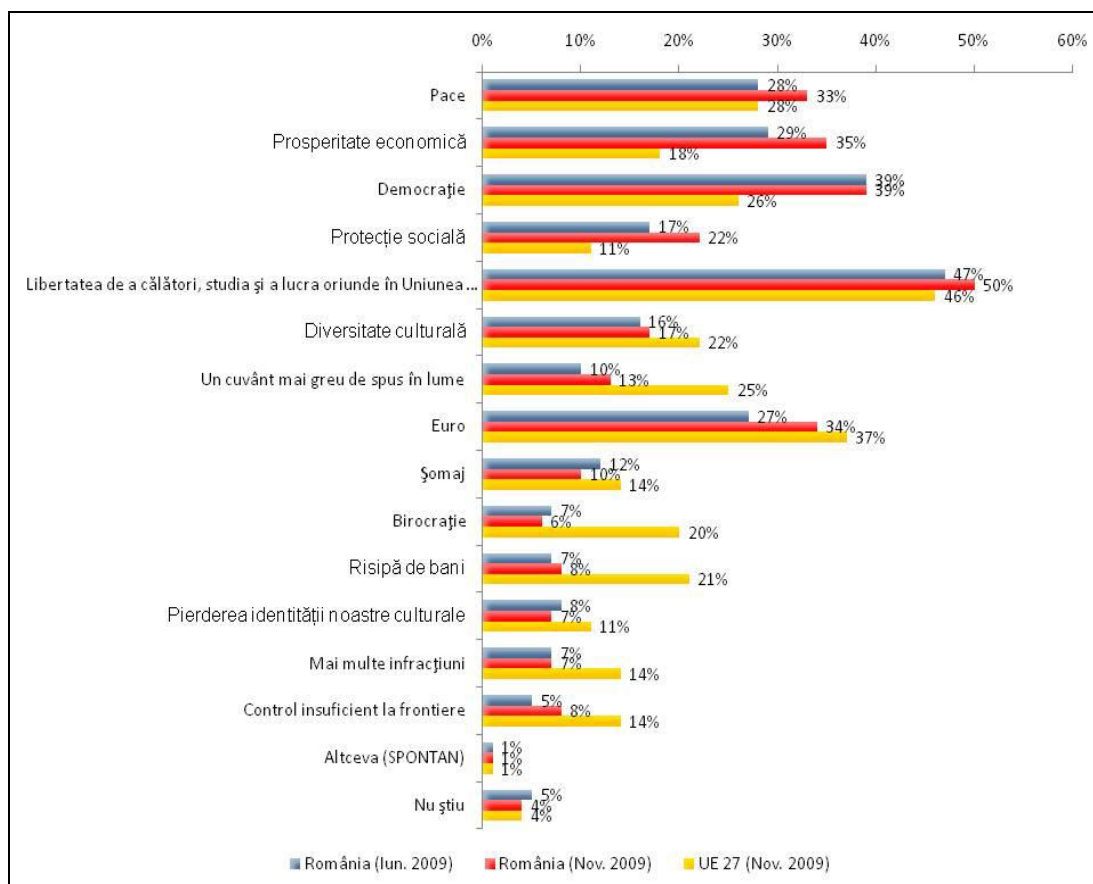

Figura 3. Percepția temelor asociate Uniunii Europene, EUROBAROMETRU (2009)

Sursă: EUROBAROMETRU 72. Opinia publică în Uniunea Europeană, 2009, p.5-15.

Indicele Dezvoltării Umane a Republicii Moldova și componentele acestuia (1994-2010)

Indicatorii luați în calcul	Unități de măsură	1994	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Produsul Intern Brut	Mii \$ SUA	1.313	1.798	4.402	5.247	6.227	7.646	8.890	10.475	12.483	14.937	17.602	16949	20171
Dolari SUA per capita la Paritatea Puterii de Cumpărare	\$ SUA	2975	2105	2112	2300	2533	2765	2028	2362	2561	2715	2986	2861	3088
Rata alfabetizării la adulți	%	97,2	97,4	98,2	98,3	98,5	98,7	98,9	99,0	99,0	99,1	99,1	99,1	n.d.
Rata brută de înrolare în toate nivelurile de educație	%	70,2	71,7	70,3	70,4	70,7	71,0	70,9	71,7	71,2	69,9	69,8	68,9	n.d.
Speranța medie de viață la naștere	ani	66,1	65,8	67,6	68,2	68,1	68,1	68,4	67,8	68,4	68,8	69,4	69,3	69,11
<i>Indicatori ai:</i>														
1.PIB	coefic.	0,566	0,509	0,509	0,523	0,539	0,554	0,502	0,528	0,541	0,551	0,567	0,515	0,456
2.Educației	coefic.	0,882	0,886	0,889	0,890	0,892	0,895	0,96	0,900	0,897	0,894	0,893	0,783	0,686
3.Speranței de viață	coefic.	0,685	0,680	0,710	0,720	0,718	0,718	0,723	0,713	0,723	0,723	0,733	0,750	0,774
IDU (metodologie veche)	coefic.	0,711	0,692	0,703	0,711	0,716	0,722	0,707	0,714	0,720	0,725	0,733	0,720	0,644*
IDU (metodologie nouă)	coefic.	-	0,547	0,552	-	-	-	-	0,606	-	-	0,606	0,638	0,644

Sursa: întocmită de autor în baza Raportului de Dezvoltare Umană 2010, p.143-149.

*IDU 2010 calculat după metodologia a. 2010, care ține cont de gradul de excluziune socială

Venituri publice în țările UE-27, % din PIB

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Austria	51,7	51,5	51,3	50,3	51,4	50,1	49,9	49,5	48,4	47,9	48,1	48,4	48,3
Belgia	49,0	49,5	49,5	49,1	49,5	49,7	50,9	49	49,4	48,7	48,2	48,8	48,2
Danemarca	56,1	56,2	56,8	55,8	55,4	54,8	55	56,4	57,8	56,6	55,7	55,3	55,8
Finlanda	55,0	54,4	53,2	55,1	52,8	52,8	52,4	52,1	52,7	52,9	52,5	53,6	53,2
Franta	50,8	50,1	50,8	50,2	50	49,5	49,2	49,6	50,4	50,4	49,6	49,5	48,1
Germania	45,7	45,9	46,6	46,4	44,7	44,4	44,5	43,3	43,5	43,7	43,9	43,7	44,3
Grecia	38,9	40,5	41,3	43	40,9	40,3	39	38	38,5	39,3	39,7	39,1	36,9
Irlanda	38,1	36,8	36,7	36,1	34,2	33,2	33,6	34,9	35,6	37,4	36,7	34,7	34,1
Italia	47,6	46,2	46,4	45,3	44,9	44,4	44,8	44,2	43,8	45,4	46,4	46,2	46,6
Luxemburg	44,3	44,4	42,6	43,6	44,2	43,6	42,2	41,5	41,5	39,7	39,8	40,1	41,6
Olanda	46,3	45,8	46,4	46,1	45,1	44,1	43,9	44,3	44,5	46,1	45,7	46,6	46,3
Portugalia	39,7	39,4	40,5	40,2	40,1	41,4	42,5	43,1	41,6	42,3	43,2	43,2	41,6
Spania	38,2	37,8	38,4	38,1	38	38,4	38,2	38,5	39,4	40,4	41,1	37	34,7
Suedia	59,3	60,1	59,8	59,3	57,2	55,3	55,8	56,1	57,2	56,5	56,3	55,5	55,7
Marea Britanie	38,3	39,4	39,8	40,4	40,7	39,1	38,8	39,6	40,8	41,4	41,5	42,5	40,3
Cipru		32,6	32,5	34,7	35,9	35,8	38,5	38,7	41,2	42,2	45,5	43,5	40,3
Cehia	39,4	38,2	38,6	38,1	38,7	39,5	40,7	42,2	41,4	41,1	41,8	40,2	40,3
Estonia	39,7	38,5	36,7	35,9	34,7	36	36,5	35,6	35,2	36,5	37,4	37,1	43,6
Ungaria	46,0	43	43,3	43,8	43,2	42,3	42,2	42,3	42,2	42,6	44,8	45,4	45,8
Letonia	37,5	40,2	37,9	34,6	32,5	33,4	33,2	34,7	35,1	37,7	35,4	34,4	34
Lituania	38,4	37,1	37,1	35,9	33,2	32,9	31,9	31,8	32,8	33,1	33,8	34,2	34,1
Malta	35,3	33,1	35,3	34,8	36,6	37,7	37,9	40,8	42	41,2	40,3	40,3	40,5
Polonia	41,8	40,1	40,4	38,1	38,5	39,3	38,5	37,2	39,4	40,2	40,3	39,6	37,4
Slovacia	42,6	40,5	40,7	39,9	38	36,9	37,4	35,3	35,2	33,5	32,5	32,5	34
Slovenia	42,5	43,3	43,4	43	43,6	43,9	43,7	43,6	43,8	43,2	42,4	42,6	44,4
Bulgaria		40,6	42	42,2	40,9	39,5	40	41,3	41,2	39,5	41,5	39,1	36,9
România	30,5	32	34,8	33,8	32,5	33	32	32,3	32,3	33,1	33,5	32,1	32,1

Sursa: Eurostat, 2009.

Cheltuieli publice în țările UE-27, % din PIB

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Austria	53,7	54	53,7	52,1	51,6	51	51,5	54	50,2	49,5	48,7	49	51,8
Belgia	51,1	50,4	50,2	49,1	49,2	49,8	51,1	49,4	52,2	48,6	48,4	50	54,2
Danemarca	56,6	56,3	55,5	53,7	54,2	54,6	55,1	54,6	52,8	51,6	50,9	51,8	58,6
Finlanda	56,2	52,9	51,7	48,3	47,8	48,9	50,1	50	50,2	49	47,3	49,5	55,6
Franta	54,1	52,7	52,6	51,6	51,6	52,6	53,3	53,2	53,4	52,7	52,3	52,8	55,6
Germania	48,4	48	48,1	45,1	47,6	48,1	48,5	47,1	46,8	45,4	43,7	43,7	47,6
Grecia	44,8	44,3	44,4	46,7	45,3	45,1	44,7	45,4	43,8	43,2	45	46,8	50,4
Irlanda	36,7	34,5	34,1	31,3	33,2	33,5	33,2	33,5	33,9	34,4	36,6	42	48,4
Italia	50,3	49,2	48,2	46,2	48	47,4	48,3	47,7	48,2	48,7	47,8	48,8	51,9
Luxemburg	40,7	41,1	39,2	37,6	38,1	41,5	41,8	42,6	41,5	38,3	36,2	37,2	42,4
Olanda	47,5	46,7	46	44,2	45,4	46,2	47,1	46,1	44,8	45,5	45,5	45,9	51,6
Portugalia	43,2	42,8	43,2	43,1	44,4	44,3	45,5	46,5	47,6	46,3	45,8	46,1	51
Spania	41,6	41,1	39,9	39,1	38,6	38,9	38,4	38,9	38,4	38,4	39,2	41,1	45,9
Suedia	60,9	58,8	58,6	55,6	55,5	56,7	57	55,6	55,2	54,1	52,5	53,1	56,5
Marea Britanie	40,5	39,5	38,9	39,1	40,2	41,1	42,1	42,9	44,1	44,1	44,2	47,3	51,7
Cipru		36,7	36,8	37	38,2	40,2	45	42,8	43,6	43,4	42,2	42,6	46,4
Cehia	43,2	43,2	42,3	41,8	44,4	46,3	47,3	45,1	45	43,7	42,5	42,9	46,1
Estonia	37,5	39,2	40,1	36,1	34,8	35,8	34,8	34	33,6	34	34,8	39,9	45,4
Ungaria	52,2	50,4	48,4	46,9	47,3	51,2	49,4	48,7	50,1	52	49,8	49,2	49,8
Letonia	36,3	40,2	41,8	37,3	34,6	35,6	34,8	35,8	35,6	38,1	35,7	38,6	42,9
Lituania	50,3	40,1	39,9	39,1	36,8	34,7	33,2	33,3	33,3	33,6	34,8	37,4	43
Malta	42,9	43	43	41	43,1	43,2	47,8	45,5	44,8	43,7	42,4	44,8	44,3
Polonia	46,4	44,3	42,7	41,1	43,8	44,3	44,7	42,6	43,4	43,9	42,2	43,3	44,5
Slovacia	49,0	45,8	48,1	52,2	44,5	45,1	40,2	37,7	38	36,9	34,4	34,8	40,8
Slovenia	44,8	45,7	46,5	46,7	47,6	46,3	46,4	45,8	45,2	44,5	42,4	44,3	49,9
Bulgaria		39,3	41,8	42,6	40,3	40,3	40,3	39,7	39,3	36,5	41,5	37,3	40,7
România	34,9	35,2	39,2	38,5	36	35	33,5	33,5	33,5	35,3	36	37,6	40,4

Sursa: Eurostat, 2009.

Deficitul public în țările UE-27, % din PIB

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Austria	-2,4	-2,3	-1,7	0	-0,7	-1,4	-4,4	-1,7	-1,5	-0,4	-0,4	-3,4
Belgia	-0,9	-0,6	0	0,4	-0,1	-0,1	-0,3	-2,7	0,3	-0,2	-1,2	-6
Danemarca	0	1,3	2,3	1,5	0,4	0,1	2,1	5,2	5,2	4,8	3,4	-2,7
Finlanda	1,5	1,6	6,8	5	4	2,4	2,3	2,7	4	5,2	4,2	-2,2
Franta	-2,6	-1,8	-1,5	-1,5	-3,1	-4,1	-3,6	-2,9	-2,3	-2,7	-3,3	-7,5
Germania	-2,2	-1,5	1,3	-2,8	-3,7	-4	-3,8	-3,3	-1,6	0,2	0	-3,3
Grecia			-3,7	-4,5	-4,8	-5,6	-7,5	-5,2	-3,6	-5,1	-7,7	-13,6
Irlanda	2,4	2,7	4,8	0,9	-0,3	0,4	1,4	1,6	3	0,1	-7,3	-14,3
Italia	-2,8	-1,7	-0,8	-3,1	-2,9	-3,5	-3,5	-4,3	-3,3	-1,5	-2,7	-5,3
Luxemburg	3,4	3,4	6	6,1	2,1	0,5	-1,1	0	1,4	3,6	2,9	-0,7
Olanda	-0,9	0,4	2	-0,2	-2,1	-3,1	-1,7	-0,3	0,5	0,2	0,7	-5,3
Portugalia	-3,4	-2,8	-2,9	-4,3	-2,8	-2,9	-3,4	-6,1	-3,9	-2,6	-2,8	-9,4
Spania	-3,2	-1,4	-1	-0,6	-0,5	-0,2	-0,3	1	2	1,9	-4,1	-11,2
Suedia	1,1	1,3	3,7	1,6	-1,2	-0,9	0,8	2,3	2,5	3,8	2,5	-0,5
Marea Britanie	-0,1	0,9	3,6	0,5	-2,1	-3,4	-3,4	-3,4	-2,7	-2,8	-4,9	-11,5
Cipru	-4,1	-4,3	-2,3	-2,2	-4,4	-6,5	-4,1	-2,4	-1,2	3,4	0,9	-6,1
Cehia	-5	-3,7	-3,7	-5,6	-6,8	-6,6	-3	-3,6	-2,6	-0,7	-2,7	-5,9
Estonia	-0,7	-3,5	-0,2	-0,1	0,3	1,7	1,6	1,6	2,5	2,6	-2,7	-1,7
Ungaria	-7,8	-5,4	-3	-4	-8,9	-7,2	-6,4	-7,9	-9,3	-5	-3,8	-4
Letonia	0	-3,9	-2,8	-2,1	-2,3	-1,6	-1	-0,4	-0,5	-0,3	-4,1	-9
Lituania	-3,1	-2,8	-3,2	-3,6	-1,9	-1,3	-1,5	-0,5	-0,4	-1	-3,3	-8,9
Malta	-9,9	-7,7	-6,2	-6,4	-5,5	-9,8	-4,7	-2,9	-2,6	-2,2	-4,5	-3,8
Polonia	-4,3	-2,3	-3	-5,3	-5	-6,2	-5,4	-4,1	-3,6	-1,9	-3,7	-7,1
Slovacia	-5,3	-7,4	-12,3	-6,5	-8,2	-2,8	-2,4	-2,8	-3,5	-1,9	-2,3	-6,8
Slovenia	-2,4	-3	-3,7	-4	-2,5	-2,7	-2,2	-1,4	-1,3	0	-1,7	-5,5
Bulgaria	1,3	0,2	-0,3	0,6	-0,8	-0,3	1,6	1,9	3	0,1	1,8	-3,9
România	-3,2	-4,4	-4,7	-3,5	-2	-1,5	-1,2	-1,2	-2,2	-2,5	-5,4	-8,3

Sursa: Eurostat, 2009.

Cheltuieli sociale totale în UE-27 (protecție socială și învățământ public), % din PIB

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Austria	34,8	34,6	34,2	34,9	34,1	34,6	34,9	35,2	34,8	34,4	33,9
Belgia	28,0	27,4	27,1	27,0	26,5	33,3	34,1	35,1	35,2	35,6	36,2
Danemarca	39,3	38,0	38,3	37,9	37,2	37,6	38,1	39,2	39,1	38,5	37,3
Finlanda	38,4	35,6	33,3	32,4	31,0	30,9	31,9	33,0	33,1	33,1	32,3
Franta	36,6	36,4	36,1	35,7	35,5	35,5	36,3	36,8	37,1	37,1	36,3
Germania	29,4	33,6	28,9	33,7	33,8	33,9	34,8	35,1	34,4	34,2	33,1
Grecia	23,6	24,3	25,2	26,0	26,9	27,8	27,6	27,1	27,3	28,6	28,5
Irlanda	25,0	24,0	22,9	21,9	21,1	22,0	24,9	25,2	25,3	25,2	25,2
Italia	29,6	30,0	29,4	28,1	29,0	29,2	29,6	30,2	30,7	31,2	31,3
Luxemburg	26,0	26,0	25,9	25,0	24,2	25,8	26,2	26,8	26,9	26,1	25,0
Olanda	33,6	32,8	27,8	27,1	26,4	30,2	31,4	32,1	32,2	31,7	32,2
Portugalia	25,2	25,1	25,7	26,3	26,7	27,8	28,9	29,5	30,2	30,8	30,9
Spania	26,6	25,8	25,0	24,3	24,8	24,6	25,5	25,8	25,9	26,3	26,4
Suedia	38,4	37,6	36,8	36,4	35,5	36,4	37,1	38,2	37,3	36,9	36,0
Marea Britanie	32,0	31,4	30,7	30,1	30,7	31,0	30,0	30,0	30,2	30,5	30,4
Cipru	4,9	5,5	5,6	5,4	20,2	20,8	22,9	25,7	24,8	25,3	25,4
Cehia	22,3	23,1	22,5	23,2	23,5	23,5	24,5	24,7	23,7	23,5	23,3
Estonia	6,1	5,9	5,7	6,7	20,0	18,3	18,2	17,8	17,9	17,5	17,1
Ungaria	4,5	4,6	4,6	25,0	24,0	24,2	25,7	27,1	26,0	27,4	27,8
Letonia	5,1	20,7	22,0	23,0	20,9	19,9	19,6	19,1	18,0	17,5	17,4
Lituania	18,2	19,2	21,1	22,7	21,7	20,6	19,8	18,7	18,5	18,0	18,0
Malta	17,5	18,0	22,7	22,2	21,4	22,3	22,2	23,0	23,6	25,4	18,2
Polonia	4,7	4,8	5,0	4,8	24,6	26,4	26,5	26,4	25,5	25,2	24,7
Slovacia	24,0	24,6	24,5	24,4	23,3	23,0	23,4	22,5	21,4	20,4	20,1
Slovenia	23,5	23,9	24,1	24,1	24,2	30,4	30,2	29,5	29,2	28,7	28,4
Bulgaria										20,5	19,1
România					15,9	16,1	17,1	16,5	16,0	16,7	16,8

Sursa: Eurostat, 2009.

Cheltuieli cu protecția socială în UE-27(pensii, sănătate, șomaj, asistență socială)% din PIB

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Austria	28,9	28,8	28,4	29,0	28,4	28,8	29,2	29,6	29,3	28,9	28,5	28,0
Belgia	28,0	27,4	27,1	27,0	26,5	27,3	28,0	29,0	29,2	29,6	30,2	29,5
Danemarca	31,2	30,1	30,0	29,8	28,9	29,2	29,7	30,9	30,7	30,2	29,3	28,9
Finlanda	31,4	29,1	27,0	26,3	25,1	24,9	25,7	26,6	26,7	26,8	26,2	25,4
Franta	30,6	30,4	30,1	29,9	29,5	29,6	30,4	30,9	31,3	31,4	30,7	30,5
Germania	29,4	29,0	28,9	29,2	29,3	29,4	30,1	30,4	29,8	29,7	28,7	27,7
Grecia	20,5	20,8	21,7	22,7	23,5	24,3	24,0	23,5	23,5	24,6	24,5	24,4
Irlanda	17,6	16,4	15,2	14,6	13,9	14,9	17,5	17,9	18,1	18,2	18,3	18,9
Italia	24,3	24,9	24,6	24,8	24,7	24,9	25,3	25,8	26,0	26,4	26,6	26,7
Luxemburg	21,2	21,5	21,2	20,5	19,6	20,9	21,6	22,1	22,3	21,7	20,3	19,3
Olanda	29,6	28,7	27,8	27,1	26,4	26,5	27,6	28,3	28,3	27,9	28,8	28,4
Portugalia	20,2	20,3	20,9	21,4	21,7	22,7	23,7	24,1	24,7	25,3	25,4	24,8
Spania	21,5	20,8	20,2	19,8	20,3	20,0	20,4	20,6	20,7	20,9	20,9	21,0
Suedia	33,1	32,2	31,4	31,0	30,1	30,8	31,6	32,6	32,0	31,5	30,7	29,7
Marea Britanie	27,4	26,9	26,3	25,7	26,4	26,8	25,7	25,7	25,9	26,3	26,1	25,3
Cipru					14,8	14,9	16,3	18,4	18,1	18,4	18,4	18,5
Cehia	17,6	18,6	18,5	19,2	19,5	19,4	20,2	20,2	19,3	19,2	18,7	18,6
Estonia					13,9	13,0	12,7	12,5	13,0	12,6	12,3	12,5
Ungaria				20,3	19,6	19,2	20,3	21,2	20,6	21,9	22,4	22,3
Letonia		15,3	16,1	17,2	15,3	14,3	13,9	13,8	12,9	12,4	12,3	11,0
Lituania	13,0	13,7	15,1	16,3	15,8	14,7	14,0	13,5	13,3	13,1	13,2	14,3
Malta	17,5	18,0	17,9	17,8	16,9	17,8	17,8	18,3	18,8	18,6	18,2	18,1
Polonia					19,7	21,0	21,1	21,0	20,1	19,7	19,4	18,1
Slovacia	19,5	19,8	20,0	20,2	19,4	19,0	19,1	18,2	17,2	16,5	16,3	16,0
Slovenia	23,5	23,9	24,1	24,1	24,2	24,5	24,4	23,7	23,4	23,0	22,7	21,4
Bulgaria										16,0	14,9	15,1
România					13,0	12,8	13,6	13,0	12,7	13,2	12,5	12,8

Sursa: Eurostat, 2009.

Cheltuieli cu sistemele de pensii în țările UE-27, % din PIB

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Austria	14,4	14,4	14,3	14,4	14,3	14,5	14,6	14,8	14,5	14,3	14,1	13,8
Belgia	11,9	11,6	11,5	11,3	10,9	11,1	11,2	11,3	11,1	11,1	11,0	10,7
Danemarca	11,4	11,1	11,0	10,8	10,5	10,6	10,7	11,1	11,0	11,0	10,7	10,8
Finlanda	12,7	12,0	11,2	11,0	10,6	10,6	10,9	11,2	11,2	11,2	11,0	10,8
Franta	13,5	13,5	13,4	13,4	12,9	12,9	13,0	13,1	13,1	13,2	13,2	13,3
Germania	12,7	12,8	12,8	12,8	13,0	13,1	13,3	13,5	13,4	13,3	12,9	12,4
Grecia	10,4	10,5	11,1	11,3	11,1	11,9	11,8	11,5	11,7	12,1	12,0	12,1
Irlanda	4,7	4,3	4,0	3,8	3,6	3,7	5,0	4,9	5,0	5,0	5,0	5,2
Italia	14,5	15,0	14,5	14,9	14,4	14,3	14,6	14,7	14,6	14,7	14,6	14,6
Luxemburg	11,0	11,3	10,9	10,1	9,4	9,8	10,0	10,1	9,9	9,6	8,6	8,2
Olanda	13,8	13,4	12,8	12,8	12,5	12,4	12,7	12,8	12,8	12,5	12,3	12,1
Portugalia	9,9	9,9	10,0	10,1	10,5	10,9	11,3	11,8	12,3	12,7	13,0	13,1
Spania	10,3	10,1	9,9	9,6	9,6	9,4	9,3	9,2	9,1	9,1	9,0	9,0
Suedia	12,5	12,3	12,1	11,8	11,3	11,4	11,6	12,3	12,3	12,4	12,0	11,8
Marea Britanie	11,6	11,7	11,2	11,3	11,9	11,5	10,8	10,6	10,6	10,8	10,8	10,5
Cipru					5,8	5,8	6,5	6,8	6,6	6,8	6,8	6,8
Cehia	7,5	8,3	8,3	8,5	8,5	8,5	8,8	8,7	8,3	8,4	8,3	8,2
Estonia					6,6	5,9	5,9	5,9	6,0	5,9	6,0	5,9
Ungaria				8,9	8,5	8,6	8,9	9,2	9,3	9,8	10,0	10,4
Letonia		9,5	10,2	10,8	9,5	8,6	8,2	7,5	6,8	6,3	6,1	5,3
Lituania	6,5	6,6	7,2	8,1	7,8	7,3	7,0	6,8	6,7	6,5	6,3	6,6
Malta	8,1	8,1	8,3	8,4	8,0	8,9	8,6	8,9	9,1	9,2	9,1	9,1
Polonia					12,6	13,6	13,7	13,8	13,3	12,7	12,5	11,6
Slovacia	7,2	7,2	7,4	7,5	7,5	7,4	7,4	7,3	7,4	7,5	7,3	7,3
Slovenia	10,9	10,9	10,9	10,9	11,1	11,2	11,3	10,8	10,5	10,3	10,3	9,7
Bulgaria										8,0	7,6	7,3
România					6,1	6,2	6,7	6,0	6,2	6,2	6,0	6,4

Sursa: Eurostat, 2009

Cheltuieli publice cu sănătatea în țările UE-27, %din PIB

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Austria	7,1	6,9	6,8	7,1	6,9	7,0	6,9	7,9	8,0	7,8	7,3	7,4
Belgia	5,0	5,0	5,2	5,3	5,4	5,5	5,9	5,9	6,0	6,1	6,5	6,8
Danemarca	9,4	8,8	8,8	8,7	8,5	8,6	8,6	8,9	8,6	8,5	8,5	8,6
Finlanda	11,1	10,7	10,2	10,5	10,4	10,6	10,0	10,5	10,7	11,0	10,8	10,4
Franta	7,7	7,7	7,3	7,3	7,8	7,6	8,0	8,2	8,3	8,7	8,8	8,6
Germania	8,5	8,3	8,3	8,6	8,6	8,7	9,0	9,3	9,2	9,1	9,0	8,6
Grecia	5,8	5,8	6,1	6,4	6,8	7,1	7,1	7,0	7,1	7,3	7,3	7,3
Irlanda	4,1	3,8	3,6	3,4	3,5	3,9	4,4	4,5	4,7	4,9	4,9	4,9
Italia	6,3	6,3	6,2	6,4	6,3	6,4	6,5	6,5	6,6	6,8	6,8	6,9
Luxemburg	5,9	5,9	6,0	6,0	5,7	6,4	6,6	6,9	6,8	6,7	6,6	6,3
Olanda	7,4	7,3	7,2	7,2	6,8	6,8	7,0	7,1	7,1	7,1	7,3	7,4
Portugalia	6,4	6,5	6,7	6,9	6,9	7,1	7,3	6,9	7,5	7,6	7,4	7,0
Spania	4,6	4,6	4,6	4,5	4,8	4,9	5,1	5,2	5,3	5,4	5,5	5,5
Suedia	7,3	7,4	7,6	7,9	8,1	8,6	9,0	9,0	8,5	8,2	8,0	7,8
Marea Britanie	6,6	6,5	6,7	6,6	6,7	7,4	7,3	7,7	7,9	8,1	8,2	7,7
Cipru					5,0	5,1	5,7	6,5	6,4	6,5	6,3	6,3
Cehia					6,3	6,2	6,3	6,4	6,1	6,1	5,8	6,2
Estonia					3,8	3,5	3,2	3,3	3,1	3,2	3,2	3,2
Ungaria				3,4	3,3	3,7	4,0	4,9	5,0	5,7	6,5	6,6
Letonia		4,8	5,2	5,2	4,6	4,3	4,2	4,1	3,8	3,8	4,0	3,4
Lituania				4,5	4,4	4,1	3,9	4,0	3,9	3,9	3,8	3,6
Malta	4,6	5,2	5,0	5,0	5,0	5,2	5,0	5,4	5,7	5,5	5,3	5,3
Polonia					3,9	4,1	4,3	4,2	3,9	3,9	3,9	4,0
Slovacia	6,0	6,1	6,2	6,2	6,0	6,0	6,0	5,9	5,5	5,3	5,2	5,1
Slovenia	8,8	8,8	8,7	8,2	8,4	8,6	8,3	7,7	7,0	6,9	6,9	6,6
Bulgaria										4,6	3,9	4,1
România					3,4	3,5	3,5	3,6	3,3	3,6	3,2	3,0

Sursa: Eurostat, 2009

Cheltuieli publice cu învățământul în țările UE-27 , % din PIB

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Austria	5,9	5,8	5,8	5,9	5,7	5,8	5,7	5,6	5,5	5,5	5,4	6,0
Belgia						6,0	6,1	6,1	6,0	6,0	6,0	7,8
Danemarca	8,1	7,9	8,3	8,1	8,3	8,4	8,4	8,3	8,4	8,3	8,0	4,5
Finlanda	7,0	6,5	6,3	6,1	5,9	6,0	6,2	6,4	6,4	6,3	6,1	4,9
Franta	6,0	6,0	6,0	5,8	6,0	5,9	5,9	5,9	5,8	5,7	5,6	
Germania	4,6		4,5		4,5	4,5	4,7	4,7	4,6	4,5	4,4	4,4
Grecia	3,1	3,5	3,5	3,3	3,4	3,5	3,6	3,6	3,8	4,0	4,0	5,6
Irlanda	7,4	7,6	7,7	7,3	7,2	7,1	7,4	7,3	7,2	7,0	6,9	4,3
Italia	5,3	5,1	4,8	3,3	4,3	4,3	4,3	4,4	4,7	4,8	4,7	3,2
Luxemburg	4,8	4,5	4,7	4,5	4,6	4,9	4,6	4,7	4,6	4,4	4,7	5,3
Olanda	4,3	4,0	4,1			3,7	3,8	3,8	3,9	3,8	3,4	5,4
Portugalia	5,0	4,8	4,8	4,9	5,0	5,1	5,2	5,4	5,5	5,5	5,5	5,3
Spania	5,1	5,0	4,8	4,5	4,5	4,6	5,1	5,2	5,2	5,4	5,5	5,9
Suedia	5,3	5,4	5,4	5,4	5,4	5,6	5,5	5,6	5,3	5,4	5,3	6,7
Marea Britanie	4,6	4,5	4,4	4,4	4,3	4,2	4,3	4,3	4,3	4,2	4,3	5,4
Cipru	4,9	5,5	5,6	5,4	5,4	5,9	6,6	7,3	6,7	6,9	7,0	4,2
Cehia	4,7	4,5	4,0	4,0	4,0	4,1	4,3	4,5	4,4	4,3	4,6	4,9
Estonia	6,1	5,9	5,7	6,7	6,1	5,3	5,5	5,3	4,9	4,9	4,8	6,9
Ungaria	4,5	4,6	4,6	4,7	4,4	5,0	5,4	5,9	5,4	5,5	5,4	5,0
Letonia	5,1	5,4	5,9	5,8	5,6	5,6	5,7	5,3	5,1	5,1	5,1	4,7
Lituania	5,2	5,5	6,0	6,4	5,9	5,9	5,8	5,2	5,2	4,9	4,8	5,2
Malta			4,8	4,4	4,5	4,5	4,4	4,7	4,8	6,8		
Polonia	4,7	4,8	5,0	4,8	4,9	5,4	5,4	5,4	5,4	5,5	5,3	4,9
Slovacia	4,5	4,8	4,5	4,2	3,9	4,0	4,3	4,3	4,2	3,9	3,8	5,2
Slovenia						5,9	5,8	5,8	5,8	5,7	5,7	3,6
Bulgaria	2,6	2,7	4,3	4,0	4,0	3,8	4,0	4,2	4,5	4,5	4,2	4,1
România				3,4	2,9	3,3	3,5	3,5	3,3	3,5	4,3	5,5

Sursa: Eurostat, 2009

Sărăcie relativă în UE-27 (ponderea veniturilor sub pragul de 60% din venitul mediu), %

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Austria	13	13	12	12	12		13	13	12	13	12	12
Belgia	14	14	13	13	13		15	14	15	15	15	15
Danemarca	10		10		10		12	11	12	12	12	12
Finlanda	8	9	11	11	11	11	11	11	12	13	13	14
Franta	15	15	15	16	13	12	12	13	13	13	13	13
Germania	12	11	11	10	11				12	13	15	15
Grecia	21	21	21	20	20		21	20	20	21	20	20
Irlanda	19	19	19	20	21		20	21	20	18	18	16
Italia	19	18	18	18	19				19	19	20	19
Luxemburg	11	12	13	12	12		12	13	14	14	14	13
Olanda	10	10	11	11	11	11	12		11	10	10	11
Portugalia	22	21	21	21	20	20	19	20	19	18	18	18
Spania	20	18	19	18	19	19	19	20	20	20	20	20
Suedia	8		8		9	11		11	9	12	11	12
Marea Britanie	18	19	19	19	18	18	18		19	19	19	19
Cipru							15		16	16	16	16
Cehia					8				10	10	10	9
Estonia				18	18	18	18	20	18	18	19	19
Ungaria				11	11	10	12		13	16	12	12
Letonia				16					19	23	21	26
Lituania				17	17				21	20	19	20
Malta				15					14	14	14	15
Polonia				16	16				21	19	17	17
Slovacia									13	12	11	11
Slovenia				11	11	10	10		12	12	12	12
Bulgaria				14	16	14	14	15	14	18	22	21
România				17	17	18	17	18	18	19	23	25

Sursă: Eurostat, 2009

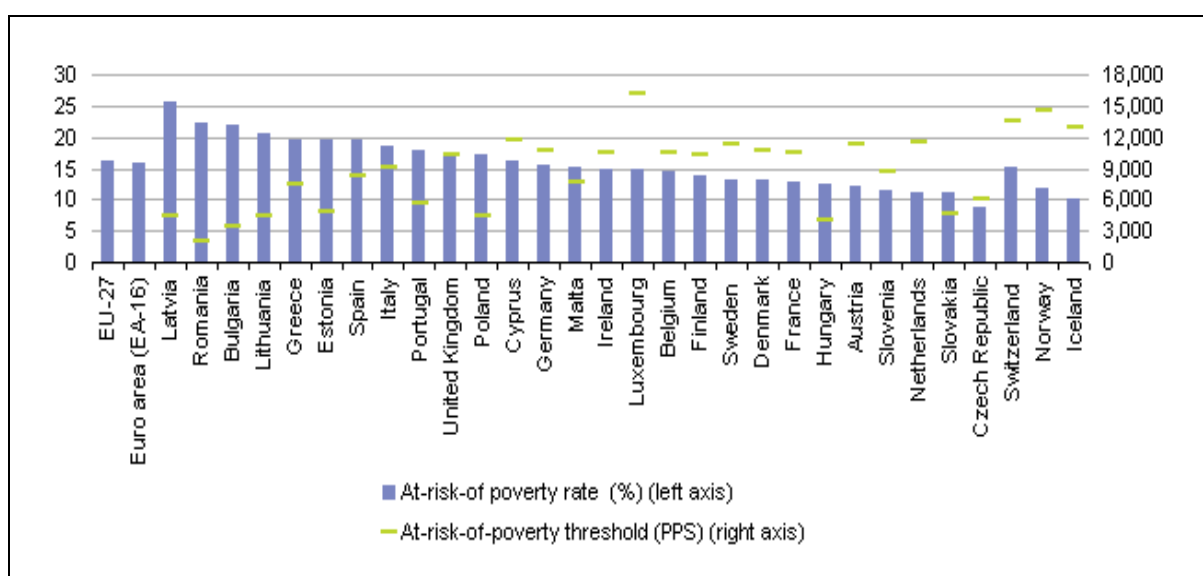

Figura 1. Ponderea populației cu risc de sărăcie și pragul de sărăcie în UE-27, 2009

Sursă: www.eurostat (navigat 14.11.2011).

Tabelul 1. Raportul a celor 20% de populație cu veniturile cele mai mari la veniturile a 20% de populație cu veniturile cele mai scăzute, în UE-27, ori

Țările UE-27	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Austria	3,6	3,5	3,7	3,4	3,5		4,1	3,8	3,8	3,7	3,8	3,7
Belgia	4,0	4,0	4,2	4,3	4,0		4,3	3,9	4,0	4,2	3,9	4,1
Danemarca	2,9		3,0		3,0		3,6	3,4	3,5	3,4	3,7	3,6
Finlanda	3,0	3,1	3,4	3,3	3,7	3,7	3,6	3,5	3,6	3,6	3,7	3,8
Franta	4,4	4,2	4,4	4,2	3,9	3,9	3,8	4,2	4,0	4,0	3,8	4,2
Germania	3,7	3,6	3,6	3,5	3,6				3,8	4,1	5,0	4,8
Grecia	6,6	6,5	6,2	5,8	5,7		6,4	5,9	5,8	6,1	6,0	5,9
Irlanda	5,0	5,2	4,9	4,7	4,5		5,0	5,0	5,0	4,9	4,8	4,5
Italia	5,3	5,1	4,9	4,8	4,8			5,7	5,6	5,5	5,5	5,1
Luxemburg	3,6	3,7	3,9	3,7	3,8		4,1	3,9	3,9	4,2	4,0	4,1
Olanda	3,6	3,6	3,7	4,1	4,0	4,0	4,0		4,0	3,8	4,0	4,0
Portugalia	6,7	6,8	6,4	6,4	6,5	7,3	7,4	6,9	6,9	6,8	6,5	6,1
Spania	6,5	5,9	5,7	5,4	5,5	5,1	5,1	5,1	5,4	5,3	5,3	5,4
Suedia	3,0		3,1		3,4	3,3		3,3	3,3	3,5	3,4	3,5
Marea Britanie	4,7	5,2	5,2	5,2	5,4	5,5	5,3		5,8	5,4	5,5	5,6
Cipru							4,1		4,3	4,3	4,5	4,1
Cehia					3,4				3,7	3,5	3,5	3,4
Estonia				6,3	6,1	6,1	5,9	7,2	5,9	5,5	5,5	5,0
Ungaria				3,3	3,1	3,0	3,3		4,0	5,5	3,7	3,6
Letonia				5,5					6,7	7,9	6,3	7,3
Lituania				5,0	4,9				6,9	6,3	5,9	5,9
Malta				4,6					3,9	4,0	3,8	4,0
Polonia				4,7	4,7				6,6	5,6	5,3	5,1
Slovacia									3,9	4,0	3,5	3,4
Slovenia				3,2	3,1	3,1	3,1		3,4	3,4	3,3	3,4
Bulgaria				3,7	3,8	3,8	3,6	4,0	3,7	5,1	6,9	6,5
România				4,5	4,6	4,7	4,6	4,8	4,9	5,3	7,8	7

Sursă: Eurostat, 2009

Tabelul 1. Sperața medie de viață de la naștere în țările UE-27 (2003, 2009)

Țările UE-27	Bărbați		Femei	
	1993	2009	1993	2009
Austria	72.8	77.6	79.5	83.2
Belgia	73.0	77.3	79.9	82.8
Bulgaria	67.6	70.1	75.1	77.4
Cehia	69.3	74.2	76.5	80.5
Cili	74.7	78.6	79.8	83.6
Danemarca	72.6	76.9	77.8	81.1
Elveția	75.0	77.8	79.8	82.7
Estonia	62.3	69.8	74.0	80.2
Franța	73.4	78.0	81.7	85.0
Italia	74.6	79.1	81.0	84.5
Irlanda	72.5	77.4	78.1	82.5
Finlanda	72.1	76.6	79.5	83.5
Germania	72.8	77.8	79.4	82.8
Lituania	:	68.1	:	78.0
Letonia	63.1	67.5	75.0	78.7
Luxembourg	72.2	78.1	79.6	83.3
Malta	:	77.8	:	82.7
Marea Britanie	73.5	77.8	78.9	81.9
Olanda	74.0	78.7	80.1	82.9
Polonia	67.2	71.5	75.9	80.1
Portugalia	71.0	76.5	78.1	82.6
România	65.9	69.8	73.4	77.4
Serbia	75.5	79.4	80.9	83.5
Slovacia	67.8	71.4	76.3	79.1
Slovenia	69.4	75.9	77.6	82.7
Spania	74.1	78.7	81.4	84.9
Ungaria	64.7	70.3	74.0	78.4
UE-27	:	76.4	:	82.4

Sursă: Eurostat, 2010

Tabelul 2. Ocuparea forței de muncă și veniturile agricole în UE și țările baltice*

	Ocuparea forței de muncă în agricultură, %		Venitul real agricol pe lucrător, %	
	2009 unit.**	2009/2000	2009/2008	2009/2000
EU-27	11 223	-24.9	-11.6	5.3
EU-15	5 424	-16.7	-11.6	-9.6
EU-12	5 799	-31.2	-12.5	61.2
Denmark	56	-26.1	4.3	-46.2
Germany	536	-21.7	-21.0	11.9
Estonia	29	-55.0	-17.6	131.4
Latvia	92	-38.2	-14.8	139.6
Lithuania	147	-21.1	-16.4	69.8
Poland	2 214	-11.3	-0.7	107.3
Finland	87	-21.8	2.6	1.6
Sweden	63	-17.4	-6.6	33.7

*Veniturile agricole cuprind veniturile generate de activități agricole (precum și inseparabile non-agricole, activități secundare) pe perioada contabilă. Ele nu trebuie confundate cu veniturile totale ale gospodăriilor de fermieri, deoarece nu cuprind veniturile din alte surse (activități non-agricole, salarii, prestații sociale, venituri din proprietate). **Unitatea agricolă de muncă se măsoară în unitatea de lucru anuală, care este echivalentul a unui lucrător cu o normă întreagă, implicat în activități agricole de peste un an întreg de muncă.

Sursă: Eurostat, Statistics in Focus, 18/2010 "EU Agricultural Income in 2009". EU15 and NMS12.

Topul țărilor europene cu cei mai fericiți locuitori

- Danezii sunt europenii cei mai mulțumiți de CV pe care o duc. Gradul ridicat de satisfacție este aproape unanim, cu toate că Copenhaga, capitala Danemaricii, este și unul dintre cele mai scumpe orașe europene.
- În Luxemburg, 96% dintre locuitori se declară satisfăcuți de CV lor.
- Țările nordice au cel mai ridicat standard de viață. O confirmă și suedezii, care sunt mulțumiți de viața pe care o duc în proporție de 96%.
- Din cei 16,5 milioane de locuitori din Olanda, 95% sunt mulțumiți de viața pe care o duc.
- Probabil și salariile pe care le câștigă sunt destul de mari, în condițiile în care Helsinki, capitala Finlandei, este al șaptelea cel mai scump oraș din Europa.
- În Marea Britanie, una dintre țările preferate de românii care au plecat să muncească în străinătate, 91% dintre locuitori sunt satisfăcuți de viața pe care o au.
- Belgia este una din primele 10 țări în clasamentul comerțului internațional, ceea ce a dus la standarde de viață foarte înalte. 89% dintre belgieni nu au motive de nemulțumire în ceea ce privește viața pe care o duc.
- Nivelul de satisfacție din Slovacia (86%) se apropie de media din UE (78%);
- 85% dintre italieni nu au motive serioase de nemulțumire în ceea ce privește viața de zi cu zi. Nivelul crescut de satisfacție din această țară a atras în ultimii ani un număr mare de migranți români.
- Germania ocupă locul 10 în topul țărilor cu locuitorii cei mai mulțumiți de CV. 85% dintre nemți se declară mulțumiți.
- Lituania este una dintre cele două țări baltice (alături de Letonia), care se alătură grupului țărilor din Sud-Estul Europei, cu cele mai scăzute niveluri de satisfacție asupra CV.
- Cu un nivel general de satisfacție legat de CV de 53%, Portugalia este statul veștic cu cei mai nemulțumiți locuitori.
- România face parte din grupul țărilor cu cei mai nemulțumiți locuitori, în ceea ce privește viața pe care o duc. Mai puțin de jumătate dintre români (47%) sunt satisfăcuți de viața pe care o duc în prezent, în timp ce media europeană este de 78%.
- Doar bulgarii sunt mai nefericiți decât maghiarii, al căror nivel de mulțumire față de viața pe care o duc este de 42%. Cu un nivel general al satisfacției de 38%, bulgarii sunt europenii cei mai nemulțumiți de viața pe care o duc.
- Rata somajului în Uniunea Europeană s-a menținut în a.2011 la 9,5%, iar în zona euro a fost de 10%, neschimbată față de a.2010, potrivit datelor prezentate de Oficiul European de Statistică (Eurostat).
- În condițiile de criză țările europene se confruntă cu măsuri dure de austeritate și somaj, dar există și câteva exemple unde locuitorii statelor sunt mulțumiți de viața pe care o duc și lucrează, în medie, doar 32 de ore pe săptămână [www.incont.ro, navigat 30.01.2012].
- Angajații din România au lucrat în a.2010 41,3 ore pe săptămână, cel mai ridicat nivel din UE, unde media este de 39,7 ore, dar și mai mult decât în alte țări precum Germania sau Marea Britanie. La polul opus se situează finlandezii, cu 37,8 ore pe săptămână, potrivit Eurofound ([tab.de mai jos](#)).

Cei mai fericiți locuitori din lume

Rai-tingul	Țara	Ponderea populației mulțumite, %	Indicatorii de evaluare a fericirii		
			Numarul de ore lucrate saptamanal, ore	Petrecerea timpului liber, ore pe zi	Rata crimelor, %
1	Danemarca	90,0	30,0		1,4
2	Canada	78,0	32,7		1,7
3	Norvegia	84,0	27,05		0,6
4	Olanda	91,0	:		1,0
5	Elveția	77,0	31,5		0,7
6	Australia	75,0	32,5		1,2
7	Suedia	83,0	31,0		0,9
8	Finlanda	86,0	31,8		2,5
9	Israel	72,0	:		2,4
10	Austria	73,0	31,2	15,2	2,2
11	Țările UE-27		39,7		

Sursă: www.incont.ro (navigat 30.01.2012).

CELE MAI SCUMPE ORAȘE DIN LUME

Rai-tingul	Orașele	Țara	Costul unor servicii publice, în \$ SUA				
			Bilet la cinema	Prânz complet	O cutie de apă minerală	Cofraj de 12 ouă	Berea servită în bar
1	Tokyo	Japonia	24,86	21,05	1,91	5,38	10,56
2	Oslo	Norvegia	19,36	46,13	3,01	8,62	14,37
3	Geneva	Elveția	20,94	38,89	1,46	9,62	10,58
4	Novaga	Japonia	23,56	20,38	1,58	3,87	12,22
5	Zurich	Elveția	21,23	35,77	1,31	8,20	10,79
6	Yokohama	Japonia	23,37	19,36	1,41	2,77	7,41
7	Berna	Elveția	19,69	18,66	1,32	9,25	8,44
8	Stavanger	Norvegia	17,83	32,72	3,24	8,50	13,76
9	Bazel	Elveția	20,94	31,50	1,44	9,04	10,78
10	Kobe	Japonia	23,94	18,12	1,59	3,29	9,79
11	Luanda	Andora	14,56	55,33	1,23	5,42	6,84
12	Copenhaga	Danemarca	16,59	39,21	2,57	7,02	9,62
13	Caracas	Venezuela	12,17	31,83	2,29	3,19	9,95
14	Helsinki	Finlanda	17,19	26,69	2,39	4,44	8,39
15	Sydney	Australia	19,84	29,10	2,78	5,63	7,26
16	Moscova	Rusia	13,08	28,75	1,55	3,22	10,16
17	Canberra	Australia	17,78	30,45	1,63	6,23	7,83
18	Libreville	Gabon	:	34,08	1,31	3,11	8,07
19	Stocholm	Suedia	16,25	16,17	1,9	6,13	10,20
20	Paris	Franța	16,59	31,62	1,3	6,13	11,00

Sursă: www.gandul.info (navigat 30.01.2012)

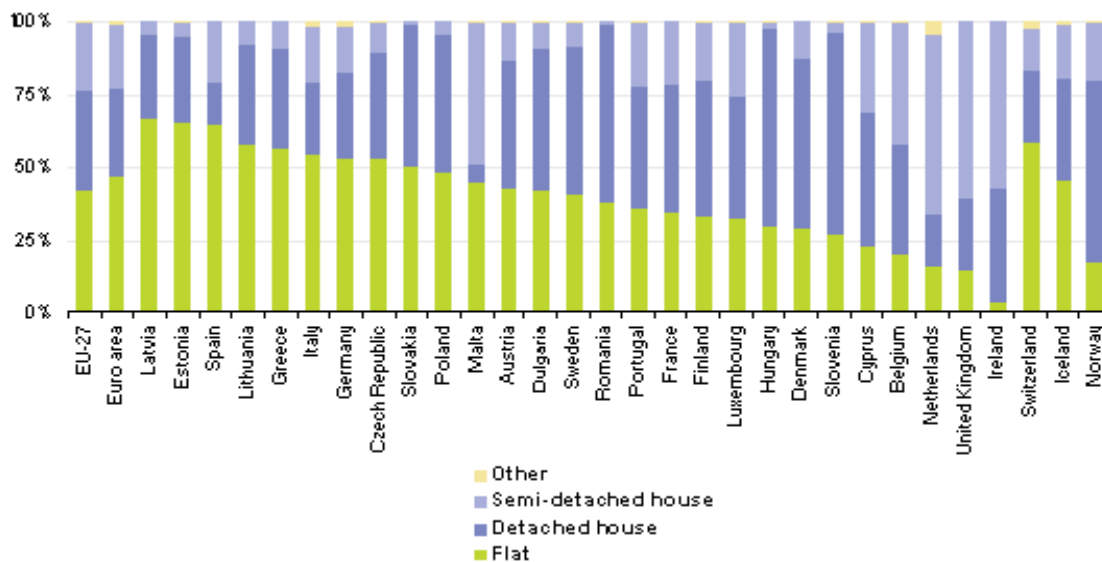
Cele mai curioase 10 lucruri despre nivelul de trai în lume

- 1) 72% dintre cetățenii din Mali câștigă mai puțin de 1 dolar american pe zi, în Republica Moldova persoanele care “beneficiază” de salariul minim, le revine câte 2,36 dolari pentru o zi de muncă (8 ore).
- 2) 41% dintre cei mai săraci oameni ai lumii trăiesc în India, cam greu de crezut, când ne gândim la situația țării noastre, dar nu și imposibil, dimensiunile teritoriale ale statelor ne eliberează de acest gând.
- 3) Un motiv în plus de a studia o limbă strină, în special germana - 8 dintre cele mai dezvoltate state europene (dintr-un total de 10 țări) sunt vorbitoare de limbi germanice (Germania, Elveția, Austria, Norvegia, Suedia, Islanda, Luxemburg și Danemarca).
- 4) Din totalul anual al turiștilor 11 la sută aleg să viziteze Franța.
- 5) Din cele 15 țări considerate cele mai generoase, evaluate după criteriul donațiilor pe care le fac, doar 5 dintre acestea nu sunt de pe continentul european: SUA, Canada, Australia, Japonia și Coreea de Sud.
- 6) Cele mai mari cheltuieli în domeniul militar, fără îndoială, le face America. Lucrul cel mai interesant este, că investițiile pe care le face SUA depășesc cheltuielile totale a celor 12 state care o urmează în acest top.
- 7) Cea mai mare datorie externă este deținută de Irlanda și se echivalează cu 2,38 trilioane de dolari sau 566,8 mii dolari pe cap de locuitor. Raportată la Produsul Intern Brut, aceasta înregistrează valoarea de 1382%.
- 8) Cel mai scump oraș din lume s-a dovedit a fi nimeni altul, decât Parisul, iar pentru o comparație, ca să locuiești la Paris este cu 50 % mai scump decât la New York sau Chicago.
- 9) Medicina este cel mai plătit domeniu din lume, iată și dovada, cel mai bine plătit loc de muncă este de medic chirurg, iar salariul acestuia estimat la nivel global este de 18.000 Euro/lună.
- 10) Cei mai bogați oameni din lume sunt în Elveția. Averea medie pe cap de locuitor este de 426.773 dolari, ponderea din bogăția lumii fiind egală cu 1,41%; averea medie a unui adult este de 540.010 dolari.

Sursă: www.moldova.org (navigat 30.01.2012)

DISTRIBUȚIA SPAȚIULUI LOCATIV ÎN ȚĂRILE UE-27

Figura 1. Distribuția populației în funcție de tipul locuinței în UE-27, % (2009)

Source: Eurostat (online data code: ilc_lwho01)

Sursă: Datele Eurostat, 2009
 Tipuri de locuințe: Detached house - locuință separată
 Semi-detached house – locuință semi-separată
 Flat – apartament
 Other – alte tipuri de locuințe

DISTRIBUȚIA SPAȚIULUI LOCATIV ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Tabelul 1. Dinamica fondului locativ al populației R.Moldova la sfârșitul anului, mil m²

<i>Indicatorii fondului locativ</i>	2005	2006	2007	2008	2008
Fondul locativ – total, mil m²	77,1	77,1	77,8	78,4	78,9
în medie pe un locuitor, m ²	21,4	21,5	21,8	22,0	22,1
Fondul locativ urban – total, mil m²	28,6	28,6	29,1	29,7	30,1
în medie pe un locuitor, m ²	19,2	19,3	19,7	20,1	20,4
Fondul locativ rural – total, mil m²	48,5	48,5	48,7	48,7	48,8
în medie pe un locuitor, m ²	23,0	23,1	23,2	23,3	23,4

Sursă: Anuarul Statistic al Republicii Moldova, 2010

Tabelul 2. Compararea asigurării cu spațiu locativ per locuitor în țările europene, m²:

Țările	m ²	Țările	m ²	Țările	m ²
România	15,2	Ungaria	28,3	Polonia	28,8
R.Moldova	22,3	Ucraina	28,5	Letonia	25,4
Bulgaria	28,1	Lituania	28,5	Estonia	32,9

Sursă: datele Comisiei Europene, 2010.

Gradul de satisfacție a populației europene cu viața în condiții de criză (2006, 2010)

În comparație cu sondajul din a.2006 nu au existat schimbări majore raportate la variabila “satisfacția cu viața”. În a.2010 42,7% din locuitorii UE-27 s-au declarat mulțumiți de viața lor, comparativ cu 44,2% în a.2006.

Data summary

Percent who say they are satisfied with their lives Click heading to sort table. Download this data		
Country	2006	2010
Sweden		89.4
Germany		75.8
Tajikistan	67.7	73.4
UK		72.3
France		71.4
Uzbekistan	68.5	65.8
Slovenia	71.5	60.5
Poland	49.7	56.0
Mongolia	38.9	54.1
Czech Rep.	53.7	53.8
Estonia	64.7	53.6
Kazakhstan	52.9	51.8
Slovak Rep.	58.4	51.5
Belarus	66.9	51.1
Turkey	44.0	50.3
Italy		50.2
Kyrgyz Rep.	58.8	49.7
Croatia	55.0	47.7
Russia	44.4	43.4
Montenegro	28.8	42.3
Azerbaijan	25.9	42.1
Albania	43.9	39.1
Latvia	54.2	37.5
Lithuania	52.4	34.3
Bulgaria	29.1	33.5
FYROM	26.7	32.6
BiH	28.0	32.4
Moldova	27.9	30.2
Ukraine	37.4	30.0
Serbia	26.1	29.9
Georgia	22.2	24.7
Armenia	25.6	22.0
Hungary	25.7	18.9
Romania	32.7	18.1

Note: Percentage of satisfied people includes respondents who strongly agree or agree with the statement, "All things considered, I am satisfied with my life now"

Source: EBRD, Life in Transition survey, 2011

Sursă: Life in Transition survey. EBRD, 2011(navigat 30.01.2012)

Drepturile cetățenilor UE la protejarea datelor cu caracter personal

Conform normelor UE, datele cu caracter personal nu pot fi utilizate decât în scopuri legitime și doar cu consimțământul prealabil al persoanei respective. Acum că Tratatul de la Lisabona și Carta drepturilor fundamentale au intrat în vigoare, Comisia a afirmat astăzi că dorește să elaboreze un cadru normativ clar și modern, aplicabil în întreaga Uniune Europeană, care să garanteze un înalt nivel de protecție a datelor cu caracter personal și a vieții private, începând cu reforma Directivei UE din 1995 privind protecția datelor cu caracter personal.

„Normele UE sunt destinate să protejeze datele cu caracter personal ale fiecărui cetățean. Comisia Europeană și-a dovedit angajamentul de a asigura deplina respectare a acestor norme de către toate cele 27 de state membre. Chiar dacă inovarea este importantă în societatea contemporană, ea nu ar trebui să se facă pe seama dreptului fundamental la viață privată al cetățenilor. Trebuie să ne asigurăm că normele generale cu privire la protecția datelor sunt în pas cu noile tehnologii și că sunt destul de cuprinzătoare încât să respecte cerințele Tratatului de la Lisabona”, a declarat Viviane Reding, Comisarul UE pentru Societatea Informațională și Media. „Normele UE trebuie să permită fiecărui cetățean să se bucure de dreptul său de a fi informat cu privire la situațiile în care datele sale cu caracter personal pot fi utilizate în mod legal, în orice domeniu al vieții, fie că este vorba de îmbarcarea la bordul unui avion, fie că este vorba de deschiderea unui cont bancar sau de navigarea pe internet, și să aibă dreptul de a se opune utilizării datelor respective atunci când dorește”.

Cu ocazia celei de-a patra Zile a protecției datelor organizată anual, Comisia Europeană a declarat că măsurile pe care le aplică în materie de tehnologie internet sunt necesare în toate sectoarele economice și sociale pentru a proteja viața și datele cu caracter personal ale europenilor.

În acest scop, Comisarul Reding a anunțat că va propune modernizarea normelor UE privind respectarea vieții private, pe baza normelor cu caracter general în vigoare din 1995 ([Directiva privind protecția datelor cu caracter personal](#)) și a normelor specifice în materie de telecomunicații și internet ([normele privind confidențialitatea comunicațiilor electronice](#)).

Aceste norme îmbunătățite se vor aplica cu fermitate în toate domeniile de politică și în cadrul tuturor acordurilor internaționale, fie că este vorba despre noile tehnologii, despre drepturile consumatorului sau despre siguranța publică.

În 2009, Comisia a luat o serie de inițiative pentru a garanta că respectarea vieții private evoluează în același ritm cu tehnologia:

- O Recomandare privind introducerea etichetelor inteligente (smart tags) pentru identificarea prin radiofrecvență (RFID) în produse cum ar fi abonamentele de autobuz propune ca dispozitivele de acest gen utilizate în comerțul cu amănuntul să fie dezactivate automat dacă, la cumpărarea unui produs cu etichetă, consumatorul nu solicită în mod explicit ca aceasta să rămână activă ([IP/09/740](#)).
- În februarie 2009, Comisia a intermediat un [acord](#) între 18 (20 din iunie) companii importante deținătoare de rețele sociale, prin care se urmărește îmbunătățirea siguranței și a protecției vieții private a minorilor pe site-urile de socializare în rețea, cum ar fi Facebook ([IP/09/232](#)). Luna viitoare, cu ocazia Zilei pentru un internet mai sigur 2010, Comisia va prezenta un raport cu privire la progresele înregistrate, în care va evidenția, de exemplu, numărul companiilor care au luat măsuri pentru ca profilurile persoanelor sub 18 ani să fie private și inaccesibile prin căutare implicită.
- Ca urmare a propunerilor Comisiei, noile norme ale UE în domeniul telecomunicațiilor obligă furnizorii de servicii de comunicații, cum ar fi internetul, să avertizeze autoritățile atunci când încălcarea normelor de securitate duce la pierderea sau utilizarea abuzivă a

datelor cu caracter personal ([MEMO/09/513](#)). Aceste norme consolidează dreptul consumatorilor de a fi informați atunci când se stochează sau se accesează internet cookies pe computerele lor.

- La 14 aprilie 2009, Comisia a acționat în justiție Regatul Unit ([IP/09/570](#)), ca reacție la îngrijorările cetățenilor stârnite de faptul că furnizorii de internet din această țară realizau teste de **publicitate comportamentală** (PHORM) prin care se analiza istoricul căutărilor lor pe internet. Comisia a avertizat Regatul Unit de faptul că legislația sa în domeniul confidențialității telecomunicațiilor nu respectă normele UE în ceea ce privește consimțământul utilizatorului la interceptarea comunicațiilor, sancțiunile acordate pentru interceptarea ilegală și supravegherea activităților de interceptare. Cauza a intrat în faza a doua la 3 noiembrie 2009 ([IP/09/1626](#)). Dacă Regatul Unit nu rezolvă în mod satisfăcător problemele ridicate de Comisie, cauza poate fi înaintată Curții Europene de Justiție.

Context

Protejarea vieții private și a datelor cu caracter personal constituie unul dintre drepturile omului prevăzute la articolele 7 și 8 din [Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene](#).

[Directiva UE privind protecția datelor cu caracter personal din 1995](#) stabilește principiile generale de armonizare a normelor naționale ca, de exemplu, cazurile în care pot fi utilizate datele cu caracter personal și drepturile persoanelor ale căror date sunt utilizate. Potrivit acestor principii, consimțământul unei persoane pentru utilizarea datelor sale cu caracter personal trebuie dat în mod liber, explicit și în perfectă cunoștință de cauză.

Site-ul internet al Comisiei Europene dedicat protecției datelor cu caracter personal: http://ec.europa.eu/justice_home/fsj/privacy/.

[Directiva UE asupra confidențialității și comunicațiilor electronice din 2002](#) stabilește principii pentru sectorul telecomunicațiilor. și protejează confidențialitatea comunicațiilor, cerând statelor membre ale UE să interzică interceptarea și supravegherea fără consimțământul utilizatorilor [articolul 5 alineatul (1)] sau fără autorizație legală.

Mesajul dnei Viviane Reding cu privire la protejarea vieții private (video): http://ec.europa.eu/commission_barroso/reding/video/20090414/index_en.htm

Utilizarea datelor de către instituțiile și organismele UE este reglementată prin Regulamentul (CE) nr. 45/2001 privind protecția datelor. În ceea ce privește cooperarea polițienească și judiciară în materie penală, protecția datelor cu caracter personal este reglementată, la nivelul UE, prin Decizia-cadru 2008/977/JAI.

În 2007, Consiliul Europei a instituit Ziua protecției datelor pentru a explica ce tip de date cu caracter personal se colectează și de ce, precum și pentru a informa cetățenii în legătură cu drepturile și responsabilitățile ce le revin în această privință.

Ziua protecției datelor <http://dpd.eun.org/web/guest/home>.

Fonduri europene orientate spre creșterea CV

Fondurile structurale ale UE sunt destinate realizării coeziunii economice și operaționale și acționează pentru eliminarea disparității economice și sociale între regiunile membre UE. Aceste fonduri nerambursabile sprijină programele regionale și naționale și au ca destinație finanțarea măsurilor de ajutor structural la nivel comunitar, în scopul promovării regiunilor cu întârzieri în dezvoltare, reconversia zonelor afectate de declin industrial, combaterea șomajului de lungă durată, inserția profesională a tinerilor sau promovarea dezvoltării rurale.

1. POR - Programul Operațional Regional

Ministerul Integrării Europene <http://www.fonduri-structurale.ro/Detailu.aspx?t=Regional>

Obiectivul general al POR constă în sprijinirea unei dezvoltări economice, sociale, echilibrate teritorial și durabile a regiunilor României, corespunzător nevoilor lor și resurselor specifice, prin concentrarea asupra polilor urbani de creștere, prin îmbunătățirea condițiilor infrastructurale și ale mediului de afaceri pentru a face din regiunile României, în special cele rămase în urmă, locuri mai atractive pentru a locui, a le vizita, a investi și a munci.

Obiective specifice:

- Creșterea rolului economic și social al centrelor urbane, prin adoptarea unei abordări policentrice, în vederea stimulării unei dezvoltări mai echilibrate a Regiunilor
- Îmbunătățirea accesibilității Regiunilor și în particular a accesibilității centrelor urbane și a legăturilor cu zonele înconjurătoare
- Creșterea calității infrastructurii sociale a Regiunilor

2. POS CCE - Programul Operațional Sectorial Creșterea Competitivității Economice

Ministerul Economiei și Comerțului <http://www.fonduri-structurale.ro/Detailu.aspx?t=competitivitate>

Instituție responsabilă AM POS CCE (în cadrul Ministerului Economiei și Finanțelor) - www.minind.ro

Alocare financiară: 2.55 miliarde euro în perioada 2007-2013

Obiectivul general al POS CCE îl constituie creșterea productivității întreprinderilor românești pentru reducerea decalajelor față de productivitatea medie la nivelul Uniunii. Măsurile întreprinse vor genera până în 2015 o creștere medie a productivității de cca. 5,5% anual și vor permite României să atingă un nivel de aproximativ 55% din media UE.

Obiective specifice:

- Consolidarea și dezvoltarea durabilă a sectorului productiv
- Crearea unui mediu favorabil dezvoltării durabile a întreprinderilor

3. POS DRU - Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane

Ministerul Muncii <http://www.fonduri-structurale.ro/Detailu.aspx?t=resurseumane>

Instituție responsabilă: AM POS DRU (în cadrul Ministerului Muncii, Familiei și Egalității de Șanse) - www.fseromania.ro

Alocare financiară: 3.47 miliarde euro în perioada 2007-2013

Obiectivul general al POS DRU este dezvoltarea capitalului uman și creșterea competitivității, prin corelarea educației și învățării pe tot parcursul vieții cu piața muncii și asigurarea de oportunități sporite pentru participarea viitoare pe o piață a muncii modernă, flexibilă și inclusivă a 1.650.000 de persoane.

Obiectivele specifice:

- Promovarea calității sistemului de educație și formare profesională inițială și continuă, inclusiv a învățământului superior și a cercetării
 - Promovarea culturii antreprenoriale și îmbunătățirea calității și productivității muncii
- Facilitarea inserției tinerilor și a șomerilor de lungă durată pe piața muncii.

4. Programul Operațional Sectorial de Mediu:

AM POS

Ministerul Mediului <http://www.fonduri-structurale.ro/Detaliu.aspx?t=mediu>)

Instituție responsabilă Mediu (în cadrul Ministerului Mediului și Dezvoltării Durabile) - www.mmediu.ro

Alocare financiară: 4.5 miliarde euro în perioada 2007-2013

Obiectivul general al POS Mediu constă în reducerea decalajului existent între Uniunea Europeană și România cu privire la infrastructura de mediu atât din punct de vedere cantitativ cât și calitativ. Aceasta ar trebui să se concretizeze în servicii publice eficiente, cu luarea în considerare a principiului dezvoltării durabile și a principiului „poluatorul plătește”.

Obiectivele specifice:

Îmbunătățirea calității și a accesului la infrastructura de apă și apă uzată, prin asigurarea serviciilor de alimentare cu apă și canalizare în majoritatea zonelor urbane până în 2015.

5. Programul Operațional Sectorial de Transport

Ministerul Transporturilor <http://www.fonduri-structurale.ro/Detaliu.aspx?t=transport>

Instituție responsabilă: AM POS Transport (în cadrul Ministerului Transporturilor) - www.mt.ro

Alocare financiară: 4.56 miliarde euro în perioada 2007-2013

Obiectivul general al POS Transport constă în promovarea, în România, a unui sistem de transport durabil, care să permită deplasarea rapidă, eficientă și în condiții de siguranță a persoanelor și bunurilor, la servicii de un nivel corespunzător standardelor europene, la nivel național, în cadrul Europei, între și în cadrul regiunilor României.

Obiective specifice:

- modernizarea axelor prioritare TEN-T, cu aplicarea măsurilor necesare pentru protecția mediului înconjurător
- modernizarea rețelelor naționale de transport, în conformitate cu principiile dezvoltării durabile
- promovarea transportului feroviar, naval și intermodal
- sprijinirea dezvoltării transportului durabil, prin minimizarea efectelor adverse ale transportului asupra mediului, și îmbunătățirea siguranței traficului și a sănătății umane

6. Programul Operațional Dezvoltarea Capacității Administrative

Instituție responsabilă: AM PO DCA (în cadrul Ministerului Internelor și Reformei Administrative) - [modernizare.mai.gov.ro](http://www.modernizare.mai.gov.ro) <http://www.fonduri-structurale.ro/Detaliu.aspx?t=capacitate>

Alocare financiară: 208 milioane euro în perioada 2007-2013

Obiectivul general al PO DCA este acela de a contribui la crearea unei administrații publice mai eficiente și mai eficace în beneficiul socio-economic al societății românești.

Obiective specifice:

- Obținerea unor îmbunătățiri structurale și de proces ale managementului ciclului de politici publice
- Îmbunătățirea calității și eficienței furnizării serviciilor publice, cu accentul pus pe procesul de descentralizare

7. Programul Operațional Asistență Tehnică

Ministerul Finanțelor Publice <http://www.fonduri-structurale.ro/Detaliu.aspx?t=asistentatehnica>

Instituție responsabilă: AM POAT (în cadrul Ministerului Economiei și Finanțelor) - www.fonduri-ue.ro

Obiectivul general al POAT este acela de a asigura sprijinul necesar procesului de coordonare și implementare sănătoasă, eficientă, eficace și transparentă a instrumentelor structurale în România.

Obiective specifice:

-

- Asigurarea sprijinului și a instrumentelor adecvate în vederea unei coordonări și implementări eficiente și eficace a instrumentelor structurale pentru perioada 2007-2013 și pregătirea pentru următoarea perioadă de programare a instrumentele structurale
- Asigurarea unei diseminări coordonate la nivel național a mesajelor generale cu privire la instrumentele structurale și implementarea Planului de Acțiuni al ACIS pentru comunicare în linie cu cu Strategia Națională de Comunicare pentru Instrumentele Structurale

8. Programul Național pentru Dezvoltarea Rurală

Ministerul Agriculturii <http://www.fonduri-structurale.ro/Detaliu.aspx?t=dezvoltarerurala>)

Instituție responsabilă: AM PNDR (în cadrul Ministerului Agriculturii și Dezvoltării Rurale) - www.madr.ro

Alocare financiară: 7.5 miliarde euro în perioada 2007-2013

Fondul European pentru Agricultură și Dezvoltare Rurală (FEADR) este un instrument de finanțare creat de Uniunea Europeană pentru a sprijini țările member în implementarea Politicii Agricole Comune. Politica Agricolă Comună este un set de reguli și mecanisme care reglementează producerea, procesarea și comercializarea produselor agricole în Uniunea Europeană și care acordă o mare atenție dezvoltării rurale. FEADR reprezintă o oportunitate de finanțare pentru spațiul rural românesc, în valoare de aproximativ 7,5 miliarde de euro, începând cu 2007 și până în 2013. FEADR se bazează pe principiul cofinanțării proiectelor de investiții private. Fondurile europene pentru agricultură vor putea fi accesate în baza documentului-cheie Programul Național pentru Dezvoltare Rurală.

9. Program Operațional pentru Pescuit

Ministerul Agriculturii <http://www.fonduri-structurale.ro/Detaliu.aspx?t=pescuit>

Instituție responsabilă: Agenția Națională pentru Pescuit și Acvacultură (ANPA) (în cadrul Ministerului Agriculturii și Dezvoltării Rurale) - www.madr.ro

Alocare financiară: 307,6 milioane euro până în 2007-2013

Obiectivul general al PO Pescuit constă în:

- creșterea competitivității sectorului, (creșterea valorii adăugate, creșterea productivității);
- crearea de locuri de muncă în cele trei sub-sectoare (flota Mării Negre, acvacultură și pescuit în apele interioare), precum și în industria de procesare și în zonele pescărești;
- adaptarea capacității de pescuit.

Obiectivele specifice:

- Dezvoltarea competitivității și a durabilității sectorului piscicol primar;
- Dezvoltarea pietei pentru produsele sectorului piscicol;
- Susținerea dezvoltării durabile a zonelor pescărești și îmbunătățirea calității vieții în aceste zone;
- Susținerea unei implementări adecvate a PO în cadrul PCP.

10. PCCTIE - Program de cocoperare Transfrontalieră, transnațională și Internațională Europeană

Cooperare Teritorială Transfrontalieră

- Programele de cooperare transfrontalieră sunt acele programe care finanțează proiecte de accesibilitate, mediu și prevenirea riscurilor, dezvoltarea economică și socială și acțiuni „people to people la grantele interne și externe ale UE”.

Cooperare Teritorială Transnațională

- Programele de cooperarea transnațională au ca obiectiv principal finanțarea de acțiuni și dezvoltarea de rețele care să ducă la dezvoltare teritorială integrată în domenii precum: mediu, dezvoltare urbană, inovație și accesibilitate.

Cooperare Teritorială Interregională

- Programele de cooperarea interregională sprijină cooperarea între autoritățile publice pe probleme de interes comun, prin transferul de experiență și bune practici între regiunile Uniunii Europene, prin constituirea de rețele între orașele UE, precum și între cercetătorii UE.

Inegalitățile sociale exprimate prin indexul Gini, 2009

Coeficientul Gini are valoarea de la 0 la 1. Orice valoare a coeficientului Gini înregistrează cota-parte a veniturilor populației care necesită redistribuire pentru a se ajunge la situația (ipotetică!), când veniturile vor fi egal distribuite între toți membrii societății. Astfel, dacă valoarea coeficientului tinde către 1 (sau 100%), se poate conchide că inegalitatea socială este mare, veniturile fiind concentrate în mare măsură la un grup restrâns de persoane, deci, este o situație gravă sub aspect de distribuire a resurselor; dar dacă valoarea tinde către 0, înseamnă că sărăcia nu este prea adâncă și nu este cauzată de inechitatea distribuirii veniturilor printre grupurile sociale. În acest caz, o oarecare ridicare a nivelului de trai este rezultat al efortului subiectiv, după care un număr mare de gospodării casnice (GS) pot să părăsească sfera sărăciei. Acest indicator se poate calcula pentru toate grupurile sociale ale populației: sărace, non-sărace, totale, având aceeași semnificație.

Nivelurile foarte ridicate de Inegalitate Socială (coeficientul Gini 50-60).

Țările cu un nivel relativ ridicat al coeficientului Gini sunt toate țările în curs de dezvoltare, cu o diferență semnificativă între bogați și săraci. Aici inegalitatea socială este la un nivel foarte ridicat. Pentru cea mai mare parte din aceste țări se află în America Latină sau Africa și unele din Asia. Mulți oameni de știință consideră, că acest lucru a fost provocat de sistemele coloniale politice, care au creat clase sociale rigide după venituri.

Și, după cum era de așteptat, valoarea mare a coeficientului Gini reprezintă un nivel de inegalitate socială, care a contribuit în trecut pentru la ridicarea criminalității și instabilității politice în mai multe din aceste țări.

- * Haiti: 59.5
- * Angola: 58.6
- * Columbia: 58.5
- * Bolivia: 58.2
- * Africa de Sud: 57.8
- * Honduras: 55,3
- * Brazilia: 55.0
- * Panama: 54.9
- * Ecuador: 54.4
- * Guatemala: 53.7
- * Paraguay: 53.2
- * Surinam: 52.9
- * Liberia: 52.6
- * Lesotho: 52.5
- * Nicaragua: 52.3
- * Chile: 52.0
- * Papua Noua Guinee: 50.9
- * Swaziland: 50.7
- * Zambia: 50.7
- * Capul Verde: 50,5
- * Zimbabwe: 50.1
- * Argentina: 50.0
- * Republica Dominicană: 50.0

Țări cu un nivel ridicat de Inegalitate Socială (coeficientul Gini 40-50).

Țările cu coeficienții Gini, care intră în această categorie, constau din țări în curs de dezvoltare și unele dintre țări dezvoltate, cu valoarea de la moderată până la ridicată a coeficientului de inegalitate socială. Printre țările în curs de dezvoltare se află țările din America Latină, Africa și Asia. Destul de interesant este faptul, că cele două țări dezvoltate, care intră în această categorie sunt Statele Unite și Singapore.

Deși Statele Unite au o medie mare a coeficientului Gini, unii savanți de științe sociale au argumentat aceasta astfel, că Coeficientul Gini evaluează numai veniturile în numerar, în timp ce unele țări, precum sunt Statele Unite, oferă o cantitate considerabilă de servicii de asistență socială, care nu au exprimare monetară. Ca urmare, valoarea coeficientului Gini pentru Statele Unite și Singapore este, probabil, mai mică decât ceea ce este arătată. Cu toate acestea, trebuie recunoscut faptul, că încă mai există inegalitate socială în aceste două țări.

- * El Salvador: 49.7
- * Peru: 49.6
- * Coasta de Fildeș: 48.4
- * Mexic: 48.1
- * Kenya: 47.7
- * Congo: 47.3
- * Nepal: 47.3
- * Gambia: 47.3
- * Costa Rica: 47.2
- * Madagascar: 47.2
- * Mozambic: 47.1
- * Bhutan: 46.8
- * Ruanda: 46.7
- * Uruguay: 46.2
- * Jamaica: 45.5
- * Guyana: 44.6
- * Camerun: 44.6
- * Congo (Republica Democrată): 44.4
- * Filipine: 44.0
- * Niger: 43.9
- * Republica Centrafricană: 43.6
- * Hong Kong, China (RAS): 43.4
- * Venezuela (Bolivariene Republica): 43.4
- * Guineea: 43.3
- * Turcia: 43.2
- * Nigeria: 42.9
- * Ghana: 42.8
- * Saint Lucia: 42.6
- * Uganda: 42.6
- * Singapore: 42.5
- * Thailanda: 42.5
- * Sierra Leone: 42.5
- * China: 41.5
- * Gabon: 41.5
- * Șri Lanka: 41.1
- * Maroc: 40.9
- * Statele Unite ale Americii: 40.8
- * Georgia: 40.8
- * Tunisia: 40.8
- * Turkmenistan: 40.8
- * Cambodgia: 40.7
- * Trinidad-Tobago: 40.3
- * Djibouti: 40.0

Țări cu nivele moderate de Inegalitate Socială (coeficientul Gini 30-40).

Țările cu un coeficient Gini moderat, care intră în această categorie de inegalitate moderată socială, includ o combinație de țări dezvoltate și țări în curs de dezvoltare. Teoretic, aceste țări cu o valoare moderată a coeficientului Gini au mai mică probabilitate de a apărea probleme interne, cauzate de inegalitatea socială decât cele enumerate mai sus. În comparație cu țările dezvoltate, țările în curs de dezvoltare se pot confrunța cu probleme interne cauzate de alți factori - cum ar fi a separatismului etnic.

- * Ciad: 39.8
- * Burkina Faso: 39.6
- * Timorul de Est: 39.5
- * Indonezia: 39.4
- * Israel: 39.2
- * Senegal: 39.2
- * Macedonia: 39.0
- * Mauritania: 39.0
- * Malawi: 39.0
- * Mali: 39.0
- * Benin: 38.6
- * Portugalia: 38.5
- * Iran: 38.3
- * Malaezia: 37.9
- * Vietnam: 37.8
- * Iordania: 37.7
- * Yemen: 37.7
- * Federația Rusă: 37.5
- * India: 36.8
- * **Uzbekistan: 36,7**
- * **Azerbaidjan: 36.5**
- * Noua Zeelandă: 36.2
- * **Italia: 36.0**
- * **Marea Britanie: 36.0**
- * **Estonia: 36.0**
- * **Lituania: 35.8**
- * Bosnia și Herțegovina: 35.8
- * **Letonia: 35.7**
- * **Moldova: 35.6**
- * Guineea-Bissau: 35.5
- * Algeria: 35.3
- * Australia: 35.2
- * **Polonia: 34.9**
- * Spania: 34.7
- * Tanzania: 34.6
- * Togo: 34.4
- * Irlanda: 34.3
- * Grecia: 34.3
- * **Kazahstan: 33.9**
- * **Armenia: 33.8**
- * Elveția: 33.7

- * **Tadjikistan: 33.6**
- * Burundi: 33,3
- * **Belgia: 33.0**
- * Albania: 33.0
- * Mongolia: 33.0
- * Kârgâzstan: 32.9
- * Franța: 32.7
- * **Canada: 32.6**
- * Laos: 32.6
- * Egipt: 32.1
- * Coreea: 31.6
- * **România: 31.5**
- * Slovenia: 31.2
- * Pakistan: 31.2
- * Bangladesh: 31.0
- * Țările de Jos: 30.9
- * Luxemburg: 30.8
- * **Ungaria: 30.0**

Țări cu un nivel scăzut de Inegalitate Socială (coeficientul Gini 20-30).

Țările cu un coeficient Gini scăzut, care intră în această categorie de inegalitate socială redusă, sunt în majoritate țările dezvoltate europene și Japonia. Această valoare scăzută a coeficientului Gini sugerează o probabilitate mai mică de tensiuni interne provocate de inegalitatea socială.

- * Etiopia: 29.8
- * Bulgaria: 29.2
- * Austria: 29.1
- * Croația: 29.0
- * Germania: 28.3
- * Ucraina: 28.2
- * Bielorusia: 27.9
- * Finlanda: 26.9
- * Norvegia: 25.8
- * Republica Cehă: 25.8
- * Slovacia: 25.8
- * Suedia: 25.0
- * Japonia: 24.9
- * Danemarca: 24.7.

În timpul de față coeficientul Gini pentru Republica Moldova se apropie de valoarea critică. Conform Băncii Mondiale, valoarea critică a coeficientului este mai mică decât 0,4, altfel repartizarea neechitabilă a veniturilor nu contribuie creșterii economice în țară și restructurării progresive ale instituțiilor publice¹.

¹ World Bank. Equity and Development: World Development Report 2006. – N.Y.: The World Bank and Oxford University Press, 2006.

Tabelul 1. Dezvoltarea social-economică a Republicii Moldova, 2000–2010

Indicatorii macroeconomici	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010
PIB, <i>mln.lei</i> (în prețuri comparabile)	16020	37652	44754	53430	62922	60430	71849
<i>rata de creștere față de anul precedent, %</i> <i>în prețuri comparabile</i>	102,1	107,5	104,8	103,0	107,8	96,0	106,9
Volumul producției industriale, <i>mln.lei</i>	8167,7	20770,2	22370,7	26173,5	29988,4	22600,6	27100,0
<i>rata de creștere față de anul precedent, %</i>	107,7	107,0	95,2	98,7	101,5	75,4	119,9
Volumul producției agricole, <i>mln.lei</i>	8268	12688	13734	12825	16503	13300	19873
<i>rata de creștere față de anul precedent, %</i>	96,7	100,8	98,9	76,9	132,1	80,6	149,4
Investiții în capital fix, <i>mln.lei</i>	1759,3	7796,5	11012,3	15335,8	18123,1	11123,6	13098,7
<i>rata de creștere față de anul precedent, %</i>	85,0	121,4	124,0	121,9	101,7	61,4	117,8
incl. lucrări de construcții capitale, <i>mln.lei</i>	755,6	2805,2	4107,3	5842,7	6484,0	3863,2	4428,1
<i>rata de creștere față de anul precedent, %</i>	72,0	137,2	146,4	142,3	111,0	59,6	114,6
Darea în exploatare a spațiului locativ, <i>mii m</i>	213,8	461,1	579,0	558,0	678,9	502,0	546,2
<i>rata de creștere față de anul precedent, %</i>	75,4	121,2	125,6	96,4	121,7	73,9	108,8
Parcursul mărfurilor a întreprinderilor de transport, <i>mln. tone-km</i>	1997,1	5459,6	6242,2	5864,6	5840,6	3773,6	4192,7
<i>rata de creștere față de anul precedent, %</i>	131,0	102,1	114,3	93,9	99,6	64,6	111,1
Comerțul cu amănuntul, <i>mln.lei</i>	3193,7	11030,8	13620,7	16866,6	21387,2	19960,5	25096,5
<i>rata de creștere față de anul precedent, %</i>	100,6	113,9	110,1	110,3	112,2	95,7	109,0
Servicii, <i>mln.lei</i>	2246,8	6663,6	8029,0	9616,4	11046,0	12327,5	14285,6
<i>rata de creștere față de anul precedent, %</i>	104,3	108,6	104,9	104,2	98,8	111,6	115,9
Volumul exporturilor, <i>mln.dolari SUA</i>	471,5	1091,8	1051,6	1341,7	1591,2	1297,7	1541,0
<i>rata de creștere față de anul precedent, %</i>	101,7	110,8	96,4	127,6	118,6	81,6	118,7
Volumul importurilor, <i>mln.dolari SUA</i>	776,4	2292,3	2963,2	3689,5	4898,8	3278,3	3855
<i>rata de creștere față de anul precedent, %</i>	132,4	129,6	117,5	137,0	132,8	66,9	117,6
Deficitul balanței comerciale, <i>mln.dolari SUA</i>	-304,9	-1201,0	-1641,6	-2347,8	-3307,6	-1980,6	
<i>rata de creștere față de anul precedent, %</i>	248,1	153,3	136,7	143,0	140,9	59,9	+2314,0 116,8
Salariul mediu real pe economie, <i>lei</i>	407,9	1318,7	1697,1	2065,0	2529,7	2748,4	2972,0
<i>rata de creștere față de anul precedent, %</i>	133,9	119,5	128,7	121,7	122,5	108,7	108,1
Numărul șomerilor, <i>mii oameni</i>	28,9	21,7	20,4	18,9	17,8	38,7	49,0
<i>rata șomajului față de anul precedent, %</i>	107,2	107,3	94,0	92,6	94,2	217,4	126,6

<i>Continuarea anexei 26</i>							
Datoria totală externă în PIB, %	33,9	73,1	68,4	64,2	55,9	80,25	82,25
Ritmul de creștere al prețurilor de consum, % față de anul precedent, inclusiv:	131,2	111,9	112,7	112,3	112,7	100,0	107,4
<i>produse alimentare;</i>	136,5	113,7	109,1	111,0	115,6	94,4	106,5
<i>produse nealimentare;</i>	122,1	112,3	116,4	113,1	108,3	99,7	107,3
<i>servicii.</i>	127,5	107,8	114,7	114,3	116,5	108,2	109,1
Rata medie de schimb valutar, lei/dolari SUA	12,43	12,33	12,60	13,02	11,24	10,39	12,37
Deficitul Balanței comerciale, mln.dolari SUA	-304,9	-1201,0	1641,6	-2347,8	-3307,6	-1980,6	-1819,4
Rata de creștere față de anul precedent, %	248,1	153,3	136,7	143,0	140,9	59,9	91,8
Balanța contului curent în raport cu PIB, %	-7,6	-2,0	-8,3	-14,3	-17,3	-8,9	1,3
Ponderea veniturilor rezidenților din munca peste hotare și transferurilor de peste hotare în PIB, %	13,8	27,0	31,4	31,1	31,2	22,0	23,4
Ponderea TVA brute din industrie în PIB, %	16,3	17,1	17,0	15,2	29,9	37,1	44,9
Ponderea TVA brute din agricultură, economia vînatului și silviculturii în PIB, %	25,4	17,5	14,2	7,5	35,2	38,1	40,3
Raportul pensiei lunare la salariul mediu lunar, %	21	21	27	26	47,0	63,2	68,5
Ponderea populației aflate sub pragul absolut al sărăciei, %	67,8	29,1	30,2	25,8	26,4	26,3	21,9
Populație ocupată în câmpul muncii, <i>mii oameni</i>	1450,8	1319,0	1257,0	1247,2	1251,1	1184,3	1143
Indicele creșterii față de anul precedent a productivității muncii la întreprinderile industriale, %	112,3	110,0	100,2	102,7	109,0	90,2	108,6
IDU, %	0,73	0,714	0,720	0,725	0,733	0,72	0,644*

Sursă: www.bnm.md (navigat 20.03.12)

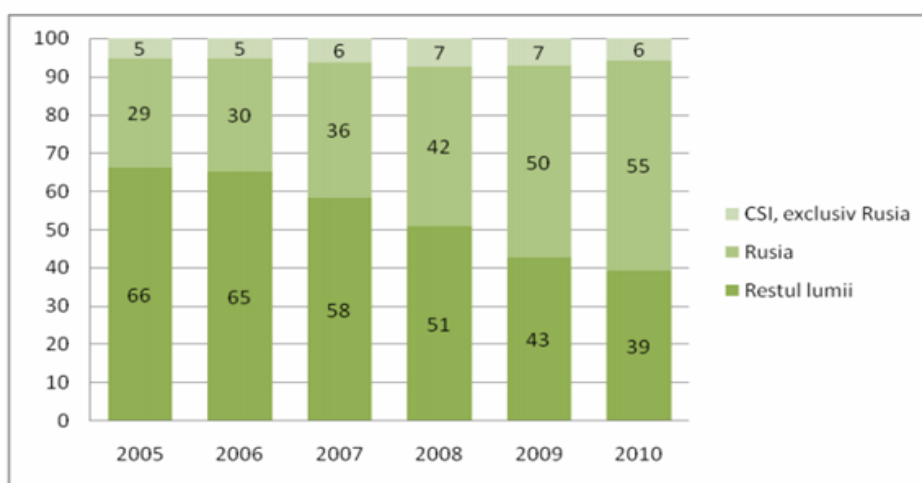

Figura 1. Structura remiterilor în dependență de proveniența geografică, %

Sursă: datele BNM, 2011

Minimul de existență pe grupe sociale	2006	2007	2008	2009	2010
Total					
Total populație	935,1	1099,4	1368,1	1187,8	1373,4
Tempurile de creștere, %	-	117,6	122,4	86,8	115,6
Populația aptă de muncă	987,0	1159,5	1446,5	1251,1	1453,1
Bărbați în vârstă aptă de muncă	1044,6	1227,0	1534,7	1327,0	1536,0
Femei în vârstă aptă de muncă	928,7	1091,1	1357,2	1172,2	1366,1
Pensionari	800,3	943,4	1167,4	1022,8	1184,3
Copii	851,9	1002,7	1267,4	1112,0	1258,1
<i>inclusiv în vârstă de:</i> până la 1 an;	333,6	394,3	491,0	451,0	498,8
1-6 ani;	736,9	871,2	1091,8	964,3	1095,9
7-16 ani.	952,2	1118,8	1400,0	1228,3	1409,3
Urban					

ANEXA 27

Evoluția minimului de existență pe grupe sociale, 2006–2010 (*medii lunare pe o persoană, lei*)

Total populație	1034,0	1189,2	1482,8	1295,3	1498,1
Populația aptă de muncă	1075,7	1237,2	1544,3	1344,3	1567,0
Bărbați în vârstă aptă de muncă	1127,2	1296,9	1632,5	1423,3	1651,7
Femei în vârstă aptă de muncă	1027,2	1180,9	1461,3	1267,9	1484,3
Pensionari	875,1	1006,1	1251,1	1106,8	1277,3
Copii	961,3	1105,3	1405,0	1240,0	1397,3
<i>inclusiv în vârstă de :</i> până la 1 an;	375,9	434,4	543,6	503,3	555,5
1-6 ani;	833,9	963,3	1213,3	1076,3	1220,3
7-16 ani.	1079,6	1238,9	1564,7	1376,5	1576,1
Rural					
Total populație	865,6	1036,3	1287,6	1112,4	1285,2
Populația aptă de muncă	916,7	1098,1	1364,6	1173,6	1362,8
Bărbați în vârstă aptă de muncă	974,3	1167,4	1454,1	1248,7	1450,0
Femei în vârstă aptă de muncă	855,0	1023,9	1268,9	1091,0	1266,0
Pensionari	759,8	909,4	1119,6	974,8	1277,3
Copii	792,8	947,3	1193,0	1042,8	1182,7
<i>inclusiv în vârstă de:</i> până la 1 an;	308,1	370,0	459,3	421,2	466,3
1-6 ani;	683,5	820,5	1025,0	900,8	1024,4
7-16 ani.	884,8	1055,3	1312,9	1151,9	1323,1

Perioada	Total	Populația	Bărbați în	Femei	Pensio	Copii	inclusiv în vârstă de:
----------	-------	-----------	------------	-------	--------	-------	------------------------

Sursă: www.statistica.md

Evoluția minimului de existență în R.Moldova pentru diferite grupe de locuitori

	populație	aptă de muncă	vârstă aptă de muncă	în vârstă aptă de muncă	- nari		până la 1 an	1-6 ani	7-16 ani
2001	468,7	495,0	526,4	466,2	405,8	444,5	171,2	376,2	487,2
2002	538,4	571,3	606,5	535,9	470,4	505,0	195,0	429,0	552,3
2003	628,1	665,0	705,3	624,3	538,4	586,5	230,8	499,1	640,0
2004	679,9	718,9	762,6	674,9	576,9	641,0	251,6	545,2	699,6
2005	766,1	809,2	856,7	761,8	649,1	715,6	273,0	608,0	784,6
2006	935,1	987,0	1044,6	928,7	800,3	851,9	333,6	736,9	952,2
2007	1099,4	1159,5	1227,0	1091,1	943,4	1002,7	394,3	871,2	1118,8
2008	1368,1	1446,5	1534,7	1357,2	1167,4	1267,4	491,0	1091,8	1400,0
2009	1187,83	1251,15	1327,03	1172,17	1022,8	1112,0	451,01	964,31	1228,2

Notă: Valoarea minimului de existență este calculată în baza Regulamentului „Cu privire la modul de calculare a minimului de existență”, aprobat prin Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova nr. 902, din 28 august 2000.

ANEXA 28

Legăturile directe dintre ratingul țărilor după Indexul Gini și distribuția veniturilor, 2008

Rang	Țară	Indexul Gini	Cei mai bogați 10%/ Cei mai săraci 10%	Cei mai bogați 20%/ Cei mai săraci 20%
1	Ungaria	24,4	8,9	4,9
2	Danemarca	24,7	9,1	4,3
3	Japonia	24,9	4,5	3,4
4	Suedia	25,0	6,2	4,0
5	Belgia	25,0	7,8	4,5
6	Cehia	25,4	5,2	3,5
7	Norvegia	25,8	6,1	3,9
8	Slovacia	25,8	6,7	4,0
9	Bosnia și Herțegovina	26,2	5,4	3,8
10	Uzbekistan	26,8	6,1	4,0
11	Finlanda	26,9	5,6	3,8
12	Albania	28,2	5,9	4,1
13	Macedonia	28,2	6,8	4,4
14	Germania	28,3	6,9	4,3
15	Slovenia	28,4	5,9	3,9
16	Ruanda	28,9	5,8	4,0
17	Kârgâstan	29,0	6,0	4,2
18	Ucraina	29,0	6,4	4,3
19	Croația	29,0	7,3	4,8
20	Etiopia	30,0	6,6	4,3
21	Austria	30,0	7,6	4,7
22	Ghana	30,0	14,1	8,4
23	România	30,3	7,2	4,7
24	Belarus	30,4	6,9	4,6
25	Luxemburg	30,8	6,8	4,6
26	Kazahstan	31,3	7,1	4,8
27	Coreea de Sud	31,6	7,8	4,7
28	Polonia	31,6	9,3	5,8
29	Bangladesh	31,8	6,8	4,6
30	Lituania	31,9	7,9	5,1
31	Bulgaria	31,9	9,9	5,8
32	Letonia	32,4	8,9	5,3
33	India	32,5	9,0	5,4
34	Spania	32,5	9,0	5,4
35	Olanda	32,6	9,0	5,5
36	Franța	32,7	9,1	5,6
37	Pakistan	33,0	7,6	4,8
38	Elveția	33,1	9,9	5,8
39	Canada	33,1	10,1	5,8
40	Burundi	33,3	19,3	9,5
41	Yemen	33,4	8,6	5,6
42	Indonezia	34,3	7,8	5,2
43	Șri Lanka	34,4	7,9	5,3
44	Egipt	34,4	8,0	5,1
45	Tadjikistan	34,7	8,0	5,0
46	Australia	35,2	12,5	7,0
47	Israel	35,5	11,7	6,4
48	Algeria	35,3	9,6	6,1

49	Grecia	35,4	10,0	6,2
50	Irlanda	35,9	9,7	6,1
51	Italia	36,0	11,6	6,5
52	Marea Britanie	36,0	13,8	7,2
53	Vietnam	36,1	8,4	5,6
54	Moldova	36,2	10,2	6,2
55	Noua Zeelandă	36,2	12,5	6,8
56	Iordania	36,4	9,1	5,9
57	Azerbaidjan	36,5	9,7	6,0
58	Nepal	36,7	9,3	5,9
59	Georgia	36,9	12,0	6,8
60	Laos	37,0	9,7	6,0
61	Estonia	37,2	14,9	7,2
62	Jamaica	37,9	11,4	6,9
63	Armenia	37,9	11,5	6,8
64	Gambia	38,0	25,4	13,8
65	Tanzania	38,2	10,8	6,7
66	Portugalia	38,5	15,0	8,0
67	Mauritania	39,0	12,0	7,4
68	Maroc	39,5	11,7	7,2
69	Mozambic	39,6	12,5	7,2
70	Tunisia	39,8	13,4	7,9
71	Turcia	40,0	13,3	7,7
72	Guinea	40,3	12,3	7,3
73	Trinidad -Tobado	40,3	14,4	8,3
74	Cambodgia	40,4	11,6	6,9
75	Turkmenistan	40,8	12,3	7,7
76	Statele Unite ale Americii	40,8	15,9	8,4
77	Senegal	41,3	12,8	7,5
78	Singapore	42,5	17,7	9,7
79	Sfânta Lucia	42,6	16,2	9,2
80	Uganda	43,0	14,9	8,4
81	Iran	43,0	17,2	9,7
82	Tailanda	43,2	13,4	8,3
83	Guyana	43,2	25,9	11,1
84	Hong Kong, China	43,4	17,8	9,7
85	Ecuador	43,4	44,9	17,3
86	Mongolia	44,0	17,8	9,1
87	Kenia	44,5	15,6	9,1
88	Camerun	44,6	15,7	9,1
89	Uruguay	44,6	18,9	10,4
90	Republica Populară Chineză	44,7	18,4	10,7
91	Bolivia	44,7	24,6	12,3
92	Coasta de fildeș	45,2	16,2	9,2
93	Rusia	45,6	20,3	10,5
94	Filipine	46,1	16,5	9,7
95	Costa Rica	46,5	25,1	12,3
96	Guinea - Bissau	47,0	19,0	10,3
97	Republica Dominicană	47,4	17,7	10,5
98	Madagascar	47,5	19,2	11,0

<i>Continuarea anexei 28</i>				
99	Burkina Faso	48,2	26,2	13,6
100	Guatemala	48,3	55,1	24,4
101	Venezuela	49,1	62,9	17,9
102	Malaezia	49,2	22,1	12,4
103	Peru	49,8	49,9	18,4
104	Malawi	50,3	22,7	11,6
105	Mali	50,5	23,1	12,2
106	Niger	50,5	46,0	20,7
107	Nigeria	50,6	24,9	12,8
108	Paoua Noua Guinee	50,9	23,8	12,6
109	Argentina	52,2	39,1	18,1
110	Zambia	52,6	36,6	17,3
111	El Salvador	53,2	47,4	19,8
112	Mexic	54,6	45,0	19,3
113	Honduras	55,0	49,1	21,5
114	Nicaragua	55,1	36,1	16,8
115	Panama	56,4	62,3	24,7
116	Zimbabwe	56,8	22,0	12,0
117	Paraguay	56,8	70,4	27,3
118	Chile	57,1	40,6	18,7
119	Columbia	56,7	57,8	22,9
120	Brazilia	59,1	85,0	31,5
121	Africa de Sud	59,3	65,1	33,6
122	Swaziland	60,9	49,7	23,8
123	Republica Centrafricană	61,3	69,2	32,7
124	Sierra Leone	62,9	87,2	57,6
125	Botswana	63,0	105,0	44,2
126	Lesotho	63,2	105,0	44,2
127	Namibia	70,7	128,8	56,1

Sursă: [Development Programme Report 2008, ONU, p.50-53](#)

Cum vedem, din anexa 25 se pot trage următoarele concluzii:

- Indexul Gini și raportul veniturilor a populației după grupuri de quintile se află în dependențe direct proporționale;
- Indexul Gini se află în dependențe direct proporționale și cu raportul veniturilor a 20% populație cu veniturile cele mai mari față de alte 20% populație cu veniturile cele mai mici.

Tabelul 2. Accesibilitatea unor servicii publice conform deprivării geografice în R.Moldova

Indicatori	Distanța medie (inclusiv mediul urban), km	Numărul de localități rurale în care distanța este > 10 km
Distanța pînă la grădinița de copii, km	1,05	18
Distanța pînă la școala primară, km	0,67	4
Distanța pînă la școala medie, km	2,41	94
Distanța pînă la liceu, km	7,95	445
Distanța pînă la farmacie, km	4,7	239
Distanța pînă la centrul de sănătate, km	5,37	278
Distanța pînă la oficiul medicilor de familie, km	17,8	1020

Distanța pînă la spital (staționar), km	19,7	1160
---	------	------

Sursă: datele Ministerul Economiei, 2009.

ANEXA 29

PIB pe cap de locuitor în Republica Moldova și în țările Europei

Conform revistei economice, *The Economist*, Moldova este pe ultimul loc printre statele Europei de Est, după Bosnia, Albania și Ucraina la nivelul PIB per locuitor, în clasamentul statelor foste comuniste. Acest indicator arată valoarea bunurilor și serviciilor produse de către o țară, timp de un an pe cap de locuitor. Cu cât această valoare este mai mare, cu atât bunăstarea populației este mai bună.

În fruntea clasamentului este Slovenia, urmată de Republica Cehă, Slovacia și Estonia. Rusia este înaintea României și Bulgariei. Timp de 20 ani, din aceste 19 state foste comuniste, 10 sunt în Uniunea Europeană și 2 (Croatia și Albania) în NATO. Slovenia care este în cadrul clasamentului, are un PIB pe locuitor ce reprezintă 62% din media estimată în 2009 pentru țările din Vest din UE pe când în Moldova acestea atinge nivelul de 4%, adică de 25 ori mai puțin decât în statele Europei de Vest*, unde muncesc mulți din moldoveni.

Tabelul 1. Valoarea absolută a PIB a țărilor foste comuniste și ponderea acestuia în valoarea medie estimată pentru țările din Vestul Europei, 2009

Statele Europei de Est	PIB în USD per locuitor	Ponderea din media estimată pentru țările din Vest*%
Slovenia	24,180	62%
Republica Cehă	16,680	43%
Slovacia	16,240	42%
Estonia	13,980	36%
Croatia	13,220	34%
Ungaria	12,530	32%
Lituania	12,090	31%
Letonia	11,910	31%
Polonia	10,580	27%
Rusia	8,230	21%
România	7,770	20%
Bulgaria	6,820	17%
Montenegro	6,510	17%
Serbia	5,480	14%
Belarus	5,190	13%
Macedonia	4,410	11%
Bosnia	4,080	10%
Albania	3,450	9%
Ucraina	2,520	6%
Moldova	1,510	4%

* 15 state ale UE, Cipru, Irlanda, Malta, Norvegia și Elveția

Sursa: FMI, BERD

Indicatorii de evaluare a sănătății la nivel european

Tabelul 1. Sperața de viață la naștere în țările UE

Este numărul mediu de ani care ar o trăi persoană dacă, rata mortalității specifice vârstei rămâne constantă pentru perioada de timp.

Countries	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	Countries
	m	w	m	w	m	w	m	w	m	w	m	w	m	w	m	w	
AT	72	79	72	80	73	79	73	79	73	80	74	80	74	80	74	81	AT
BE	73	79	73	80	73	80	73	80	73	80	74	81	74	81	74	81	BE
BG	68	75	68	75	68	75	68	75	67	75	67	75	67	74		68	BG
HR															71	78	HR
CY															77	81	CY
CZ	68	75	68	76	68	76	69	76	70	77	70	77	71	78	71	78	CZ
DK	72	78	73	78	73	78	73	78	73	78	73	78	74	78	74	79	DK
EE	65	75	64	75	64	75	63	74	61	73	62	74	65	76	65	76	EE
FI	71	79	71	79	72	79	72	80	73	80	73	80	73	81	73	81	FI
FR	73	81	73	81	73	81	73	81	74	82	74	82	74	82	75	82	FR
DE	72	78	72	79	73	79	73	79	73	80	73	80	74	80	74	80	DE
EL	72	80	75	80	75	80	75	80	75	80	75	80	76	81	76	81	EL
HU	65	74	65	74	65	74	65	74	65	75	66	75	66	75	66	75	HU
IE	72	78	72	78	73	78	73	78	73	79	73	79	74	79	74	79	IE
IT	74	80	74	80	74	81	74	81	75	81	75	81	75	81	76	82	IT
LV	64	75	64	75	63	75	62	74	61	73	61	73	64	76	64	76	LV
LT	67	76	65	76	65	76	63	75	63	75	64	75	65	76	66	77	LT
LU	72	79	72	79	72	79	72	79	73	80	73	80	74	80	74	81	LU
MT																	MT
NL	74	81	74	80	74	80	74	80	75	80	75	80	75	80	75	81	NL
PL	67	76	66	75	67	76	67	76	68	76	68	76	68	77	69	77	PL
PT	70	77	70	77	71	78	71	78	72	79	71	79	71	79	72	79	PT
RO	67	73	67	73	67	73	66	73	66	73	65	73	65	73	66	73	RO
SK	67	75	67	75	68	76	68	77	68	77	68	76	69	77	69	77	SK
SI	69	77	70	77	70	77	69	77	70	77	70	77	70	78	71	79	SI
ES	75	80	73	81	74	81	74	81	74	81	74	82	74	82	75	82	ES
SE	75	80	75	81	75	81	76	81	76	81	76	81	77	82	77	82	SE
TR	64	69	64	69	64	69	65	69	65	69	65	69	65	70	65	70	TR
UK	73	79	73	79	74	79	74	79	74	79	74	79	74	80	75	80	UK
EU-15	73	79	73	80	73	80	73	80	74	80	74	80	74	81	75	81	EU-15
EU-25																	EU-25

[Source of this data: Eurostat, [UNICEF Transmonee](http://UNICEF)]

www.eurofound.europa.eu/areas/qualityoflife/eurlife/index.php

Tabelul 2. Sperața de viață la vârsta de 65 de ani

este numărul mediu de ani de asemenea, o persoană la vârsta de 65 de ani, dacă ar trăi, pentru perioada de timp, ratele specifice vârstei mortalității rămâne constantă.

Countries	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	Countries
-----------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	-----------

	m	w	m	w	m	w	m	w	m	w	m	w	m	w	m	w	m	w	m	w	m	w	m	w							
AT	14	18	15	18	15	18	15	18	15	19	15	19	15	19	15	19	15	19	16	19					16	20			AT		
BE	14	19	14	19	15	19	14	19	15	19	15	19	15	19	15	19	15	19							16	20			BE		
BG																			13	15	13	15	13	16	13	16	13	16	BG		
CY															16	18			16	19				17	19				CY		
<i>continuarea anexei 30</i>																															
Tabelul 2																															
CZ																			13	17	13	20	14	17	14	17	14	17			CZ
DK	14	18	14	18	14	18	14	18	14	18	14	18	14	18	15	18	15	18	15	18					15	18	16	19		DK	
EE															13	17	12	16	13	17	13	17	12	17	13	17				EE	
FI	14	18	14	18	14	18	14	18	15	19	15	19	15	19	15	19	15	19	15	19					16	20				FI	
FR	16	20	16	20	16	20	16	20	16	21	16	21	16	21	16	21									17	21				FR	
DE	14	18	14	18	15	18	14	18	15	18	15	19	15	19	15	19	15	19	16	19							16	20		DE	
EL	16	18	16	18	16	18	16	18	16	18	16	18	16	19	17	19	16	19							17	19				EL	
HU															12	16	12	16	12	16	13	16	13	17	13	17	13	17		HU	
IE	13	17	14	17	14	17	13	17	14	17	14	17	14	17	14	18	14	18	14	18					15	19	16	19		IE	
IT	15	19	15	19	15	19	16	19	16	19	16	20	16	20																IT	
LV															11	18	11	17	12	17	13	17	13	18	13	17	13	17		LV	
LT															13	17	13	17	14	18	14	18	13	18	13	18	13	18		LT	
LU	14	18	15	19	14	18	14	19	15	19	15	19	15	19	15	19	15	19	15	20					16	20	16	19		LU	
MT															15	18	15	18	15	18	15	18			15	19	16	18		MT	
NL	14	19	15	19	15	19	14	19	15	19	15	19	15	19	15	19	15	19	15	19					16	19	16	20		NL	
PL															13	17	13	17	13	17	14	17	14	18	14	18	14	18		PL	
PT	14	17	14	17	14	18	14	17	14	18	14	18	14	18	14	18	14	18	14	18					16	19	16	19		PT	
RO															13	15	13	15	13	15	13	16	13	16	13	16	13	16		RO	
SK															13	16	13	16	13	17	13	17	14	17	13	17	13	17		SK	
SI															14	18	13	17	14	18	14	19	14	18	15	19	14	19		SI	
ES	15	19	16	19	16	20	16	20	16	20	16	20	16	20	16	20									17	21				ES	
SE	15	19	15	19	16	19	16	19	16	20	16	20	16	20	16	20	16	20	16	20					17	20	17	20		SE	
TR															13	14	13	14	13	14	13	14	12	14						TR	
UK	14	18	14	18	14	18	14	18	15	18	15	18	15	18	15	18	15	19	15	19					16	19				UK	
EU-15	15	18	15	19	15	19	15	19	15	19	15	19	15	19	16	19														EU-15	

[Source of this data: [Eurostat](#)]

Tabelul 3. Număr echivalent de ani de sănătate deplină la care se poate aștepta un nou-născut să trăiască

Countries	2001		2002	
	m	w	m	w
AT	69	73	69	74
BE	68	72	69	73
BG	61	65	63	67
HR			64	69
CY	65	67	67	69
CZ	64	70	66	71
DK	69	71	69	71
EE	58	66	59	69
FI	68	73	69	74
FR	69	74	69	74
DE	68	72	70	74
EL	69	72	69	73
HU	58	66	62	68

IE	68	70	68	72
IT	69	73	71	74
LV	55	65	58	68
LT	57	65	59	68
LU	69	73	69	73
<i>Continuarea anexei 30</i>				
<i>Tabelul 3</i>				
MT	68	71	70	73
NL	69	71	70	73
PL	62	67	63	69
PT	64	69	67	72
RO	59	63	61	65
SK	62	67	63	69
SI	65	70	67	72
ES	69	73	70	75
SE	71	73	72	75
TR	59	61	61	63
UK	68	71	69	72

[Source of this data: [WHO](#)]

Tabelul 4. Numărul de copii care mor la 1000 de copii nou născuți

Countries	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	Countries
AT	8	8	8	7	6	5	5	5	5	4	5	5	4	5	5	4	AT
BE	8	8	10	8	8	6	6	6	6	5	5	5	4		5	4	BE
BG	15	17	16	16	16	15	16	18	14	15	13		13	12	12	10	BG
HR													7	6	6	6	HR
CY	11					9	8	8	7	6	6	5	5	4	4	5	CY
CZ	11	10	10	9	8	8	6	6	5	5	4	4	4	4	4	3	CZ
DK	8	7	7	5	6	5	6	5	5		5	5	4	4	4	4	DK
EE	12	13	16	16	15	15	10	10	9	10	8	9	6	7	6	5	EE
FI	6	6	5	4	5	4	4	4	4	4	4	3	3	3	3	3	FI
FR	7	7	7	7	6	5	5	5	5	4	5	5	4	4	4	4	FR
DE	7	7	6	6	6	5	5	5	5	5	4	5	4	4	4	4	DE
EL	10	9	8	9	8	8	7	6	7	6	6	6	5	4	4	4	EL
HU	15	16	14	13	12	11	11	10	10	8	9		7	7	7	6	HU
IE	8	8	7	6	6	6	6	6	6	6	6	6	5	5	5	4	IE
IT	8	8	8	7	7	6	6	6	6		5	4	4	4	4	5	IT
LV	14	16	17	16	16	19	16	15	15	11	10	11	10	9	9	8	LV
LT	10	14	17	15	14	12	10	10	9	9	9		8	7	8	7	LT
LU	7	9	9	6	5	6	5	4	5	5	5	6	5	5	4	3	LU
MT								6	5	7	6	4	6	6	6	6	MT
NL	7	7	6	6	6	6	6	5	5	5	5	5	5	5	4	5	NL
PL	19	18	17	16	15	14	12	10	10	9	8	8	8	7	7	6	PL
PT	11	11	9	9	8	8	7	6	6	6	6	5	5	4	4	4	PT
RO	27	23	23	23	24	21	22	22	21	19	19	18	17	17	17	15	RO
SK	12	13	13	11	11	11	10	9	9	8	9	6	8	8	7	7	SK
SI	8	8	9	7	7	6	5	5	5	5	5		4	4	4	4	SI
ES	8	7	7	7	6	6	6	6	6	5	4	4	4	4	4	4	ES
SE	6	6	5	5	4	4	4	4	4	3	3	3	3	3	3	2	SE

TR	52	51	51	50	49	48	47	46	45	43	42	41		22	25	24	TR
UK	8	7	7	6	6	6	6	6	6	6	6	6	5	5	5	5	UK
EU-15	8	7	7	7	6	6	6	5	5		5	5					EU-15
EU-25													5		5	5	EU-25

[Source of this data: [Eurostat](#), [UNICEF Transmonee](#)]

continuarea anexei 30

Tabelul 5. Procentul persoanelor în vârstă de 16 și peste, cu starea lor proastă sau foarte proastă de sănătate, pe o scară de la 1 "foarte bună" la 5 "foarte proastă"

Countries	1994	1998	2002	2004	Countries	1994	1998	2002	2004
AT		7	3	3	IT	13	12	5	
BE	6	5	4	4	LU	8		7	7
CZ			12	10	NL	5	4	4	5
DK	7	7	5	5	PL			13	13
EE				15	PT	20	22	13	14
FI			4	5	SK				11
FR	8	9		7	SI			12	12
DE	21	19	10	10	ES	14	11	10	10
EL	11	9	7	5	SE		5	6	4
HU			19	15	TR				8
IE	4	3	2	2	UK	9	10	6	7

Tabelul 6. Ponderea persoanelor care au boală de lungă durată sau handicap, %

Countries	2003	2006	2007	Countries	2003	2006	2007
AT	22		24.8	LU	17		27.8
BE	21		33.4	NO			38.9
BG	26		22.9	MT	12		16
HR		28.2	31.7	NL	29		23.8
CY	12		29.7	PL	36		26.9
CZ	24		25	PT	22		22.4
DK	26		31.6	RO	25		15.6
EE	25		38.4	SK	23		23.3
FI	38		39.6	SI	31		26.4
FR	18		28.8	ES	18		15.8
DE	23		27.7	SE	30		29
EL	18		16.6	TR	21		21.4
HU	29		28.7	UK	28		27.2
IE	13		13.1	CC-3			22
IT	8		12.9	EU-15	20		23.7
LV	39		34.9	EU-25	22		24.2
LT	38		26.1	EU-27			23.8
MK			17	NMS-12			24.3

[Source of this data: [EQLS 2003, 2007](#)]

Tabelul 7. Ponderea persoanelor cu vârsta peste 15 ani care fumează regulat, %

Countries	1990	1995	1999	2002	2005	Countries
AT		32	38		40	AT
BE	33	36	37		28	BE
BG				37	38	BG
HR					36	HR
CY				25	32	CY
CZ				35	31	CZ
DK	45	42	38		35	DK
EE				31	30	EE
FI		24	30		25	FI
Continuarea anexei 30						
Continuarea tabelului 7						
FR	39	36	38		33	FR
DE	36	29	33		31	DE
EL	39	40	45		43	EL
HU				30	33	HU
IE	36	32	32		31	IE
IT	31	32	27		30	IT
LV				39	35	LV
LT				31	32	LT
LU	32	32	34		31	LU
MT				25	27	MT
NL	40	38	31		30	NL
PL				34	36	PL
PT	25	25	28		28	PT

RO				30	31	RO
SK				28	28	SK
SI				29	26	SI
ES	41	35	37		31	ES
SE		26	22		20	SE
TR				39	38	TR
UK	34	34	35		30	UK
CC-13				33		CC-13
EU-15		33	34		31	EU-15
EU-25					31	EU-25

Tabelul 8. Ponderea persoanelor cu vârsta de 15 ani și peste,

care sunt supraponderale conform indicelui de masă corporală - IMC (greutatea în kg împărțită la înălțimea organismului în m pătrați). Persoanele cu exces de greutate au valoarea IMC de 30 kg și peste.

Countries	1996	2003	2005	Countries	1996	2003	2005
AT	8	8	8	LV			15
BE	10	12	13	LT			16
BG			14	LU	11	13	16
HR			14	MT			21
CY			16	NL	7	11	11
CZ			11	PL			12
DK	8	9	13	PT	10	13	10
EE			13	RO			11
FI	10	16	15	SK			11
FR	6	9	10	SI			13
DE	6	9	12	ES	11	11	12
EL	13	16	16	SE	7	10	9
HU			17	TR			9
IE	8	9	12	UK	12	19	14
IT	7	7	6	EU-15	8	11	11
				EU-25			11

[Source of this data: [Eurobarometer](#)]

continuarea anexei 30

Tabelul 9. Ponderea persoanelor de 15 ani și peste,

care sunt subponderale puternic evaluate prin indicele de masă corporala - IMC (greutatea în kg împărțită la înălțimea organismului în m pătrat). Subponderatul puternic este definit prin IMC cu valoarea de 18,5 kg și de mai mare.

Countries	1996	2003	2005	Countries	1996	2003	2005
AT	3	3	3	FR	4	6	5
BE	4	4	4	DE	2	3	2
BG			4	EL	3	2	2
HR			3	HU			4
CY			3	IE	3	3	2
CZ			2	IT	4	5	3
DK	2	2	3	LV			4
EE			3	LT			4
FI	3	2	2	LU	4	5	4
MT			5	SI			1

NL	2	2	2	ES	3	2	2
PL			4	SE	2	2	1
PT	3	2	3	TR			5
RO			5	UK	3	3	4
SK			3	EU-15	3	4	3
				EU-25			3

[Source of this data: [Eurobarometer](#)]

Tabelul 10. Ponderea persoanelor care locuiesc la o distanță mai mare de 20 de minute de a ajunge la medic

Countries	1999	2002	Countries	1999	2002
AT	18		LV		43
BE	12		LT		45
BG		38	LU	14	
CY		29	MT		11
CZ		40	NL	9	
DK	9		PL		30
EE		47	PT	39	
FI	26		RO		39
FR	11		SK		40
DE	21		SI		22
EL	44		ES	10	
HU		22	SE	12	
IE	24		TR		46
IT	11		UK	13	
CC-13		36			

[Source of this data: [Eurobarometer](#)]

Tabelul 11. Numărul de medici la 100.000 de locuitori

Countries	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	Countries
AT	302	310	321		339	347	354	362	373	373			405	412	422		AT
BE	345	352	361	366	374	379	381	386	395	405	411	419	417	438	442		BE
BG	327	310	317	336	333	346	354	345	345	344	337	334	353	361	353		BG
CY								227	231	235	239	255	264	263	269		CY
CZ	278	274	274	276	286	292	293	296	296	297	311		327	329	332		CZ
continuarea anexei 30																	
Continuarea tabelului 12																	
DK	278	280	284	289	291		289										DK
EE	366	367	324	316	312	309	303	299	297	307	315	313	309				EE
FI	243	247	257	264	270	277	285	296	300	306	308	311	313	316			FI
FR	262	267	273	276	277	292	295	298	299	300							FR
DE	301	306	314	321	329	336	341	345	350	355	359	362	365	369	371		DE
EL	339	365	376	388	389	393	397	410	426		450	454					EL
HU	327	338	351	356	357	366	380	388	397	405			346	445	365		HU
IE	155	170	200	202	199	210	211	214	219	227	223	240	242	259	277		IE
IT	470	488	502	550	559	566	571	578	583	589	599	603		628	636		IT
LV	411	403	358	317	303	294	295	292	282	285	289		285	284	290		LV
LT	400	387	389	393	403	397	398	398	395	394	380	380	400	397	391		LT
LU	202	203	209	215	228	229	236	245	250	255			265	273	359		LU
MT								247	261	264	269		268	316	346	349	MT

NL	252	260									321	329	339	349	350		NL
PL	214	217	218	222	228	232	235	236	233	226	220	224	230	234			PL
PT	282	287	290	292	294	296	301	306	312	318	325	324	324	329	334		PT
RO	180	183	187	177	177	177	181	179	184	191	189	189	191	196	198		RO
SK	329	318	310	312	303	251	267	299	308	311			298	299	290		SK
SI				203	219	212	214	223	227	226	226	227	232	234			SI
ES	383	394	401	408	414	415	422	428	436	444	454		460	459	460	463	ES
SE	260	270	274	275	281	279	280	278	278		298						SE
UK	160	161	163	164	164	170	175				180		208	218			UK
EU-15	304	312															EU-15

[Source of this data: [Eurostat](#), [UNICEF Transmonee](#)]

Tabelul 12. Ponderea persoanelor care sunt foarte sau destul de mulțumiți cu sistemul național de sănătate

Countries	1999	2002	Countries	1999	2002
AT	85	85	LT		35
BE	77	77	LU	78	73
BG		24	MT		77
CY		72	NL	75	35
CZ		63	PL		37
DK	78	53	PT	32	8
EE		37	RO		26
FI	74	62	SK		24
FR	74	69	SI		64
DE	52	44	ES	51	53
EL	22	13	SE	65	37
HU		38	TR		24
IE	62	20	UK	61	39
IT	33	21	CC-13		39
LV		27	EU-15	62	44

[Source of this data: [Eurobarometer](#), 2003]

Tabelul 13. Valoarea medie pe o scara de la 1 "calitate foarte proastă" la 10 "calitate foarte înaltă" a serviciilor naționale de sănătate publică

Countries	2003	2006	2007	Countries	2003	2006	2007
AT	8.1		7.8	LU	7.1		7.4
<i>Continuarea anexei 30, tabelul 13</i>							
BE	7.6		7.7	NO			6.9
BG	3.7		4.7	MT	6.7		7
HR		5.2	5	NL	6.7		7.2
CY	6.1		5.9	PL	4.7		5
CZ	5.8		6.4	PT	4.9		4.9
DK	7		7	RO	5.6		5.5
EE	5.8		6	SK	3.7		5.8
FI	7.3		7.5	SI	5.7		5.8
FR	7.1		7.1	ES	6.3		6.8
DE	6.5		6	SE	6.7		7.6
EL	5.2		4.9	TR	3.9		5.9
HU	5.3		5.1	UK	6.5		6.5
IE	5.3		4.9	CC-3			5.8
IT	5.8		5.3	CC-13	4.6		
LV	5.2		5	EU-15	6.4		6.4

LT	5.1		5.2	EU-25	6.2		6.2
MK			4.8	EU-27			6.1
				NMS-12			5.3

[Source of this data: [EQLS 2003, 2007](#)]

Tabelul 14. Ponderea cheltuielilor de îngrijire a sănătății în PIB, (%)

Countries	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	Countries
AT	7	7	7.1	7	7.1	7.1	7.3	6.9	7	7.2	7.1	7.1	AT
BE	6.9	6.7	6.1	6.5	6.1	6.1	6.2	6	6.2	6.4	7.5	7.7	BE
CY								4	3.9	4	4.7	4.2	CY
CZ			6.3	6.3	6.2	6	6.2	6.4	6.5	6.8	6.9	6.7	CZ
DK	5.9	5.5	5.5	5.4	5.3	5.6	5.7	5.7	5.8	6	6.1	6.1	DK
EE								4.4	4.1	3.9	4	4.2	EE
FI	7.1	6.7	6.4	6.5	6.2	5.9	5.9	5.8	5.9	6.2	6.4	6.6	FI
FR	8.1	8.1	8.1	8.2	8.1	8	8	8	8.1	8.4	8.6	8.8	FR
DE	8.1	8.2	8.4	8.4	7.9	7.8	7.9	8	8.1	8.1	8.1	7.7	DE
EL	5.5	5.6	5.6	5.5	5.7	5.7	6	6.6	6.7	6.7	6.7	6.7	EL
HU							5.6	5.3	5.2	5.6	6.1	6	HU
IE	6.7	6.6	6.5	5.9	5.7	5.5	5.6	5.5	6.1	6.4	6.6	6.9	IE
IT	6.2	5.8	5.4	5.4	5.6	5.6	5.6	6	6.3	6.2	6.2	6.5	IT
LV					2.7	2.6	2.8	2.5	2.7	2.7	3	3	LV
LT				4	4.2	4.8	4.8	4.6	4.3	4.1	3.9	3.8	LT
LU	6.1	5.5	5	5.3	5.3	5.1	5.1	4.8	5.2	5.3	5.4	5.5	LU
MT				3.8	4.2	4.1	4	4.1	4.3	4.3	4.6	5	MT
NL	9.1	8.5	8.2	7.7	7.4	7.3	7.4	7.3	7.5	7.9	8.2	8.1	NL
PL								3.8	3.9	4.2	4.1	3.8	PL
PT	6.3	6.8	6.9	5.7	5.7	5.9	6.1	6.2	6.3	6.7	6.5	7.1	PT
SK			5.9	6.9	6.9	6.9	6.6	6.5	6.4	6.3	5.8	5	SK
SI				7.2	7.4	7.5	7.4	7.5	7.7	7.7	7.8	7.8	SI
ES	6.6	6.4	6	6	5.8	5.7	5.7	5.6	5.7	5.8	5.8	6	ES
SE	8.5	7.7	7.4	7.3	7.4	7.7	7.9	8.1	8.1	8.5	8.4	8	SE
UK	6.7	6.6	6.5	6.4	6.3	6.5	6.5	6.7	7.3	7.3	7.8	7.8	UK
EU-15	7.5	7.4	7.2	7.2	6.9	6.9	7	7	7.2	7.3	7.5	7.5	EU-15
EU-25								6.9	7.1	7.2	7.4	7.4	EU-25

[Source of this data: [Eurostat](#)]

continuarea anexei 30

Tabelul 15. Cheltuieli totale pentru sănătate pe cap de locuitor în USD, PPP

Countries	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	Countries
AT	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	AT
BE	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000		BE
BG	244	262	289	222	214											BG
HR					358											HR
CY												1000	1000	1000	1000	CY
CZ	561	542	570	770	820	902	934	927	921	931	980	1000	1000	1000	1000	CZ
DK	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	DK
EE			301	209	271	240			453	510	544	498	601	690	771	EE
FI	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	FI
Continuarea tab. 16																
FR	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	FR

DE	1000		1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	DE
EL	844	864	963	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	EL
HU		594	633	647	730	685	685	696	775	819	856	975	1000	1000	1000	HU
IE	794	891	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	IE
IT	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	IT
LV	161	196	170	126	130	138		177	235	326	338	387	451	514	734	LV
LT	162	200	155	131	209	188		245	393	399	426	483	609	667	786	LT
LU	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	LU
MT										1000	1000	1000	1000	1000	1000	MT
NL	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	NL
PL	300	358	378	384	387	423	489	502	556	566	590	646	734	748	805	PL
PT	674	798	852	892	924	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	PT
RO	79		73	101	121	142	156	134	232	236	263	239	276	298	314	RO
SK								546	559	577	595	641	716	777		SK
SI	311	311	449	654	743	975	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	SI
ES	873	953	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	ES
SE	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	SE
TR	168	182	191	203	187	187	233	267	312	392	451	459	482	512	580	TR
UK	987	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	UK

[Source of this data: [OECD, WHO](#)]

ANEXA 31

Componentele Metodologiei Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova de evaluare a veniturilor și cheltuielilor GC (utilizată din a.2010)

I. La capitolul veniturile GC

1. Structura veniturilor disponibile pe medii;
2. Structura venitului disponibil după tipul venitului, pe medii;
3. Structura veniturilor disponibile pe zone;
4. Evoluția trimestrială a veniturilor disponibile în termeni reali;
5. Structura veniturilor disponibile pe trimestre și medii;
6. Structura veniturilor disponibile după statutul socio-economic al GC;
7. Structura veniturilor disponibile după tipul GC (vârsta cuplului familial și copiilor);
8. Structura veniturilor disponibile după tipul GC (numărul de copii);

9. Structura veniturilor disponibile după tipul gospodăriei și medii;
10. Structura veniturilor disponibile după numărul de copii în GC;
11. Structura veniturilor disponibile după numărul de copii în GC și medii;
12. Structura veniturilor disponibile după mărimea GC;
13. Structura veniturilor disponibile după mărimea GC și medii;
14. Structura veniturilor disponibile după grupe de vîrstă a capului GC;
15. Structura veniturilor disponibile după grupe de vîrstă a capului GC și medii;
16. Structura veniturilor disponibile după sexul capului GC și medii;
17. Structura veniturilor disponibile după grupe de vîrstă și sexul capului GC;
18. Structura veniturilor disponibile după nivelul de studii al capului GC;
19. Structura veniturilor disponibile după nivelul de studii al capului GC și medii;
20. Structura veniturilor disponibile pe quintile și medii;
21. Structura veniturilor disponibile pe decile;
22. Structura veniturilor disponibile pe decile și medii;
23. Repartizarea populației după mărimea medie a veniturilor disponibile bănești și medii;
24. Repartizarea populației după mărimea medie a veniturilor disponibile bănești și numărul de copii în GC;
25. Repartizarea populației după mărimea medie a veniturilor disponibile bănești și categorii de populație;
26. Repartizarea veniturilor disponibile pe quintile și medii;
27. Repartizarea veniturilor disponibile pe quintile și zone.

II. La capitolul cheltuielile GC

1. Structura cheltuielilor de consum, pe medii;
 2. Repartizarea cheltuielilor de consum după tipul cheltuielilor, pe medii,
 3. Structura cheltuielilor de consum, pe zone;
 4. Evoluția trimestrială a cheltuielilor de consum în termeni reali, pe medii;
 5. Structura cheltuielilor de consum, pe trimestre și medii,
 6. Structura cheltuielilor de consum, total populație;
 7. Structura cheltuielilor de consum ale populației din mediul urban;
 8. Structura cheltuielilor de consum ale populației din mediul rural
 9. Structura cheltuielilor de consum, după statutul socio-economic al GC;
 10. Ponderea cheltuielilor bănești în cheltuieli de consum după statutul socio-economic al GC;
 11. Structura cheltuielilor de consum, după tipul GC;
 12. Ponderea cheltuielilor bănești în cheltuieli de consum, după tipul GC;
 13. Structura cheltuielilor de consum, după tipul GC;
 14. Ponderea cheltuielilor bănești în cheltuieli de consum, după tipul GC;
 15. Structura cheltuielilor de consum după tipul gospodăriei și medii;
 16. Structura cheltuielilor de consum după numărul de copii în GC;
- Continuarea anexei 31*
17. Ponderea cheltuielilor bănești în cheltuieli de consum, după numărul de copii în GC și medii;
 18. Structura cheltuielilor de consum după numărul de copii în GC și medii;
 19. Structura cheltuielilor de consum după mărimea GC;
 20. Ponderea cheltuielilor bănești în cheltuieli de consum, după mărimea GC;
 21. Structura cheltuielilor de consum după mărimea GC și medii;
 22. Structura cheltuielilor de consum după vîrsta capului GC;
 23. Structura cheltuielilor de consum după vîrsta capului GC și medii;
 24. Structura cheltuielilor de consum după sexul capului GC și medii;
 25. Structura cheltuielilor de consum după grupe de vîrstă și sexul capului GC;
 26. Structura cheltuielilor de consum după nivelul de studii al capului GC;
 27. Structura cheltuielilor de consum după nivelul de studii al capului gospodăriei și medii;
 28. Structura cheltuielilor de consum pe quintile și medii;
 29. Structura cheltuielilor de consum pe decile;
 30. Structura cheltuielilor de consum pe decile și medii;
 31. Structura cheltuielilor de consum;

32. Structura cheltuielilor de consum în mediul urban;
33. Structura cheltuielilor de consum în mediul rural;
34. Repartizarea cheltuielilor pentru produse alimentare, după tipul cheltuielilor, pe medii;
35. Puterea de cumpărare a veniturilor bănești pe medii;
36. Puterea de cumpărare a veniturilor bănești pe zone.

Sursă: Aspecte privind nivelul de trai al populației în 2010 (Rezultatele cercetării bugetelor gospodăriilor casnice). Chișinău: Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, 2011.129 p.

ANEXA 32

Indicatori social-economici ai veniturilor și standardelor de viață ale populației R. Moldova

Tabelul 1. Structura veniturilor disponibile ale gospodăriilor (2008-2010), %

Indicatorii	2008			2009			2010		
	Total	Urban	Rural	Total	Urban	Rural	Total	Urban	Rural
Total activități	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>inclusiv venituri din:</i>									
activitate salarizată	42,9	56,5	28,0	45,3	58,1	30,6	42,6	55,2	28,9
activitate individuală agricolă	10,5	1,2	20,7	8,9	0,9	18,0	9,8	1,3	19,1
activitate individuală non-agricolă	7,5	8,8	6,1	6,5	7,2	5,7	6,8	8,4	5,0
proprietate	0,3	0,4	0,1	0,2	0,3	0,0	0,1	0,2	0,1
prestații sociale	14,9	13,6	16,3	17,5	14,8	20,6	18,7	16,4	21,2
alte surse	23,9	19,5	28,7	21,7	18,7	25,1	22,0	18,6	25,7

Tabelul 2. Înzestrarea gospodăriilor cu bunuri de folosință îndelungată, unități/100 gospodării

Bunuri de folosință îndelungată	2007	2008	2009	2010
Televizoare	91	98	100	101
Frigidere și congelatoare	82	82	83	84
Computere	9	13	19	24
Mașini mecanice de spălat rufe	35	35	34	43
Mașini automate de spălat rufe	21	25	30	33
Aspiratoare de praf	40	44	47	49
Autoturisme	16	18	20	19

Sursă: Anuarul Statistic al Republicii Moldova 2011, p.118.

Continuarea anexei 32

Tabelul 3. Înzestrarea GC cu bunuri de folosință îndelungată, pe medii (% față de total GC)

Bunuri de folosință	2007	2008	2009	2010
Total				
Televizoare	91,3	92,5	93,0	93,9
Frigidere și congelatoare	79,4	81,2	82,9	83,8
Computere	9,2	13,0	18,5	23,1

Mașini mecanice de spălat rufe	35,3	34,7	34,3	33,4
Mașini automate de spălat rufe	20,6	25,0	29,8	32,7
Aspiratoare de praf	40,1	43,8	46,7	48,6
Autoturisme	16,1	17,2	19,6	18,0
Perioada luată în studiu				
Televizoare	96,0	96,8	96,1	96,5
Frigidere și congelatoare	91,6	93,1	92,2	92,7
Computere	17,0	23,6	32,8	38,8
Mașini mecanice de spălat rufe	29,5	26,6	23,8	20,4
Mașini automate de spălat rufe	40,4	46,6	53,1	57,4
Aspiratoare de praf	60,9	64,6	67,1	67,9
Autoturisme	18,5	20,4	22,3	21,4
Localități rurale				
Televizoare	87,6	89,1	90,5	91,8
Frigidere și congelatoare	70,1	71,9	75,5	76,8
Computere	3,2	4,7	7,2	10,7
Mașini mecanice de spălat rufe	39,7	41,1	42,5	43,6
Mașini automate de spălat rufe	5,5	8,0	11,5	13,3
Aspiratoare de praf	24,2	27,5	30,6	33,4
Autoturisme	14,3	14,8	17,5	16,9

Sursă: Anuarul Statistic al Republicii Moldova 2011, p.118.

Mărimea medie a pensiei lunare stabilite (lei), din care:	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
	135,8	161,0	210,5	325,3	383,2	442,3	548,3	646,4
- pentru limita de vîrstă	140,3	166,9	217,9	336,7	397,2	457,5	565,8	666,3
- de invaliditate	146,1	168,8	201,1	299,6	345,5	390,2	479,8	563,3
- în urma pierderii întreținătorului (pentru fiecare membru inapt de muncă din familie)	74,2	79,6	101,3	154,8	179,6	205,8	247,7	370,6

Tabelul 4. Mărimea medie a pensiei stabilite populației aflată la evidența de protecție socială, 2010

Continuarea anexei 32

Tabelul 4. Structura populației active pe domenii de activitate în R.Moldova, % (2002-2010)

Populație activă	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Total, <i>din care:</i>	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Agricultura, economia vânatului și silvicultura	23,0	20,5	19,0	17,2	14,4	12,3	11,1	10,5	9,3
Pescuit	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1
Industrie	18,0	18,8	18,9	19,2	19,1	19,2	18,3	17,3	17,2
Industrie extractivă	0,3	0,3	0,3	0,4	0,4	0,5	0,4	0,4	0,4
Industrie prelucrătoare	14,9	15,6	15,9	16,1	15,9	16,0	15,1	14,0	13,9
Energie electrică și termică, gaze și apă	2,8	2,9	2,7	2,8	2,8	2,8	2,8	2,9	3,0
Construcții	2,5	2,4	2,5	2,8	3,2	3,5	3,4	2,8	3,1
Comerț cu ridicata și amănuntul*	4,9	5,2	5,8	6,4	6,9	7,8	8,9	8,8	9,1
Hoteluri și restaurante	0,9	1,0	1,0	1,1	1,3	1,3	1,5	1,5	1,5
Transporturi și comunicații	7,0	7,2	7,5	7,5	7,5	7,6	7,7	7,8	7,8
Activități financiare	1,2	1,4	1,5	1,6	1,7	2,1	2,3	2,3	2,4
Tranzacții imobiliare, închirieri și activități de servicii prestate	3,9	3,9	3,9	4,2	4,5	4,5	4,8	5,2	5,3
Administrație publică	7,9	8,5	8,8	8,6	9,0	9,0	8,9	9,1	9,2
Învățământ	18,2	18,7	18,8	19,0	19,4	19,6	19,7	20,5	20,7
Sănătate și asistență socială	9,8	9,5	9,3	9,4	9,7	9,8	9,9	10,5	10,7
Alte activități de servicii	2,6	2,8	2,9	2,9	3,2	3,2	3,4	3,5	3,7

Sursă: Anuarul Statistic al Republicii Moldova, 2011, p.81

Tabelul 5. Speranța de viață la naștere, pe sexe la anumite vârste, ani

Speranța de viață	2007	2008	2009	2010
<i>la naștere</i>	68,78	69,36	69,31	69,11
- bărbați	65,04	65,55	65,31	65,00
- femei	72,56	73,17	73,37	73,41
<i>la 20 ani</i>	50,20	50,64	50,69	50,40
- bărbați	46,50	46,89	46,79	46,43
- femei	53,89	54,36	54,60	54,51
<i>la 65 ani</i>	13,30	13,56	13,56	13,56
- bărbați	11,87	12,08	11,93	12,11
- femei	14,36	14,65	14,78	14,76
<i>la 80 ani</i>	6,40	6,53	6,66	6,66
- bărbați	6,13	6,16	6,25	6,84
- femei	6,54	6,72	6,87	6,82
Notă: În prezent, durata medie a vieții femeilor ce au atins vârsta de 60 ani constituie 18,2 ani, iar a bărbaților -14,8 ani, diferența fiind de 3,4 ani. Speranța de viață la vîrstniciei din mediul urban este mai mare cu 2,5 ani decît la cei din rural, fiind, respective, de 18,3 și 15,8 ani.				

Tabelul 6. Raportul dintre salariul nominal mediu lunar al unui salariat, pe tipuri de activități, și salariul mediu lunar pe economie în ansamblu ,%

RAPORTUL DINTRE SALARIUL NOMINAL MEDIU LUNAR AL A UNUI SALARIAT, PE TIPURI DE ACTIVITĂȚI, ȘI SALARIUL MEDIU LUNAR PE ECONOMIE ÎN ANSAMBLU ,%										
Perioada de studiu	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Agricultură, economia vînatului și silvicultură	58,0	56,9	56,0	58,3	56,4	53,9	53,2	58,7	53,5	55,1
Pescuit	71,3	65,8	65,7	78,0	79,1	70,2	62,0	54,1	59,0	54,5
Industrie:	152,0	144,9	142,6	136,2	133,8	122,8	123,0	120,2	114,1	155,5
Industrie extractivă	141,1	145,8	133,6	144,9	154,4	154,6	150,0	147,8	120,6	114,1
Industrie prelucrătoare	149,5	140,5	136,5	128,5	125,2	112,8	112,1	109,2	101,9	103,6
Energie electrică și termică, gaze și apă	163,5	164,1	172,3	176,5	176,2	169,2	174,1	170,6	164,5	163,4
Construcții	125,6	121,2	134,0	148,6	149,6	143,1	143,7	137,1	111,3	109,3
Comerț cu ridicata și cu amănuntul ¹	97,7	92,8	89,2	95,3	93,1	91,6	101,1	100,0	95,1	94,0
Hoteluri și restaurante	89,1	82,6	92,9	88,4	87,2	81,6	85,2	83,5	78,4	77,9
Transporturi și comunicații	158,3	152,5	163,2	161,9	162,5	150,2	147,2	139,7	133,0	131,7
Activități financiare	419,1	370,8	328,5	295,1	261,6	227,6	225,1	215,3	205,2	214,3
Tranzacții imobiliare, închirieri și activități de servicii prestate întreprinderilor	133,9	128,6	127,2	125,3	126,7	120,9	125,1	127,1	124,4	126,4
Administrație publică	136,5	143,0	117,9	109,2	103,4	127,5	115,7	110,8	116,8	107,8
Învățămînt	62,0	67,0	68,5	64,4	66,9	71,3	65,4	66,0	77,7	79,4
Sănătate și asistență socială	57,9	63,5	65,0	76,6	77,1	78,6	82,5	89,6	98,9	97,1
Alte activități de servicii colective, sociale și personale	71,9	73,1	75,4	72,7	76,6	76,7	77,5	79,6	83,3	80,6

Agendă: Inclusiv repararea autovehiculelor, motocicletelor, a bunurilor casnice și personale

Sursă: Anuarele Statistice ale Republicii Moldova, 2010, 2011, p.109-110.

Tabelul 7. Principalii indicatori social-economici ai veniturilor și Standardelor de Viață ale populației Republicii Moldova

Indicatorii veniturilor și standardelor de viață ale populației R.Moldova	2007	2008	2009	2010
Salariul nominal mediu lunar al unui lucrător în economie, lei	2065	2529,7	2747,6	2971,7
Veniturile disponibile ale populației (media lunară pentru un membru al gospodăriei casnice), lei	1018,7	1188,6	1166,1	1273,7
Ponderea venitului din activitatea salarială în volumul total al veniturilor disponibile,%	41,4	42,9	45,3	42,6
Minimul de existență lunar, lei	1099,4	1368,1	1187,8	1373,4
Pragul sărăciei absolute (lei)	839,3	945,9	945,9	1015,9
Pragul sărăciei extreme (lei)	453,9	511,5	511,5	549,4
Raportul dintre venitul disponibil și minimul de existență, %	92,7	86,9	98,2	92,7
Raportul dintre salariul mediu lunar și minimul de existență pentru populația aptă de muncă, %	178,1	174,9	219,6	204,5
Raportul dintre pensia medie lunară și minimul de existență pentru pensionari, %	46,9	47,0	63,2	68,5
Ponderea populației sub pragul național absolut al sărăciei (rata sărăciei absolute), %	25,80	26,40	26,30	21,9
Ponderea populației aflate sub nivelul minim de consum alimentar, exprimat în valoare energetică (2282 kcal/zi) (rata sărăciei extreme), %	2,80	3,20	2,10	1,40
Coeficientul inegalității (Gini), cheltuieli de consum pe persoană	0,298	0,292	0,309	0,302

Tabelul 8. Salariul mediu lunar al unui salariat în economia Republicii Moldova, în profil teritorial (2008-2010)

Indicatori economici	Valoarea absolută a salariului mediu lunar, lei			În % față de salariul mediu pe republică		
	2008	2009	2010	2008	2009	2010
Total / Bcezo	2529,7	2747,6	2971,7	100,0	100,0	100,0
Mun. Chișinău	3263,1	3495,3	3737,2	129,0	127,2	125,8
Nord / Север / North	2088,6	2253,3	2467,6	82,6	82,0	83,0
Mun. Bălți	2780,9	2905,6	3169,8	109,9	105,8	106,7
Briceni	1723,0	1867,1	2036,8	68,1	68,0	68,5
Dondușeni	2027,1	2280,9	2464,9	80,1	83,0	82,9
Drochia	2061,4	2286,9	2532,7	81,5	83,2	85,2
Edineț	1847,0	2021,1	2165,4	73,0	73,6	72,9
Fălești	1620,6	1827,2	2003,6	64,1	66,5	67,4
Florești	1944,9	2145,2	2335,4	76,9	78,1	78,6
Glodeni	1676,7	1855,5	1997,3	66,3	67,5	67,2
Ocița	1825,6	1960,2	2134,5	72,2	71,3	71,8
Rîșcani	1652,4	1882,8	2050,4	65,3	68,5	69,0
Sîngerei	1574,6	1772,6	1979,8	62,2	64,5	66,6
Soroca	1887,7	2030,3	2278,5	74,6	73,9	76,7
Centru / Центр / Center	1881,8	2112,3	2299,1	74,4	76,9	77,4
Anenii Noi	2063,2	2196,7	2348,2	81,6	79,9	79,0
Călărași	1829,5	2065,4	2237,3	72,3	75,2	75,3
Criuleni	1713,4	1936,2	2071,0	67,7	70,5	69,7
Dubăsari	1781,2	1927,6	2149,6	70,4	70,2	72,3
Hîncești	1622,1	1917,0	2180,4	64,1	69,8	73,4
Ialoveni	2111,0	2338,2	2507,6	83,4	85,1	84,4
Nisporeni	1600,4	1939,3	2087,0	63,3	70,6	70,2
Orhei	1986,6	2186,5	2382,0	78,5	79,6	80,2
Rezina	2339,0	2680,2	2850,5	92,5	97,5	95,9
Strășeni	1939,2	2146,5	2298,7	76,7	78,1	77,4
Șoldănești	1488,0	1778,2	1950,9	58,8	64,7	65,6
Telenești	1501,9	1751,3	1928,6	59,4	63,7	64,9
Ungheni	2042,9	2270,6	2498,9	80,8	82,6	84,1
Sud / Юг / South	1749,1	1944,8	2101,1	69,1	70,8	70,7
Basarabeasca	2490,8	2396,0	2528,2	98,5	87,2	85,1
Cahul	1880,0	1795,0	2278,6	74,3	77,1	76,7
Cantemir	1575,0	1926,8	1907,6	62,3	65,3	64,2
Căușeni	1644,9	1823,7	2077,2	65,0	70,1	69,9
Cimișlia	1583,7	1820,9	2022,6	62,6	66,4	68,1
Leova	1531,7	1783,4	2019,2	60,5	66,3	67,9
Ștefan Vodă	1509,8	1802,0	1895,4	59,7	64,9	63,8
Taraclia	1766,9	1902,7	1978,4	69,8	95,6	66,6
UTA Gagauzia	1704,4	1902,7	2072,7	67,5	69,2	67,9

Sursa: Anuarele Statistice ale Republicii Moldova, 2010, 2011, p.110-111.

Tabelul 1. Statistica gender pe marginea înrolării în studii a diferitor genuri în R.Moldova, 2009

Nr d/r	Indicatorii socio-economici pe marginea înrolării în studii a diferitor genuri	Pondere,%
1	Cota mandatelor deținute de femei în Parlament, %	21,8
2	Procentul de femei din totalul populației	51,9
3	Procentul de femei din populația activă	49,4
4	Ponderea femeilor angajate în economie pe tipuri de activități economice, %	
5	• Agricultură, silvicultura și pescuitul	45,5
6	• Industrie	45,8
7	• Construcții	11,5
8	• Servicii	58,6
9	Femei-manageri și înalți funcționari în administrația publică și unitățile economice și sociale, %	40,0
10	Femei în ocupații intelectuale și științifice, %	63,4
11	Cota salariului mediu al femeilor din salariul mediu al bărbaților, %	73,3
12	Speranța de viață la naștere, ani	
13	femei	73,14
14	bărbați	65,55
15	Rata alfabetizării la adulți, %	
16	femei	98,5
17	bărbați	99,7
18	Rata brută de cuprindere în toate nivelurile de învățământ, %	
19	femei	72,0
20	bărbați	66,4

Sursa: informația BNS, 2009

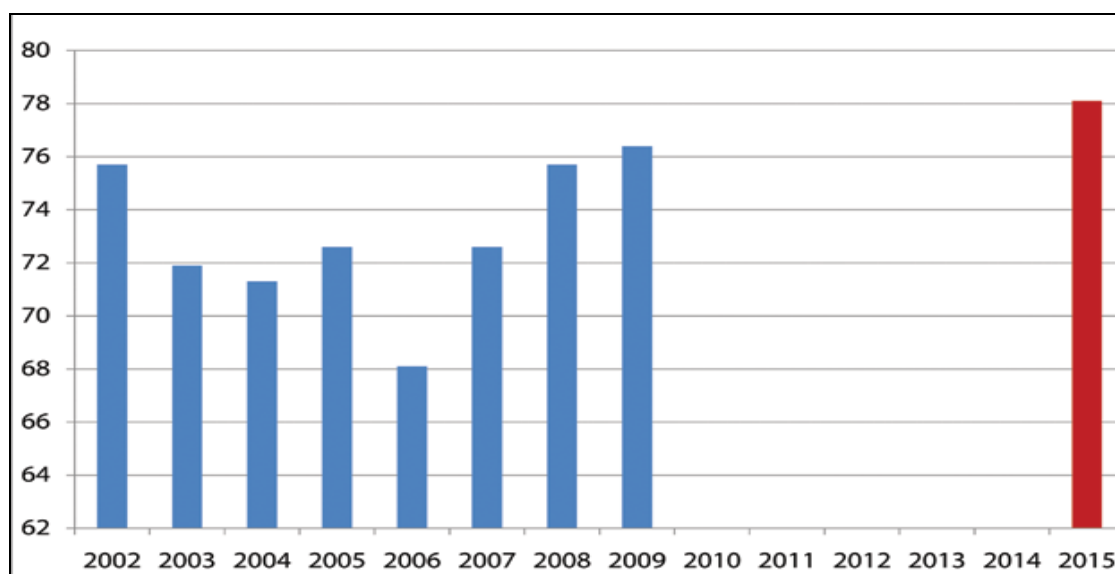

Figura 1. Salariul mediu al femeilor în raport cu cel al bărbaților, %

Sursă: Al doilea Raport cu privire la Obiectivele de Dezvoltare a Mileniului. Ch.-PNUD, 2010, p.50.

Modul de calculare a pragului absolut al sărăciei în Republica Moldova

Datorită caracterului său „absolut” – redat prin conceptul minimumului de existență – această metodă se axează pe estimarea sumei de bani necesari pentru a garanta satisfacerea nevoilor fundamentale definite în baza cerințelor (nevoilor) alimentare și nealimentare. Această metoda are la bază metoda de evaluare a nivelului consumului alimentar care ar satisface necesarul caloric pentru sănătate și activitatea normală, definită ca minimum al aportului caloric zilnic, egal cu 2282 kcal/persoană/zi. Ulterior, se evaluează minimumul necesar de produse nealimentare (inclusiv serviciile), care se adaugă la componenta alimentară. Ca rezultat obținem pragul absolut al sărăciei, precum urmează.

Determinarea pragului absolut al sărăciei extreme (sau pragul alimentar): se selectează populația cuprinsă în decilele 2-4 ale distribuției sumei totale a cheltuielilor de consum (nu a fost inclusă populația din decila 1, deoarece structura consumului acestei categorii de populație diferă esențial de restul populației). Coșul alimentar al acestei categorii este compus din 46 produse. Se calculează aportul caloric al fiecărui produs alimentar (conform Institutului de Alimentare al Academiei de Științe al URSS, 1989) și se determină ponderea acestuia în consumul total exprimat în calorii. Aportul caloric al fiecărui produs consumat se ajustează la valoarea de 2282 kcal/zi, necesarul de consum alimentar pentru o persoană în Republica Moldova stabilit în Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova nr.902 din 28 august 2000 „Regulamentul cu privire la modul de calculare a minimumului de existență”). Suma de bani obținută reprezintă valoarea *pragului alimentar* sau a *pragului sărăciei extreme*.

Determinarea pragului absolut al sărăciei este bazată pe ipoteza că populația ale cărei cheltuieli totale de consum sînt egale cu pragul alimentar cheltuiește pentru consumul nealimentar doar strictul necesar. Prin urmare, suma cheltuită de această populație pentru produse nealimentare și servicii se adaugă la pragul alimentar (pragul absolut al sărăciei extreme).

Coș de bunuri și servicii

În cadrul abordărilor metodologice obiective de estimare a sărăciei, gospodăriile sau persoanele sărace sunt identificate în baza unui prag absolut de sărăcie/subzistență. Pragul absolut de sărăcie reprezintă expresia monetară a unui “coș” de bunuri și servicii considerat a constitui “minimumul necesar” pentru o viață “normală”. Componenta efectivă a coșului de bunuri și servicii este stabilită în funcție de nevoile luate în considerare de către cercetător, cât și de nivelul definit de către acesta drept minimumul de satisfacere admis unei vieți normale. Există consens asupra includerii bunurilor și serviciilor ce permit satisfacerea *nevoilor fundamentale de alimentație, de îmbrăcăminte și adăpost, de igienă, sănătate, odihnă, educație și participare la activități sociale*. Referitor însă la selecționarea anumitor bunuri sau servicii din categoriile menționate anterior, precum și la stabilirea minimumului necesar pentru fiecare dintre acestea, oricare dintre coșurile propuse de variate colective de autori au stârnit vii dispute și critici.

În România, în manieră normativă coșul de consum alimentar a fost construit pe baza normativelor de consum stabilite de către nutriționiștii Institutului de Sănătate Publică și Igienă. Normele de consum alimentar sunt exprimate în calorii, factori nutritivi, vitamine și substanțe minerale, precum și cantități medii zilnice din principalele grupe de alimente necesare unei persoane. Coșul alimentar normativ include cantitatea și varietatea de produse alimentare care asigură fiecărui membru din familie (funcție de vârstă, sex și activitate) o alimentație sănătoasă în acord cu caracteristicile geografice ale țării și normele culturale ale comunității.

O altă variantă de coș alimentar normativ a fost construită de către cercetătorii INCSMPS. Pornind de la alimentele cele mai frecvent consumate pentru acoperirea nevoilor persoanelor adulte cu activitate moderată au fost elaborate câte zece meniuri complete pentru fiecare anotimp, conținând feluri de mâncare diferite pentru trei mese pe zi plus două gustări. Cantitățile totale brute de alimente necesare preparării celor 40 de meniuri au fost ulterior ponderate în acord cu normele de consum alimentar, pentru o medie zilnică de 2715 calorii, construindu-se astfel un coș alimentar mediu anual.

Coșul alimentar stabilit pe bază statistică a fost metoda adoptată de echipele Băncii Mondiale și experții realizată de Comisia Națională pentru Statistică (CNS). Elaborarea acestui tip de coș alimentar pornește de la structura observată a consumului alimentar a celor mai sărace 30% de familii pentru care se determină numărul de calorii/zi/persoană. Aceasta măsură relativă este ponderată statistic în vederea obținerii a 2750 calorii/zi/persoană, pragul caloric considerat de către nutriționiști ca fiind minimumul necesar pentru asigurarea dezvoltării și funcționării fiziologice normale a unei persoane active adulte.

Cu alte cuvinte, fiecare dintre metodele adoptate este mai degrabă o combinație între normele de consum specifice țării noastre și modele de consum alimentar concrete ale populației *Pragurile sărăciei*

Raportul utilizează în principal două praguri ale sărăciei, calculate în baza Principiilor metodologice de evaluare a pragului absolut al sărăciei, Anexa nr.2, SCERS. În scopuri comparative au fost prezentate pragul internațional al sărăciei de 2,15 USD pe persoană/zi, ajustat la paritatea puterii de cumpărare, minimul de existență, pragul relativ al sărăciei și praguri subiective (*vezi anexa statistică*).

Pragul sărăciei extreme este bazat pe valoarea monetară a unui coș alimentar, definit în termeni de consum minim zilnic de calorii, egal cu 2.282 Kcal de membru al gospodăriei casnice (GC) pe zi (un coș alimentar conform minimului de existență). Din moment ce consumul alimentar diferă pe nivele de bunăstare, calculele se bazează pe structura consumului alimentar caracteristic populației din decilele 2 și 4 ale distribuției cheltuielilor totale de consum pe persoană. *O gospodărie este clasificată ca extrem săracă dacă cheltuielile totale de consum pe adult echivalent este mai mic decât costul unui coș de produse alimentare de bază. În anul 2004 pragul sărăciei extreme a fost de 258,1 MDL pe lună.*

Pragul absolut al sărăciei a fost estimat pe baza cheltuielilor totale de consum, prin majorarea pragului alimentar al sărăciei cu un supliment pentru bunuri nealimentare și servicii. Componenta nealimentară a fost estimată pentru segmentul gospodăriilor eșantionate, a căror cheltuieli de consum pe persoana s-au plasat în intervalul unei devieri de 10% (+/-) de la nivelul pragului alimentar al sărăciei. Pragul sărăciei absolute pentru anul 2004 a fost estimat la 327.0 MDL.

Pragul relativ al sărăciei se concentrează asupra relativității; acest prag a fost stabilit la nivel de 50% din media cheltuielilor de consum pe adult echivalent ale gospodăriei casnice, constituind 294 MDL conform datelor CBGC din anul 2004.

Cos alimentar. Studiu comparativ între Norvegia, Rusia, Albania.

Saracia poate fi privita din numeroase unghiuri, fateta principala a acestui termen isi are radacinile adanc infipte in relatiile bio-psiho-sociale ale individului. Din punct de vedere social saracia o putem defini ca fiind acel fenomen in care individual sau grupul din care face parte (familia) nu are potenta necesara atat intelectuala cat si economica de a si satisface nevoile primare astfel situandu-se pe o scara sociala inferioara.

În cadrul abordărilor metodologice obiective de estimare a sărăciei, gospodăriile sau persoanele sărace sunt identificate în baza unui prag absolut de sărăcie / subzistență.

Pragul absolut de sărăcie reprezintă expresia monetară a unui “coș” de bunuri și servicii considerat a constitui “minimul necesar” pentru o viață “normală”. Componenta efectivă a *coșului de bunuri și servicii* este stabilită în funcție de nevoile luate în considerare de către cercetător, cât și de nivelul definit de către acesta drept minimul de satisfacere admis unei vieți normale. Există consens asupra includerii bunurilor și serviciilor ce permit satisfacerea nevoilor fundamentale de alimentație, de îmbrăcăminte și adăpost, de igienă, sănătate, odihnă, educație și participare la activități sociale. Referitor însă la selecționarea anumitor bunuri sau servicii din categoriile menționate anterior, precum și la stabilirea minimului necesar pentru fiecare dintre acestea, oricare dintre coșurile propuse de variate colective de autori au stârnit vii dispute și critici.

Coșul alimentar – consumul minimal al produselor alimentare, care asigură funcționarea normală a organismului și păstrarea sănătății omului.

Tabelul 1. Compararea coșurilor de consum în unele țări europene (2009)

Cos alimentar	Rusia	Norvegia	Albania
Bauturi nealcoolice	34%	89%	56%
Peste	48%	59%	45%
Produse lactate	67%	86%	56%
Conserve de carne	24%	44%	34%
Fructe	71%	75%	67%
Legume	54%	88%	52%
Produse din carne	45%	54%	66%
Bauturi alcoolice	78%	45%	23%

Agendă: % reprezintă ponderea din alimentele folosite de diferite grupe de consumatori din țară

Coșul alimentar normativ include cantitatea și varietatea de produse alimentare care asigură fiecărui membru din familie (funcție de vârstă, sex și activitate) o alimentație sănătoasă în acord cu caracteristicile geografice ale țării și normele culturale ale comunității.

Din tabelul prezentat mai sus, se observa ca în cea mai dezvoltată țară din Europa, Norvegia, ponderea alimentelor consumate are un grad ridicat față de celelalte țări prezentate. Norvegia este un mare exportator și consumator de pește (59%), produse lactate(86%), produse din carne (54%). Se importă legume și fructe care, deși, sunt importate au o pondere ridicată de consum.

În Rusia, țară din fostul bloc comunist, o țară exportatoare petrol, gaze naturale, etc, ponderea de consum de bunuri alimentare este ridicată în cazul băuturilor alcoolice (78%) și scăzută în cazul consumului de conserve din carne (24%). Se remarcă, deasemenea, consumul ridicat de produse lactate (67%) și fructe (71%), iar o pondere mai redusă în cazul băuturilor nealcoolice (34%).

Albania, o țară puțin dezvoltată din punct de vedere economic, comparativ cu Norvegia și Rusia are o pondere ridicată de consum în cazul produselor din carne(66%) și al fructelor (67%). Cea mai mică pondere de consum o reprezintă băuturile alcoolice (23%) și conservele din carne (34%). Chiar dacă Albania este o țară slab dezvoltată are un grad ridicat de import, iar gradul de export este scăzut.

Norvegia - este cea mai dezvoltată țară din Europa. Ponderea de alimente consumate are un grad ridicat comparativ cu Rusia și Albania. Este un mare exportator/consumator de peste, produse lactate, produse din carne. Se importă legume și fructe, care datorită importării lor au o pondere de consum ridicată.

ANEXA 35

Ratele de sărăcie printre cele mai vulnerabile categorii bazate pe genul capilor GC , 2009

Indicatorii	Rata sărăciei absolute,%		Rata sărăciei extreme,%		Rata sărăciei absolute,%	Rata sărăciei extreme,%
	Bărbați	Femei	Bărbați	Femei		
Rata sărăciei totală, %	26,6	26,0	2,0	2,2	26,3	2,1
Rata sărăciei printre vârstnici, %	32,8	43,1	2,1	2,3	33,6	2,2
Inclusiv pe grupuri de vârstă:						
60-69 ani	27,3	26,9	1,8	1,3	27,1	1,5
70-75 ani	38,4	37,1	2,0	2,3	37,6	2,2
Peste 75 ani	40,2	44,5	2,6	4,2	42,9	3,6
Rata sărăciei a copiilor, %	27,3	29,6	2,3	3,6	28,1	2,9
Inclusiv pe grupuri de vârstă:						
Sub 5 ani	26,6	26,7	2,6	3,8	26,6	3,2
5-9 ani	25,8	30,6	2,6	3,5	28,6	3,0
10-14 ani	27,8	29,5	2,1	2,6	28,6	2,4
15-18 ani	28,6	29,0	2,0	4,3	28,8	3,2
Fermieri	46,8	47,3	5,5	7,0	48,1	6,3
Angajați în agricultură	48,5	47,7	5,5	7,0	48,1	6,3
Pensionari	36,4	35,0	2,7	2,8	35,6	2,8
Gospodării cu 3 sau mai mulți copii sub 18 ani	45,5	49,3	5,6	6,9	47,5	6,3
Gospodării cu 3 sau mai mulți copii sub 16 ani	48,9	52,5	7,0	8,1	50,8	7,5
Gospodării administrate de persoane cu studii primare	47,9	45,8	4,5	4,1	46,7	4,3
Gospodării administrate de persoane fără de studii	52,9	59,2	7,4	8,7	57,0	8,3
Gospodării de o persoană	29,3	29,8	3,0	2,3	29,7	2,5
Gospodării întreținute din ajutorul de șomaj	17,5	35,8	10,4	0,0	28,6	4,1

Sursă: BNS, 2010.

Dinamica Indicelui Dezvoltării Umane (IDU) în R.Moldova pe componente(2001-2010)

Indicatorii economici	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
PIB per capita, lei, prețuri curente	5247	6227	7646	8890	10475	12483	14937	17602	16949	20171
PIB în Dolari SUA la Paritatea Puterii de Cumpărare	2300	2533	2765	2028	2362	2561	2715	2986	28161	3088
Rata alfabetizării la adulți (%)	98,3	98,5	98,7	98,9	99,0	99,0	99,1	99,1	99,1	n.d.
Rata brută de înrolare în toate nivelele de educație (%)	70,4	70,7	71,0	70,9	71,7	71,2	69,9	69,8	68,9	n.d.
Speranța de viață la naștere (ani)	68,2	68,1	68,1	68,4	67,8	68,4	68,8	69,4	69,3	69,11
<i>Componenți ai IDU:</i>										
1. PIB per capita	0,523	0,539	0,554	0,502	0,528	0,541	0,551	0,567	0,515	0,456
2. Educației	0,890	0,892	0,895	0,96	0,900	0,897	0,894	0,893	0,783	0,686
3. Speranței de viață	0,720	0,718	0,718	0,723	0,713	0,723	0,723	0,733	0,750	0,774
IDU	0,711	0,716	0,722	0,707	0,714	0,720	0,725	0,733	0,729	0,623*

*IDU 2010 a fost calculat după metodologia nouă, care a permis corectarea IDU ținând cont de excluziunea socială

Sistemul de indicatori propus pentru evaluarea Calității Vieții în România

Sistemul de indicatori complet pentru evaluarea calității vieții în România propus de I. Mărginean [2004]². Indicatorii sunt grupați după 21 de dimensiuni complexe ale calității Vieții, la fiecare adăugându-se până la cinci indicatori specifici unei dimensiuni, având în vedere relevanța lor pentru calitatea vieții și proprietățile lor sintetice, după cum urmează:

I. Persoana

1. Starea de sănătate
2. Rata deceselor datorită cauzelor extreme
3. Numărul sinuciderilor la 100000 de persoane
4. Satisfacția în viață de zi cu zi
5. Securitatea individuală

II. Populația

6. Populația totală în România
7. Rata anuală de creștere a populației în România
8. Media speranței de viață
9. Mortalitatea infantilă
10. Gradul de îmbătrânire

III. Mediul natural

11. Proportia populației care trăiește în zone foarte populate în totalul populației
12. Calitatea condițiilor de viața naturale
13. Ponderea populației din mediul urban
14. Ponderea localităților electrificate

IV. Așezările umane

15. Ponderea km de străzi asfaltate în totalul străzilor
16. Dotări și echipamente de construcție
17. Zonele verzi la 1000 de locuitori
18. Calitatea transportului public

IV. Locuințe

19. Suprafața locuibilă pe locuitor (în m²)
20. Numărul mediu de persoane per încăpere
21. Consumul de curent electric pe gospodării
22. Ponderea gospodăriilor cu instalații de apă curentă
23. Confortul gospodăriei

V. Mediul social

24. Calitatea relațiilor sociale
25. Credința în semeni
26. Numărul crimelor la 100000 de locuitori
27. Numărul sentințelor cu închisoarea la 100000 de locuitori
28. Procentul delinvenților minori în grupa de vârstă corespunzătoare

VI. Familia

29. Starea de sănătate a membrilor familiei
30. Mulțumirea față de statutul familiei
31. Numărul divorțurilor la 1000 de căsătorii
32. Numărul copiilor abandonați la 1000 de copii
33. Ponderea familiilor cu un singur părinte

VII. Ocupația

34. Ponderea populației ocupate
35. Structura populației ocupate pe sectoare de activitate
36. Ponderea șomerilor în total forța de muncă
37. Siguranța la locul de muncă

VIII. Calitatea vieții muncii

² Mărginean I. Quality of Life in Romania. Bucuresti: Expert, 2004, p.47.

38. Numărul mediu de ore de muncă într-o săptămână
39. Ponderea persoanelor lucratoare în schimbul de noapte
40. Distribuția salariului pentru timpul de lucru normal
41. Proporția populației ocupate care lucrează în condiții de risc
42. Numărul de zile de grevă la 1000 de angajați
43. Numărul mediu de zile de concediu și nelucrătoare într-un an
44. Calitatea condițiilor de lucru
45. Satisfacția muncii

IX. Resurse macroeconomice pentru Standardul de viață

46. PIB pe locuitor (ROL, USD)
47. Fondul de consum pe locuitor (ROL)
48. Alocația pentru cheltuielile bugetare sociale și culturale

X. Venituri

49. Distribuția venitului lunar net pe locuitor într-o gospodărie
50. Venitul real pe locuitor (ROL)
51. Nivelul venitului relativ la cerințele gospodăriei

XI. Consum

52. Consumul total pe locuitor
53. Structura consumului populației
54. Consumul per capita de mărfuri principale: carne și produse din carne, lapte și produse lactate, vegetale, fructe, cereale, cartofi

55. Consumul global per capita exprimat în calorii
56. Stocul de alimente
57. Stocul de bunuri nealimentare

XII. Servicii către populație

58. Structura serviciilor pe categorii
59. Calitatea serviciilor către populație

XIII. Înzestrarea populației cu bunuri de folosință îndelungată

60. Aparate de radio la 1000 de locuitori
61. Aparate TV la 1000 de locuitori
62. Frigidere la 1000 de locuitori
63. Mașini de spălat la 1000 de locuitori
64. Autoturisme la 1000 de locuitori
65. Proporția locuințelor dotate cu aparate de telefon
66. Comfortul locuinței

XIV. Învățământ

67. Numărul copiilor de vârstă școlară înmatriculați
68. Stocul de învățământ
69. Numărul de studenți la 10000 de locuitori
70. Ponderea cheltuielilor învățământului în PIB
71. Calitatea învățământului

XV. Îngrijire medicală

72. Numărul de locuitori care revine unui medic
73. Numărul de paturi de spital la 1000 de locuitori
74. Morbiditatea (numărul persoanelor bolnave la 1000 de locuitori)
75. Ponderea cheltuielilor pentru sănătate în PIB
76. Calitatea îngrijirii medicale

XVI. Cultura

77. Numărul de ore de transmisie TV pe săptămână
78. Acoperirea în teritoriu prin transmii radio
79. Numărul de exemplare de cărți per capita tipărite într-un an
80. Numărul de ziare și reviste per capita
81. Ponderea cheltuielilor pentru cultura în PIB
82. Facilitățile culturale

XVII. Asigurări și asistență socială

83. Ponderea populației ocupate angajate în sistemul de asistență socială
84. Ponderea persoanelor vârstnice care primesc pensie
85. Ponderea persoanelor care primesc asistență socială
86. Ponderea studenților care primesc burse de stat
87. Ponderea copiilor sub 16 ani care primesc alocație de stat
88. Ponderea cheltuielilor cu asistență familială și socială în PIB
89. Calitatea serviciilor de asistență socială

XVIII. Timpul liber

90. Numărul de locuri de cazare pentru turiști la 100000 de locuitori
91. Numărul de ore libere într-o săptămâna
92. Cheltuielile per capita din bugetul de stat pentru odihnă și tratament, educație fizică, sport
93. Facilități pentru petrecerea timpului liber

XIX. Mediul politic

94. Proporția participării la vot
95. Proporția populației adulte membră a unui partid politic
96. Calitatea managementului societății
97. Participarea la luarea deciziilor

XX. Institutii de stat si ordine publica

98. Proporția crimelor cu autori cunoscuți
99. Activitatea instituțiilor administrației de stat
100. Rezolvarea problemelor populației.

ANEXA 38

Utilizarea rețelelor Petri hibride în modelarea și simularea animată a proceselor economice de creștere a CV

Problematika și amploarea efortului de cercetare, investit recent în domeniul modelării, simulării și evaluării performanțelor proceselor de management a sistemelor cu evenimente discret-continue, inclusiv și a proceselor economice, este de largă notorietate, fiind reflectate de numeroasele articole pe această temă, publicate în cele mai prestigioase reviste de specialitate [??].

În compartimentul dat prezentăm o abordare a modelării managementului CV, care are la punct de plecare faptul că funcțiile aplicațiilor paralele/distribuite se realizează prin acțiunile unor *procese cooperante* de prelucrarea a activităților. În acest context, cooperarea presupune nu doar capacitatea proceselor de a comunica, ci și corelarea acțiunilor lor în vederea realizării sarcinilor comune.

În multe domenii de cercetare comportarea sistemului real se studiază nu direct pe sistem, ci indirect, cu ajutorul modelului. *Modelul* – întrunește proprietățile caracteristice pentru obiectul sau sistemul, procesului studiat. În baza analizei modelului elaborat se pot deduce informații noi fără a avea cheltuieli costisitoare. Gradul de detaliere al descrierii unui proces determină apropierea acestui model de realitate și influențează direct complexitatea și, deci, costul modelului obținut.

Formularea unui *model matematic*, pentru un *sistem sau proces real*, este un aspect crucial și mult mai dificil decât rezolvarea lui (printr-o metodă exactă sau aproximativă) și interpretarea rezultatelor.

Printre modelele care trebuie dezvoltate pentru a reprezenta comportamentul sistemului dat, *modelul stare-tranziție* este cel mai cuprinzător și mai răspândit [1, 2]. Elementele de bază ale acestui tip de model sunt: o mulțime de *evenimente*, o mulțime de *stări* sau *condiții*, o *funcție de tranziție* și o *stare inițială*, care furnizează valorile de început ale variabilelor de stare. Fiecare eveniment este asociat cu o funcție stare-tranziție, care provoacă schimbarea sistemului. În general, fiecare tranziție este indivizibilă, în sensul că un eveniment este tratat izolat. Funcționarea poate fi nedeterministă: de la o stare sunt posibile mai multe tranziții care conduc la stări diferite.

Actualmente, prin mulțimea de concepții, orientate spre soluționarea diverselor probleme de modelare, simulare, analiză și validare a proceselor paralele ale sistemelor cu fluxuri de lucrări, de o atenție deosebită se bucură rețelele Petri (RP). Acestea sunt definite ca obiecte matematice ce determină un suport teoretic eficient de descriere a comportării proceselor paralele ale sistemelor discrete cu interacțiuni asincrone [4, 6, 49]. Nivelul de abstracție al modelului în baza unei RP este foarte înalt și el

corespunde descrierii interacțiunilor din sistem în termeni doar numai de două noțiuni fundamentale: *evenimente* și *condiții*. Aceasta permite să se determine în forme matematice stricte cele mai subtile și uimitoare proprietăți ale sistemelor cu evenimente discrete [10, 29].

Legătura *cauză-efect* dintre evenimente în sistemele asincrone se redă printr-o mulțime de relații de tipul *condiții-evenimente*. În RP condițiile sunt asociate cu locațiile rețelei, iar evenimentele cu tranzițiile respective. Succesiunea de evenimente este reflectată de declanșarea tranzițiilor. Satisfacerea unei condiții este legată de mărimea marcajului locației ce corespunde acestei condiții. Convențiile referitoare la regulile de declanșare ale tranzițiilor determină metoda de exprimare a concepției legăturilor cauză-efect dintre condițiile și evenimentele ce au loc în sistem. Numai după satisfacerea *pre-condițiilor* pot apărea unele evenimente, apoi se realizează *post-condițiile*, care, la rândul lor sunt pre-condițiile unor altele evenimente etc. Astfel, cauzele inițiale pot dispărea, dar pot și să-și continue acțiunea, întrucât în RP există destule resurse de marcaje pentru a se asigura regenerarea lor.

Modelarea sau simularea sistemelor distribuite cu evenimente discrete prin RP se efectuează la nivel de stare: se determină ce acțiuni se produc în sistem, care stări preced acestor acțiuni și în ce stări va trece sistemul după producerea acțiunilor. Simulând modelul de stări prin RP se obține descrierea comportamentului sistemului.

Rețelele RP au cunoscut o dezvoltare vertiginoasă, deoarece se bucură de trei atribuiri fundamentale: simplitate, generalitate, adaptabilitate.

Analiza rezultatelor obținute prin simulare permite să cunoaștem stările în care s-a aflat sau nu sistemul, care sunt, în principiu, stările neaccesibile, însă o astfel de analiză nu oferă informații despre caracteristicile numerice care determină stările sistemului.

În prezent RP de diferite extensii au numeroase aplicații și sunt utilizate în diverse domenii: modelarea sistemelor de calcul, modelarea proceselor de afaceri, modelarea sistemelor cu fluxuri de lucrări a sistemelor de producție etc., deoarece ele dispun de o reprezentare grafică foarte accesibilă, au o semantică bine definită și există instrumentarii soft, care permit o analiză formală a comportamentului și proprietăților sistemelor sau a proceselor modelate.

Astfel, o mulțime de acțiuni atomice interdependente formează un flux de lucru. Entitățile de bază ale fluxului de lucru sunt: *acțiunile*, *agenții* și *dependențele cauzale* dintre activități.

O *acțiune* corespunde unei activități generale, care poate fi privită ca o unitate logică de lucru. Pentru producerea acțiunilor, deoarece ele trebuie să fie executate într-o anumită ordine, este necesară îndeplinirea unor precondiții: condiții care trebuie îndeplinite înainte de producerea acțiunii și apariția unor postcondiții: condiții care trebuie să aibă loc după execuția acțiunii. Deci pentru execuția unei acțiuni posibile este necesar un *declanșator* reprezentat printr-o condiție externă care duce la execuția acestei acțiuni. Există patru tipuri de acțiuni:

- *Automate* – acțiuni declanșate în momentul în care devin posibile.
- *User* – acțiuni declanșate de o persoană.
- *Mesaj* – acțiuni declanșate de un eveniment extern (mesaj).
- *Timp* – acțiuni declanșate la un anumit timp predefinit.

O acțiune posibilă la un anumit caz se numește *element de lucru*. Elementul de lucru mai poate fi definit și ca o combinație dintre *acțiune* + *caz* + *declanșator* (opțional).

O *activitate* este execuția actuală a elementului de lucru, adică o acțiune executată pentru un *caz particular* = *acțiune* + *caz* + *resursă*(opțional) + *declanșator*.

Un flux de lucru poate fi descris de trei coordonate: *coordonata cazurilor*, *coordonata procesului*, *coordonata resurselor*.

Coordonata cazurilor specifică faptul că fiecare caz este tratat individual.

Cazurile nu se influențează reciproc.

Coordonata procesului specifică procesul fluxului de lucru, adică acțiunile și rutările pentru aceste acțiuni. Există patru tipuri de rutări:

- Rutarea *secvențială*. Acțiunile sunt executate secvențial.
- Rutarea *paralelă*. Acțiunile sunt executate în același timp.
- Rutarea *condițională*. Ea se utilizează pentru a modela o alegere între două sau mai multe alternative. Se folosesc două tipuri de rutări condiționale: OR-split, OR – join.
- Rutarea *iterativă*. Se utilizează pentru executarea unei acțiuni de mai multe ori.

În secțiunea următoare se vor exprima toate construcțiile determinate în compartimentul 4.1 cu ajutorul rețelelor Petri hibride (RPH). ORPH, după cum se știe, este un graf bipartit cu noduri de tip locație și tranziție interconectate între ele prin arce care unesc doar noduri de diferite tipuri.

Coordonata proces specifică, după cum s-a menționat mai sus, care acțiuni trebuie executate și în ce ordine. Pentru modelarea fluxurilor de lucru prin intermediul RP trecerea se va face direct: acțiunile vor fi modelate cu ajutorul tranzițiilor; un element de lucru corespunde unei tranziții posibile; o activitate corespunde unei tranziții produse, condițiile sunt modelate prin locații, cazurile sunt modelate prin jetoane; iar dependențele cauzale sunt modelate prin arce.

Modelarea sistemelor cu ajutorul RPH se efectuează la nivel de stare: se determină ce acțiuni se produc în sistem, care stări preced acestor acțiuni și în ce stări va trece sistemul după producerea acțiunilor. Simulând modelul de stări prin RPH vom obține descrierea comportamentului sistemului. Analizarea rezultatelor ne vorbește despre stările în care sa aflat sau nu sistemul, care sunt în principiu stările neaccesibile, însă o astfel de analiză nu ne oferă informații despre caracteristicile numerice care determină stările sistemului. De aceea au apărut un șir de noi extensii de RP care încearcă să înlăture aceste neajunsuri – RP temporizate, RP continue, RP hibride, RP de nivel înalt care au cunoscut o dezvoltare virtiginoasă, deoarece se bucură de trei atuuri fundamentale: simplitate, generalitate și adaptabilitate.

În prezent RP au numeroase aplicații și sunt utilizate în diverse domenii: inginerie, telecomunicații, modelarea proceselor de afaceri și în învățământ, deoarece dispun de o reprezentare grafică foarte accesibilă, au o semantică bine definită care permite o analiză formală a comportamentului și proprietăților acestora [1, 2, 8].

Reprezentarea grafică a acestor rutări este prezentată în figura 4.1.

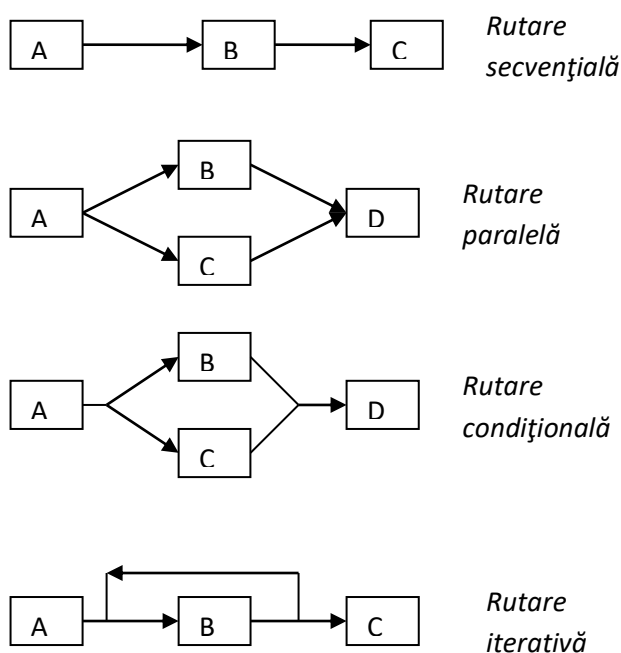

Figura 4.1. Reprezentarea grafică a rutărilor fluxurilor de lucru.

Componentele diverse ale unei rețele Petri, în dependență de context, au unele din semnificațiile care urmează:

- Marcajele reprezintă resurse în deplinul sens al cuvântului. Poate fi vorba de resurse fizice, cum sunt cele materiale sau active financiare, informații, mesaje, condiții etc.;
- Din locații se așteaptă accesul la anumite resurse;
- Tranzițiile reprezintă acțiuni consumatoare de resurse spre a fi prelucrate, tranzițiile sunt producătoare de alte resurse;
- Ponderile arcelor care leagă o locație cu o tranziție reprezintă numărul minim de resurse din categoria stocată în acea locație necesar pentru a executa tranziția;

- Ponderile arcelor care unesc o tranziție cu o locație reprezintă numărul exact de resurse noi din categoria celor stocate în acea locație, resurse produse prin acțiunea definită de tranziție;

- Numărul total de marcaje, de jetoane, dintr-o rețea Petri nu se conservă obligatoriu: se pot imagina acțiuni de asamblare, se pot imagina acțiuni de demontare a unor ansamble în părți componente; mesajele pot fi combinate pentru obținerea unui mesaj nou sau un mesaj dat poate fi difuzat către mai multe locații.

Analiza RP marcate se face pe baza comportării lor dinamice sau pe baza structurii lor [2, 11], folosind produse program adecvate.

Teoria rețelelor Petri autonome tratează ordinea evenimentelor și, în consecință, dinamica rețelei este considerată ca o succesiune de evenimente (de tranziții) restrânsă numai la considerente de logică (o tranziție se poate declanșa numai dacă este validată). În acest context întrebarea “cât timp consumă un eveniment?” nu se pune. Dar pentru a răspunde la întrebări relativ la performanțele rețelei și sistemului modelat cu rețeaua (de pildă, “cât de repede poate produce sistemul?”) este necesar a lua în considerație timpul. Se pot asocia cu locațiile și cu tranzițiile durate pe calea următoare:

- Durate asociate tranzițiilor: durate care separă începutul (consumul de jetoane din locațiile premărgătoare) și finalizare acțiunii (producerea de jetoane destinate locațiilor următoare) corespunzătoare tranzițiilor. Aceste durate au primit numele de timpi de acțiune.

- Durate asociate cu locațiile: duratele minime pentru ca jetoanele să devină permanente într-o locație, înainte de a fi capabile a contribui la validare (și declanșarea) unei tranziții următoare. Duratele acestea se numesc timpi de așteptare.

Duratele de declanșare ale tranzițiilor pot fi utilizate, de pildă, pentru a reprezenta timpul de transfer în cazul sistemelor de bancare (unde tranziția reprezintă timpul uzual consumat pe o tranzacție). Timpii de așteptare ar putea reprezenta duratele de transport (în cazul în care o locație reprezintă o rută sau un canal prin care comunică două procese) sau la fel de bine timpul minim de acces, necesar accesibilității (cum ar fi timpul depozitării unei sume de bani, înainte de ai retrage din cont). Timpii, duratele de așteptare și declanșare a tranzițiilor pot fi constante sau variabile, pot fi deterministe sau aleatoare.

Din punct de vedere putere de modelare aceste două tipuri de temporizări sunt echivalente [2]. În continuare, noi vom folosi RP temporizate, în care durate de timp sunt asociate cu tranzițiile, deoarece specificul proceselor analizate sunt determinate de secvențe paralele de evenimente și acțiuni concurente.

Modelând procese reale tranzițiile RP pot avea durate de timp de declanșare cu valori concrete sau valori aleatoare, în ultimul caz este vorba despre RP cu temporizare stocastică. Deci durata de timp asociată unei tranziții temporizate reprezintă producerea unei activități respectă o anumită distribuție de probabilitate corespunzătoare duratei de timp asociate.

Astfel, topologia rețelei RP temporizate și regulile ei de schimbare a marcajelor determină algoritmul de funcționare, iar timpul de declanșare a tranzițiilor validate determină diagramele de timp ale acestora.

Interesul nostru s-a îndreptat înspre RP hibride (*RPH*) temporizate (*RPHT*) ca model de referință, deoarece acestea constituie un formalism grafic simplu și intuitiv de reprezentare a sistemelor cu evenimente discret - continue în care au loc fenomene de paralelism, de sincronizare și partajare a resurselor. De asemenea, pentru a efectua simularea și analiza proceselor dinamice de management este disponibil produsul program VPNP [??] care permite simularea animată a funcționării modelelor de *RPHT*.

În continuare, prezentăm unele elemente și aspecte de modelare și simulare animată a proceselor prin *RPHT*. Descrierea mai detaliată și regulile de funcționare ale *RPHT* pot fi consultate în lucrările [??].

În *RPHT* mulțimea locațiilor și tranzițiilor sunt separate în două părți disjuncte: fiecare locație și fiecare tranziție poate fi sau discretă, sau continuă. Marcajul locațiilor continue este un număr real, pe când marcajul locațiilor discrete este un număr întreg. Dacă toate nodurile rețelei sunt discrete, atunci *RPH* degenerază într-o rețea Petri generalizată discretă (*RPG*) temporizată. Însă dacă toate nodurile rețelei sunt continue, atunci *RHG* degenerază într-o rețea Petri continue [??].

O rețea Petri generalizată, numită *RPG*, este o structură de obiecte Γ , redată de următorul 10-tuplu: $\Gamma = \langle P, T, Pre, Post, Test, Inh, K_p, Pri \rangle$, unde:

- *P* este mulțimea nevidă de locații, $|P| = k$. Locațiile pot să conțină un număr întreg de jetoane. În reprezentarea grafică locațiile sunt redată prin ceruțele (vezi Fig.4.10);

- *T* este mulțimea nevidă de tranziții, $|T| = n$ și $P \square T = \square$. În reprezentarea grafică tranzițiile sunt redată prin bare subțiri sau dreptunghiuri negre;

- $Pre, Test$ și $Inh: P \times T \times IZ^{|P|} \rightarrow IZ$ respectiv sunt funcții de incidență înainte ale arcelor cu cardinalitate marcaj-dependentă: Pre este funcția de incidență înainte la tranziții, $Test$ este funcția promotor ce descrie eventualele bucle ale rețelei impure, adică $Pre(t,p)=Post(t,p)$, iar Inh este funcția de inhibiție a tranzițiilor; $Post: T \times P \times IZ^{|P|} \rightarrow IZ$ este funcția de incidență înapoi la tranziții.

Aceste funcții mapează mulțimea arcelor A în mulțimea numerilor întregi IZ pozitive care determină cardinalitatea marcaj-dependentă a arcelor ce conectează locațiile (tranzițiile) cu tranzițiile (locațiile) respective. Mulțimea arcelor A este partiționată în trei submulțimi $A=A_d \cup A_h \cup A_t$, $A_d \cap A_h \cap A_t = \emptyset$. Submulțimea A_d determina mulțimea arcelor normale directe prin care se consumă din pre-locații sau se produc în post-locații jetoane (relație *consumator-productor*). Aceste arce sunt reprezentate prin săgeți. Submulțimea A_h și/sau A_t determina mulțimea arcelor inhibitoare și/sau test. Acestea nu consumă jetoane. Un arc inhibitor este reprezentat printr-o linie cu un cerculeț mic la sfârșit, iar un arc test este reprezentat printr-o săgeată cu linie întreruptă. Dacă cardinalitatea unui oarecare arc este egală cu 1, ea nu se menționează explicit;

- $K_p: P \times IZ^{|P|} \rightarrow IZ$ este funcția de capacitate a locației și pentru fiecare $p_i \in P$ aceasta este redată respectiv de capacitatea minimă 0 și de capacitatea maximă $K_{p_i}^{max}$, astfel încât $0 < K_{p_i}^{max} < +\infty$ în locația p_i poate să se afle zero, un număr întreg pozitiv de jetoane. Implicit: $K_{p_i}^{min} = 0$, iar $K_{p_i}^{max}$ este considerată nelimitată;

- $Pri: T \times IZ^{|P|} \rightarrow IN_+$ este funcția de ordonare parțială a lui T care introduce priorități dinamice de declanșare a tranzițiilor validate de marcajul curent. Implicit prioritățile nemenționate ale unor tranziții t_j sunt considerate nule, adică $Pri(t_j) = 0$;

Funcțiile Pre și $Post$ pot fi redată cu ajutorul unor matrice de incidență înainte C^+ și de incidență înapoi C^- de dimensiunea $n \times k$, unde n linii corespund numărului de locații, iar k coloane corespund numărului respectiv de tranziții. Se va nota cu $Pre(t, p)$ și $Post(t, p)$ elementele acestor matrice, care corespund ponderilor arcelor respective (t, p) și (t, p) . Cu $Pre(\cdot, p)$ și $Post(\cdot, p)$ vor fi notate liniile matricei asociate cu o locație $p \in P$, iar cu $Pre(t, \cdot)$ și $Post(t, \cdot)$ vor fi notate coloanele acestor matrice ce sunt asociate unei tranziții $t \in T$.

Structura rețelei Γ poate fi considerată și deci reprezentată de un *graf orientat bipartit (GR)*, arcele cărui sunt *ponderate*, iar $P \cup T$ este mulțimea vârfurilor acestui graf [11, 27].

Pentru a descrie dinamica funcționării rețelei trebuie considerate *RPG* marcate și definite regulile de schimbare a marcajelor.

O rețea *RPG* marcată este sistemul redat de cuplul $N = \langle \Gamma, M_0 \rangle$, unde Γ este structura rețelei considerată mai înainte, iar M_0 este marcajul inițial al rețelei *RPG* ce determină o funcție de marcare curentă a locațiilor $M: P \rightarrow IN^+$. Marcajul curent M este descris de către un vector coloană $M = (m_i p_i, m_i \neq 0)$, $i = 1, \dots, n$, $n = |P|$, unde $m_i p_i$, $K_{p_i}^{min} \leq m_i \leq K_{p_i}^{max}$ este numărul *intreg pozitiv*

$m_i = M(p_i)$ de jetoane în fiecare locație. Jetoanele grafic sunt reprezentate prin puncte negre (cerculețe mici).

O rețea *Petri hibridă* marcată, abreviat *RPH*, este cvadruplul $RHG = \langle RPG, h, M_0, x_0 \rangle$ ce verifică următoarele condiții :

- 1) rețeaua *RPG* este o rețea Petri generalizată, în care ansamblul locațiilor P constituie o partiție $P = P_d \cup P_c$, $P_d \cap P_c = \emptyset$, unde P_d este ansamblul *D*-locațiilor discrete și P_c este ansamblul *C*-locațiilor continue, iar ansamblul tranzițiilor T constituie o partiție $T = T_d \cup T_c$, $T_d \cap T_c = \emptyset$, unde T_d este ansamblul *D*-tranzițiilor discrete și T_c este ansamblul *C*-tranzițiilor continue. Ansamblul arcelor A , determinate de funcțiile de incidență $Pre, Inh, Test: P \times T \rightarrow \mu P$ și $Post: T \times P \rightarrow \mu P$, de asemenea, constituie o partiție $A = A_d \cup A_c$, $A_d \cap A_c = \emptyset$, astfel încât $A_d = (P_d \times T) \cup (T \times P_d)$ și $A_c = (P_c \times T_c) \cup (T_c \times P_c)$;

- 2) aplicația $h : P \cup T \rightarrow \{D, C\}$, numită funcție hibridă, indică tipul fiecărui nod al rețelei, adică dacă el este de tip discret D sau de tip continuu C . În cazul în care $p_i \in P_d$ este o D -locație, atunci funcțiile de incidență respective $Pre(p_i, t_j)$ și $Post(p_i, t_j)$, $Inh(p_i, t_j)$ și $Test(p_i, t_j)$, $\forall t_j \in T$ primesc valori întregi nenegative, iar dacă $p_i \in P_c$ este o C -locație, atunci $\forall t_j \in T_c$ aceste funcții vor primi valori reale pozitive;
- 3) pentru $\forall h(p_i) = D$ și $\forall h(t_j) = C$ funcțiile de incidență înainte Pre și de incidență înapoi $Post$ verifică relația $Pre(p_i, t_j) = Post(p_i, t_j)$;
- 4) marcajul curent (M, x) al rețelei este determinat de vectorul numărului de jetoane $M = (m_i, p_i \in P_d)$ în D -locații și de vectorul marcării continue $x = (x_k, p_k \in P_c)$ a C -locațiilor. În starea inițială rețeaua are un marcaj inițial (M_0, x_0) .

Fiecărei astfel de rețea RPH îi corespunde o matrice de incidență W :

$$W = [W_{ij}]_{n \times m}, \text{ unde } W_{ij} = Post(p_i, t_j) - Pre(p_i, t_j).$$

A treia condiție stabilește faptul că un arc trebuie să lege o C -tranziție cu o D -locație, dacă un arc reciproc există. Aceasta permite asigurarea faptului că marcajul D -locațiilor trebuie să rămână totdeauna o valoare întreagă, oricare ar fi evoluția marcajelor ce se produc în rețea.

Pentru a deosebi în reprezentarea lor grafică D -locații de C -locații și D -tranziții de C -tranziții și a arcelor respective, este folosită reprezentarea grafică din figura 4.10 a primitivelor RPH .

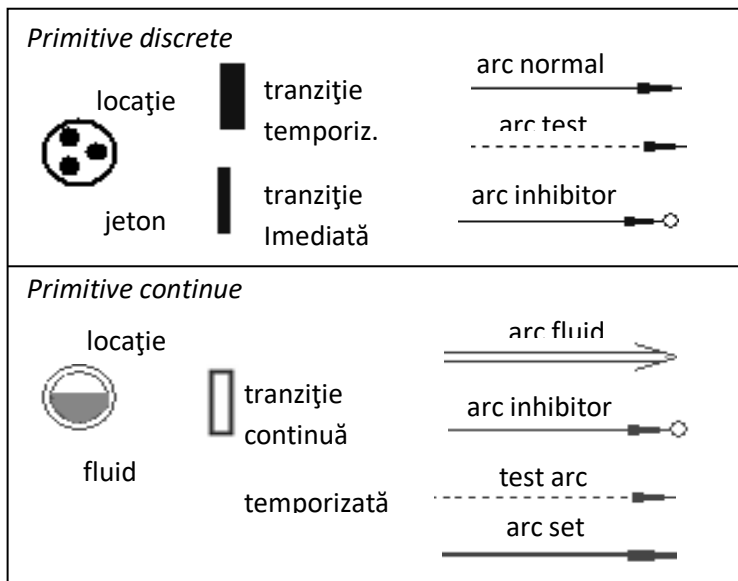

Figura 4.10. Primitivele rețelei RPH.

În Fig.4.10 sunt reprezentate opțiunile posibile de conectare a arcelor rețelei RPH cu tranzițiile discrete și continue respective.

În continuare, pentru a distinge tranzițiile și locațiile continue de cele discrete vom nota prin $u_k \in T_C$ tranzițiile continue, iar prin $b_k \in P_C$ locațiile continue.

Regulile de validare și declanșare a tranzițiilor. O tranziție discretă $t_j \in T_D(M)$ ($u_j \in T_C(M)$) este validată de marcajul current M dacă numărul de jetoane în locațiile discrete (continue) incidente înainte este mai mare sau egal cu ponderea arcelor respective ce leagă aceste locații cu tranziția dată.

O tranziție validată poate fi declanșată. Declanșarea unei D -tranziții t_j constă în a retrage $Pre(p_i, t_j)$ jetoane din fiecare locație p_i de intrare la tranziția t_j și de a adăuga $Post(p_i, t_j)$ jetoane în fiecare locație de ieșire a acestei tranziții. Declanșarea unei cantități r a unei C -tranziții u_j revine de a retrage $r \cdot Pre(p_i, u_j)$ de fluid din fiecare locație b_i de intrare la tranziția u_j și de a adăuga $r \cdot Post(p_i, t_j)$ fluid în fiecare din locațiile b_j de ieșire din u_j .

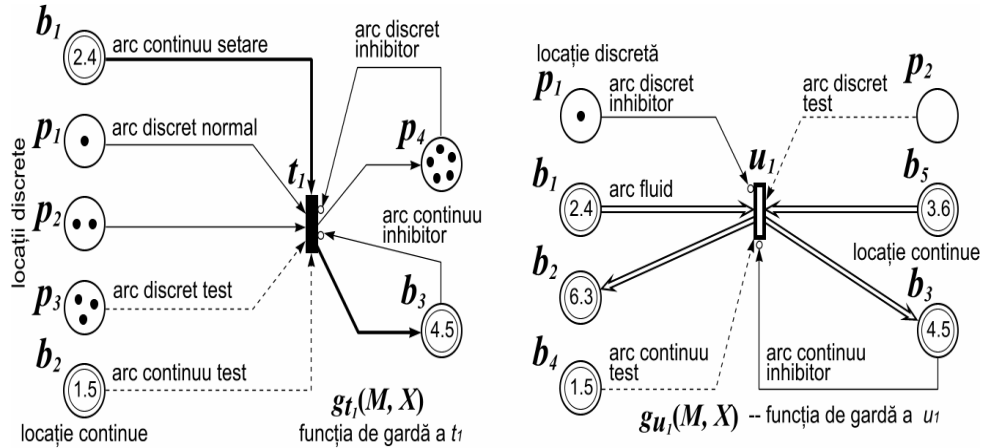

Figura 4.11. Opțiunile posibile de conectare a arcelor rețelei RPH cu tranzițiile discrete și continue

Marcajul unei C -locații este reprezentat de un număr real, o unitate a cărui este numită cantitate de fluid, iar marcajul unei D -locații este reprezentat, ca de obicei, prin puncte negre, numite jetoane.

O tranziție discretă $t_j \in T_D(M)$ (continuă $u_j \in T_C(M)$) validată va declanșa dacă nu există o altă tranziție $t_k \in T_D(M)$, ($u_k \in T_C(M)$), validată ce are o prioritate mai mare.

Fie σ este o secvență de declanșări ale tranzițiilor și $\bar{\sigma}$ este vectorul caracteristic asociat la σ . Dimensiunea vectorului $\bar{\sigma}$ este egală cu numărul k de tranziții ale rețelei. O componentă $\bar{\sigma}_j$ a vectorului $\bar{\sigma}$ reprezintă numărul de declanșări ale tranziției t_j în secvența de declanșări σ și acest număr va fi notat $N_j = N(t_j)$. Dacă t_j este o D -tranziție, atunci N_j este un număr întreg, iar dacă t_j este o C -tranziție, atunci N_j este un număr real.

Se poate de determinat marcajul accesibil M din marcajul inițial M_0 , prin declanșarea secvenței σ , $M_0[\sigma > M]$, utilizând relația fundamentală [2]:

$$M = M_0 + W \cdot \bar{\sigma}$$

Relația fundamentală a unei rețele RHG este identică cu relația fundamentală a unei rețele RHG discrete. Deci putem prevedea că toate proprietățile rețelelor RPG discrete ce revin din această relație pot fi transpuse și la rețelele RHG. În particular, rezultatele în ce constă invariantele de marcaj și de declanșare sunt identice atât pentru o rețea RHG, cât și pentru o rețea RPG discretă.

O rețea Petri hibridă temporizată este cuplul $RPHT = \langle RPH, \theta, V \rangle$, unde:

□ RHG este o rețea Petri hibridă marcată în care mulțimea tranzițiilor discrete T_D este partiționată astfel încât $T_D = T_\tau \cup T_0$, $T_D = T_\tau \cap T_0 = \emptyset$:

- T_τ este mulțimea tranzițiilor temporizate cu o durată de declanșare finită;
- T_0 este mulțimea tranzițiilor imediate cu o durată de declanșare nulă;

□□ $\theta : T \longrightarrow \mu P \times IR^+$ este funcția ce determină parametrul de temporizare a declanșării a unei tranziții validate $t \in T(M)$:

- dacă $\square t$ este o tranziție temporizată, atunci $\theta(t, M) = d(t, M)$ este durata de declanșare a tranziției $t \in T_c(M)$ în marcajul curent M ;

- dacă t' este o tranziție imediată, atunci $\theta(t', M)$ este ponderea acestei tranziții ce determină probabilitatea de declanșare $a(t', M) = \theta(t', M) / \sum_{t_k \in T_0(M)} \theta(t_k, M)$ a tranziției $t \in T_0(M)$ în marcajul curent M , care descrie un selector probabilistic de alegere liberă a tranzițiilor în conflict structural $t' \in {}^*p$ relativ la locația p , astfel încât $0 \leq a(t', M) \leq 1$, $\sum_{(t' \in {}^*p)} a(t', M) = 1$;

- $V : T_C \times \mu P \rightarrow IR_+$ este funcția ce determină viteza maximă de declanșare asociată la o C -tranziție continuă u_j , astfel încât nivelul locației continue x_j se va schimba în mod continuu;

- μP este multisetul mulțimii locațiilor P , iar IR^+ este mulțimea numerilor reale nenegative.

Starea unei rețele $RHGT$ este definită de către marcajul său. Pentru o rețea $RHGT$ temporizată (hibridă sau nu) marcajul curent M se va descompune în $M = M^r + M^n$, unde M^r și M^n sunt respectiv *marcajul rezervat* și *marcajul ne rezervat* al rețelei. Numai marcajul nerezerovat M^n este luat în considerație pentru validarea tranzițiilor. Mai mult, vitezele de declanșare ale C -tranzițiilor sunt deduse din acest marcaj nerezerovat. O stare a rețelei RHG nu are o durată, fiindcă marcajul C -locațiilor variază în mod continuu. Totuși, există un interval de timp când marcajul D -locațiilor și vitezele de declanșare ale C -tranzițiilor rămân constante.

În acest caz se poate de definit o *stare de funcționare invariantă*, numită în continuare *IB-stare* (din engl. *Invariant Behavior State*). O *IB-stare* corespunde deci marcajului D -locațiilor și vitezelor de declanșare a C -tranzițiilor. Diferite ocurențe de evenimente pot produce o schimbare de *IB-stare* a rețelei RHG , printre care putem distinge *evenimente produse de partea discretă* și *evenimente produse de partea continuă a acestei rețele RHG*. O D -tranziție t_j , ce este validată la momentul τ , este declanșată la momentul $\tau + d_j$. Ocurența evenimentului la momentul $\tau + d_j$ este de natură discretă și ea provoacă declanșarea D -tranziției.

Îndată ce marcajul nerezerovat M^n al unei C -locații atinge valoarea zero datorită părții continue, se va produce un eveniment, care va conduce la o modificare a vitezelor de declanșare a C -tranzițiilor respective. Însă îndată ce marcajul nerezerovat al unei C -locații p_i de la intrarea unei D -tranziții t_j va atinge valoarea $Pr e(p_i, t_j)$ și, ca urmare, va autoriza validarea acestei D -tranziții, îndată se va produce un eveniment ce consideră în același timp atât partea continuă, cât și partea discretă a rețelei RHG temporizată.

Mulțimea marcajelor accesibile ale unei rețele RHG temporizate este inclusă în mulțimea de marcaje accesibile ale rețelei RHG autonome subiacente acestei rețele temporizate. Un marcaj curent $M(\tau)$ la momentul de timp τ este dedus din marcajul inițial $M(0)$, folosind relația fundamentală:

$$M(\tau) = M(0) + W(\bar{\sigma}(\tau)) + \int_{u=0}^{\tau} v(u) du,$$

unde $M(\tau)$ este marcajul curent la momentul τ , iar W este matricea sa de incidență.

În această relație vectorul caracteristic $\bar{\sigma}(\tau)$ reprezintă numărul de declanșări ale fiecărei D -tranziții (interpretare discretă) între momentul inițial $\tau_0 = 0$ și momentul curent τ . Componentele asociate la C -tranziții sunt egale cu zero. Componentele vectorului de viteze $v(\tau)$ reprezintă vitezele de declanșare instantanee ale C -tranzițiilor la momentul τ . Componentele vectorului $v(\tau)$ asociate la D -tranziții sunt egale cu zero. Această relație separă evoluția discretă de evoluția continuă. Ea reprezintă o traiectorie în spațiul discret-continuu al rețelei Petri hibride temporizate.

În continuare, analiza modelelor de rețele RHG temporizate ce descriu funcționarea unei bănci comerciale va fi efectuată prin simularea vizuală a acestora folosind simulatorul VPNP tool [7].

EXPORTUL DE VINURI DIN REPUBLICA MOLDOVA , 2001-2011*

Anii	Vin și must din struguri (2204)		<i>din care:</i>					
	Cantitatea, dal	Valoarea, mii dolari SUA	Vin spumos (220410)		Vin din struguri (22042)		Alte musturi de struguri (220430)	
			Cantitatea, dal	Valoarea, mii dolari SUA	Cantitatea, dal	Valoarea, mii dolari SUA	Cantitatea, dal	Valoarea, mii dolari SUA
1	2	3	4	5	6	7	8	9
2001-total, din care:	21326299,5	154856,8	434274,5	5996,7	13246183,9	118374,8	7645841,1	30485,3
Țările CSI	20875284,3	151304,6	421568,6	5838,2	12843310,8	115087,3	7610404,9	30379,1
Țările Uniunii Europene	363778,8	2791,1	7133,4	92,7	323709,2	2607,3	32936,2	91,1
Alte țări	87236,4	761,1	5572,5	65,8	79163,9	680,2	2500,0	15,1
2002-total, din care:	23999823,2	170945,7	440595,2	5846,3	14927335,2	130792,8	8631892,8	34306,6
Țările CSI	23183894,9	165617,5	420691,9	5573,7	14481545,5	126706,3	8281657,5	33337,5
Țările Uniunii Europene	714271,8	4251,0	5973,1	99,3	358063,4	3182,6	350235,3	969,1
Alte țări	101656,5	1077,2	13930,2	173,3	87726,3	903,9	-	-
2003-total, din care:	28021584,7	215159,7	547003,7	7999,7	19669966,2	172877,4	7804614,8	34282,6
Țările CSI	26876182,9	207464,1	527118,9	7666,9	19156126,3	167442,8	7192937,7	32354,4
Țările Uniunii Europene	967866,6	6224,0	14395,3	222,6	357332,6	4172,5	596138,7	1828,9
Alte țări	177535,2	1471,6	5489,5	110,2	156507,3	1262,1	15538,4	99,3
2004-total, din care:	29441694,6	249231,8	779423,6	11368,5	22024374,2	204484,3	6637896,8	33379,0
Țările CSI	28809666,3	241177,7	762708,4	11017,4	21518520,5	197419,7	6528437,4	32740,6
Țările Uniunii Europene	415788,7	6001,2	9402,9	201,6	406385,8	5799,6	-	-
Alte țări	216239,6	2052,9	7312,3	149,5	99467,9	1265,0	109459,4	638,4
2005-total, din care:	32154866,6	278142,1	776923,9	11106,8	24649585,2	233838,1	6728357,5	33197,2
Țările CSI	31189750,5	265483,2	742141,2	10427,3	23965463,5	223747,4	6482145,8	31308,5
Țările Uniunii Europene	654274,5	9435,6	27799,7	558,2	600894,6	8753,5	25580,2	123,9
Alte țări	310841,6	3223,3	6983,0	121,3	83227,1	1337,2	220631,5	1764,8
2006-total, din care:	19413516,5	160875,7	183170,9	3292,2	14367501,9	133476,7	4862843,7	24106,8
Țările CSI	13428973,2	122088,4	137232,3	2332,7	9931171,5	101919,7	3360569,4	17836,0
Țările Uniunii Europene	5712755,9	35066,6	27250,4	598,5	4338839,1	29582,9	1346666,4	4885,2
Alte țări	271787,4	3720,7	18688,2	361,0	97491,3	1974,1	155607,9	1385,6

1	2	3	4	5	6	7	8	9
2007-total, din care:	10344642,9	106418,5	256151,8	5534,3	6328838,5	77958,2	3759652,6	22926,0
Țările CSI	9123570,7	86873,6	213643,2	4478,9	5207514,2	59934,9	3702413,3	22459,8
Țările Uniunii Europene	1056090,7	16987,7	15350,2	417,8	1040740,5	16569,9	-	-
Alte țări	164981,5	2557,2	27158,4	637,6	80583,8	1453,4	57239,3	466,2
2008-total, din care:	11922224,3	153477,3	323854,3	7374,1	8657690,0	126266,8	2940680,0	19836,4
Țările CSI	10406838,2	127748,9	284395,8	6375,0	7396617,0	103471,5	2725825,4	17902,4
Țările Uniunii Europene	1152689,4	20789,4	16354,9	521,4	1136334,5	20268,0	-	-
Alte țări	362696,7	4939,0	23103,6	477,7	124738,5	2527,3	214854,6	1934,0
2009-total, din care:	9633001,3	128700,2	286400,8	6883,0	9281298,8	121306,0	65301,7	511,2
Țările CSI	8014035,2	103992,3	246250,9	5843,0	7717445,4	97731,6	50338,9	417,7
Țările Uniunii Europene	1079449,9	19391,8	19075,5	570,1	1060374,4	18821,7	-	-
Alte țări	539516,2	5316,1	21074,4	469,9	503479,0	4752,7	14962,8	93,5
2010-total, din care:	12606879,2	137870,8	318550,9	6999,5	12283572,7	130861,9	4755,6	9,4
Țările CSI	10729236,5	110645,6	281046,1	6134,3	10443434,8	104501,9	4755,6	9,4
Țările Uniunii Europene	1122436,8	18318,8	14631,1	390,2	1107805,7	17928,6	-	-
Alte țări	755205,9	8906,4	22873,7	475,0	732332,2	8431,4	-	-
2011-total, din care:	12116142,9	132485,2	428930,6	10211,0	11552991,6	121413,3	134220,7	860,9
Țările CSI	9862123,7	100927,1	362652,1	8651,3	9499471,6	92275,8	-	-
Țările Uniunii Europene	1469983,6	20640,7	21269,3	538,9	1314493,6	19240,9	134220,7	860,9
Alte țări	784035,6	10917,4	45009,2	1020,8	739026,4	9896,6	-	-
<ul style="list-style-type: none"> • Informația nu include operațiunile de export-import a întreprinderilor din stîngă a Nistrului și mun. Bender. 								
Sursa datelor: informația BNS; declarațiile Serviciului Vamal; informația Direcției statistice a comerțului exterior și serviciilor								

ANEXA 40

Tabelul 1. Investiții în capitalul fix după forme de proprietate a întreprinderilor din Republica Moldova (2001-2010)

Indicatori economici	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
<i>Venituri din vânzări (cifra de afaceri) ai industriei vinicole, mln lei</i>	2 413,4	2 916,2	3 648,8	3 732,9	4 316,4	2 508,2	1 871,0	2 282,0	1 887,1	2 410,2
Tempoul de creștere față de anul precedent, %	100,0	120,8	125,1	102,3	115,6	58,1	74,6	122,0	82,7	127,7
<i>Efectivul de salariați la sf.anului – industria vinicolă, persoane</i>	10740	11579	12557	14113	15119	11729	9991	9020	8018	7109
Salariul mediu în industria vinicolă, lei	782.2	931.9	1053.6	1147.9	1275.5	1205.6	1496.0	1905.7	1971.2	2152.9
Tempoul de creștere față de anul precedent, %	-	119,1	113,1	108,9	111,1	94,5	124,1	127,4	103,4	109,2
<i>Ponderea salariaților ind.vinicole în totalul industriei prelucrătoare,%</i>	10,4	11.3	12.0	13.3	14.2	11.5	9.8	9.4	9.4	8.6
Ponderea pensionarilor în totalul angajaților în industria prelucrătoare, %	2.9	2.9	3.4	3.7	4.0	4.3	4.8	5.4	5.5	5.9
<i>Efectivul de salariați, total în industria prelucrătoare, persoane</i>	103252	102081	104295	105989	106168	102207	102088	95709	85152	82797
Salariul mediu în industria prelucrătoare, lei	835,5	971,8	1216,1	1417,8	1651,6	1914,5	2314,1	2762,8	2800,8	3079,8
Tempoul de creștere față de anul precedent, %	-	116,3	125,1	116,6	116,5	115,9	120,9	119,4	101,4	110,0
Ponderea pensionarilor industriei vinicole în industria prelucrătoare,%	1.5	1.4	1.5	1.6	1.8	2.0	2.5	3.3	3.8	4.8

Sursă: întocmit de autor în baza datelor Anuarului Statistic al Republicii Moldova, 2011.

Tabelul 2. Indicatorii economici ai industriei de fabricare a vinului (D1593) în Republica Moldova, 2001-2010

Forme de proprietate	Milioane lei										Procente									
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Total	2315,1	2804,2	3621,7	5140,0	7796,5	11012,3	15335,8	18224,8	11123,6	13 098,7	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Publică	715,2	1090,2	1254,4	1676,1	2552,2	3 702,8	3 845,9	4 307,1	3 159,1	3 931,6	30,9	38,9	34,7	32,6	32,7	33,6	25,1	23,6	28,4	30
Privată	667,9	936,8	1319,1	1655,0	2741,1	4 026,2	6 346,1	7 899,7	4 701,2	5 375,4	28,8	33,4	36,4	32,2	35,2	36,6	41,3	43,4	42,3	41
Mixtă	148,1	76	118,1	187,1	262	316,7	289,4	265	223	208,6	6,4	2,7	3,3	3,6	3,4	5,9	1,9	1,5	2	1,6
Straină	219,8	145,6	179,2	497,2	686,4	1399,80	1 957,3	2 406,8	1 080,4	1 368,1	9,5	5,2	4,9	9,7	8,8	12,7	12,8	13,2	9,7	10,4
Total mixte	564,1	555,6	750,9	1124,6	1555,0	1566,80	2 897,1	3 346,2	1 959,9	2 215,0	24,4	19,8	20,7	21,9	19,9	14,2	18,9	18,3	17,6	16,9

EXTRAS
din Contractul de muncă,
referitor la ajutoarele materiale și indemnizațiile salariaților SA „CRICOVA”,
2011-2012

8.2. Salariaților care îmbină munca cu studiile lui se acordă garanții și compensații, prevăzute de articolele 178-182 ale Codului muncii și de Regulamentul cu privire la acordarea unor garanții și compensații salariaților care îmbină munca cu studiile, aprobat prin HG nr.435 din 23 aprilie 2007.

8.3. În cazul încetării contractului individual de muncă salariaților li se acordă garanții și compensații, prevăzute de articolele 183-184 din Codul muncii.

8.6. Salariații vor beneficia de prime, compensații, ajutoare materiale și alte plăți de acest gen în următoarele cazuri:

- a) Se stabilește salariaților Combinatului de gen feminin, ce au vechime în muncă la combinat mai amre de 1 an, pentru rezultate bune în activitatea de muncă și buna execuție a obligațiilor de muncă, o primă în mărime de 400 per persoană. Prima se acordă în ajunul de 8 martie.
- b) Se stabilește salariaților Combinatului o primă în mărime de de 600 lei la fiecrae din sărbătorile de Sfintele Paști și Crăciun.
- c) Se stabilește pensionarilor, foști salariați ai Combinatului, un ajutor matetrial în mărime de 200 lei la fiecare din sărbătorile de Sfintele Paști și Crăciun.
- d) Se stabilește salariaților Combinatului o primă în mărime de de 400 lei în legătură cu sărbătoarea Festivalului Vinului (luna octombrie a fiecărui an).
- e) Se stabilește salariaților Combinatului care au participat la elaborarea sau implementarea noilor mărci de producție, precum și celor care au contribuit la obținerea rezultatelor pozitive la diferite concursuri internaționale, o primă în mărime de până la 15000 lei.
- f) Se stabilește salariaților Combinatului prime pentru propuneri de raționalizare la restabilirea tehnicii învechite sau trecute la pierderi (a se anexa calculele de eficiență economică și cuantumul primei).
- g) Se stabilește salariaților Combinatului o primă pentru vechime în muncă la Combinat de 15, 20, 25, 30, 35 ani – a câte 80 lei pentru fiecre an de activitate.
- h) Se stabilește, cu excepțiile prevăzute în lit. i) din prezentul punct al prezentului Contract, salariaților Combinatului ce au o vechime în muncă la Combinat de peste 10 ani, prime pentru date jubiliare – 40, 50, 60, 65, 70 ani – a câte 30 de lei pentru fiecare an.
- i) Se stabilește salariaților Combinatului sectorului Pază, Fermelor agricole „Criuleni”, „Lucești” și „Gavanoasa” ale Combinatului, ce au o vechime de muncă la Combinat de peste 5 ani prime pentru date jubiliare – 40,50, 60, 65, 70 ani – a câte 30 lei pentru fiecare an.
- j) Se stabilește, cu excepțiile prevăzute în lit. k) din prezentul punct al prezentului Contract, salariaților Combinatului, care lucrează la Combinat și ating vârsta de pensionare, o primă la atingerea vârstei de pensie, după cum urmează:
 - ✓ vechimea în muncă la Combinat 10-20 ani – în mărimea 1(unui) salariu mediu lunar, calculat reieșind din salariul anual pentru ultimul an de de muncă al salariatului;
 - ✓ vechimea în muncă la Combinat 20-25 ani - a câte 300 de lei pentru fiecrae an;
 - ✓ vechimea în muncă la Combinat 25-30 ani - a câte 350 de lei pentru fiecrae an;
 - ✓ vechimea în muncă la Combinat 30-35 ani a câte 400 de lei pentru fiecrae an;
 - ✓ vechimea în muncă la Combinat peste 35 ani – acâte 450 lei pentru fiecare an.
- k) Se stabilește salariaților Combinatului din cadrul sectorului de Pază Fermelor agricole „Criuleni”, „Lucești” și „Gavanoasa” ale Combinatului, care lucrează la Combinat și ating vârsta de pensie, o primă la la atingerea vârstei de pensie, după cum urmează:
 - ✓ vechimea în muncă la Combinat de peste10 ani – în mărimea 1(unui) salariu mediu lunar, calculat reieșind din din salariu mediu anual pentru ultimul an de muncă al salariatului.
- l) Se stabilește salariaților Combinatului, pentru rezultate bune în activitatea de muncă și buna execuție a obligațiilor de muncă, o primă anuală în formă naturală (vin spumant). Prima se acordă în ajunul sărbătorilor de iarnă(Anul Nou și Crăciunul) în următorul mod:
 - a câte 2 (două) sticle de vin spumant per persoană – salariaților Combinatului angajați pe un termen nedeterminat;

- a câte 1(una) sticlă de vin spumant per persoană – salariaților Combinatului angajați pe un termen determinat, cu condiția că aceștea au lucrat cumulativ la Combinat pe parcursul unui an mai mult de 6 luni, și pensionarilor, foști salariați al Combinatului.
- m) Se oferă de Crăciun din contul mijloacelor Combinatului copiilor salariaților cu vârsta de până la 14 ani. Cheltuirea mijloacelor acestui fond se efectuează la hotărârea comună a Patronului și Sindicatului.
- n) Se stabilește salariaților permanenți care lucrează în condiții de muncă subterană plata de compensare pentru munca prestată în mărime de 300 lei lunar pentru condițiile nocive, iar pentru angajații care activează în condiții nocive partea terestră se stabilește plata de compensare în mărime de 50 lei fiecăruia lunar.
- o) Patronul are dreptul de a stabili salariaților Combinatului din cadrul Fermelor agricole ale Combinatului de Vinuri SA „Cricova”, pentru buna executare a recoltei de struguri de poamă, o primă anuală în formă naturală (struguri de poamă). Patronul stabilește cuantumul primei pentru fiecare fermă agricolă a Combinatului de Vinuri SA „Cricova” în parte. Patronul lasă la discreția conducătorilor de Ferme agricole a Combinatului de Vinuri SA „Cricova” dreptul ca aceștea să stabilească, în dependență de aportul adus, gradul de calificare, vechimea în muncă al salariaților ș.a. factori, titularii de primă, modul și cuantumul de repartizare a primei între titularii de primă.
- p) Patronul organizează hrana salariaților Combinatului în cadrul cantinelor organizate de Patron. Costul hranei în cantinele Patronului este din contul salariaților. În cazul salariaților Combinatului din cadrul Fermelor agricole „Criuleni”, „Lucești” și „Gavanoasa” ale Combinatului de Vinuri SA „Cricova”, Patronul din contul său compensează și suportă parțial costul hranei în cantinele Patronului, și anume: Patronul suportă din contul său toate costurile în sumă de 15 lei la o rație alimentară pe zi a unui salariat, în cazul în care costul unei rații alimentare de zi a unui salariat depășește suma de 15 lei, costuri peste suma de 15 lei sunt din contul salariatului respectiv.
- q) În caz de deces a rudelor apropiate de gradul 1 ale salariatului(soț, soție, mama, tat, copii) sau a pensionarilor de acordat ajutor bănesc în mărime de 1200 lei. Transportul, sicriul și crucea se eliberează gratuit de către Combinat.
- r) Se stabilește salariaților Combinatului, care au o vechime de muncă la Combinat de peste 1 an, un ajutor material în mărime de 1000 lei cu ocazia primei căsătorii a salariatului.
- s) Se stabilește salariaților Combinatului, care au o vechime de muncă la Combinat de peste 1 an, un ajutor material în mărime de 500 lei cu ocazia primei căsătorii a fiecărui copil al său.
- t) Patronul alocă anual până la 100.000 lei în scopul acordării ajutorului material în cazurile de îmbolnăvire a salariatului Combinatului.
- u) Patronul compensează salariaților Combinatului din cadrul subdiviziunii „Serviciul Pază și Securitate Economică” a Combinatului de Vinuri SA „Cricova” cheltuielile făcute de către aceștea în legătură cu trecerea comisiei medicale pentru obținerea sau confirmarea dreptului de portarmă.
- v) Pe timp de vară salariaților Combinatului (ererea acestora) li se acordă transport din mijloacele Combinatului pentru plecare la odihnă (mare, munte) pentru o distanță tur-retur de până la 500 km.
- w) Se stabilește un ajutor material în mărime de 150 lei la fiecare pensionar, fost salariat al Combinatului, care deține statutul de veteran de război al celui de al II Război Mondial, participant la conflictele armate internaționale cu participarea fostei URSS, luptător pentru independența Republicii Moldova.
- x) Stimularea ăpensionarilor – pensionari de Onoare al Combinatului se efectuează conform anexei 5 la prezentul Contract.

**ANCHETA SOCIOLOGICĂ
de evaluare a CV la nivel de întreprindere**

Asociația Sociologilor și Demografilor din R.Moldova studiază problemele Calității Vieții în țară. Dorim să aflăm opinia Dvs pe marginea acestei probleme și pentru aceasta va oferim posibilitatea de a participa la un Sondaj Public. Citiți cu atenție fiecare întrebare și luați în cerculeț răspunsurile care vă corespund opiniei Dvs. Vă rugăm să răspundeți sincer și corect. *Vă mulțumim anticipat pentru participare la studiu.*

- 1. În ce măsură sunteți satisfăcuți de locul de muncă?**
 - a. Satisfăcut
 - b. Mai degrabă satisfăcut decât nesatisfăcut
 - c. Nesatisfăcut
- 2. Care sunt sursele Dvs de venituri ?**
 - a. salariul
 - b. pensie
 - c. bursă studentască
 - d. remitențe de peste hotare
 - e. indemnizații
 - f. alte surse
- 3. Saraiul Dvs mediu lunar?**
 - a. Până la 1000 lei
 - b. De la 1001-2000 lei
 - c. De la 2001-3000 lei
 - d. De la 3001-4000 lei
 - e. Peste 4000 lei
- 4. Tipul locuinței la Dvs:**
 - a. Casă pe pământ, cu spațiul de....
 - b. Apartament, cu spațiul de
 - c. În cămin, cu spațiul de
 - d. Închiriez un apartament...
 - e. Alte variante (locuiesc cu părinții, cu buneii...)
- 5. Cât vă costă întreținerea lunară a locuinței și serviciile comunale?**
 - a. Până la 1000 lei
 - b. De la 1001-1500 lei
 - c. De la 1501-2000 lei
 - d. De la 2001-2500 lei
 - e. De la 2501-3000 lei
 - f. Peste 3000 lei
- 6. Care este venitul mediu lunar al familiei, luând în considerare toate sursele de venituri?**
 - a. Până la 1000 lei
 - b. De la 1000-2000 lei
 - c. De la 2001-3000lei
 - d. De la 3001- 4000 lei
 - e. De la 4001-5000 lei
 - f. De la 5001-6000 lei
 - g. Peste 6000 lei
- 7. În ce localitate locuiți Dvs?**
 - a. În orașul Chișinău
 - b. În suburbie....
 - c. În centrul raional
 - d. În comună
- 8. Dispuneți de gospodărie auxiliară?**
 - a. Teren agricol
 - b. Grădină din jurul casei
 - c. Nu dispun

- 9. Nivelul de dotare al locuinței Dvs cu utilități?**
- a. Disponibilitatea de apă caldă
 - b. Prezența de apă rece
 - c. Disponibilitatea de gaze naturale
 - d. Disponibilitatea de energie electrică
 - e. Prezența unei fântâni sau robinet.
- 10. Gradul de dotare a al locuinței Dvs cu surse domotice:**
- a. Telefon
 - b. Radio
 - c. Calculator
 - d. Televizor
 - e. Frigider
 - f. Mașină de spălat
 - g. Automobil
 - h. Altceva (indicați)...
- 11. Ce mijloc de transport utilizați pentru a vă deplasa la serviciu?**
- a. Merg pe jos
 - b. Folosesc bicicleta
 - c. Folosesc transportul public
 - d. Folosesc rutiera
 - e. Merg cu automobilul propriu
- 12. De unde procurați produse alimentare și bunuri de uz casnic?**
- a. De la Chișinău
 - b. Din suburbie....
 - c. Din centrul raional
 - d. Din comună
- 13. Cum evaluați mediul ecologic din țară?**
- a. Satisfăcător
 - b. Nesatisfăcător
 - c. Mii greu să mă pronunț
- 14. Unde preferați să petreceți concediul?**
- a. Plec la mare, la munte (subliniați)
 - b. Plec pe foaie turistică
 - c. Plec în vizită la prieteni sau rude (subliniați)
 - d. Îngrijesc gospodăria casnică
 - e. Nu plec nicăieri
- 15. Dacă aveți copii, cu ce se ocupă dâșii?**
- a. Am un micuț care se află încă acasă sau umblă la grădiniță
 - b. Am un micuț acasă și unul care umblă la grădiniță
 - c. Am un elev de clase primare
 - d. Am un copil ce face studii la liceu sau la colegiu
 - e. Am un copil student la universitate
 - f. Am un copil se face studii de master sau de doctorat
- 16. Sunt în familia Dvs persoane inapte de muncă?**
- a. Pensionar
 - b. Invalid
 - c. Copii
- 17. Sunteți mulțumit de bugetul familiei Dvs?**
- a. Destul de mulțumit
 - b. Parțial sunt mulțumit
 - c. Nu sunt mulțumit
- 18. Cum ați evalua viață în Republica Moldova?**
- a. Sunt satisfăcut
 - b. Mai degrabă satisfăcut decât nesatisfăcut
 - c. Nesatisfăcut

19. Cum evaluați relațiile interpersonale la serviciu?

Relațiile de muncă	Bune	Destul de bune	Mai mult bune decât rele	Mai degrabă rele decât bune	Nu pot să mă exprim
a. cu conducătorul					
b. cu colegii de lucru					

20. Genul Dvs:

- a. Feminin
- b. Masculin

21. Naționalitatea Dvs:

- a. Moldovean (român)
- b. Ucrainean
- c. Rus
- d. Gagauz
- e. Bulgar
- f. Altă naționalitate, indicați...

22. Numărul de membri ai gospodăriei casnice ai Dvs, inclusiv:

Un membru	f. Angajați în câmpul muncii
b. Doi membri	g. Pensionari
c. Trei membri	h. Copii
d. Patru membri	
e. Mai mulți de patru membri	

23. Activați în calitate de:

- a. Muncitor
- b. Maistru, șef de brigadă
- c. Șef de secție
- d. Lucrător al aparatului de conducere
- e. Specialist principal

24. Vârsta Dvs?

- a. De la 18 – la 25 ani
- b. De la 26 - la 50 ani
- c. De la 51 și mai mulți ani

25. Nivelul Dvs de studii?

- a. Studii medii incomplete (9 clase)
- b. Studii medii generale (10-12 clase)
- c. Studii medii de specialitate
- d. Studii superioare
- e. Grad științific

26. Ce limbi străine cunoașteți?

a. Engleză	d. Italiană
b. Franceză	e. Spaniolă
c. Germană	f. Alte limbi, indicați care...

Sursă: elaborată de autor

Vă mulțumim pentru participare la sondaj!

**Rezultatele Sondajului public pe marginea evaluării CV a angajaților întreprinderilor vinicole,
(aprilie 2012)**

Q1 În ce măsură sunteți satisfăcuți de locul de muncă?					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Satisfacut	95	38.8	39.1	39.1
	Mai degraba satisfacut decat nesat	76	31.0	31.3	70.4
	Nesatisfacut	72	29.4	29.6	100.0
	Total	243	99.2	100.0	
Missing	System	2	.8		
Total		245	100.0		

Multiple Response

Q2 Care sunt sursele Dvs de venituri ?				
		Responses		Percent of Cases
		N	Percent	
Q2(a)	Salariu	216	77.1%	95.2%
	Pensie	51	18.2%	22.5%
	Bursa studenteasca	1	.4%	.4%
	Remitente de peste hotare	9	3.2%	4.0%
	Indemnizatii	3	1.1%	1.3%
Total		280	100.0%	123.3%
a Group				

Q3 Saraiul Dvs mediu lunar?					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	pana la 1000 lei	8	3.3	3.3	3.3
	de la 1001-2000 lei	98	40.0	40.5	43.8
	de la 2001-3000 lei	93	38.0	38.4	82.2
	de la 3001-4000 lei	21	8.6	8.7	90.9
	peste 4000 lei	22	9.0	9.1	100.0
	Total		242	98.8	100.0
Missing	System	3	1.2		
Total		245	100.0		

Frequencies

Q4 Tipul locuinței la Dvs					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Casa pe pamant	159	64.9	65.2	65.2
	Apartament	55	22.4	22.5	87.7
	In camin	6	2.4	2.5	90.2
	Inchiriez apartament	10	4.1	4.1	94.3
	Cu parintii, buneii, etc	14	5.7	5.7	100.0
	Total	244	99.6	100.0	
Missing	System	1	.4		
Total		245	100.0		

Frequencies

Q4_ Spațiul locuinței Dvs					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	10	2	.8	2.3	2.3
	14	2	.8	2.3	4.6
	19	1	.4	1.1	5.7
	24	1	.4	1.1	6.9
	29	1	.4	1.1	8.0
	36	1	.4	1.1	9.2
	38	1	.4	1.1	10.3
	40	1	.4	1.1	11.5
	42	1	.4	1.1	12.6
	43	1	.4	1.1	13.8
	46	2	.8	2.3	16.1
	48	1	.4	1.1	17.2
	51	2	.8	2.3	19.5
	54	3	1.2	3.4	23.0
	56	1	.4	1.1	24.1
	57	1	.4	1.1	25.3
	58	1	.4	1.1	26.4
	59	1	.4	1.1	27.6
	60	7	2.9	8.0	35.6
	62	3	1.2	3.4	39.1
64	3	1.2	3.4	42.5	
65	3	1.2	3.4	46.0	
70	1	.4	1.1	47.1	
72	2	.8	2.3	49.4	

	74	2	.8	2.3	51.7
	76	1	.4	1.1	52.9
	78	1	.4	1.1	54.0
	80	6	2.4	6.9	60.9
	85	1	.4	1.1	62.1
	88	1	.4	1.1	63.2
	89	1	.4	1.1	64.4
	90	2	.8	2.3	66.7
	98	2	.8	2.3	69.0
	99	1	.4	1.1	70.1
	100	9	3.7	10.3	80.5
	110	1	.4	1.1	81.6
	120	3	1.2	3.4	85.1
	128	1	.4	1.1	86.2
	150	1	.4	1.1	87.4
	200	1	.4	1.1	88.5
	300	1	.4	1.1	89.7
	600	2	.8	2.3	92.0
	700	1	.4	1.1	93.1
	800	4	1.6	4.6	97.7
	900	1	.4	1.1	98.9
	1000	1	.4	1.1	100.0
	Total	87	35.5	100.0	
Missing	System	158	64.5		
Total		245	100.0		

Frequencies

Q5 Cât vă costă întreținerea lunară a locuinței și serviciile comunale?					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	pana la 1000 lei	39	15.9	16.0	16.0
	de la 1001-1500 lei	77	31.4	31.6	47.5
	de la 1501-2000 lei	47	19.2	19.3	66.8
	de la 2001-2500 lei	35	14.3	14.3	81.1
	de la 2501-3000 lei	34	13.9	13.9	95.1
	peste 3000 lei	12	4.9	4.9	100.0
	Total	244	99.6	100.0	
Missing	System	1	.4		
Total		245	100.0		

Frequencies

Q6 Care sunt veniturile medii lunare ale familiei?					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	pana la 1000 lei	3	1.2	1.2	1.2
	de la 1000-2000 lei	19	7.8	7.8	9.0
	de la 2001-3000 lei	78	31.8	32.0	41.0
	de la 3001-4000 lei	58	23.7	23.8	64.8
	de la 4001-5000 lei	50	20.4	20.5	85.2
	de la 5001-6000 lei	21	8.6	8.6	93.9
	peste 6000 lei	15	6.1	6.1	100.0
	Total	244	99.6	100.0	
Missing	System	1	.4		
Total		245	100.0		

Q7 În ce localitate locuiți Dvs?					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	In or. Chisinau	19	7.8	7.9	7.9
	In suburbie	105	42.9	43.4	51.2
	In centru raional	20	8.2	8.3	59.5
	In comuna	98	40.0	40.5	100.0
	Total	242	98.8	100.0	
Missing	System	3	1.2		
Total		245	100.0		

Q8 Dispuneți de gospodărie auxiliară?				
		Responses		Percent of Cases
		N	Percent	
Q8(a)	Teren agricol	256	98.8%	108.9%
	2	2	.8%	.9%
	3	1	.4%	.4%
Total		259	100.0%	110.2%

Frequencies

Q9_a Nivelul de dotare al locuinței Dvs cu utilități?					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Disponibilitate de apa calda	74	30.2	100.0	100.0
Missing	System	171	69.8		
Total		245	100.0		

Q9_b Nivelul de dotare al locuinței Dvs cu utilități?					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Prezenta de apa rece	199	81.2	99.5	99.5
	2	1	.4	.5	100.0
	Total	200	81.6	100.0	
Missing	System	45	18.4		
Total		245	100.0		

Q9_c Nivelul de dotare al locuinței Dvs cu utilități?					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Disponibilitate de gaze naturale	186	75.9	99.5	99.5
	2	1	.4	.5	100.0
	Total	187	76.3	100.0	
Missing	System	58	23.7		
Total		245	100.0		

Q9_d Nivelul de dotare al locuinței Dvs cu utilități?					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Disponibilitate de energie electrica	196	80.0	99.5	99.5
	2	1	.4	.5	100.0
	Total	197	80.4	100.0	
Missing	System	48	19.6		
Total		245	100.0		

Q9_e Nivelul de dotare al locuinței Dvs cu utilități?					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Prezenta unei fantani sau robinet	97	39.6	100.0	100.0
Missing	System	148	60.4		
Total		245	100.0		

Q10_Gradul de dotare a al locuinței Dvs cu surse domotice					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Telefon	227	92.7	99.6	99.6
	2	1	.4	.4	100.0
	Total	228	93.1	100.0	
Missing	System	17	6.9		
Total		245	100.0		

Q10_b Gradul de dotare a al locuinței Dvs cu surse domotice					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Radio	87	35.5	100.0	100.0
Missing	System	158	64.5		
Total		245	100.0		

Q10_c Gradul de dotare a al locuinței Dvs cu surse domotice					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Calculator	117	47.8	100.0	100.0
Missing	System	128	52.2		
Total		245	100.0		

Q10_d Gradul de dotare a al locuinței Dvs cu surse domotice					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Televizor	236	96.3	99.6	99.6
	2	1	.4	.4	100.0
	Total	237	96.7	100.0	
Missing	System	8	3.3		
Total		245	100.0		

Q10_e Gradul de dotare a al locuinței Dvs cu surse domotice					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Frigider	226	92.2	99.6	99.6
	2	1	.4	.4	100.0
	Total	227	92.7	100.0	
Missing	System	18	7.3		
Total		245	100.0		

Q10_f Gradul de dotare a al locuinței Dvs cu surse domotice					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Masina de spalat	195	79.6	99.5	99.5
	2	1	.4	.5	100.0
	Total	196	80.0	100.0	
Missing	System	49	20.0		
Total		245	100.0		

Q10_g Gradul de dotare a al locuinței Dvs cu surse domotice					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Automobil	67	27.3	100.0	100.0
Missing	System	178	72.7		
Total		245	100.0		

Q11 Ce mijloc de transport utilizați pentru a vă deplasa la serviciu?					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Merg pe jos	72	29.4	29.5	29.5
	Folosesc bicicleta	2	.8	.8	30.3
	Folosesc transportul public	61	24.9	25.0	55.3
	Folosesc rutiera	29	11.8	11.9	67.2
	Merg cu automobilul propriu	26	10.6	10.7	77.9
	Cu transport de serviciu	51	20.8	20.9	98.8
	7	1	.4	.4	99.2
	8	1	.4	.4	99.6
	9	1	.4	.4	100.0
	Total		244	99.6	100.0
Missing	System	1	.4		
Total		245	100.0		

Q12_a De unde procurați produse alimentare și bunuri de uz casnic?					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	De la Chisinau	166	67.8	100.0	100.0
Missing	System	79	32.2		
Total		245	100.0		

Q12_b De unde procurați produse alimentare și bunuri de uz casnic?					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Din suburbie	52	21.2	100.0	100.0
Missing	System	193	78.8		
Total		245	100.0		

Q12_c De unde procurați produse alimentare și bunuri de uz casnic?					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Din centrul raional	56	22.9	100.0	100.0
Missing	System	189	77.1		
Total		245	100.0		

Q12_d De unde procurați produse alimentare și bunuri de uz casnic?					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Din comuna	92	37.6	100.0	100.0
Missing	System	153	62.4		
Total		245	100.0		

Q13 Cum evaluați mediul ecologic din țară?					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Satisfacator	20	8.2	8.3	8.3
	Nesatisfacator	145	59.2	60.2	68.5
	Mi-e greu sa ma pronunt	76	31.0	31.5	100.0
	Total	241	98.4	100.0	
Missing	System	4	1.6		
Total		245	100.0		

Q14 Unde preferați să petreceți concediul?					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Plec la mare, la munte	38	15.5	15.8	15.8
	Plec pe foaie turistica	2	.8	.8	16.7
	Plec in vizita la prieteni sau rude	10	4.1	4.2	20.8
	Ingrijesc gospodaria casnica	61	24.9	25.4	46.3
	Nu plec nicaieri	129	52.7	53.8	100.0
	Total	240	98.0	100.0	
Missing	System	5	2.0		
Total		245	100.0		

Q15 Dacă aveți copii, cu ce se ocupă dâșii?					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Am un micut care se afla inca acasa sau umbla la gradinita	23	9.4	12.6	12.6
	Am un micut acasa si unul care umbla la gradinita	7	2.9	3.8	16.5
	Am un elev de clase primare	26	10.6	14.3	30.8
	Am un copil care face studii la liceu sau la colegiu	44	18.0	24.2	54.9
	Am un copil student la universitate	30	12.2	16.5	71.4
	Am un copil si face studii de master sau doctorat	7	2.9	3.8	75.3
	Am un copil la munca peste hotare	14	5.7	7.7	83.0
	Am copii casatoriti	31	12.7	17.0	100.0
	Total	182	74.3	100.0	
Missing	System	63	25.7		
Total		245	100.0		

Q16 Sunt în familia Dvs persoane inapte de muncă?					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Pensionar	51	20.8	27.7	27.7
	Invalid	28	11.4	15.2	42.9
	Copii	64	26.1	34.8	77.7
	Nu sunt	41	16.7	22.3	100.0
	Total	184	75.1	100.0	
Missing	System	61	24.9		
Total		245	100.0		

Q17 Sunteți mulțumit de bugetul familiei Dvs?					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Destul de mulțumit	6	2.4	2.5	2.5
	Partial sunt mulțumit	57	23.3	23.6	26.0
	Nu sunt mulțumit	179	73.1	74.0	100.0
	Total	242	98.8	100.0	
Missing	System	3	1.2		
Total		245	100.0		

Q18 Cum ați evalua viața în Republica Moldova?					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Sunt satisfacut	6	2.4	2.5	2.5
	Mai degraba satisfacut decat nesatisfacut	41	16.7	16.9	19.4
	Nesatisfacut	195	79.6	80.6	100.0
	Total	242	98.8	100.0	
Missing	System	3	1.2		
Total		245	100.0		

Q19 Cum evaluați relațiile interpersonale la serviciu?					
	Bune	Destul de bune	Mai mult bune decat rele	Mai degraba rele decat bune	Nu pot sa ma exprim
	%	%	%	%	%
a	46.6%	11.5%	20.9%	6.0%	15.0%
b	47.7%	16.0%	19.0%	4.2%	13.1%

Q20 Genul Dvs					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Feminin	142	58.0	58.0	58.0
	Masculin	103	42.0	42.0	100.0
	Total	245	100.0	100.0	

Q21 Naționalitatea Dvs:					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Moldovean	215	87.8	88.1	88.1
	Ucrainean	11	4.5	4.5	92.6
	Rus	8	3.3	3.3	95.9
	Gagauz	5	2.0	2.0	98.0
	Bulgar	5	2.0	2.0	100.0
	Total	244	99.6	100.0	
Missing	System	1	.4		
Total		245	100.0		

Q22-1 Numărul de membri ai Gospodăriei Casnice ai Dvs, inclusiv:					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Un membru	17	6.9	6.9	6.9
	Doi membri	63	25.7	25.7	32.7
	Trei membri	64	26.1	26.1	58.8
	Patru membri	76	31.0	31.0	89.8
	Mai mult de patru membri	25	10.2	10.2	100.0
	Total	245	100.0	100.0	

Q22-2-1 Numărul de membri ai Gospodăriei Casnice ai Dvs, inclusiv:					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	61	24.9	25.4	25.4
	2	173	70.6	72.1	97.5
	3	5	2.0	2.1	99.6
	4	1	.4	.4	100.0
	Total	240	98.0	100.0	
Missing	System	5	2.0		
Total		245	100.0		

Q22-2-2 Numărul de membri ai Gospodăriei Casnice ai Dvs, inclusiv:					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	62	25.3	87.3	87.3
	2	9	3.7	12.7	100.0
	Total	71	29.0	100.0	
Missing	System	174	71.0		
Total		245	100.0		

Q23 Activați în calitate de:					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Muncitor	163	66.5	67.1	67.1
	Maistru, sef de brigada	22	9.0	9.1	76.1
	Sef de sectie	18	7.3	7.4	83.5
	Lucrator al aparatului de conducere	21	8.6	8.6	92.2
	Specialist principal	19	7.8	7.8	100.0
	Total	243	99.2	100.0	
Missing	System	2	.8		
Total		245	100.0		

Q24 Vârsta Dvs?					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	De la 18 la 25 ani	11	4.5	4.5	4.5
	De la 26 la 50 ani	104	42.4	42.6	47.1
	Mai mult de 51 ani	127	51.8	52.0	99.2
	4	2	.8	.8	100.0
	Total	244	99.6	100.0	
Missing	System	1	.4		
Total		245	100.0		

Q25 Nivelul Dvs de studii?					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Studii medii incomplete(9 clase)	46	18.8	18.9	18.9
	Studii medii generale(10-12clase)	66	26.9	27.2	46.1
	Studii medii de specialitate	72	29.4	29.6	75.7
	Studii superioare	58	23.7	23.9	99.6
	6	1	.4	.4	100.0
	Total	243	99.2	100.0	
Missing	System	2	.8		
Total		245	100.0		

Q26 Ce limbi străine cunoașteți?				
		Responses		Percent of Cases
		N	Percent	
Q26(a)	Engleza	22	14.0%	16.4%
	Franceza	53	33.8%	39.6%
	Italiana	8	5.1%	6.0%
	Spaniola	1	.6%	.7%
	Rusa	72	45.9%	53.7%
	Bulgara	1	.6%	.7%
Total		157	100.0%	117.2%